

MEMÒRIA DEL CES

*SOBRE L'ECONOMIA,
EL TREBALL I LA SOCIETAT
DE LES ILLES BALEARS
2003*

EDITAT PER:

Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

DISSENY GRÀFIC, INFOGRAFIES I MAQUETACIÓ: dDC

IMPRESSIÓ: amadip.esment

ISBN: 84-609-2960-4

DIPÒSIT LEGAL: PM-2783-2003

PRESENTACIÓ

Sempre serà un plaer presentar la *Memòria dels Ces sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears*. El marc legal de regulació del Consell ens condueix a l'elaboració d'una visió conjunta de la situació econòmica, social i laboral de les Illes Balears. Per assolir aquest repte, analitzem totes aquelles qüestions que afecten als ciutadans de les Illes Balears i que tenen a veure amb la nostra realitat econòmica, en l'ocupació, la qualitat de vida i la protecció social.

Aquesta Memòria del 2003 és la tercera que realitza el Consell Econòmic i Social. Ja podem parlar d'una certa continuïtat, d'una visió conjunta de les tres memòries que marcaran el futur d'aquest treball. Al mateix temps, tenim perspectiva de l'esforç d'estudi i consens que fan les organitzacions representades al Ces per arribar a acords útils per a la nostra societat. Tant una cosa com l'altra ajudarà a les institucions públiques en la tasca de fer front als reptes diaris de la seva gestió i en la tasca de govern, o en la recerca d'una expressió encertada de la voluntat popular a través de les lleis.

En l'elaboració de la Memòria es tenen en compte els estudis i les aportacions de gairebé tot el conjunt de les entitats i persones que elaboren anàlisis de la situació econòmica, social i laboral de les Illes Balears. Però també és un document que neix del consens de la societat civil representada al Ces. No és, per tant, sols un document de tècnics i experts, és un document de debat i acord. És un document de reflexió compartida i, possiblement, aquest sigui un dels trets diferenciadors i més característics d'aquesta publicació.

La Memòria reflecteix la realitat complexa de l'any 2003, que ha estat debatuda i controvertida de distinta manera segons qui parli d'ella. Aquest any va ser un any de canvis polítics que han marcat aquest mateix debat. El cert és que es tracta d'un any que no passarà desapercebut en la petita història del nostre poble. No sols en tot els esdeveniments que afectaren a les persones i col·lectius -on hi trobarem les seves decepcions o il·lusions-, sinó perquè es pot dir que es tracta d'un any en què el conjunt de la nostra societat demanà un aclariment del seu futur econòmic i social, i expressà una voluntat. Les preocupacions i opinions sobre el model turístic, l'ordenació i la utilització del territori, el futur de les nostres indústries, la capacitat de creixement, la qualitat de l'ocupació, la immigració ... han estat temes que, diàriament, han omplert les pàgines del nostres diaris. A tot això hi vol aportar la nostra Memòria, la serenitat de l'estudi rigorós, la reflexió i el consens com a base imprescindible per poder trobar un camí que garanteixi un futur per a tots.

Puc assegurar que aquest document ha estat fruit de llargs debats, enriquidors i, al mateix temps, densos i amb tensions. Aquesta tasca s'ha fet amb gran generositat i dedicació, per poder arribar a acords que mai satisfan a tothom però que volen ser expressió de tots. Per això cal agrair i reconèixer l'esforç de tots els membres d'aquest consell i, molt en especial, dels que formen part de les comissions de treball de cada àrea i de la comissió de la Memòria que, en definitiva, l'ha fet possible.

Enguany s'ha separat el document *Suggeriments sobre la situació socioeconòmica i laboral de les Illes Balears*, de la Memòria. Els "suggeriments" són un treball que es pot qualificar de "més polític", i expressa les recomanacions que el Ces fa al Govern -dins del primer semestre de cada any-, per tal que siguin tenses en compte de cara als pressuposts de l'any vinent. La Memòria és un treball més tècnic, d'anàlisi detallada, de concepció objectiva i de gran utilitat informativa. El plenari del Ces ho va considerar així per facilitar la comprensió i el debat dels dos aspectes d'una mateixa realitat: una comú comprensió de la realitat que ens envolta, la més objectiva possible i, a la vegada, poder expressar -fruit d'aquesta visió- els suggeriments que com a societat civil representativa enteníem que podíem fer puntualment al Govern de les Illes Balears.

Creiem que per això trobareu amb el document que teniu a les mans una millora substancial, que us permetrà, a la vegada, acumular el coneixement i la història de la nostra realitat, amb la distinció del que és circumstancial -els Suggeriments- del que és permanent -la Memòria-. Si més no, cal recordar que ambdós documents -juntament amb l'*Informe d'activitats del Ces*-, constitueixen el gruix de l'activitat, del treball i del pensament del Ces corresponent a un any, com és el 2003. Per completar l'anàlisi de la reflexió que fa el Consell hom ha d'acudir als seus dictàmens, estudis i informes.

El Consell Econòmic i Social de les Illes Balears és avui una realitat. Els milers de pàgines que ha editat, fruit del treball col·lectiu i del consens, no necessiten comentaris, però és certament una realitat en construcció permanent. Cal entendre que aquesta tasca només es veurà en la mesura que els comportaments col·lectius percebin la influència del seu pensament i de les seves propostes, com a element de consideració o de referència. Aquesta Memòria del 2003 n'és una passa més, una fita en el camí i no una arribada.

Esperam que així ho considereu amb la lectura d'aquest text i, fruit de la benevolència, ens doneu l'aprovació i que, amb la vostra crítica, ens ajudeu a fer camí.

Francesc Obrador Moratinos

President del Consell Econòmic i Social de les Illes Balears

DIRECCIÓ

Ferran Navinés Badal
Assessor econòmic del CES

SECRETARIA GENERAL

Pere Aguiló Crespi

SERVEIS TÈCNICS DEL CES**SERVEIS JURÍDICS**

Núria Garcia Canals

SERVEIS ECONÒMICS

Ferran Navinés Badal

BECARIS

Margalida Pérez Casellas
Francesc Gabriel Franco Torres

ÍNDEX DE COORDINADORS DE LA MEMÒRIA DEL CES 2003 SOBRE L'ECONOMIA, EL TREBALL I LA SOCIETAT DE LES ILLES BALEARS

Pere Albertí Huguet	Economia social i solidària. Capítol III.8	Marta Jacob Escauriaza Bàrbara Terrasa Pont	Societat del coneixement i de la informació. Capítol I.14
Lluís Ballester Brague	Necessitats i serveis socials. Les organitzacions associatives. Capítol III.9	Joan B. Llorens Beltrán de Heredia	Administracions públiques. Capítol I. 12.1.2, 12.1.3 i 12.1.4
Pedro J. Barceló Obrador Ladislao Roig Bustos	Justícia i Arbitrage. Capítol III.7	Onofre Martorell Cunill Micaela Rosselló Miralles	Transports i comunicacions. Capítol I.10
Antoni Barceló Veny Catalina Barceló Horrach	Construcció. Habitatge. Capítol I.7. Capítol III.6.4	Jaume Orfila Timoner Juan Pérez Artigues Rafael Romero Ferrer	Salut i serveis sanitaris. Capítol III.3
Esteve Bardolet Jané Vicenç Tur Tur	Turisme. Capítol I.8	Ma del Carme Orte Socias	Educació. Capítol III.4
Catalina Maria Borrás Amengual Antonia José Puigros Rebassa	Mercat de treball. Capítol II.1	Margalida Payeras Llodrà Lluís Moyá Bareche	Institucions financeres. Capítol I.11
Ma Antònia Carbonero Gamundi	Demografia i llar. Capítol III.2	Llorenç Pou Garcias	Benestar econòmic i distribució de la renda. Capítol III.1
Joan Carrió i Vidal	Comerç. Capítol I.9	José Antonio Roselló Rausell	El finançament autonòmic. Col·laboració al Capítol I.12
Bartomeu Colom Pastor	El marc normatiu de la llengua. Capítol III.5.8	Pere Salvà Tomàs	Sector primari. Capítol I.5
Javier Franconetti Manchado	Indústria. Capítol I.6	Lluís Vallcaneras Nebot	Medi Ambient. Capítol I.13

* Nota: els apartats de la Memòria que no figuren anteriorment han estat elaborats pels Serveis Tècnics del CES. Els apartats del capítol I han estat revisats i aprovats per la Comissió d'Economia, Desenvolupament Regional i Medi Ambient. Els apartats del capítol II han estat revisats i aprovats per la Comissió d'Ocupació i Relacions Laborals. Els apartats del capítol III han estat revisats i aprovats per la Comissió d'Àrea Social. Finalment, tots els apartats han estat aprovats per la Comissió de la Memòria del CES i pel Plenari del CES de 14 d'octubre de 2004.

ÍNDEX GENERAL

CAPÍTOL I. PANORAMA ECONÒMIC	1
1. PANORAMA INTERNACIONAL	3
1.1. L'evolució econòmica internacional i de les grans regions econòmiques	3
1.2. Els Estats Units	7
1.3. La Unió Europea	8
1.4. El Japó	10
1.5. La resta del món	11
2. UNIÓ EUROPEA	13
2.1. Introducció	13
2.2. Previsions econòmiques	15
2.3. La política econòmica i monetària	18
2.4. La política social i d'ocupació	19
2.5. La política regional i l'ampliació	21
3. ECONOMIA ESPANYOLA	25
3.1. Evolució econòmica	25
3.2. Els sectors productius	27
3.2.1. El sector primari	28
3.2.2. La indústria i l'energia	28
3.2.3. La construcció	29
3.2.4. Els serveis	29
3.3. La inflació i la política monetària	30
3.4. El sector públic	32
4. LES BALEARS: ANÀLISI REGIONAL I PER ILLES	35
4.1. Introducció	35
4.2. L'economia a les Balears	35
4.2.1. L'evolució dels sectors econòmics	39
4.2.2. L'evolució econòmica per illes	40
4.2.3. L'evolució del consum i la inversió	42

4.3. Anàlisi regional	42
4.3.1. El sector primari	42
4.3.2. La indústria	43
4.3.3. La construcció	44
4.3.4. Els serveis	45
4.3.5. El creixement diferencial sectorial	46
4.4. Els preus, la renda i la capacitat de finançament	47
4.4.1. Els preus, els excedents i la inversió	48
4.4.2. L'evolució de la renda familiar bruta disponible	50
4.4.3. El consum, l'estalvi i la capacitat de finançament	51
5. EL SECTOR PRIMARI	55
5.1. Introducció	55
5.2. Els recursos humans en el sector primari	58
5.3. El subsector agrari	62
5.3.1. Els trets generals	62
5.3.2. Les activitats agrícoles	67
5.3.3. Les activitats ramaderes	73
5.4. El subsector forestal	74
5.5. El subsector pesquer	76
6. INDÚSTRIA	79
6.1. Introducció	79
6.2. L'evolució de les empreses industrials	80
6.3. L'evolució de l'ocupació	82
6.4. L'evolució de les branques industrials	87
6.4.1. L'energia	87
6.4.2. Les indústries relacionades amb el sector de la construcció ...	89
6.4.3. La indústria i el comerç exterior	91
6.4.4. Les indústries relacionades amb la demanda interior de consum	97
6.5. Les expectatives i la inversió	99
7. CONSTRUCCIÓ	101
7.1. Introducció	101
7.2. Els factors de producció	102
7.2.1. Els materials de construcció	102
7.2.2. L'ocupació	104
7.2.3. Els costos dels factors	105

7.3. La producció	106
7.3.1. La inversió pública	106
7.3.2. La inversió privada	106
8. TURISME	113
8.1. Introducció	113
8.2. La demanda turística	113
8.2.1. Les arribades turístiques	113
8.2.2. El "hub" de tràfic aeri alemany a l'aeroport de Palma.	116
8.2.3. Anàlisi per nacionalitats i per illes	117
8.2.4. L'estacionalitat de les arribades turístiques	122
8.2.5. Nivell de satisfacció del turista arribat a Balears	126
8.3. L'oferta turística	128
8.3.1. Capacitat de les ofertes reglada i no reglada	128
8.3.2. Nivell d'estades i d'ocupació de l'oferta reglada	132
8.3.3. Els ingressos turístics	133
8.4. Consideracions finals	135
9. COMERÇ	137
9.1. Introducció	137
9.2 L'estructura empresarial del sector comercial	138
9.3. Els agregats principals del sector comercial	144
9.3.1. Aspectes metodològics	144
9.3.2. Trets principals del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol	144
9.3.3. Anàlisi del sector del comerç a les Illes Balears	146
9.4. Evolució conjuntural del comerç al detall	150
10. TRANSPORTS I COMUNICACIONS	155
10.1. Introducció	155
10.2. Els transports	158
10.2.1. El transport de viatgers	159
10.2.2. El transport de mercaderies	162
10.2.3. Les agències de viatges	164
10.2.4. Altres activitats annexes al transport	166
10.3. Les comunicacions	168
10.4. Anàlisi de la conjuntura de l'any 2003	170
10.4.1. El transport marítim	170
10.4.2. El transport aeri	173

10.4.3. El transport terrestre	176
10.4.4. Les activitats postals	177
10.4.5. Les telecomunicacions	178
11. INSTITUCIONS FINANCERES	179
11.1. Introducció	179
11.2. Panorama general: la política monetària	180
11.3. Les entitats bancàries	181
11.3.1. La dimensió de la xarxa d'oficines	181
11.3.2. El servei bancari	183
11.3.3. El crèdit dels bancs, de les caixes d'estalvis i de les cooperatives de crèdit a les Balears	186
11.3.4. Dipòsits en els bancs, en les caixes d'estalvis i en les cooperatives de crèdit a les Balears	191
11.3.5. El flux financer de les Balears	193
11.3.6. La productivitat de les entitats bancàries	194
11.4. La Societat de Garantia Recíproca (ISBA)	195
11.5. El mercat de la borsa	197
12. ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I FINANÇAMENT	201
12.1. Anàlisi pressupostària	201
12.1.1. La comunitat autònoma	201
12.1.2. Els consells insulars	233
12.1.3. Els ajuntaments	241
12.1.4. L'administració de l'Estat	247
Col·laboració: El finançament autonòmic (José Antonio Roselló Rausell)	249
13. MEDI AMBIENT	257
13.1. El territori	257
13.2. Els altres recursos naturals	261
13.2.1. L'aigua	261
13.2.2. L'energia	263
13.3. Els residus	264
13.3.1. Els residus sòlids	264
13.3.2. Les aigües residuals	266
13.4. El patrimoni natural	267
13.4.1. La vegetació	267
13.4.2. La fauna	271
13.4.3. Els espais naturals protegits	272

14. SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ	275
14.1. Introducció	275
14.2. Anàlisi del sistema d'innovació de les Illes Balears	276
14.2.1. La recerca, el desenvolupament tecnològic i la innovació....	276
14.2.2. La societat de la informació	282
14.3. Les actuacions de les administracions	286
14.3.1. La Unió Europea: VI Programa Marc (2003-2006)	286
14.3.2. El Pla Nacional de Recerca Científica, Desenvolupament i Innovació Tecnològica (R+D+I) 2000-2003	286
14.3.3. Les Illes Balears	289
CAPÍTOL II. MERCAT DE TREBALL I SEGURETAT SOCIAL	297
1. MERCAT DE TREBALL	299
1.1. Panorama general de l'ocupació	299
1.1.1. Anàlisi de les dades d'afiliació a la Seguretat Social	299
1.1.2. Anàlisi de l'enquesta de la població activa	307
1.1.3. Anàlisi comparada de les taxes d'activitat, d'atur i d'ocupació de les Balears i d'altres comunitats autònomes	308
1.1.4. L'índex de qualitat del treball	315
1.1.5. Indicadors d'avaluació per a l'estratègia europea de l'ocupació	320
1.2. Anàlisi de l'ocupació	321
1.2.1. L'ocupació per situacions laborals	321
1.2.2. La temporalitat	321
1.2.3. Els ocupats i els assalariats per tipus de jornada, per sexe i per sector econòmic	325
1.2.4. L'atur registrat, les demandes d'ocupació i les col·locacions registrades	326
1.2.5. La contractació	328
1.2.6. L'extinció i els acomiadaments	333
1.3. La negociació col·lectiva	334
1.3.1. Anàlisi comparada de les Balears amb relació a Espanya	334
1.3.2. La negociació col·lectiva a les Illes Balears	336
1.4. La sinistralitat laboral	337
1.5. Les polítiques d'ocupació	342
1.6. Evolució de l'activitat del Tribunal d'Arbitratge i Mediació de les Illes Balears	343

2. SEGURETAT SOCIAL	347
2.1. Introducció	347
2.2. La recaptació de la Seguretat Social	347
2.3. Les despeses de la Seguretat Social	349
2.3.1. Anàlisi comparativa de les pensions contributives per comunitats autònomes, per províncies i per municipis de les Balears	349
2.3.2. Anàlisi de les pensions contributives segons els diferents règims	358
2.3.3. Anàlisi dels subsidis	360
2.4. La protecció per atur	363
 CAPÍTOL III. QUALITAT DE VIDA I PROTECCIÓ SOCIAL	367
1. BENESTAR ECONÒMIC I DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA	369
1.1. Introducció	369
1.2. El nivell de consum privat	371
1.3. Distribució de la renda	373
1.4. La pobresa relativa a les Illes Balears	379
2. DEMOGRAFIA I LLAR	381
2.1. La dinàmica actual de la població	381
2.2. Els components de la dinàmica demogràfica	386
2.2.1. La natalitat i la fecunditat	386
2.2.2. La nupcialitat	389
2.2.3. La mortalitat	392
2.2.4. Les migracions	394
2.3. Les característiques de la llar	399
2.3.1. Les dimensions i l'estructura de la llar	399
2.3.2. La convivència dels infants i dels joves	401
2.3.3. La convivència de la gent gran	403
2.3.4. La convivència dels immigrants	407
3. SALUT I SERVEIS SANITARIS	409
3.1. Panorama de salut	409
3.1.1. La mortalitat	409
3.1.2. La morbiditat	414

3.1.3. Els accidents	416
3.1.4. La SIDA	416
3.1.5. Les interrupcions voluntàries de l'embaràs	417
3.1.6. Les malalties de declaració obligatòria	418
3.2. Els serveis sanitaris	419
3.2.1. La legislació, la normativa i les noves polítiques de salut	419
3.2.2. El finançament de la salut	419
3.2.3. L'assegurança sanitària	423
3.2.4. Els recursos assistencials	424
3.2.5. L'activitat assistencial	429
4. EDUCACIÓ	437
4.1. El treball legislatiu de la comunitat autònoma de les Illes Balears	437
4.2. El sistema escolar de les Illes Balears	439
4.2.1. La situació educativa a les Illes Balears: característiques	439
4.2.2. L'escolarització de l'alumnat estranger	451
4.3. El sistema universitari de les Illes Balears	455
4.3.1. Introducció	455
4.3.2. La situació universitària a les Illes Balears: característiques ...	458
5. CULTURA. MARC NORMATIU I ÚS SOCIAL DE LA LLENGUA	469
5.1. Els pressupostos	469
5.2. Les arts plàstiques	469
5.2.1. La programació institucional, els museus i les fundacions	471
5.2.2. La programació comercial	473
5.3. La música	474
5.3.1. Els festivals	474
5.3.2. «Un hivern a Mallorca»	475
5.3.3. La Fundació "La Caixa"	475
5.3.4. La Fundació "Sa Nostra"	476
5.3.5. Les discogràfiques	476
5.3.6. La Fira del Disc	476
5.4. Edició	477
5.5. El teatre	479
5.5.1. L'activitat als teatres i als auditoris	479
5.5.2. La projecció exterior	479
5.5.3. Les promocions de l'IBATUR	480

5.6. Cinema	481
5.6.1. Els festivals de cinema	481
5.6.2. El cinema comercial	481
5.6.3. El cinema promocionat per les fundacions	483
5.7. Els mitjans de comunicació	484
5.7.1. Els mitjans de comunicació escrits	484
5.7.2. La ràdio	488
5.7.3. La televisió	490
5.8. El marc normatiu de la llengua	491
6. HABITATGE	495
6.1. Introducció	495
6.2. Panorama general: l'habitatge a Espanya i per comunitats autònomes	498
6.3. Les polítiques de suport a l'habitatge	505
6.4. L'evolució de l'habitatge a les Illes Balears	507
7. JUSTÍCIA I ARBITRATGE	515
7.1. Introducció	515
7.2. Els jutjats i els tribunals	518
7.2.1. El Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears	518
7.2.2. L'Audiència Provincial	519
7.2.3. El Tribunal del Jurat	520
7.2.4. El Partit Judicial de Palma	520
7.2.5. El Partit Judicial d'Inca	524
7.2.6. El Partit Judicial de Manacor	524
7.2.7. El Partit Judicial d'Eivissa	525
7.2.8. El Partit Judicial de Maó	525
7.2.9. El Partit Judicial de Ciutadella	525
7.3. La Fiscalia	525
7.3.1. L'àmbit penal	525
7.3.2. Els anomenats judicis ràpids	533
7.3.3. La vigilància penitenciària	534
7.3.4. La jurisdicció de menors	535
7.3.5. La comissió d'assistència jurídica gratuïta	536
7.3.6. Els recursos humans	538
7.3.7. L'activitat de la Fiscalia	538
7.4. L'arbitratge	539
7.4.1. La Direcció General de Consum	539
7.4.2. La Direcció General de Transports	542
7.4.3. La Cambra de Comerç	542

8. ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA	545
8.1 Productors de mercat	545
8.1.1. Les cooperatives	545
8.1.2. Les societats laborals	549
8.1.3. Les confraries de pescadors	551
8.1.4. L'ocupació registrada	552
8.2. Les institucions financeres socials	552
8.2.1. L'estalvi ètic	554
8.2.2. El Mont de Pietat de Balears	555
8.2.3. La Caixa Rural	555
8.2.4. L'obra social de les caixes d'estalvis	556
8.3. Els asseguradors de l'economia social	557
8.4. Economia solidària	557
8.4.1. Les iniciatives de comerç just	557
8.4.2. Les iniciatives mediambientals i d'inserció sociolaboral	558
8.4.3. Les iniciatives d'inserció de persones amb discapacitat	560
8.4.4. La Xarxa de Recuperadors d'Economia Solidària (AERESS)	560
8.4.5. La Xarxa d'Economia Alternativa i Solidària (REAS)	560
8.4.6. Els fons de cooperació	562
9. NECESSITATS I SERVEIS SOCIALS. LES ORGANITZACIONS ASSOCIATIVES	565
9.1. Presentació	565
9.2. La conformació de les polítiques públiques	566
9.3. Les necessitats, l'oferta i la demanda de serveis	567
9.3.1. Els serveis socials d'atenció primària	568
9.3.2. La infància i la família	571
9.3.3. La gent gran	587
9.3.4. La dona	595
9.3.5. Les persones amb discapacitat	601
9.3.6. La immigració	609
9.4. Les pensions no contributives i les prestacions de la LISMI	613
9.4.1. Les pensions no contributives (PNC)	613
9.4.2. Les prestacions de la llei d'integració social dels minusvàlids (LISMI)	617
9.5. Les organitzacions associatives	619
9.5.1. La participació associativa	619
9.5.2. L'evolució de les associacions registrades	620
9.5.3. L'evolució del nivell d'associacionisme	621

CAPÍTOL I

*PANORAMA
ECONÒMIC*

1

PANORAMA INTERNACIONAL

RESUM

En aquest apartat repassam breument l'evolució econòmica internacional i de les grans regions econòmiques: els Estats Units d'Amèrica (EUA), la Unió Europea (UE), el Japó i la resta del món.

D'aquesta anàlisi es desprèn que la recuperació econòmica internacional sembla que es confirma. Segons les darreres previsions econòmiques de primavera que ha publicat de l'Organització per a la Cooperació i el Desenvolupament Econòmics (OCDE), el 2004 el creixement del PIB (producte interior brut) internacional serà de més d'un punt, de manera que assolirà una taxa del 3,4%. Aquest ritme de creixement es preveu que marcarà la tendència de l'àrea de l'OCDE també per al 2005. D'altra banda, aquestes previsions se situen entorn d'un punt per sota de les del Fons Monetari Internacional (FMI) i de la Comissió Europea (CE).

La represa d'aquest nou cicle de creixement s'ha basat en la reactivació del comerç mundial, que s'ha vist esperonat pel creixement econòmic als EUA. Les àrees més beneficiades per l'estímul de la demanda internacional han estat les asiàtiques, dins les quals cal destacar la Xina, pel pes específic cada cop més important en el conjunt de l'economia mundial, i àrea sobre la qual es preveu un creixement econòmic superior al 9%. El Japó, amb una velocitat de creuer per al trienni 2003-2005 a l'entorn del 3%, dobla la taxa de creixement prevista el 2004 per a la UE. El baix creixement de les principals economies europees, com ara Alemanya, França i Itàlia, es deu a l'efecte negatiu de la revaloració de l'euro amb relació al dòlar, i també a la baixa confiança de les famílies, fet que fa que augmenti l'anomenat estalvi de precaució i que s'afebleixi la demanda.

La recuperació del cicle econòmic internacional està subjecta, però, a un clima d'incerteses, provocat per la guerra de l'Iraq i pel terrorisme internacional, i també per la inestabilitat dels preus del petroli i dels tipus de canvi de l'euro amb relació al dòlar.

L'Agència Internacional de l'Energia (AIE) creu que la tendència a l'alça dels preus del petroli es mantindrà a curt i mitjà termini. Els impactes d'una pujada dels preus del petroli per a l'economia internacional no són negligibles. Així, si els preus del petroli es mantenen 10 dòlars per sobre de la mitjana dels tres darrers anys (de 25 a 35 euros), l'impacte, segons l'OCDE, pot representar perdre al voltant del 0,4% del PIB al llarg del bienni 2004-2005, incrementar mig punt la taxa d'inflació, perdre més de 400.000 llocs de treball, i patir un deteriorament de la balança d'operacions corrents de més de 50.000 milions de dòlars. D'acord amb les previsions de l'OCDE, els efectes més negatius es registraran a la UE en termes d'ocupació, mentre que els efectes més suaus seran per als EUA, ja que s'abasten en un 40% dels seus propis recursos energètics.

1.1.

L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA INTERNACIONAL I DE LES GRANS REGIONS ECONÒMIQUES

La recuperació econòmica internacional sembla que es confirma. Si es prenen com a indicadors avançats els índexs borsaris i els indicadors de confiança, els primers ja varen mostrar uns indicis clars de recuperació a partir del març del 2003, mentre que els segons, a partir de l'estiu.

Segons les darreres previsions econòmiques de primavera que ha publicat l'OCDE, el 2004 el creixement del PIB internacional s'incrementarà més d'un punt, de manera que assolirà una taxa del 3,4%. Aquest ritme de creixement es preveu que marcarà la tendència de l'àrea de l'OCDE també per al 2005. Aquestes previsions se situen entorn d'un punt per sota de les de l'FMI i de la Comissió Europea. (Vegeu el quadre I-1)

La represa d'aquest nou cicle de creixement s'ha basat en la reactivació del comerç mundial. Així, després de la contracció del 2002, hi ha hagut una recuperació clara, ja el 2003 (4,5%), però sobretot el 2004, amb una taxa que dobla pràcticament la de l'any anterior (8,6%). Per al 2005 es preveu una taxa superior al 10%. Aquesta recuperació del comerç mundial s'ha produït malgrat el fracàs de la cinquena Cimera de Cancun (Mèxic) al

**QUADRE I-1. BALANÇ PER COMPTA CORRENT, PIB I COMERÇ MUNDIAL:
EVOLUCIÓ I PREVISIONS PER A LES GRANS REGIONS ECONÒMIQUES (2000-2005)**

	OCDE						FMI						CE					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Balanç per compte corrent																		
Unió Europea*	—	0,1	0,9	0,4	0,5	0,6	-0,8	-0,3	0,6	0,2	0,3	0,3	-0,4	0,2	1,0	0,2	0,4	0,3
Estats Units	—	-4,1	-4,8	-4,9	-4,7	-4,8	-4,2	-3,9	-4,6	-4,9	-4,2	-4,1	-4,1	-3,8	-4,5	-4,7	-5,2	-5,0
Japó	—	2,2	2,8	3,1	3,8	4,4	2,5	2,1	2,8	3,2	3,1	3,2	2,5	2,1	2,8	3,1	3,6	3,8
Món**	—	-1,1	-1,1	-1,2	-1,0	-1,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Creixement del PIB																		
Unió Europea*	—	1,7	1,0	0,5	1,6	2,4	3,6	1,7	1,1	0,8	2,0	2,4	3,6	1,7	1,1	0,8	2,0	2,4
Estats Units	4,1	1,2	2,4	3,1	4,7	3,7	3,7	0,5	2,2	3,1	4,6	3,9	3,7	0,5	2,2	3,1	4,2	3,2
Japó	2,4	-0,4	0,3	2,7	3,0	2,8	2,8	0,4	-0,3	2,7	3,4	1,9	2,8	0,4	-0,4	2,7	3,4	2,3
Món	—	1,0	1,8	2,2	3,4	3,3	4,7	2,4	3,0	3,9	4,6	4,4	4,8	2,3	2,7	3,7	4,5	4,3
Comerç mundial (saldo comercial de béns i serveis)																		
Unió Europea	—	—	—	—	—	—	-3,2	0,6	1,5	0,8	0,3	-0,1	—	—	—	—	—	—
Estats Units	—	—	—	—	—	—	-2,1	2,4	0,4	-1,7	-0,1	—	—	—	—	—	—	—
Japó	—	—	—	—	—	—	-4,9	-1,5	0,1	-1,8	-4,0	-2,2	—	—	—	—	—	—
Món	—	0	3,6	4,5	8,6	10,2	12,5	0,1	3,1	4,5	6,8	6,6	—	—	—	—	—	—

* Zona euro per l'OCDE.

** Zona OCDE per l'OCDE.

Font: informes de l'OCDE, de l'FMI i de la CE.

setembre del 2003,¹ l'aturada de l'Àrea de Lliure Comerç de les Amèriques (ALCA) al novembre del 2003, i els conflictes de l'acer entre els EUA i la UE.

Segons l'Organització Mundial del Comerç (OMC), les exportacions mundials de mercaderies han crescut un 16% el 2003. Dels 20 països exportadors de mercaderies més importants del món, el que presenta la taxa de creixement més elevada és la Xina, amb un 35%, i ja ocupa el quart lloc, amb 438.400 milions de dòlars. Per davant seu,

se situen Alemanya, amb 748.400 milions de dòlars i amb un creixement del 22%; els EUA, amb 724.000 milions de dòlars (un 4% de creixement), i el Japó, amb 471.900 milions de dòlars (un 13% de creixement).

La reactivació del comerç mundial ha estat esperonada pel creixement econòmic als EUA i per la forta estirada de la demanda internacional que duu a terme aquesta economia, ja que, per al trienni 2003-2005, es preveu que tingui un dèficit per operacions corrents a l'entorn del 5%.

1. L'Acord de Ginebra de l'1 d'agost del 2004, que varen signar els 147 països de l'Organització Mundial del Comerç (OMC), obre les portes per encarrilar el procés de liberalització del comerç mundial que s'aprovà a Doha i que s'haurà de materialitzar en la propera cimera de l'OMC, que s'ha de fer a Hong Kong a la fi del 2005.

Els EUA són el primer país importador de mercaderies del món, per un valor de 1,3 bilions de dòlars l'any 2003. El dèficit comercial del país es va situar en un nou rècord de 45.960 milions de dòlars al final del mes de març del 2004, amb un creixement mensual del 9,1%. Amb la Xina, el dèficit assoleix els 10.400 milions de dòlars, i amb la UE, els 10.100 milions de dòlars.

Les àrees que més s'han beneficiat de l'estímul de la demanda internacional són les asiàtiques, dins les quals cal destacar la Xina, pel pes específic cada cop més important en el conjunt de l'economia mundial, i àrea sobre la qual es preveu un creixement econòmic superior al 9%.

El Japó, amb una velocitat de creuer per al trienni 2003-2005 a l'entorn del 3%, dobra la taxa de creixement prevista el 2004 per a la UE. La recuperació japonesa es veu afectada no només per la recuperació de les exportacions cap als EUA, sinó també pel creixement de les exportacions a la Xina. La demanda del mercat xinès ha contribuït en 0,3 punts percentuals al creixement japonès. Després dels EUA i d'Alemanya, la Xina és ja la tercera potència importadora mundial, per un valor superior als 400.000 milions de dòlars, gràcies al dinamisme de la demanda de les importacions en maquinària d'oficina i en equips de telecomunicacions.

El baix creixement de les principals economies europees, com ara Alemanya, França i Itàlia, es deu a l'efecte negatiu de la revaloració de l'euro amb relació al dòlar, i a la baixa confiança de les famílies, que fa que augmenti l'anomenat estalvi de precaució i que s'afebleixi la demanda.

Cal destacar, però, que Alemanya s'ha vist beneficiada per aquesta recuperació del comerç mundial, ja que n'han crescut les exportacions, que són el doble de les importacions. Això li permet millorar substancialment els registres de creixement econòmic. Així, per al primer trimestre del 2004 es calcula un creixement interanual del PIB alemany de l'1,5%, cosa que contrasta amb els registres estadístics negatius de l'any anterior.

Igualment, la millora econòmica que han registrat els països de l'ampliació es deu a la recuperació del seu comerç exterior.

Pel que fa a l'estabilitat dels preus i dels tipus d'interès, les previsions per a la zona OCDE per al trienni 2003-2005 són clarament estables i en cap cas no són superiors al 2%. Això explica que la previsió dels tipus d'interès a curt termini per a la UE sigui a la baixa, de manera que es preveu que se situarà en un 1,8% el 2005. Aquestes previsions sobre els tipus d'interès són divergents per als EUA, ja que s'apugen fins al 2,9%, fet motivat pel risc que pugui descontrolar-se la inflació com a conseqüència del dèficit fiscal, d'una política monetària molt laxa i d'una sobrevaloració clara dels actius financers i reals en el mercat immobiliari.

Aquest reajust dels tipus d'interès podria tornar a generar un diferencial positiu respecte dels EUA amb relació a la UE, que podria atorgar de nou una prima a l'assignació dels estalvis internacionals expressats en dòlars, i polsar a l'alça la cotització del dòlar. Aquest efecte del diferencial dels tipus d'interès sobre els tipus de canvi ha afavorit l'euro al llarg del 2003, ja que

els tipus d'interès a la UE s'han situat en el doble que als EUA, on la Reserva Federal els ha mantingut en l'1%.

La recuperació del cicle econòmic internacional està subjecta, però, a un clima d'incerteses que han provocat la guerra de l'Iraq i el terrorisme internacional,² i la inestabilitat dels preus del petroli i dels tipus de canvi de l'euro amb relació al dòlar, circumstàncies que ja es varen assenyalar en la *Memòria del CES* de l'any passat.

El que sí és nou és que per primera vegada la conflictivitat del terrorisme internacional sembla haver definit com a objectiu estratègic atacar el sector petrolier de l'Àrabia Saudita, principalment, les instal·lacions, però també el personal tècnic estranger, que procedeix majoritàriament dels Estats Units i del qual depèn en gran part la producció.

Aquest país és el primer productor mundial de petroli, amb una capacitat de 10 milions de barrils de cru diaris. També és la primera reserva mundial de petroli i la que ofereix un cost d'extracció més baix. Aquesta preocupació per la conflictivitat creixent que afecta les principals zones de reserva petrolífera mundial (l'Iraq i l'Àrabia Saudita), s'està estenent als mer-

cats, de manera que es pot produir una veritable escalada dels preus del cru, la qual cosa pot produir una pujada inflacionista a escala mundial i obrir de nou la porta perquè els bancs centrals desenvolupin polítiques monetàries més restrictives mitjançant l'alça dels tipus d'interès.³

L'Agència Internacional de l'Energia (AIE) creu que la tendència a l'alça dels preus del petroli es mantindrà a curt i mitjà termini. Segons l'AIE, un dels elements importants de les darreres tensions en el mercat petrolier, a part de la violència a l'Iraq i a l'Àrabia Saudita, és el fort creixement de la demanda de petroli per part de la Xina, factor que cal tenir en compte cada cop més amb vista al futur i que ha provocat que, per al 2004, el creixement mundial de la demanda de petroli sigui el major des del 1988.

Els impactes d'una escalada dels preus del petroli per a l'economia internacional no són negligibles.⁴ Així, si els preus del petroli es mantenen 10 dòlars per sobre de la mitjana dels tres darrers anys (de 25 a 35 dòlars), l'impacte, segons l'OCDE, pot representar perdre al voltant del 0,4% del PIB al llarg del bienni 2004-2005, incrementar mig punt la taxa d'inflació, perdre més de 400.000 llocs de treball, i

2. Les primeres estimacions sobre els efectes econòmics dels atemptats de l'11 de març a Madrid no preveuen símptomes paralitzadors per a l'economia internacional.

3. *The Economist*, en l'edició del 21 de maig del 2004, ha remarcat que encara que el petroli s'ha cotitzat a l'entorn dels 40 euros per barril, en preus reals continua sent més barat que els anys setanta. El problema és que no està clar que no sigui possible que continuïn pujant-ne els preus. Els factors que pressionen a l'alça els preus del petroli són la demanda creixent, els problemes de distribució i de manca de proveïment, principalment als EUA, i l'especulació dels preus motivada per un possible agreujament de la manca de proveïment. Segons *The Economist*, és en aquest darrer punt que resideix el veritable perill, ja que no hi ha una perspectiva clara que l'Iraq pugui retornar al nivell normal de producció, però encara és molt més important el nou risc d'una dràstica i duradora interrupció del subministrament de petroli saudita, amenaçat pels atemptats terroristes d'Al-Qaeda.

4. Vegeu: *Analysis of the Impact of High Oil Prices on the Global Economy*, International Energy Agency, maig de 2004.

patir un deteriorament de la balança d'operacions corrents de més de 50.000 milions de dòlars. D'acord amb les previsions de l'OCDE, els efectes més negatius es registraran a la UE en termes d'ocupació, mentre que els efectes més seus seran per als EUA, ja que s'abasten en un 40% dels seus propis recursos energètics.

1.2.

ELS ESTATS UNITS

Les estimacions del Departament de Comerç dels EUA al final del segon trimestre del 2004 situen la taxa de creixement interanual del país en un 4,9% (dues dècimes per sobre de les darreres estimacions de l'OCDE). Des del tercer trimestre del 2001, l'economia presenta un creixement trimestral sostingut, que s'ha accelerat a partir del segon trimestre del 2003, amb taxes del 4,1%, 7,4% i 4,2%. Aquest creixement s'ha mantingut en el primer trimestre del 2004, amb un 4,5%, però s'ha alenat de nou al llarg del segon trimestre del 2004, en baixar a un 3,3%. El Departament de Comerç raona que aquesta moderació de l'expansió econòmica obeeix al mal comportament del consum privat, que és el motor principal de l'economia, el qual només ha crescut en aquest segon trimestre del 2004 un 1,6%, la taxa més baixa dels darrers tres anys.

D'altra banda, el Departament d'Ocupació ha comptabilitzat, fins al final de maig, 1,4

milions de nous llocs de treball, la major part dels quals s'han creat en noves empreses de serveis des de l'agost del 2003, però també assenyalava que per assolir el mateix nombre d'ocupats d'abans de la darrera recessió del 2001 encara fa falta que es creïn 1,5 milions de llocs de feina més. En la recuperació de l'ocupació pot influir la subcontractació (*outsourcing*) que duen a terme les empreses multinacionals americanes a través de les inversions directes en els països asiàtics a través de la contractació de mà d'obra barata, i també el fort creixement de la productivitat. Entre l'abril del 2003 i el març del 2004 el creixement de la productivitat ha estat del 5,5%, xifra que representa la taxa més alta en els darrers trenta-un anys.

En la base de la recuperació econòmica es troba el creixement de la inversió en béns d'equip i en material informàtic que duen a terme les empreses dels EUA (un 4,2% el 2003, enfront del -1,2% del 2002 i del -8,4% del 2001). Aquestes noves inversions s'han pogut finançar, a part del baix cost dels préstecs, pel fort creixement dels beneficis empresarials. El 2003 aquests beneficis han crescut un 18,3%, percentatge que representa una de les taxes més altes dels darrers cinquanta anys. Al contrari, al final del primer trimestre del 2004, els salaris mantenen un creixement feble del 0,6%, que pot afeblir la recuperació sostinguda de la demanda de consum de les famílies, de l'ocupació, i, que pot traslladar la recuperació dels índexs de confiança d'empreses i de consumidors i fer avortar el cicle expansiu actual.⁵

5. Vegeu: Jean-Philippe Cotis, *Perspectives Econòmiques*, n.7, OCDE, conferència de premsa, 11 de maig de 2004.

Altres preocupacions són el dèficit públic i el dèficit exterior. Alan Greenspan ja fa un temps que manifesta en els seus discursos una certa preocupació pel dèficit exterior i, més recentment, pel dèficit fiscal. Amb relació al primer dèficit, Greenspan creu que la política d'intervenció dels bancs centrals de la Xina i del Japó per sostenir el tipus de canvi del dòlar amb relació al ien i al iuan xinès ha provocat un retard en la correcció del dèficit exterior dels EUA. També hi influeix la compra massiva d'actius financers expressats en dòlars (bàsicament, deute públic) que duen a terme la resta de governs dels països asiàtics. Altrament, aquestes entrades de capital són les que permeten finançar el deute per compte corrent i el dèficit fiscal dels EUA. Per a l'any 2002 s'ha estimat que els actius dels EUA en mans estrangeres representen ja un 87% del PIB del país.

Amb relació al dèficit fiscal, Greenspan ha afirmat que és «un obstacle significatiu per a l'estabilitat a llarg termini», i avui és la seva principal preocupació, ja que la crisi fiscal pot desestabilitzar la bona gestió de la política monetària i pot impossibilitar fer front a l'onada de jubilacions de la generació del *baby boom*.

Finalment, cal destacar que el canvi d'orientació de la política monetària, es va produir el passat 30 de juny, ja que la Reserva Federal va pujar els tipus d'in-

terès un quart de punt, fins a situar-los en l'1,25%.⁶ La segona pujada en un altre quart de punt s'ha decidit el 10 d'agost i la tercera pujada en un altre quart de punt s'ha produït el 21 de setembre i el tipus d'interès s'ha fixat en l'1,75%. La continuació de la pujada dels tipus d'interès depèn ara de l'evolució dels preus interiors i dels preus del petroli. A la fi del segon trimestre, l'índex d'inflació s'ha situat en el 3,2% (un punt més alt amb relació al maig del 2003). El petroli, a Nova York, ha superat els 50 dòlars per barril, mentre que la Reserva Federal treballa en els models de previsió de la inflació sobre la base dels 30,64 dòlars per barril. Les darreres previsions estimen en el 2% els nivells «neutrats» en què s'haurien de situar els tipus d'interès de la Reserva Federal.

1.3.

LA UNIÓ EUROPEA

Un dels temes principals que planteja l'evolució econòmica de la UE és el feble creixement relatiu, que ja se situa per sota dels escenaris previstos per a l'economia dels EUA i del Japó.

S'ha argumentat que una de les possibles causes d'aquest menor creixement es pot trobar en la revaloració de l'euro i en un menor grau de flexibilitat de les estructures productives dels països que formen la

6. Aquesta és la primera pujada des del 16 de maig del 2000, moment que varen quedar situats en el 6,5%. Sobre la política monetària de la Reserva Federal, vegeu la nota 6, p. 91, de la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*.

UE,⁷ però també és cert que, amb relació als EUA, la política monetària i fiscal que segueix el Banc Central Europeu (BCE) i que ha imposat el Pacte d'estabilitat i creixement (PEC) ha estat molt més exigent i ortodoxa que la que segueixen la Reserva Federal i el Govern dels EUA.⁸

En qualsevol cas, la recuperació econòmica també es deixa sentir a la UE gràcies al sanejament i a la recuperació dels beneficis per part de les empreses. Aquest fet es dona juntament amb una disminució en el ritme de creixement dels costos laborals unitaris, perquè es mantenen els tipus d'interès en uns mínims històrics, i perquè els EUA i els països asiàtics recuperen la demanda internacional, fet que afavoreix que els indicadors econòmics millorin i que es produeixi un canvi positiu en les expectatives empresarials i de les famílies, la qual cosa possibilita que es consolidin els processos inversors.

Les previsions de la Comissió Europea mostren una recuperació clara en les taxes del creixement del PIB per al bienni 2004-2005, tant en la Unió Europea dels Quinze (UE-15), que es mouen entre el 2 el 2,4%, com en la Unió Europea dels Vint-i-cinc (UE-25), que van del 2,1 al 2,5%. Aquestes taxes superen les que s'han registrat el 2003, que, en la UE-15, es varen situar en el 0,8%, i en la UE-25, en

el 0,9%. Si les previsions en el creixement no són millors, això és degut als problemes que arrossegueu les economies més importants dins l'euro; és el cas de França, d'Alemanya i d'Itàlia, si bé en el cas d'Alemanya sembla que la fase pitjor del cicle ja ha passat, i que el 2004 ja pot ser un any de clara recuperació. Altrament, cal recordar que els països de l'ampliació presenten, conjuntament, uns creixements superiors al 4% per al 2004 i per al 2005. Els països més dinàmics són els bàltics i Eslovàquia, on s'espera un fort creixement de la inversió privada al llarg del 2004.

Els problemes actuals dins les economies europees principals se centren en la lenta recuperació de la demanda de les famílies, que acusen la lenta recuperació de l'ocupació. Això repercuteix en la feblesa dels indicadors de confiança de les famílies, fet que condiona una baixa taxa de consum. Ara bé, els indicadors de demanda que procedeixen de la venda minorista, del comerç exterior i de l'evolució dels inventaris sembla que s'han recuperat al llarg del primer trimestre del 2004.

Amb relació a la política monetària el Banc Central Europeu (BCE), pot optar per no variar la política de tipus d'interès, atesa la feblesa amb què es recupera la demanda de consum en les principals economies europees, per no incentivar una

7. A la UE es dona, en relació amb els EUA, un menor creixement demogràfic i de l'ocupació, per la qual cosa per aconseguir un creixement més dinàmic es requereix un creixement major de la productivitat, a remolc d'una major inversió en les noves tecnologies de la informació i la comunicació (TIC), un augment de la taxa d'ocupació i una reducció de l'atur estructural. L'objectiu de Lisboa que la inversió en recerca i desenvolupament (R+D) arribi al 3% del PIB i que dos terços d'aquesta inversió siguin finançats pel sector privat encara es troba lluny d'assolir. (Vegeu: Mary O'Mahony i Bart van Ark (ed.), *EU productivity and competitiveness: An industry perspective*, European Commission, 2003.)

8. Vegeu: Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral, 2003. CES del Reino de España. Propuesta de 31 de mayo de 2004, p. 11 i 12.

apreciació major de l'euro,⁹ i sempre que l'alça en els preus del petroli no faci perillar el control de la inflació que s'ha fixat en l'objectiu del 2%. Convé tenir en compte que tot el conjunt de previsions de la Comissió Europea i del BCE s'han fet sobre la base d'un preu del barril de petroli a l'entorn dels 31,1 dòlars, molt lluny d'un escenari que ha superat els 38 dòlars i amb previsions superiors als 40 dòlars. En el pitjor dels casos, les previsions de creixement s'haurien de revisar a la baixa en 3 dècimes i la inflació podria superar l'objectiu del 2%.

El tipus de canvi de l'euro amb relació al dòlar des del juliol del 2001 s'ha apreciat al voltant d'un 50%, que és el doble del que ho ha fet amb relació al ien japonès, al dòlar canadenc o a la lliura esterlina, i molt més amb relació a la resta de monedes asiàtiques, que segueixen «anellades» al dòlar. Aquesta tendència reflecteix el temor que el dèficit extern dels EUA no millori, però també s'explica per la saturació d'actius en dòlars en mans dels inversors estrangers, que troben en l'euro una assignació de risc alternativa.¹⁰ Aquest fet comporta, però, que el major cost de l'ajust monetari internacional repercuteixi en la UE i que sigui un factor més que cal tenir en compte per explicar-ne l'alentiment relatiu del creixement.

1.4.

EL JAPÓ

Després de registrar l'any 2002 una baixada negativa del PIB de gairebé mig punt, el 2003 ha suposat que l'economia japonesa hagi tornat a créixer, amb una taxa pròxima al 3%.¹¹ Les previsions de la UE són que, per a l'any 2004, es pugui assolir un creixement fins i tot superior al de l'any passat i que es pugui situar a l'entorn del 3,4%. Aquests registres són desconeguts des del començament dels anys noranta.

Aquestes bones dades econòmiques s'expliquen per la recuperació de les exportacions i per l'efecte positiu que aquest fet té sobre la inversió. Aquests dos components de la demanda final n'expliquen, en el cas japonès, gairebé els dos terços del creixement. Un factor clau per explicar aquesta recuperació de l'economia japonesa és la reactivació dels mercats xinès i dels EUA pels productes «made in Japan».

Aquest creixement econòmic ha tingut efectes positius per al mercat de treball, en què s'ha reduït la taxa d'atur des d'un 5,4%, al maig del 2003, fins a un 4,9%, al desembre. Això ha permès també recuperar la ràtio entre les ofertes de treball i

9. Segons el BCE, un valor d'equilibri se situa a l'entorn dels 1,10-1,20 euros per dòlar, però amb aquests valors es fa impossible corregir el dèficit exterior dels EUA.

10. També es dona un volum major d'importacions europees expressades en euros, per la qual cosa una devaluació de l'euro cada cop repercuteix menys en la taxa d'inflació, però sí permet, en canvi, recuperar les taxes de creixement.

11. Presenta un creixement interanual del 3,6% al quart trimestre del 2003.

les sol·licituds d'ocupació, que s'ha apujat al nivell més alt dels darrers deu anys. Les previsions per al 2004 i per al 2005 són positives i situen la taxa d'atur per al 2005 en un 4,7%.

Com a factors negatius que encara continuen llastrant l'arrencada (*take off*) de l'economia japonesa, es poden esmentar, entre d'altres, la manca de solvència en una part important de les institucions financeres japoneses, que arrossegueu la superació de la crisi deflacionista dels noranta sobre els actius borsaris i immobiliaris; el manteniment d'una situació deflacionista al llarg del 2004 i del 2005, que continua pressionant a la baixa els preus dels actius; un dèficit públic que continua sent molt elevat, ja que se situa per sobre del 7%, i un deute públic per sobre del 160% del PIB.

1.5.

LA RESTA DEL MÓN

La resta de les grans regions econòmiques tret dels EUA, de la UE i del Japó està constituïda per les economies emergents asiàtiques i per l'Amèrica Llatina.

Les economies emergents asiàtiques actualment experimenten un veritable boom econòmic, amb unes taxes sostingudes de creixement per sobre del 5% des del 2002, i es preveu que el 2004 la taxa de creixement se situï a l'entorn del 7%. El seu dinamisme és avui en dia un factor de creixement internacional, ja que esdevenen, no només un pol exportador

de béns manufacturats, sinó també un pol importador, fet que beneficia especialment el Japó i, fora de l'àrea asiàtica, els països europeus.

Dins aquesta gran àrea de creixement econòmic, destaquen per la importància i el pes específic que tenen la Xina i l'Índia. La Xina presenta una taxa de creixement autosostingut del PIB al llarg de la dècada dels noranta per sobre del 8%. El creixement del quart trimestre del 2003 es va situar en el 9,9%. Avui, representa el 12,5% de la producció mundial i el 5% del comerç mundial. Per a aquest primer trimestre del 2004, s'espera un creixement de la producció industrial a l'entorn del 24% i s'estima un creixement de la inflació inferior al 3%. Els registres a l'Índia són encara millors quant al creixement (d'un 10,4% en el quart trimestre del 2003), amb una taxa d'inflació del 4,3%.

L'Amèrica Llatina presenta un ampli ventall pel que fa a la situació dels diferents països, si bé s'hi pot descobrir una tendència lleugera de recuperació econòmica. El cas més singular és el canvi de trajectòria que ha fet l'Argentina, ja que ha passat d'un descens del PIB d'un 10,9%, el 2002, a un creixement del 8,7%, el segon creixement més important al món, després de la Xina. El Brasil presenta un resultat desigual: positiu des del vessant exterior, però no pel que fa al creixement de la demanda interior de consum i d'inversió, per la qual cosa no se n'ha polsat a l'alça el PIB.

2

UNIÓ EUROPEA

RESUM

La prioritat de la Unió Europea al llarg de l'any 2003 ha estat culminar amb èxit el Tractat d'adhesió que varen signar a Atenes, el 16 d'abril, Xipre, Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Hongria, Letònia, Lituània, Malta, Polònia i la República Txeca. La integració d'aquests països a la Unió s'ha fet efectiva l'1 de maig del 2004.

L'any 2003 no es va complir a la zona euro la previsió de creixement, ja que aquesta es va reduir de l'1% al 0,4%. La previsió de creixement per al 2004 és de l'1,7%. Pel que fa als principals emissors de turisme cap a les Balears (Alemanya i el Regne Unit), les previsions per als anys 2004 i 2005 són de l'1,5% i de l'1,8% per a Alemanya, i del 3% i del 2,8% per al Regne Unit.

Des del 5 de juny del 2003 el Banc Central Europeu (BCE) no ha canviat els tipus d'interès del 2%, nivell que els situa en uns mínims històrics des de fa cinquanta anys. Llevat del creixement dels preus del petroli, no sembla que perilli a curt i mitjà termini l'objectiu d'inflació a la zona euro, per la qual cosa no sembla gaire probable que el BCE modifiqui a curt termini la política monetària i dels tipus d'interès.

En matèria de política social, cal destacar la feina que s'ha fet quant als tres pilars que la defineixen: les pensions, les polítiques d'inclusió social i la sanitat. Cal destacar, doncs, la primera avaluació dels sistemes de pensions de la UE-15, l'elaboració dels plans nacionals d'acció (PNA) d'inclusió social 2003-2005, i l'intercanvi d'informació i bones pràctiques, i el desenvolupament d'indicadors comparables en l'àmbit de l'assistència sanitària.

Es continua donant una forta disparitat en els nivells de renda per càpita regional a causa que es donen febleses estructurals diverses, com són les inadequades dotacions de capital físic i humà, la capacitat d'innovació escassa, la manca de suport a les empreses, el nivell baix de «capital social», els problemes mediambientals i la reduïda capacitat administrativa, entre d'altres.

Les devuit regions de la UE-15 a les quals afecten actualment les polítiques de desenvolupament regional, i que tenen un PIB baix (inferior al 75% de l'Europa dels Quinze), tindran les mateixes debilitats després de l'ampliació, per la qual cosa es negocien mesures transitòries que permetin reparar l'«efecte estadístic» que, principalment, pot afectar les regions espanyoles.

2.1.

INTRODUCCIÓ

La prioritat de la Unió Europea al llarg de l'any 2003 ha estat culminar amb èxit el Tractat d'adhesió que varen signar a Atenes, el dia 16 d'abril, Xipre, Eslovàquia, Eslovènia, Estònia, Hongria, Letònia, Lituània, Malta, Polònia i la República Txeca (AC-10). La integració d'aquests països a la Unió s'ha fet efectiva l'1 de maig del 2004. Encara són països candidats Bulgària i Romania, i, en una etapa menys avançada, Turquia. Hi ha un tercer cercle que constitueixen els països dels Balcans occidentals, que es preveu que s'integraran en la Unió a més llarg termini.

En diversos àmbits de la política exterior, la Comissió s'ha definit amb relació a la ONU i a la guerra de l'Iraq per defensar el multilateralisme, s'ha abocat a redreçar l'Agenda de Doha del 2001 -després del fracàs de la conferència ministerial de l'Organització Mundial del Comerç reunida el mes de setembre a Cancun (Mèxic)-, i, en la política de cooperació per al desenvolupament, la Unió manté els «objectius del mil·leni» definits a escala mundial l'any 2000 per tal de reduir la pobresa. La Unió també defensa els compromisos que assumí el 2002 en la conferència internacional de Monterrey sobre finançament del desenvolupament i en la Cimera mundial de Johannesburg sobre desenvolupament sostenible.

Amb relació als acords principals dels consells europeus, cal recordar que el Consell Europeu de primavera, que es va fer a Brussel·les el 20 i el 21 de març, ja va alertar sobre la necessitat de reforçar els compromisos en matèria de reformes econòmiques, socials i mediambientals per tal de complir els objectius de l'estratègia de Lisboa. Per tal de reforçar l'estratègia de creixement i de competitivitat, la Comissió ha llançat una iniciativa que es basa en dos pilars. El primer consisteix en la voluntat d'estimular les inversions en capital humà i en projectes clau, com són les xarxes transeuropees de transports, d'energia, de telecomunicacions i d'investigació, per un volum de 10.000 milions d'euros fins a l'any 2010. El segon pilar consisteix a no dissociar el creixement i la competitivitat dels aspectes socials i mediambientals.

El Consell Europeu de Salònica, que va tenir lloc els dies 19 i 20 de juny, va considerar el projecte que va presentar el president de la Convenció com un bon projecte de Constitució europea i vàlid com a punt de partida per a la Conferència Intergovernamental (CIG). El text integra la Carta del drets fonamentals en el cos del projecte de tractat, generalitza el procediment legislatiu de la codecisió, amplia el recurs a la votació per majoria qualificada en el Consell, i crea la funció del ministre d'Afers Exteriors, entre d'altres qüestions importants.

La CIG es va iniciar a Roma el 4 d'octubre, amb l'objectiu de concloure els treballs abans del juny del 2004. El Consell Europeu de Brussel·les del 16 i del 17 d'octubre va dur a terme una reunió de la CIG que es dedicà a tractar assumptes institucionals. El Consell Europeu de

Brussel·les del 12 i del 13 de desembre va constatar que persisteixen desacords importants quant a la ponderació i a l'àmbit d'aplicació de la votació per majoria qualificada, i a les dimensions de la Comissió en una Unió Europea ampliada a vint-i-cinc estats.

Cal recordar que, mentre s'espera que s'aprovi un nou tractat, el Tractat de Niça va entrar en vigor l'1 de febrer del 2003, el qual suposa ja una primera revisió dels tractats previs a l'ampliació i constitueix una base funcional per als treballs de les institucions en el període posterior a l'1 de maig del 2004, data d'inici de la UE-25.

En matèria de polítiques internes de la Unió, en aquest breu resum presentam les que fan referència a la legislació, al mercat interior, a l'educació i la formació, a la protecció dels consumidors, i a la creació d'agències europees. Les polítiques econòmiques i monetàries, la política social i la regional, les comentam d'una manera més detallada en els apartats següents.

En l'àmbit legislatiu destaquen la reforma, el mes de juliol, de la política agrícola comuna (PAC) i el desenvolupament de la política pesquera comuna (PPC) que s'adoptà el 2002; l'adopció definitiva del «paquet fiscal»; la modernització del marc reglamentari de la política de competència; la lluita contra la immigració clandestina i la instauració d'una gestió comuna de les fronteres exteriors de la UE; l'establiment d'un estatut per als nacionals de països tercers residents de llarga duració, així com la fixació de normes mínimes en matèria de les condicions de recepció dels sol·licitants d'asil i de la concessió i la retirada de l'estatut de refugiat.

La seguretat en el transport aeri ha millorat a causa que s'ha adoptat el paquet legislatiu relatiu al «cel únic», i també per les mesures relatives a augmentar la seguretat en els avions i a garantir millor els drets dels usuaris. En el transport marítim, s'ha avançat per les decisions que tendeixen a eliminar els petroliers de casc simple i a millorar la qualitat de la formació dels marins. En el transport terrestre, han continuat els treballs legislatius sobre el reforçament de la seguretat vial i dels usuaris en general.

En matèria de mercat interior, s'han aconseguit avenços significatius en el mercat de l'energia i de les infraestructures energètiques. També s'ha creat un estatut de societat cooperativa europea que completa l'estatut que es va aprovar el 2001 sobre la societat europea. La Comissió ha presentat un llibre verd sobre els serveis d'interès general, en el qual, a part de fer-ne una avaluació, es demana si és pertinent legislar aquesta activitat a escala europea.

En l'educació i la formació, es varen posar en marxa els programes Erasmus Mundus i eLearning. El primer programa va destinat a incentivar la cooperació i la mobilitat d'estudiants i de formadors en les relacions amb tercers països, i el segon facilita que de les tecnologies de la informació i la comunicació s'integrin en els sistemes d'educació i formació.

La política de protecció dels consumidors condemna les pràctiques comercials deslleials i defineix un pla d'acció sobre la legislació europea de contractes.

Han entrat en funcionament agències europees que es varen crear el 2002; és

el cas de les agències de seguretat marítima i aèria, així com l'Autoritat Europea de Seguretat Alimentària. En l'àmbit de creació d'agències especialitzades, s'ha treballat en els camps de la seguretat de les xarxes i de la transferència de dades en la societat de la informació, en la cooperació operativa en les fronteres comunes i en la creació d'un centre europeu de prevenció i de control de malalties.

2.2.

PREVISIONS ECONÒMIQUES

L'any 2003 no es va complir a la zona euro la previsió de creixement, ja que aquesta es va reduir de l'1% al 0,4%. La previsió de creixement per al 2004 és de l'1,7%. Pel que fa als principals emissors de turisme cap a les Balears (Alemanya i el Regne Unit), les previsions per als anys 2004 i 2005 són de l'1,5% i de l'1,8% per a Alemanya, i del 3% i del 2,8% per al Regne Unit. Pel que fa a Espanya, les previsions de creixement són del 2,8% i 3,3%. A l'Europa dels Vint-i-cinc, el creixement mitjà ha estat del 0,9% el 2003, mentre que la previsió per al 2004 i per al 2005 és del 2,1% i del 2,5%. (Vegeu el quadre I-2)

La inversió en equip es manté en uns nivells baixos. Les estimacions per a l'exercici 2003 a la zona euro són del -2,3%. Les previsions per al 2004 i per al 2005 són més positives, del 3,4% i del 6%, respectivament. Cal destacar que s'ha recuperat la inversió a tots els països, excepte Grècia, tot i que per al bienni 2004-2005 se'n manté una taxa a l'entorn del 5%.

QUADRE I-2. EVOLUCIÓ DE LA SITUACIÓ ECONÒMICA EUROPEA (2003-2005)

	Inflació (variació anual en %)			Necessitat (-) o capacitat de finançament (+) de les administracions públiques (en % del PIB)			Balança d'operacions corrents amb la resta del món (en % del PIB)			Deute públic (en % del PIB)		
	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2003	2004	2005	2003	2004	2005
Bègica	1,8	1,5	1,7	0,2	-0,5	-0,7	3,7	4,1	4,2	100,5	97,4	94,3
Alemanya	1,0	1,3	1,1	-3,9	-3,6	-2,8	2,6	2,9	2,4	64,2	65,6	66,1
Grècia	3,5	3,4	3,3	-3,0	-3,2	-2,8	-7,0	-6,4	-6,6	103,0	102,8	101,7
Espanya	3,1	2,5	2,4	0,3	0,4	0,6	-3,2	-3,2	-3,4	50,8	48,0	45,1
França	1,5	1,7	1,5	-4,1	-3,7	-3,6	0,9	0,9	0,7	63,0	64,6	65,6
Irlanda	3,8	1,8	2,3	0,2	-0,8	-1,0	-0,9	-1,0	-0,7	32,0	32,4	32,6
Itàlia	2,5	2,3	2,1	-2,4	-3,2	-4,0	-1,2	-1,4	-1,3	106,2	106,0	106,0
Luxemburg	2,1	1,7	1,6	-0,1	-2,0	-2,3	6,7	7,7	8,8	4,9	4,5	3,8
Holanda	2,0	1,0	0,9	-3,2	-3,5	-3,3	1,5	3,8	4,3	54,8	56,3	58,6
Àustria	1,8	1,4	1,3	-1,1	-1,1	-1,9	-0,4	-0,4	-0,4	65,0	65,5	65,3
Portugal	3,4	2,0	2,2	-2,8	-3,4	-3,8	-5,0	-3,9	-3,6	59,4	60,7	62,0
Finlàndia	1,7	0,6	1,7	2,3	2,0	2,1	5,5	5,5	5,6	45,3	44,5	44,3
Zona euro	1,9	1,8	1,6	-2,7	-2,7	-2,6	0,5	0,7	0,6	70,4	70,9	70,9
Dinamarca ¹	1,8	1,8	1,7	1,5	1,1	1,5	2,9	2,9	3,2	45,0	42,3	40,0
Suècia ¹	2,5	1,0	1,6	0,7	0,2	0,7	5,5	6,0	6,1	51,9	51,8	50,5
Regne Unit ¹	1,5	1,8	1,9	-3,2	-2,8	-2,6	-1,7	-2,1	-1,8	39,9	40,1	40,6
UE-15	1,8	1,8	1,7	-2,6	-2,6	-2,4	0,2	0,4	0,3	64,0	64,2	64,2
Xipre	4,0	2,2	2,1	-6,3	-4,6	-4,1	-4,4	-3,7	-3,5	72,2	74,6	76,9
República Txeca	0,1	2,6	2,2	-12,9	-5,9	-5,1	-6,5	-6,8	-6,6	37,6	40,6	42,4
Estònia	1,3	2,8	2,9	2,6	0,7	0,0	-13,7	-11,5	-9,1	5,8	5,4	5,3
Hongria	4,7	6,9	4,7	-5,9	-4,9	-4,3	-5,7	-5,4	-5,1	59,0	58,7	58,0
Letònia	3,5	3,0	2,0	-1,8	-2,2	-2,0	-9,1	-10,1	-10,9	15,6	16,0	16,1
Lituània	-1,1	1,0	2,2	-1,7	-2,8	-2,6	-6,1	-6,2	-5,9	21,9	22,8	23,2
Malta	1,3	2,7	2,1	-9,7	-5,9	-4,5	-3,4	-4,3	-3,9	72,0	73,9	75,9
Polònia	0,7	2,6	3,3	-4,1	-6,0	-4,5	-2,0	-2,3	-2,8	45,4	49,1	50,3
Eslovàquia	7,7	7,3	3,8	-3,6	-4,1	-3,9	-0,9	-2,5	-4,0	42,8	45,1	46,1
Eslovènia	5,4	3,9	3,1	-1,8	-1,7	-1,8	0,2	-0,5	-0,6	27,1	28,3	28,2
AC-10	1,9	3,5	3,2	-5,7	-5,0	-4,2	-3,7	-3,9	-4,1	42,2	44,4	45,2
EU-25	1,8	1,8	1,8	-2,7	-2,7	-2,5	0,1	0,2	0,1	63,1	63,4	63,4
EUA	1,8	1,2	0,9	-4,8	-4,5	-4,2	-4,7	-5,2	-5,0	—	—	—
Japó	-1,4	-0,4	-0,2	-7,7	-7,4	-7,2	3,1	3,6	3,8	—	—	—

1. Països de fora de la zona euro

Font: CE i elaboració pròpia

Les estimacions per al 2003 amb relació a l'ocupació confirmen les previsions a la baixa que es varen fer l'exercici passat, ja que no s'ha donat cap increment de l'ocupació. Les previsions de la Comissió Europea per a l'any 2004 i per a l'any 2005 mostren una tendència positiva, en preveure un creixement del 0,3% i del 0,9%, respectivament. Es pot destacar la lenta recuperació de l'ocupació d'Alemanya, on no es preveuen registres positius fins al 2005. Espanya és el país de la UE-25 amb més creació d'ocupació. En l'Europa dels Vint-i-cinc, es dona també el fet de tenir un increment zero l'any 2003, fins a arribar a una tendència positiva del 0,8% l'any 2005.

La taxa mitjana de desocupació de la zona euro fou del 8,8% l'any 2003, i es manté per al 2004. El 2005 aquesta taxa es pot reduir a un 8,6%. Pel que fa a Espanya, el 2003 s'ha mantingut el mateix valor que el 2002, un 11,3% (el més elevat de la zona euro). L'atur es redueix lleugerament, segons les previsions per al 2004 i per al 2005, que es podria situar en el 10,5% (de nou, la més alta de la zona euro). Cal destacar que l'any 2003 set països de la Unió Europea presenten unes taxes d'atur millors que les dels Estats Units: és el cas d'Irlanda, Luxemburg, Holanda, Àustria, Dinamarca, Suècia i el Regne Unit. Unes dades similars són les que es donarien a l'Europa dels Vint-i-cinc, amb una taxa de desocupació del 9% el 2003 i el 2004, que es reduirà el 2005 a un 8,8%. Cal destacar també l'alt percentatge de desocupació en els països que passaran a formar part de la Unió Europea (entorn del 14% per als pròxims anys).

La taxa de creixement de la inflació a la zona euro s'ha situat, l'any 2003, en un 1,9%, de manera que disminueix 0,4 dècimes respecte dels valors que es registren l'exercici passat. Segons les previsions, aquesta tendència a baixar es mantindrà fins a l'any 2005, moment que s'asolirà una taxa de creixement de l'1,6%. L'objectiu del Banc Central Europeu a mitjà termini és mantenir la taxa de creixement de la inflació entorn del 2% anual. A la nova Europa dels Vint-i-cinc, la taxa de creixement de la inflació es preveu que també estarà per sota del 2%, i es mantindrà estable en l'1,8% els pròxims anys. A la zona euro se situen per sobre de l'objectiu del 2% Grècia, Espanya, Irlanda, Itàlia i Portugal. En tots aquests casos, es dona una pèrdua de competitivitat per via dels preus.

L'any 2003 ha augmentat el dèficit públic a la zona euro respecte del 2002, ja que s'ha passat d'un dèficit del 2,3% del PIB a un valor, l'any 2003, del 2,7% del PIB. Aquest valor es preveu que es mantindrà els anys 2004 i 2005, amb uns valors del 2,7% i 2,6% de dèficit, respectivament. A l'Europa dels Vint-i-cinc, el dèficit és molt similar, en passar del 2,7%, els anys 2003 i 2004, al 2,5%, el 2005. Cal destacar que Espanya i Finlàndia són els únics països de la zona euro que presenten un superàvit fiscal. Al llarg del bienni 2004 i 2005, Alemanya, Grècia, França, Itàlia, Holanda i Portugal no compleixen el criteri de Maastricht segons el qual el dèficit públic no ha de superar el 3% del PIB.

Pel que fa a l'endeutament públic, els criteris de Maastricht estableixen que aquest no pot superar el 60% del PIB. El deute

públic de la Unió Europea l'any 2003 ha estat del 64% del PIB, i les previsions per al 2004 són del 64,2%. En el cas de la zona euro, l'endeutament públic esdevé superior al 70,4% del PIB, amb una tendència a augmentar l'any 2004, de tal manera que aquest any es preveu que superarà en més de 10 punts percentuals el criteri que s'estableix en el Tractat. Els països que no compleixen el criteri són Bèlgica, Alemanya, França, Àustria, Portugal, Grècia i Itàlia. A l'Europa dels Vint-i-cinc s'ha previst que l'endeutament també estarà per sobre del criteri establert a Maastricht (entorn del 63% del PIB), mentre que els deu països que passaran a formar part de la Unió Europea es preveu que estaran molt per davall dels criteris establerts, més concretament, en un 44,4% i en un 45,2% els anys 2004 i 2005, respectivament.

El balanç de les operacions corrents amb la resta del món, l'any 2003, obté valors positius en l'àmbit regional de la Unió Europea (0,2% del PIB). Si es considera únicament la zona euro de la Unió Europea, aquests valors positius són sensiblement superiors, ja que s'assoleix el 0,5% del PIB l'any 2003, i amb unes previsions de millorar lleugerament els anys 2004 i 2005 (amb uns valors previstos del 0,7% i del 0,6%, respectivament). Cal destacar que els països amb un major dèficit per operacions corrents són Grècia, Espanya i Portugal. A l'Europa dels Vint-i-cinc, el balanç per al 2003 és del 0,1%, i

es preveu que aquestes dades es mantindran els propers anys. Aquesta reducció respecte de l'actual Unió Europea vindria donada pels valors negatius que presenten els països de l'ampliació, entorn del -4%.

2.3.

LA POLÍTICA ECONÒMICA I MONETÀRIA

La gestió de la política econòmica de l'actual administració republicana als EUA ha suposat que es qüestionï el «consens de Washington», que privilegiava l'objectiu de la disciplina pressupostària i la lluita contra el dèficit públic com a principal font d'inestabilitat monetària.¹² En l'àmbit europeu, aquesta controvèrsia s'ha centrat a debatre la necessitat de flexibilitzar els criteris de disciplina pressupostària que fixa el Pacte d'estabilitat i creixement (PEC),¹³ principalment el criteri segons el qual el dèficit públic dels estats no pot superar el 3% del PIB.

En la *Memòria del CES* de l'any passat ja s'anunciava la possibilitat que la Comissió estudiàs iniciar un procediment contra França i Alemanya. De fet, els dèficits públics d'aquests dos estats han superat el 3% i, en conseqüència, la Comissió va iniciar el procediment de sanció previst per dèficit excessiu. El 25 de novembre del 2003 l'Ecofin (Consell de Ministres

12. Vegeu: Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral, 2003, CES del Regne d'Espanya, proposta de 31 de maig de 2004, p. 27.

13. Per consultar aquests criteris, vegeu els articles 101 al 104 i el Protocol núm. 5 del Tractat de la Unió Europea, Resolució del Consell Europeu d'Amsterdam del 17 de juny del 1997, i el Reglament CE núm. 1467/97, del 7 de juliol.

d'Economia i Finances de la UE) va «suspendre» el procediment, i el 18 de gener del 2004 la Comissió va decidir recórrer contra la decisió de l'Ecofin al Tribunal de la Unió Europea, que finalment, el 13 de juliol del 2004, ha anul·lat la decisió de l'Ecofin de 25 de novembre del 2003. També s'han iniciat procediments sancionadors contra Holanda i el Regne Unit. En el mateix cas de dèficit públic excessiu es troben Xipre, la República Txeca, Hongria, Malta, Polònia i Eslovàquia.

En una conjuntura de lenta recuperació econòmica, el debat sobre la necessitat de flexibilitzar els criteris del PEC es deu al fet que, si s'apliquen polítiques fiscals restrictives (augment d'impostos o retallada de les despeses), aquestes polítiques poden tenir efectes procíclics, restar eficaça als estabilitzadors automàtics i alentir la recuperació de la demanda de les famílies, que és una de les febleses principals de l'actual conjuntura econòmica de la Unió Europea. El debat actual planteja la necessitat que el PEC integri una major dosi de realisme, per tal que inclogui també les circumstàncies conjunturals que vénen determinades per l'existència dels cicles econòmics,¹⁴ que poden afectar de manera diversa les diferents economies, i una anàlisi menys indiscriminada de la naturalesa del dèficit públic i del deute públic per a cada estat.¹⁵

Des del 5 de juny del 2003, el Banc Central Europeu (BCE) no ha canviat els tipus d'interès del 2%, nivell que els situen en uns mínims històrics des de fa cinquanta anys. Atesa l'atonía inversora i de consum de les famílies, aquesta clara orientació expansiva de la política monetària no ha provocat cap tensió inflacionista i s'ha assolit sense cap problema l'objectiu d'inflació del 2% marcat per l'Eurosistema. També hi ha influït positivament la revaloració de l'euro amb relació al dòlar,¹⁶ que s'ha vist impulsat pels diferencials de tipus amb els EUA, que s'han situat a la meitat dels europeus. Llevat del creixement dels preus del petroli, no sembla que perilli a curt o mitjà termini l'objectiu d'inflació a la zona euro, per la qual cosa no sembla gaire probable que el BCE modifiqui a curt termini la política monetària i dels tipus d'interès.

2.4.

LA POLÍTICA SOCIAL I D'OCUPACIÓ

L'estratègia de Lisboa es basa en tres processos: la modernització dels sistemes de protecció social, les orientacions generals de política econòmica (OGPE), i l'estratègia europea d'ocupació (EEO).¹⁷ En aquest

14. Vegeu: *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, p. 91.

15. Vegeu: COM (2003) 283 final, SEC (2003) 571, i l'Informe Sapir, *An Agenda for Growing Europe: Making the EU Economic System Deliver*.

16. A l'entorn del 20% al llarg del 2003.

17. Vegeu: Consell Europeu de Brussel·les, 20 i 21 de març del 2003: conclusions de la Presidència; COM (2003) 261, de 27 de maig, i COM (2003) 842, de 30 de desembre.

apartat parlarem només de les polítiques de protecció social i de l'EEO.

En matèria de política social cal destacar la feina que s'ha fet quant als tres pilars que la defineixen, i que són les pensions, les polítiques d'inclusió social i la sanitat. Cal destacar, doncs, la primera avaluació dels sistemes de pensions de la UE-15,¹⁸ l'elaboració dels plans nacionals d'acció (PNA) d'inclusió social 2003-2005, i l'intercanvi d'informació i bones pràctiques i el desenvolupament d'indicadors comparables en l'àmbit de l'assistència sanitària.

Espanya se situa en el penúltim lloc de la UE-15 quant a l'esforç en protecció social,¹⁹ només per davant d'Irlanda, i en intensitat de la protecció social,²⁰ només per davant de Portugal. En la distribució de les despeses per funcions (malalties, discapacitat, vellesa, supervivència, família/fills, atur, habitatge, i exclusió social), Espanya només es troba per sobre de la mitjana comunitària en l'atur. Les possibilitats de convergir amb la UE-15 són limitades, ja que el pes de l'aportació pública als ingressos de protecció social se situa a Espanya gairebé deu punts per sota de la mitjana europea.²¹

Quant a l'EEO, cal destacar que el Consell Europeu de Salònica, del juliol del 2003, ha aprovat unes noves directrius per al període 2003-2005 i que, a la fi del desembre del 2003, es va presentar l'Informe Kok. En els tres indicadors de l'EEO (la taxa d'ocupació, la taxa d'ocupació femenina i la taxa d'ocupació de la població de 55 a 64 anys), Espanya mostra una clara recuperació dins un context d'estancament europeu pel que fa a la creació d'ocupació. La política espanyola d'ocupació s'ha concretat en el Pla d'acció per a l'ocupació del Regne d'Espanya 2003 (PNAE-2003) i en la Llei d'ocupació 56/2003,²² que deroga la Llei bàsica d'ocupació del 1980.²³

Amb relació al diàleg social, cal destacar la creació el mes de març del 2003 de la Cimera Social Tripartita per al Creixement i l'Ocupació (CST), per tal de propiciar la contribució de les organitzacions sindicals i empresarials a l'estratègia de Lisboa. En la primera reunió, del 20 de març, la CST va valorar la contribució a l'estratègia de Lisboa de la negociació col·lectiva, l'evolució dels salaris, la millora de la productivitat, les noves tecnologies, l'organització del treball i la formació permanent.

18. Vegeu: Informe conjunt de la Comissió i del Consell sobre l'adequació i la viabilitat de les pensions, març de 2003.

19. Aquest indicador elaborat per Eurostat mesura la despesa total en protecció social, en termes del sistema europeu d'estadístiques de protecció social (SEEPROS), com a percentatge del PIB.

20. Aquest indicador elaborat per Eurostat mesura la despesa total en protecció social, en termes del sistema europeu d'estadístiques de protecció social (SEEPROS), en euro per habitant en preus constants del 1995.

21. En aquest sentit, la proposta de la *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral, 2003*, CES del Regne d'Espanya (proposta del 31 de maig del 2004), defensa: «la necesidad de planteamientos de una mayor participación del Estado y de cumplimiento cuanto antes de los compromisos de separación de las fuentes de financiación, corriendo a cargo del Estado todas las prestaciones de carácter no contributivo», p. 124.

22. Llei sobre la qual el CES del Regne d'Espanya ha elaborat el Dictamen 7/2002.

23. Altres normes són la regulació de la formació professional continua, i la creació del sistema nacional de qualificacions i formació professional en desplegament de la corresponent Llei orgànica del 2002, sobre la qual el CES del Regne d'Espanya ha elaborat el Dictamen 2/2001.

Altrament, es va presentar un primer informe anual d'execució d'accions conjuntes per al desenvolupament permanent de les competències i les qualificacions, i també s'exposà el desenvolupament del Programa de treball 2003-2005. La CST es va tornar a reunir en una reunió extraordinària el passat mes de desembre per analitzar el retard en el compliment dels objectius fixats per l'estratègia de Lisboa en matèria d'ocupació i de qualitat del treball. En aquesta cimera de desembre es va valorar positivament la Iniciativa europea de creixement presentada per la Comissió Europea, així com l'Informe Kok.

En l'àmbit del diàleg social bipartit i autònom, es pot parlar del Programa conjunt de treball 2003-2005, que recull un conjunt d'activitats sobre l'ocupació, l'ampliació i la mobilitat. També inclou la definició d'un marc d'actuació o d'orientacions conjuntes en matèria d'igualtat d'oportunitats o de conseqüències socials de les reestructuracions. En aquest darrer camp, es constata la necessitat que tenen les empreses i els treballadors d'assumir l'adaptació al canvi com un fenomen constant. Es considera que l'adaptació al canvi en la majoria de casos no comporta la pèrdua d'ocupacions, si bé en alguns casos pot suposar reestructuracions rellevants. Destaca la importància que els agents socials disposin d'informació útil i en temps real, i que es mantinguin la formació, les competències i les qualificacions dels treballadors per tal de facilitar-ne la mobilitat i l'ocupabilitat.

També s'ha avançat en el marc del diàleg social sectorial amb la constitució de trenta comitès de diàleg social sectorial. Aquests comitès impulsen en l'àmbit sectorial acords en matèria d'ocupació, de relacions laborals, de formació permanent i de responsabilitat social de les empreses, entre d'altres.

Finalment, la Comissió ha impulsat processos de consulta als interlocutors socials en matèria de transferències de drets de plans de pensions ocupacionals i de l'ordenació del temps de treball. En el primer cas, es vol posar de manifest la conveniència de disposar d'un marc de regulació comuna europea que faciliti el pas entre plans de pensions ocupacionals i la transferència dels drets que generen en situacions de canvi d'empresa treballadors que s'ubiquen a diferents països de la UE. En el segon cas, la consulta ve motivada per una possible revisió de la Directiva 93/104 a causa dels pronunciaments del Tribunal de Luxemburg sobre la definició del temps de treball i la qualificació com a treball o descans del temps durant el qual el treballador resta a disposició de l'empresa (*on call*).

2.5.

LA POLÍTICA REGIONAL I L'AMPLIACIÓ

Les publicacions del PIB per càpita de les regions europees (2004) i del Tercer informe sobre la cohesió econòmica i social²⁴

24. Tercer informe sobre la cohesió econòmica i social, COM/2004/107.

posen de manifest que hi continua havent una forta disparitat en els nivells de renda per càpita regional, a causa de l'existència de febleses estructurals diverses, com són ara les inadequades dotacions de capital físic i humà, la capacitat d'innovació escassa, la manca de suport a les empreses, el nivell baix de «capital social»²⁵, els problemes mediambientals i la reduïda capacitat administrativa, entre d'altres.

Les disparitats regionals que mesuren els indicadors de renda per càpita en l'àmbit dels països de la UE-15 és del 2,9, és a dir, el país menys desenvolupat ha de multiplicar per 2,9 la seva renda per càpita per igualar-se al país més ric. Aquest factor de desigualtat és del 5,8 per a la UE-25, i superior a 8 per a la UE-27.

Aquestes mateixes disparitats s'amplien a escala regional. Per a la UE-15, la diferència entre la regió més rica (Inner London) i la regió més pobre (Dytiki Ellada) és de 5. Per a la UE-25, la ràtio és de 9,2 -entre Lubelskie (Polònia) i Inner London- i, per a la UE-27, és de 15,3 -entre el nord-est de Romania i Inner London.

Al llarg del darrer període estimat per Eurostat (1999-2001), cal destacar que les Illes Balears han pujat set posicions en el rànquing europeu de 248 regions, de manera que el 2001 se situaren en la posi-

ció 54, només superades per Madrid (42) i Navarra (52).

El Tercer informe sobre la cohesió econòmica i social destaca la necessitat de mantenir la política de cohesió territorial, ja que les regions que han rebut més ajuts estructurals per càpita han experimentat, en general, un creixement relatiu superior respecte de les regions que han rebut menys ajuts. Aquesta necessitat s'ha recollit parcialment en les perspectives financeres 2007-2013,²⁶ ja que només es pensa destinar el 0,41% de la renda interior neta de la UE-27 a les polítiques de cohesió territorial, és a dir, a l'entorn dels 336.000 milions d'euros per al període 2007-2013.

El repartiment d'aquest import entre les tres prioritats de la política de cohesió representa:

1. Convergència (regions desfavorides, fons de cohesió i regions afectades per l'efecte estadístic): comporta sostenir el creixement i crear llocs de treball en els estats membres i en les regions menys desenvolupades. Els programes seran sostinguts pels recursos financers del Fons Europeu de Desenvolupament Regional (FEDER), del Fons Social Europeu (FSE) i dels fons de cohesió (78% de la inversió).

25. El concepte de capital social es refereix al conjunt de xarxes institucionals i relacions socials que faciliten i afavoreixen els acords de cooperació entre els diferents agents locals (públics i privats), fomenten la iniciativa empresarial, la creativitat i l'esperit d'innovació, tots ells, factors necessaris per millorar la competitivitat dels sistemes productius locals.

26. Vegeu: Comissió Europea, «Building our common future. Policy changes and budgetary means of the enlarged Union 2007-2013», COM (2004) 101 final.

2. Competitivitat regional i ocupació: s'ha d'anticipar i fomentar el canvi. Cal anticipar i promoure el canvi a escala regional, i s'ha de facilitar l'anticipació i l'adaptació al canvi de les persones (18% de la inversió).
3. Cooperació territorial europea: cal promoure un desenvolupament harmoniós i equilibrat del territori de la Unió. Es vol proposar un nou instrument jurídic, la col·lectivitat regional transfronterera, amb l'objectiu de transferir a aquesta nova estructura jurídica la capacitat d'actuar en nom de les autoritats públiques per posar en funcionament activitats de cooperació, (4% de la inversió).

Les devuit regions de la UE-15 a les quals actualment afecten les polítiques de desenvolupament regional i que tenen un PIB baix (inferior al 75% de l'Europa dels quinze) tindran les mateixes debilitats després de l'ampliació, per la qual cosa es negocien mesures transitòries que permetin reparar l'anomenat efecte estadístic, que principalment pot afectar les regions espanyoles.

La nova política de cohesió territorial afectarà de manera diversa les regions espanyoles. Hi ha un primer grup que es veurà afectat per l'anomenat efecte riquesa;²⁷ és

el cas de Cantàbria, Castella i Lleó, la Comunitat Valenciana i les Canàries, per la qual cosa, a partir del 2007, veuran com s'hi redueixen sensiblement els ajuts comunitaris. Un segon grup es veurà afectat per l'efecte estadístic;²⁸ és el cas d'Astúries i Múrcia, les quals es veuran afectades per un procés de període de transició (phasing out), que implica una reducció gradual dels ajuts, fins a situar-se el 2013 en un 50% del valor actual. Un tercer grup no supera el 75% de la renda per càpita de la UE-25, per la qual cosa seguiran sent considerades regions d'atenció preferent; és el cas de Galícia, Castella-la Manxa, Extremadura i Andalusia.²⁹

L'ampliació és ja una realitat des de l'1 de maig del 2004, però això no significa que aquests nous estats estiguin totalment «preparats» per a assolir els drets i les obligacions que implica el fet de ser membre de la Unió Europea. Un exemple clar és l'adopció de l'euro, la qual no s'hi produirà, molt probablement, fins un poc abans del 2010.

Finalment, l'ampliació tindrà un efecte sobre el fet insular, ja que dos dels deu nous estats són illes: Malta i Xipre, la qual cosa significa que el fet insular quedarà reflectit i es defensarà en l'àmbit de les diferents institucions europees.

27. El seu PIB per càpita ja supera el 75% de la mitjana de la UE-15.

28. El seu PIB per càpita ja supera el 75% de la mitjana de la UE-25.

29. Vegeu: J. Villaverde, «Cohesión territorial en la Unión Europea: los hechos y la política», *Cuadernos de Información Económica*, núm. 179, març-abril del 2004.

3

ECONOMIA ESPANYOLA³⁰

RESUM

Els resultats de l'activitat econòmica l'any 2003 marquen un punt d'inflexió en la desacceleració cíclica que va començar l'any 2001. La taxa de creixement del PIB del 2,4% (0,4 punts més que l'any anterior) suposa el desè any consecutiu de creixement des de la recessió del 1993, i és un resultat millor que els registres que han experimentat els socis comunitaris. Aquest major creixement s'explica per la recuperació de la demanda interna (0,8 punts més que l'any anterior) i dels seus principals components: la demanda de consum privat i públic, i la inversió.

Aquesta recuperació de la inversió i de la demanda de consum va crear més ocupació (0,3 punts més que el 2002), ja que es varen generar 290.000 llocs de treball a temps complet, i va disminuir la taxa d'atur, concretament, en 0,1 punts, de manera que s'ha situat en l'11,3%. L'aportació del sector exterior al PIB fou negativa en un punt, ja que les exportacions varen créixer 2,7 punts per sota de les importacions. La política fiscal s'ha orientat per l'objectiu de l'equilibri pressupostari, de manera que s'ha assolit un superàvit fiscal per al conjunt de les administracions públiques del 0,3% del producte interior brut (PIB).

Amb relació al turisme, es pot afirmar que el sector mundial no acaba de remuntar la crisi que pateix des dels atemptats de l'11 de setembre del 2001. El 2003 el turisme internacional tancà amb una baixada de l'1,2% respecte de l'any anterior, segons les dades de l'Organització Mundial del Turisme (OMT), baixada propiciada fonamentalment per la guerra de l'Iraq, amb la consegüent inestabilitat geopolítica, la debilitat econòmica que ha suscitat, i el brot de pneumònia asiàtica. En el cas de la Unió Econòmica i Monetària (UEM), s'ha d'afegir a l'estancament econòmic la forta apreciació de l'euro, que suposa una evolució adversa dels indicadors de competitivitat enfront dels principals països competidors.

La inflació espanyola, mesurada a través de la variació interanual de l'IPC (índex de preus de consum) al desembre, tancà el 2003 en el 2,6%, enfront del 4% del 2002. En la mitjana anual, el creixement dels preus fou del 3%, cinc dècimes menys que l'any anterior. L'any 2003 totes les comunitats autònomes moderaren les taxes d'inflació respecte de l'any anterior. Les Illes Balears varen situar-se per sota de la mitjana nacional, amb un 2,3%.

3.1.

EVOLUCIÓ ECONÒMICA

Els resultats de l'activitat econòmica l'any 2003 marquen un punt d'inflexió en la desacceleració cíclica que va començar l'any 2001. La taxa de creixement del PIB del 2,4% (0,4 punts més que l'any anterior) suposa el desè any consecutiu de creixement des de la recessió del 1993, i és un resultat millor que els registres que han experimentat els socis comunitaris. Aquest major creixement s'explica per la recuperació de la demanda interna (0,8 punts més que l'any anterior) i dels seus principals components: la demanda de consum privat i públic, i la inversió. El consum privat presenta una pujada de 0,4 punts; el públic, de 0,2 punts, i la inversió, de 2,0 punts, amb la recuperació dels béns d'equip (7,3 punts) i l'alentiment de la construcció (-0,5 punts). Aquesta recuperació de la inversió i de la demanda de consum va crear més ocupació (0,3 punts més que el 2002), ja que es varen crear 290.000 llocs de treball a temps complet, i va disminuir la taxa d'atur, concretament en 0,1 punts, de manera que es va situar en l'11,3%.

30. En aquest apartat es recull un breu resum dels aspectes de l'economia espanyola que destaca la proposta de la Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España, 2003 (p. 37-135), que ha elaborat el CES del Regne d'Espanya i que es va aprovar en la sessió ordinària del Ple del 31 de maig del 2004.

L'aportació del sector exterior al PIB fou negativa en un punt, ja que les exportacions varen créixer 2,7 punts per sota de les importacions. La política fiscal s'ha orientat per l'objectiu de l'equilibri presupostari, de manera que s'ha assolit un

superàvit fiscal per al conjunt de les administracions públiques del 0,3% del PIB (el -0,4%, l'Administració central de l'Estat; l'1%, la Seguretat Social, i el -0,3%, les administracions territorials). (Vegeu el quadre I-3)

QUADRE I-3. QUADRE MACROECONÒMIC (2000-2003)
(TAXES DE VARIACIÓ INTERANUAL)

Conceptes	2000	2001	2002	2003(e)
PIB i agregats				
Producte interior brut	4,2	2,8	2,0	2,4
Consum privat nacional	3,9	2,8	2,6	3,0
Consum públic	5,0	3,6	4,4	4,6
Formació bruta de capital fix	5,7	3,3	1,0	3,0
Béns d'equip	4,7	-1,2	-5,4	1,9
Construcció	6,1	5,8	4,2	3,7
Demanda interna (1)	4,4	3,0	2,6	3,4
Exportació de béns i serveis	10,1	3,6	0,0	4,0
Importació de béns i serveis	10,6	4,0	1,8	6,7
Pro memòria				
PIB en p. constants (2) (milions d'euros)	528.440	543.746	554.852	568.311
PIB en p. corrents (milions d'euros)	609.320	653.289	696.208	743.046
Preus i costos				
Deflació del PIB	3,5	4,2	4,4	4,2
Preus de consum (desembre)	4,0	2,7	4,0	2,6
Costos laborals unitaris nominals totals	3,1	3,4	3,4	3,6
Mercat de treball				
Variació de l'ocupació	3,6	2,4	1,5	1,8
Taxa d'atur	13,9	10,5*	11,4*	11,3*
Sector exterior (saldo en % del PIB)				
Comercial	-5,9	-5,4	-5,0	-5,1
Compte corrent	-3,1	-2,6	-2,4	-3,0
Compte corrent i de capital	-2,6	-2,0	-1,3	-1,8

Continua

QUADRE I-3. QUADRE MACROECONÒMIC (2000-2003)
(TAXES DE VARIACIÓ INTERANUAL)

Conceptes	2000	2001	2002	2003(e)
Necessitat de finançament AP, % PIB				
Administracions públiques totals	-0,8	-0,3	0,0	0,3
Administracions públiques centrals	-0,9	-0,6	-0,5	-0,4
Administracions territorials	-0,3	-0,4	-0,3	-0,3
Seguretat Social	0,4	0,8	0,8	1,0

(e) Estimacions.

(1) Aportació del creixement.

(2) Any base: 1995.

(*) Nova definició de l'atur.

Fons: INE i Ministeri d'Economia i Hisenda, síntesi d'indicadors.

3.2.

ELS SECTORS PRODUCTIUS

El sector primari registrà una disminució de la producció de 0,3 punts, mentre que la indústria (sense incloure-hi el sector energètic) ha augmentat la producció en 0,6 punts. La construcció i els serveis varen mostrar un dinamisme considerable en el

creixement, encara que aquest dinamisme va ser inferior al de l'any 2002 (-1,2 punts, la construcció, i -0,1 punts, els serveis). El sector que ha millorat més considerablement respecte de l'exercici anterior és l'energètic, amb un creixement de l'1,4%, (0,9 punts per sobre del creixement de l'any 2002). Aquest creixement condiciona que els valors de l'activitat industrial siguin positius per a l'any 2003. (Vegeu el quadre I-4)

QUADRE I-4. EVOLUCIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA PER SECTORS (2001-2003)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DELS COMPONENTS DEL PIB EN PESSETES CONSTANTS)

Anys	Trimestres	Agricultura i pesca	Energia	Indústria	Construcció	Serveis
2001	I trim.	-2,2	4,1	0,8	6,0	3,4
	II trim.	-3,7	2,7	1,4	5,8	3,5
	III trim.	-0,8	1,6	3,0	5,2	3,4
	IV trim.	-5,7	2,8	-0,6	4,8	2,6
	Mitjana	-3,1	2,8	1,2	5,4	3,2
2002	I trim.	7,5	2,1	-0,7	5,1	2,1
	II trim.	2,0	-1,2	-0,4	4,5	2,5
	III trim.	1,8	-0,3	1,1	5,5	1,9
	IV trim.	-6,6	0,5	2,7	4,1	2,2
	Mitjana	1,0	0,3	0,7	4,8	2,2

Continua

QUADRE I-4. EVOLUCIÓ DE L'ACTIVITAT ECONÒMICA PER SECTORS (2001-2003)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DELS COMPONENTS DEL PIB EN PESSETES CONSTANTS)

Anys	Trimestres	Agricultura i pesca	Energia	Indústria	Construcció	Serveis
2003	I trim.	-1,6	0,3	2,5	3,4	1,7
	II trim.	-0,6	1,6	1,7	3,7	1,6
	III trim.	0,9	2,6	0,2	3,8	2,5
	IV trim.	4,2	1,0	0,7	3,5	2,7
	Mitjana	0,7	1,4	1,3	3,6	2,1

Font: INE, comptabilitat nacional trimestral d'Espanya.

3.2.1. EL SECTOR PRIMARI

El valor afegit brut (VAB) de les branques agrària i pesquera va créixer un 0,7% el 2003, enfront de l'1,0% que es registrà l'any anterior, la qual cosa el situà com el sector menys dinàmic de l'economia. Això no obstant, al llarg de l'exercici s'observa una clara tendència a la recuperació, en passar d'una baixada de l'activitat de l'1,6% en els tres primers mesos de l'any a un creixement del 4,2% en el quart trimestre.

L'ocupació en termes de llocs de treball equivalents a temps complet va disminuir un 2,8%, si bé registrà una millora respecte del retrocés del 4,2% que es va donar el 2002, mentre que l'afiliació a la Seguretat Social augmentà quatre dècimes el ritme de creixement, fins al 2,3%.

3.2.2. LA INDÚSTRIA I L'ENERGIA

La indústria ha estat un dels sectors més castigats per la desacceleració econòmica dels darrers anys, com mostren les dades d'activitat i d'ocupació. Des del 1997 el VAB del sector s'ha anat desaccelerant, i el

2002 va arribar a un creixement del 0,7%, el pitjor registre des de la recessió del 1993.

El 2003 les millors perspectives econòmiques feren que l'activitat arribàs fins a l'1,3%, xifra, això no obstant, que se situa encara molt per davall del creixement del PIB. A més, si s'analitza l'evolució del sector al llarg de l'exercici, s'observa ja en els tres primers mesos una desacceleració que s'intensificà en el tercer trimestre, en passar d'un creixement de l'1,7%, al 0,2%. Posteriorment, el VAB mostrà una lleugera recuperació i s'acabà l'any amb un augment del 0,7%.

La moderació de la indústria coincideix amb l'evolució desfavorable de les exportacions, un dels impulsors principals de l'activitat del sector. Així mateix, les expectatives segueixen sent negatives, i els afiliats d'alta a la Seguretat Social varen disminuir per segon any consecutiu, de manera que empitjoraren tres dècimes respecte de l'any anterior, amb un retrocés de la taxa de creixement del 0,5%.

Els bons resultats del sector energètic, tant en la xifra de negoci com en l'entrada de comandes, es confirmen amb les

dades d'activitat. El 2003, el VAB de l'energia augmentà un 1,4%, 1,1 punts més que l'any anterior, a pesar que en l'últim trimestre es produí una desacceleració des del 2,6% fins a l'1,0%.

Aquesta millora es va reflectir en un increment de la demanda d'energia elèctrica, novament superior al creixement de la capacitat instal·lada. El 2003 la demanda peninsular arribà als 224.208 GWh (gigawats per hora), la qual cosa suposa un creixement del 6,2%, 3,5 punts percentuals més que l'any anterior, mentre que l'extrapeninsular augmentà un 10,8%, fins als 12.389 GWh.

3.2.3. LA CONSTRUCCIÓ

La construcció va tornar a situar-se el 2003 com el sector més dinàmic de l'economia, amb un increment del VAB del 3,6%. Novament, la consecució dels programes públics d'infraestructures, juntament amb l'increment de la demanda d'habitatges, a uns preus que continuaren en ascens, sustentaren l'activitat d'aquest sector.

L'escassa dependència de la conjuntura exterior li ha permès mantenir-se els darrers anys en unes taxes de creixement elevades, superiors a les del PIB, a pesar de la desacceleració de l'economia internacional. En canvi, des de l'any 1999 s'observa una tendència a la moderació, com a conseqüència fonamental de la pèrdua d'intensitat que han mostrat l'edificació residencial i l'obra civil, tal com reflecteixen els nivells d'inversió. Pel que fa a l'ocupació, encara que les dades d'afiliació a la Seguretat Social segueixen sent les més elevades de tots els sectors, el 2003

desacceleraren el ritme de creixement 1,5 punts, fins al 4,3%.

3.2.4. ELS SERVEIS

Els serveis foren, juntament amb la construcció, les activitats més dinàmiques de l'economia espanyola el 2003. En aquest exercici, el VAB del sector serveis augmentà un 2,1%, una dècima menys que el 2002, encara que amb una tendència a l'acceleració en els ritmes de creixement al llarg de tot l'exercici.

Dins d'aquesta activitat, els serveis de mercat foren els més dinàmics, amb un creixement del 3,3%, un punt per damunt de l'any anterior, mentre que els serveis de mercat, encara que mostraren un to més positiu durant el segon semestre, creixeren tres dècimes menys que el 2002, fins a arribar a l'1,8%.

D'acord amb els indicadors d'activitat del sector serveis, el 2003 la xifra de negocis de mercat va créixer un 5,3%. El major impuls el registraren els serveis a empreses, amb un augment del 6,9%, seguits de les tecnologies de la informació i les telecomunicacions, amb el 5,7%. La xifra de negocis del comerç augmentà un 5,3% i un 5,0%, la del transport, mentre que el pitjor resultat el registrà el turisme, amb un creixement del 2,7%. El personal ocupat en el sector serveis augmentà un 2,3%, amb un creixement del 3,0% en el cas dels serveis a empreses. En el cas de les tecnologies de la informació i les telecomunicacions, a pesar del bon to que mostrà la xifra de negocis, l'ocupació baixà un 3,2%. En el transport i en el comerç augmentà un 2,5%, mentre que en el turisme, un 1,8%.

Amb relació al turisme, es pot afirmar que no acaba de remuntar la crisi que pateix el sector mundial des dels atemptats de l'11 de setembre del 2001. El 2003, el turisme internacional tancà amb una baixada de l'1,2% respecte de l'any anterior, segons les dades de l'Organització Mundial del Turisme, baixada propiciada fonamentalment per la guerra de l'Iraq, amb la inestabilitat geopolítica consegüent, la debilitat econòmica i el brot de pneumònia asiàtica. En el cas de la UEM, s'ha d'afegir a l'estancament econòmic la forta apreciació de l'euro, que suposa una evolució adversa dels indicadors de competitivitat enfront dels principals països competidors.

Això no obstant, Espanya mantingué el segon lloc en l'entrada tant de turistes -darrere de França- com d'ingressos -després dels Estats Units-, amb un resultat per sobre de la mitjana mundial. El 2003 entraren 52,5 milions de turistes al territori espanyol, un 0,3% més que l'any anterior, mentre que els ingressos pel turisme arribaren als 36.871 milions d'euros, xifra que suposa un creixement anual del 3,7%, després d'una disminució del 2,9% el 2002.

3.3.

LA INFLACIÓ I LA POLÍTICA MONETÀRIA

La política monetària del Banc Central Europeu (BCE) al llarg del 2003 continuà sent de cautela, davant l'incertesa sobre el panorama econòmic internacional. L'atonía que ha registrat l'economia de la zona euro, juntament amb l'evolució favorable dels preus, va fer que, el 6 de

març, la màxima autoritat monetària reduís el tipus d'intervenció en un quart de punt, fins al 2,5%. Tres mesos després, el 5 de juny, ho va fer en 50 punts bàsics, fins al 2%, nivell amb què va tancar l'exercici 2003, i que suposa el menor registre en cinquanta anys. El tipus relatiu a la facilitat marginal de crèdit se situà el desembre en el 3%, mentre que el dels dipòsits, en l'1%.

Davant l'estabilitat de preus que mostrà la UEM el 2003, amb un nivell d'inflació el mes de desembre del 2%, l'objectiu marcat per l'Eurosistema, la desacceleració de l'economia dels Dotze, es perfilà com el problema principal a controlar per la màxima autoritat monetària, en un context de forta revaloració de la moneda única enfront del dòlar dels Estats Units.

La inflació espanyola, mesurada a través de la variació interanual de l'IPC al desembre tancà el 2003 en el 2,6%, enfront del 4% del 2002. En la mitjana anual, el creixement dels preus fou del 3%, cinc dècimes menys que l'any anterior. Aquests registres, similars als del 2001, són els millors dels últims cinc anys. En canvi, la inflació se situa encara per sobre de l'objectiu del 2,0% que ha pres com a referència el Govern. A més, atès que la situació de la Unió Econòmica i Monetària (UEM) aconseguí tancar l'any en el 2%, el diferencial entre ambdues zones, si bé millorà lleugerament respecte de l'any anterior, se situa en la mitjana anual en un punt percentual, amb el consegüent deteriorament nominal de la competitivitat espanyola.

Dels dotze grans grups de l'IPC, únicament cinc creixeren per davall del 2,6%. Especialment significatiu fou el comporta-

ment que mostraren el transport, amb un increment dels preus de l'1,0% (enfront del 5,0% que es registrà el 2002), i el vestit i el calçat, sector que passà d'un creixement del 5,3% al 2,5%. D'altra banda, la deflació que ha mostrat l'IPC de comunicacions es va veure frenada respecte de l'any anterior, en passar d'una baixada del 5,1% a un lleu retrocés del 0,2% l'any 2003. Entre els grups més inflacionistes tornaren a situar-se els hotels, els cafès i restaurants, l'ensenyança, i els aliments i les begudes no alcohòliques, si bé en tots els casos els increments de preus foren inferiors als del 2002.

El 2003 totes les comunitats autònomes moderaren les taxes d'inflació respecte de l'any anterior, i cinc comunitats registraren el mateix increment que l'IPC nacional. Tres comunitats creixeren per sobre d'aquest índex, amb fortes pujades en el cas de la regió de Múrcia (amb el 3,2%) i de Catalunya (amb un 3,1%), mentre que les nou restants se situaren per davall del 2,6%, i hi destaca l'increment de l'1,9% a les Canàries i del 2,1% a Castella i Lleó i a Extremadura. Per una altra part, les ciutats autònomes de Ceuta i Melilla registraren una forta pujada del 3,6%. Les Illes Balears varen situar-se per sota de la mitjana nacional, amb un 2,3%. (Vegeu el quadre I-5)

QUADRE I-5. IPC PER COMUNITATS AUTÒNOMES (1994-2003)
(TAXA DE VARIACIÓ INTERANUAL DE DESEMBRE)

Com. Autònomes	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Andalusia	4,5	4,4	2,9	1,6	1,1	2,4	3,8	2,8	3,9	2,6
Aragó	4,4	3,9	3,9	1,5	1,2	3,2	3,7	2,5	4,1	2,4
Astúries	4,7	4,6	3,1	2,2	1,5	2,6	4,3	2,4	3,8	2,4
Balears	5,1	4,6	3,6	2,3	1,5	3,0	3,8	3,7	4,5	2,3
Canàries	5,4	4,6	2,3	2,5	2,4	2,4	3,5	2,4	3,2	1,9
Cantàbria	4,0	4,6	3,2	1,8	1,7	2,9	3,5	3,0	3,7	2,6
Castella-la Manxa	4,2	4,8	3,5	1,8	0,5	3,0	4,1	2,3	3,8	2,6
Castella i Lleó	4,3	4,3	3,4	1,8	0,9	3,1	4,1	2,5	3,6	2,1
Catalunya	4,1	4,3	3,7	2,1	1,8	3,5	4,2	2,8	4,3	3,1
C. Valenciana	3,9	4,3	3,1	2,1	1,4	2,6	4,0	2,7	4,1	2,4
Extremadura	5,2	4,3	3,8	1,7	1,1	1,8	3,6	2,9	3,5	2,1
Galícia	4,7	4,3	3,2	1,9	1,4	3,2	3,7	2,6	4,3	2,3
Madrid	4,1	3,7	2,6	2,3	1,1	2,8	3,9	2,5	3,9	2,6
Múrcia	4,8	4,7	3,4	2,5	1,7	3,2	4,8	2,6	4,4	3,2
Navarra	4,7	5,7	3,8	2,5	1,4	3,3	4,1	2,7	3,9	2,8
País Basc	4,5	4,5	3,5	2,2	2,3	3,0	3,8	3,4	3,9	2,6
La Rioja	4,9	4,8	4,0	2,1	1,9	3,6	4,5	3,6	3,8	2,4
Ceuta i Melilla	3,8	4,5	2,8	1,9	1,9	2,2	3,7	2,9	4,0	3,6
Índex general	4,3	4,3	3,2	2,0	1,4	2,9	4,0	2,7	4,0	2,6

Font: INE, Boletín Mensual de Estadística

3.4.

EL SECTOR PÚBLIC

Les administracions públiques tancaren el 2003 amb un superàvit pressupostari de 2.574 milions d'euros, en termes de comptabilitat nacional, la qual cosa representa el 0,3% del PIB. Aquest resultat, que millora les previsions d'equilibri que apareixien en els pressupostos generals de l'Estat corresponents al 2003, es degué al comportament favorable dels comptes de la Seguretat Social i, en menor manera, de l'Estat i dels seus organismes. (Vegeu el quadre I-6)

La millora del saldo pressupostari de les administracions públiques respongué al descens que experimentà la participació de la despesa pública en el PIB, enfront del manteniment dels ingressos no financers.

La participació de les despeses no financeres en el PIB va baixar quatre dècimes respecte de l'any anterior, fins al 39,5%, després de registrar un creixement anual del 5,6%, quasi dos punts per sota de l'avanç

del 2002. Pràcticament tot aquest descens es degué a la baixada de les rendes de la propietat, per la pèrdua de pes sobre el PIB de la càrrega d'interessos del deute públic, producte de l'evolució dels tipus d'interès i del descens de la proporció entre el deute públic i el PIB. Aquesta darrera es reduí 3,7 punts percentuals el 2003, fins al 50,8%, cosa que suposa el major descens registrat des que el 1997 començà a moderar-se. (Vegeu el quadre I-7)

Les despeses corrents desacceleraren la taxa de creixement 1,3 punts, amb la qual cosa el seu pes en l'economia es reduí 3 dècimes, fins al 34,7%. Amb l'excepció de les transferències socials en espècie adquirides en el mercat, que avançaren lleugerament, i de la reducció de les rendes de la propietat que s'ha comentat anteriorment, la resta de partides de despesa mantingueren invariable la participació en el PIB.

En taxes de creixement anual, l'única despesa que s'accelerà respecte del 2002 fou la remuneració dels assalariats, com a conseqüència de l'augment de l'ocupació. De la mateixa manera, l'evolució del

QUADRE I-6. CAPACITAT (+) O NECESSITAT (-) DE FINANÇAMENT PER SUBSECTORS (2002-2003) (EN MILIONS D'EUROS I TAXA DE VARIACIÓ)

	2002		2003	
	Milions €	% PIB	Milions €	% PIB
Administració central	2.037	0,3	4.443	0,6
Estat i organismes	-3.704	-0,5	-2.652	-0,4
Administracions de la Seguretat Social	5.741	0,8	7.095	1,0
Administracions territorials	-2.351	-0,3	-1.869	-0,3
Administracions públiques	-314	0,0	2.574	0,3

Font: Intervenció General de l'Administració de l'Estat (IGAE).

QUADRE I-7. COMPTES NO FINANCERS DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES* (2002-2003)

Conceptes	Milions d'€		% del PIB		% de variació	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003
Ingressos no financers	277.581	296.117	39,9	39,9	8,4	6,7
Ingressos corrents	272.822	290.243	39,2	39,1	8,2	6,4
Impostos directes	73.417	76.066	10,5	10,2	12,1	3,6
Impostos indirectes	81.036	88.707	11,6	11,9	9,1	9,5
IVA	40.012	44.116	5,7	5,9	8,9	10,3
Altres impostos sobre la producció	41.024	44.591	5,9	6,0	9,4	8,7
Altres impostos corrents	2.664	2.758	0,4	0,4	1,6	4,3
Cotitzacions socials	94.490	101.259	13,6	13,6	6,9	7,2
Pagament per béns i serveis	8.300	8.606	1,2	1,2	6,8	3,7
Rendes de la propietat	6.717	6.196	1,0	0,8	25,2	-7,8
Transferències	6.218	6.651	0,9	0,9	21,4	7,0
Ingressos de capital	4.759	5.874	0,7	0,8	15,2	23,4
Impostos sobre el capital	2.622	2.903	0,4	0,4	6,1	10,7
Transferències de capital	2.137	2.971	0,3	0,4	28,8	39,0
Despeses no financers	277.895	293.543	39,9	39,5	7,5	5,6
Despeses corrents	243.763	257.958	35,0	34,7	7,1	5,8
Remuneració d'assalariats	71.997	76.839	10,3	10,3	5,8	6,7
Consum intermedi	30.593	32.454	4,4	4,4	10,6	6,1
Impostos sobre la producció	142	146	0,0	0,0	10,9	2,8
Transferències en espècie adquirides en el mercat	18.853	20.557	2,7	2,8	10,9	9,0
Prestacions socials (1)	85.789	91.054	12,3	12,3	7,7	6,1
Subvencions a la producció	7.942	8.284	1,1	1,1	12,7	4,3
Altres transferències	8.758	9.958	1,3	1,3	16,4	13,7
Rendes de la propietat	19.689	18.666	2,8	2,5	4,0	-5,2
Despeses de capital	34.132	35.585	4,9	4,8	9,8	4,3
Formació bruta de capital	23.567	25.748	3,4	3,5	10,6	9,3
Adquisició neta d'actius no financers no produïts	622	327	0,1	0,0	28,8	-47,4
Transferències	9.943	9.510	1,4	1,3	7,2	-4,4
Capacitat (+) i necessitat (-) de finançament	-314	2.574	0,0	0,3	-87,1	-919,7
Pro memòria: PIB	696.208	743.046	100,0	100,0	6,6	6,7

1. Diferents de les transferències socials en espècie

* Metodologia de comptabilitat nacional, en milions d'euros, tant per cent respecte del PIB i taxes de variació
Font: IGAE.

mercat de treball explicà el menor dinamisme de les prestacions socials. L'avanç de les xifres d'atur, inferior a l'exercici anterior, va fer que el nombre de beneficiaris de prestacions per desocupació augmentàs, l'any 2003, en 11.300 persones, l'1,0%, després que un any abans el creixement fos del 8,7%. Així, la despesa en prestacions per desocupació de l'INEM (Institut Nacional d'Ocupació) arribà als 5.835,4 milions d'euros, de manera que es desvià un 9,2% de les previsions del pressupost inicial.

Les despeses de capital es reduïren fins al 4,8% del PIB com a conseqüència del descens de l'adquisició neta d'actius no financers no produïts i de les transferències, ambdues en una dècima. En canvi, la formació bruta de capital, que creixé un 9,3% el 2003, augmentà en una dècima la participació en el PIB, fins al 3,5%. Aquesta ràtio supera en 1,2 punts la de la Unió Europea, la qual cosa reflecteix els majors esforços d'acumulació de capital que duu a terme l'economia espanyola per convergir amb els nivells de renda per càpita dels països europeus avançats.

Els ingressos públics presentaren un creixement inferior al que es va registrar el 2002, però, tot i així, es va mantenir el mateix pes sobre el PIB, el 39,9%, com a conseqüència d'un augment d'una dècima en la participació dels recursos de capital, fins al 0,8% del PIB, que va compensar la baixada en la mateixa quantitat dels ingressos corrents, fins al 39,1%.

La recuperació dels beneficis empresarials i la creació de llocs de feina impulsaren la recaptació de l'impost sobre societats i de

l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF), a pesar de la reforma d'aquest darrer, si bé, finalment, la participació dels impostos sobre la renda en el PIB davallà tres dècimes, fins al 10,2%. Aquesta baixada fou compensada per un increment en la mateixa magnitud del pes dels impostos indirectes, fins a l'11,9%, després d'augmentar-ne la recaptació un 9,5% respecte de l'any anterior. El bon to del consum impulsà notablement els ingressos per l'impost sobre el valor afegit (IVA), que, després de créixer un 10,3%, augmentaren la participació en el PIB dues dècimes, fins al 5,9%, mentre que els impostos especials es comportaren també favorablement, a pesar de la congelació de les tarifes el 2003.

Les cotitzacions socials mantingueren la participació del 13,6% en el PIB, després d'un increment anual del 7,2%, derivat de l'evolució positiva del nombre d'afiliats a la Seguretat Social. D'altra banda, les rendes de la propietat disminuïren un 7,8%, de manera que perderen dues dècimes de PIB, fins al 0,8%, fonamentalment com a conseqüència de la baixada dels interessos i dels dividends, en la major part, del Banc d'Espanya.

4

LES BALEARS: ANÀLISI REGIONAL I PER ILLES

RESUM

Segons les dades provisionals de la Direcció General d'Economia, l'estimació del creixement de l'economia balear per a l'any 2003 ha estat d'un 0,7%. Un any més, aquest creixement s'ha situat per davall de l'Estat espanyol, però per sobre de la zona euro.

Les mateixes estimacions provisionals de la Direcció General d'Economia, valoren el valor afegit brut (VAB) de l'economia de les Illes Balears per a l'any 2003 en 13.184,95 milions d'euros de l'any 1995, i en termes corrents el valor és de 18.448,2 milions d'euros (3,1 bilions de pessetes), la qual cosa permet calcular les taxes de creixement real i monetària del 0,7% i del 3,6%, respectivament, i el deflactor del VAB és del 2,9%.

S'han de destacar tres fets de l'economia balear: en primer lloc, malgrat que presenta un IPC per sota de la mitjana estatal, continua mostrant pel costat de l'oferta productiva un nivell d'inflació -valorat pel deflactor del PIB- més alt que la resta de l'Estat i, en conseqüència, es torna a donar una pèrdua relativa de competitivitat per part dels béns i serveis que s'ofereixen des de les Balears.

En segon lloc, és la quarta comunitat autònoma amb un nivell més alt de renda per càpita, només superada per Madrid, Navarra i el País Basc, però, en termes de renda familiar bruta disponible per càpita (variable que té en compte les transferències corrents sense contrapartida de l'Estat a les famílies, com és el cas de les pensions), passa a ser la desena comunitat autònoma, per darrere d'Aragó, Madrid, el País Basc, Navarra, Catalunya, Melilla, Castella i Lleó, La Rioja i Ceuta.

En tercer lloc, crida l'atenció que -sí, per un costat, perd competitivitat i, per l'altre, perd qualitat de vida per la manca relativa de transferències corrents procedents de l'Estat- continuï sent la comunitat autònoma que més recursos aporta a la resta de comunitats autònomes en termes de capacitat de finançament i de balança fiscal, i tot això, malgrat que es dona un creixement important de les necessitats de noves inversions públiques davant el repte que plantegen la modernització de les infraestructures públiques i del sector turístic, la preservació del medi ambient, i l'explosió de les demandes socials de tot tipus motivades pel fort creixement demogràfic..

4.1.

INTRODUCCIÓ

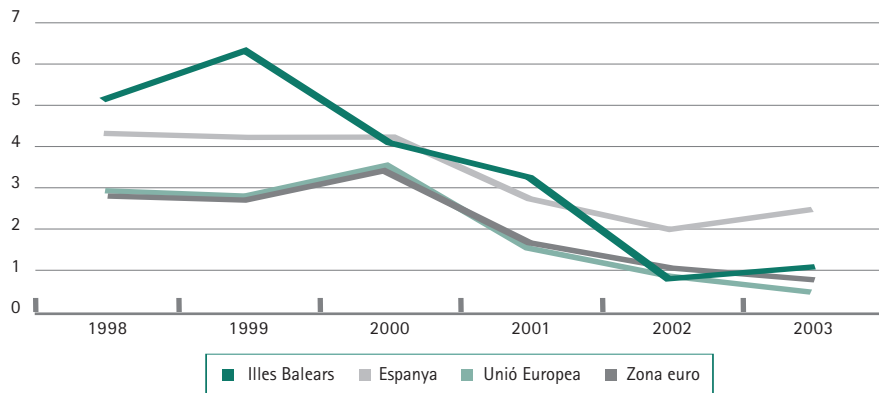
Segons les estimacions provisionals de la taxa de creixement del PIB a les Balears, un any més s'ha situat per davall de la de l'Estat espanyol, de manera que s'ha confirmat la tendència dels darrers anys. Mentre que per a Espanya l'estimació és del 2,4%, a les Balears és només del 0,7%. Amb relació a la Unió Europea, ens situam a l'entorn del seu creixement, que ha estat del 0,8%, però creixem per sobre de la zona euro (0,4%). (Vegeu el gràfic I-1)

4.2.

L'ECONOMIA A LES BALEARS

L'estimació del creixement de l'economia a les Balears per a l'any 2003 varia segons la font de consulta. D'aquesta manera, els valors provisionals s'emmarquen en una franja un poc superior al punt percentual i, a diferència de l'any 2002, només es recullen estimacions de caire positiu. L'estimació més pessimista l'ha elaborada la Cambra de Comerç, amb un valor de creixement del 0,2%, enfront de l'estimació més optimista, que ha presentat FUN-CAS (Fundació de Caixes d'Estalvis), que

Gràfic I-1
Estimació del creixement del PIB (1998-2003)

Font: Elaboració pròpia i Direcció General d'Economia

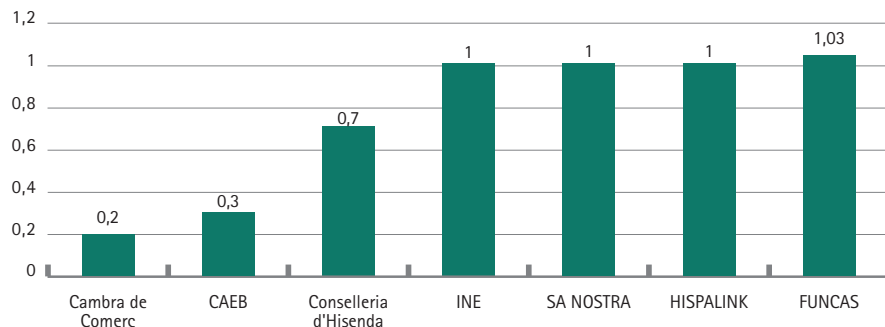
preveu un creixement de l'1,03%. L'estimació de la Direcció General d'Economia ha estat d'un 0,7%. (Vegeu el gràfic I-2)

Cal destacar que, el 30 de juny, l'Institut Nacional d'Estadística (INE) va presentar les dades regionalitzades per a l'any 2003 de la comptabilitat regional d'Espanya, base 1995 (CRE-95), en què les Balears

experimenten, per segon any consecutiu, el creixement més baix per al conjunt de comunitats autònomes, amb una taxa de l'1%. (Vegeu el gràfic I-3)

Igualment, les Balears presenten una taxa real de creixement del PIB acumulada entre 1998-2003 de l'11,6%, inferior a la mitjana de l'Estat i que només supera la del Principat d'Astúries. (Vegeu el gràfic I-4)

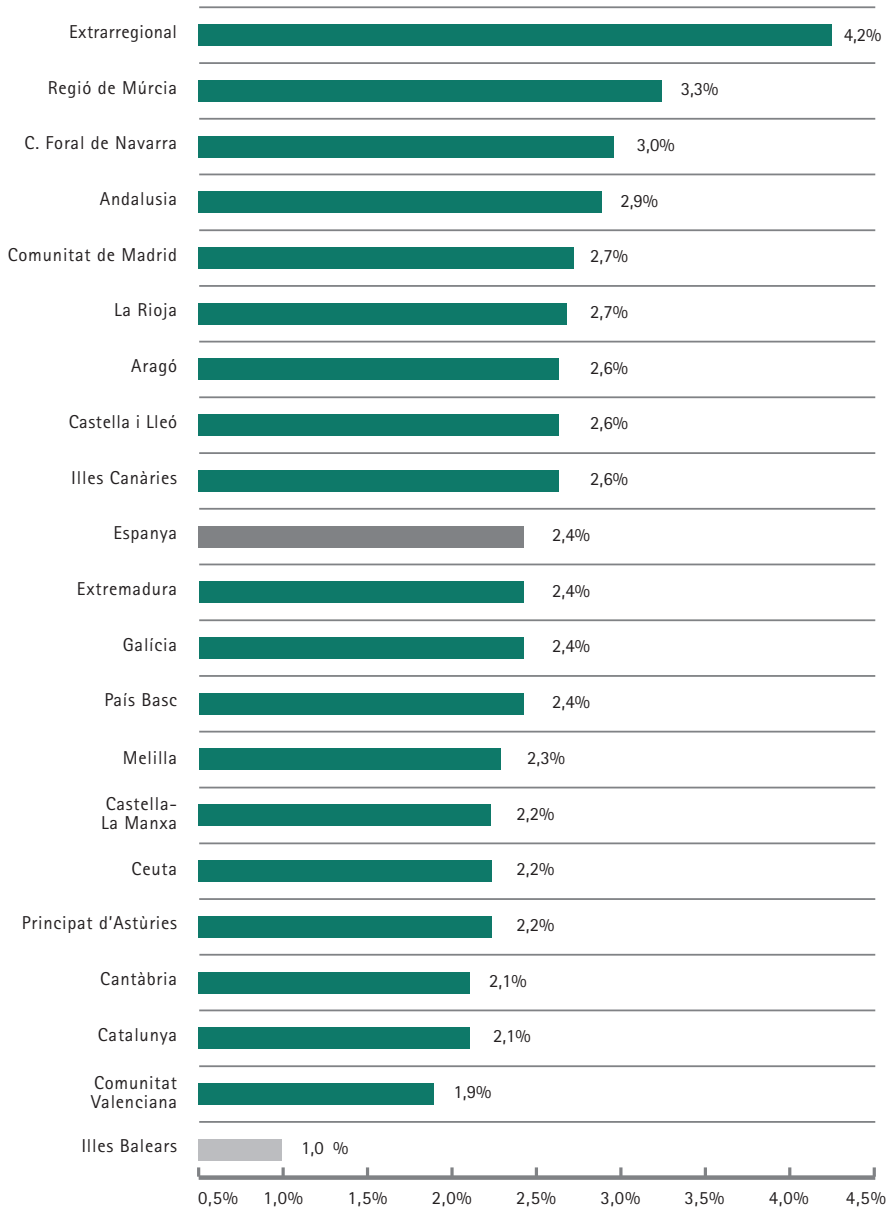
Gràfic I-2
Estimació del PIB de l'any 2003 a les Illes Balears

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic I-3

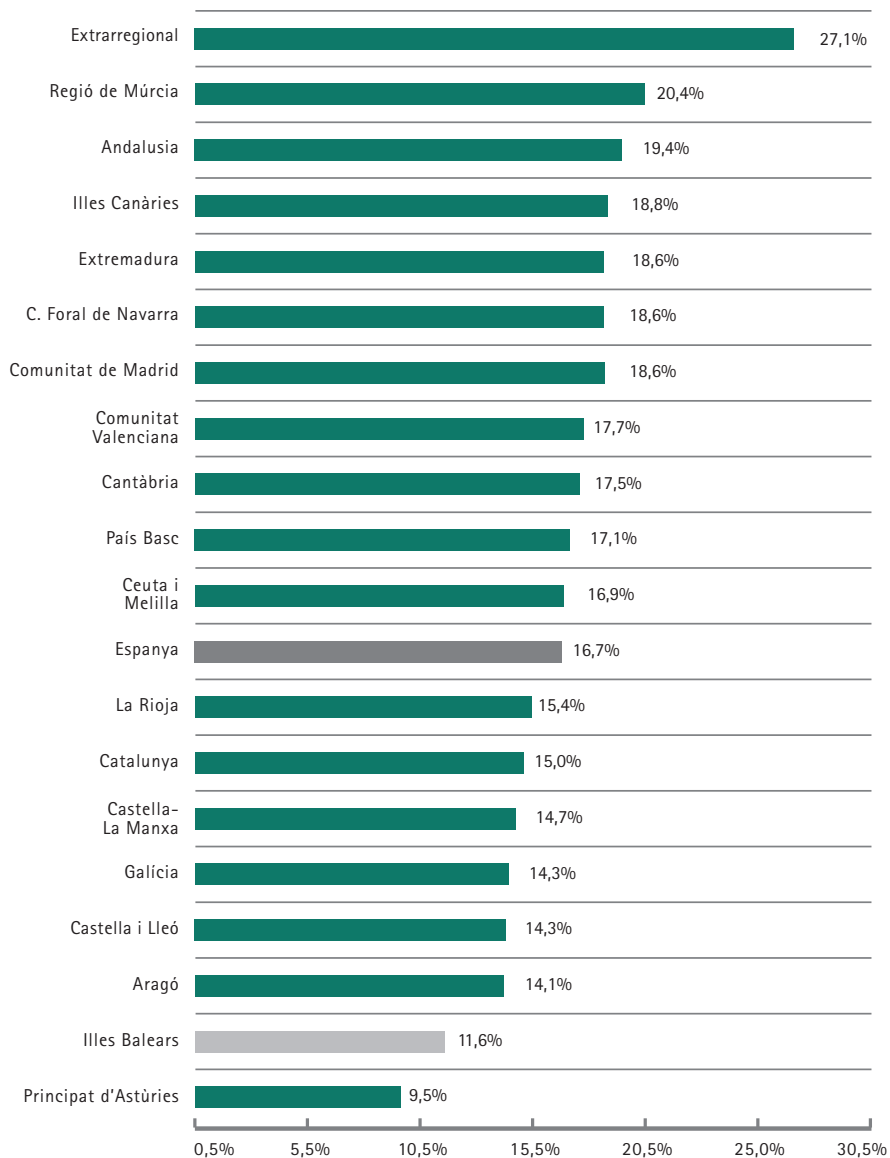
Taxa de creixement del PIB entre 2002 i 2003 en termes reals

Font: INE.

Gràfic I-4

Taxa de creixement del PIB entre 1998 i 2003 en termes reals

Font: INE.

4.2.1. L'EVOLUCIÓ DELS SECTORS ECONÒMICS

Segons les dades de la Direcció General d'Economia, el valor del VAB de l'economia de les Illes Balears per a l'any 2003 se situa en 13.184,95 milions d'euros de l'any 1995, i en termes corrents el seu valor és de 18.448,2 milions d'euros (3,1 bilions de pessetes), amb unes taxes de creixement real i monetària del 0,7% i del 3,6%, respectivament, i un deflactor del VAB del 2,9%. (Vegeu els quadres I-8 i I-9)

En termes reals, el creixement del VAB mostra al llarg del període 2001-2003 una tendència clara cap a la desacceleració, ja que al llarg del trienni les taxes han estat del 3,3%, del 0,9% i del 0,7%. En canvi, a Espanya, el 2003 ja denota un exercici de pujada, atès que les seves taxes de creixement per al mateix trienni han estat del 2,7%, del 2,0% i del 2,4%.

Per sectors econòmics, el creixement real més important ha estat el de la construcció, amb una taxa de l'1,6%, i el menor creixement s'ha donat als serveis, amb

QUADRE I-8. VARIACIÓ REAL DEL VAB PER SECTORS ECONÒMICS, EN EUROS CONSTANTS DEL 1995 (2000-2003)

	2000	% del VAB	% var.	2001	% del VAB	% var.	2002	% del VAB	% var.	2003	% del VAB
Sector primari	189.251	1,5	0,8	190.919	1,5	2,6	195.788	1,5	1,4	198.529	1,5
Indústria i energia	1.084.546	8,6	2,5	1.111.660	8,6	0,8	1.119.997	8,5	0,8	1.128.397	8,6
Construcció	1.240.872	9,9	6,8	1.325.251	10,2	2,3	1.355.732	10,4	1,6	1.377.763	10,4
Serveis	10.059.001	80,0	3,0	10.360.771	79,7	0,7	10.428.116	79,6	0,5	10.480.257	79,5
Total de les Balears	12.573.670	100	3,3	12.988.601	100	0,9	13.099.633	100	0,7	13.184.946	100

Unitat: en milers d'euros.

Font: elaboració pròpia i Direcció General d'Economia.

QUADRE I-9. VARIACIÓ REAL DEL VAB PER SECTORS ECONÒMICS, EN EUROS CORRENTS (2001-2003)

	2001	% del VAB	% var.	2002	% del VAB	% var.	2003	% del VAB
Sector primari	200.250	1,1	11,0	222.338	1,3	4,3	231.989	1,3
Indústria i energia	1.109.564	6,6	4,9	1.163.606	6,5	3,7	1.206.331	6,5
Construcció	1.874.290	11,1	9,3	2.048.663	11,5	4,6	2.142.330	11,6
Serveis	13.752.805	81,2	4,5	14.376.681	80,7	3,4	14.867.572	80,6
Total de les Balears	16.936.909	100	5,2	17.811.288	100	3,6	18.448.222	100

Unitat: en milers d'euros.

Font: elaboració pròpia i Direcció General d'Economia.

una taxa del 0,5%. Tots els sectors presenten una desacceleració en les taxes de creixement al llarg del trienni 2001-2003, excepte el sector primari. La desacceleració més important s'ha donat en el sector de la construcció, amb una pèrdua relativa de 5,2 punts respecte de la taxa de creixement del 2001.

El pes relatiu dels sectors econòmics resta prou estable al llarg del trienni, si bé amb un lleuger augment de la construcció de 0,5 punts, en detriment dels serveis. L'estructura productiva, el 2003, marca una clara terciarització de l'economia balear (79,5%), seguida pel pes de la construcció (10,4%), de la indústria (8,6%) i del sector primari (1,5%).

Aquestes dades es poden contrastar amb les que ha elaborat la Fundació BBVA, que, per primera vegada, ha homogeneïtzat les sèries regionals i provincials per comunitats autònomes des de l'any 1930.³¹ Així, es pot comprovar que, al llarg dels setanta anys que comprèn el període 1930-2000, l'estructura econòmica balear ha canviat substancialment,

amb una pèrdua de 25,8 punts de l'agricultura i la pesca i de la indústria (13,7% punts), a càrrec de l'increment percentual dels serveis (35,4 punts) i de la construcció (4,1 punts). És a dir, al llarg dels darrers cinquanta anys el motor del creixement balear ha estat el turisme i la construcció. (Vegeu el quadre I-10)

4.2.2. L'EVOLUCIÓ ECONÒMICA PER ILLES

A partir de les dades de la Direcció General d'Economia es pot comprovar que es mantenen al llarg del període 1997-2003 les pautes econòmiques generals per illes: la desacceleració econòmica a totes les illes, amb una baixada percentual major a Mallorca i menor a Menorca. Justament, Menorca és la que presenta el major creixement l'any 2003, amb un 1,9% (1 punt per sobre de la mitjana balear). Mallorca creix un 0,8% i les Pitiüses un 0,9%*. Aquests diferents ritmes de creixement s'expliquen per la diferent especialització turística de cada illa. (Vegeu el quadre I-11 i l'apartat 8).

QUADRE I-10. ESTRUCTURA PRODUCTIVA DE LES ILLES BALEARS (1930-2000)
(PERCENTATGE RESPECTE DEL VAB REGIONAL)

	1930	1975	2000
Agricultura i pesca	27,4	5,7	1,6
Indústria	24,0	13,3	10,3
Construcció	4,7	12,9	8,8
Serveis	43,9	68,1	79,3

Font: Julio Alcaide Inchausti, *Evolución económica de las regiones y provincias españolas en el siglo XX*, Fundación BBVA, 2003.

31. Vegeu: Julio Alcaide Inchausti, *Evolución Económica de las regiones y provincias españolas en el siglo XX*, Fundación BBVA, 2003.

* Cal destacar que per a les Pitiüses la Cambra de Comerç estima un creixement negatiu del -0,2%.

QUADRE I-11A. VAB PER ILLES* (MILERS D'EUROS CONSTANTS DEL 1997) (1998-2003)

	1998	% del VAB	% var.	1999	% del VAB	% var.	2000	% del VAB	% var.
Mallorca	9.856.098	81,3	5,00	10.348.902	81,1	6,33	11.003.471	81,1	4,02
Menorca	961.827	7,9	6,60	1.025.308	8,0	6,22	1.089.133	8,0	4,03
Pitiüses	1.312.103	10,8	5,90	1.389.517	10,9	6,55	1.480.530	10,9	5,55
Total de les Balears	12.130.028	100	5,22	12.763.727	100	6,34	13.573.134	100	4,19

	2001	% del VAB	% var.	2002	% del VAB	% var.	2003	% del VAB	% var.
Mallorca	11.446.360	80,9	3,33	11.826.952	81,0	0,76	11.916.837	80,9	
Menorca	1.132.971	8,0	3,22	1.169.509	8,0	1,87	1.191.437	8,1	
Pitiüses	1.562.700	11,1	2,93	1.608.409	11,0	0,85	1.622.080	11,0	
Total de les Balears	14.142.031	100	3,27	14.604.870	100	0,86	14.730.354	100	

QUADRE I-11B. VAB PER ILLES* (MILERS D'EUROS CORRENTS) (1998-2003)

	1998	% del VAB	% var.	1999	% del VAB	% var.	2000	% del VAB	% var.
Mallorca	10.303.564	81,3	4,63	10.780.452	81,1	7,93	11.635.070	81,1	3,20
Menorca	1.005.494	7,9	6,22	1.068.063	8,0	7,83	1.151.649	8,0	3,20
Pitiüses	1.371.672	10,8	5,53	1.447.460	10,9	8,16	1.565.513	10,9	4,71
Total de les Balears	12.680.730	100	4,85	13.295.975	100	7,94	14.352.232	100	3,36

	2001	% del VAB	% var.	2002	% del VAB	% var.	2003	% del VAB	% var.
Mallorca	12.007.232	80,9	2,61	12.320.136	81,0	1,18	12.465.011	80,9	
Menorca	1.188.486	8,0	2,51	1.218.277	8,0	2,30	1.246.243	8,1	
Pitiüses	1.639.272	11,1	2,21	1.675.479	11,0	1,27	1.696.696	11,0	
Total de les Balears	14.834.990	100	2,55	15.213.892	100	1,28	15.407.950	100	

* Nota: estimació de la DG d'Economia sobre la base de les taules input-output de l'any 1997; quan es disposi de les dades del 2004, aquestes estimacions poden ser objecte de revisió.

Font: elaboració pròpia i Direcció General d'Economia.

L'estructura econòmica per illes identifica el pes preponderant de Mallorca al voltant del 80%, mentre que les Pitiüses i Menorca es distribueixen el restant 20% (un 11%, les Pitiüses, i un 8%,

Menorca). En valors absoluts i en euros constants del 1997, Mallorca assoleix un VAB real de 11.917 milions d'euros. A les Pitiüses i Menorca foren de 1.622 i 1.191 milions d'euros respectivament.

4.2.3. L'EVOLUCIÓ DEL CONSUM I LA INVERSIÓ

Pel que fa al ritme de creixement real dels components principals de la demanda final, s'observa que al llarg del darrer trienni (2001-2003) la desacceleració es produeix només en la demanda d'inversió (4,6 punts), amb un registre negatiu del -0,8% el 2002, mentre que la demanda del consum privat manté el ritme de creixement en l'1,3%. (Vegeu el quadre I-12)

4.3.

ANÀLISI REGIONAL

Sobre la base de les dades de la comptabilitat regional de l'INE, s'analitza a

continuació l'evolució comparativa regional de les Balears en relació amb la resta de comunitats autònomes, per sectors productius.

4.3.1. EL SECTOR PRIMARI

Segons l'INE, el sector agrícola balear presenta un creixement negatiu del -6%, de manera que queda per sota del comportament en l'àmbit nacional (0,7%) i en l'arc mediterrani (1,73%). (Vegeu el quadre I-13)

Aquest fet va acompanyat de l'augment dels ocupats en un 5,44% -creixement molt superior al dels ocupats a Espanya (-1,99%) i a l'arc mediterrani (-1,25%), i de la baixada de la productivitat de l'agricultura a les

QUADRE I-12. EVOLUCIÓ DE LA DEMANDA FINAL DE CONSUM I D'INVERSIÓ (1990-2003)

	Consum privat de residents	Formació bruta de capital fix (FBCF)
1990	3,44	-4,79
1991	7,99	-9,41
1992	3,62	-17,83
1993	-1,73	-20,77
1994	1,18	40,87
1995	2,20	3,73
1996	2,17	3,39
1997	2,01	37,54
1998	4,18	22,30
1999	5,64	20,40
2000	2,00	6,30
2001	1,30	5,20
2002	0,80	-0,80
2003	1,30	0,60

Font: Direcció General d'Economia.

QUADRE I-13. AGRICULTURA I PESCA: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2002-2003)

	2002	2003	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)		
Aragó	860,62	880,89	20,27	2,35	-14,25	19,37
Astúries	294,74	294,95	0,20	0,07	1,12	-1,04
Illes Canàries	432,45	416,33	-16,12	-3,73	6,17	-9,32
Cantàbria	279,67	265,68	-13,99	-5,00	-2,54	-2,53
Castella i Lleó	2.169,34	2.215,02	45,68	2,11	-1,40	3,56
Castella-la Manxa	1.697,30	1.748,20	50,90	3,00	1,22	1,75
Extremadura	1.008,06	978,06	-30,00	-2,98	5,78	-8,27
Galícia	1.930,24	1.853,01	-77,23	-4,00	-1,03	-3,00
Madrid	197,16	202,24	5,08	2,58	-17,40	24,18
Navarra	381,87	386,52	4,65	1,22	-9,55	11,91
País Basc	574,77	534,53	-40,24	-7,00	-24,79	23,64
La Rioja	340,29	364,70	24,41	7,17	-27,30	47,41
Ceuta i Melilla	4,36	4,91	0,55	12,64	-57,14	162,83
Arc mediterrani						
Andalusia	6.584,02	6.892,74	308,72	4,69	-1,83	6,64
Catalunya	1.590,47	1.503,94	-86,54	-5,44	1,96	-7,26
Comunitat Valenciana	1.544,90	1.505,72	-39,18	-2,54	-3,95	1,47
Múrcia	970,29	972,61	2,32	0,24	1,13	-0,89
Total de l'arc	10.689,68	10.875,00	185,32	1,73	-1,25	3,02
Illes Balears	207,44	194,95	-12,49	-6,02	5,44	-10,87
Espanya	21.068,00	21.215,00	147,00	0,70	-1,99	2,74

1. Preus de 1995.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

Balears (-10,87%) per comparació amb el creixement a Espanya (2,74%) i a l'arc mediterrani (3,02%). Aquesta baixada de la productivitat és la més important de l'Estat. Cal dir, però, que les dades de l'ocupació són a partir de la font de l'enquesta de població activa (EPA), i contrasten amb les de la Seguretat Social, que donen un descens de la població assalariada del 8% (vegeu el quadre II-1), molt més de conformitat amb la baixada de la renda agrària.

4.3.2. LA INDÚSTRIA

La indústria a les Balears va créixer durant el 2003 un 0,14%, per sota de la xifra que varen assolir la mitjana nacional (1,29%) i l'arc mediterrani (0,89%). La pujada major de l'ocupació a les Balears (7,1%), respecte d'Espanya (-0,96%) i de l'arc mediterrani (-1,64%), ha fet que quedàs molt enrere en termes de productivitat respecte de les altres zones, amb un valor del -6,51%, enfront del

2,27% d'Espanya i del 2,57% de l'arc mediterrani. D'aquesta manera, les Illes Balears s'han convertit en la comunitat d'Espanya amb un menor creixement de la productivitat en el sector industrial, llevat de la regió de Múrcia (-7,35%). (Vegeu el quadre I-14.) Amb relació a la productivitat i a l'ocupació, es pot fer, però, el mateix comentari que en l'apartat anterior, ja que el volum d'assalariats, segons la Seguretat Social, va disminuir un 1,3% (Vegeu el quadre II-1)

4.3.3. LA CONSTRUCCIÓ

A diferència dels anys anteriors, durant el 2003 el VAB decreixé un -0,930%, dada que se situa per sota de la mitjana espanyola (3,59%) i de l'arc mediterrani (3,82%). L'ocupació va decreixer espectacularment a les Balears durant el 2003 (un -7,73%, la baixada més important per al conjunt de totes les regions), la qual cosa va causar en el sector un augment de la productivitat del

QUADRE I-14. INDÚSTRIA: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2002-2003)

	2002	2003	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)	(%)	
Aragó	4.388,59	4.485,77	97,19	2,21	-3,32	5,73
Astúries	3.174,31	3.113,51	-60,80	-1,92	-4,03	2,20
Illes Canàries	1.815,44	1.818,92	3,48	0,19	-10,07	11,41
Cantàbria	1.524,68	1.526,98	2,30	0,15	2,74	-2,52
Castella i Lleó	7.279,57	7.434,41	154,85	2,13	3,14	-0,98
Castella-la Manxa	3.904,16	3.880,34	-23,82	-0,61	2,89	-3,40
Extremadura	1.266,26	1.315,47	49,20	3,89	3,37	0,50
Galícia	6.693,05	6.860,16	167,12	2,50	-1,60	4,17
Madrid	15.425,33	15.811,55	386,22	2,50	-2,27	4,89
Navarra	3.197,94	3.249,08	51,14	1,60	3,13	-1,48
País Basc	11.006,70	11.176,02	169,32	1,54	0,85	0,69
La Rioja	1.197,99	1.212,67	14,68	1,23	2,12	-0,87
Ceuta i Melilla	52,22	52,92	0,69	1,33	2,04	-0,70
Arc mediterrani						
Andalusia	10.119,74	10.348,30	228,55	2,26	2,26	0,00
Catalunya	29.245,53	29.576,01	330,48	1,13	-3,26	4,54
Comunitat Valenciana	12.378,49	12.257,39	-121,09	-0,98	-3,40	2,51
Múrcia	2.611,90	2.658,74	46,83	1,79	9,87	-7,35
Total de l'arc	54.355,66	54.840,44	484,78	0,89	-1,64	2,57
Illes Balears	1.209,10	1.210,76	1,66	0,14	7,10	-6,50
Espanya	116.491,00	117.989,00	1.498,00	1,29	-0,96	2,27

1. Preus de 1995.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

7,37%, de manera que se superen de bon tros els valors obtinguts al conjunt d'Espanya (-0,15%) i a l'arc mediterrani (-3,12%). D'aquesta manera, les Balears s'han situat durant l'any 2003 com la comunitat autònoma on més ha augmentat la productivitat en el sector de la construcció a causa de la forta baixada de l'ocupació. (Vegeu el quadre I-15.) En termes de seguretat social, la

baixada de l'ocupació, però, fou menor (-2,1%). (Vegeu el quadre II-1)

4.3.4. ELS SERVEIS

El sector dels serveis a les Balears ha presentat el 2003 la taxa de creixement més baixa de tot l'Estat (1%), per sota de la mitjana espanyola (2,23%) i de l'arc mediterrani

QUADRE I-15. CONSTRUCCIÓ: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2002-2003)

	2002	2003	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)	(%)	
Aragó	1.171,26	1.206,40	35,14	3,00	2,83	0,16
Astúries	1.095,43	1.141,11	45,68	4,17	9,31	-4,70
Illes Canàries	2.283,80	2.373,10	89,30	3,91	4,90	-0,94
Cantàbria	607,28	619,30	12,03	1,98	2,27	-0,28
Castella i Lleó	2.568,16	2.660,62	92,46	3,60	1,29	2,28
Castella-la Manxa	1.893,92	1.957,19	63,27	3,34	-0,23	3,58
Extremadura	1.042,86	1.059,86	17,00	1,63	-4,92	6,89
Galícia	2.657,26	2.752,92	95,66	3,60	-2,94	6,74
Madrid	6.565,97	6.795,78	229,81	3,50	-0,27	3,78
Navarra	633,77	659,25	25,48	4,02	7,12	-2,89
País Basc	2.441,89	2.548,85	106,96	4,38	3,70	0,66
La Rioja	282,19	298,67	16,48	5,84	15,15	-8,09
Ceuta i Melilla	97,20	101,87	4,67	4,80	28,00	-18,12
Arc mediterrani						
Andalusia	7.020,74	7.315,62	294,88	4,20	7,96	-3,48
Catalunya	6.528,74	6.770,31	241,57	3,70	9,20	-5,03
Comunitat Valenciana	4.810,13	4.964,54	154,41	3,21	4,98	-1,68
Múrcia	1.201,32	1.257,30	55,98	4,66	0,61	4,03
Total de l'arc	19.560,92	20.307,76	746,84	3,82	7,16	-3,12
Illes Balears	943,09	934,32	-8,77	-0,93	-7,73	7,37
Espanya	43.845,00	45.417,00	1.572,00	3,59	3,74	-0,15

1. Preus de 1995.

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

ni (2,20%). D'altra banda, en termes d'ocupació, les Balears han presentat una taxa del 3,59%, la qual cosa ha provocat una davallada de la productivitat del -2,51%. La productivitat a Espanya s'ha reduït un -1,76%, i, quant a l'arc mediterrani, la productivitat també s'hi ha reduït un -2,14%. (Vegeu el quadre I-16.) En termes de seguretat social, el creixement de l'ocupació fou només de l'1,3%. (Vegeu el quadre II-1)

4.3.5. EL CREIXEMENT DIFERENCIAL SECTORIAL

Es defineix un índex gràfic de convergència sectorial entre les Balears i Espanya seguint el mateix criteri que ja es va comentar en la *Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears 2001*, p. 170. (Vegeu el gràfic I-5)

QUADRE I-16. SERVEIS: VALOR AFEGIT BRUT A PREUS BÀSICS¹ (2002-2003)

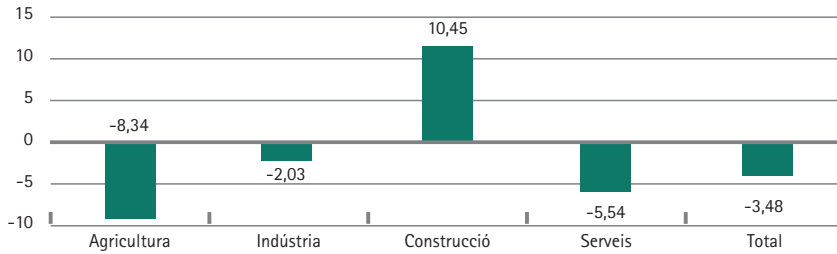
	2002	2003	Variació	VAB	Ocupació	Product.
	(milions d'euros)			(%)	(%)	
Aragó	9.981,35	10.203,13	221,79	2,22	7,11	-4,56
Astúries	7.089,28	7.315,29	226,01	3,19	4,74	-1,48
Illes Canàries	16.031,44	16.411,11	379,67	2,37	5,56	-3,02
Cantàbria	4.180,90	4.296,49	115,59	2,76	4,62	-1,78
Castella i Lleó	17.962,33	18.340,73	378,40	2,11	0,66	1,44
Castella-la Manxa	10.969,94	11.227,09	257,15	2,34	2,59	-0,24
Extremadura	5.961,82	6.116,85	155,03	2,60	5,49	-2,73
Galícia	16.998,55	17.390,28	391,73	2,30	7,23	-4,59
Madrid	69.110,87	70.648,30	1.537,43	2,22	2,63	-0,40
Navarra	4.897,40	5.053,17	155,77	3,18	0,92	2,24
País Basc	19.541,24	19.975,69	434,45	2,22	3,54	-1,27
La Rioja	2.106,92	2.142,71	35,79	1,70	5,16	-3,29
Ceuta i Melilla	1.370,06	1.393,16	23,10	1,69	2,50	-0,79
Arc mediterrani						
Andalusia	48.798,85	49.811,71	1.012,87	2,08	3,56	-1,43
Catalunya	58.946,11	60.132,91	1.186,80	2,01	5,55	-3,35
Comunitat Valenciana	32.656,78	33.450,34	793,56	2,43	4,09	-1,59
Múrcia	8.027,07	8.293,12	266,05	3,31	4,12	-0,77
Total de l'arc	148.428,81	151.688,07	3.259,26	2,20	4,43	-2,14
Illes Balears	9.467,24	9.561,73	94,49	1,00	3,59	-2,51
Espanya	344.098,16	351.763,80	7.665,64	2,23	4,06	-1,76

1. Preus de 1995.

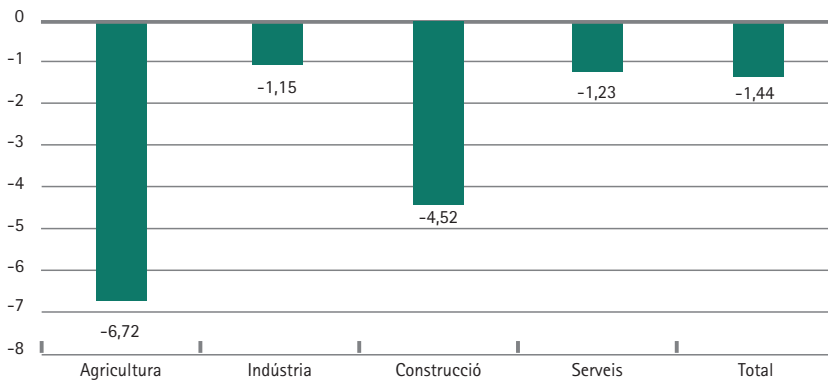
Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya, enquesta de població activa i elaboració pròpia.

Gràfic I-5

**Diferencial de les taxes de creixement dels VAB als preus de mercat
(base 1995) de les Illes Balears/Espanya, per sectors econòmics.
Període 1998-2002**

Període 2002-2003

Font: INE, comptabilitat regional d'Espanya

Si comparam les dades del darrer quinquenni 1998-2002 amb les del període 2002-2003, s'entén que la desacceleració econòmica de les Balears amb relació a Espanya s'ha produït el 2003 bàsicament per l'aturada del sector de la construcció, ja que la resta de sectors milloren els diferencials de creixement relatius en relació amb el quinquenni 1998-2002.

4.4.

ELS PREUS, LA RENDA I LA CAPACITAT DE FINANÇAMENT

S'han de destacar tres fets de l'economia balear: en primer lloc, malgrat que presenta un IPC per sota de la mitjana estatal, continua mostrant pel costat de l'oferta productiva un nivell d'inflació -valorat

pel deflactor del PIB- més alt que la resta de l'Estat i, en conseqüència, es torna a donar una pèrdua relativa de competitivitat dels béns i serveis que s'ofereixen des de les Balears.

En segon lloc, és la quarta comunitat autònoma amb un nivell més alt de renda per càpita, només superada per Madrid, Navarra i el País Basc, però, en termes de renda familiar bruta disponible per càpita (variable que té en compte les transferències corrents sense contrapartida de l'Estat a les famílies, com és el cas de les pensions), passa a ser la desena comunitat autònoma, per darrere d'Aragó, Madrid, el País Basc, Navarra, Catalunya, Melilla, Castella i Lleó, La Rioja i Ceuta.

En tercer lloc, crida l'atenció -que si, per un costat, perd competitivitat i, per l'altre, perd qualitat de vida per la manca relativa de transferències corrents procedents de l'Estat-, continuï sent la comunitat autònoma que més recursos aporta a la resta de comunitats autònomes en termes de capacitat de finançament i de balança fiscal, i tot això, malgrat que es dona un creixement important de les necessitats de noves inversions públiques davant el repte que plantegen la modernització de les infraestructures públiques i del sector turístic, la preservació del medi ambient, i l'explosió de les demandes socials de tot tipus motivades pel fort creixement demogràfic. (Vegeu els apartats, 8, 12 i 13 del capítol I, i els apartats 1, 2, 3, 4, 6 i 9, del capítol III)

4.4.1. ELS PREUS, ELS EXCEDENTS I LA INVERSIÓ

L'any 2003 la inflació mitjana a les Balears ha estat d'un 2,96%, (0,07 punts per sota de la mitjana espanyola). La inflació interanual al desembre ha estat del 2,3% (0,3 punts per sota de la mitjana espanyola). (Vegeu l'apartat 3.3.)

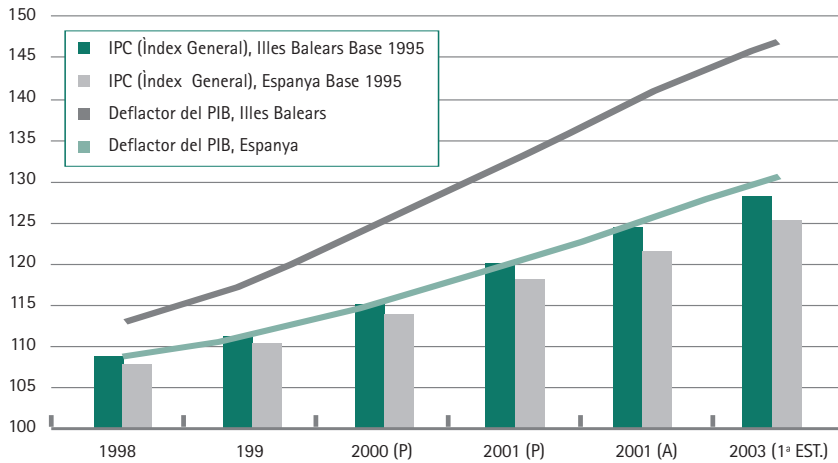
D'altra banda, el deflactor del PIB ha estat del 4,6% (0,4 punts per sobre de l'espanyol), per la qual cosa, a mesura que passen els anys, aquest diferencial augmenta, fet que perjudica la competitivitat de les Balears.³² (Vegeu el gràfic I-6)

El comportament de l'excedent brut d'exploració i la relació que tenen amb la inversió privada s'analitzen a continuació amb el mateix criteri metodològic de les memòries del CES dels anys 2001 i 2002. (Vegeu els gràfics I-7 i I-8)

En el gràfic I-7, s'observa la situació de totes les comunitats autònomes pel que fa al període 1998-2002. Es pot comprovar que, per primera vegada, la situació de les Balears surt del primer quadrant (que representa la millor posició relativa, amb creixements diferencials positius d'excedents i d'inversions) i se situa en el quart quadrant, que representa les regions que no aprofiten tot el potencial de creixement, ja que tenen excedents per sobre de la mitjana espanyola i inverteixen menys que la mitjana espanyola.

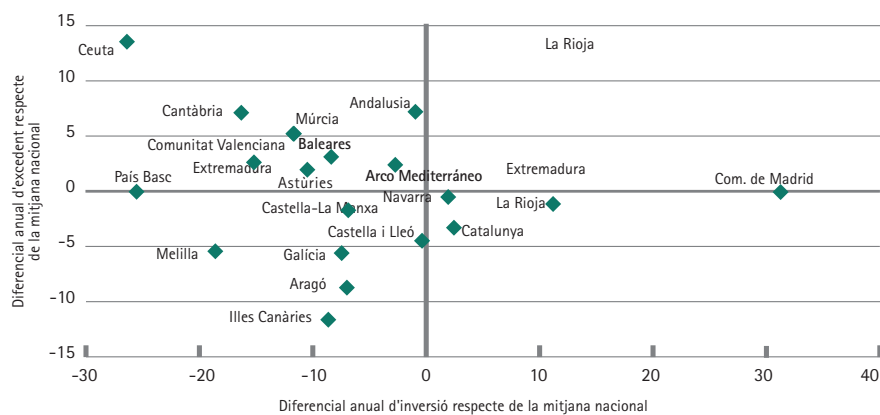
32. Vegeu: *Comportament de la productivitat i la competitivitat a les Illes Balears*. Documents, 1. Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2004.

Gràfic I-6
Deflactor del PIB i de l'IPC (Índex general) (1998-2003)

Font: INE, Comptabilitat regional d'Espanya i sèries de l'IPC i elaboració pròpia.

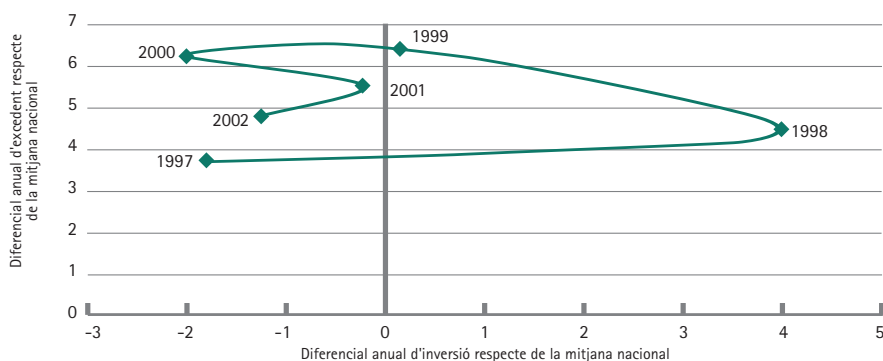
Gràfic I-7
Distribució dels excedents en relació amb la inversió privada (1998-2002)

Font: FUNCAS, Balance económico regional (autonomías y provincias) años 1995 a 2002, i elaboració pròpia.

Gràfic I-8

Comportament dels excedents en relació amb la inversió (Illes Balears, 1997-2002)

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 1995 a 2002*, i elaboració pròpia.

L'explicació d'aquest fet, que no és altra que l'empitjorament de les expectatives empresarials (els *animal spirits*), la trobem en el gràfic I-8, en què s'ha representat l'evolució de les Illes Balears des del 1997 fins a l'any 2002 en el seguiment dels diferencials que presenten els excedents bruts i les taxes d'inversió privada en relació amb la mitjana de l'Estat. S'observa la fase alcista de creixement diferencial dels excedents al llarg del període 1997-2002, que permet mantenir el creixement diferencial de la inversió els anys 1998 i 1999. La baixada d'inversions per sota de la mitjana nacional a partir de l'any 1999 es pot comprovar que no es deu a una baixada significativa del creixement diferencial dels excedents, sinó al canvi de les expectatives empresarials. També és prou significatiu, com el gràfic reflecteix, un agreujament clar d'aquestes expectatives per a l'any 2002 després d'una certa millora el 2001.

4.4.2. L'EVOLUCIÓ DE LA RENDA FAMILIAR BRUTA DISPONIBLE

Les Illes Balears presenten un nivell de vida alt i, en termes de PIB regional per habitant, sembla que aquest fet es confirma, ja que ocupen la quarta plaça, amb un nivell 120, per darrere de Madrid, Navarra i el País Basc. Per comparació a l'any 2002, hem perdut posicions tant en el rànquing (l'any passat les Balears hi ocupaven la segona posició) com en el nivell (l'any 2002 les Illes Balears varen superar en 25,3 punts la mitjana espanyola). (Vegeu el quadre I-17)

Si es té en compte el concepte de renda familiar bruta disponible corregida pel poder de compra, el panorama és menys optimista, ja que es manté la desena posició que es va assolir el 2002, com a resultat -a part del menor creixement econòmic- del fet que les famílies a les Balears reben un volum relatiu menor de transferències corrents sense contrapartida

QUADRE I-17. PRODUCTE REGIONAL BRUT A PREUS DE MERCAT DE 1995 (2003)

		Índex per habitant Espanya=100	
	Any 2003	PIB regional	RFBD (*)
	(milions d'euros)	(mitjana espanyola = 100)	
Aragó	19.500,8	106,48	117,79
Astúries	13.689,6	85,31	90,98
Illes Canàries	24.367,3	87,66	86,39
Cantàbria	7.690,3	94,25	99,52
Castella i Lleó	36.327,2	96,96	109,77
Castella-la Manxa	22.628,7	82,45	95,73
Extremadura	11.835,5	72,49	86,23
Galícia	34.713,2	84,69	94,09
Madrid	105.014,6	125,08	115,71
Navarra	10.531,8	123,75	112,24
País Basc	37.735,3	121,30	115,45
La Rioja	4.902,5	112,78	109,04
Ceuta	993,9	88,51	105,93
Melilla	886,3	85,98	110,40
Arc mediterrani			
Andalusia	86.598,5	75,72	80,50
Catalunya	118.215,2	119,49	111,47
Comunitat Valenciana	66.018,7	100,63	97,93
Múrcia	15.246,3	79,33	79,26
Total de l'arc	286.078,7		
Illes Balears	16.395,8	120,00	102,04
Espanya	633.291,5	100,00	100,00

* Renda familiar bruta disponible corregida pel poder de compra

Font: FUNCAS, *Quaderns d'Informació Econòmica*, núm. 173 (març-abril) i elaboració pròpia.

netes d'impostos procedents de l'Estat.
(Vegeu l'apartat 2 del capítol II)

4.4.3. EL CONSUM, L'ESTALVI I LA CAPACITAT DE FINANÇAMENT

El consum interior (en termes corrents) a les Balears per al quinquenni 1998-2002

presenta un comportament ascendent, amb una taxa màxima de 12,8% l'any 1999. L'any 2002 ha assolit els 12.382,2 milions d'euros (2,06 bilions de pessetes), el 81,5% dels quals correspon al consum privat, i la resta, al consum públic (17,5%). Quant a l'estalvi, s'observa una pèrdua de pes del sector privat en benefici del sector públic, ja que l'any 1998 el

58,2% de l'estalvi total a les Balears corresponia al sector privat, i el 2002 aquesta dada baixa fins al 49,4%. (Vegeu el quadre I-18)

A pesar d'això, el percentatge de formació bruta de capital privat respecte del total augmenta des del 89,8% del 1998 fins al 90,8% del 2002; en altres paraules, el 90,8% dels 4.897,90 milions d'euros (814.942 milions de pessetes) que s'invertiren a les Balears l'aportà el sector privat.

Una causa d'aquest increment important de la inversió privada a les Balears és el gran creixement del sector immobiliari i de la construcció, que durant aquest quinquenni ha representat una seriosa alternativa a les inversions borsàries. (Vegeu l'apartat 3.2.3 de la *Memòria del CES 2002*.)

Quant al sector públic, i pel que fa al consum, en el període 1998-2002 ha crescut un 37,8%; en canvi, l'estalvi ha augmentat un 58,1%. Si s'afegeix a tot això el fet que la inversió en el sector públic ha cres-

QUADRE I-18. BALANÇ ECONÒMIC A LES ILLES BALEARS (1998-2002)

	1998	1999	2000	2001	2002
	(milions d'euros corrents)				
VAB a preus bàsics	13.179,1	14.549,9	15.855,7	16.988,0	17.804,4
Serveis d'intermediació financera	276,3	242,5	264,6	280,3	265,6
PIB a preus bàsics	12.902,8	14.307,4	15.591,1	16.707,7	17.538,8
Impostos indirectes nets	2.178,8	2.573,1	2.790,0	2.853,1	3.100,6
PIB a preus de mercat	15.081,6	16.880,5	18.381,1	19.560,8	20.639,4
Transferències de capital	495,0	485,2	556,5	510,5	1.034,3
Renda interior bruta a preus de mercat	14.586,6	16.395,3	17.824,6	19.050,3	19.605,1
Consum nacional	9.055,9	10.211,6	11.060,9	11.792,7	12.382,2
Consum privat	7.393,9	8.397,9	9.118,8	9.727,5	10.091,8
Consum públic	1.662,0	1.813,7	1.942,1	2.065,2	2.290,4
Estalvi nacional brut	5.530,7	6.183,7	6.763,7	7.257,6	7.222,9
Estalvi privat	3.221,1	3.361,9	3.593,8	3.818,9	3.570,5
Estalvi públic	2.309,6	2.821,8	3.169,9	3.438,7	3.652,4
Formació bruta de capital	3.206,9	3.790,8	4.257,5	4.473,1	4.897,9
Inversió privada	2.878,7	3.430,5	3.881,6	4.064,1	4.448,4
Inversió pública	328,2	360,3	375,9	409,0	449,5
Capacitat (+) / necessitat de finançament (-)	2.323,8	2.392,9	2.506,2	2.784,5	2.325,0
Sector privat	342,4	-68,6	-287,8	-245,2	-877,9
Sector públic	1.981,4	2.461,5	2.794,0	3.029,7	3.202,9

Fonts: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 1995 a 2002*, i elaboració pròpia.

cut en el mateix període un 36,9%, es justifica que es produeixi una capacitat de finançament per part del sector públic, que ha augmentat en el mateix període (1998-2002) un 61,65%, de manera que se situa l'any 2002 en els 3.202,90 milions d'euros corrents (532.917 milions de pessetes corrents), enfront de la necessitat de finançament del sector privat, en els - 877,9 milions d'euros corrents (146.070,3 milions de pessetes corrents), la qual cosa col·loca les Balears amb una capacitat de finançament global (pública més privada) de 2.325 milions d'euros (386.847,5 milions de pessetes).³³

Amb això, les Balears se sumen a les sis comunitats autònomes que durant l'any 2002 varen tenir una aportació positiva de

finançament respecte de la resta de l'Estat, si bé en el cas de les Balears, això en termes del PIB representa un màxim superior al 13,3%. La resta de comunitats se situen per sota del 10%, tret de Navarra, que se situa en el 10,5%. (Vegeu el quadre I-19)

Aquestes dades són corroborades per la publicació de la Fundació BBVA, en què es pot comprovar que les Balears són la comunitat autònoma que presenta la pitjor balança fiscal d'entre les comunitats autònomes que aporten recursos a la resta de l'Estat, que són, en termes relatius i per ordre d'importància: Illes Balears, Madrid, Catalunya, Comunitat Valenciana, País Basc, La Rioja, Aragó i Navarra.³⁴ (Vegeu el quadre I-20)

**QUADRE I-19. CAPACITAT (+) / NECESSITAT (-)
DE FINANÇAMENT REGIONAL (2001-2002)**

	2001				2002			
	S. privat	S. públic	Total	% del PIB	S. privat	S. públic	Total	% del PIB
	(milions d'euros)				(milions d'euros)			
Illes Balears	-245,2	3.029,7	2.784,5	16,7	-877,9	3.202,9	2.325,0	13,3
Navarra	952,8	88,5	1.041,3	9,6	1.154,7	92,5	1.247,2	10,5
Catalunya	-67,5	11.323,2	11.255,7	9,3	-1.742,3	11.623,6	9.881,3	7,6
País Basc	1.585,7	1.007,3	2.593,0	6,7	1.502,8	1.153,0	2.655,8	6,3
Madrid	-6.969,0	11.862,1	4.893,1	4,5	-6.680,1	11.946,6	5.266,5	4,5
La Rioja	147,3	44,5	191,8	3,8	132,4	47,9	180,3	3,4
C.Valenciana	-121,5	2.562,5	2.441,0	3,7	-1.218,6	2.544,7	1.326,1	1,8

Font: FUNCAS, *Balance económico regional (autonomías y provincias) años 1995 a 2002*.

33. En termes agregats, la capacitat de finançament s'ha d'entendre com el sobrant d'estalvi que, en no ser utilitzat per l'economia regional per finançar noves inversions, s'ha canalitzat cap a l'exterior. Com es demostra, aquest sobrant d'estalvi net és exclusivament públic i tradueix la manca relativa d'inversions públiques de l'Estat a les Balears.

34. Vegeu: Julio Alcaide Inchausti, *Evolución Económica de las regiones y provincias españolas en el siglo XX*, Fundació BBVA, 2003. Es pot ampliar aquest tema amb: «Las balanzas fiscales en España», *Papeles de Economía Española*, 99, 2004.

QUADRE I-20. BALANCES FISCALS: ANY 2000

	Ingressos públics	Despesa pública corrent	Estalvi públic	Despesa de capital públic	Capacitat o necessitat de finançament Milions de pessetes	Percentatge sobre la renda bruta
Aragó	1.306.446	1.155.850	150.596	133.159	17.437	0,49
Illes Balears	1.213.586	686.159	527.427	64.075	463.352	15,96
Catalunya	7.848.827	5.738.603	2.110.224	440.490	1.669.734	7,87
Com. Valenciana	3.814.715	3.139.454	675.261	355.267	319.994	2,88
Com de Madrid	7.037.113	4.941.448	2.095.665	348.995	1.746.670	9,40
Navarra	599.888	529.107	70.781	68.734	2.047	0,13
País Basc	2.484.609	2.170.173	314.436	200.196	114.240	1,66
La Rioja	267.881	241.326	26.555	20.931	5.624	0,67

Font: Julio Alcaide Inchausti, Evolución económica de las regiones y provincias españolas en el siglo XX, Fundación BBVA, 2003.

SECTOR PRIMARI

RESUM

Segons les dades de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, el sector primari ha gaudit el 2003 d'una producció final de 396,9 milions d'euros, un 89,50% dels quals correspon al subsector agroramader; un 5,51%, al subsector forestal, i la resta, un 4,99%, al subsector pesquer. Pel que fa al VAB al cost dels factors, la quantia que s'asolí fou de 326,08 milions d'euros, quantitat que representa un increment global en relació amb l'any 2002. Aquest fet és el resultat de les aportacions dels diferents subsectors, que han sofert, el 2003, una variació distinta tant en la intensitat com en el signe. Mentre el subsector agrari experimenta una evolució positiva de prop del 2,3%, el subsector pesquer cau de manera significativa fins a un índex del -11,6%. Els trets principals de la situació del sector agrari l'any 2003 es poden resumir en els punts següents:

a) S'ha produït una significativa reducció de l'ocupació respecte del 2002, la qual implica una pèrdua de 832 treballadors, i afecta molt especialment el descens d'afiliats al règim general i d'autònoms de l'agricultura i la ramaderia.

b) La meteorologia (les gelades, les pluges, els vents i les altes temperatures) va afectar al llarg de l'any els diferents cultius, que varen veure reduïdes les collites, fet que va incidir en la valoració econòmica de la producció.

c) En l'àmbit de les activitats agrícoles, cal assenyalar que la producció agrícola final experimenta un increment superior al 5%. La contribució econòmica apareix de manera majoritària lligada a la producció d'hortalisses, que ocupen una superfície del 3,86% i aporten el 74,88% de la valoració econòmica.

d) Entre les activitats ramaderes, el pes de la producció de la carn és el tret més significatiu, ja que representa el 55,48% de la producció, aspecte que es complementa amb l'aportació del 23,37% de la producció de llet, i del 19,9 de la producció d'ous.

e) Les Illes Balears gaudeixen d'un subsector forestal en què destaca la baixa rendibilitat dels productes primaris, ja que la producció de fusta i de llenya és poc significativa respecte de la producció final forestal.

f) El subsector pesquer és l'únic que presenta una variació de caire negatiu amb relació al 2002. Aquesta disminució de l'aportació de la pesca s'ha de relacionar bàsicament amb la disminució del volum de pesca dels peixos, dels mol·luscos i dels crustacis.

5.1.

INTRODUCCIÓ

L'objectiu d'aquest apartat és analitzar el marc estructural del sector primari de manera conjunta i, a continuació, aprofundir en les dinàmiques dels diferents subsectors que el conformen (l'agroramader, el forestal i el pesquer). Per tant, de primer es farà referència a les dades principals del sector, considerat en conjunt, així com als recursos humans que hi treballen i a altres aspectes necessaris per fer una senzilla avaluació de la dinàmica del sector. Tot seguit s'hi aprofundeix i s'aporten els trets més significatius de cadascun dels distints subsectors que s'inclouen tradicionalment en el sector primari. Pel estudiar-los, s'han emprat distintes informacions estadístiques, que, majoritàriament, ha facilitat la Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, si bé altres provenen de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), de l'Institut Balear d'Estadística (IBAE) i del Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB).

Segons les dades de la Secció d'Estadística de la Conselleria d'Agricultura i Pesca relatives a l'any 2003, el sector primari ha registrat un VAB al cost dels factors de 326,08 milions d'euros*. El 88,42% d'a-

* Crida l'atenció la diferent estimació feta per la Direcció General d'Economia, que dona un valor del VAB del sector primari a preus corrents de 232 milions d'euros. (Vegeu l'apartat 4.2.1)

questa xifra correspon al subsector agrari (l'agricultura i la ramaderia), que supera els 288 milions d'euros, mentre que el 6,59% es deu a l'explotació forestal i el 4,99%, al VAB del sector pesquer. (Vegeu el quadre I-21 i el gràfic I-9)

Les variacions reals interanuals d'aquestes macromagnituds en mostren que el sector agrari experimenta una evolució positiva al voltant del 3,20%, mentre que el subsector pesquer registra un important decreixement del -13,12%. El seu VAB és, fins i tot, superat per l'aportació del sub-

sector forestal, del qual no disposam de dades de referència respecte del 2002 com a conseqüència de la important caiguda d'arbres que provocaren els temporals del novembre del 2001.

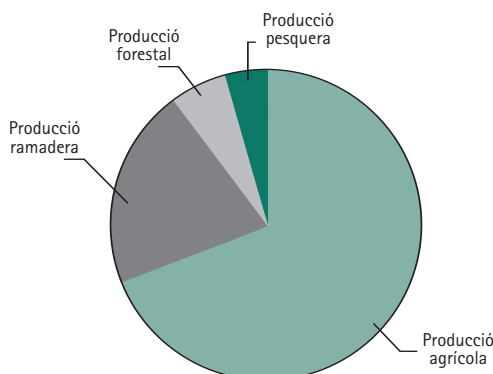
El pressupost de la Conselleria d'Agricultura i Pesca per a l'any 2003 fou de 59,22 milions d'euros, xifra que representa un increment del 7,44% respecte de l'any anterior, que fou de 55,21 milions d'euros. Per departaments, destaca l'important pes de les partides controlades per la Direcció General

QUADRE I-21. MACROMAGNITUDS ECONÒMIQUES DE LES ACTIVITATS PRIMÀRIES DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)

Subsector	VAB a cost dels factors (euros)
Agrari	288.332.601,14
Forestal	21.479.731,46
Pesquer	16.269.554,52
Total	326.081.887,12

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

Gràfic I-9
Composició de la producció final del sector primari de les Illes Balears (2003)

Font: Elaboració pròpia.

d'Agricultura, que, amb 28,05 milions d'euros, concentra el 47,29% del total del pressupost de la Conselleria. Aquesta quantia representa un increment del 7,14%. Per volum econòmic, el segon lloc l'ocupa l'assignació a la Direcció General de Desenvolupament Rural, que fou de 16,46 milions d'euros, dades que representen el 27,75% del total, si bé aquesta quantitat és més reduïda que la que es va obtenir l'any 2002, que fou de 18,39 milions d'euros. Els 9,50 milions assignats a la Secretaria General Tècnica representen el 16,02%, i al mateix temps un increment del 85,90% amb relació al 2002. Finalment, la Direcció General de Pesca tenia assignats 5,30 milions d'euros, que representaven el 8,94% del total del pressupost de la Conselleria, xifra que també representa una lleugera reducció del volum en relació amb l'any 2002.

Pel que fa a la distribució del pressupost per programes, destaquen, en ordre d'importància, les quantitats assignades als programes del foment del sector agrícola de les Illes Balears, que, amb un lleuger augment en relació amb l'any anterior, gairebé concentra una quarta part del total del pressupost de la Conselleria. (Vegeu el quadre I-22)

Concretament, per al desenvolupament de les zones rurals al llarg de l'exercici 2003 la Concelleria d'Agricultura i Pesca ha comptabilitzat una despesa de 9,4 milions d'euros (4,6 milions a càrrec del FEOGA-ORIENTACIÓ, 1,1 milions procedents del Ministeri d'Agricultura i Pesca i 3,7 milions són fons procedents dels pressuposts de la CAIB). Pel FEOGA-GARANTIA s'han comptabilitzat 15 milions d'euros i pel programa IFOP 2000-2006 s'han gestionat 2,4 milions d'euros (0,84 milions procedents de la Unió

QUADRE I-22. PRESSUPOST DE LA CONSELLERIA D'AGRICULTURA I PESCA, PER PROGRAMES (2003)

Programa	euros	% del pressupost total
Fons de rehabilitació d'espais turístics	2.932.939,12	4,94
Infraestructures agràries de les zones rurals	2.325.621,88	3,92
Direcció i serveis generals d'agricultura, ramaderia i pesca	6.572.605,96	11,08
Agricultura, fons FEOGA-GARANTIA	9.190.000,00	15,49
Foment del sector agrícola de les Illes Balears	14.452.264,09	24,37
Pla de desenvolupament del sector agrari	7.239.000,00	12,20
Pla de desenvolupament de les zones rurals	7.839.599,13	13,22
Mesures d'acompanyament CAIB-MAPA-UE	3.465.215,23	5,84
Millora de la productivitat i l'explotació dels recursos pesquers	1.779.467,34	3,00
Ordenació del sector pesquer	228.000,00	0,38
Programa IFOP 2000-2006	3.298.538,70	5,56
Total de la Conselleria	59.323.251,45	100,00

Font: Pressuposts generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears, 2003

Europea, 0,48 milions procedents del Ministeri d'Agricultura i Pesca i 1,08 milions procedents dels fons de la CAIB).

En el marc d'aquesta petita introducció, cal assenyalar el fet que, al llarg del 2003, es varen debatre els continguts de la nova política agrària comunitària (PAC). Amb relació a l'impacte directe d'aquesta nova PAC, destaca que a la fi del 2003, en la Conferència Sectorial d'Agricultura -en la qual participen representants del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació i de les diferents comunitats autònomes de l'Estat espanyol-, es va acordar iniciar l'aplicació de la nova PAC a partir de l'1 de gener del 2006 i que aquesta aplicació sigui feta pels Estats. Després d'un llarg debat, la Unió Europea va decidir permetre als estats i a les regions poder triar, en el marc d'uns marges comuns a tota la Unió Europea, en quin grau i en quin moment s'hi aplicarien les mesures. D'una manera molt sintètica, cal recordar quins són els trets fonamentals que presenta aquesta nova PAC; són els següents:

- a) Desacoblament de les ajudes i prima única.
- b) Reducció de les ajudes directes (modulació).
- c) Condicionalitat de les ajudes.
- d) Revisió de les principals organitzacions comunes de mercat.
- e) Reforçament de les polítiques de desenvolupament rural.
- f) Auditories.

Aquestes importants fites representen començar a aplicar una nova filosofia de la PAC, en la qual destaca una orientació

de la política agrària més esbiaixada al mercat, amb més protecció del medi ambient, de la seguretat alimentària i del benestar dels animals.

També convé recordar que el novembre del 2003 es va presentar el Llibre blanc de l'Agricultura i el Desenvolupament Rural, el qual és patrocinat pel Ministeri d'Agricultura i presenta conclusions, diagnòstics i suggeriments que -com a resultat de l'anàlisi i de les reflexions a l'entorn del sector agrari espanyol dutes a terme al llarg del 2002 i del 2003 (les Jornades Autonòmiques de les Illes Balears es varen fer al gener del 2004)- pretenen enfocar les perspectives de futur del món rural a l'Estat espanyol.

5.2.

ELS RECURSOS HUMANS EN EL SECTOR PRIMARI

La població mitjana activa que treballa en el sector agrari al llarg de l'any 2003, segons les dades de l'enquesta de la població activa (EPA), fou de 8.175 persones, xifra que representa l'1,68% de la població activa de les Illes Balears. L'ocupació el mateix any registra una mitjana de 7.750 treballadors, mentre que l'atur presenta unes xifres mitjanes de prop de 425 aturats. El pes dels ocupats en el sector primari sobre el total d'ocupats de les Illes Balears s'incrementa lleugerament i en representa un 2,00% del total, mentre que els aturats representaren l'1,07% del total. Ambdues variables presenten una variació positiva en relació amb el 2002. Entre els dos anys els ocupats pre-

senten un índex positiu representat per un increment del 5,21%, que duplica amb escreix el percentatge d'increment de la població total ocupada a les Illes Balears, que fou, entre el 2002 i el 2003, del 2,21%.

L'evolució trimestral dels ocupats i dels aturats al llarg del 2003 presenta una variació positiva amb relació al 2002 en els tres darrers trimestres de l'any, mentre que en el primer trimestre l'índex fou negatiu, en

un -12,55%. El comportament de la resta de l'any segueix una tendència creixent en què l'evolució intertrimestral passa del 8,80% (segon/primer trimestre) al 12,75% (tercer/segon trimestre) i al 15,43% (quart/tercer trimestre), xifres que són, llevat la que es va registrar en el primer trimestre, superiors a l'evolució de la variació intertrimestral de l'ocupació global a les Illes Balears al llarg del 2003 (9,94%, 5,01% i -6,83%). (Vegeu el quadre I-23)

QUADRE I-23. MACROMAGNITUDS LABORALS DE LES ACTIVITATS PRIMÀRIES DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)				
2002	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Ocupació				
Activitats primàries	7.493	6.542	7.287	8.140
Total de les Illes Balears	355.567	381.661	402.935	373.344
2003	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Ocupació				
Activitats primàries	6.552	7.129	8.038	9.279
Total de les Illes Balears	357.308	392.837	412.543	384.354
Variació 2002-2003 (%)	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Activitats primàries	-12,55	8,97	10,31	13,99
Total de les Illes Balears	0,48	2,92	2,38	2,94
2002	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Atur				
Activitats primàries	240	270	0	170
Total de les Illes Balears	34.625	27.186	24.463	32.898
2003	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Atur				
Activitats primàries	0	0	280	690
Total de les Illes Balears	48.830	39.710	29.430	39.780
Variació 2002-2003 (%)	1r trim.	2n trim.	3r trim.	4t trim.
Activitats primàries	-100	-100	100	305
Total de les Illes Balears	41,02	46,06	20,3	20,91

Font: INE, enquesta de població activa (l'EPA encara es fa sobre cens del 1991 i no sobre cens del 2001), elaboració del SOIB i elaboració pròpia.

L'atur en el sector primari presenta també una evolució singular, amb un important increment al final de l'any 2003. Mentre que en el primer i en el segon trimestre no es registra cap aturat, segons les dades de l'EPA, l'atur s'incrementa de manera considerable en el tercer i en el quart trimestre, i assoleix a la fi de l'any la xifra de 690 aturats, la qual cosa representa un nivell d'atur del 6,92%, encara inferior a la dada global d'aturats de les Illes, la qual, en la mateixa data, fou del 9,37%.

D'altra banda, si analitzam les xifres d'afiliació en els diferents règims de la Seguretat Social referents al 2003 es pot observar una certa coincidència amb les de l'EPA per al final de l'any. El total d'afiliats al sector primari fou, segons la Tresoreria de la Seguretat Social, de 9.635 persones, que representaven el 22,45% del total dels afiliats de les Balears. Aquesta xifra, comparada amb la de l'any anterior, suposa una disminució del volum dels afiliats en el sector primari, que globalment perd 832 treballadors. Això suposa una variació negativa de prop del -7,94% en relació amb el 2002. Aquesta disminució és suportada exclusivament pels afiliats a l'agricultura, a la ramaderia, a la caça i a la pesca en els règims general i d'autònoms de la Seguretat Social. Ambdues tipologies presenten 846 treballadors menys, que no poden ser neutralitzats pels petits increments d'altres tipus de règim o altres branques d'activitat del sector primari.

La pèrdua de 623 afiliats en el règim general de la Seguretat Social s'ha de relacionar amb la finalització de contractes

laborals temporals -molts, d'immigrants- quan baixa la intensitat de les tasques agroramaderes i, per tant, la necessitat de mà d'obra temporal. En el cas dels autònoms, s'ha lligat als efectes de la prejubilació i la jubilació de titulars d'explotacions agràries afectats per les característiques de les estructures per edats dels actius agraris i/o per la situació crítica i/o insegura de l'evolució del camp illenc. Cal recordar el pes de les persones actives en el sector, amb una composició per edats en què, freqüentment, superen els cinquanta anys, tot i tenint en compte la major atenció cap a la millora tècnica de la qualificació dels joves agricultors emprenedors. Aquests aspectes s'haurien d'analitzar d'una manera més profunda per veure l'evolució de les cohorts i els potencial de futura substitució, aspecte que s'hauria de completar amb programes de foment i de formació del jovent.

Altrament, aquesta pèrdua d'afiliats es combina amb un increment del flux migratori dins el sector agrari, senyal que cal millorar la conciliació entre l'oferta i la demanda de treball en aquestes activitats.

La distribució per sexes i per grups d'edats és una variable bàsica per establir un diagnòstic correcte del sector primari per tal de conèixer els trets característics de la mà d'obra per sexes i per edats, el pes de la mà d'obra femenina i la incidència del paper de les ajudes familiars i dels empresaris sense assalariats. La possible tendència de la feminització de les activitats i els diferents perfils d'edats en comparació amb altres sectors econòmics pot donar pautes cap a futu-

res actuacions sobre els recursos humans dedicats a les activitats del sector primari, on la dona pot incrementar la seva participació en les tasques de gestió i administració.

A diferència del que s'ha esmentat anteriorment pel que fa als règims general i d'autònoms, el nombre d'afiliats al règim especial agrari experimenta un lleuger

increment del 0,36% en relació amb el 2002. Les altres branques que integren el sector primari, tot i ser minoritàries, registren petits increments en tots els diferents tipus de règims. Són significatives pels índexs dels increments la pesca i l'aqüicultura i la silvicultura (règims general i d'autònoms), mentre que el nombre d'afiliats al règim especial de la mar es manté. (Vegeu el quadre I-24)

QUADRE I-24. AFILIACIÓ DELS TREBALLADORS DEL SECTOR PRIMARI BALEAR ALS DIFERENTS RÈGIMS LABORALS DE LA SEGURETAT SOCIAL (2002-2003)

	Variació 2002-2003			
	2002	2003	Absoluta	Relativa
Treb. afiliats al règim general de la Seguretat Social				
Total d'agricultura, ramaderia, caça i activitats dels serveis que s'hi relacionen	1.532	909	-623	-40,66
Silvicultura	30	40	10	33,33
Pesca i aquicultura	17	35	18	105,88
Total	1.579	984	-585	-40,66
Treb. afiliats al règim d'autònoms de la Seguretat Social				
Total d'agricultura, ramaderia, caça i activitats dels serveis que s'hi relacionen	1.341	1.080	-261	-19,46
Silvicultura	12	13	1	8,33
Pesca i aquicultura	5	6	1	20
Total	1.358	1.099	-259	-19,07
Treb. afiliats al règim especial agrari				
Total de treballadors	5.248	5.267	19	0,36
Treb. afiliats al règim especial de la mar				
Total de treballadors	2.282	2.285	3	0,13
Total d'afiliats del sector primari	10.467	9.635	-832	-7,94

Font: Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB) i Tresoreria General de la Seguretat Social (la Tresoreria canvià el 2003 de la CNAE-74 a la CNAE-93).

5.3.

EL SUBSECTOR AGRARI

En aquest subapartat analitzam els trets generals del subsector, les activitats agrícoles i les activitats ramaderes.

5.3.1. ELS TRETOS GENERALS

El subsector agroramader de les Illes Balears -que inclou les activitats agrícoles i ramaderes- registrà el 2003 una producció final agrària de 355,23 milions d'euros. Així mateix, el valor afegit brut (VAB) als preus del mercat assolí la quantia de 236,62 milions d'euros. Ambdues variables presenten, doncs, un increment positiu en relació amb el 2002, al voltant del 6,86%. Totes les altres variables que són emprades per avaluar la valoració econòmica de la producció agrària presenten també increments, tret de les subvencions que, amb 52,5 milions d'euros, baixen un -10,56% en relació amb l'any anterior.

El comportament de la variable econòmica esmentada és, per tant, part de la causa per la qual la renda agrària de les Balears del 2003 no ha experimentat una pujada positiva major. La renda agrària es va situar, el 2003, en 255,33 milions d'euros, que representen una variació positiva respecte del 2002 del 2,74%. Les subvencions, que l'any 2002 representaren gairebé el 23,63% de la renda agrària, disminueixen el pes a un 20,73%. Un altre element que ha influït també en el comportament de la renda agrària són les despeses de fora del sec-

tor (les llavors, els pinsos, els fertilitzants, l'energia, els lubricants, les reparacions...), que s'encareixen un 6,86% en relació amb l'any anterior, augment que també incideix en la quantia final de la renda agrària. Quant al VAB al cost dels factors, fou de 288,33 milions d'euros, cosa que representa un augment del 2,3% en relació amb l'any anterior. (Vegeu el quadre I-25)

Amb referència a la maquinària agrària inscrita a les Illes Balears al llarg del 2003, es pot observar que ha continuat el procés de millora tècnica iniciat els darrers anys. Aquesta circumstància es constata amb l'increment de 462 unitats respecte del 2002. La xifra assolida continua representant una millora ja que ha augmentat la potència total de la maquinària, si bé una anàlisi més acurada per tipus ens mostra que s'ha mantingut i, fins i tot, s'ha reduït la potència mitjana per unitat, però, també, aquest fet es dona per una millor adequació a les necessitats de la feina i per tant, per una assignació més eficient dels recursos productius. El cas més clar d'aquesta reducció correspon a la tipologia dels tractors amb rodes; si bé és la que ha augmentat més en el nombre d'unitats, la potència mitjana d'aquesta tipologia ha disminuït en gairebé 9 cavalls de vapor (CV) per unitat. Aquest fet s'ha de relacionar amb la compra i/o la utilització de maquinària més petita i, per tant, amb menys potència individual. En total, es varen registrar 480 noves altes de tractors amb rodes, si bé també fou aquesta tipologia la que presenta un nombre major de baixes, les quals, el 2003, foren de 31 unitats. (Vegeu el quadre I-26)

QUADRE I-25. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ AGRÀRIA DE LES ILLES BALEARS (2003)

	Euros corrents	Euros constants de 2002	% Variació 2002-2003
Producció agrària final	355.239.588,68	351.520.248,62	5,74
Despeses fora del sector*	118.614.143,42	117.372.259,49	5,74
VAB als preus del mercat	236.625.445,26	234.147.989,13	5,74
Subvencions	52.523.851,70	52.523.851,70	-10,56
Impostos lligats a la producció*	816.695,81	808.145,05	5,69
VAB al cost dels factors	288.332.601,14	285.863.695,77	2,31
Amortitzacions*	33.001.757,79	32.656.231,10	5,74
Renda agrària	255.330.843,35	253.207.464,68	1,89

* Estimació realitzada a partir de les consultes a especialistes del sector.

Font: Conselleria d'agricultura i Pesca.

QUADRE I-26. MAQUINÀRIA AGRÀRIA A LES ILLES BALEARS (2002-2003)

	Parc en data 31/12/2002			Parc en data 31/12/2003		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Tractors						
Amb cadenes	107	5.261	49,2	108	5.350	49,5
Amb rodes	18.114	825.952	45,6	18.563	850.104	45,8
Total de tractors	18.221	831.213	45,6	18.671	855.454	45,8
Motocultors i motomàquines	7.462	105.171	14,1	7.463	10.173	1,4
Màquines de recol·lecció						
De cereals	435	31.883	73,3	445	33.132	74,45
De farratges	1	238	238	2	548	274,0
D'altres	1	59	59	1	59	59,0
Equips de càrrega	63	2.829	44,9	63	2.829	44,9
Tractocarros	2	23	11,5	2	23	11,5
Altes de maquinària agrària						
	Altes de l'any 2002			Altes de l'any 2003		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Tractors						
Amb cadenes	1	89	89	1	89	89
Amb rodes	518	30.575	59	480	25.545	53,21
Total de tractors	519	30.664	59	481	25.634	53,29

Continua.

QUADRE I-26. MAQUINÀRIA AGRÀRIA A LES ILLES BALEARS (2002-2003)

Altes de maquinària agrària	Altes de l'any 2002			Altes de l'any 2003		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Motocultors i motomàquines	4	43	10,75	2	20	10
Màquines de recol·lecció						
De cereals	16	1.897	118,56	11	1.319	119,9
De farratges	1	238	238	1	310	310
D'altres	1	59	59			
Equips de càrrega						
Tractocarros						
Baixes de maquinària agrària	Baixes de l'any 2002			Baixes de l'any 2003		
	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat	Unitats	Potència (CV)	CV/unitat
Tractors						
Amb cadenes						
Amb rodes	37	1.743	47,1	31	1.393	44,93
Total de tractors	37	1.743	47,1	31	1.393	44,93
Motocultors i motomàquines	1	12	12	1	18	18
Màquines de recol·lecció						
De cereals	1	105	105	1	70	70
De farratges						
D'altres						
Equips de càrrega						
Tractocarros						

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

Un altre indicador del procés innovador és l'avanç de determinades tipologies de regadiu i de la superfície d'hivernacles. Segons l'enquesta sobre superfícies i rendiments de cultius del 2003 feta pel Ministeri d'Agricultura, a les Illes hi havia 18.742 hectàrees dedicades al conreu de regadiu. Cal assenyalar que el 17,95% d'aquesta superfície eren extensions d'hivernacle, cosa que pot significar una introducció progressiva de noves tècniques de cultiu lligades a una agricultura

més tecnificada i desenvolupada des de perspectives empresarials. Quant al tipus de regadiu, s'ha de destacar l'avanç de l'aspersió i del regatge gota a gota, si bé encara són importants les extensions de regadiu amb sistemes de reg tradicionals, amb els quals es podria estalviar una quantitat d'aigua important. (Vegeu el quadre I-27)

Finalment, com un element indicador de la introducció de noves activitats no agrà-

**QUADRE I-27. DISTRIBUCIÓ DE LES TERRES DE REGADIU O D'HIVERNACLES
PER TIPUS DE REGATGE A LES ILLES BALEARS (2003)**

Tipus de regatge	Nre. d'hectàrees	% del total
Gravetat	870	4,64
Aspersió	2.724	14,53
Automotriu	2.479	13,23
Localitzat	6.685	35,67
Altres	103	0,55
Superfície en hivernacle	3.364	17,95
Sense informació	2.517	13,43
Total de regatge	18.742	100,00

Font: enquesta sobre superfícies i rendiments de cultius 2003, MAPA

ries en el món rural, destaca la presència, el comportament i l'evolució dels agroturismes. Aquesta activitat de recreació i/o turisme és valorada de manera significativa en el marc de les estratègies de dinamització del món rural per part de les polítiques de desenvolupament rural que s'han establert en les diferents etapes de la política agrària comunitària. Són polítiques de tipus horitzontal, que en el cas de Balears no suposen una millora significativa per a les explotacions agràries, però sí que suposen un incentiu important per tal de diversificar l'oferta turística. Els darrers anys es pot observar que s'han implantat de manera progressiva, fins a assolir el 2003 la quantitat de 137 establiments, amb una capacitat global

de 2.577 places. (Vegeu el quadre 28.) Aquesta dada d'allotjaments d'agroturisme representa el 5,32% del total dels establiments turístics de les Balears, però, pel que fa a la capacitat en nombre de places, només tenen un magre pes de 0,41% del total de les places legals turístiques que s'han registrat a les Illes Balears el 2003. El nombre d'establiments i la capacitat que tenen representen un increment del 22,32% i del 32,9%, respectivament, respecte del 2002. Els increments interanuals dels darrers anys han estat quasi sempre superiors als creixements globals del nombre d'establiments i a la seva capacitat referida al total de les Balears. (Vegeu el gràfic I-10)

QUADRE I-28. EVOLUCIÓ DE L'OFERTA D'AGROTURISMES A LES ILLES BALEARS (1994-2003)

Establiments	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Agroturismes	47	50	56	61	72	85	98	112	112	137
Allotjaments turístics	2.347	2.355	2.370	2.377	2.423	2.464	2.485	2.457	2.529	2.577

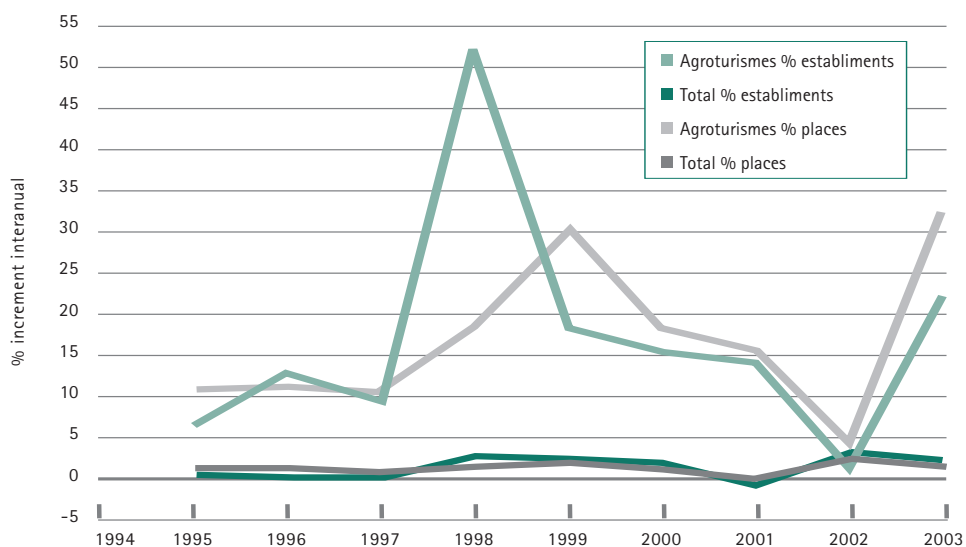
Continua

QUADRE I-28. EVOLUCIÓ DE L'OFERTA D'AGROTURISMES A LES ILLES BALEARS (1994-2003)

Places	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Agroturismes	442	489	542	599	711	927	1.094	1.264	1.313	1.745
Allotjaments turístics	381.078	384.953	388.510	393.850	398.687	405.052	407.336	405.834	413.519	418.815
Establiments:										
increment (%)	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Agroturismes	—	6,38	12,00	8,93	18,03	18,06	15,29	14,29	0,00	22,32
Allotjaments turístics	—	0,34	0,63	0,29	1,93	1,69	0,85	-1,13	2,93	1,89
Places:										
increment (%)	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Agroturismes	—	10,63	10,84	10,52	18,70	30,38	18,01	15,54	3,88	32,90
Allotjaments turístics	—	1,02	0,92	1,01	1,23	1,60	0,56	-0,37	1,89	1,28

Fonts: Conselleria de Turisme.

Gràfic I-10
Incrementos interanuals de l'oferta d'agroturismes a les Illes Balears (1994-2003)

Font: Elaboració pròpia.

5.3.2. LES ACTIVITATS AGRÍCOLES

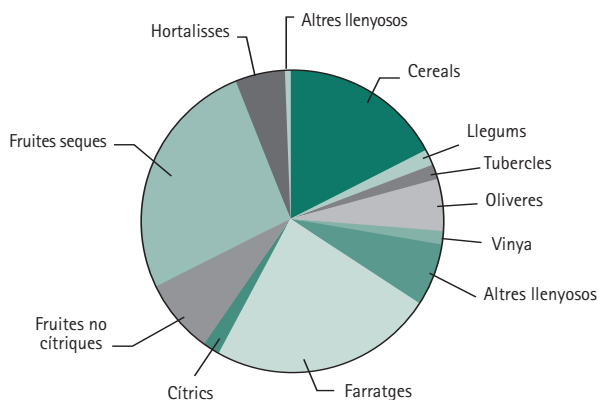
La superfície agrícola en producció que han ocupat els diferents cultius el 2003 és de 223.258 hectàrees, xifra que representa aproximadament el 44,52% del territori de les Illes Balears. Aquesta extensió que s'ha posat en producció representa una reducció de 3.577 hectàrees en relació amb la superfície en producció de l'any 2002.

Amb relació a la distribució de les superfícies ocupades, destaquen els cultius agrupats en la tipologia de les fruites seques, que ocupen el 28,69%, seguits pels farratges, amb el 26,29%, i els cereals, amb el 20,36%. Aquestes tres grans agrupacions són definitòries dels principals trets característics que dominen en l'estructura territorial agrària, ja que, en conjunt, tenen una extensió que s'estén sobre el 75,34% de la superfície agrícola que s'ha posat en producció l'any 2003. De totes maneres, cal assenyalar que aquests tres grups de

conreus perden extensió en relació amb el 2002. (Vegeu el gràfic I-11)

Pel que fa a les produccions agrícoles en tones que s'han assolit el 2003, destaquem la quantia de la producció final agrícola, que fou d'1.234.188 tones, que impliquen que la producció total en euros sigui de 340,26 milions d'euros, quantitat que és molt semblant a la del 2002, i que només representa un lleuger increment del 0,24%. Així mateix, l'autoconsum fou valorat en 73.418,73 tones i 68,15 milions d'euros, la qual cosa representa una reducció respecte de l'any anterior al voltant del -15,76%. Aquesta circumstància permet que augmenti la valoració de la producció final agrícola, que assoleix els 272,10 milions d'euros, que representen el 76,60% de la producció final agrària. Per tant, el volum assolit el 2003 representa una variació positiva del 5,25% amb relació a l'any anterior. Per grups de cultius, els més productius foren les hortalisses, que,

Gràfic I-11
Distribució dels conreus segons les superfícies ocupades, Illes Balears (2003)

Font: Elaboració pròpia.

amb una extensió de tan sols el 3,86% de la superfície de producció, aporten 203,76 milions d'euros a la producció final, xifra que en representa quasi tres quartes parts del total (el 74,88%). Hi destaquen, per l'alta rendibilitat, les produccions de pebres (47,89 milions d'euros), de tomàtigs (30,49 milions d'euros), de fraules i fraulots, de melons, de síndries i de colfloris. També són destacables les produccions de fruites tant cítriques com no cítriques i els tubercles, en què s'ha de subratllar la producció de la patata, que aporta 18.94 milions d'euros, amb una superfície que només representa l'1,38 de l'extensió agrícola en producció l'any 2003.

Pel que fa als ingressos econòmics per hectàrea en producció, destaquen per les elevades productivitats els cultius de les flors. Entre aquestes, les roses, amb una productivitat de 911.282 euros per hectàrea, i els clavells, amb 720.201,85 euros per hectàrea. En el grup de les hortalisses, destaca el cultiu dels xampinyons, amb 330.852 euros per hectàrea. Altres conreus que superen els 50.000 euros per hectàrea són els alls, les fraules i els fraulots, i els naps. (Vegeu el quadre I-29)

L'anàlisi de les variacions de la producció agrícola en preus constants del 2002 ens mostra que el 2003 la gran majoria de grups de cultius presenten una regressió respecte de l'any 2002. Només els cereals, els cultius industrials i les hortalisses registren dinàmiques positives. L'índex positiu més elevat correspon als conreus industrials, evolució lligada quasi totalment a la producció de cacauets. En segon lloc, quant a les intensitats, es troben els cereals amb un increment positiu del 19,63%, en què destaca l'evolució positiva del blat

(85,81%) i del blat de les índies (44,55%), mentre que es registren dades negatives importants en el cas del sègol i l'ordi. D'altra banda, les hortalisses presenten un increment del 9,50%, i destaquen les evolucions positives de les bledes, les fraules i els fraulots, i els pebres. Pel que fa a les variacions negatives, la major baixada correspon a les fruites seques, amb un 75,88%, descens en què té un paper decisiu la producció de l'ametlla. El segon lloc l'ocupen les olives, amb un retrocés del 51,93%, seguides pel raïm, que registra una variació negativa del 46,73%. (Vegeu el quadre I-30)

Les fluctuacions esmentades en les produccions agrícoles finals s'han de relacionar bàsicament amb la incidència de diferents factors, entre els quals destaquen, ateses les característiques de la producció agrícola, els elements climatològics.

Així mateix, el volum de fruites que, al llarg de l'any 2003, s'han comercialitzat a través de Mercapalma fou de 62.494 tones, xifra que representa un increment del 3,23 cent respecte de l'exercici del 2002. (Vegeu el quadre I-31)

D'altra banda, cal assenyalar que el 2003 Mercapalma també va comercialitzar 96.195,21 tones d'hortalisses, xifra que representa un increment del 24,70% respecte de l'any 2002. De manera semblant al cas de les fruites, gairebé el 99,96% del total procedeix de distints indrets de l'Estat espanyol. Igualment s'ha de destacar l'important increment de les quantitats comercialitzades procedents de les Illes Balears que, en matèria d'hortalisses, representaren el 72,66% del total absolut. (Vegeu el quadre I-32)

QUADRE I-29. PRODUCCIONS AGRÍCOLES (2003)

	Superfície en producció (ha)	Producció (t)	Producció total (euros)	Autoconsum (t)	Autoconsum (euros)	Producció final (euros)	Rendiment (t/ha)	Rendiment (euros/ha)
Cereals	45.471	74.207	13.405.831,76	21.554,00	4.393.048,11	9.012.783,65	1,63	289,54
Llegums	2.964	3.495	1.011.768,28	1.158,00	330.579,69	681.188,58	1,17	662,58
Tubercles	3.160	66.360	25.916.970,54	13.433,00	5.117.276,23	20.799.694,31	21,00	10.590,26
Cultius industrials	317	633	396.723,12	582,00	349.854,00	46.869,12	1,99	1.251,49
Olives	9.676	444	592.406,87	372,00	331.414,80	260.992,07	0,04	64,50
Raim	2.388	9.394	8.760.591,98	9.196,00	8.524.793,30	235.798,68	3,93	5.066,50
Altres cultius llenyosos	14.602	17.256	4.493.042,60	1.425,00	370.056,30	4.122.986,30	1,18	—
Farratges	58.706	760.318	22.919.271,70	731.525,00	22.919.272,11	—	12,95	388,30
Cítrics	2.536	18.267	6.287.198,51	—	—	6.287.198,51	7,20	—
Fruïtes no cítriques	10.687	35.105	43.983.481,18	16.572,00	35.026.950,99	8.956.530,19	3,28	7,35
Fruïtes seques	64.072	3.057	2.218.224,90	444,00	815.751,80	1.602.473,11	0,04	212,20
Hortalisses	8.634	215.096	216.860.292,87	8.683,00	13.094.710,10	203.765.582,78	24,91	26.252,25
Vins (en euros/litre l hl)	—	25.261	14.021.950,00	—	—	14.021.950,00	—	—
Olis	—	80	338.196,00	—	—	338.196,00	—	—
Flors (en euros/100 dotzenes i milers d'unitats)	45	5.215	1.973.728,17	—	—	1.973.728,17	115,88	—
Total del sector agrícola	223.258	1.234.188	363.179.678	804.944	91.273.707	272.105.971	195	44.785

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-30. VARIACIÓ DE LA PRODUCCIÓ AGRÍCOLA A PREUS CONSTANTS DE 2002 (2002-2003)

	Producció final (euros corrents)	Producció final (euros constants de 2002)	Variació de la producc. final 2002-2003 (%)
Cereals	13.376.891,00	8.996.429,30	19,63
Llegums	1.013.886,94	682.111,66	-15,53
Tubercles	26.205.060,00	21.022.825,80	-15,97
Cultius industrials	199.322,00	45.504,00	68,53
Olives	445.601,05	123.821,05	-51,93
Raïm	8.554.804,72	278.306,36	-46,73
Altres cultius llenyosos	4.383.383,91	4.004.006,31	-0,18
Farratges	22.275.024,71	4.272.691,81	—
Cítrics	7.811.894,64	7.811.894,64	-10,03
Fruïtes no cítriques	38.191.030,82	6.954.096,93	-26,68
Fruïtes seques	2.237.268,15	1.635.245,85	-75,88
Hortalisses	201.552.841,27	191.073.798,81	9,50
Vins (en euros/litre l hl)	14.021.950,00	14.021.950,00	-24,25
Olis	352.376,00	352.376,00	-33,33
Flors (en euros/100 dotzenes i milers d'unitats)	1.754.071,95	1.754.071,95	-4,78
Total del sector agrícola	342.355.407,16	263.029.132,48	—

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-31. ORIGEN DE LA FRUITA COMERCIALIZADA A MERCAPALMA (2002-2003)

Fruites Estat/regió	2002		2003		Var. 2002- 2003 %
	Tones	% comer- cialització	Tones	% comer- cialització	
Illes Balears	18.127,67	29,71	22.851,49	36,28	26,05
Alacant	0,00	0,00	29,50	0,04	100,00
Almeria	2.580,38	4,23	2.568,13	4,07	-0,47
Barcelona	7.662,71	12,56	10.651,86	16,90	39,00
Ciudad Real	335,00	0,55	64,50	0,10	-80,74
Conca	—	0,00	18,50	0,02	100,00
Girona	44,00	0,07	0,00	0,00	-100,00
Granada	537,85	0,88	182,50	0,28	-66,06
Huelva	185,00	0,30	170,00	0,26	-8,10
Oscá	20,00	0,03	0,00	0,00	-100,00
Lleida	6.469,96	10,60	4.305,40	6,83	-33,45
Màlaga	—	0,00	24,00	0,04	100,00
Múrcia	2.042,29	3,35	1.429,89	2,27	-29,98
Las Palmas de Gran Canària	1.497,00	2,45	504,00	0,80	-66,33
Pontevedra	23,00	0,04	0,00	0,00	-100,00
Santa Cruz de Tenerife	1.712,40	2,81	2.556,00	4,05	49,29
Tarragona	20,00	0,03	0,00	0,00	-100,00
València	19.563,58	32,06	16.841,31	26,73	-13,91
Saragossa	23,00	0,04	247,70	0,39	76,95
Resta de l'Estat espanyol	42.716,17	70,00	39.550,79	62,78	-7,40
Total de l'Estat espanyol	60.843,84	99,71	62.402,28	99,06	2,56
Argentina	12,00	0,02	0,00	0,00	-100,00
República de Sud-àfrica	40,00	0,07	0,00	0,00	-100,00
França	126,00	0,20	591,77	0,94	69,65
Total dels altres estats	178,00	0,29	591,77	0,94	32,45
Total de la fruita comercialitzada	61.021,84	100,00	62.994,05	100,00	3,23

Font: Mercapalma, SA i elaboració pròpia.

QUADRE I-32. ORIGEN DE LES HORTALISSES COMERCIALIZADES A MERCAPALMA (2002-2003)

Fruïtes Estat/regió	2002		2003		Var. 2002- 2003 %
	Tones	% comer- cialització	Tones	% comer- cialització	
Illes Balears	51.815,77	67,17	69.783,95	72,55	34,67
Alacant	8,30	0,01	5,00	0,01	-39,75
Almeria	9.700,53	12,58	10.055,54	10,45	3,65
Àvila	0,00	0,00	3,64	0,01	100,00
Barcelona	2.872,73	2,72	4.313,52	4,48	50,15
Ciudad Real	105,30	0,14	62,60	0,07	-40,55
Conca	0,00	0,00	17,00	0,02	100,00
Granada	679,99	0,88	443,60	0,46	-34,76
Huelva	0,00	0,00	57,00	0,05	100,00
Oscà	0,00	0,00	3,23	0,01	100,00
Lleida	47,60	0,06	40,85	0,04	-14,18
Màlaga	0,00	0,00	52,00	0,05	100,00
Múrcia	2.902,30	3,76	3.007,18	3,13	3,61
Santa Cruz de Tenerife	15,40	0,02	0,00	0,00	-100,00
Segòvia	0,00	0,00	24,00	0,02	100,00
Sevilla	14,00	0,02	—	0,00	-100,00
Sòria	0,00	0,00	1,23	0,01	100,00
València	8.972,56	11,63	8.255,87	8,58	-7,98
Saragossa	0,00	0,00	25,00	0,02	100,00
Total de la resta de l'Estat espanyol	25.321,71	32,83	26.367,26	27,41	4,12
Total de l'Estat espanyol	77.137,48	100,00	96.151,21	99,96	24,64
França	—	0,00	44,00	0,04	100,00
Total dels altres estats	—	0,00	44,00	0,04	100,00
Total de la fruita comercialitzada	77.137,48	100,00	96.195,21	100,00	24,70

Font: Mercapalma, SA i elaboració pròpia.

5.3.3. LES ACTIVITATS RAMADERES

La producció ramadera final fou el 2003 de 83,13 milions d'euros, xifra que representa el 23,40% de la producció final agrària. Aquesta xifra indica un increment del 12,48% amb relació a l'any 2002. Cal recordar diferents incidències sanitàries i, fins i tot, de caire climatològic sobre l'evolució de la producció ramadera. A la fi del 2003 es va detectar l'aparició de l'epizoòtia de la febre catarral ovina o llengua blava que, si bé sols afectà unes setze explotacions -la majoria, menorquines-, va obligar a prohibir les exportacions de tots els remugants (ovins, bovins i cabrums) durant dos anys. A més, aquest fet va tenir implicacions i va comportar restriccions en el comerç intern. Així mateix, va incidir sobre l'inici d'una vacunació de 350.000 ovins i l'obertura d'una línia de subvencions per compensar les possibles pèrdues degudes a avortaments i/o morts a conseqüència de les vacunes esmentades. A aquestes circumstàncies adverses s'han d'afegir els impactes de les elevades

temperatures estiuenques, que foren perjudicials per al sector de la carn, especialment l'avícola, l'oví i el porcí.

La distribució de les produccions econòmiques ramaderes per tipus de productes mostra que clarament hi predomina l'aportació a la producció ramadera final de la producció de carns, que, amb 46,12 milions d'euros, representa el 55,48% del total. Amb un percentatge que es redueix a la meitat del que representa la carn, es troba l'aportació de la producció de llet que, amb una quantia de 19,43 milions d'euros, presenta un pes de prop del 23,37%. El tercer escaló és ocupat per la producció d'ous, que, amb els 16,64 milions d'euros, gaudeix d'un pes d'entorn del 19,90%. Els restants grups de produccions ramaderes sumen un total de 920.483 euros, i hi destaca bàsicament la producció de mel, que assolí el 2003 una quantia de 766.920 euros, que representaren el 0,92% a la producció ramadera final. (Vegeu el quadre I-33)

QUADRE I-33. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ RAMADERA DE LES ILLES BALEARS (2003)

Productes ramaders	Euros/Unitats	Unitats físiques	Milers d'euros corrents
Carn (euros/kg viu; tones vius)	1,64	29.630,03	46.132,29
Llet (euros/100 litres; milions de litres)	27,92	77.284,00	19.434,87
Ous (euros/dotzena; milers de dotzenes)	0,94	17.596,17	16.649,50
Llana (euros/kg; tones)	0,19	717,13	139,37
Mel (a caseres mobilistes) (tones)	7,00	109,05	766,92
Fems (tones)	0,01	719,12	13,60
Treball animal	—	—	0,59
Producció ramadera final	—	—	83.137,14

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

Les variacions de la producció ramadera 2002-2003 en euros constants del 2002 ens en mostren un increment global del 19,73% amb relació a la producció ramadera final del 2002. Però, en un àmbit més concret, es pot observar que hi ha segments amb un creixement positiu i uns altres en què l'evolució és regressiva amb relació a l'any anterior. En el grup de produccions d'augmentos positius, destaca, en primer lloc, per la importància de l'índex, la producció d'ous, que presenta un creixement del 55,95%, molt especialment vinculada a l'augment de la producció d'ous de gallina de granja (69,40%). En segon lloc, destaca la producció de carn, amb el 20,94%. En aquest grup són significatius els alts increments de la produc-

ció de carn d'estruc (704,57%), de carn de be (515,40%), de carn de segall (234,13%) i de carn d'anoll (218,84%). D'altra banda, la producció de llana també experimenta una evolució positiva de l'11,55%. (Vegeu el quadre I-34)

5.4.

EL SUBSECTOR FORESTAL

La producció forestal final l'any 2003 fou de 21,86 milions d'euros, el 99,32% dels quals prové de l'aportació de la producció econòmica de les caceres, que es valora en 21,7 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-35)

QUADRE I-34. VARIACIÓ DE LA PRODUCCIÓ RAMADERA (2002-2003)

Productes ramaders	Euros constants de 2002	Variació real 2001-2002 (%)
Carn	48.934.910,64	20,94
Llet	21.944.767,70	-7,38
Ous	16.649.505,00	55,95
Llana (ptes./kg i t)	129.083,40	11,55
Mel (a caseres mobilistes)	817.920,00	-0,85
Fems	14.382,40	-35,79
Treball animal	547,00	0,00
Total	88.491.116,14	19,73

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-35. VARIACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ FORESTAL DE LES ILLES BALEARS (2003)

	Euros
Producció forestal final	21.860.097,16
Despeses fora del sector*	380.365,69
VAB	21.479.731,46

* Estimació feta amb les dades de les empreses.

Font: elaboració amb dades de la Conselleria de Medi Ambient.

Aquesta constatació mostra clarament que el sector forestal es caracteritza bàsicament per una forta externalitat. La producció primària de productes forestals, de fusta i de llenya, presenta una rendibilitat baixa i tan sols és rendible en alguns sectors d'àrees planes. Aquesta circumstància queda explícita en el fet que la producció de fusta només va representar el 2003 un total de 108.284 euros, que representen el 0,49% del total de la producció forestal final. Encara més baixa és l'aportació econòmica de la llenya, que, amb 40.932,41 euros, sols representa el 0,19% del total. Ambdues produccions presenten variacions positives amb relació al 2002, des del punt de vista tant dels volums de producció com de la valoració econòmica. La fusta presenta un increment del 60,07%, quant a la producció en metres cúbics, i del 57,20%, en la

producció en euros. De manera semblant ocorre amb la producció de llenya, que augmenta amb relació al 2002 un 61,24% en el volum en metres cúbics i un 102,28% en la valoració econòmica. Aquests importants increments relatius s'han de relacionar parcialment amb la incidència de l'eliminació sistemàtica dels arbres caiguts i/o morts a conseqüència del temporal del novembre del 2001, que, d'una manera progressiva, van entrant en la comercialització els anys següents, tant per a fusta com per a llenya.

Finalment, cal assenyalar la gran importància que té per a la valoració econòmica la producció de serveis en els espais forestals. Hi destaca bàsicament el cas de les caceres, lligades a la caça a través de vedats i gestionades moltes vegades per societats de caçadors. (Vegeu el quadre I-36 i l'apartat 13.4.2)

QUADRE I-36. PRODUCCIÓ FORESTAL DE LES ILLES BALEARS (2003)

Producció de fusta	Producció (m³ d'arbres drets)	Euro/m3	Producció (en euros)
Pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>)	4.244,65	19,00	80.648,35
Alzina (<i>Quercus ilex</i>)	487,23	36,00	17.540,28
Ullastre (<i>Olea europeae</i>)	265,77	36,00	9.567,72
Altres	17,42	30,30	528,40
Total de fusta	5.015,07	—	108.284,75
Producció de llenya	Producció (en esteris)	Euro/esteri	Producció (en euros)
Pi blanc (<i>Pinus halepensis</i>)	8.489,54	2,40	20.374,89
Alzina (<i>Quercus ilex</i>)	615,75	21,00	12.930,75
Ullastre (<i>Olea europeae</i>)	347,71	21,00	7.301,91
Altres	21,95	14,80	324,86
Total de fusta	9.474,95	—	40.932,41
Producció de caceres*	Superfície (ha)	Euro/ha	Producció en euros
Producció de caceres*	361.848,00	60,00	21.710.880,00
Total de caceres	361.848,00	60,00	21.710.880,00

* Estimació feta per la Conselleria de Medi Ambient.

Font: Conselleria de Medi Ambient.

5.5.

EL SUBSECTOR PESQUER

La producció pesquera final per a l'any 2003 fou de 19,83 milions d'euros. La variació en euros constants del 2002 presenta un descens del -9,76% respecte de la quantia que s'assolí el 2002. Aquesta data negativa en la variació real 2002-2003 ha estat un element decisiu perquè el VAB als preus del mercat hagi baixat un -13,12%, baixada sobre la qual també ha influït la variació real negativa de l'augment de les despeses fora del sector, que registren un augment de l'1,30%. Quant a les subvencions, cal assenyalar que no han experimentat cap creixement ni disminució amb relació al 2002, aspecte que globalment també incideix sobre la valoració econòmica final de la producció pesquera del 2003. Aquesta darrera circumstància també explica, en part, el comportament negatiu que ha experimentat la variació real del VAB al cost dels factors, que l'any 2003 registra una evolució negativa de -11,65%. (Vegeu el quadre I-37)

Una anàlisi més acurada dels pesos de les diferents produccions específiques en el total de la producció pesquera i aquícola

final ens mostra que el 77,37% del total correspon a la pesca de peixos; el 19,50%, a la pesca de mol·luscos i crustacis, i el 3,13% restant, a la producció aquícola. Aquestes xifres relatives ens fan observar un increment important dels pesos de la pesca dels peixos amb relació al 2002, mentre que la reducció dels percentatges ha estat prou significativa en el cas de la pesca dels mol·luscos i crustacis, així com de la participació de l'aquicultura, que continua sent un sector minoritari en el marc del subsector pesquer de les Illes Balears. (Vegeu el quadre I-38)

Pel que fa a la producció pesquera en preus constants del 2002, destaquen les variacions negatives de la producció final en els segments que representen la pesca de peixos i, molt especialment, en l'apartat de la pesca de mol·luscos i crustacis, que gairebé presenten un xifra negativa del -10,67%. Ambdues valoracions, la de peixos i mol·luscos i la de crustacis, incideixen en el fet que la variació de la producció final 2002-2003 del total dels peixos/mol·luscos/crustacis sigui del -10,49%. Enfront de les dades negatives dels segments anteriors, destaca d'una manera molt positiva l'evolució de l'aquicultura, amb un

QUADRE I-37. VALORACIÓ ECONÒMICA DE LA PRODUCCIÓ PESQUERA DE LES ILLES BALEARS (2003)

	Euros corrents	Euros constants de 2002	Variació real 2002-2003 (%)
Producció pesquera final (pesca+aquicultura)	19.832.049,31	18.096.917,77	-9,76
Despeses fora del sector*	5.549.007,39	5.549.007,39	-1,30
VAB als preus del mercat	14.283.041,91	12.547.910,38	-13,12
Subvencions i inversions	2.196.425,00	2.196.426,00	0,00
VAB al cost dels factors	16.269.554,52	14.744.335,38	-11,65

* Estimació a partir de les dades de la Direcció General de Pesca

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-38. PRODUCCIÓ PESQUERA A PREUS CORRENTS DE 2002

Espècies pescades	Tones	Preu de 1a venda (euros/kg)	Euros
Mol·luscos/crustacis	672,31	17,97	8.415.524,74
Peixos	2.669,31	5,83	9.055.398,11
Total de peixos/mol·luscos/crustacis	3.341,62	5,22	17.470.922,85
Aqüicultura	108,00	—	2.003.904,89

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

67,24%, xifra percentual que s'ha de relacionar amb el bon comportament de l'exportació d'alevins (especialment, del lloc i de l'orada), i la producció d'orades i de musclos. (Vegeu el quadre I-39)

La distribució del volum de pesca desembarcada per illes destaca el paper principal de l'illa de Mallorca, que en concentra gairebé les tres quartes parts del total. Les 2.501,70 tones de pesca desembarcada es justifiquen per la grandària de l'illa i per la important dinàmica dels seus ports, entre els quals destaquen els ports de Palma, Andratx, Sóller, Cala Rajada, Alcúdia, Pollença, Felanitx, Port de Manacor, Santanyi i Colònia de Sant Jordi. Aquests ports concentren el 57,63% del total de les barques de pesca de les Illes Balears. La producció ha estat de 12.376.410, 47 euros. Emperò, les dades negatives de creixement del subsector pesquer també han afectat l'evolució negativa dels totals amb relació al

2002. La variació 2002-2003 ens mostra un descens negatiu a l'illa de Mallorca tant de les tones desembarcades (-17,47%) com de la producció (-8,80%). (Vegeu el quadre I-20.) A Mallorca es troben 238 barques de pesca, el 76,47% de les quals són d'arts menors; el 15,55%, d'arrossegament; el 4,20%, de palangre profund, i el 3,36% es dedica a l'art de l'encerclament. La concentració major es troba al port de Palma, amb el 18,49% de les barques, seguit del Port d'Alcúdia (el 14,70%), Cala Rajada (el 13,87%) i la Colònia de Sant Jordi (12,18%). (Vegeu el quadre I-40)

En segon lloc es troba l'illa d'Eivissa, que, amb 457,85 tones desembarcades, controla el 13,70% del volum de la pesca de les Balears, i el pes de la seva producció és del 12,46%. L'illa d'Eivissa manté una flota de 63 barques, distribuïdes entre el port d'Eivissa, el més important, i el port de Sant Antoni de Portmany. Al primer amarra el

QUADRE I-39. VARIACIÓ DE LA PRODUCCIÓ PESQUERA A PREUS CONSTANTS DE 2002 (2002-2003)

Espècies pescades	Tones	Preu l'any 2002 (euros/kg)	Euros	Variació producc. final 2002-2003
Peixos	2.669,31	3,26	9.203.878,38	-8,29
Mol·luscos/crustacis	672,31	11,75	7.694.852,23	-10,67
Total de peixos/ mol·luscos/crustacis	3.341,62	4,84	16.898.730,62	-10,49
Aqüicultura	108,00	—	1.198.187,16	67,24

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

QUADRE I-40. PESCA DESEMBARCADA, PER ILLES (2003)

	Tones	Var. 02-03%	Euros	Var. 02-03%
Eivissa	457,85	-10,28	2.178.352,84	-7,18
Formentera	127,00	-7,28	683.376,43	-13,00
Mallorca	2.501,70	-17,47	12.376.410,47	-8,80
Menorca	255,06	13,36	2.232.783,10	2,63
Total de les Balears	3.341,61	-14,41	17.470.922,85	-7,46

* Estimació de les dades de la Direcció General de Pesca

Font: Conselleria d'Agricultura i Pesca.

68,25% del total de les barques eivissenques de pesca. Predominen, gairebé en un 84,13%, les barques d'arts menors. De manera semblant, si bé amb percentatges inferiors, Eivissa també presenta un índex negatiu en la variació 2002-2003, amb relació al volum tant de la pesca desembarcada (-10,28%) com de la producció (-7,18%).

A Formentera, que manté 35 barques (la majoria d'arts menors) en el seu port, es varen desembarcar el 2003 127 tones de pesca, amb una valoració de 683.376,43 euros. Ambdues variables també presenten una variació negativa respecte del 2002, molt especialment en el cas de la producció, que baixa un 13,00%.

Finalment, cal destacar el comportament del subsector pesquer a l'illa de Menorca, ja que és l'únic que presenta índexs de variació positius respecte del 2002. Les 255,06 tones desembarcades -el 7,63% del total de les Balears- signifiquen un creixement del 13,36%. De manera semblant, si bé amb un percentatge inferior, la producció també s'incrementa en un 2,63%, i arriba als 2.232.783,10 euros (el 12,77% del total del subsector pesquer balear). La flota pesquera de l'illa menor-

quina es compon de 77 barques, que es troben als ports de Maó (el 45,45%), Ciutadella (36,37%) i Fornells (18,18%); en un 84,41% són d'arts menors.

L'articulació del subsector pesquer es troba bàsicament al voltant de les confraries de pescadors. El 2003 n'hi havia 16, ubicades en la gran majoria a Mallorca (deu, repartides entre Palma -la més antiga i la que concentra la major producció-, Andratx, Sóller, Cala Rajada, Alcúdia, Pollença, port de Felanitx, Port de Manacor, Santanyí i Colònia de Sant Jordi); a Menorca, n'hi ha tres (Maó, Ciutadella i Fornells); a Eivissa, dues (Eivissa i Sant Antoni de Portmany), mentre que la resta es troba a l'illa de Formentera. Hi ha dues altres agrupacions d'àmbit superior a la confraria, que són la Federació Insular de Confraries de Pescadors de Mallorca (FICOPEMA) i la Federació Balear de Confraries de Pescadors.

El 2003 s'inicià un nou sistema de comercialització, l'organització de productors (OP. Mallorca-mar) que por representar una millora dels sistemes de comercialització i de les dades estadístiques sobre l'activitat pesquera a les Balears.

INDÚSTRIA

RESUM

L'any 2003 no ha representat un canvi de tendència respecte de l'any anterior. Dos factors que cal tenir molt en compte a l'hora d'explicar l'evolució d'aquest sector són l'estancament de la demanda i la cotització del dòlar. Fora d'això, segueixen les mateixes constants que es varen observar l'any 2002: un descens de l'ocupació assalariada i per compte propi, i una confirmació de les expectatives empresarials negatives sobre el futur, aspectes que mesuren l'indicador del clima industrial i l'evolució de la utilització de la capacitat industrial.

En aquest sentit, l'índex de producció industrial de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), a les Illes Balears, presenta una baixada d'1,2 punts percentuals, fins a situar-se en 110,3, mentre que a escala estatal creix un 1,6%. Quant a aquest darrer punt, cal esmentar que la Direcció General d'Economia elabora un índex de producció industrial propi, el qual obté un creixement positiu per a les Balears durant l'exercici 2003.

També s'observen altres dades significatives. D'una banda, es fa palesa una pèrdua de productivitat en el sector de més de 5 punts percentuals, mentre que durant l'any 2002 la productivitat va créixer un 3,15%. D'altra banda, s'observa que ha crescut de manera substancial la facturació elèctrica, que ha superat en més del doble la taxa de creixement que es va obtenir l'any anterior.

Finalment, l'estadística de l'any 2003 corresponent als expedients que ha tramitat el Registre Industrial de la Direcció General d'Indústria valora el total de la inversió en 87,4 milions d'euros, que corresponen a un total de potència elèctrica instal·lada de 221.814 quilowatts i a un total de creació de noves ocupacions de 4.322 persones, 3.150 menys que l'any anterior.

6.1.

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza l'evolució del sector industrial i es desglossa per estructures d'empresa i per branques productives: l'energia, les branques que es relacionen amb el sector de la construcció, les branques exportadores i la branca de l'alimentació. Finalment, s'analitza l'evolució de les expectatives empresarials i la influència que tenen en la inversió.

L'exercici 2003 no ha representat un canvi de tendència respecte del comportament que es va observar durant el 2002. Dos factors clau que cal tenir molt en compte són l'estancament de la demanda i la cotització del dòlar amb relació a l'euro.

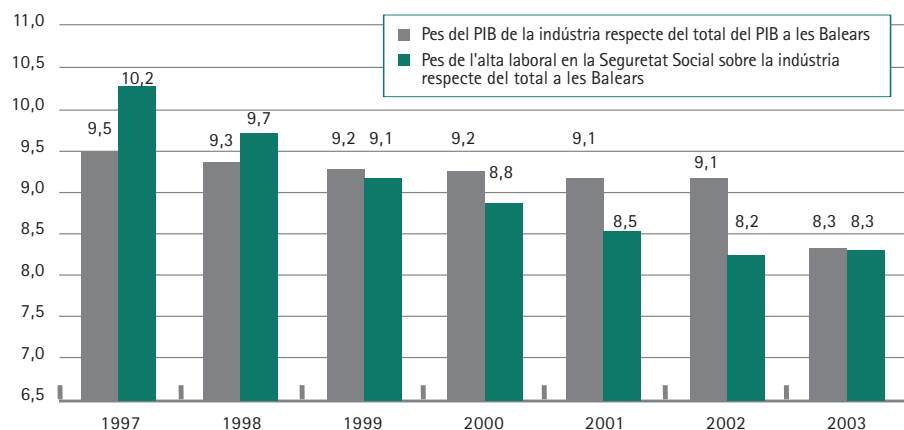
El sector industrial, l'any 2003, representava un 8,3% de l'economia.³⁵ És un fet palès que la pèrdua de representativitat del sector industrial dins l'estructura productiva, fins ara, és lenta, però constant. (Vegeu el gràfic I-12)

Quant a l'índex de producció industrial (IPI), hem de tenir en compte que s'ha produït un canvi de base a partir de les dades del 2002, la qual cosa impedeix fer

35. Segons la Direcció General d'Economia, el percentatge és del 8,6%. (Vegeu l'apartat 4.2.1.)

Gràfic I-12

Percentatge de la indústria sobre el PIB i persones d'alta laboral en la Seguretat Social (incloent-hi el règim d'autònoms) a les Illes Balears (%) (1997-2003)

Font: Tresoreria de la Seguretat Social, INE i elaboració pròpia.

comparacions. De tota manera, paga la pena destacar que, en el cas de les dades de l'INE, s'observa una tendència negativa per a l'exercici 2003 a les Balears (-1,2%), enfront d'un creixement moderat de la mitjana espanyola (1,6%). Això no obstant, si prenem en consideració les dades que ha calculat la Direcció General d'Economia, les Illes Balears continuen presentant un creixement positiu. (Vegeu el quadre I-41)

L'ocupació, mesurada a través de les sèries d'assalariats en alta a la Seguretat Social, indiquen, com la resta d'indicadors que ja s'han presentat, una desacceleració amb una pèrdua de 296 llocs de feina. (Vegeu el quadre I-42)

Quant a l'evolució de l'índex de preus industrial (IPRI, base 2000), es pot observar el comportament ascendent dels preus

durant tot l'exercici 2003, a la vegada que es palesa que l'índex que correspon a les Balears sempre ha superat, durant aquest exercici, el corresponent a Espanya, amb un diferencial mitjà de 3,1 punts, de manera que supera en 0,4 punts percentuals el diferencial de l'exercici 2002. Aquest és un factor que repercuteix en una pèrdua de competitivitat. (Vegeu el gràfic I-13)

6.2.

L'EVOLUCIÓ DE LES EMPRESSES INDUSTRIALS

Durant el 2003 el nombre d'empreses industrials a les Balears ha crescut un 0,94%, més que l'any anterior, de manera que s'ha passat de 5.342 empreses a

QUADRE I-41. ÍNDEX DE PRODUCCIÓ INDUSTRIAL (IPI)

	Balears		Espanya	% var. anual (INE)	
	(DGE)	(INE)		Balears	Espanya
1995	—	94,7	102,9	1,0	4,7
1996	—	92,5	102,2	-2,3	-0,7
1997	—	97,4	109,2	5,3	6,8
1998	—	100,7	115,1	3,4	5,4
1999	—	105,9	118,1	5,2	2,6
2000	100	109,7	122,8	3,6	4,0
2001	100,13	110,81	121,4	1,0	-1,1
2002*	99,58	111,54	98,94	—	—
2003	101	110,25	100,53	-1,2	1,6

* Canvi de base de l'any 1990 a la base de l'any 2000.
Font: DGE, INE.

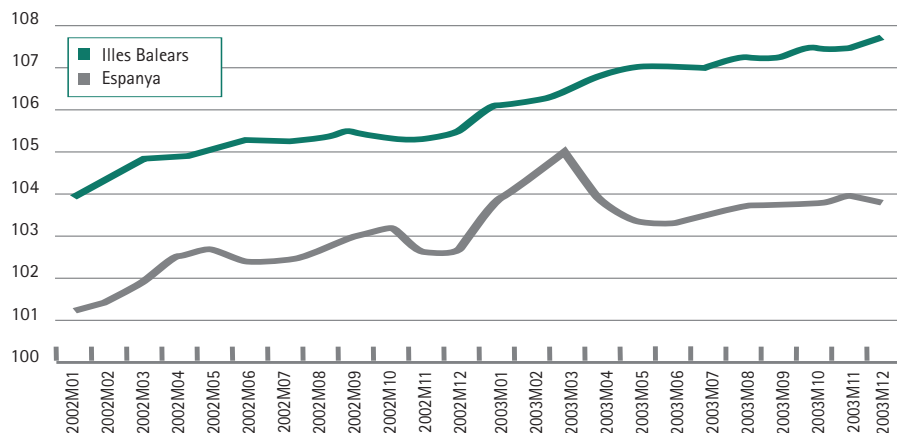
**QUADRE I-42. OCUPACIÓ ASSALARIADA
I PER COMPTE PROPÍ EN LA INDÚSTRIA A LES ILLES BALEARS (1995-2003)**

	Milers de persones (mitjana anual)
1995	23.863
1996	23.871
1997	23.887
1998	24.307
1999	25.260
2000	25.828
2001	26.036
2002	25.624
2003	25.328

Font: Tresoreria de la Seguretat Social i A. Montserrat.

Gràfic I-13

Índex de preus industrials a les Illes Balears (base 2002)

Fonts: INE

5.392. El grup que més ha crescut ha estat el del material de transport, amb un 11,76% (56 empreses més), seguit dels sectors de la maquinària i l'equip mecànic, que creix a una taxa del 8,74% (18 empreses més), i del paper, l'edició i les arts gràfiques, amb un 3,75 (19 empreses més). (Vegeu el quadre I-43)

Els que han ofert un comportament pitjor han estat els productes minerals no metàl·lics, en què s'ha observat una tendència negativa, igualment que durant el 2002, que han descendit fins a un -4,79% (15 empreses menys que el 2002), la fusta i el suro, que han baixat -3,40% (24 empreses menys), i el grup

de la indústria química, que baixa fins a -3,08% (2 empreses menys).

Quant a la mida de les empreses industrials de les Balears, prop del 90% de les empreses s'engloben dins les que tenen menys de 10 ocupats.³⁶ (Vegeu el quadre I-44)

6.3.

L'EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ

En termes agregats, el balanç del 2003 s'ha tancat amb una baixada de l'ocupació (assalariada i per compte propi)

36. Sobre el problema que planteja la mida de l'empresa pel que fa als processos d'innovació i de millora de la competitivitat industrial, vegeu: «Economía del conocimiento de la información en las Islas Baleares», Enric Tortosa (IMEDEA, CSIC), Jaime del Castillo (Universitat del País Basc) i Leire Ozerín (YNFIDE, SL), en: *El comportament de la productivitat i competitivitat de les Illes Balears*, Documents, 1, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2004.

QUADRE I-43. NOMBRE D'EMPRESES INDUSTRIALS (1999-2003)

	1999	2000	2001	2002	2003	Dif. 03/02	(%)
Indústries extractives i del petroli	75	75	72	73	71	-2	-2,74
Alimentació, begudes i tabac	613	600	613	605	606	1	0,17
Indústries tèxtil, de la confecció, del cuiro i del calçat	624	624	607	587	570	-17	-2,90
Fusta i suro	740	735	718	706	682	-24	-3,40
Paper, edició, arts gràfiques i reproducció en suports enregistrats	437	463	500	507	526	19	3,75
Indústria química	65	63	61	65	63	-2	-3,08
Cautxú i matèries plàstiques	38	39	39	39	39	0	0,00
Productes minerals no metàl·lics	317	316	331	313	298	-15	-4,79
Metal·lúrgia i fabricació de productes metàl·lics	643	676	694	713	728	15	2,10
Maquinària i equip mecànic	167	180	185	206	224	18	8,74
Material i equip elèctric, electrònic i òptic	136	134	145	142	142	0	0,00
Material de transport	445	454	463	476	532	56	11,76
Indústries manufactureres diverses	714	725	729	723	724	1	0,14
Energia i aigua	156	158	170	187	187	0	0,00
Total de la indústria	5.170	5.242	5.327	5.342	5.392	50	0,94

Font: INE, "Directori Central d'Empreses" (DIRCE).

**QUADRE I-44. EMPRESSES SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL (GRUPS DE LA CNAE-93)
I L'ESTRAT D'ASSALARIATS (2003)**

assalariats	Total	Sense	D'1 a 9	De 10 a 49	De 50 a 99	De 100 a 199	De 200 a 499	Més de 500
(nombre d'empreses)								
10. Extracció i aglomeració d'antracita, hulla, lignit i torba	1	1	0	0	0	0	0	0
11. Extracció de petroli cru i gas natural; activitats dels serveis relacionats	1	1	0	0	0	0	0	0
13. Extracció de minerals metàl·lics	0	0	0	0	0	0	0	0
14. Extracció de minerals no metàl·lics ni energètics	69	17	38	13	0	1	0	0
15. Indústries de productes alimentaris i begudes	605	138	365	92	8	2	0	0

continua

**QUADRE I-44. EMPRESES SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL (GRUPS DE LA CNAE-93)
I L'ESTRAT D'ASSALARIATS (2003)**

assalariats	Total	Sense	D'1 a 9	De 10 a 49	De 50 a 99	De 100 a 199	De 200 a 499	Més de 500
(nombre d'empreses)								
16. Indústries del tabac	1	1	0	0	0	0	0	0
17. Indústries tèxtils	148	67	74	7	0	0	0	0
18. Indústries de la confecció i de la pelleteria	171	69	88	14	0	0	0	0
19. Preparació, adobament i acabament del cuiro; fabricació d'articles de marroquineria i viatge; articles de basteria, talabarderia i sabateria	251	60	105	79	4	3	0	0
20. Indústries de la fusta i del suro; llevat de mobles; cistelleria i esparteria	682	240	404	37	1	0	0	0
21. Indústries del paper	27	8	13	6	0	0	0	0
22. Edició, arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	498	221	234	36	4	1	2	0
23. Coqueries, refinació de petroli i tractament de combustibles nuclears	1	0	1	0	0	0	0	0
24. Indústries químiques	63	12	42	9	0	0	0	0
25. Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques	39	12	15	11	1	0	0	0
26. Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	298	70	166	60	2	0	0	0
27. Metal·lúrgia	11	0	9	1	1	0	0	0
28. Fabricació de productes metàl·lics, llevat de maquinària i equips	717	214	439	63	1	0	0	0
29. Indústries de la construcció de maquinària i equips mecànics	211	79	106	25	0	0	1	0
30. Fabricació de màquines d'oficina i equips informàtics	13	6	6	1	0	0	0	0
31. Fabricació de maquinària i materials elèctrics	26	3	18	5	0	0	0	0
32. Fabricació de materials electrònics; fabricació d'equips i aparells de ràdio, televisió i comunicacions	4	2	2	0	0	0	0	0

continua

**QUADRE I-44. EMPRESES SEGONS L'ACTIVITAT PRINCIPAL (GRUPS DE LA CNAE-93)
I L'ESTRAT D'ASSALARIATS (2003)**

assalariats	Total	Sense	D'1 a 9	De 10 a 49	De 50 a 99	De 100 a 199	De 200 a 499	Més de 500
33. Fabricació d'equips i instruments medicoquirúrgics, de precisió, òptica i rellotgeria	112	56	54	2	0	0	0	0
34. Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	4	1	1	2	0	0	0	0
35. Fabricació d'altres materials de transport	528	350	145	31	1	1	0	0
36. Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	724	292	369	58	3	1	1	0
37. Reciclatge	1	0	0	1	0	0	0	0
40. Producció i distribució d'energia elèctrica, gas, vapor i aigua calenta	19	4	11	1	1	1	1	0
41. Captació, depuració i distribució d'aigua	167	100	61	4	0	0	1	1
Total dels grups de la CNAE-93	5.392	2.024	2.766	558	27	10	6	1

Font: INE (Institut Nacional d'Estadística), DIRCE.

de -1,2%. D'altra banda, el pes que el grup de treballadors autònoms representa respecte del total d'ocupats en el sector industrial de les Balears és del 19%, ponderació que es manté constant des d'anys enrere. (Vegeu el quadre I-45)

El 89% d'aquestes empreses tenen menys de 10 empleats. Si atenem els grups que aglutinen més de 100 ocupats, destaquen la fabricació d'altres materials de transports, que creix un 11,86%, i que ha generat 56 llocs de feina més que el 2002; les indústries de la construcció de maquinària i d'equips mecànics, amb un increment del 8,76% (17 llocs de feina

més), i l'edició, les arts gràfiques i la reproducció de suports enregistrats, amb un augment del 3,53% (17 llocs més, a l'igual del grup anterior).

Només quatre grups presenten unes taxes negatives d'ocupats: la fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics; la preparació, l'assaonament i l'acabament del cuir; la indústria de la fusta i del suro, i la indústria de la confecció i la pelleteria. El conjunt d'aquests grups representen una pèrdua de 57 llocs de feina respecte de l'any anterior, la qual cosa significa una baixada en termes percentuals de -3,90%.

**QUADRE I-45. OUPACIÓ ASSALARIADA I PER COMPTE PROPRI A LES ILLES BALEARS
(MITJANA ANUAL), 2003**

	Assalariats	Autònoms	Total
10. Extracció i aglomeració d'antracita, hulla, lignit i torba	2	0	2
11. Extracció de petroli cru i gas natural; activitats dels serveis relacionats	—	1	1
14. Extracció de minerals no metàl·lics ni energètics	462	68	530
15. Indústries de productes alimentaris i begudes	4.733	659	5.392
17. Indústries tèxtils	265	154	419
18. Indústries de la confecció i de la pel·leteria	509	231	740
19. Preparació, adobament i acabament del cuir; fabricació d'articles de marroquineria i viatge; articles de basteria, talabarderia i sabateria	2.376	305	2.681
20. Indústries de la fusta i del suro; llevat de mobles; cistelleria i esparteria	1.175	1.016	2.191
21. Indústries del paper	224	20	244
22. Edició, arts gràfiques i reproducció de suports enregistrats	1.920	441	2.360
23. Coqueries, refinació de petroli i tractament de combustibles nuclears	—	1	1
24. Indústries químiques	490	62	552
25. Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques	98	17	116
26. Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	2.168	474	2.642
27. Metal·lúrgia	133	23	156
28. Fabricació de productes metàl·lics, llevat de maquinària i equips	2.457	657	3.113
29. Indústries de la construcció de maquinària i equips mecànics	620	142	763
30. Fabricació de màquines d'oficina i equips informàtics	34	4	38
31. Fabricació de maquinària i materials elèctrics	524	297	821
32. Fabricació de materials electrònics; fabricació d'equips i aparells de ràdio, televisió i comunicacions	9	7	16
33. Fabricació d'equips i instruments medicoquirúrgics, de precisió, òptica i rellotgeria	182	95	276
34. Fabricació de vehicles de motor, remolcs i semiremolcs	13	18	31
35. Fabricació d'altres materials de transport	1.489	647	2.136
36. Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	2.630	804	3.434
37. Reciclatge	36	6	42
40. Producció i distribució d'energia elèctrica, gas, vapor i aigua calenta	1.157	9	1.166
41. Captació, depuració i distribució d'aigua	1.623	53	1.676
Total dels grups de la CNAE-93	25.328	6.209	31.537

Font: INE (Institut Nacional d'Estadística), DIRCE.

6.4.

L'EVOLUCIÓ DE LES BRANQUES INDUSTRIALS

Un element important que s'ha de tenir en compte a l'hora d'examinar les branques industrials és si són indústries no manufactureres o bé si són indústries manufactureres. En el primer cas, la demanda que tenen acostuma a dependre del creixement del PIB regional, ja que són branques que subministren infraestructures bàsiques, com ara l'energia. En canvi, les branques manufactureres poden respondre a diferents demandes del mercat i s'ajusten molt ràpidament als canvis conjunturals.

Altrament, en el cas de les Illes Balears convé considerar que l'activitat dels establiments industrials manufacturers se centra principalment en la demanda interior; en particular, la del consum ocupa entorn del 51%, mentre que la inversió n'afecta un 25%, i la demanda exterior de béns de consum se situa en un 24%. Com a conseqüència d'això, l'obertura del sector industrial regional és relativament baixa. La insularitat i la fragmentació territorial entre les Illes impliquen tant una protecció per a determinades activitats que atenen a la demanda local com una rèmora per a d'altres que atenen a la demanda exterior.

A continuació, s'estudien, per separat, les branques del sector industrial segons el criteris anteriors. D'aquesta manera, es comença analitzant la branca no manufacturera principal, que és el cas de l'energia, i posteriorment s'analitza el comportament de les branques manufactureres principals.

6.4.1. L'ENERGIA

Durant el 2003 aquesta branca presenta un comportament substancialment més positiu que el que es va obtenir durant l'exercici passat. Mentre que durant el 2002 va créixer, en termes de facturació, a una taxa del 3,93%, en produir 4.337.449 MW/h (megawatts per hora), durant el 2003 ha crescut a un 9,51%, amb una producció de 4.749.840 MW/h. Aquesta taxa és la major dels darrers anys. A l'igual del 2002, Eivissa i Formentera lideren aquest creixement, amb un 12,07%. (Vegeu el quadre I-46)

A diferència de l'exercici passat, les causes d'aquest augment són els usos no domèstics, que presenten unes taxes de creixement majors que les que es varen obtenir l'any anterior. Això no obstant, l'ús domèstic, encara que ha crescut de manera important (un 9,76%), ho ha fet a un ritme inferior al de l'exercici 2002.

Si analitzam la facturació d'energia elèctrica per sectors econòmics, podem observar que el sector serveis presenta una recuperació important, ja que ha crescut un 10,8%, mentre que el 2002 havia baixat un -0,5%. El sector de la construcció presenta signes de refredament, ja que la facturació ha disminuït un -5,1%, mentre que el 2002 va créixer al 23,2%. Un altre sector que presenta un descens en la facturació és la indústria, que baixa un -7,4%, mentre que l'any 2002 va augmentar lleugerament (un 0,6%). En termes agregats, la facturació ha augmentat un 8,8%, una dada substancialment més elevada que la que es va observar l'any anterior (3,9%). (Vegeu el quadre I-47)

QUADRE I-46. ESTRUCTURA DE LA FACTURACIÓ PER USOS, ENERGIA ELÈCTRICA (MW/H)								
Usos domèstics		Resta de baixa tensió		Alta tensió		Total		
	% var.		% var.		% var.		% var.	
Balears								
2000	1.335.185	5,68	1.635.240	3,67	914.168	11,32	3.884.591	6,08
2001	1.429.276	7,05	1.730.509	5,83	1.013.667	10,88	4.173.449	7,44
2002	1.589.261	11,19	1.725.704	-0,28	1.021.397	0,76	4.337.499	3,93
2003	1.744.417	9,76	1.878.996	8,88	1.126.427	10,28	4.749.840	9,51
Mallorca								
2000	1.026.447	5,49	1.245.981	3,12	795.682	11,95	3.068.109	6,09
2001	1.101.378	7,30	1.311.528	5,26	879.459	10,53	3.292.465	7,31
2002	1.226.116	11,33	1.305.868	-0,43	877.130	-0,26	3.409.106	3,54
2003	1.344.089	9,62	1.418.196	8,60	955.198	8,90	3.717.483	9,05
Menorca								
2000	139.739	3,35	162.683	4,37	45.211	3,36	347.637	3,83
2001	150.207	7,49	178.954	10,00	49.451	9,38	378.613	8,91
2002	161.263	7,36	176.027	-1,64	53.934	9,07	391.224	3,33
2003	179.556	11,34	192.187	9,18	59.905	11,07	431.648	10,33
Pitiüses								
2000	168.995	8,91	226.579	6,25	73.274	9,72	468.846	7,73
2001	177.692	5,15	239.923	5,89	84.756	15,67	502.369	7,15
2002	201.883	13,61	243.818	1,62	90.329	6,58	536.031	6,70
2003	220.772	9,36	268.613	10,17	111.324	23,24	600.709	12,07

Fonts: GESA i elaboració pròpia

QUADRE I-47. FACTURACIÓ D'ENERGIA ELÈCTRICA A LES ILLES BALEARS, PER SECTORS ECONÒMICS (MW/H) (1999-2003)

	Total		Agricultura		Indústria		Construcció	
		% var.		% var.		% var.		% var.
1999	3.661.983	11,0	66.728	12,4	278.858	—	32.347	68,3
2000	3.884.591	6,1	70.361	5,4	272.896	-2,1	42.498	31,4
2001	4.173.449	7,4	70.283	-0,1	282.581	3,5	47.907	12,7
2002	4.337.499	3,9	68.345	-2,8	284.155	0,6	59.032	23,2
2003	4.719.004	8,8	72.666	6,3	263.005	-7,4	56.005	-5,1

	Serveis		Enllumenat		Usos domèstics		Revenedor	
		% var.		% var.		% var.		% var.
1999	1.912.464	12,7	80.588	4,2	1.263.374	13,2	33.624	10,6
2000	2.045.281	6,9	82.369	2,2	1.335.185	5,7	35.824	6,5
2001	2.220.764	8,6	85.542	3,9	1.429.275	7,0	37.097	3,6
2002	2.209.605	-0,5	84.854	-0,8	1.590.260	11,3	41.248	11,2
2003	2.447.305	10,8	90.876	7,1	1.744.417	9,7	44.730	8,4

Nota: La indústria inclou els subsectors industrials i el consum a les centrals elèctriques. A causa del canvi de la CNAE emprada per GESA, el sector industrial a partir de mitjan 1998 deixa de comptabilitzar determinats subsectors.

Fonts: GESA i elaboració pròpia.

Pel que fa al consum de productes petroliers líquids, presentem les dades comparatives del 2002 i del 2003. (Vegeu el quadre I-48)

El consum de Mallorca representa el volum majoritari de consum d'aquests productes, amb un 82,5% del total, mentre que Menorca representa el 7,6% del consum, i les Pitiüses, el 9,9% del total de les Illes. Mallorca i Menorca presenten

un creixement superior a la mitjana regional, que és del 10,4%.

6.4.2. LES INDÚSTRIES RELACIONADES AMB EL SECTOR DE LA CONSTRUCCIÓ

La indústria del ciment és la branca principal que s'associa al sector de la construcció. L'evolució durant el 2003 ens mostra un clar decreixement, del 13,36%, en les vendes. (Vegeu l'apartat 7.2.1.)

QUADRE I-48. CONSUM DE PRODUCTES PETROLIERS LÍQUIDS PER ILLES (2002-2003)

Illes Balears	2002	2003	% variació
Mallorca	1.396.897,8	1.549.546,2	10,9
Menorca	128.344,9	142.886,0	11,3
Pitiüses	176.653,8	186.716,0	5,7
Total	1.701.896,5	1.879.148,0	10,4

Fonts: CLH i elaboració pròpia.

Quant a la resta de branques industrials extractives que es relacionen amb el sector de la construcció, a les Balears durant l'any 2003 hi havia registrades 145 pedreres, 112 de les quals es localitzen a Mallorca; 20, a Menorca, i 13, a Eivissa i Formentera. Les més nombroses són les calcàries i els maresos, amb 56 i 58 pedreres registrades, respectivament. (Vegeu el quadre I-49)

D'altra banda, quant a la producció, la més elevada correspon també a les pedreres de calcàries, amb 2.400 milers de metres cúbics, seguides de les de marga, amb 400 milers de metres cúbics. En termes agregats, per comparació del 2003 respecte del 2002, a les Balears

s'han extret de les pedreres 401,22 milers de metres cúbics més, que s'han distribuït en 231,91 milers de metres cúbics a Mallorca, 58,46 milers de metres cúbics a Menorca i 50,85 milers de metres cúbics a Eivissa i Formentera. (Vegeu els quadres I-50 i I-51)

Es pot estimar que el conjunt de les indústries relacionades més directament amb el sector de la construcció (extracció de minerals no metàl·lics ni energètics, fabricació de productes minerals no metàl·lics i les indústries de la fusta, lleuat de mobles, cistelleria i esparteria), varen generar 5.363 ocupats, és a dir, el 17% del total del sector industrial.

**QUADRE I-49. EXTRACCIÓ DE MINERALS NO METÀL·LICS:
ILLES BALEARS (2003)**

	Arena	Argiles	Calcàries	Maresos	Cal	Margues	Silicat	Sal	Guix	Total
	(Nombre de pedreres)									
Mallorca	1	14	37	51	2	3	1	1	2	112
Menorca	3		10	7	—	—	—	—	—	20
Eivissa i Formentera	2	1	9	—	—	—	—	—	1	13
Total	6	15	56	58	2	3	1	2	2	145

Font: Direcció General d'Indústria.

**QUADRE I-50. EXTRACCIÓ DE MINERALS NO METÀL·LICS:
ILLES BALEARS (2003)**

	Arena	Argiles	Calcàries	Maresos	Cal	Margues	Silicat	Sal*	Guix	Total
	(Milers de metres cúbics)									
Mallorca	2,5	72	1.600	200	10	400	25	—	19	2.328,5
Menorca	55	—	350	8	—	—	—	—	—	413,0
Eivissa i Formentera	8,5	30	450	—	—	—	—	—	—	488,5
Total	66	102	2.400	208	10	400	25	60	19	3.290,0

* La dada de la producció de sal només queda reflectida com a total, sense desagregació per illes.

Font: Direcció General d'Indústria.

QUADRE I-51. EXTRACCIÓ DE MINERALS NO METÀL·LICS. ILLES BALEARS (1998-2003)

	Mallorca		Menorca		Eivissa i Formentera		Illes Balears	
	milers de m ³	Dif.	milers de m ³	Dif.	milers de m ³	Dif.	milers de m ³	Dif.
1998	2.629,19	—	226,51	—	248,88	—	3.104,58	—
1999	3.057,63	428,44	232,91	6,4	227,4	-21,48	3.517,94	413,36
2000	3.228,69	171,06	258,24	25,33	240,78	13,38	3.727,71	209,77
2001	2.083,37	-1145,32	276,12	17,88	505,27	264,49	2.864,76	-862,95
2002	2.096,59	13,22	354,54	78,42	437,65	-67,62	2.888,78	24,02
2003	2.328,50	231,91	413,00	58,46	488,5	50,85	3.290,00	401,22

* La diferència entre la suma de la producció per illes i el total és deguda que no es desagrega per illes la producció de sal.

Font: Direcció General d'Indústria.

6.4.3. LA INDÚSTRIA I EL COMERÇ EXTERIOR

En aquest apartat es fa un breu resum de l'evolució del comerç exterior i s'analitza d'una manera més detallada el sector del calçat.

6.4.3.1. El comerç exterior

Segons les dades de l'Institut Espanyol de Comerç Exterior (ICEX) i sense tenir en compte les partides distorsionants (material de transport aeri, automòbils i cotxes de lloguer), durant l'any 2003 les Illes Balears varen exportar un total de 457,2 milions d'euros, un 15,6% menys que l'any anterior, i veren importar un total de 450,1 milions d'euros, un 14,3% més que l'any 2002. El dèficit comercial al qual es va arribar durant l'any va ser de 537,9 milions d'euros, valor que va duplicar el que es generà durant l'any 2002 (209,6 milions d'euros). (Vegeu el quadre I-52)

El calçat és el sector industrial tradicional de les Illes Balears que presenta les xifres d'exportació majors. Durant el 2003, les

empreses varen exportar per valor de 118,7 milions d'euros, enfront dels 143,6 milions de l'any 2002. Les exportacions del calçat balear han disminuït un 17,3%. La causa principal d'aquesta disminució és la difícil situació econòmica mundial i l'apreciació de l'euro enfront de la resta de divises internacionals, especialment el dòlar. Durant l'any 2003 es va generar un superàvit comercial de 84,2 milions d'euros, un 26,8% menys que el que es generà durant el 2002 (115,1 milions d'euros).

Les exportacions de productes minerals engloben, bàsicament, el subministrament de combustibles en vaixells i aeronaus estrangers. La xifra d'exportació va arribar als 59,9 milions d'euros, xifra molt similar a la que s'aconseguí l'any 2002. Aquesta partida té un dèficit comercial de 13,7 milions d'euros, i, tot i així, millora respecte de l'any 2002, ja que es redueix un 21,0%.

La partida de màquines i d'artefactes mecànics i aparells elèctrics inclou les exportacions de grifons i els turboreactors per a l'aviació, a més a més dels materials

QUADRE I-52. COMERÇ EXTERIOR PER SECCIONS ARANZELÀRIES (2002-2003)									
	Exportacions			Importacions			Saldo comercial		Variació
	2003	2002	%	2003	2002	%	2003	2002	
	(milers d'euros)			(milers d'euros)			(milers d'euros)		(%)
Total	457.205	541.565	-15,6	450.099	393.890	14,3	-537.934	-209.625	156,6
05. Productes minerals	59.871	59.750	0,2	73.553	77.071	-4,6	-13.682	-17.321	-21,0
06. Productes d'indústries químiques i derivats	18.922	32.641	-42,0	25.362	22.918	10,7	-6.351	9.725	-165,3
07. Matèries plàstiques artificials, cautxú, i les seves manufactures	4.144	3.922	5,7	7.088	7.432	-4,6	-2.941	-3.498	-15,9
08. Pells, cuiros, pel·leteria i les seves manufactures	6.158	13.178	-53,3	29.148	32.665	-10,8	-22.976	-19.474	-3.502
09. Fusta, carbó vegetal, suro, i les seves manufactures	1.050	1.484	-29,2	27.083	27.925	-3,0	-26.015	-26.470	455
10. Paper i manufactures, arts gràfiques	1.086	1.158	-6,2	13.100	13.723	-4,5	-12.029	-12.539	510
11. Matèries tèxtils i les seves manufactures	4.003	3.943	1,5	32.791	43.201	-24,1	-28.771	-39.241	10.470
									-26,7

Continua

QUADRE I-52. COMERÇ EXTERIOR PER SECCIONS ARANZELÀRIES (2002-2003)

	Exportacions			Importacions			Saldo comercial		
	2003	2002	%	2003	2002	%	2003	2002	Variació
	(milers d'euros)			(milers d'euros)			(milers d'euros)		
									(%)
12. Calçat, capells, paraigües, para-sols, plomes, flors artificials	118.669	143.572	-17,3	35.377	28.489	24,2	84.258	115.129	-30.871
13. Manufactures de pedra, ciment, etc., ceràmica, vidre	3.362	2.833	18,7	8.780	9.135	-3,9	-5.419	-6.302	883
14. Perles fines, pedres i metalls preciosos	20.118	24.674	-18,5	11.497	8.453	36,0	8.626	16.222	-7.596
15. Metalls comuns i les seves manufactures	3.771	3.895	-3,2	9.106	14.251	-36,1	-2.141	-4.889	2.748
16. Màquines i aparells, material elèctric	50.898	62.286	-18,3	121.483	55.078	120,6	-62.927	9.039	-71.966
17. Material de transport	138.772	157.838	-12,1	9.526	7.781	22,4	-433.108	-217.287	-215.821
18. Òptica, fotografia i cinema, aparells de precisió	1.634	1.792	-8,8	11.652	13.534	-13,9	-9.625	-10.974	1.349
19. Armes i municions, les seves parts i accessoris	512	365	40,3	6	6	0,0	506	341	165
20. Mercaderies i productes diversos	7.042	6.541	7,7	32.808	30.906	6,2	-25.760	-24.328	-1.432
21. Objectes d'art, de col·lecció o d'antiguitat	195	380	-48,7	491	305	61,0	1.949	75	1.874
22. No classificats	16.998	21.313	-20,2	1.248	1.017	22,7	18.472	22.167	-3.695
									-16,7

Font: Institut Espanyol de Comerç Espanyol (ICEX).

Nota: sense partides distorsionants.

elèctrics. Durant el 2002, es va exportar un total de 50,9 milions d'euros, un 18,3% menys que l'any 2002, mentre que el valor de les importacions que es varen generar va arribar als 121,5 milions d'euros, de manera que en va resultar un dèficit comercial proper als 63 milions d'euros.

El valor de les exportacions de joieria (perles fines, pedres i metalls preciosos) va arribar als 20,1 milions d'euros, un 18,5% menys que l'any anterior. Les importacions d'aquest sector varen créixer un 36%, de manera que s'arribà als 11,5 milions.

El capítol de material de transport no inclou les operacions de venda d'avions i de components aeronàutics que han dut a terme les companyies domiciliades a les Illes Balears.

6.4.3.2. La indústria del calçat a les Balears³⁷

Així com la indústria turística dins el sector dels serveis ha estat pionera i és capdavantera en el seu gènere, en el sector industrial hi ha una activitat de característiques similars, el calçat, que presenta fins i tot altres fets comuns, com ara una gran vocació exportadora i la incorporació d'innovacions tecnològiques. Tanmateix, en aquest sector hi ha un factor distintiu respecte del turisme en la seva llarga evolució històrica: la reconversió. A l'igual d'altres subsectors industrials, el calçat balear patí crisis estructurals, en especial, en la dècada dels 80, la qual cosa va significar que desapareguessin quasi les tres quartes parts de les empreses del sector.

Tanmateix, la indústria supervivent ha fet un bot qualitatiu tan important que s'ha situat en el primer lloc d'Espanya en qualitat (entesa com a modernitat, moda i relació qualitat-preu o *money for value*, segons una expressió familiar en el sector turístic), i alguna de les empreses se situa fins i tot entre les deu primeres del món. I una cosa que és molt important quant al màrqueting i la imatge: es manté el segell artesà del calçat balear.

És interessant anotar que, a l'origen, gran part del calçat balear era de disseny estranger (en especial, italià), i fins a finals de la dècada dels setanta se seguia produint una part important per a certes marques estrangeres. A partir de la fi dels setanta, la indústria del calçat de les Balears creà els seus models propis i s'independitzà de la subcontractació per a altres empreses. Aquest procés ha culminat amb un gir total del sistema productiu, ja que actualment se subcontracten parts de la producció amb països com el Marroc, Portugal i Grècia. Tenint en compte el fet insular (amb els costos addicionals que s'hi associen), l'absència de matèria primera local i la característica exportadora, són admirables els esforços que s'han fet i la resistència que ha mostrat aquest subsector industrial.

El sector industrial de les Balears genera al voltant del 9% del PIB regional, per la qual cosa la producció del subsector del calçat, amb 156 milions d'euros, representa el 7,4% del sector industrial balear i el 0,7% del PIB balear. Si bé en termes

37. Vegeu: Catalina Barceló i Esteve Bardolet, «La industria del calzado en Baleares: de actividad pionera a actividad puntera», en: *Ponències del Seminari sobre la indústria del calçat al Raiguer*, Inca, 5 i 6 de febrer de 2004, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears.

quantitatius això no és aparentment rellevant, sí és rellevant en termes de subsector emblemàtic, amb projecció turística i capacitat exportadora, ja que representa el 24,2% de les exportacions de les Balears del 2003 (excloent-ne les partides distorsionants de vendes de components d'avions i de vaixells, així com els vehicles de lloguer ja utilitzats), la qual cosa el converteix en la primera exportació balear (lògicament darrere del «turisme», que no té un reconeixement oficial i estadístic com a tal sector d'exportació). En el quadre 1, veiem que el valor de la producció del calçat balear ha decrescut un 7,7% els darrers anys (2000-2003), i representa el 5,7% del total espanyol.

Potser sembla sorprenent per a qui coneix menys la qualitat i el prestigi del calçat de les Balears (produït en un 70% a Mallorca i el 30% restant a Menorca, aproximadament) l'escassa quota del valor de producció respecte del total d'Espanya, del 5,7%.

Una característica de la producció del calçat balear és l'especialització en el mercat femení (realment, el més dinàmic), com és el cas de Menorca, si bé a Mallorca

la producció està més equilibrada en el gènere. No hi ha una producció notable de calçat esportiu (amb elements de tela/plàstic). A Espanya, la producció del calçat de pell encara representa prop del 80% del total, enfront del 20% del calçat de plàstic, de cautxú, de fusta i de tela.

L'any 2003 eren 116 les empreses del calçat, que donaven feina a 2.535 treballadors, xifres de què resultava una mitjana teòrica de 22 treballadors per empresa. Es tracta, doncs, d'un subsector en predomini de petites i mitjanes empreses, com la gran major part de les empreses de les Balears. L'evolució 2000-2003 mostra que s'ha produït una disminució en el nombre tant d'empreses (8,7%) com d'ocupació (3,1%). Tanmateix, aquesta evolució té una causa definida i comuna a la resta de països europeus: l'augment de la competència exterior, sobretot dels països del nord d'Àfrica, de l'est d'Europa i de l'Àsia. (Vegeu el quadre I-53)

Del 1997 al 2001 les exportacions del calçat de les Balears registraren un augment notable, en passar de 46,3 milions d'euros a 150,1 milions. Fou a partir del

QUADRE I-53. PRINCIPALS MAGNITUDS ECONÒMIQUES EN EL SUBSECTOR DEL CALÇAT A BALEARS I ESPANYA (2002-2003)

	2002			2003			% 2003/2002	
	Espanya	Balears	% Balears	Espanya	Balears	% Balears	Espanya	Balears
Empreses	2.819	128	4,50	2.287	116	5,10	-18,90	-9,40
Ocupació	46.309	2.504	5,40	44.453	2.535	5,70	-4,00	1,20
Producció	3.120	169	5,40	2.740	156	5,70	-12,20	-7,70
Exportació	2.117	144	6,80	2.039	119	5,80	-3,70	-17,40
Importació	830	27	3,30	1.078	34	3,20	29,90	24,40

Unitat monetària: milions d'euros.

Font: Federació d'Indústries del Calçat Espanyol (FICE) i Consell Superior de Cambres.

2002 quan l'evolució de les exportacions va baixar, en gran part per causa de la crisi econòmica mundial. Així, el 2002 el valor de les exportacions fou de 143,6 milions d'euros (un 4,4% menys que en 2001), i el 2003 les exportacions arribaren als 118,6 milions (un 17,4% menys que l'any anterior). La importació de calçat a les Balears el 2003 totalitzà 34 milions d'euros, i representa el 3,2% del total importat per Espanya.

Les Illes Balears tenen una quota d'exportació de calçat sobre el total que ha exportat Espanya del 5,8%. El primer país/client, el 2003, és el Marroc, amb un valor exportat de 20,1 milions d'euros,

seguit molt de prop per França, amb 16,3 milions d'euros; Itàlia, amb 13,8 milions; Alemanya, amb 13,1 milions, i el Regne Unit, amb 10,3 milions. Els segueixen els països a què s'exporta un valor inferior als 10 milions, com el Japó (8,6% milions d'euros), Portugal (4,9 milions), els Estats Units (4,6 milions), i Bèlgica i Luxemburg (3,9 milions). Les xifres del Marroc, Portugal i Grècia s'han de prendre amb reserves, ja que en part corresponen a la tramesa de parts de calçat perquè posteriorment siguin elaborades i tornades a trametre a les Balears. En el total acumulat 1997-2003, França lidera el rànquing. (Vegeu el quadre I-54)

QUADRE I-54. DISTRIBUCIÓ GEOGRÀFICA DE LES EXPORTACIONS DEL CALÇAT (1997-2003)

Mercats	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	% 03/02
França	7.505	8.598	13.253	22.441	32.667	26.362	16.254	-0,38
Alemanya	7.820	10.580	11.700	13.697	16.587	16.364	13.161	-0,20
Itàlia	2.215	2.932	8.218	16.248	22.101	23.970	13.845	-0,42
Japó	5.743	4.818	7.721	13.315	13.588	9.570	8.603	-0,10
Regne Unit	2.365	3.512	5.065	7.236	13.562	14.975	10.330	-0,31
Portugal	4.580	6.127	5.763	6.474	6.454	5.601	4.948	-0,12
Bèlgica-Luxemburg	1.476	1.877	2.871	4.194	5.030	4.845	3.996	-0,18
Marroc	162	189	2.162	4.463	6.346	6.333	20.152	2,18
Estats Units	1.744	1.374	2.748	4.338	5.049	4.120	4.625	0,12
Hong Kong	3.816	3.200	2.221	2.674	3.085	2.857	2.344	-0,18
Suïssa	2.329	1.907	1.299	2.607	3.307	3.722	1.808	-0,51
Països Baixos	902	840	1.478	2.184	2.033	2.239	1.349	-0,40
Àustria	452	974	1.134	1.504	2.215	1.539	1.225	-0,20
Taiwan	565	771	728	1.297	2.000	2.437	1.215	-0,50
Suècia	141	188	456	810	4.601	1.464	904	-0,38
Grècia	249	245	628	1.421	1.775	3.119	2.343	-0,25
Andorra	524	525	738	1.042	1.485	1.811	1.746	-0,04
Altres	3.766	3.412	2.844	5.150	8.291	12.235	9.815	-0,20
Total	46.354	52.069	71.027	111.095	150.176	143.563	118.663	-0,17

Unitat: milers d'euros.

Font: Federació d'Indústries del Calçat Espanyol (FICE) i Consell Superior de Cambres.

L'any 2002 la Unió Europea produí un total de 808 milions de parells de sabates, n'exportà 878 milions i n'importà 1.693 milions (el consum intern n'arribà als 1.622 milions). Els primers productors de la Unió Europea són Itàlia, Espanya (el 25% del total), Portugal i França, per aquest ordre. Entre els quatre fabriquen el 90% del total de la Unió Europea. Les tres quartes parts de les exportacions es destinen a països de la mateixa Unió Europea. Espanya n'exporta el 16% del total. Les principals exportacions a països no comunitaris es destinen als Estats Units (el 33% de la quota no comunitària), seguits del Japó, Rússia, Polònia, etc. Quant a les importacions a la Unió Europea, les principals procedeixen de la Xina (36% del total de importacions), el Vietnam (19% del total de les importacions), i Romania (6% del total d'importacions). La Xina n'és el primer productor mundial, gràcies a la quota de mercat en sabates esportives, al igual que constitueix un mercat important per al Vietnam. Altres països productors importants són Indonèsia, l'Índia, Tailàndia, Taiwan, etc. Una informació més detallada sobre les dades del 2002 a escala tant d'Espanya com de la Unió Europea està disponible en la publicació de la Federació d'Indústries del Calçat Espanyol (FICE) 2003.

6.4.4. LES INDÚSTRIES RELACIONADES AMB LA DEMANDA INTERIOR DE CONSUM

Ens referim en aquest cas a les indústries de l'alimentació, que en el seu conjunt varen generar 5.392 ocupacions directes, la qual cosa significa el 17% de l'ocupació industrial, i que juntament amb les indústries lligades a la construcció, representen una de les principals especialitzacions productives del sector industrial a les Balears.

El nombre d'empreses que es dediquen al subsector alimentari s'ha mantingut constant durant el 2003 respecte de l'exercici passat, en les 605 empreses. Paral·lelament, s'ha produït un lleuger increment d'efectius, d'un 0,3%; en total, 16 llocs de feina, que s'han distribuït en una pujada de 19 treballadors assalariats i en una reducció de 3 treballadors autònoms. El 83% de les empreses del subsector tenen menys de 10 treballadors, i el grup més nombrós és el que agrupa les empreses amb una plantilla entre 1 i 9 persones assalariades, que constitueixen el 60% del total. (Vegeu el quadre I-55)

QUADRE I-55. ACTIVITAT AGROINDUSTRIAL A LES ILLES BALEARS (2002-2003)									
	2002			2003			Diferència	%	
Nombre d'empreses industrials	605			605			0	0	
Ocupació assalariada i per compte propi *	Assalariats	Autònoms	Total	Assalariats	Autònoms	Total			
	5.248	662	5.910	5.267	659	5.926	-16	-0,3	
Distribució per estrats d'assalariats	Sense assalariats	D'1 a 9 assalariats	De 10 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 a 199 assalariats	De 200 a 499 assalariats	Més de 500 assalariats	Total	
	138	365	92	8	2	0	0	605	

Fonts: INE i Tresoreria de la Seguretat Social.

A partir de les dades del Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació, s'observa que, quant a les activitats industrials que es relacionen amb la producció vegetal a les Balears, els grups que tenen una importància major són la manipulació i l'envasament de productes hortofructícoles, que representa el 28% del total (amb 9 empreses); la panificació i les pastes alimentàries, amb un pes del 21% (amb 7 empreses), i els cellers i les empreses embotelladores de vins i de caves, amb

una quota del 18% (amb 6 empreses). (Vegeu el quadre I-56)

Quant a les activitats industrials que es relacionen amb la producció animal a les Balears els grups dels escorxadors i les sales d'especejament (amb unes 5 empreses); de la llet, els formatges i els derivats lactis (amb 4 empreses), i els embotits i salaons carnis (amb 2 empreses), agrupen el 84% del total de l'activitat. (Vegeu el quadre I-57)

QUADRE I-56. ACTIVITATS INDUSTRIALS EN L'AGRICULTURA ECOLÒGICA I SOTMESES A CONTROL (2003)

(en relació amb la indústria vegetal)	
Trull i/o envasadora d'oli	1
Cellers i embotelladores de vins i caves	6
Manipulació i envasatge de productes hortofructícoles	9
Conserves, semiconserves i sucres vegetals	3
Elaboració d'espècies, aromàtiques i medicinals	1
Panificació i pastes alimentàries	7
Galetes, confiteria i pastisseria	0
Manipulació i envasatge de fruites seques	3
Manipulació i envasatge de grans	1
Preparats alimentaris	2
Altres	0
Total	33

Font: Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació (MAPA).

QUADRE I-57. ACTIVITATS INDUSTRIALS EN L'AGRICULTURA ECOLÒGICA I SOTMESES A CONTROL (2003)

(en relació amb la indústria animal)	
Escorxadors i sales d'especejament	5
Embotits i salaons carnis	2
Llet, formatges i derivats lactis	4
Carns fresques	1
Ous	1
Mel	0
Total	13

Font: Ministeri d'Agricultura, Pesca i Alimentació (MAPA).

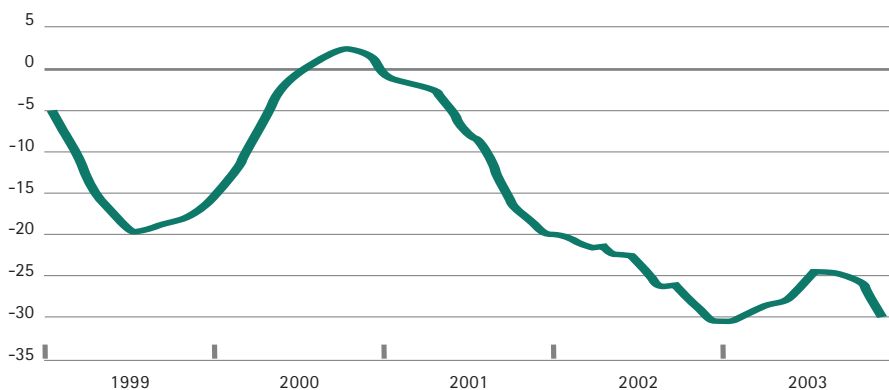
6.5.

LES EXPECTATIVES I LA INVERSIÓ

L'exercici 2003 ha confirmat un pessimisme en les expectatives del sector, que es mesuren a través de l'indicador de clima industrial, que es calcula com la mitjana aritmètica dels indicadors d'opinió empresarial sobre la cartera de comandes, les existències de productes acabats (canviats de signe) i la tendència de la producció corregida de variacions estacionals. Les magnituds que es presenten corresponen al saldo de les respostes. Tenint en compte el caràcter subjectiu d'aquest indicador, se n'observa el pendent negatiu, com a conseqüència del deteriorament de les expectatives empresarials dels empresaris del sector industrial. (Vegeu el gràfic I-14)

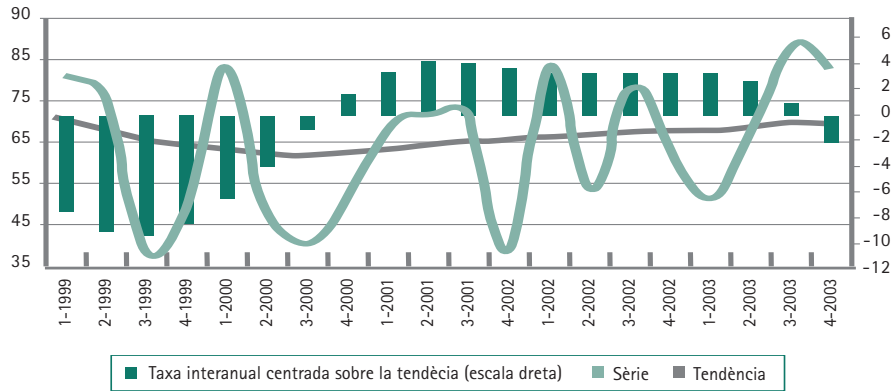
El gràfic I-15 mostra l'evolució de la utilització de la capacitat industrial a les Illes Balears. Aquesta sèrie recull la diferència entre els percentatges que consideren que la capacitat productiva instal·lada és excessiva i els que la consideren insuficient, pel que fa tant a la sèrie original com a la tendència i a la taxa interanual centrada sobre la tendència. Unes dades que cal destacar és que la indústria s'ha mantingut en un interval de 85-35 per al període 1999-2003. Si analitzam aquesta tendència, s'observa un punt d'inflexió en el tercer trimestre del 2000, que trenca una suau baixada. Així mateix, es palesa un altre canvi de tendència en el tercer trimestre del 2003. Aquests comportaments s'observen d'una manera clara si ens fixam en la taxa interanual centrada sobre la tendència, en què es veuen amb claredat aquests dos canvis de tendència que es varen produir en el tercer trimestre del 2000 i del 2003. (Vegeu el gràfic I-15)

Gràfic I-14
Indicador del clima industrial a les Illes Balears (1999-2003)
(saldo de resposta)

Font: Ministeri de Ciència i Tecnologia, enquesta d'opinions empresarials, Direcció General d'Economia i elaboració pròpia.

Gràfic I-15
Evolució de la utilització de la capacitat industrial
a les Illes Balears per trimestres (1999-2003)

Font: Ministeri de Ciència i Tecnologia, enquesta d'opinions empresarials, Direcció General d'Economia i elaboració pròpia.

Finalment, podem observar que l'estadística de l'any 2003 corresponent als expedients que ha tramitat el Registre Industrial de la Direcció general d'Indústria presenta una clara desacceleració, tant si es considera en valors monetaris com en potència instal·lada o en noves ocupacions. (Vegeu el quadre I-58)

QUADRE I-58. INVERSIÓ: LLOCS DE TREBALL I POTÈNCIA ELÈCTRICA DE LES NOVES INDÚSTRIES (2002-2003)			
2003	Total de la inversió (en euros)	Potència elèctrica (en kW)	Personal
Mallorca	79.599.401	138.779	3.699
Menorca	5.228.681	82.415	292
Eivissa	2.498.583	592	318
Formentera	86.737	28	13
Total 2003	87.413.402	221.814	4.322
Total 2002	1.515.792.210	290.735	7.113

Font: Direcció General d'Indústria.

7

CONSTRUCCIÓ

RESUM

L'evolució de l'indicador global d'activitat del sector (índex format per les variables de venda de ciment i de mà d'obra ocupada en el sector) confirma la contracció del sector. Ha tingut un creixement negatiu del 7,9%, després de la reducció del 3,2% de l'any anterior.

L'ocupació disminuï un 2,1%. També disminuï un 3,8% el nombre d'afiliats al règim general de la Seguretat Social, i augmentà un 3,4% en el règim d'autònoms. L'atur continua augmentant, i la taxa d'augment se situa en el 36,3%.

Quant a la producció del sector, es consideren dos components bàsics: la inversió pública, que el 2003 ha estat el component més dinàmic, amb un espectacular creixement del 48,2%, atribuïble, sobretot, a l'obra civil; i la inversió privada, que registra un descens del 5,5% en el nombre d'obres, i una baixada del 29,4% en el nombre d'habitatges visats, que es concentren a Mallorca i a les Pitiüses. El coeficient habitatges iniciats/habitatges acabats baixa fins al 0,5%, fet que assenyalava la pèrdua d'impuls de l'edificació residencial. L'habitatge protegit continua tenint un pes escàs. Les obres de reforma i d'ampliació, a pesar que disminueixen el 2003, representen el 46,1% de les obres visades.

7.1.

INTRODUCCIÓ

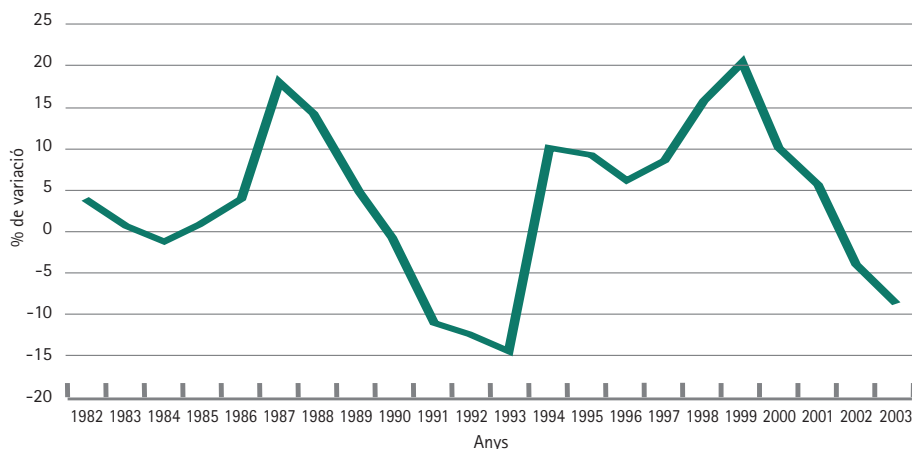
L'any 2003 l'indicador global d'activitat, índex que mesura l'evolució del sector a través del comportament de dues variables rellevants, com són les vendes de ciment i la mà d'obra ocupada, ha continuat decreixent. Ha registrat un creixement negatiu del 7,9%, després de la variació també negativa del 3,2% l'any 2002. L'indicador global confirma, doncs, que l'activitat del sector de la construcció ha continuat disminuint i que ho ha fet a un ritme més ràpid que l'any anterior. (Vegeu el gràfic I-16)

L'estimació provisional de la Direcció General d'Economia pel que fa a la taxa de creixement interanual del PIB en preus constants per l'any 2003 és d'un 1,6%, xifra que, comparada amb la de l'any anterior (un 2,4%), posa de manifest, així mateix, una clara pèrdua de vigor del sector.

Les estimacions de la comptabilitat regional de l'INE són encara més negatives, ja que per a l'any 2003 donen una taxa de creixement negativa del -0,93%. (Vegeu l'apartat 4.3.3.)

Una altra manera d'aproximar-se al comportament del sector és a través de l'anà-

Gràfic I-16
Indicador global d'activitat (1982-2003)

Font: Elaboració pròpia.

lisi de l'evolució que han experimentat els indicadors d'activitat dels factors que intervenen d'una manera més destacada en la producció.

A continuació, es comenten de manera particularitzada els diferents indicadors d'activitat.

7.2.

ELS FACTORS DE PRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza l'evolució dels materials de construcció, de l'ocupació i dels costos dels factors.

7.2.1. ELS MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ

En aquest apartat es presenten les dades relatives al consum aparent i les vendes de

ciment, així com les dades relatives a les entrades i a les sortides de materials de construcció dels ports de les Balears, excloent-ne el ciment.

7.2.1.1. El ciment

Durant el 2003 s'ha produït un nou i més intens descens en les vendes de ciment, que han arribat als 767,2 milers de tones, un 13,4% menys que l'any anterior. El 2001 havien crescut un escàs 1,2%. El 2002, les vendes disminuïren un 8,5%, i varen arribar als 885,5 milers de tones. (Vegeu el quadre I-59)

L'aprovisionament net exterior, que es calcula per la diferència entre les entrades i les sortides a través dels ports, s'ha reduït un 8,8% per al total de les Balears, i s'ha arribat als 437,8 milers de tones, 42,4 milers de tones menys que el 2002. A Mallorca, l'aprovisionament s'ha reduït un 21,2%. A Menorca i a les Pitiüses, s'ha

QUADRE I-59. CONSUM APARENT DE CIMENT (EN TONES) (2002-2003)

	2002	2003 ¹	% Variació 03/02
Producció interior	731.961	755.018	3,15
Port de Palma			
Entrades	157.626	258.935	64,27
Sortides	20.556	112.614	447,84
	137.070	146.321	6,75
Port d'Alcúdia			
Entrades	62.396	48.782	-21,82
Sortides	330	38.146	11459,39
	62.066	10.636	-82,86
Menorca			
Entrades	96.933	96.274	-0,68
Sortides	7	12	71,43
	96.926	96.262	-0,69
Pitiüses			
Entrades	184.223	184.708	0,26
Sortides	88	160	81,82
	184.135	184.548	0,22
Proveïment net exterior	480.197	437.767	-8,84
Consum aparent a les Balears	1.212.158	1.192.785	-1,60
Vendes	885.523	767.174	-13,36
Variació aparent dels estocs	326.635	425.611	30,30

¹ La producció interior de les Balears és una estimació sobre la base de l'evolució estatal.

Font: Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports, Ministeri de Foment i elaboració pròpia.

mantingut sense variacions significatives. A través del port de Palma ha entrat el 44,0% del total balear.

El consum aparent de ciment, indicador elaborat sobre la base de l'agregació del saldo de les entrades/sortides dels diferents ports amb la producció interior, s'ha

reduït un 1,6%. S'ha estimat la producció interior sobre la base de l'evolució d'aquesta variable referida al conjunt de l'Estat. Aquesta taxa de variació contrasta amb les dels últims anys (6,9%, el 2001, i 6,6% el 2002). El consum de ciment a escala nacional per als primers nou mesos va créixer un 4,5%.

7.2.1.2. La resta de materials de construcció

Les entrades dels diferents materials de construcció, excloent-ne el ciment, creixen de manera sostinguda entre el 1996 i el 2000. L'any 2001 es romp aquesta tendència, amb una taxa de variació negativa del 16,5%. L'any 2002 decreix un 0,2%, i el 2003, un 1,5%. Durant aquest darrer any es registraren entrades de materials de construcció, excloent-ne el ciment, a través dels ports per un total de 487,1 mil tones. El comportament és desigual entre les diferents illes, així com el pes que tenen els ports respectius. A través del ports de Mallorca entren 340,5 mil tones, quasi un 70% del total de les entrades de les Balears, i es registra una taxa de variació negativa del 7,1% respecte del 2002. Els ports menorquins, que reben 67,4 mil tones,

un 14% del total de les entrades, creixen un 35,5% respecte de l'any anterior. Els ports de les Pitiüses, que absorbeixen el 16% restant, mantenen constant la taxa de creixement en un 1,0%. (Vegeu el quadre I-60)

7.2.2. L'OCUPACIÓ

El nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social disminueix un 2,1%. El nombre d'afiliats al règim general disminueix un 3,8%, mentre que augmenta el nombre dels autònoms un 3,4%. L'ocupació se situa en els 55.850 treballadors, enfront dels 57.027 registrats l'any anterior.

L'any 2003 s'han registrat 3.907 aturats, un 36,3% més que durant l'any 2002. Aquest creixement s'ha produït a totes les illes, amb unes taxes d'augment properes

**QUADRE I-60. ENTRADES DE MATERIALS DE CONSTRUCCIÓ
(EN TONES) (EXCLOENT-NE EL CIMENT) (1999-2003)**

Entrades	1999	2000	2001	2002	2003	% 03/02
Palma	302.845	333.907	260.013	250.954	240.778	-4,05
Alcúdia	140.674	141.229	118.325	115.538	99.738	-13,68
Menorca	44.810	43.363	46.562	49.725	67.383	35,51
Pitiüses	53.454	74.983	70.583	78.482	79.282	1,02
Total de les Balears	541.783	593.482	495.483	494.699	487.181	-1,52

% DE VARIACIÓ INTERANUAL 1998-2003

Entrades	% 99/98	% 00/99	% 01/00	% 02/01	% 03/02
Palma	34,74	10,26	-22,13	-3,48	-4,05
Alcúdia	109,59	0,39	-16,22	-2,36	-13,68
Menorca	23,66	-3,23	7,38	6,79	35,51
Pitiüses	60,60	40,28	-5,87	11,19	1,02
Total de les Balears	49,91	9,54	-16,51	-0,16	-1,52

Fonts: Autoritat Portuària de Balears, Servei de Ports i elaboració pròpia.

al 35%. A Mallorca s'han registrat 3.263 aturats, un 36,6% més que al 2002; a Menorca, 178, amb un augment del 34,8%, i a les Pitiüses, 466, amb un creixement del 35,1%.

Des de l'any 1993 les xifres d'atur havien seguit una trajectòria decreixent fins a l'any 2000, que s'observa un canvi de tendència. Aquest any la taxa d'atur augmenta un 0,8%. El 2001 aquesta taxa creix fins al 15,4%. El 2002 arriba al 35,2%, i el 2003 l'atur continua augmentant i arriba a una taxa del 36,3%. (Vegeu el quadre I-61)

7.2.3. ELS COSTOS DELS FACTORS

El 2003 els costos directes del sector de la construcció, excloent-ne el cost del sòl, no han variat respecte de l'any anterior. Al llarg d'aquests darrers anys, l'evolució dels costos directes ha seguit un creixement cada cop més moderat. L'any 2000 s'arribà a una taxa de creixement interanual del 4,8%; del 3,8%, el 2001, i del 2,3%, el 2002. El 2003 els costos tot just han pujat un 0,1%. L'augment dels costos laborals ha estat compensat

per la disminució del cost del ciment i d'altres materials.

El cost de la mà d'obra augmentà un 4,6% respecte del 2002, any que arribà a una taxa de variació interanual del 3,5%. A escala nacional, aquesta taxa de variació arriba al 4,3%.

El cost del ciment ha baixat un 3,3%. A diferència d'alguns anys anteriors, que el cost del ciment va augmentar amb rapidesa -fet que reflectia certes tensions d'aprovisionament en l'etapa expansiva, i que arrossegava el cost total-, el 2003 la baixada que ha experimentat ha contribuït a absorbir l'augment dels costos laborals. Els costos de l'acer i dels lligants han augmentat. El cost de l'acer ha passat d'una taxa de creixement de l'1,8% el 2002 a un 8,3% el 2003. Els lligants, que augmentaren un 2,8% el 2002, han pujat el cost un 2,0% l'últim any.

D'altra banda, s'han reduït els costos del coure (-5,3% el 2003 i -15,9% el 2002), de l'alumini (-5,7% el 2003 i -3,7% el 2002) i de l'energia (-0,7%). S'han mantingut estables els costos de la ceràmica i de la fusta.

QUADRE I-61. ATUR REGISTRAT (1995-2003)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Var. 03/02
Mallorca	2.988	2.526	2.217	1.779	1.432	1.488	1.740	2.389	3.263	36,6%
Menorca	286	231	155	106	97	91	107	132	178	34,8%
Pitiüses	514	487	453	361	293	258	273	345	466	35,1%
Illes Balears	3.788	3.244	2.825	2.246	1.822	1.837	2.120	2.866	3.907	36,3%
% Variació interanual		-14,4	-12,9	-20,5	-18,9	0,8	15,4	35,2	36,3	

Font: INEM.

7.3.

LA PRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitza el comportament dels dos components bàsics de l'activitat del sector: la inversió pública i l'edificació residencial.

7.3.1. LA INVERSIÓ PÚBLICA

La licitació pública registra una estirada molt intensa, de manera que s'ha convertit l'any 2003 en el component més dinàmic de l'activitat del sector. Creix un 48,2% i arriba als 607,07 milions d'euros. El 2002 havia disminuït un 1,6%. Des de l'any 2000 la licitació pública ha crescut de manera molt ràpida i ha anat guanyant pes en el sector. (Vegeu el quadre I-62)

Aquests creixements han estat conseqüència de les inversions en l'obra civil, ja que l'edificació ha mantingut un creixement més moderat durant aquests anys. En l'edificació, s'ha passat d'invertir 218,9

milions d'euros, l'any 2001, a 189,1 milions, el 2002, i a 214,3 milions, el 2003. Aquest darrer any ha augmentat un 13,3% respecte de l'any 2002. Així doncs, destaca l'evolució de les inversions en l'obra civil, que han més que quadruplicat el valor, en passar de 85,8 milions, el 2000, a 392,7 milions, el 2003.

Respecte de l'origen d'aquestes inversions públiques, un 36,7% prové de l'Administració central; un 36,4%, de l'Administració autonòmica, i el 26,9% restant prové de l'Administració local.

Les dades de la licitació pública per tipus d'obra són provisionals i només recullen el període de gener a setembre. Durant aquest període, les carreteres són el capítol que més ha augmentat quant a les inversions d'obra civil. Les inversions en l'edificació d'habitatges s'han reduït de manera important, a l'igual del tipus d'obra docent i sanitària. En canvi, les reparacions s'han duplicat respecte de l'any anterior.

QUADRE I-62. LICITACIÓ OFICIAL (2000-2003) (EN MILERS D'EUROS)

	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Total d'edificació	114.583	218.879	189.151	214.326	13,31%
Total d'obra civil	85.834	197.624	220.515	392.742	78,10%
Total	200.417	416.503	409.666	607.068	48,19%
Administració central	48.874	116.562	79.390	222.764	180,59%
Administració local	87.653	194.979	200.792	163.233	-18,71%
Administració autonòmica	63.890	104.962	129.484	221.072	70,73%
Total	200.417	416.503	409.666	607.068	48,19%

Font: SEOPAN (Associació d'Empreses Constructores d'Àmbit Nacional).

7.3.2. LA INVERSIÓ PRIVADA

El nombre d'obres que ha visat el Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears (COAIB) és de 6.278, un 5,5% menys que l'any anterior, que ja s'havien reduït un 8,4%. El descens es produeix a totes les illes. A Mallorca, es visaren 4.759 obres, un 4,8% menys que el 2002. A Menorca, es visaren 939 obres, un 8,9% menys. A les Pitiüses, amb 580 obres visades, la baixada fou del 5,4%. (Vegeu el quadre I-63)

La xifra d'habitatges visats ha disminuït de manera important, en passar de 10.404 habitatges el 2002 a 7.345 el 2003, la qual cosa suposa una taxa de decreixement del 29,4% per al total balear. No obstant això, encara que, quan aquest comportament de contracció ha estat general, ha estat més pronunciat a les Pitiüses, on la reducció ha estat del 37,2%. A Mallorca, ha baixat un 32,5%. S'han visat 1.102 i 4.839

habitatges, respectivament. Mentre que a les Pitiüses aquesta evolució respon únicament a la dinàmica pròpia del mercat, a Mallorca s'explica també pels efectes de la continuïtat de la moratòria urbanística, que ha continuat afectant l'habitatge col·lectiu lliure. En els darrers mesos de l'any s'apujà el visat d'habitatges, com a resposta anticipada al pròxim final de la moratòria. A Menorca, la reducció ha estat relativament moderada (-4,7%), de manera que s'han visat 1.102 habitatges, després del notable augment de l'any anterior, en el qual incidí el procés d'aprovació del Pla territorial de Menorca.

Entre el 1999 i el 2003, a Mallorca s'ha passat de 12.470 a 4.839 habitatges visats per any, la qual cosa suposa una disminució del 61,2%. A les Pitiüses, s'ha passat de 2.283 a 1.102 habitatges, un 51,7% menys. A Menorca, els habitatges visats s'han mogut en una franja d'entre 1.350 i 1.500, sense oscil·lacions significatives.

QUADRE I-63. PROJECTES VISATS PEL COL·LEGI OFICIAL D'ARQUITECTES DE LES ILLES BALEARS (1999-2003)

Obres visades	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Mallorca	5.995	6.172	5.579	5.001	4.759	-4,84%
Menorca	1.093	1.125	1.089	1.031	939	-8,92%
Pitiüses	693	693	592	613	580	-5,38%
Total de les Balears	7.781	7.990	7.260	6.645	6.278	-5,52%
Habitatges visats	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Mallorca	12.470	11.862	10.416	7.174	4.839	-32,55%
Menorca	1.495	1.347	1.358	1.474	1.404	-4,75%
Pitiüses	2.283	2.060	2.245	1.756	1.102	-37,24%
Total de les Balears	16.248	15.269	14.019	10.404	7.345	-29,40%

* Se n'exclouen els expedients d'informes, les valoracions, l'urbanisme, els peritatges i similars.

Font: COAIB (Col·legi Oficial d'Arquitectes de les Illes Balears).

La proporció d'habitatge per obra, indicador de la mida mitjana de les obres projectades, és el més baix dels últims cinc anys. El 1999 la proporció referida al conjunt balear era de 2,1 habitatges per obra, mentre que aquest darrer any 2003 ha estat d'1,2. La taxa de variació interanual del 2003 respecte del 2002 ha estat d'un -25,3%. A Mallorca, la proporció ha estat d'1,0 habitatges per obra, la qual cosa suposa un -28,9% respecte del 2002. La disminució d'aquest coeficient s'ha accelerat en els dos darrers anys, fet que reflecteix l'intens descens de l'habitatge col·lectiu. La proporció a les Pitiüses continua sent la més elevada (1,9), a pesar d'haver experimentat una major reducció (-33,7). A Menorca, al contrari, la proporció augmentà amb força el 2002, i el 2003 ha continuat creixent, encara que a un ritme inferior (5,1%), de manera que s'assenyala l'avanç de l'edificació residencial col·lectiva amb relació a la unifamiliar. (Vegeu el quadre I-64)

Un dels indicadors avançats del sector és el nombre d'habitatges la construcció dels quals s'ha iniciat el mateix any. L'any 2003 es registra una baixada molt severa, amb una taxa del -38,3%, de manera que se'n totalitzen 6.068 per al conjunt de la comunitat. Aquesta taxa és similar

tant en l'habitatge protegit com en el lliure. Els dos darrers anys la disminució acumulada s'aproxima al 60%. (Vegeu el quadre I-65)

El nombre d'habitatges acabats aquest l'any també disminueix, encara que de manera moderada (-5,1%), com a resultat de la inèrcia de la forta activitat productiva dels anys anteriors. El nombre d'habitatges de protecció oficial acabats l'any 2003 es redueix un 20,4%, mentre que el nombre d'habitatges lliures, en un 4,6%.

Els habitatges protegits continuen tenint un escàs pes en l'edificació residencial. El 2003 representaren el 8,2% dels habitatges iniciats i el 2,6%, dels acabats.

La proporció habitatges començats/habitatges acabats, que sintetitza l'impuls que hi ha en la construcció d'habitatges, disminueix un 35,4% i arriba a la proporció més baixa dels darrers sis anys. El 1998, en plena fase expansiva, la proporció era de quasi dos habitatges iniciats per cada un d'acabat. El 2001 passà a 0,98, xifra que suposa un punt d'inflexió i l'inici d'una evolució decreixent, en què la xifra d'habitatges iniciats ha seguit sent inferior a les acabades. Aquesta tendència conti-

QUADRE I-64. PROJECTES VISATS PEL COAIB: RELACIÓ HABITATGE/OBRA (1999-2003)

	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Mallorca	2,08	1,92	1,87	1,43	1,02	-28,9%
Menorca	1,37	1,20	1,25	1,43	1,50	5,1%
Pitiüses	3,29	2,97	3,79	2,86	1,90	-33,7%
Total de les Balears	2,09	1,91	1,93	1,57	1,17	-25,3%

Font: COAIB.

QUADRE I-65. HABITATGES COMENÇATS I HABITATGES ACABATS (1998-2003)

Començats	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Habitatges protegits	711	964	480	463	817	496	-39,3%
Habitatges lliures	8.382	12.132	11.841	11.868	9.024	5.572	-38,3%
Total	9.093	13.096	12.321	12.331	9.841	6.068	-38,3%
% var. respecte de l'any anterior	32,0	44,0	-5,9	0,1	-20,2	-38,3	
Acabats	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Habitatges protegits	1.000	953	120	598	382	304	-20,4%
Habitatges lliures	3.663	5.873	9.706	12.047	12.090	11.537	-4,6%
Total	4.663	6.826	9.826	12.645	12.472	11.841	-5,1%
% var. respecte de l'any anterior	-28,6	46,4	43,9	28,7	-1,4	-5,1	
Hab. començats/hab. acabats	1,95	1,92	1,25	0,98	0,79	0,51	

Font: Direcció General de l'Habitatge, Ministeri de Foment, i elaboració pròpia.

nuà l'any 2002, amb una proporció de 0,79, i el 2003 es consolida l'evolució de contracció de l'edificació residencial, amb una proporció de 0,51 habitatges iniciats per cada habitatge acabat.

Les obres de reforma i d'ampliació perden vigor el 2003, després d'uns anys de creixement. A Mallorca, es redueixen un 9,6% i, a Menorca, un 11%. A les Pitiüses, augmenten un 7,9%. En canvi, els darrers anys han anat guanyant pes amb relació al total d'obres visades. A pesar del retrocés del darrer any, representen el 46,1% de les obres visades. (Vegeu el quadre I-66)

La distribució per tipus d'edificació de la superfície que ha visat el Col·legi Oficial

d'Arquitectes de les Illes Balears aporta una descripció aproximada dels segments de la demanda privada del sector. És important mencionar que la superfície residencial és el primer gran segment demandat, amb un pes del 73,9%, encara que s'ha reduït un 21,4% respecte de l'any 2002. A Menorca, el seu pes supera el 81% i ha continuat creixent (4%). Es visaren 1,82 milions de metres quadrats. El segon grup més demandat fou el d'usos turístics i espectacles, amb un pes del 10% i 0,25 milions de metres quadrats. Augmenta de forma important, un 83,7% respecte de l'any anterior, a Mallorca i especialment a les Pitiüses. (Vegeu el quadre I-67)

QUADRE I-66. OBRES VISADES DE REFORMA I AMPLIACIÓ (1998-2003)

Mallorca	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Ampliació i reforma	2.129	2.192	2.409	2.425	2.398	2.168	-9,6%
Total d'obres visades	5.327	5.995	6.172	5.579	5.001	4.759	-4,8%
% ampl.i ref./total	40,0	36,6	39,0	43,5	48,0	45,6	-5,0%
Menorca	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Ampliació i reforma	366	460	511	518	529	471	-11,0%
Total d'obres visades	871	1.093	1.125	1.089	1.031	939	-8,9%
% ampl.i ref./total	42,0	42,1	45,4	47,6	51,3	50,2	-2,2%
Pitiüses	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Ampliació i reforma	255	233	234	225	239	258	7,9%
Total d'obres visades	604	693	693	592	613	580	-5,4%
% ampl.i ref./total	42,2	33,6	33,8	38,0	39,0	44,5	14,1%
Illes Balears	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Variació 03/02
Ampliació i reforma	2.750	2.885	3.154	3.168	3.166	2.897	-8,5%
Total d'obres visades	6.802	7.781	7.990	7.260	6.645	6.278	-5,5%
% ampl.i ref./total	40,4	37,1	39,5	43,6	47,6	46,1	-3,1%

Font: COAIB.

QUADRE I-67. PROJECTES VISATS, PER ILLES I PER TIPOLOGIES (2002-2003)

	2002		2003		
Mallorca	m²	%	m²	%	% var. 03/02
Edificis residencials i altres	1.746.358	82,97	1.330.668	74,30	-23,80
Industrials	38.701	1,84	94.136	5,26	143,24
Oficines i comerç	112.652	5,35	123.919	6,92	10,00
Esportius	15.269	0,73	15.933	0,89	4,35
Turisme i espectacles	101.038	4,80	162.658	9,08	60,99
Sanitaris i benèfics	45.884	2,18	48.525	2,71	5,76
Culturals i religiosos	44.378	2,11	13.929	0,78	-68,61
Altres projectes	417	0,02	1.093	0,06	162,11
Total	2.104.697	100,00	1.790.861	100,00	-14,91

continua

QUADRE I-67. PROJECTES VISATS, PER ILLES I PER TIPOLOGIES (2002-2003)

	2002		2003		
Menorca	m²	%	m²	%	% var. 03/02
Edificis residencials i altres	261.462	85,09	271.933	81,63	4,00
Industrials	13.928	4,53	17.525	5,26	25,83
Oficines i comerç	6.075	1,98	7.773	2,33	27,95
Esportius	129	0,04	15.742	4,73	12103,10
Turisme i espectacles	9.571	3,11	8.835	2,65	-7,69
Sanitaris i benèfics	3.509	1,14	3.235	0,97	-7,81
Culturals i religiosos	12.033	3,92	6.972	2,09	-42,06
Altres projectes	553	0,18	1.125	0,34	103,44
Total	307.260	100,00	333.140	100,00	8,42
Pitiüses	m²	%	m²	%	% var. 03/02
Edificis residencials i altres	316.780	87,11	223.305	64,41	-29,51
Industrials	10.803	2,97	14.334	4,13	32,69
Oficines i comerç	8.503	2,34	20.861	6,02	145,34
Esportius	1.898	0,52	713	0,21	-62,43
Turisme i espectacles	24.448	6,72	76.604	22,09	213,33
Sanitaris i benèfics	0	0,00	8.458	2,44	0,00
Culturals i religiosos	985	0,27	2.441	0,70	147,82
Altres projectes	226	0,06	0	0,00	-100,00
Total	363.643	100,00	346.716	100,00	-4,65
Illes Balears	m²	%	m²	%	% var.03/02
Edificis residencials i altres	2.324.600	83,75	1.825.906	73,90	-21,45
Industrials	63.432	2,29	125.995	5,10	98,63
Oficines i comerç	127.230	4,58	152.553	6,17	19,90
Esportius	17.296	0,62	32.388	1,31	87,26
Turisme i espectacles	135.057	4,87	248.097	10,04	83,70
Sanitaris i benèfics	49.393	1,78	60.218	2,44	21,92
Culturals i religiosos	57.396	2,07	23.342	0,94	-59,33
Altres projectes	1.196	0,04	2.218	0,09	85,45
Total de les Illes Balears	2.775.600	100,00	2.470.717	100,00	-10,98

Font: COAIB.

TURISME

RESUM

Les arribades turístiques a l'any 2003 –segons unes dades revisades el mes setembre– totalitzaren per via aèria i marítima 10.355.700, amb un augment del 4% amb 402,3 mil arribades més. És notable l'augment d'arribades a Mallorca amb un 5,7%. A Menorca es dona una caiguda del -0,9%. En canvi en la versió oficial publicada el gener de 2004 era d'un 5,1%. A les Pitiüses es va registrar un estancament de les arribades del 0,4%.

El turisme estranger va augmentar un 2,2% i el turisme espanyol presenta un augment del 12,3%. Les arribades del turisme espanyol són superiors en termes percentuals a Menorca en relació a la mitjana de Balears. Les arribades de turisme estranger es realitzen majoritàriament per via aèria.

El mercat alemany, que representa al voltant del 30% del total, es recupera el 2003 (4,3% per via aèria davant d'una caiguda del -16,4% el 2002). El turisme britànic també es recupera ja que va experimentar un augment d'arribades per via aèria del 6,8% (descens del -1,9% el 2002).

En analitzar l'estacionalitat per illes, veiem que Mallorca, amb un 22,1% del total d'arribades en temporada mitja –baixa i un 77,9% en temporada alta, té un patró estacional millor que el de Balears, mentre que Menorca i les Pitiüses, és molt pitjor. El nivell de satisfacció és del 7,3 sobre 10 (7,1 el 2002). Així, les Balears compten amb una notable fidelització de la seva clientela.

La capacitat d'allotjament turística reglada de Balears en el 2003 se situava en 418.815 places de les que 314.526 eren les corresponents a l'oferta hotelera reglada en sentit ampli. L'oferta no reglada, sense cens oficial, s'estima en 115 mil places a Balears. El total d'estades per tota la oferta és de 85.950.361, el que dona una baixa de -1.413.382 estades, o sigui, del -1,7% (en el 2002/01 la baixa va ser del -7,2%). Per illes, Mallorca, amb 62.518.633 estades, va tenir un augment del 0,6%, mentre que Menorca, amb 9.405.768, i les Pitiüses, amb 14.025.960, varen sofrir davallades del -7,8% i del -7,3% respectivament.

El descens d'estades turístiques de Balears en el 2003 mostra una divergència significativa amb relació a l'augment del volum d'arribades turístiques que només pot ser interpretada sota dues consideracions: la primera, causada per la reducció de l'estada mitjana; i la segona, causada per un major pes real de les estades realitzades a l'oferta no reglada.

Els ingressos turístics rebuts a Balears serien de l'ordre dels 5.433,5 milions d'euros (5.459,4 en el 2002) el que dona un descens anual en euros corrents del -0,7% (temporada alta -3,1% i temporada mitja –baixa 3,6%). Aquest descens es convertiria en un -3% en euros constants si s'utilitzés com a deflactor l'IPC balear del 2003 (2,3%).

8.1.

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat analitzem en primer lloc la demanda turística per passar seguidament a estudiar l'oferta, els ingressos turístics i fer algunes consideracions finals.

8.2.

LA DEMANDA TURÍSTICA

En aquest apartat s'analitza l'afluència turística, les estades i l'estada mitjana, l'anàlisi per nacionalitats, l'anàlisi de l'estacionalitat, i l'anàlisi sobre el grau de satisfacció.

8.2.1. LES ARRIBADES TURÍSTIQUES

En no disposar d'informació detallada sobre metodologia emprada en les dades oficials publicades i només comptar amb revisions de dades 2003 i 2002 en el moment de tancar aquest informe (a mitjans de setembre), l'informe per a l'any 2003 es limita a presentar les dades oficials publicades i les elaborades sobre les revisades facilitades (pel CITTIB), amb algunes consideracions comparatives. (Vegeu el quadre I-68)

Les diferències en valors absoluts entre ambdós conjunts de dades per al 2003 no són significatives però les diferències percentuals ho són, a causa d'una nova i desconeixuda revisió de les dades de 2002.

QUADRE I-68. ARRIBADES TURÍSTIQUES A BALEARS , PER ILLES I NACIONALITATS: DADES PUBLICADES I DADES REVISADES (2003)

		Estrangers						Espanyols						Total					
		Publicats (milers)	% Var. 03/02	Revisats (milers)	% Var. 03/02	Publicats (milers)	% Var. 03/02	Revisats (milers)	% Var. 03/02	Publicats (milers)	% Var. 03/02	Revisats (milers)	% Var. 03/02	Publicats (milers)	% Var. 03/02	Revisats (milers)	% Var. 03/02		
Mallorca	avió	6.007,3	6,4	6.094,0	4,4	1.152,9	19,7	1.106,4	12,6	7.160,2	8,4	7.200,4	5,6						
	vaixell	16,5	14,2	16,5	14,2	296,9	9,6	296,9	6,6	313,4	9,8	313,4	6,9						
	total	6.023,8	6,4	6.110,5	4,3	1.449,8	17,6	1.403,3	11,3	7.473,6	8,5	7.513,8	5,7						
Menorca	avió	863,3	1,3	794,0	-4,6	221,7	21,6	211,0	13,9	1.058,0	5,0	1.005,0	-1,2						
	vaixell	4,4	-11,3	4,4	-11,3	56,8	8,2	56,8	7,1	61,2	6,5	61,2	5,6						
	total	840,7	1,3	798,4	-4,6	278,5	18,9	267,8	12,4	1.119,2	5,1	1.066,2	-0,9						
Pitiüses	avió	1.236,4	-5,2	1.336,4	-3,7	215,6	22,4	220,9	17,0	1.452,0	-1,9	1.557,3	-1,2						
	vaixell	48,0	9,2	48,0	9,2	170,4	20,7	170,4	15,0	218,4	17,9	218,4	13,7						
	total	1.284,4	-5,2	1.384,4	-3,2	386,0	21,4	391,4	16,2	1.670,4	0,1	1.775,7	0,4						
Balears	avió	8.080,0	3,9	8.224,4	2,1	1.590,2	20,3	1.538,3	13,4	9.670,2	6,3	9.762,7	3,7						
	vaixell	68,9	8,7	68,9	8,9	524,1	12,8	524,1	9,2	593,0	12,3	593,0	9,2						
	total	8.148,9	4,0	8.293,3	2,2	2.114,3	18,3	2.062,4	12,3	10.263,2	6,6	10.355,7	4,0						

Fonts: "Publicat": Conselleria de Turisme (CITIB). "Dades informatives 2003. El Turisme a les Illes Balears" de gener 2004
"Revisat": CAEB sobre dades revisades del CITIB a finals de setembre 2004.

Les arribades turístiques (publicades) a l'any 2003 totalitzaren 10.263.220, amb un augment del 6,6% sobre 2002, o sigui "al voltant" de 638.900 arribades. Aquestes arribades es desglossen en un 9.670.218 per via aèria (94,2% davant d'un 95,3% en el 2002) i 593.002 per via marítima (5,8% comparat amb un 4,7% en el 2002). Les arribades segons la versió revisada varen ser 10.355.700, amb un augment de només el 4% amb 402,3 mil arribades més, xifres que pareixen més realistes que les de la versió "publicada", ja que s'apliquen al turisme per via aèria els mateixos coeficients correctors del 2002 (vegeu l'apartat 8.2.2).

La diferència d'arribades entre les dades "publicades" i les "revisades" és de 92,5 milers més a la versió "revisada" (un 0,9% més sobre el total publicat), pel que no té una especial significació estadística. En canvi, s'ha de matisar que aquesta revisió afecta només a les arribades per via aèria, mentre que els experts en transport marítim opinen que també haurien de ser revisades a l'alça les arribades d'estrangers per mar. Si analitzam les variacions interanuals segons mitjans de transport resulta: les arribades publicades d'estrangers per mar augmentaren un 8,7% (8,9% revisat) mentre que les aèries publicades només un 3,9% (2,1% revisat) i les arribades publicades del turisme espanyol per mar augmentaren un 12,8% (9,2% revisat) mentre que les aèries publicades varen créixer un extraordinari 20,3% (13,4% revisat).

Per illes i segons xifres publicades del 2003, Mallorca amb 7.473.584 arribades turístiques representa el 72,8% de Balears (en el 2002 era el 70,7%), Menorca amb 1.119.193 representa el 10,9% (en el 2002 era el 10,8%), mentre que les Pitiüses (Eivissa i Formentera) amb 1.670.443 representen el 16,3% (en el 2002 era el 18,5%) amb un

desglossament estimat de l'1% per Formentera i del 15,3% per Eivissa. És notable l'augment d'arribades a Mallorca amb un 8,5% (5,7% revisat), causat tant pel trànsit marítim del 9,8% (6,9% revisat) com per l'aeri del 8,4% (5,6% revisat). A Menorca l'augment va ser del 5,1% (-0,9% revisat), a causa tant del trànsit marítim del 6,5% (5,6% revisat) com de l'aeri del 5% (en canvi és -1,2% en la versió revisada). A les Pitiüses es va registrar un estancament de les arribades del 0,1% (0,4% revisat), per la caiguda del trànsit aeri del -1,9% (-1,2% revisat) compensat amb un fort augment del trànsit marítim del 17,9% (13,7% revisat). Aquest major trànsit marítim a les Pitiüses és la dada amb menor fiabilitat estadística de les utilitzades pel CITTIB per a totes les illes, pel fet que a Eivissa arriba un notable contingent de "excursionistes" (sense pernòctació) procedents de la veïna Comunitat Valenciana que poden ser comptabilitzats com a "turistes". És probable que l'any 2003 fos negatiu per a les Pitiüses en termes d'arribades. Veiem que la principal diferència es dona a Menorca entre els percentatges publicats (5%) i els revisats (-1,2%) per a les arribades totals per via aèria, atribuïble a la diferència del turisme estranger en ambdós recomptes (1,3% publicat i -4,6% revisat).

Les arribades publicades de turisme estranger a Balears en el 2003 sumaren 8.148.939 amb augment del 4% (2,2% revisat) i les del turisme espanyol publicades totalitzaren 2.114.281 amb augment del 18,3% (12,3% revisat), per la qual cosa les primeres representen el 79,4% i les segones el 20,6% del total d'arribades. Per illes aquestes proporcions difereixen: Mallorca té un 80,6% d'arribades de turisme estranger, seguida de les Pitiüses amb un 76,9% i de Menorca amb només un 75,1%. Conseqüentment, les arribades de turisme espanyol són superiors en

termes percentuals a Menorca amb un 24,9%, seguida de Pitiüses amb un 23,1% i de Mallorca amb només un 19,4%. Com és d'esperar, les arribades de turisme estranger es realitzen majoritàriament per via aèria (99,2%) mentre que les marítimes de cabotatge (que no inclouen el trànsit de creuers i iots) són escasses (0,8%). En canvi, les arribades de turisme espanyol tenen un notable component de marítimes (24,8%) davant de la via majoritària aèria (75,2%). A les Pitiüses és on és major (44,2%) el percentatge d'arribades marítimes del turisme espanyol, per la proximitat al litoral valencià, ja citada abans. En les dades revisades els turistes espanyols varen disminuir en -51,9 milers mentre que els estrangers varen augmentar en 144,4 milers (-2,4% i 1,8% respectivament sobre dades publicades). Veiem que les diferències entre percentatges de variació interanual publicats i revisats són aquí significatives ja que en els publicats són de 2,5 p.p. (1,8 p.p. més per als estrangers i de 6 p.p. més per als espanyols).

El IET (Institut d'Estudis Turístics, Madrid) dona a Balears a l'any 2003 una xifra de turistes estrangers de 9.608.000, superior a la del Govern Balear (8.148.900 i un augment del 4%) i a pesar de tot amb un resultat negatiu respecte al 2002 (-0,5%). Una diferència bastant gran que no té més explicació que la distinta metodologia emprada en el recompte d'arribades. Per al conjunt de l'Estat espanyol es varen rebre 52.477.000 turistes estrangers, amb un augment del 0,3%. De nou la comunitat amb major nombre d'arribades va ser Catalunya (11.817.000), seguida de Canàries (10.669.000) i les Illes Balears en tercer lloc.

És interessant observar que la crisi turística de Balears, iniciada l'any 2001 (encara quan és coincident amb el descens del turisme mundial provocat per l'11 S) va ser causada

principalment a la caiguda del mercat alemany (que representa al voltant del 30% del total), que es recupera al 2003. En els anys de crisi turística internacional, el mercat espanyol és l'objectiu prioritari de molts hotelers que intenten compensar així la caiguda de mercats estrangers. També ha estat aquest el cas d'aquests últims anys i de representar el 13,4% del total a l'any 2000 han passat a tenir una quota d'arribades del 20,6% del total en el 2003.

Les arribades de "creueristes" a Balears, procedents de l'estranger, segueixen la seva tendència ascendent (19%) i encara que no se sumin a les arribades de turisme marítim (per no produir pernoctacions fora del vaixell) mereixen que les citem, ja que totalitzaren unes 691 mil amb un augment del 13% (556 mil a Palma, 69 mil a Maó i 66 mil a Eivissa). Hem de destacar que les 556 mil arribades a Palma es desglossen al voltant de 187 mil embarcats i desembarcats a Palma (port base) i 369 mil arribats en trànsit. La quasi totalitat dels embarcats a l'aeroport base de Palma arriba per via aèria de l'estranger sense pernoctar a terra ferma, pel que haurien de ser descomptats del total d'arribades per via aèria al menys en aquella meitat aproximadament que no pernocta a Mallorca i torna immediatament als seus països d'origen en acabar el creuer. Palma és el 12è port del món en recepció de "creuers turístics", el segon d'Espanya (després de Barcelona) i el segon del Mediterrani.

8.2.2. EL "HUB" DE TRÀFIC AERI ALEMANY A L'AEROPORT DE PALMA.

Les arribades de turisme alemany via "hub" de l'aeroport de Palma són desglossades estadísticament entre turisme que té el seu destí a Mallorca i turisme

que segueix al sud d'Espanya i Portugal (hi ha també vols a les Pitiüses). El problema detectat en el 2003 (a causa de l'espectacular augment d'aquestes operacions durant tot l'any per part de la primera línia aèria - Air Berlin - enlloc de només cinc mesos en anys anteriors que és el règim de la resta de companyies aèries) es refereix a les arribades a Palma de tornada per via aèria de les seves vacances en el sud d'Espanya, per enllaçar amb altres vols de tornada amb destí a Alemanya, que reben a l'aeroport de Palma el tractament estadístic de turisme "nacional" (per tant, sumen a una base de dades de turisme nacional a la que s'apliquen percentatges correctors per determinar quina part del passatge és turisme i quina part no). Això és a causa que aquestes arribades a Palma procedeixen del territori nacional, independentment de l'aerolínia que opera els vols (en aquest cas, alemanyes).

En el 2003 aquestes arribades d'alemanys al "hub" de Palma (670.731), es desglossen en 270.307 que seguien amb destí al "sud" i 399.424 que es quedaven a Palma. La mitjana de passatgers que acabaven el seu viatge a Palma va ser del 59,6% davant del 40,4% que seguia al "sud". Als que seguien al "sud" es varen unir 81.263 persones (23% de 351.570 que viatjaven al "sud" des de Palma) d'espanyols i residents estrangers a Palma que aprofitaren aquests vols de "baix preu". A l'any 2002 (només mesos de novembre, desembre, gener, febrer i març) les arribades al "hub" varen ser només de 244.579, pel que les del 2003 suposen un augment del 273,5%. Les arribades de turistes espanyols a Palma per via aèria en el 2003 varen créixer un 19,7%, el que totalitza 1.152.890 (una vegada depurades com a realment "turístiques"). Per altra part, les

arribades via "hub" com a tornada del sud d'Espanya totalitzaren 294.967, de les que només 107.393 tenien com a destí final Palma i 187.574 seguien fins a Alemanya. En canvi, a efectes estadístics es consideraren com arribades "nacionals" el total de 294.967, que una vegada depurades per comptabilitzar només les "turístiques" donaria un aproximat de 90 mil, que seria la partida causant de part de l'augment espectacular del total d'arribades de turisme "nacional" per via aèria a Palma en el 2003 (prop de 190 mil més). Sense aquesta partida del "hub", l'augment real d'arribades de turistes espanyols per via aèria hagués estat només de 100 mil, o sigui del 10,4% en lloc del 19,7%.

Segons l'IET, esmentat abans, les Balears reberen en el 2003 al voltant d'un 20,5% d'arribades de l'estranger per via aèria corresponents al trànsit aeri de "baix cost". Si tenim en compte que les arribades de l'estranger del sistema "Palma hub" varen ser de l'ordre de 671 mil (només d'Alemanya), això donaria una quota del 9,8% del total internacional de Palma (22,6% dels alemanys), que unida a altres trànsits de "baix cost", especialment els del Regne Unit, podrien arribar a duplicar aquell percentatge apropant-lo al 20,5% (a Espanya el percentatge va ser del 16,4%).

8.2.3. ANÀLISI PER NACIONALITATS I PER ILLES

Ja hem indicat que el 79,4% de les arribades turístiques a Balears al 2003 corresponen al turisme estranger i només el 20,6% al nacional, per totes les vies. Quan es descendeix al desglossament per nacionalitats estrangeres no es disposa de detall per via marítima, pel que les dades

que donam a continuació són només les referides a la via aèria. Ja que el turisme estranger arriba per via aèria en un 99,2% i només un 0,8% per via marítima, les desviacions que aquesta falta de dades pogués produir és realment insignificant a efectes estadístics. Les proporcions de turisme estranger i nacional arribat per via aèria varen ser 83,6% i 16,4% respectivament. (Vegeu el quadre I-69)

La primera nacionalitat va ser la britànica amb el 35,2% i uns 3,4 milions d'arribades, seguida de l'alemanya amb el 29,4% i més del 2,8 milions d'arribades. La tercera seria l'espanyola amb el 16,4%, seguida a gran distància per la italiana amb el 3,8% i la francesa amb el 2,5%. Els irlandesos (1,9%), els suecs (1,6%), els holandesos (1,5%), els suïssos (1,3%) i els belgues (1,3%) són un altre grup que supera l'1%. Les demés nacionalitats no arriben a l'1%, i s'apropen a aquest percentatge (amb un 0,9%) els noruecs, austríacs i danesos. És evident la gran concentració en dos mercats europeus, el britànic i l'alemany, que sumen el 64,6% del total. També és interessant observar que la suma de tot el turisme nòrdic (Dinamarca, Suècia, Noruega i Finlàndia) és de 341.339 arribades, un 3,5% del total per via aèria, i queda una mica per davall dels italians i per damunt dels francesos.

Així, per exemple, les variacions absolutes entre ambdós conjunts de dades per a les arribades de les principals nacionalitats són les següents: menors xifres a la revisió recent per als alemanys amb -38,6 mil, els britànics amb -72,6 mil, i els espanyols amb -51,9; en canvi, per al conjunt de les altres nacionalitats hi ha un augment de 255,6 mil, amb una diferència neta de 92,5 mil.

Quant a l'evolució del turisme alemany durant l'any 2003, és destacable la recuperació de les arribades per via aèria a Balears (4,3% front a una caiguda del -16,4% al 2002). Aquesta recuperació no correspon tant a una millora notable de l'economia alemanya i de la imatge turística de Balears sinó més bé a una política de descomptes i a la nova estratègia de màrqueting del "tot inclòs" aplicada pels tour operators alemanys sobre els establiments d'allotjament turístic de Balears, especialment a Mallorca. Per illes, destaca l'augment del turisme alemany a Mallorca (7,1%) davant de les baixes a Menorca (-7,6%) i a les Pitiüses (-11,4%). En canvi, per al conjunt de l'Estat espanyol el turisme alemany en el 2003 va descendir en un -3,2%. La xifra d'arribades revisada dona un total inferior en 38,6 milers al de la xifra publicada (2.839.870).

El turisme britànic va experimentar un augment d'arribades a Balears per via aèria (6,8%), que representa també una recuperació sobre el descens del 2002 (-1,9%). Les causes foren la fortalesa de la lliura amb relació a l'euro i la mateixa política de descomptes i a la nova estratègia de màrqueting del "tot inclòs", aplicada també pels tour operators britànics. S'ha de recordar que part important del mercat britànic està controlada per tour operators alemanys. Per illes destaca l'augment de turisme britànic a Mallorca superior a la mitjana de Balears (10,7%) davant de l'escàs augment a Menorca (2,1%) i al descens a les Pitiüses (-1,7%). Pel conjunt de l'Estat espanyol el turisme britànic va augmentar un 9,4% (més que en Balears). La xifra d'arribades revisada dona un total inferior en -72,6 milers al de la xifra publicada (3.403.699).

QUADRE I-69. ARRIBADES TURÍSTIQUES A BALEARS (2003)

Nacionalitat	Balears milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)	Mallorca milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)	Pitiüses milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)	Menorca milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)
Alemanya	2.839,9	4,3	29,4	2.456,3	7,1	34,3	286,0	-11,4	19,7	97,5	-7,6	9,2
Regne Unit	3.403,7	6,8	35,2	2.210,2	10,7	30,9	590,9	-1,7	40,7	602,6	2,1	57,0
Itàlia	368,0	9,0	3,8	123,5	12,9	1,7	187,8	5,0	12,9	56,8	14,5	5,4
França	243,4	-1,7	2,5	186,9	0,8	2,6	51,7	-11,0	3,6	4,8	25,7	0,5
Irlanda	181,8	0,4	1,9	133,1	6,9	1,9	25,2	-14,8	1,7	23,5	-13,1	2,2
Suècia	154,0	-12,7	1,6	143,0	-13,0	2,0	—	—	—	11,0	-8,8	1,0
Holanda	147,7	2,0	1,5	118,1	4,6	1,6	16,7	-9,1	1,2	12,8	-4,4	1,2
Suïssa	127,3	-14,8	1,3	107,1	-10,6	1,5	14,4	-37,4	1,0	5,8	-11,5	0,5
Bèlgica	125,5	4,6	1,3	93,6	9,0	1,3	24,6	-9,9	1,7	7,3	7,3	0,7
Noruega	89,2	2,8	0,9	85,5	0,8	1,2	—	—	—	3,7	94,2	0,4
Àustria	88,1	17,9	0,9	72,5	30,3	1,0	14,7	-19,4	1,0	0,8	7,8	0,1
Dinamarca	82,5	-4,5	0,9	79,8	-4,8	1,1	0,4	-19,3	-	2,3	8,7	0,2
Portugal	55,7	-1,9	0,6	48,1	-6,3	0,7	6,6	34,3	0,5	0,9	112,0	0,1
Rep. Txeca	42,9	-3,5	0,4	30,3	-4,0	0,4	8,2	-19,7	0,6	4,4	64,1	0,4
Luxemburg	36,2	-25,6	0,4	33,4	-25,4	0,5	2,0	-25,2	0,1	0,8	-31,5	0,1
Polònia	17,4	-14,9	0,2	17,2	-13,7	0,2	0,2	-67,0	—	—	—	—
Finlàndia	15,6	-4,5	0,2	15,6	-4,0	0,2	—	—	—	—	—	—
Hongria	10,3	31,1	0,1	8,8	53,6	0,1	1,5	-30,0	—	—	—	—
Rússia	8,4	-17,1	0,1	7,9	-21,4	0,1	0,5	595,8	—	—	—	—
Altres	42,4	-21,4	0,4	36,4	-24,5	0,5	4,7	1,2	1,2	1,3	19,0	0,1

Continua

QUADRE I-69. ARRIBADES TURÍSTIQUES A BALEARS (2003)

Nacionalitat	Balears milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)	Mallorca milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)	Pitiüses milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)	Menorca milers	Var. 03/02 %	Percentatge s/total illa (x)
Estrangers	8.080,0	3,9	78,7	6.007,3	6,4	80,4	1.236,4	-5,2	74,0	836,3	1,3	74,7
Espanyols	1.590,2	20,3	15,5	1.152,9	19,7	15,4	215,6	22,4	12,9	221,7	21,6	19,8
Subtotal Avió	9.670,2	6,3	94,2	7.160,2	8,4	95,8	1.452,0	-1,9	86,9	1.058,0	5,0	94,5
Estrangers	68,9	8,7	0,7	16,5	14,2	0,2	48,0	9,2	2,9	4,4	-11,3	0,4
Espanyols	524,1	12,8	5,1	296,9	9,6	4,0	170,4	20,7	10,2	56,8	8,2	5,1
Subtotal Vaixell	593,0	12,3	5,8	313,4	9,8	4,2	218,4	17,9	13,1	61,2	6,5	5,5
Total Turistes	10.263,2	6,6	100,0	7.473,6	8,5	100,0	1.670,4	0,1	100,0	1.119,2	5,1	100,0
Subtotal estrangers	8.148,9	4,0	79,4	6.023,8	6,4	80,6	1.284,4	-5,2	76,9	840,7	1,3	75,1
Subtotal espanyols	2.114,3	18,3	20,6	1.449,8	17,6	19,4	386,0	21,4	23,1	278,5	18,9	24,9

Font: Elaboració pròpia amb dades definitives del CITITB.

(x) - Base de càlcul de les nacionalitats = subtotal avió

Els espanyols a les dades revisades totalitzen 2.062,4 milers d'arribades amb un augment sobre el 2002 del 12,3%, mentre que les dades publicades donen 2.114,3 milers d'arribades amb un augment del 18,3%. Ja varem veure abans que les diferències en valors absoluts no són significatives (-51,9 milers en xifra revisada) però si ho són les diferències percentuals de l'evolució 2003/2. El turisme espanyol (dades publicades) ha augmentat en un 20,3% (13,4% revisat) per via aèria a Balears davant del -3,1% del 2002 i per totes les vies el 18,3% (12,3% revisat) en comparació al 0,4% del 2002. Ja s'ha comentat que el percentatge d'augment real per via aèria (causat per l'efecte "hub") pot ser menor en uns punts percentuals (al voltant del 14%). També és possible que l'augment real del turisme marítim sigui un poc inferior per l'arribada de "excursionistes" espanyols a Eivissa (Dènia - Sant Antoni) que oficialment registra un augment del 20,7% (15% revisat), en relació a només un 9,6% (6,6% revisat) per Mallorca i a un 8,2% (7,1% revisat) per a Menorca. És evident que s'ha produït un augment en el 2003 pels esforços de la touoperació espanyola sobre el mercat nacional i les millors facilitats de comunicació aèria i marítima. Per illes, destaca l'augment del turisme espanyol per via aèria a les Pitiüses del 22,4% (17% revisat) i a Menorca del 21,6% (13,9% revisat) per damunt de la mitjana de Balears, davant de l'augment de Mallorca del 19,7% (12,6% revisat) i 10,4% segons estimació de l'efecte "hub", un poc inferior a la mitjana de Balears.

Pel que fa a la resta de nacionalitats, destaquen a Balears els augments del turisme italià (9%), belga (4,6%), holandès (2%), austriac (17,9%), irlandès (0,4%), noruec (2,8%) i hongarès (31,1%). Per altra banda,

han caigut les arribades de francesos (-1,7%), suïssos (-14,8%), suecs (-12,7%), danesos (-4,5%), txecs (-3,5%), luxemburguesos (-25,6%), portuguesos (-1,9%), finlandesos (-4,5%), polonesos (-14,9%) i russos (-17,1%). El total de turisme estranger per via aèria a Balears va augmentar un 3,9% (2,1% revisat), mentre que a Mallorca ho va fer un 6,4% (4,4% revisat), a Menorca només en un 1,3% (-4,6% revisat) i a les Pitiüses va descendir en un -5,2% (-3,7% revisat). És notable a Menorca el canvi de signe en passar de la versió publicada (1,3%) a la revisada (-4,6%).

En una anàlisi per illes i per via aèria, a Mallorca s'evidencia una major proporció del turisme alemany que per a Balears (34,3% davant del 29,4%) però en canvi és inferior per al britànic (30,9% davant del 35,2%). Els espanyols representen el 16,1%, percentatge similar al de Balears (16,4%). A les demés nacionalitats destaca la presència a Mallorca de les que estan absents a les illes menors com: finlandesos, hongaresos, russos. Els polonesos, suecs, danesos i noruecs no viatgen a Menorca. És notable l'absència o escassetat de turisme nòrdic a pràcticament totes les illes menors. Quan analitzam Menorca, veiem un gran predomini del turisme britànic per via aèria (57%), mentre que el turisme alemany té només un 9,2% del total de l'illa. Els espanyols tenen el 21%, percentatge superior al de Balears. La quarta nacionalitat és la italiana (5,4%). A les Pitiüses, el turisme britànic és també el primer en volum d'arribades (40,7%), seguit a considerable distància de l'alemany (19,7%). El turisme espanyol, amb el 14,9%, dona un percentatge inferior a la mitjana de Balears per via aèria (16,4%). En canvi, ja s'ha citat abans que les Pitiüses reben un gran con-

tingent de turisme espanyol per via marítima (44,2% sobre el total d'espanyols arribats a l'illa, en comparació al 24,8% del total d'espanyols arribats a Balears). La quarta nacionalitat, com en el cas de Menorca, és la italiana (12,9%).

Quant al turisme arribat per via marítima, encara quan el turisme estranger fa poc ús del mateix (0,8% del total d'arribades de l'estranger), però és notable l'escassa xifra d'arribades a Mallorca (16,5 mil) en el 2003, que no pareixen ser reals segons els experts en transport marítim. El turisme espanyol fa un ús creixent del transport marítim amb el 24,8% de totes les seves arribades a Balears en el 2003. A les Pitiüses s'arriba a la màxima participació amb el 44,2% del total d'arribades d'espanyols.

8.2.4. L'ESTACIONALITAT DE LES ARRIBADES TURÍSTIQUES

La forta estacionalitat de les arribades turístiques a Balears és tal vegada el major problema estructural que les Illes tenen planejat, especialment les illes menors. En un anàlisi de les arribades (publicades) aèries i marítimes de Balears per mesos tenim el següent resultat per al 2003: de gener a abril i de novembre a desembre (temporada baixa - mitja) va arribar el 18,1% i de maig a octubre (temporada alta) el 81,9%, del total anual. Ja que en el 2002 els percentatges respectius eren del 17,9% i del 82,1%, s'observa una lleugera millora de l'estacionalitat en el 2003. En canvi, és precis matisar aquesta aparent millora de l'estacionalitat, o sigui l'augment d'arribades en temporada baixa, ja que es concreten en el turisme espanyol, tant per via aèria

a Mallorca (en part per l'augment de les tornades d'alemanys del sud d'Espanya a Palma en un tràfic "hub" molt augmentat en el 2003) com per via marítima a les illes menors, especialment a les Pitiüses (tema sobre el que ja hem exposat reserves). (Vegeu el quadre I-70)

En analitzar l'estacionalitat per illes, veiem que Mallorca, amb un 22,1% del total d'arribades en temporada mitja - baixa i un 77,9% en temporada alta, té un patró estacional millor que el de Balears, mentre que Menorca i les Pitiüses, amb 6,9% i 93,1% i amb 8,2% i 91,8%, respectivament en temporada mitja - baixa i temporada alta, tenen estacionalitats molt més acusades que la mitjana balear. (Vegeu el gràfic I-17)

La temporada mitja - baixa de Mallorca (22,1% del total d'arribades) registra un lleuger empitjorament relatiu des del 2002 (22,6%), mentre que les temporades mitja - baixa de Menorca (6,9%) i de les Pitiüses (8,2%) registren una lleugera millora relativa des del 2002 (6% i 6,7% respectivament), que és atribuïble a la citada major aflluència de turisme espanyol per via marítima. En canvi, si agafam només la temporada baixa (sense la temporada mitja) les illes menors varen tenir pitjor evolució en el 2003, mentre que Mallorca manté el nivell de l'any anterior. En realitat va millorar només l'anomenada "temporada mitja" (març, abril, maig, octubre) i no la "hivernal" (novembre, desembre, gener, febrer), que per raons pràctiques englobam en una temporada única anomenada "mitja - baixa" (per evitar la distorsió produïda entre temporada baixa i mitja per les distintes dates de celebració anual de la Setmana Santa).

QUADRE I-70. ESTACIONALITAT DEL TURISME PER VIA AÈRIA I MARÍTIMA, PER TEMPORADES I NACIONALITATS A BALEARS (2003)

Temporades/Illes	Balears			Mallorca			Pitiüses			Menorca		
Milers arribades	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. Alta	6.898,6	1.502,7	8.401,3	4.861,9	963,3	5.824,2	1.226,3	308,0	1.534,3	810,4	23,4	1.041,8
T. Mitja - Baixa	1.250,3	611,6	1.861,9	1.161,9	486,5	1.648,4	58,3	78,0	136,3	30,3	47,1	77,4
Total	8.148,9	2.114,3	10.263,2	6.023,8	1.449,8	7.473,6	1.284,6	386,0	1.670,6	840,7	278,5	1.119,2
% temporada sobre total any												
Estrangers	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. Alta	84,7	71,1	81,9	80,7	66,5	77,9	95,5	79,9	91,8	96,4	83,1	93,1
T. Mitja - Baixa	15,3	28,9	18,1	19,3	33,5	22,1	4,5	20,1	8,2	3,6	16,9	6,9
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
% illes sobre total Balears												
Estrangers	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. Alta	100,0	100,0	100,0	70,5	64,1	69,3	17,8	20,5	18,3	11,7	15,4	12,4
T. Mitja - Baixa	100,0	100,0	100,0	92,9	79,5	88,5	4,7	12,8	7,3	2,4	7,7	4,2
Total	100,0	100,0	100,0	73,9	68,6	72,8	15,8	18,3	16,3	10,3	13,1	10,9
% sobre total nacionalitats a cada illa i Balears												
Estrangers	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total	Estrangers	Espanyols	Total
T. Alta	82,1	17,9	100,0	83,5	16,5	100,0	79,9	20,1	100,0	77,8	22,2	100,0
T. Mitja - Baixa	67,2	32,8	100,0	70,5	29,5	100,0	42,8	57,2	100,0	39,1	60,9	100,0
Total	79,4	20,6	100,0	80,6	19,4	100,0	76,9	23,1	100,0	75,1	24,9	100,0

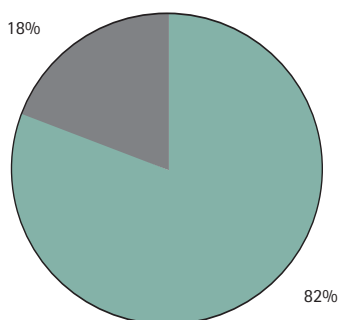
Font: Elaboració pròpia amb dades publicades d'“El Turisme a les Illes Balears. 2003” (Conselleria de Turisme).

T.A.: de maig a octubre

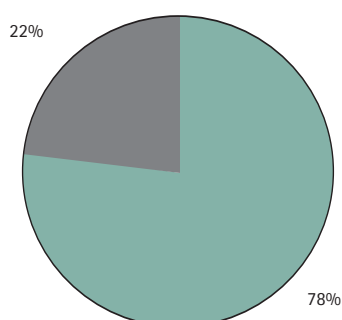
T.M.B.: de novembre a abril

Gràfic I-17
Distribució de la temporada 2003 per illes

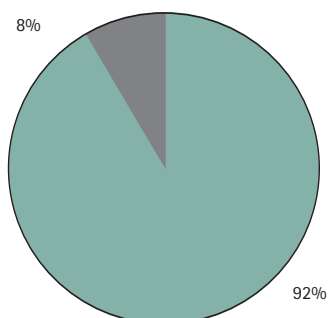
% Temporada sobre total de
l'any a Balears

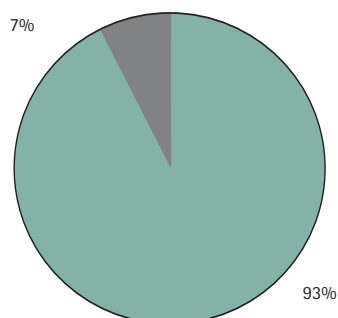
% Temporada sobre total de
l'any a Mallorca

% Temporada sobre total de
l'any a les Pitiüses

% Temporada sobre el
total de l'any a Menorca

■ T. Alta
■ T. Mitja-Baixa

Font: Elaboració pròpia amb dades publicades d' "El Turisme a les Illes Balears. 2003" (Conselleria de Turisme).

T.A.: de maig a octubre. (6 mesos)

T.M.B.: de novembre a abril. (6 mesos)

En general, el transcurs de l'any 2003 va ser irregular a Balears. Les arribades d'estrangers per totes les vies en temporada alta varen superar les del 2002 només en un 3,3%, mentre que les de temporada mitja - baixa varen superar les del 2002 en un 7,9%, amb el resultat de l'augment final del 4% anual. Les arribades d'espan-

yols per totes les vies en temporada alta varen superar les del 2002 en un 20,3%, mentre que les de temporada mitja - baixa només varen superar les del 2002 en un 13,4%, amb el resultat de l'augment final del 18,3% anual. Veiem doncs que el turisme estranger en el 2003 va contribuir un poc a la millora de l'estacionalitat en

termes relatius (l'augment del 7,9% de temporada mitja -baixa és superior al 3,3% de temporada alta), però el turisme espanyol en termes relatius no va ajudar a desestacionalitzar (l'augment del 13,4% de temporada mitja -baixa és inferior al 20,3% de temporada alta).

Pel costat de la temporada alta i en la modalitat d'arribades per via aèria, s'observa la debilitat de juny (0,7% i atribuïda al turisme estranger) i de juliol (5,3%, percentatge també inferior a la mitjana anual del 6,3% i també atribuïda al turisme estranger), així com la caiguda de setembre (-0,1% i també atribuïda al turisme estranger a pesar de l'augment del turisme espanyol), mentre que agost va ser un mes de gran augment d'afluència (15,2% causat especialment al gran augment de turisme espanyol). Pel costat de la temporada mitja -baixa i en la mateixa modalitat aèria, l'aparent millora es va donar en el trànsit d'abril (34,6%) per celebrar-se la Setmana Santa (en el 2002 va ser en març), així com en novembre (12,2%) i desembre (8,8%). En canvi, els mesos d'aquesta temporada baixa varen seguir el patró ja tradicional d'escassetat (sense superar les 215 mil arribades per mes, excepte abril amb 653 mil) i fins i tot varen mostrar una disminució de turisme com en febrer (-6,7%) i en març (-21,4%). Per mesos, el d'agost va ser el de major afluència a Balears, per totes les vies, amb 1.942.000 arribades mentre que el de menor va ser gener amb només 179.600. Per illes, Mallorca va tenir el seu màxim a l'agost amb 1.287.800 arribades i el seu mínim en novembre amb 161.100. Menorca va tenir el seu màxim a l'agost amb 246.900 i el seu mínim en gener amb 6.900. Les Pitiüses varen tenir el seu màxim a l'agost amb 407.300 i el seu mínim en gener amb 11.300. (Vegeu el quadre I-71)

En una anàlisi per temporades, illes i arribades per via marítima, menys rellevants que les aèries, s'observa a Mallorca un trànsit sostingut tot l'any però àlgid en només tres mesos de temporada alta (juny, juliol, agost) que arriba al màxim en agost amb 86.100 arribades de totes les nacionalitats (les dels estrangers representen només el 3,5% en aquests mesos, si bé per una errada estadística al mes de juny se li assigna un 0 d'entrades d'estrangers, pel que aquell percentatge hauria de ser major). El mínim d'entrades marítimes de Mallorca va ser en novembre amb només 5.400. A Menorca, l'estacionalitat és molt acusada a la temporada baixa i en els mesos de juny, juliol i agost varen arribar només 46 mil turistes, amb un màxim en agost de 21.800. En els citats tres mesos de major afluència el turisme estranger va tenir una quota de només el 5,4%. El mes de menor afluència va ser febrer amb només 700. I les Pitiüses segueixen un patró similar al de Menorca però amb major afluència, en especial en els mesos de juny, juliol i agost quan varen arribar 132 mil turistes, amb un màxim en agost de 69.600. En els citats tres mesos de major afluència el turisme estranger va tenir una quota del 21,4%, molt superior a la de Mallorca i Menorca. El mes de menor afluència va ser març amb 1.700.

Una altra perspectiva que ofereix l'anàlisi estacional de les Balears en el 2003 és la referida a la distribució dels dos blocs de nacionalitats (estrangers i espanyols) dins de cada illa i en relació al total de la seva nacionalitat a Balears. En el primer aspecte, destaca la relativa major proporció de turisme espanyol en temporada mitja -baixa a Menorca (60,9%) i a les Pitiüses (57,2%),

QUADRE I-71. EVOLUCIÓ MENSUAL DEL TURISME ARRIBAT PER VIA AÈRIA I MARÍTIMA (2003)

	Arribades avió milers	Arribades vaixell milers	Arribades total milers	% 03/02 avió	% 03/02 vaixell	Distribució 2003 total
Gener	164,0	15,6	179,6	5,6	-21,2	1,7
Febrer	215,5	10,1	225,6	-6,7	-10,7	2,2
Març	343,3	19,7	363,0	-21,4	-26,9	3,5
Abril	653,0	45,7	698,7	34,6	131,0	6,8
Maig	1.167,0	36,6	1.203,6	6,4	43,2	11,7
Juny	1.296,9	90,2	1.387,1	0,7	22,8	13,5
Juliol	1.612,6	101,6	1.714,2	5,3	2,5	16,7
Agost	1.764,5	177,5	1.942,0	15,2	12,5	18,9
Setembre	1.274,4	56,3	1.330,7	-1,0	0,7	13,0
Octubre	805,3	18,4	823,7	13,0	11,6	8,0
Novembre	172,5	10,2	182,7	12,2	-5,0	1,8
Desembre	201,2	11,1	212,3	8,8	-0,2	2,1
Total	9.670,2	593,0	10.263,2	6,3	12,3	100,0

Font: Elaboració pròpia amb dades publicades d'“El Turisme a les Illes Balears. 2003” (Conselleria de Turisme).

* La Setmana Santa en el 2003 se celebrà l'abril, mentre que en el 2002 fou en març..

percentatges superiors als de turisme estranger en ambdues illes, mentre que a Mallorca (i en la mitjana de Balears) és superior el percentatge de turisme estranger. Això significa que a les illes menors el turisme que hi ha a la temporada mitja-baixa és bàsicament l'espanyol, mentre que a Mallorca predomina l'estranger. En el segon aspecte, destaca la major concentració de turisme estranger a Mallorca en temporada mitja -baixa amb el 92,9% del total de Balears, com a conseqüència de la millor oferta d'aquesta illa major i de la seva millor accessibilitat aèria (percentatge superior a la seva quota insular anual d'arribades de turisme estranger 73,9% sobre el total del turisme estranger a Balears). El cas contrari el presenta Menorca amb només un 2,4% d'arribades d'estrangers en temporada mitja- baixa, quan la seva

quota insular anual és del 10,3% sobre el total del turisme estranger a Balears.

8.2.5. NIVELL DE SATISFACCIÓ DEL TURISTA ARRIBAT A BALEARS

Per acabar l'anàlisi de la demanda, és preceptiu en una estratègia de màrqueting explorar el perfil del client/turista i conèixer el nivell de satisfacció de la seva experiència turística a Balears. A més de l'anàlisi per nacionalitats, la publicació oficial de la Conselleria de Turisme del Govern Balear ofereix dades sobre els perfils dels turistes alemanys, britànics i espanyols. Sense entrar en aquests detalls, donam només un resum del perfil de la mitjana de turistes que pot explicar la motivació del viatge:

- L'edat es reparteix així: un 43,3% de 30-45 anys, un 23,8% de menys de 30 anys, un 21,4% de 46-60 anys i un 11,5% de més de 60 anys. És notable l'alt percentatge de turistes pròxims a la tercera edat i dels "jubilat" que bàsicament constitueixen el mercat de la temporada mitja - baixa.
- El motiu del viatge es reparteix així: 79,8% oci/vacances, 13,2% visites a familiars/amics, 4,7% treball, 0,9% esport, 0,5% cultura, 0,4% compres/serveis personals, 0,3% negocis i resta 0,2% estudis/altres motius. És notable l'alt percentatge de visites a familiars/amics, que evidencia l'elevat volum de residents estrangers i de segones residències de vacances a Balears.
- Les zones visitades indiquen també les preferències de vacances dels turistes i a més dels percentatges relatius a cada illa ja citats en el punt 8.2.1., és interessant observar el repartiment dins de l'illa de Mallorca (72,8% del total de Balears): Costa de Ponent 18,9%, Costa de Llevant 15,4%, Platja de Palma 11,7%, Palma (zona urbana) 11,3%, Badia de Pollença 8,9%, interior de Mallorca 3,9%, Badia d'Alcúdia 1,5% i Costa de Tramuntana 1,2%. És notable la concentració de turisme a la Badia de Palma (Palma ciutat més Platja de Palma) amb el 23% del total de Balears (el 31,6% del total de Mallorca).
- La professió dels turistes és un altre indicador del seu perfil: 38,1% empleats, jubilats 9,3%, comandaments intermedis 7,8%, professions liberals 7,1%, gerents/empresaris 5,4%, funcionaris 4,8%, tècnics superiors 4,6%, obrers 4,3%, estudiants 4,2% i altres 14,4%.

Per últim i el més important, el nivell de satisfacció ex post: sobre una mitjana ideal de 10 s'obté un 7,3 en el 2003 (7,1 en el 2002). El turista britànic presenta com a mitjana la major satisfacció (de les tres nacionalitats analitzades) amb el 7,5, seguit del turista alemany amb el 7,2 i el turista espanyol com ja és tradicional mostra la menor satisfacció per nacionalitats amb el 7. La mitjana de totes les nacionalitats del 7,3 és el resultat de diversos punts valorats, i són els que reben millor puntuació els referents a la conservació/estat de les platges (8), la qualitat de l'allotjament (7,7), els ports i aeroports (7,6); mentre que els que reben pitjor puntuació són els referents a l'oferta cultural (6,6), relació qualitat - preu (6,7) i cura de l'entorn social i mediambiental (6,8). Aquest darrer punt inclou valoracions sobre els notables nivells de falta de neteja i excés de renous, que són les que realment causen la seva valoració final tan baixa.

En un altre estudi similar, realitzat per la UIB (vegeu l'apartat 8.3.3), s'obté també una valuosa informació de les motivacions del turista que visita Balears. Si prenem només les de la temporada alta (distintes a les de la temporada mitja -baixa a les valoracions de: clima que és un poc menor, platges que és molt menor donades les condicions climàtiques, ambient nocturn que és una motivació quasi inexistente per un client "jubilat", així com la referent a facilitats per nins) que correspon a un producte turístic bastant distint del de la temporada mitja- baixa, observem el següent per a la temporada alta (si bé les respostes són múltiples les hem valorat en relació a un total amb base 100%): la principal motivació és el clima amb el 23,2%, la segona són les platges amb el 19,5%, la tercera és el preu amb

l'11%, la quarta és la qualitat de l'entorn amb el 8,3%, la cinquena és l'ambient nocturn amb el 8,2%, la sisena és l'accessibilitat amb el 6,9%, la setena és la qualitat de l'allotjament amb el 6,4%, la vuitena és la facilitat pels nins amb el 4,6%, la novena és la tranquil·litat amb el 4,2%, la desena són les excursions a peu amb el 2,5% i altres motivacions sumen el 5,2% restant (total 100%).

De l'anàlisi del creuament d'informació entre el nivell de satisfacció analitzat abans i de les motivacions del viatge es poden extreure conclusions importants sobre el posicionament qualitatiu del producte turístic de les Illes Balears (especialment en temporada alta). Així veiem que encara que la motivació preu és la tercera en importància es converteix en la segona pitjor insatisfacció. Hem de matisar que aquesta percepció de la carestia (en relació a la qualitat, o sigui el "value for money") ve motivada principalment pels preus de la restauració fora de l'hotel, en especial a aeroports i llocs d'oci, a més dels preus d'alguns productes de l'oferta complementària (diversió). La motivació mediambiental (entorn) és la quarta i en canvi el seu nivell de satisfacció constitueix la tercera pitjor insatisfacció. De nou cal matisar aquest punt segons el citat anteriorment, és a dir que el nivell de renous i la falta de neteja són els motius de pitjor insatisfacció del turista a Balears i motiven una percepció devaluada del conjunt de la qualitat mediambiental/entorn (que en canvi conté valoracions positives sobre la neteja de platges, per exemple). Hi ha una altra explicació a afegir i és la referent a la "tranquil·litat" que com a novena motivació del viatge no seria satisfeta per la negativa percepció del turista sobre el nivell de renous, una vegada situat a Balears. Però aquesta

queixa es circumscriu bastant en horari nocturn, el que no seria tan negatiu per aquells turistes que tenen com a motivació principal l'anomenat "ambient nocturn", classificada com a cinquena en temporada alta.

Les Balears compten amb una notable fidelització de la seva clientela (mesurada en temporada alta), com a resultat de l'elevada satisfacció dels seus turistes, que es manté a pesar de la creixent massificació a partir de la meitat de la dècada dels 90. En el 2003, el 31% de les arribades varen correspondre a turistes que mai havien visitat Balears (en el 2002 va ser el 34,3%). El percentatge de turistes que no precisen d'allotjament (per tenir el seu propi/segon habitatge o per allotjar-se gratis amb amics/parents) va ser del 9,6% (11,7% en el 2002). La mitja pensió és encara el règim d'allotjament més popular amb un 44,4%.

8.3.

L'OFERTA TURÍSTICA

En aquest apartat s'analitza la capacitat de l'oferta reglada i no reglada, el nivell d'estades i d'ocupació de l'oferta reglada i els ingressos turístics.

8.3.1. CAPACITAT DE LES OFERTES REGLADA I NO REGLADA

La capacitat d'allotjament turística reglada de Balears en el 2003 se situava en 418.815 places de les que 314.526 eren les corresponents a l'oferta hotelera reglada en sentit ampli (hotel, hotel - residència, hotel - apartament, residència - apartament, hostel, ciutat de vacances i altres categories inferiors

com fondes, pensions i cases d'hostes). Aquesta oferta va créixer en el 2003 en 4.261 noves places netes, o sigui un 1,4%. La oferta extrahotelera reglada tenia 104.289 places (apartaments turístics, agroturismes en les seves diverses tipologies i els càmpings), amb una lleugera disminució neta de 621 places, o sigui un -0,6%. La proporció entre ambdues ofertes era de 75,1%-24,9%, el que mostra el gran predomini de l'oferta hotelera a Balears. Si prenem només com oferta hotelera l'estricta, és a dir els hotels de 1 a 5 estrelles, totalitzaria 197.978 places, amb 3.087 noves places netes en el 2003, o sigui un augment de l'1,6%. Des d'aquesta perspectiva, l'oferta hotelera (estricta) seria només un 47,3% de l'oferta total reglada. (Vegeu el quadre I-72A)

Si analitzam l'evolució de l'oferta hotelera en sentit ampli, s'evidencia un nou transvasament de capacitat d'allotjament des de les categories inferiors a les superiors. Així veiem disminuir la capacitat de les categories d'hotels d'1 (-4,3%) i 2 (-7,2%) estrelles i augmentar les de 3 (1,5%), 4 (7,7%) i 5 (3,1%) estrelles, el que indica una gradual progressió de la qualitat en els darrers anys. Els hotels en sentit estricte, ja citat abans, representen el 62,9% del total de l'oferta hotelera en sentit ampli.

És interessant anotar que dins de l'oferta hotelera en sentit ampli, les categories amb més capacitat de places són les de tres estrelles (amb 176.249 o sigui el 56%, de les que 119.791 són hotels de tres estrelles) i les de 4 estrelles (amb 73.679 o sigui el 23,4%, de les que 46.168 són hotels de 4 estrelles). Pel costat de l'oferta extrahotelera reglada, la major capacitat correspon als apartaments turístics amb 98.725 places a Balears (decreix 1.034 places, o sigui -1%). L'agroturisme (turisme

rural, agroturisme i turisme interior) tenia 2.946 places (creix 413 places, o sigui 16,3%). Els càmpings amb 2.618 places no mostren canvis en la seva capacitat. (Vegeu el quadre I-72B)

Per illes, Mallorca té el 67,7% de la capacitat d'allotjament reglada de Balears, Menorca l'11,3% i les Pitiüses el 21%. Mallorca va créixer en 0,8%, Menorca sense variació i les Pitiüses varen augmentar en 1,7%. Dina del grup Pitiüses, Eivissa té el 19,2% (va créixer 1,9%) i Formentera només l'1,8% (va disminuir -0,1%).

L'oferta no reglada, sense cens oficial, s'estima en 115 mil places a Balears (inclouen les comercialitzades regularment en circuits comercials turístics i aquelles residències estivals de residents que ocasionalment a l'estiu puguin ser llogades per conductes similars al lloguer de habitatges no turístics en el mercat local, així com les segones residències de propietat de no residents que ocasionalment entren també en l'oferta de lloguer turístic). En la hipòtesi de ser acceptada aquesta xifra citada per a l'oferta no reglada, tendríem una capacitat d'allotjament potencial a Balears d'un 533 mil places d'ús turístic, pel que l'oferta reglada passaria a representar el 78,6% de la capacitat total, o sigui quedaria un 21,4% d'oferta no reglada. En aquesta oferta no reglada es pot donar un fenomen de sobreocupació, especialment en temporada estival, per falta de control del nombre d'ocupants de les places disponibles, el que significa que en termes de turistes la seva participació en el total allotjat a Balears pot arribar a ser, especialment en temporada estival, superior al 21,4% i probablement més a prop del 25% (altres fonts, com Frontur, xifraven una participació encara superior amb el 30% en el 2002).

QUADRE I-72A. TIPUS I CATEGORIES DE L'OFERTA HOTELERA (SENTIT AMPLI) I RESTA DE L'OFERTA REGLADA DE BALEARS (2003)												
Places d'hotels i resta oferta reglada	Altres inferiors	Hotels 1 estrella		Hotels 2 estrelles		Hotels 3 estrelles		Hotels 4 estrelles		Hotels 5 estrelles		Distribució %
Hotels		5.244		22.637		119.791		46.168		4.138		1,6
Hotel Residència		1.003		1.429		1.548		381		—		-9,8
Hotel Apartament		210		3.026		47.574		27.088		1.282		5,0
Residència Apartament		428		1.264		1.054		42		—		-13,1
Hostal		4.732		3.486		1.034		—		—		-2,6
Hostal - Residència		5.440		3.804		245		—		—		-0,9
Ciutat Vacances		1.274		3.467		5.003		—		—		-13,1
Altres inferiors *	1.734	—		—		—		—		—		5,3
Totals (places)	1.734	18.331		39.113		176.249		73.679		5.420		0,8
Variació places	88	-828		-3018		2.590		5.266		163		
Variació %	5,3	-4,3		-7,2		1,5		7,7		3,1		
% Distribució	0,6	5,8		12,4		56,0		23,4		1,8		

Font: Elaboració pròpia amb dades d'“El Turisme a les Illes Balears 2003” (Conselleria de Turisme).

* Cases d'hostes, fondes i pensions .

QUADRE I-72B. CAPACITAT D'ALLOTJAMENT TURÍSTIC REGLAT DE BALEARS (2003)

Illes	Hotels(x)	Var.		Apartaments		Var.		Agroturisme		Var.		Càmping		Var.		Total		Var.		Distribució	
		Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	Places	%	places	%
(31.12.03)																					
Mallorca	229.542	2.857	1,3	50.877	-1.088	-2,1	2.517	351	16,2	500	—	—	—	—	—	283.436	2.120	0,8	—	67,7	—
Eivissa	54.804	1.324	2,5	24.058	149	0,6	203	44	27,7	1.298	—	—	—	—	—	80.363	1.517	1,9	—	19,2	—
Formentera	4.678	—	—	3.019	-5	-0,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7.697	-5	-0,1	—	1,8	—
Subtotal Pitiüses(y)	59.482	1.324	2,3	27.077	144	0,5	203	44	27,7	1.298	—	—	—	—	—	88.060	1.512	1,7	—	21,0	—
Menorca	25.502	80	0,3	20.771	-90	-0,4	226	18	8,7	820	—	—	—	—	—	47.319	8	—	—	11,0	—
Balears	314.526	4.261	1,4	98.725	-1.034	-1,0	2.946	413	16,3	2.618	—	—	—	—	—	418.815	3.640	0,9	—	3,0	—
Distribució%	75,1			23,6			0,7			0,6						100,0				100,0	

Font: Elaboració pròpia amb dades d'“El Turisme a les Illes Balears, 2003” (Conselleria de Turisme).

(y)-Suma d'Eivissa i Formentera.

(x)-Vegeu el quadre 72A.

8.3.2. NIVELL D'ESTADES I D'OCUPACIÓ DE L'OFERTA REGLADA

L'anàlisi de les estades turístiques i la taxa d'ocupació hotelera reglada de Balears haurien de proporcionar una visió més realista de l'evolució de l'any 2003 que les arribades turístiques, citades abans. El total d'estades per a tota la oferta (reglada i no reglada, ja que és el resultat d'una enquesta sobre on s'ha allotjat el turista) que dona la Conselleria de Turisme ("Dades Informatives. El turisme a les Illes Balears." 2003) per al 2003 era de 85.950.361, el que dona una baixa de -1.413.382 estades o sigui del -1,7% (en el 2002/01 la baixa va ser del -7,2%). Per illes, Mallorca amb 62.518.633 estades va tenir un augment del 0,6%, mentre que Menorca amb 9.405.768 i les Pitiüses amb 14.025.960 varen sofrir davallades del -7,8% i del -7,3%, respectivament.

El descens d'estades turístiques de Balears en el 2003 mostra una divergència significativa amb relació a l'augment del volum d'arribades turístiques (també amb destí a allotjaments reglats i no reglats, en ser dades aeroportuàries i portuàries) del 6,6% (4% revisat), que només pot ser interpretada sota dues consideracions: la primera, causada per la reducció de l'estada mitjana; i la segona, causada per un major pes real de les estades pronunciades a l'oferta no reglada. Ja que les estades oficialment publicades probablement no inclouen totes les realitzades en l'oferta no reglada (només un 20,5%, veure pàgina 59 de la publicació citada) davant del màxim 30% estimat abans, haurien de ser augmentades en un 9,5% per obtenir un nou total d'uns 94,2 milions d'estades. Aquest total d'estades, dividit per 10.263.200 arribades, donaria una estada

mitjana de 9,2 dies, el que suposa una baixa del -8% sobre els 10,0 dies del 2002. L'estudi de "Despesa turística a Balears. 2003" (inèdit) de la UIB, dona una baixa del -5% de l'estada mitjana per situar-la en 9,5 dies (en el 2002 la baixa va ser del -1,5%). Segons l'estudi citat de la Conselleria de Turisme, l'estada mitjana pel 2003 va ser de 8,4 dies (9,2 dies en el 2002) amb una caiguda del -8,7%. En tot cas, pareix evidenciar-se una caiguda de l'estada mitjana en el 2003, causant de falta de coherència entre les arribades de turisme i les estades produïdes, especialment les hoteleres.

Per nacionalitats, segons la Conselleria de Turisme, en el 2003 el promedi de l'estada mitjana va ser de 8,7 dies per al turisme alemany, de 8,4 dies per al turisme britànic i de 8,1 dies per al turisme espanyol. Segons això, el nombre d'estades del 2003 del turisme espanyol seria unes 17.125.830, o sigui el 19,9%, quan la quota pel nombre d'arribades era del 20,6%, el que és conseqüència d'una estada mitjana menor que la mitjana de totes les nacionalitats (8,4 dies). Les estades d'espanyols produïdes pel programa del IMSERSO varen ser de l'ordre de 1,6 milions, el que representa el 9,4% del total anual d'espanyols. En canvi, l'impacte de l'IMSERSO en temporada mitja -baixa (el període d'operativitat del programa) és del 33% del total de les estades dels turistes espanyols a Balears.

En aquesta publicació oficial, citada abans, figura el desglossament de les estades de l'oferta: 71,4% corresponen a hotels i similars, 8,1% a oferta extrahotelera i 20,5% a oferta probablement no reglada en la seva gran majoria. També es publica oficialment el detall mensual de percentat-

ges d'ocupacions de l'oferta hotelera (sentit ampli) així com el percentatge de planta oberta a cada mes, pel que de la multiplicació d'ambdós percentatges s'obté l'ocupació efectiva mensual. Si elaboram només dades de mitjanes anuals per al 2003, tenim que per a la planta oberta va ser el 58,3% (un poc inferior al 2002 amb 59,6%) i per a l'ocupació d'aquesta planta oberta va ser el 72,4% (similar al de 2002 amb un 72,2%). El resultat és una ocupació efectiva del 42,2% (43% en el 2002), o sigui inferior en 0,8% punts percentuals a la de l'any anterior. De nou una dada negativa que és coherent amb la baixa de les estades produïdes, citat abans. En la valoració de la mitjana de la taxa d'ocupació s'ha de tenir en compte la variació de la capacitat d'allotjament comparada. A causa que l'oferta hotelera (en sentit ampli) va créixer un 0,8%, l'ocupació registrada va disminuir proporcionalment, pel que en resum només podem afirmar que l'any turístic 2003 no va ser millor que el 2002 ni en termes d'estades totals ni d'ocupació hotelera.

Per illes, Mallorca va tenir una mitjana del 62,9% de planta oberta i una ocupació de planta oberta del 71,7%, amb el resultat d'un 45,1% d'ocupació efectiva (45,2% en el 2002), superior a la mitjana de Balears. Menorca va tenir una mitjana del 49,5% de planta oberta i una ocupació de planta oberta del 76,9%, amb el resultat d'un 38,1% d'ocupació efectiva (37,8% en el 2002), inferior a la mitjana de Balears. Eivissa va tenir una mitjana del 48% de planta oberta i un 72,7% d'ocupació de planta oberta, amb el resultat d'un 34,9% d'ocupació efectiva (37,8%

en el 2002), inferior a la mitjana de Balears. Formentera va tenir una mitjana del 46,3% de planta oberta i un 69,4% d'ocupació sobre planta oberta, amb el resultat d'un 32,1% d'ocupació efectiva (35% en el 2002), inferior a la mitjana de Balears. Veiem doncs que només Mallorca va tenir una mitjana d'ocupació efectiva superior a la mitjana de Balears.

8.3.3. ELS INGRESSOS TURÍSTICS

La prova definitiva per determinar si un any turístic és millor o pitjor que un altre és analitzar l'evolució dels ingressos turístics rebuts juntament amb la creació i manteniment de l'ocupació. Malauradament, tenim poca informació oficial sobre el primer tema a diferència d'anys anteriors. Sobre el tema de l'evolució de l'ocupació vegeu l'apartat 1.1. del capítol II.

Tot basant la informació en l'estudi de la UIB³⁸, sobre un sistema d'enquestes ja tradicional en els aeroports de Balears el dia de tornada dels turistes, els ingressos turístics rebuts a Balears (matisació deguda a que part de la despesa turística té com a destinataris a "tour operators" i línies aèries estrangeres) serien de l'ordre dels 5.433,5 milions d'euros (5.459,4 en el 2002) el que dona un descens anual en euros corrents del -0,7% (temporada alta - 3,1% i temporada mitja - baixa 3,6%). Aquest descens es convertiria en un -3% en euros constants si s'utilitzés com a deflactor l'IPC balear del 2003 (2,3%). En canvi, la forta caiguda de preus turístics del 2003 suggereix una aplicació d'un deflactor de preus turístics (IPT) inferior a l'IPC.

38. Eugeni Aguiló, et al. "La despesa turística a les Balears 2003". Departament d'Economia i Empresa. UIB. Mimeo.

En tot cas, es confirmaria que l'any 2003 va ser lleugerament pitjor que el 2002, si bé aquesta percepció va ser desigual en els agents socials i els empresaris de Balears. Les caigudes dels ingressos turístics de Balears (mesurades en euros constants) es varen iniciar ja en el 2000 (l'any de major volum va ser 2001 amb 6.054,4 milions d'euros d'aquell any). La baixa registrada a l'any 2000 (-1,2%) va iniciar l'actual crisi turística de Balears, seguida d'una altra en el 2001 (-2,1%) i d'una altra en el 2002 (-8%) que va ser la pitjor registrada des de la Guerra del Golf de 1989-90.

Per illes, segons el citat estudi de la UIB, la més desfavorida en el 2003 varen ser les Pitiüses amb un descens dels ingressos turístics del -6,1%, coherent amb el pitjor registre d'arribades (publicades) de totes les illes, amb un augment del 0,1% (encara positiu però controvertit estadísticament com ja es va tractar en el punt 8.2.1). El total d'ingressos seria de l'ordre de 914,6 milions d'euros corrents (el 16,8% del total balear quan la seva quota d'arribades de turisme és del 16,3%, el que indica una major despesa turística per càpita que la mitjana de Balears i això és evident a l'illa de Formentera). Menorca va ingressar 724,8 milions d'euros corrents i va augmentar en un 1% (l'única dada positiva de les illes però basada en les arribades publicades i si es calculés sobre arribades revisades resultaria també negativa com a la resta d'illes). Ja que això representa el 13,3% del total d'ingressos de Balears i en ésser la seva quota d'arribades turístiques del 10,9% s'evidencia també un major nivell de despesa per càpita. Mallorca va rebre 3.794,1 milions d'euros corrents, amb un descens del -0,7%, coincident amb la mitjana de

Balears. La seva quota d'ingressos de Balears és del 69,9% mentre que la d'arribades turístiques és del 72,8% el que indica una menor despesa per càpita que la mitjana de Balears.

Precisament, en una anàlisi de despesa mitjana diària arribada a Balears (part del realitzat a l'origen més el realitzat a Balears), per nacionalitats en la temporada alta de 2003, s'observa que per una mitjana de nacionalitats de 56,84 euros/dia, el turisme alemany registra només 48,04 i és precisament el turisme majoritari a Mallorca. A l'extrem oposat, el turisme italià, precisament el majoritari a Formentera, és el que més gasta amb 69,56 euros/dia. Això explica les mitjanes resultants per a cada una de les illes (si bé Formentera queda inclosa en un total de "Pitiüses" amb Eivissa). El turisme britànic se situa en un nivell de despesa superior a la mitjana balear, 60,97 euros/dia en temporada alta, mentre que el turisme nacional se situa per davall d'aquella mitjana amb 53,39 euros. Segons l'estudi de la UIB, ja citat, la despesa/dia mitjana del turista que va fer les vacances a Balears en el 2003 va ser de 82,35 euros (un -3,3% menys que en 2002, en termes nominals). Aquest abaratiment, conseqüència de la crisi mundial del sector, es reflecteix en cada un dels sumands: 54,27 euros (-3,6%) pagats en origen ("paquet d'hotel més avió) i 28,08 euros (-2,6%) gastat a Balears (dins i fora de l'establiment d'allotjament com "pocket money"). La despesa que va arribar a Balears en el 2003, suma del total de "pocket money" i d'una part del paquet era de 56,84 euros/dia, el que representava el 69% del total realitzat pel turista amb motiu de la seva estiuatge a Balears (un poc inferior al 69,8% a l'any 2002).

Per un altre costat, la part de la despesa/dia pagada en origen que arriba a Balears (28,76 euros) i el total de la despesa de "pocket money" realitzada a Balears (28,08 euros) mantenen una proporció similar amb 50,7% i 49,3% respectivament. En canvi, al comparar aquestes proporcions amb el 2002 s'observa un petit però significatiu canvi en contra del "pocket money" (49,1% i 50,9% respectivament en el 2002). És possible que el notable increment en el 2003 de la modalitat d'allotjament del "tot inclòs" (escollida pel 13,3% de tots els turistes en temporada alta avant de només un 9,5% en el 2002), va fer disminuir la despesa en begudes i alimentació fora de l'hotel, el que provoca aquella menor despesa en "pocket money" a Balears.

8.4.

CONSIDERACIONS FINALS

Per tercer any consecutiu continua existint una absoluta complexitat en l'anàlisi de les magnituds estadístiques del turisme a Balears. El CITTIB, ens responsable de la seva elaboració per a la Conselleria de Turisme de Govern Balear, està realitzant un important treball d'homogeneïtzació de dades regionals pròpies amb les dades elaborades per l'Institut d'Estudis Turístics de la Secretaria General de Turisme (Madrid), tant amb les xifres regionals de Frontur com amb les d'Egatur. En canvi, en el mes de setembre (al moment de tancar aquest informe) no ha finalitzat encara aquesta feina, pel que hem hagut d'emprar les dades publicades el gener de 2004 (amb ocasió de FITUR) per la Conselleria de Turisme del Govern Balear

("Dades Informatives 2003. El turisme a les Illes Balears"), referents a arribades per nacionalitats, per mesos, per mitjans de transport i per illes.

No disposam en el 2003 de dades oficials d'ingressos turístics, pel que hem hagut d'optar per usar les dades de la Universitat de les Illes Balears per al Govern Balear (Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació) que ens ha permès seguir amb una llarga sèrie històrica. Aquest treball és "La despesa turística a les Balears", amb una llarga trajectòria d'elaboració anual per encàrrec del Govern Balear però interrompuda la seva publicació des de l'any 2001 fins al 2003 en ser encarregat a una empresa consultora.

Dèiem en finalitzar l'informe de 2002 que era precís millorar el sistema estadístic referit al turisme de Balears i preveïem la possibilitat que per a l'informe del 2003 sorgissin encara problemes estadístics, ja que el canvi metodològic va començar ben entrat aquell any. Hem de ressenyar que a la complexitat de l'elaboració de les estadístiques turístiques de Balears (per exemple, la sofisticació i ampliació del trànsit aeri alemany amb destí i origen a/de zones turístiques espanyoles a través de l'aeroport de Palma, convertit en el seu "hub"), s'uneix en els darrers anys un desajust estadístic sobre xifres oficials d'arribades turístiques a Balears per part del Govern Balear i pel Govern de l'Estat.

També és digne de ser mencionat que aquest informe, com en anys anteriors, no té en compte el turisme "interior" dins del territori de l'arxipèlag de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

El present estudi es centra només en el turisme d'allotjament receptiu procedent de fora de les Balears, pel que no es tracta de la restauració, ni de les agències de viatges, ni d'altres sectors relacionats amb el turisme, com el transport, comerç turístic, etc. Tampoc s'entra en una anàlisi del mercat laboral involucrat en l'activitat turística, encara que es reconegui la seva gran importància socioeconòmica, ja que en aquesta Memòria se li dedica un extens apartat. (Vegeu l'apartat 1 del capítol II).

L'activitat turística és el motor econòmic de les Balears ja que directament i indirectament genera prop del 60% del PIB regional. És la comunitat autònoma espanyola on aquesta incidència és major i per tant on hi ha major sensibilitat social i política sobre el tema "turisme". Des de l'any 2000 s'ha produït un alentiment d'aquesta activitat, fins i tot amb caigudes d'estades, d'ingressos i de rendibilitat de la planta d'allotjament, el que ha propiciat l'inici d'un debat no estructurat sobre la bondat del model turístic actual i sobre els possibles canvis a realitzar. L'any 2003 no ha millorat aquesta situació.

Al marge d'una quantificació definitiva dels resultats de l'evolució turística del 2003 a Balears, pareix evident que s'ha produït una recuperació en les arribades que no s'ha traduït encara en una millora de les estades ni dels ingressos. Ja en el I Congrés d'Economia de Balears, fet el març, es va debatre sobre el tema de l'existència d'una crisi turística i de la validesa del "model" turístic tradicional ("sol i platja"). Aquests varen ser eixos d'atenció especial. Es va discutir si la situació actual del turisme a Balears és conseqüència del producte o del

destí. Els destins de Balears mantenen encara una bona imatge, bona quota de mercat i bona xifra de negoci, però la ràpida evolució dels gusts de la clientela turística i la moderna adaptació a aquesta nova tendència que mostren alguns països competidors amb els seus nous productes, està minimitzant el creixement del producte turístic de Balears, encara el destí turístic més important del Mediterrani.

Aquesta situació actual ha posat en evidència problemes estructurals subjacents (sobredimensionament de l'oferta per l'efecte estacionalitat) al mateix temps que els components conjunturals (especialment la baixa del turisme alemany) no han estat resolts satisfactòriament, en gran part, per la mala situació econòmica dels principals operadors turístics europeus que tradicionalment han estat els proveïdors i intermediaris del turisme amb destí a Balears. La prova d'aquesta darra causa està en el fet que tant Balears com Canàries han estat les comunitats autònomes més afectades pel descens del mercat turístic en ser les més dependents dels "tour operators" estrangers i per ser regions insulars.

Altrament, l'actual model basat en el "sol i platja" és el que permet una estructura de costos i una logística aèria molt favorables.

Finalment, cal recordar que la Llei 7/2001 de 23 d'abril, de l'impost sobre les estades a empreses turístiques d'allotjament, destinat a la dotació del fons per a la millora de l'activitat turística i la preservació del medi ambient va ser abolida a l'octubre del 2003.

COMERÇ

RESUM

En aquest apartat analitzam l'evolució del sector comercial a les Illes Balears; en primer lloc, en consideram les principals variables estructurals i, seguidament, n'estudiam l'evolució més recent.

Del resultat d'aquesta anàlisi es desprèn que l'any 2003 hi havia a les Illes Balears 18.959 empreses del sector del comerç, és a dir, el 24,96% del total d'empreses. Un 69% d'aquestes empreses es dedicaven al comerç al detall; un 21%, al comerç a l'engròs, i un 10%, a la venda, el manteniment i la reparació de vehicles.

Des d'un punt de vista estructural, l'enquesta anual de comerç del 2001*, l'última de què es disposa en data d'avui, ens informa que el sector del comerç va moure l'any 2001 una xifra de negoci 8.772 milions d'euros, i el valor de la producció agregada va ser de 2.316 milions. Més d'un 67% d'aquesta producció agregada generà un valor afegit, distribuït un 52% en despeses de personal i un 48% en excedent brut d'explotació. En conjunt, el sector del comerç aportà l'any 2001 un 10,66% del valor afegit brut (VAB) generat a les Illes Balears, i un 12,35% del VAB del sector serveis.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser el 2001 de 62.103 de mitjana al llarg de l'any. Finalment, la productivitat global del sector se situà entorn als 23.880 euros per persona ocupada, és a dir, 1.739 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol, cosa que es pot matisar segons quin sigui el subsector analitzat, ja que, per exemple, en el comerç al detall la productivitat és força semblant.

Si ens fixam en l'evolució conjuntural del sector, podem comprovar que, a les Illes Balears, les vendes del comerç al detall varen créixer durant el 2003 un 4,17%, per davall del creixement mitjà observat a la resta de comunitats autònomes, que va ser del 5,68%. Altrament, l'ocupació en el comerç al detall va decreixer un 0,2%, mentre que a escala de l'Estat espanyol va créixer un 3,3%. D'altra banda, la inflació en el sector del comerç al detall s'estima que va ser el 2003 del 2,3%, set dècimes més baixa que la inflació a l'Estat espanyol.

* S'ha d'advertir que les dades que es manegen pertanyen a l'INE i que les darreres són les corresponents al 2001. Les úniques dades desagregades per subsectors corresponents a Balears, són les que es publiquen en aquesta *Memòria del CES*.

9.1.

INTRODUCCIÓ

Així com defineix la *Llei 11/2001 de 15 de juny, d'ordenació de l'activitat comercial a les Illes Balears*, s'entén per activitat comercial "la consistent a situar o oferir en el mercat els productes naturals o elaborats, per compte propi o aliè, mitjançant persones físiques o jurídiques, així com els serveis que se'n derivin, independentment de la modalitat o del suport emprat per a la seva realització, tant si es du a terme en règim de comerç a l'engròs o al detall".

Tenint en compte aquesta definició de l'activitat comercial i prenent com a referència la *Clasificación Nacional de Actividades Económicas* (CNAE 93), el conjunt de l'activitat comercial queda compresa en tres grups d'activitats:

- Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; venda al detall de combustible per a vehicles de motor (en endavant, venda, manteniment i reparació de vehicles)
- Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat de vehicles de motor i motocicletes (en endavant, comerç a l'engròs)

- c) Comerç al detall, llevat de comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; reparació d'efectes personals i estris domèstics (en endavant, comerç al detall)

Així doncs, aquest és el marc a partir del qual analitzarem les principals variables del sector comercial, primerament, fent referència a l'activitat comercial en el seu conjunt i, després, específicament a cadascun dels tres grups d'activitats que hem esmentat.

9.2.

L'ESTRUCTURA EMPRESARIAL DEL SECTOR COMERCIAL

Segons l'Institut Nacional d'Estadística, a les Illes Balears hi havia l'any 2003 un total 18.959 empreses comercials. Respecte del 2002, s'experimentà un augment del 2%, amb 370 empreses més. Però per copsar la rellevància d'aquestes xifres convé posar-la en relació amb el nombre d'empreses de la resta de sectors econòmics. (Vegeu el quadre I-73)

D'aquesta manera, s'observa que l'activitat comercial l'any 2003 concentrava el 24,96% del total d'empreses que hi havia a les Illes Balears. A més, dins el sector serveis, una de cada tres empreses es dedicava a l'activitat comercial. No obstant, l'increment en el nombre d'empreses del sector del comerç va ser en el 2003 inferior a l'increment experimentat en el conjunt del sectors econòmics que, de mitjana, va ser del 3,53%.

També destaca que cada empresa de la branca del comerç presentà una mitjana d'1,19 locals, per a un total de 22.579 locals comercials. Aquesta ràtio es manté com la més elevada de tots els sectors, la qual cosa és indicativa de l'alt grau de sucursalització del món del comerç.

Una altra dada que pot ajudar a entendre el pes del comerç dins el conjunt de l'economia balear és l'índex comercial que elabora "la Caixa" i que, en base a la recaptació de l'impost d'activitats econòmiques (IAE), reflecteix el pes relatiu de l'activitat comercial respecte del total de l'Estat espanyol. El valor d'aquest índex, referit a 2002, era de 2.234, és a dir, que

QUADRE I-73. DISTRIBUCIÓ DEL NOMBRE D'EMPRESES I LOCALS PER SECTORS (2003)

Sector	Nre. d'empreses		Nre. de locals	Locals per empresa
Indústria	5.392	7,10%	5.902	1,09
Construcció	12.838	16,90%	14.396	1,12
Comerç	18.959	24,96%	22.579	1,19
Resta de serveis	38.762	51,04%	44.271	1,14
Total	75.951	100%	87.148	1,15

Font: INE. DIRCE 2003. Elaboració pròpia.

l'activitat comercial a les Illes Balears representava un 2,23% de l'activitat comercial arreu de l'Estat espanyol. És l'activitat comercial al detall la que comptava amb una millor posició relativa que no pas el comerç a l'engròs. D'altra banda, el pes de l'activitat comercial va ser lleugerament inferior al pes demogràfic i al pes econòmic general que tenien les Illes Balears en el context espanyol. (Vegeu el quadre I-74)

Quant a les empreses comercials, l'any 2003 les que tenien un major pes eren clarament les que es dedicaven al comerç al detall, amb 13.090 empreses, mentre que 4.051 empreses eren de comerç a l'engròs, i 1.818 eren empreses del subsector de venda, manteniment i reparació de vehicles. (Vegeu el quadre I-75). A més, les empreses de comerç al detall varen ser les que més varen créixer (en nombre) respecte de l'any 2002, registrant-se'n 272 empreses més.

QUADRE I-74. PES DE L'ACTIVITAT COMERCIAL A LES ILLES BALEARS (2001-2002)

	2001	2002
Índex comercial	2.234	2.234
Majorista	2.008	2.032
Minorista	2.367	2.351
Índex activitat econòmica	2.319	2.333
Índex demogràfic	2.192	2.301

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2003 i 2004*.

QUADRE I-75. NOMBRE DE COMERÇOS SEGONS LA SEVA ACTIVITAT PRINCIPAL I EL NOMBRE D'ASSALARIATS (2003)

Activitat	Total	Sense assalariats	De 1 a 5 assalariats	De 6 a 19 assalariats	De 20 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 o més assalariats
Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; venda al detall de combustible per a vehicles de motor	1.818	694	877	197	36	12	2
Venda de vehicles de motor	307	136	103	38	20	9	1
Manteniment i reparació de vehicles de motor	1.201	458	635	101	6	1	0
Venda de recanvis i accessoris de vehicles de motor	137	55	57	16	7	1	1
Venda, manteniment i reparació de motocicletes i ciclomotors, i dels seus recanvis i accessoris	87	39	39	9	0	0	0
Venda al detall de carburants per a l'automoció	86	6	43	33	3	1	0
Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç, llevat de vehicles de motor i motocicletes	4.051	1.792	1.566	555	118	15	5
Intermediaris del comerç	1.132	892	228	10	2	0	0

Continua

QUADRE I-75. NOMBRE DE COMERÇOS SEGONS LA SEVA ACTIVITAT PRINCIPAL I EL NOMBRE D'ASSALARIATS (2003)

Activitat	Total	Sense assalariats	De 1 a 5 assalariats	De 6 a 19 assalariats	De 20 a 49 assalariats	De 50 a 99 assalariats	De 100 o més assalariats
Comerç a l'engròs de primeres matèries agràries i d'animals vius	160	54	76	25	5	0	0
Comerç a l'engròs de productes alimentaris, begudes i tabac	1.022	323	478	179	35	5	2
Comerç a l'engròs de productes de consum, diferents dels alimentaris	886	300	413	137	28	6	2
Comerç a l'engròs de productes semielaborats, ferralla i productes de rebuig	479	110	201	129	35	4	0
Comerç a l'engròs de maquinària i equips	339	100	159	68	11	0	1
Altres tipus de comerç a l'engròs	33	13	11	7	2	0	0
Comerç al detall, llevat de comerç de vehicles de motor, motocicletes i ciclomotors; reparació d'efectes personals i estris domèstics	13.090	6.505	5.772	733	58	13	9
Comerç al detall en establiments no especialitzats	926	441	388	77	12	5	3
Comerç al detall d'aliments, begudes i tabac en establiments especialitzats	1.789	831	882	74	2	0	0
Comerç al detall de productes farmacèutics, articles mèdics, bellesa i higiene	580	107	418	51	2	2	0
Altres tipus de comerç al detall d'articles nous en establiments especialitzats	7.953	3.613	3.799	496	36	4	5
Comerç al detall de béns de segona mà, en establiments	61	38	22	1	0	0	0
Comerç al detall fora d'establiments	1.444	1.237	177	21	6	2	1
Reparació d'efectes personals i estris domèstics	337	238	86	13	0	0	0
Total	18.959	8.991	8.215	1.485	212	40	16

Font: INE. DIRCE 2003. Elaboració pròpia.

Pel que fa al nombre d'assalariats, el 47,42% de les empreses no registrava cap persona assalariada, mentre que el 43,33% tenien d'1 a 5 assalariats i el 7,83% en tenien de 6 a 19. El comerç al detall és el grup d'activitat que presentava globalment un menor nombre d'assalariats per empresa, mentre que les empreses que es dedicaven a la venda,

manteniment i reparació de vehicles eren les que més persones assalariades ocupaven per empresa.

També convé posar esment en la superfície mitjana dels establiments comercials i en les diferències que s'hi observaven segons el tipus d'activitat. En aquest cas, la font d'informació és l'Anuari Econòmic

d'Espanya 2004 que publica "la Caixa", on el nombre d'activitats comercials s'aproxima a partir de les llicències de comerç subjectes a l'IAE.

El nombre d'establiments comercials, dels quals no n'existeix informació censal, s'aproxima a partir del nombre d'activitats econòmiques (malgrat que un establiment comercial pot tenir una o diverses activitats). Així, al 2003 hi havia a les Illes Balears 24.759 establiments comercials, un 2,4% més que el 2002. Estam parlant

de 3.641 activitats comercials a l'engròs i 21.118 activitats comercials al detall. (Vegeu el quadre I-76)

Durant el període 1997-2003 el nombre d'establiments comercials a l'engròs va créixer un 7,9%, mentre que els de comerç al detall ho va fer un 14,9%. El comerç al detall de productes d'alimentació va créixer un 20,4%, el de productes de no alimentació ho va fer en un 12,1%, mentre que el comerç mixt va créixer un 20,6%. (Vegeu el quadre I-77)

QUADRE I-76. NOMBRE D'ESTABLIMENTS COMERCIALS PER TIPUS D'ACTIVITAT			
Tipus de comerç	2002	2003	% Var. 03/02
A l'engròs	3.542	3.641	2,8
Primeres matèries agràries, alim., begudes i tabac	1.488	1.515	1,8
Tèxtil, confecció, calçat i articles de cuir	206	217	5,3
Productes farmac., perfum i manteniment de la llar	306	326	6,5
Comerç a l'engròs d'articles de consum durador	539	566	5,0
Comerç a l'engròs interindustrial	108	110	1,9
Altres comerç a l'engròs interindustrial	575	594	3,3
Altres comerç a l'engròs no especificat	320	313	-2,2
Al detall	20.637	21.118	2,3
Alimentació	5.870	5.993	2,1
No-alimentació	13.380	13.673	2,2
Vestit i calçat	3.727	3.799	1,9
Llar	3.575	3.631	1,6
Reste de no-alimentació	6.078	6.243	2,7
Comerç mixt i altres	1.387	1.452	4,7
Grans magatzems	4	4	0,0
Hipermercats	20	21	5,0
Magatzems populars	27	31	14,8
Mercats i comerç ambulant	595	651	9,4
Altres	741	745	0,5
Total	24.179	24.759	2,4

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2003 i 2004*.

**QUADRE I-77. EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'ESTABLIMENTS COMERCIALS
PER TIPUS DE COMERÇ (1997-2003)**

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
A l'engròs	3.374	3.408	3.475	3.465	3.517	3.542	3.641
Al detall	18.378	19.436	19.924	20.133	20.458	20.637	21.118
Alimentació	4.977	5.679	5.845	5.785	5.907	5.870	5.993
No alimentació	12.197	12.514	12.795	13.063	13.229	13.380	13.673
Comerç mixt i altres	1.204	1.243	1.284	1.285	1.322	1.387	3.631
Total	21.752	22.844	23.399	23.598	23.975	24.179	24.759

Font: "La Caixa". Anuari Econòmic d'Espanya (diversos anys).

En conjunt, els establiments de comerç al detall tenien una superfície mitjana de 143,67 m² per establiment. D'entre aquests, els establiments l'activitat principal dels quals era la distribució de productes d'alimentació eren els de menor superfície mitjana, amb 72,17 m²; els comerços que no eren d'alimentació

(vestit i calçat, llar i altres) ocupaven de mitjana 131,71 m²; per la seva banda, el comerç mixt (grans magatzems, hipermercats, magatzems populars, mercats i comerç ambulant, i altres) era el que comptava amb establiments més grans, amb 205,88 m² de mitjana. (Vegeu el quadre I-78)

QUADRE I-78 SUPERFÍCIE DELS ESTABLIMENTS COMERCIALS AL DETALL (2003)

Tipus de comerç	Superfície	
	Total	Mitjana
Alimentació	432.489 m ²	72,17 m ²
No-alimentació	1.800.928 m ²	131,71 m ²
Vestit i calçat	305.654 m ²	80,46 m ²
Llar	825.211 m ²	227,27 m ²
Resta de no-alimentació	670.063 m ²	107,33 m ²
Comerç mixt i altres	298.940 m ²	205,88 m ²
Grans magatzems	81.992 m ²	20.498,00 m ²
Hipermercats	77.589 m ²	3.694,71 m ²
Magatzems populars	15.910 m ²	513,23 m ²
Altres	123.449 m ²	189,63 m ²
Total	2.532.357 m ²	143,67 m ²

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2004*.

La superfície total del comerç al detall experimentà, entre 1998 i 2003, un increment d'un 8%, encara que la superfície del comerç mixt i altres tipus de comerç va patir una disminució del 1,5%, amb una important reducció al 2001 i una recuperació al 2002 i 2003. (Vegeu el quadre I-79)

ELS CENTRES COMERCIALS

A finals de l'any 2003, després de l'obertura de l'Ocimax Mallorca (promogut pels Multicines Porto Pi), hi havia a Mallorca un total de 9 centres comercials³⁹. Un centre comercial s'entén com "el conjunt d'esta-

bliments comercials independents, planificats i desenvolupats per una o diverses entitats, amb criteri d'unitat, el volum, mescla comercial, serveis comuns i activitats complementàries dels quals estan relacionades amb el seu entorn, i que disposa permanentment d'una imatge i gestió unitàries"⁴⁰. Aquests centres comercials tenien una superfície total⁴¹ de 189.808 m² i donaven cabuda a 333 establiments. La seva superfície mitjana era de 21.089,78 m², mentre que la densitat de centres comercials de les Illes Balears era al 2003 de 200 m² per cada 1.000 habitants, una xifra inferior als 211 m²/1.000 h. de l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre I-80)

QUADRE I-79. EVOLUCIÓ DE LA SUPERFÍCIE COMERCIAL MINORISTA PER TIPUS DE COMERÇ (1998-2003)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Alimentació	—	377.560	385.818	396.181	406.915	432.489
No alimentació	—	1.664.111	1.712.146	1.735.969	1.760.693	1.800.928
Comerç mixt i altres	—	303.553	311.511	268.088	294.924	298.940
Total	2.287.960	2.345.224	2.409.475	2.400.238	2.462.532	2.532.357

* Unitat: m²

Font: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya* (diversos anys).

QUADRE I-80. ELS CENTRES COMERCIALS DE LES ILLES BALEARS. ANY 2003

	Nombre	Superfície m ²	
		Total	Mitjana
Calvià	1	6.140	6.140,00
Marratxí	2	75.900	37.950,00
Palma	6	107.768	17.961,33
Total	9	189.808	21.089,78

Fonts: La Caixa, *Anuari Econòmic d'Espanya 2002*, i Associació Espanyola de Centres Comercials.

39. Mercadona (Palmanova), Alcampo (Marratxí), Festival Park (Marratxí), Ocimax (Palma), Portopí (Palma), s'Escorxador (Palma), Radio Borne (Palma), Carrefour Palma II (Coll d'en Rabassa) i Carrefour Palma I (Palma). En el cas d'Ocimax només es dona activitat d'oci.

40. Associació Espanyola de Centres Comercials.

41. Superfície bruta arrendable.

9.3.

ELS AGREGATS PRINCIPALS DEL SECTOR COMERCIAL

En aquest apartat s'analitzen les principals variables estructurals del sector comercial a partir de l'enquesta de serveis de l'Institut Nacional d'Estadística.⁴² També, s'assenyalen els grans trets estructurals del comerç balear en relació amb la resta de l'Estat.

9.3.1. ASPECTES METODOLÒGICS

Els agregats principals del sector comercial els obtenim a partir de la informació que ofereix l'enquesta anual de comerç de l'any 2001, que va elaborar l'INE. Aquesta enquesta es va realitzar per primera vegada el 1999, encara que de manera transitòria, fins que es va vincular a l'enquesta de serveis, que presenta d'ençà de l'any 2000 un estudi integrat del sector, cosa que fins aleshores s'havia fet de manera discontinua i dispersa.

Els resultats de l'enquesta varen ser publicats per l'INE el mes de juliol del 2003. En qualsevol cas, tot i el decalatge temporal entre l'any de realització de l'enquesta i el de la disposició de les dades, no es pot perdre de vista l'oportunitat que representa una operació d'aquestes característiques a l'hora de comptar d'ara endavant amb una potent referència estadística a partir de la qual poder analitzar el sector del comerç. En general, no es realitzaran comparacions entre les dades del 2001 i

les d'anys anteriors, ja que el tractament de les dades de què es disposa va seguir criteris no homogenis, cosa que podria produir interpretacions esbiaixades.

9.3.2. TRETS PRINCIPALS DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL

La productivitat en el sector del comerç a les Illes Balears va ser l'any 2001 de 23.880 euros, és a dir, 1.739 euros més baixa que la productivitat del sector del comerç a l'Estat espanyol. Segons es desprèn de les taxes calculades per al global del sector, la generació de valor afegit a partir de la producció va ser 7 punts més alta a les Illes Balears (64%) que a l'Estat espanyol (57%). En la distribució d'aquest valor afegit també s'observen algunes diferències: a les Illes Balears les despeses de personal, del 52%, varen ser proporcionalment lleugerament més baixes que a l'Estat espanyol, on foren del 55%; mentrestant, l'excedent brut d'explotació demostrà lògicament una dinàmica inversa, és a dir, una taxa del 48% a les Illes Balears i del 45% a l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre I-81)

Si ho desglossam per subsectors, la major productivitat del sector del comerç que s'ha observat a l'Estat espanyol respon al diferencial de productivitat manifestat en el comerç a l'engròs i, sobretot, en la venda, el manteniment i la reparació de vehicles. En canvi, la productivitat del comerç al detall de les Illes Balears és força semblant a la de l'Estat espanyol. (Vegeu el gràfic I-18)

42. Vegeu: Memòria del CES 2002 sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, Consell Econòmic i Social, 2003, p. 196.

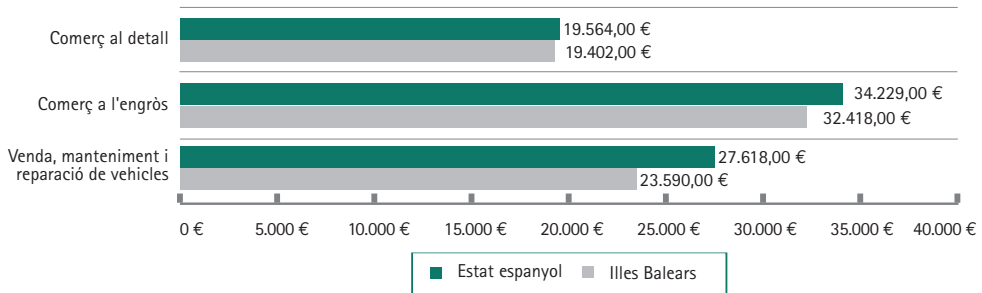
**QUADRE I-81. PRINCIPALS INDICADORS DEL SECTOR DEL COMERÇ
A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL (2001)**

	Illes Balears	Estat espanyol	Diferència
Productivitat (en euros)	23.880	25.619	-1.739
Taxa de valor afegit	64,00%	57,10%	6,90%
Taxa de despeses de personal	51,50%	54,82%	-3,32%
Taxa d'excedent brut d'explotació	48,50%	45,18%	3,32%

Fonts: INE, enquesta anual de comerç.

Gràfic I-18

**Productivitat del sector del comerç a les Illes Balears
i a l'Estat espanyol (2001)**

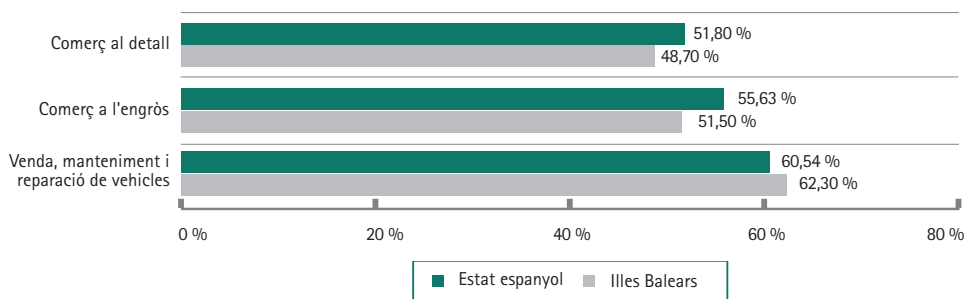
Font: Elaboració pròpia.

Seguint l'esquema comparatiu entre els resultats a les Illes Balears i a l'Estat espanyol, pel que fa a la taxa de valor afegit, s'observa una clara divergència. Mentre que a les Illes Balears la major taxa de valor afegit la genera el comerç al detall, amb un 71%, a l'Estat espanyol aquest subsector només genera un 42% de valor afegit. Pel que fa al comerç a l'engròs, les diferències també són notòries en favor de les Illes Balears, on aquest subsector genera un 65% de valor afegit, mentre que al conjunt de l'Estat espanyol aquesta taxa només és del 52%. En el subsector de l'automoció es gira la truita i, mentre que a l'Estat espanyol la taxa de valor afegit arriba al 65%, a les Illes Balears només va ser de 45%.

D'altra banda, la distribució del valor afegit per subsectors ofereix un panorama força més parell entre les Illes Balears i l'Estat espanyol. En tots dos casos el major percentatge de despeses de personal correspon al subsector de l'automoció (62% i 61%, respectivament), mentre que en el subsector del comerç al detall, les despeses de personal no arriben, pel que fa a les Illes Balears, al 50%, i són a l'Estat espanyol del 52%. L'excedent brut d'explotació que es desprèn del valor afegit generat és, en canvi, proporcionalment superior en el subsector del comerç al detall que a la resta de subsectors i, en el cas de l'automoció, ni a les Illes Balears ni a l'Estat espanyol, no arriba tan sols al 40%. (Vegeu els gràfics I-19 i I-20)

Gràfic I-19

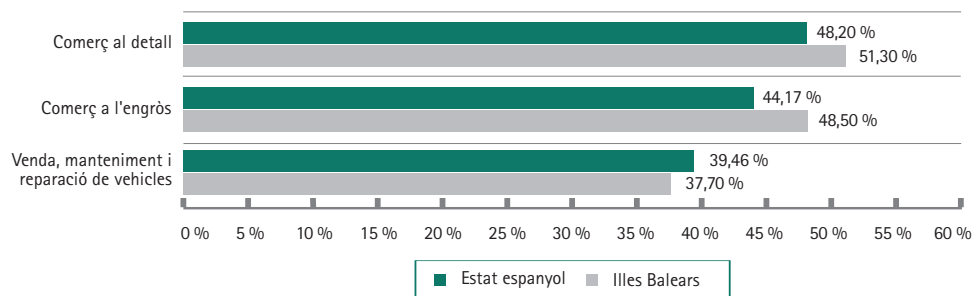
Taxa de despeses de personal del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2001)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic I-20

Taxa d'excedent brut d'explotació del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2001)

Font: Elaboració pròpia.

9.3.3. ANÀLISI DEL SECTOR DEL COMERÇ A LES ILLES BALEARS

Segons es desprèn de les dades de l'enquesta, el sector del comerç va moure l'any 2001 una xifra de negoci de 8.772 milions d'euros, que es distribuïa entre els 5.643 milions d'euros de les petites empreses (amb menys de 20 persones

ocupades) i els 3.129 de les grans empreses (amb 20 o més persones ocupades). D'altra banda, el valor de la producció agregada va ser de 2.317 milions d'euros. Més d'un 67% d'aquesta producció agregada generarà un valor afegit distribuït un 52% en despeses de personal i un 48% en excedent brut d'explotació. (Vegeu el quadre I-82)

**QUADRE I-82. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR COMERCIAL
SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESSES (2001)**

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
1. Xifra de negoci	5.643.163,32	3.128.920,91	8.772.084,23
2. Variació d'existències	257,49	-270,04	-12,55
3. Treballs realitzats per l'empresa per a l'immobilitzat	1.590,26	252,62	1.842,88
4. Altres ingressos de gestió	34.283,14	58.926,54	93.209,68
5. Consum de mercaderies	4.070.825,44	2.404.887,70	6.475.713,14
6. Treballs realitzats per altres empreses	41.435,66	33.096,71	74.532,37
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	1.567.033,11	749.845,62	2.316.878,73
8. Consum de primeres matèries i altres aprovisionaments	143.853,04	40.295,32	184.148,36
9. Despeses en serveis exteriors	410.262,48	217.633,81	627.896,29
10. Altres despeses de gestió	3.910,04	2.803,44	6.713,48
11. Valor afegit a preus de mercat (7-8-9-10)	1.009.007,55	489.113,05	1.498.120,60
12. Impostos lligats a la producció i als diferents productes	20.566,06	4.337,81	24.903,87
13. Subvencions a l'explotació	2.536,10	7.297,04	9.833,14
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	990.977,59	492.072,28	1.483.049,87
15. Despeses de personal	470.572,58	293.461,96	764.034,54
Sous i salaris	373.386,05	226.925,09	600.311,14
Indemnitzacions	1.794,08	2.116,90	3.910,98
Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	93.554,17	61.671,06	155.225,23
Aportacions a sistemes complementaris de pensions	204,27	309,82	514,09
Altres despeses socials	1.634,01	2.439,09	4.073,10
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	520.295,01	198.608,32	718.903,33

Unitat: milers d'euros.

Font: INE, enquesta anual de comerç, i elaboració pròpia.

En conjunt, el sector del comerç aportà l'any 2001 un 10,66% del valor afegit brut (VAB) generat a les Illes Balears i un 12,35% del VAB del sector serveis.⁴³ La

productivitat global del sector se situà entorn dels 23.880 euros per persona ocupada, i va ser més alta en les grans empreses que es dedicaven al comerç a l'engròs.

43. INE, comptabilitat regional d'Espanya (CRE-95).

Si distingim entre els tres subsectors que configuren el sector del comerç, s'observa que s'hi produïren resultats força diferents. Així, la xifra de negoci generada pel comerç a l'engròs, 3.999 milions d'euros, representa gairebé el 50% de la xifra de negoci del conjunt del sector. En canvi, pel que fa al valor de la producció, no hi hagué tanta diferència entre el comerç a l'engròs i el comerç al detall, que generaren respectivament un 41% i un 42% de la producció total del sector, mentre que l'automoció fou la responsable de l'altre 17%. (Vegeu el quadre I-83)

Sí s'observaren diferències importants entre els diferents subsector amb relació al valor afegit generat a partir del procés productiu. Concretament, el subsector que generà un major valor afegit és el del comerç al detall, en què un 71% de la producció va ser valor afegit. Aquest per-

centatge es reduí en els casos del comerç a l'engròs i l'automoció a un 65% i a un 47%, respectivament.

La distribució del valor afegit també va ser força desigual entre els diferents subsectors. El comerç al detall i a l'engròs en destinaren respectivament un 51% i un 49% a excedent brut d'explotació, mentre que l'automoció hagué de fer front a unes despeses de personal molt més importants: un 62%. Cal esmentar també que el comerç a l'engròs va ser responsable, per si sol, del 55% de la inversió bruta en béns materials.

El nombre de persones ocupades en el sector del comerç va ser el 2001 de 62.103 de mitjana al llarg de l'any. Si n'observam el comportament per trimestres, es constata una certa estacionalitat, que tendeix a incrementar l'ocupació en el

**QUADRE I-83. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR COMERCIAL
SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2001)**

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Xifra de negoci	1.543.449	3.998.792	3.229.843	8.772.084
Valor de la producció	396.975	946.811	973.092	2.316.878
Valor afegit als preus del mercat	182.829	618.906	696.385	1.498.120
Valor afegit al cost dels factors	184.796	610.958	687.295	1.483.049
Despeses de personal	115.074	314.493	334.580	764.147
Excedent brut d'explotació	69.722	296.465	352.715	718.902
Compres i despeses en béns i serveis	1.418.662	3.460.522	2.575.490	7.454.674
Compres de béns i serveis per a la venda	1.205.187	3.136.041	2.301.026	6.642.254
Inversió bruta en béns materials	47.476	108.134	40.199	195.809
Personal ocupat (30/09)	8.014	19.729	36.205	63.948
Personal remunerat (30/09)	6.382	17.161	23.189	46.732

Unitat: dades econòmiques en milers d'euros.
Font: INE, enquesta anual de comerç.

segon i tercer trimestre. El 75% d'aquesta ocupació el generen les petites empreses. Per subsectors, el comerç al detall concentra el 57% del total de l'ocupació del sector comercial; el comerç a l'engròs, un 29%, i l'automoció, un 14%. (Vegeu el quadre I-84)

Si analitzam l'estructura laboral del sector comercial, veiem que l'estabilitat de l'ocupació va estar per sobre del 67%, i varen ser els treballadors de les petites empreses els que gaudiren d'una estabilitat major

(del 73%, enfront del 56% de les grans empreses). Respecte de la participació femenina, observam que els valors se situaven per sobre del 40%. La taxa d'externalitat en l'ocupació va ser ínfima, amb uns valors sempre inferiors al 2%. (Vegeu el quadre I-85)

Si fem referència als tres subsectors, l'estabilitat en l'ocupació va ser més alta en l'automoció i en el comerç a l'engròs, un 73% i un 69% respectivament, mentre que en el comerç al detall va ser del 64%.

QUADRE I-84. PERSONES OCUPADES SEGONS EL VOLUM DE LES EMPRESSES DEL SECTOR DEL COMERÇ (2001)

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
I trimestre	45.048	15.085	60.133
II trimestre	47.384	15.990	63.374
III trimestre	47.715	16.208	63.923
IV trimestre	45.251	15.731	60.983
Mitjana anual	46.350	15.754	62.103

Font: INE, enquesta anual de comerç.

QUADRE I-85. COEFICIENTS DEL SECTOR DEL COMERÇ RELACIONATS AMB EL FACTOR TREBALL (2001)

	Empreses amb menys de 20 persones ocupades	Empreses amb 20 o més persones ocupades	Total
Persones ocupades per empresa	2,6	50,4	3,4
Personal extern per empresa	0,0	0,7	0,0
Productivitat (euros)	21.381	31.235	23.880
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	72,7%	56,3%	67,1%
Taxa de participació femenina	44,1%	41,8%	43,5%
Taxa d'ocupació femenina assalariada	42,4%	41,8%	42,2%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	1,1%	1,6%	1,3%

Font: INE, enquesta anual de comerç.

La participació femenina, en canvi, és majoritària en el comerç al detall, en què les dones són majoria, amb una taxa superior al 60%, però molt més modesta en el comerç a l'engròs, un 24%, i en l'automoció, un 14%. Per una altra banda, l'externalitat en l'ocupació torna a ser testimonial en tots els casos, novament sempre per sota del 2%. (Vegeu el quadre I-86)

9.4.

EVOLUCIÓ CONJUNTURAL DEL COMERÇ AL DETALL

Per calibrar l'evolució més recent del comerç al detall disposam de la informació que proporciona l'enquesta de conjuntura de comerç al detall, que publica mensualment l'INE. El problema d'aquesta enquesta és que es va començar a fer al gener del 2002 i, per tant, no ens ofereix gaire perspectiva històrica per establir comparacions. Així i tot, una anàlisi del

món del comerç no pot prescindir de l'únic índex oficial que actualment es publica sobre l'evolució conjuntural, en aquest cas, del comerç al detall.

L'índex de comerç al detall, base 2002, ens mostra l'evolució de les vendes del comerç al detall. A les Illes Balears, les vendes varen créixer durant el 2003 un 4,17%, per davall del creixement mitjà que s'observa a la resta de comunitats autònomes, que va ser del 5,68%. (Vegeu el quadre I-87)

Al llarg del 2003 el comerç al detall va seguir a les Illes Balears una tendència clarament marcada per l'efecte de l'estacionalitat, característic de la nostra economia. D'aquesta manera, va ser entre els mesos de maig i octubre que s'experimentà un volum de vendes més important respecte de la resta de l'any. Si ho comparam amb els mateixos mesos de l'any anterior, només en els mesos de gener i març disminuïren les vendes respecte de l'any precedent. El mes de juliol va ser el d'un major nombre de vendes, en coinci-

QUADRE I-86. COEFICIENTS DEL SECTOR DEL COMERÇ RELACIONATS AMB EL FACTOR TREBALL SEGONS EL TIPUS D'ACTIVITAT (2001)

	Automoció	Comerç a l'engròs	Comerç al detall	Total
Persones ocupades per empresa	4,5	4,8	2,8	3,4
Personal extern per empresa	0,0	0,1	0,0	0,0
Productivitat (euros)	23.590	32.418	19.402	23.880
Taxa d'estabilitat en l'ocupació	72,9%	68,9%	64,2%	67,1%
Taxa de participació femenina	14,2%	24,0%	60,7%	43,5%
Taxa d'ocupació femenina remunerada	15,0%	24,6%	62,8%	42,2%
Taxa d'externalitat en l'ocupació	0,5%	1,7%	1,2%	1,3%

Font: INE, enquesta anual de comerç.

QUADRE I-87. ÍNDEX DE COMERÇ AL DETALL PER COMUNITATS AUTÒNOMES. UNITAT: BASE 2001 (PREUS CORRENTS) (2002-2003)			
	2002	2003	% variació
Andalusia	104,9	109,8	4,69
Aragó	103,3	107,0	3,53
Astúries	103,5	110,9	7,23
Illes Balears	102,2	106,4	4,17
Canàries	104,7	113,3	8,23
Cantàbria	101,4	108,1	6,57
Castella i Lleó	105,6	108,1	2,38
Castella-la Manxa	105,2	112,3	6,71
Catalunya	106,3	114,2	7,43
Com. Valenciana	107,8	113,9	5,66
Extremadura	105,5	114,9	8,87
Galícia	105,6	113,2	7,19
Madrid	103,4	107,5	3,94
Múrcia	108,6	118,1	8,70
Navarra	103,9	112,9	8,64
País Basc	103,0	108,3	5,09
La Rioja	105,0	112,6	7,20
Ceuta	97,9	98,0	0,10
Melilla	101,0	104,3	3,36
Espanya	105,0	111,0	5,68

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

dir l'afluència turística estival amb les rebaixes de l'estiu. Com l'any 2002, el més de desembre del 2003 fou protagonista d'una pujada important de les vendes, de més de 20 punts respecte del mes de novembre, gràcies a l'efecte del Nadal. (Vegeu el quadre I-88)

Si ho comparam amb l'evolució que ha seguit a l'Estat espanyol, l'estacionalitat de l'economia illenca és, una altra vegada, l'element explicatiu del valor major de l'índex a les Illes Balears entre els mesos de maig i octubre, mentre que la resta de l'any se situava per davall de l'índex registrat a l'Estat espanyol. En ambdós casos, deixant de banda els efectes estacionals, s'eviden-

cia una lleugera tendència creixent al llarg de l'any 2003, més pronunciada en el cas de l'Estat espanyol. (Vegeu el gràfic I-21)

El comportament del comerç al detall durant el 2003 pel que fa a l'ocupació va ser força similar a l'evolució de les vendes que acabam de comentar. Així, l'ocupació en el comerç al detall es va mantenir pràcticament estable, i va davallar fins i tot un 0,2%, mentre que en l'àmbit de l'Estat espanyol l'ocupació va augmentar un 3,3%. (Vegeu el quadre I-89)

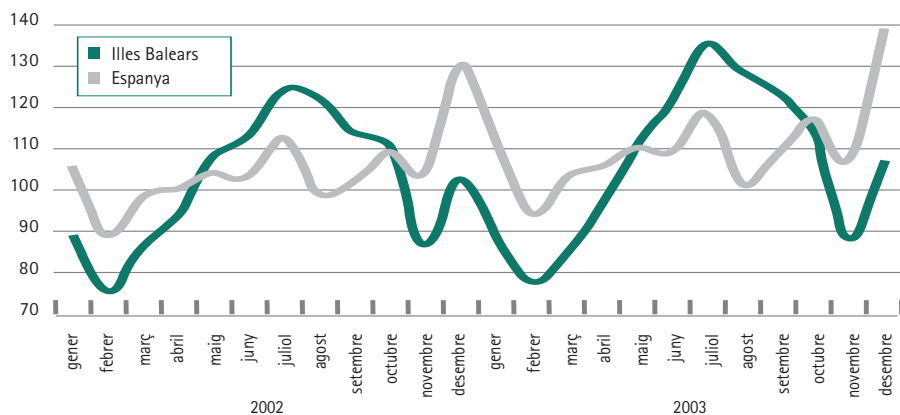
Al marge d'aquesta lleugera tendència creixent de l'ocupació respecte de l'any anterior, es constata també la presència d'una

QUADRE I-88. ÍNDEX DE COMERÇ AL DETALL (2003)
UNITAT: BASE 2001 (PREUS CORRENTS)

	Índex	% variació mensual	% variació interanual
Gener	88,8	-13,90	-0,40
Febrer	78,1	-12,10	2,60
Març	85,4	9,30	-0,80
Abril	96,4	13,00	2,90
Maig	111,3	15,40	2,80
Juny	121,4	9,10	7,30
Juliol	134,9	11,10	8,90
Agost	128,4	-4,80	5,30
Setembre	123,0	-4,20	7,60
Octubre	113,9	-7,40	4,10
Novembre	88,4	-22,40	1,30
Desembre	107,3	21,30	4,00

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

Gràfic I-21
Índex de comerç al detall (2002-2003)
Unitat: base 2001 (preus corrents)

Font: Elaboració pròpia.

pauta estacional en els termes de l'evolució de les vendes. (Vegeu el quadre I-90)

Pel que fa als preus, no es disposa de cap indicador que abasti el sector del comerç

al detall en conjunt. En qualsevol cas, sí que és possible aproximar-s'hi a partir dels preus dels grups de productes que són característics de la venda al detall i que, per tant, poden ser representatius

QUADRE I-89. ÍNDEX D'OCUPACIÓ DEL COMERÇ AL DETALL PER COMUNITATS AUTÒNOMES.
UNITAT: BASE 2001 (2002-2003)

	2002	2003	% variació
Andalusia	103,2	107,6	4,19
Aragó	101,8	104,9	3,07
Astúries	101,0	102,2	1,14
Illes Balears	100,8	100,5	-0,22
Canàries	103,5	107,7	4,06
Cantàbria	101,8	105,1	3,24
Castella i Lleó	102,5	104,2	1,71
Castella-la Manxa	102,3	105,9	3,47
Catalunya	103,0	106,4	3,28
Com. Valenciana	102,3	104,8	2,44
Extremadura	102,2	103,7	1,49
Galícia	100,6	104,4	3,80
Madrid	106,4	111,4	4,68
Múrcia	104,1	108,8	4,51
Navarra	101,6	105,9	4,18
País Basc	102,8	105,2	2,41
La Rioja	106,1	109,7	3,35
Ceuta	102,9	106,6	3,59
Melilla	102,2	99,3	-2,84
Espanya	103,2	106,6	3,30

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

QUADRE I-90. ÍNDEX D'OCUPACIÓ DEL COMERÇ AL DETALL PER TRIMESTRES.
UNITAT: BASE 2001 (2003)

	Índex	% variació mensual	% variació interanual
I trimestre	97,4	-3,00	1,00
II trimestre	102,5	5,30	-0,10
III trimestre	102,9	0,40	-0,80
IV trimestre	99,3	-3,50	-1,10

Font: INE, enquesta de conjuntura de comerç al detall.

dels preus del sector. Així, hem obtingut un indicador de l'evolució dels preus del sector del comerç a partir de la combinació dels preus dels grups de productes

següents: l'alimentació i les begudes no alcohòliques, les begudes alcohòliques i el tabac, el vestit i el calçat, el parament de la llar i la medicina.

La inflació en el sector del comerç al detall va ser el 2003 del 2,3%, set dècimes més baixa que la inflació a l'Estat espanyol. Els preus segueixen una tendència alcista, tot i que, als mesos d'hivern (gener, febrer i desembre) i als d'estiu

(juny, juliol i agost), o varen decreixer respecte del mes anterior o es varen mantenir estables. Respecte del 2002, el primer i segon trimestres foren els períodes més inflacionistes. (Vegeu el quadre I-91 i el gràfic I-22)

QUADRE I-91. ÍNDEX DE PREUS AL CONSUM EN EL COMERÇ AL DETALL.
UNITAT: BASE 2001 (2003)

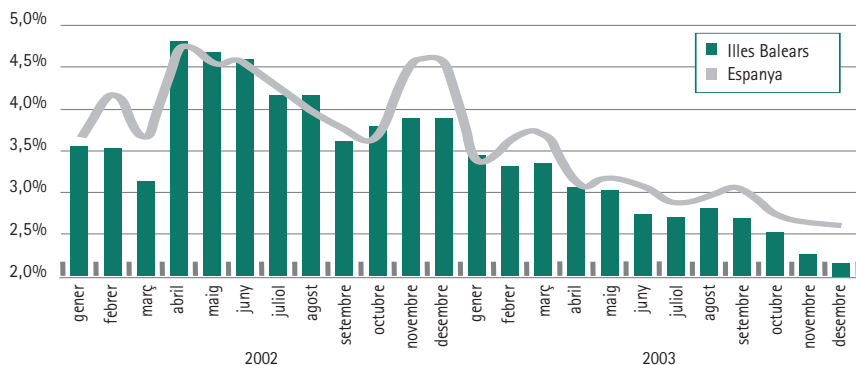
	Índex	% variació mensual	% variació interanual
Gener	105,4	-1,1	3,4
Febrer	105,4	0,0	3,3
Març	105,9	0,5	3,4
Abril	107,7	1,7	3,1
Maig	108,0	0,3	3,0
Juny	107,8	-0,2	2,7
Juliol	107,1	-0,6	2,7
Agost	106,1	-0,9	2,8
Setembre	106,5	0,3	2,7
Octubre	107,4	0,9	2,5
Novembre	109,0	1,5	2,3
Desembre	109,0	0,0	2,2
Total del 2003	—	2,3	—

Unitat: base 2001.

Font: INE i elaboració pròpia.

Gràfic I-22

Inflació en el sector del comerç (2001-2003)

Font: Elaboració pròpia.

10

TRANSPORTS I COMUNICACIONS

RESUM

A partir de les dades que proporciona l'enquesta de serveis de l'INE per a l'any 2001*, el subsector dels transports (sense incloure les activitats de comunicacions) va donar ocupació a 26.020 persones. A més, aquest subsector va realitzar unes inversions brutes per valor de 139,8 milions d'euros i va tenir un VAB al cost dels factors de 1.064 milions d'euros. A partir de les dades desglossades de què disposam, resulta que el transport de viatgers va donar feina a 12.101 treballadors, va invertir uns 62 milions d'euros en béns materials, i va tenir un VAB al cost dels factors de 617,7 milions d'euros, cosa que representa el 58% del corresponent VAB al cost dels factors del sector de transports. En conseqüència, en termes de valor afegit, el transport de viatgers fou la branca més important. D'altra banda, el transport de les mercaderies va donar ocupació a 5.126 persones, va suposar una inversió bruta en béns materials de 14 milions d'euros, i va aportar el 14% del VAB al cost dels factors del sector dels transports. Per acabar, les activitats annexes al transport representaren el 34% del personal ocupat en el sector de transport, realitzaren inversions en béns materials per valor de 63,5 milions d'euros, i aportaren el 28% del VAB al cost dels factors del sector transport.

Segons les dades que proporciona la base de dades SABI (Sistema d'Anàlisi de Balanços Ibèrics), les empreses que s'han registrat al Registre Mercantil de les Balears que es troben dins les activitats del transport terrestre i les activitats annexes al transport són les que representen un percentatge major sobre el total d'empreses d'aquest sector. És interessant tenir en compte, a més, que les empreses de transport aeri i les empreses de comunicacions registrades al Registre Mercantil de les Illes Balears es troben, totes, ubicades a l'illa de Mallorca.

Quant a les empreses que es troben dins els sectors de les activitats postals i de les comunicacions, l'any 2001 sumaven un total de 136, varen donar ocupació a 839 persones, varen tenir un VAB al cost dels factors de -10,6 milions d'euros -de signe negatiu, fet derivat, sobretot, d'un excés de despeses en serveis exteriors-, i varen invertir en béns materials per valor de 3,1 milions d'euros. Durant l'any 2003 es va registrar un increment de les activitats postals i de comunicació.

* S'ha d'advertir que les dades que es manegen pertanyen a l'INE i que les darreres són les corresponents al 2001. Les úniques dades desagregades per subsectors corresponents a Balears, són les que es publiquen en aquesta *Memòria del CES*.

10.1.

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat s'analitzarà globalment tot el sector del transport i les comunicacions, amb referència a l'enquesta de serveis de l'INE. En els apartats següents, s'analitzaran, doncs, el transport i les branques en què es divideix. A continuació, s'analitzaran els principals trets del subsector de les comunicacions i, finalment, s'acabarà amb un estudi de la conjuntura per a l'any 2003.

Les Balears durant l'any 2001 -i històricament-, varen tenir més personal contractat durant el segon i el tercer trimestre que la resta de l'any, fet que mostra la forta estacionalitat d'aquesta comunitat. Va tenir més persones ocupades per empresa en el sector dels transports i les comunicacions que Espanya. També cal tenir en compte que les Illes Balears varen ser menys productives que la mitjana nacional (41.606, a les Illes, i 44.349, a Espanya), però aquest fet és degut que les empreses amb més de 20 persones ocupades són, precisament, les que varen tenir una productivitat molt menor. És, per tant, interessant destacar que les Balears tenien més treballadors per empresa i, a més, eren menys productius; tot això ho podem explicar pel fet que els salaris mitjans de les Illes de l'any 2001 eren més alts que els nacionals, cosa que va fer que aquest sector fos menys competitiu, per causa que la taxa de despeses de personal era molt elevada. (Vegeu el quadre I-92 i el quadre I-93)

A les Balears, l'any 2001, hi havia més de 25 mil treballadors ocupats al sector del transport i les comunicacions, i es va donar lloc a un volum de negoci de 5.852 milions d'euros i un valor afegit al cost dels factors d'aproximadament 1.000 milions d'euros. Aquest diferencial tan gran és degut, principalment, a un consum de mercaderies i a unes despeses en serveis exteriors molt elevats. Comparant les illes amb els valors nacionals, podem veure que un 2,8% dels treballadors ocupats al sector del transport i les comunicacions d'Espanya eren a les Illes Balears i, a més, aquesta comunitat autònoma va aportar el 2,5% del VAB al cost dels factors d'Espanya. L'excedent brut d'explotació de les Illes Balears va ser de 385 milions d'euros, i va representar un 1,84% del total d'excedent brut espanyol. En canvi, si ho diferenciam per tipologies d'empreses, veiem que les empreses de menys de 20 persones ocupades representen un 2,34% del total nacional d'aquest tipus d'empreses, mentre que la resta en representen l'1,63%. En conseqüència, el pes que tingueren les petites empreses de les Illes Balears sobre el total nacional va

ser més important que el que tingueren les grans empreses. (Vegeu el quadre I-93)

Com a darrer tret important, en termes comparatius, cal destacar que la taxa de participació femenina a les illes va ser de quasi el doble que la corresponent a Espanya, aquesta xifra era més alta a les empreses que tenien 20 o més persones ocupades. Les grans empreses de les Balears (de 20 o més persones ocupades) varen ser les que representaren la part més important de la xifra de volum de negoci (89% del total) així com de l'excedent brut d'explotació (63%); en canvi el personal que ocuparen aquestes fou, com a terme mig, del 49% del total de persones ocupades a les Illes Balears en aquest sector. Per tant, sembla contradictori el fet de que les petites empreses d'aquest sector varen ocupar a més treballadors que les grans empreses i, en canvi, representaren una xifra de negocis menor, cosa que fa que la seva productivitat fora menor. La taxa d'assalariats a les empreses que tenien més persones ocupades fou molt més elevada. (Vegeu el quadre I-94)

**QUADRE I-92. PERSONES OCUPADES EN LES ACTIVITATS
DE TRANSPORTS I COMUNICACIONS (2001)**

	Espanya			Balears		
	Total	1	2	Total	1	2
1r trimestre	900.515	408.780	491.735	23.551	9.219	14.332
2n trimestre				26.227	9.777	16.450
3r trimestre	924.698	412.294	512.403	27.168	10.046	17.122
4t trimestre				24.378	9.470	1.490
Mitjana anual	912.606	410.537	502.069	25.331	9.628	12.348

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-93. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DEL SECTOR DEL TRANSPORT I COMUNICACIONS (2001)*

	Espanya			Balears		
	Total	1	2	Total	1	2
1. Volum de negoci	100.534,9	28.766,8	71.768,1	5.851,9	655	5.196,9
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	—	—	—	1,2	0,3	0,9
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	1.389,5	29,1	1.360,4	0,8	0,1	0,7
4. Altres ingressos de gestió	1.793,3	220,4	1.572,9	118,5	3,5	115
5. Consum de mercaderies	9.447	1.969,9	7.477,1	2.344,5	153,4	2.191,1
6. Treballs realitzats per altres empreses	—	—	—	463,6	84,5	379,1
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	72.551,3	19.633	52.918,3	3.164,3	421	2.743,3
8. Consum de matèries primeres i altres aprovisionaments	11.508,7	4.624,5	6.884,2	722,2	76,5	645,8
9. Despeses en serveis exteriors	20.833,7	4.568,5	16.265,2	1.315,7	91	1.224,7
10. Altres despeses de gestió	1.397,9	49	1.348,9	85,3	0,5	84,8
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	38.811	10.390,9	28.420,1	1.041,1	253	788
12. Impostos lligats a la producció	—	—	—	6,1	3,5	2,6
13. Subvencions a l'explotació	2.043,6	35,6	2.008	19	1	18
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	40.493	10.273,5	30.219,5	1.053,9	4,6	-15,2
15. Despeses de personal	19.594,2	4.041,4	15.552,8	669,2	104,9	564,3
a. Sous i salaris	15.143,8	3.172,8	11.970,9	523,3	82,7	440,6
b. Indemnitzacions	149,1	18,7	130,4	7,7	0,2	7,5
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	3.696,8	792,4	2.904,5	121	21,6	99,4
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	202,9	5,3	197,7	0,5	0,04	0,5
e. Altres despeses socials	401,5	52,2	349,3	16,7	0,4	16,3
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	20.898,8	6.232,1	14.666,7	384,7	145,6	239,1

* Unitat: milions d'euros.
1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.
2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.
Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-94. PRINCIPALS RÀTIOS DEL SECTOR DEL TRANSPORT I COMUNICACIONS (2001)

	Espanya			Balears		
	Total	1	2	Total	1	2
Productivitat	44.349	24.996	60.193	41.606	26.019	51.164
Taxa de valor afegit	55,8	52,3	57,1	33,3	59,5	29,3
Taxa de despeses personal	48,4	39,3	51,5	63,5	41,9	70,2
Taxa d'assalariats	78,6	53	99,4	83,7	56,9	99,9

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

10.2.

ELS TRANSPORTS

Aquest punt del capítol analitza l'enquesta de serveis de l'INE de l'any 2001 pel que fa al subsector de transports. Per tant, engloba les activitats que s'engloben en la CNAE 60, 61, 62 i 63.*

Un 63% del personal ocupat d'aquest grup d'activitats treballava, l'any 2001, a empreses que tenien 20 o més persones

ocupades, fet que ressalta la importància que tenen les empreses grans. Per causa de la forta estacionalitat que té aquest sector de l'activitat, el nombre de treballadors ocupats pot variar en més de 3.000 persones depenent del trimestre que analitzam. Si tenim en compte que el 96,8% de les persones ocupades en el sector del transport i les comunicacions, estaven ocupades únicament en el de transport, podem veure que aquestes activitats són més rellevants que les de la comunicació. (Vegeu el quadre I-95)

QUADRE I-95. PERSONES OCUPADES EN LES ACTIVITATS DE TRANSPORT (CNAE 60, 61, 62, 63) (2001)

	Total	1	2
1r trimestre	22.751	8.842	13.908
2n trimestre	25.439	9.422	16.017
3r trimestre	26.353	9.679	16.672
4t trimestre	23.548	9.109	14.438
Mitjana anual	24.522	9.263	15.259

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

* Les activitats 60, 61 i 62 de la CNAE inclou el transport de viatgers i de mercaderies i la 63 de la CNAE inclou les activitats annexes al transport on l'activitat 633 són les agències de viatges.

D'altra banda, la xifra de negocis del subsector dels transports de l'any 2001 representava el 99% del total de la que correspon al sector del transport i les comunicacions. Així, la quantia fou de 5.810 milions d'euros, que varen aportar, eminentment, empreses que tenien 20 o més persones ocupades. El VAB al cost dels factors fou de 1.064 milions d'euros, mentre que l'excedent brut d'explotació fou de 412 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-96)

10.2.1. EL TRANSPORT DE VIATGERS

En un primer lloc podem observar que les persones ocupades, com a terme mitjà l'any 2001, en les activitats de transport de viatgers foren 11.278; d'aquestes, 8.000 treballaven en empreses de 20 o més treballadors i, consegüentment, només el 30% de les persones ocupades en aquest tipus d'activitat eren en petites empreses. (Vegeu el quadre I-97)

**QUADRE I-96. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT
(CNAE 60, 61, 62, 63) (2001)***

	Total	1	2
1. Volum de negocis	5.810,90	635,3	5.175,50
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	1,14	0,26	0,88
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0,75	0,08	0,65
4. Altres ingressos de gestió	114,30	3,30	111,10
5. Consum de mercaderies	2.344,50	153,28	2.191,10
6. Treballs realitzats per altres empreses	453,40	81,97	371,30
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	3.129,50	403,67	2.726,00
8. Consum de matèries primeres i altres aprovis.	714,20	68,80	645,30
9. Despeses en serveis exteriors	1.278,50	85,90	1.192,40
10. Altres despeses de gestió	85,26	68,45	84,82
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	1.051,60	248,50	803,30
12. Impostos lligats a la producció	5,90	3,50	2,52
13. Subvencions a l'explotació	18,75	0,96	17,80
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	1.064,50	246	818,60
15. Despeses de personal	652,80	101,20	551,50
a. Sous i salaris	510,20	79,80	430,40
b. Indemnitzacions	7,63	0,21	7,41
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	118,10	20,90	97,30
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,46	0,04	0,44
e. Altres despeses socials	16,20	0,34	15,87
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	411,77	144,65	267,08

* Unitat: milions d'euros.

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

**QUADRE I-97. PERSONES OCUPADES EN LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE VIATGERS
(PART CNAE 60, 61, 62) (2001)**

	Total	1	2
1r trimestre	10.218	3.048	7.170
2n trimestre	11.876	3.387	8.489
3r trimestre	12.416	3.448	8.967
4t trimestre	10.605	3.142	7.462
Mitjana anual	11.278	3.256	8.022

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

L'activitat de transport de viatgers va aportar un total de 2.208 milions d'euros de xifra de negoci, que suposa un VAB al cost dels factors de 617 milions; aquesta reducció tan important fou deguda, principalment, al consum de mercaderies i a les despeses de serveis exteriors que varen tenir, principalment, les empreses de 20 o més persones ocupades. L'excedent brut fou de 246

milions d'euros. Així, les empreses grans foren les que aportaren la major part del volum de negoci, mentre que les petites empreses tingueren un paper relativament més important, encara que minoritari, en l'excedent brut d'explotació; aquest fet és degut, principalment, a les fortes despeses de serveis exteriors que tingueren les empreses més grans. (Vegeu el quadre I-98)

QUADRE I-98. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE VIATGERS (PART CNAE 60, 61, 62) (2001)*

	Total	1	2
1. Volum de negocis	2.208,50	116,30	2.092,20
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	0,88	0,00	0,88
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0,05	0,00	0,05
4. Altres ingressos de gestió	62,0	0,10	62,00
5. Consum de mercaderies	12,4	0,08	12,30
6. Treballs realitzats per altres empreses	255,00	2,97	252,00
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	2.004,30	113,37	1.890,93
8. Consum de matèries primeres i altres aprovis.	462,70	13,40	449,30
9. Despeses en serveis exteriors	879,50	15,70	863,80
10. Altres despeses de gestió	59,50	0,01	59,50
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	602,60	84,30	518,40
12. Impostos lligats a la producció	2,30	1,40	0,98

Continua

QUADRE I-98. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE VIATGERS (PART CNAE 60, 61, 62) (2001)*

	Total	1	2
13. Subvencions a l'explotació	17,40	0,30	17,10
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	617,70	83,20	534,50
15. Despeses de personal	371,10	16,60	354,50
a. Sous i salaris	292,00	13,20	278,90
b. Indemnitzacions	1,90	0,01	1,88
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	65,10	3,40	61,80
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,14	0,00	0,14
e. Altres despeses socials	11,90	0,04	11,87
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	246,60	66,60	179,98

* Unitat: milions d'euros.

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Les empreses de transport de viatgers són les que més inversió bruta en béns materials varen fer de totes les empreses de transport. A més, la productivitat d'aquest grup d'activitats fou, com a terme mitjà, de quasi 55.000 euros, si bé cal destacar el fort diferencial que hi hagué entre la productivitat de les empreses de menys de 20 persones ocupades (25.556 euros) respec-

te de les empreses grans (66.628 euros). D'altra banda, la taxa de despeses de personal de les empreses grans fou el triple que la corresponent a les petites. També és important destacar el fet que la taxa d'assalariats que tingueren les empreses grans fou molt més alta que la respectiva de les empreses de menys de 20 persones ocupades. (Vegeu el quadre I-99)

QUADRE I-99. PRINCIPALS RÀTIOS DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE VIATGERS (PART CNAE 60, 61, 62) (2001)

	Total	1	2
Productivitat	54.769	25.556	66.628
Taxa de valor afegit	30,8	73,4	28,3
Taxa de despeses de personal	60,1	20,0	66,3
Taxa d'assalariats	82,1	37,7	99,9

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

10.2.2. EL TRANSPORT DE MERCADERIES

Les activitats de transport de mercaderies s'analitzaran comparativament amb les del transport de viatgers.

Les empreses que transportaren viatgers, l'any 2001, ocuparen unes 12.000 persones, mentre les de transport de mercaderies només unes 5.000 persones; així i tot, les despeses de personal no foren el doble en el primer cas (com caldria esperar), sinó que foren el quàdruple. (Vegeu el quadre I-97 i el quadre I-100)

L'any 2001, el transport de viatgers de les Illes Balears, tant per via terrestre com per via marítima i aèria, va suposar una xifra de negoci de més de 2.000 milions d'euros, mentre que el de mercaderies només va assolir un poc més de 400 milions d'euros; aquestes quanties representaren el 38% i el 7% de la xifra de negocis del sector dels transports i de les comunicacions, respectivament. Quant a l'excedent brut, representaren el 64% i el 16% del total d'excedent brut d'aquest sector. És interessant fer una anàlisi comparativa de les dades referents al transport de viatgers i al

transport de mercaderies, ja que reflecteixen valors molt dispars. Així, el transport de viatgers suposà una ocupació per empresa major que el transport de mercaderies (5 persones ocupades en les empreses de transport de viatgers i 3, en el cas d'empreses de transport de mercaderies). (Vegeu el quadre I-98 i el quadre I-101)

Els treballadors ocupats en empreses que transporten viatgers tingueren uns salaris molt distints depenent de si treballaven en una empresa gran o en una de petita. En canvi, els que treballaren en empreses de transport de mercaderies tingueren uns sous més similars. La taxa de participació femenina fou de més del doble en les empreses de transport de viatgers respecte de les que transportaren mercaderies, i la taxa d'externalitat, en canvi, va ser gairebé igual. A més, el transport de viatgers fou quasi el doble de productiu que el de mercaderies. D'altra banda, la taxa de despeses de personal fou molt similar (al voltant del 60%), mentre que la taxa d'assalariats va ser més distinta, a favor de l'activitat de transport de viatgers. (Vegeu el quadre I-99 i el quadre I-102)

QUADRE I-100. PERSONES OCUPADES DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE MERCADERIES (PART CNAE 60, 61, 62) (2001)

	Total	1	2
1r trimestre	4.852	3.954	898
2n trimestre	5.060	4.092	968
3r trimestre	5.132	4.217	914
4t trimestre	4.947	4.073	874
Mitjana anual	4.998	4.084	914

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-101. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE MERCADERIES (PART CNAE 60, 61, 62) (2001)*

	Total	1	2
1. Volum de negocis	413,90	228,30	185,60
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	0,10	0,10	0,00
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0,00	0,00	0,00
4. Altres ingressos de gestió	5,30	0,30	5,00
5. Consum de mercaderies	23,50	21,30	2,10
6. Treballs realitzats per altres empreses	70,60	25,30	45,20
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	325,30	182,00	143,30
8. Consum de matèries primeres i altres aprovis.	51,40	39,00	12,40
9. Despeses en serveis exteriors	121,60	40,50	81,10
10. Altres despeses de gestió	0,90	68,00	0,80
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	151,40	102,50	49,00
12. Impostos lligats a la producció	2,00	1,10	0,90
13. Subvencions a l'explotació	1,00	0,60	0,40
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	150,40	102,00	48,40
15. Despeses de personal	90,00	52,70	37,30
a. Sous i salaris	70,60	41,30	29,30
b. Indemnitzacions	0,23	0,08	0,16
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	17,50	11,10	6,40
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,02	0,02	0,00
e. Altres despeses socials	1,60	0,20	1,40
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	60,37	49,252	11,10

* Unitat: milions d'euros.

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-102. PRINCIPALS RÀTIOS DE LES ACTIVITATS DE TRANSPORT DE MERCADERIES (PART CNAE 60, 61, 62) (2001)

	Total	1	2
Productivitat	30.097	24.967	53.030
Taxa de valor afegit	46,2	56,0	33,8
Taxa de despeses de personal	59,9	51,7	77,1
Taxa d'assalariats	77,5	64,2	64,1

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

10.2.3. LES AGÈNCIES DE VIATGES

Les activitats annexes al transport engloben les agències de viatges, la manipulació i el dipòsit de mercaderies, l'organització del transport de mercaderies, i altres. A causa de la importància que tenen, dins aquest grup d'activitats, analitzarem les agències de viatges de manera diferenciada de la resta.

El volum de negocis de les activitats annexes al transport fou, l'any 2001, de 3.190 milions d'euros, el 95% dels quals procedeixen de les agències de viatges. A més, el personal ocupat va ser de 7.405 persones, xifra que representa el 84% del total de personal ocupat per les activitats annexes al transport. La branca de les agències de viatges estaven formades per 438 empreses, de les quals només el 7% eren empreses de 20 o més persones ocupades, però cal tenir en compte que aquestes empreses tenien el 59% dels locals oberts al públic que hi ha a les Illes

Balears, cosa que fa que el volum de negoci de les empreses grosses fos més important que el de les empreses petites. El VAB al cost dels factors de l'any 2001 de les agències de viatges va ser de 255 milions d'euros i l'excedent brut, de 94 milions d'euros. Les agències de viatges, així com la majoria d'activitats de les Illes, sofreixen una forta estacionalitat, cosa que justifica el fet que el major nombre de persones ocupades fos durant el segon i el tercer trimestre. La taxa d'ocupació femenina de les agències de viatges (66%) va ser molt més elevada que la referent al sector dels transports (37%); el salari mitjà que cobraven les persones ocupades en aquestes empreses va ser molt diferent depenent de si treballaven en una empresa de menys de 20 persones ocupades (14.500 euros) o si era de 20 o més persones ocupades (19.300 euros), possiblement a causa de la menor productivitat que varen tenir les primeres empreses. (Vegeu el quadre I-103, el quadre I-104 i el quadre I-105)

QUADRE I-103. PERSONES OCUPADES EN LES ACTIVITATS DE LES AGÈNCIES DE VIATGES (CNAE 633) (2001)

	Total	1	2
1r trimestre	6.383	1.097	5.285
2n trimestre	7.154	1.162	5.992
3r trimestre	7.411	1.205	6.206
4t trimestre	6.633	1.087	5.546
Mitjana anual	6.895	1.138	5.757

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-104. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS DE LES AGÈNCIES DE VIATGES (CNAE 633) (2001)*

	Total	1	2
1. Volum de negocis	3.014,70	199,20	2.815,50
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	0,08	0,08	0,00
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0,70	0,08	0,60
4. Altres ingressos de gestió	44,90	1,90	43,00
5. Consum de mercaderies	2.308,40	131,80	2.176,60
6. Treballs realitzats per altres empreses	67,60	24,60	43,00
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	684,40	44,90	639,50
8. Consum de matèries primeres i altres aprovis.	170,90	0,60	170,20
9. Despeses en serveis exteriors	233,30	12,20	221,00
10. Altres despeses de gestió	24,80	0,40	24,50
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	255,40	31,70	223,70
12. Impostos lligats a la producció	0,90	0,30	0,60
13. Subvencions a l'explotació	0,30	0,01	0,30
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	254,90	31,40	223,50
15. Despeses de personal	160,40	15,20	145,10
a. Sous i salaris	123,00	12,10	110,90
b. Indemnitzacions	5,30	0,03	5,30
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	29,60	3,10	26,50
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,30	0,02	0,30
e. Altres despeses socials	2,10	0,01	2,10
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	94,50	16,10	78,40

* Unitat: milions d'euros.

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-105. PRINCIPALS RÀTIOS DE LES ACTIVITATS DE LES AGÈNCIES DE VIATGES (CNAE 633) (2001)

	Total	1	2
Productivitat	36.963	27.562	38.821
Taxa de valor afegit	37,2	69,9	35,0
Taxa de despeses de personal	62,9	48,6	64,9
Taxa d'assalariats	95,7	73,8	100,0

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

10.2.4. ALTRES ACTIVITATS ANNEXES AL TRANSPORT

L'any 2001 hi havia 213 empreses en la resta d'activitats annexes al transport. Només 9 eren empreses d'una mida gran i tenien el 9% del locals, fet que fa ressaltar la importància que tenen les empreses petites que es troben dins les activitats de la manipulació i el dipòsit de mercaderies, l'organització del transport de mercaderies, i altres. Així i tot, les empreses petites només tingueren 220 persones més ocupades que les grans empreses. És destacable el fet que l'estacionalitat no afecta gaire aquestes activitats, ja que el nombre de persones ocupades fou molt similar durant els dife-

rents trimestres de l'any 2001. (Vegeu el quadre I-106)

Tot aquest grup d'activitats va aportar un VAB al cost dels factors de 41 milions d'euros, i un excedent brut de 10 milions d'euros. Les despeses més importants d'aquestes activitats varen ser, en aquest ordre, les de serveis exteriors (44 milions d'euros) i les de personal (31 milions d'euros). L'excedent brut d'explotació de les empreses que varen tenir menys de 20 persones ocupades (de 12,7 milions d'euros en total) va ser molt diferent al de les que en tingueren 20 o més (de menys 2,4 milions d'euros). (Vegeu el quadre I-107)

QUADRE I-106. PERSONES OCUPADES EN LES ACTIVITATS ANNEXES AL TRANSPORT (CNAE 631, 632, 634) (2001)

	Total	1	2
1r trimestre	1.298	743	555
2n trimestre	1.349	781	568
3r trimestre	1.394	809	585
4t trimestre	1.363	807	556
Mitjana anual	1.351	785	566

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-107. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS ANNEXES AL TRANSPORT (CNAE 631, 632, 634) (2001)*

	Total	1	2
1. Volum de negocis	173,80	91,50	82,20
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	0,08	0,08	0,00
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0,00	0,00	0,00
4. Altres ingressos de gestió	2,10	1,00	1,10
5. Consum de mercaderies	0,20	0,10	0,10

Continua

QUADRE I-107. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS ANNEXES AL TRANSPORT (CNAE 631, 632, 634) (2001)*			
	Total	1	2
6. Treballs realitzats per altres empreses	60,20	29,10	31,10
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	115,50	63,40	52,20
8. Consum de matèries primeres i altres aprovis.	29,20	15,80	13,40
9. Despeses en serveis exteriors	44,10	17,50	26,50
10. Altres despeses de gestió	0,06	0,04	0,02
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	42,20	30,00	12,20
12. Impostos lligats a la producció	0,70	0,70	0,04
13. Subvencions a l'explotació	0,05	0,05	0,00
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	41,50	29,40	12,20
15. Despeses de personal	31,30	16,70	14,60
a. Sous i salaris	24,60	13,20	11,30
b. Indemnitzacions	0,20	0,09	0,07
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	5,90	3,30	2,60
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,00	0,00	0,00
e. Altres despeses socials	0,60	0,09	0,50
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	10,30	12,70	-2,40

* Unitat: milions d'euros.

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

Quant a aquesta branca del sector del transport, el salari mitjà de les empreses grans i de les petites va ser molt similar; en canvi, la productivitat de les empreses amb

menys de 20 persones ocupades fou major que la resta. Un altre fet destacable és la baixa taxa de participació femenina que va tenir (18,3%). (Vegeu el quadre I-108)

QUADRE I-108. PRINCIPALS RÀTIOS DE LES ACTIVITATS ANNEXES AL TRANSPORT (CNAE 631, 632, 634) (2001)			
	Total	1	2
Productivitat	30.747	37.426	21.483
Taxa de valor afegit	36,0	46,4	23,3
Taxa de despeses de personal	75,3	56,9	119,8
Taxa d'assalariats	71,3	63,0	75,9

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

10.3.

LES COMUNICACIONS

El darrer subsector que es troba dins el sector dels transports i les comunicacions és el de les activitats de comunicacions, que engloba les activitats postals i de comunicacions (CNAE, 64).

L'ocupació que tingueren les empreses que es dediquen a activitats postals i de comunicacions a les Illes Balears per a l'any 2001 va ser de 809 persones, com a terme mitjà. En aquest tipus d'empreses no es detecta estacionalitat, ja que aquest valor és manté durant els quatre trimestres de l'any. En canvi, hi hagué una alta taxa d'externalitat en l'ocupació de les empreses de 20 o més persones ocupades, del 18% enfront del 0% que tenen les empreses d'una mida inferior. (Vegeu el quadre I-109)

Aquest subsector, l'any 2001, englobava 135 empreses, de les quals només 8 tenien 20 o més persones ocupades, de tal manera que predominaren les empreses petites. Així i tot, el volum de negoci, que fou de quasi 41 milions d'euros, és degut, majoritàriament, a les empreses grosses (52% del total); en canvi, el VAB al cost dels factors de les empreses de mida major fou positiu (4.589 euros), i el de les empreses de mida gran fou negatiu (-15.182 euros). Aquest fet és degut, principalment, a l'alt cost de serveis exteriors que suportaren les darreres, de fet la taxa d'externalitat d'aquest subsector d'activitat fou de quasi el doble que la resta. A diferència de les activitats de transport, les de comunicació varen tenir una taxa d'assalariats més elevada en les empreses de menys de 20 persones ocupades. (Vegeu el quadre I-110 i el quadre I-111)

QUADRE I-109. PERSONES OCUPADES A LES ACTIVITATS POSTALS I DE COMUNICACIONS (CNAE 64) (2001)

	Total	1	2
1r trimestre	800	376	424
2n trimestre	788	355	433
3r trimestre	816	367	449
4t trimestre	830	360	470
Mitjana anual	809	365	444

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-110. PRINCIPALS MACROMAGNITUDS DE LES ACTIVITATS POSTALS I DE COMUNICACIONS (CNAE 64) (2001)*

	Total	1	2
1. Volum de negocis	41,00	19,60	21,30
2. Variació d'existències de productes acabats i en curs	0,00	0,00	0,00
3. Treballs realitzats per l'empresa per l'immobilitzat	0,04	0,04	0,00
4. Altres ingressos de gestió	4,10	0,20	3,90
5. Consum de mercaderies	0,00	0,00	0,00
6. Treballs realitzats per altres empreses	10,30	2,50	7,80
7. Valor de la producció (1+2+3+4-5-6)	34,80	17,30	17,40
8. Consum de matèries primeres i altres aprovis.	8,10	7,60	0,50
9. Despeses en serveis exteriors	37,20	5,00	32,20
10. Altres despeses de gestió	0,02	0,01	0,006
11. Valor afegit als preus del mercat (7-8-9-10)	-10,60	4,60	-15,30
12. Impostos lligats a la producció	0,09	0,06	0,03
13. Subvencions a l'explotació	0,10	0,02	0,10
14. Valor afegit al cost dels factors (11-12+13)	-10,60	4,60	-15,20
15. Despeses de personal	16,40	3,60	12,80
a. Sous i salaris	13,10	2,90	10,20
b. Indemnitzacions	0,05	0,00	0,05
c. Cotitzacions a la Seguretat Social a càrrec de l'empresa	2,80	0,70	2,10
d. Aportacions a sistemes complementaris de pensions	0,01	0,00	0,01
e. Altres despeses socials	0,40	0,03	0,40
16. Excedent brut d'explotació (14-15)	-27,00	0,90	-27,90

* Unitat: milions d'euros.

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

QUADRE I-111. PRINCIPALS RÀTIOS DE LES ACTIVITATS POSTALS I DE COMUNICACIONS (CNAE 64) (2001)

	Total	1	2
Productivitat	-13.097	12.581	-34.193
Taxa de valor afegit	-30,5	26,5	-87,1
Taxa de despeses de personal	-154,9	79,4	-84,1
Taxa d'assalariats	75,2	77,8	68,6

1. Empreses amb menys de 20 persones ocupades.

2. Empreses amb 20 persones ocupades o més.

Font: INE, enquesta de serveis, i elaboració pròpia.

10.4.

ANÀLISI DE LA CONJUNTURA
DE L'ANY 2003

En aquest darrer apartat s'analitzarà l'evolució conjuntural del sector dels transports i les comunicacions. Per aquest motiu, es durà a terme una subdivisió de l'apartat en els punts següents: el transport marítim, el transport aeri, el transport en ferrocarril, el transport de mercaderies per carretera, les activitats postals i les telecomunicacions.

10.4.1. EL TRANSPORT MARÍTIM

Durant l'any 2003, el transport de passatgers per via marítima, tant en règim de cabotatge com en règim de creuer turístic, ha augmentat. El transport de passatgers en règim de cabotatge ha sofert un increment bastant diferent entre les illes. Les

que més el varen incrementar varen ser les Pitiüses, que varen rebre més de 754 mil passatgers als ports d'Eivissa i de Sant Antoni de Portmany. El port de Sant Antoni de Portmany va experimentar un canvi de tendència, ja que l'any 2002 va tenir un descens important i l'any 2003 se'n va començar a recuperar.

Per una altra banda, Menorca i Mallorca han vist com l'augment de passatgers que arribaren als seus ports s'ha reduït considerablement. De fet, el port de Palma ha estat el que han tingut el menor creixement de passatgers (1,54%), encara que segueix sent el port on arriben més passatgers en valors absoluts (929.484, l'any 2003). El port d'Alcúdia va ser el que va experimentar el creixement major, en passar de 79.000 passatgers l'any 2002 a 111.000 l'any 2003, i el port de Cala Rajada fou el que un major descens va experimentar, del 52%. (Vegeu el quadre I-112)

**QUADRE I-112. TRANSPORT DE PASSATGERS PER VIA
MARÍTIMA REGULAR (EN RÈGIM DE CABOTATGE) (2001-2003)**

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Eivissa	398.581	567.483	636.216	42,38	12,11
Sant Antoni de Portmany	176.460	112.855	117.924	-36,04	4,49
Total de les Pitiüses	575.041	680.338	754.140	18,31	10,85
Maó	137.521	151.394	166.113	10,09	9,72
Ciutadella	98.248	143.469	137.112	46,03	-4,43
Total de Menorca	235.769	294.863	303.225	25,06	2,84
Palma	804.895	915.404	929.484	13,73	1,54
Alcúdia	74.403	79.019	111.413	6,20	41,00
Cala Rajada	35.340	39.733	18.991	12,43	-52,20
Total de Mallorca	914.638	1.034.156	1.059.888	13,07	2,49
Total de les Illes Balears	1.725.448	2.009.357	2.117.253	16,45	5,37

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.

Nota: El trànsit regular entre Eivissa i Formentera s'ha inclòs en el trànsit de badia.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litora.

Respecte del transport de creuers, Palma és el port més important (921.000 passatgers l'any 2003), però s'ha de tenir en compte que els ports d'Eivissa i, sobretot, el de la Savina (Formentera), l'any 2003, varen experimentar un creixement molt important, de manera que varen acollir quasi 80.000 i més de 15.000 passatgers, respectivament. (Vegeu el quadre I-113)

Amb referència als transports de passatgers en règim de trànsit de badia, cal destacar que l'evolució que s'ha observat l'any 2003, respecte de l'any 2002, fou molt distinta entre les illes. Així, a les Pitiüses hi va haver un creixement considerable, per causa del port d'Eivissa, que va embarcar i desembarcar quasi 1,4 milions de passatgers, encara que el nombre de passatgers del port de Sant Antoni de Portmany que embarcaren i desembarcaren en règim de badia pateix un descens important durant els tres darrers anys. Als ports de Menorca hi ha hagut un canvi molt important, per causa que el port de Maó ha passat de créixer el 80%, l'any 2002, a decreïxer el 13%, l'any 2003. Mentre que, al port de Ciutadella, es

manté estable un nivell de creixement d'un poc més de l'1%. Per acabar, pels ports de Mallorca a l'any 2003 varen passar un milió quatre-cents mil passatgers, la qual cosa representa una reducció del 29% respecte de l'any 2002. De fet, només els ports de Palma, Cala Rajada, Portopetro/Cala Figuera i Cala Bona varen créixer amb relació al nombre de passatgers embarcats i desembarcats. Així, el més destacable fou que el port de Palma va créixer tant en el nombre de passatgers l'any 2003 que la xifra va superar la que havia tingut l'any 2001. En canvi, el port de Sóller va ser el que va experimentar un canvi més gros en termes negatius, en passar d'1.230.180 passatgers l'any 2002 a 550.000 l'any 2003. Els ports d'Alcúdia, Portocristo i Portocolom varen tenir una evolució similar (varen passar de tenir un creixement l'any 2002 a un decreixement l'any 2003). Globalment cal dir que el trànsit es va reduir durant l'any 2003, fet negatiu, ja que l'any 2003 va tenir un nombre de passatgers, pràcticament, igual que els de l'any 2001, neutralitzant l'efecte positiu (de creixement) que va tenir el 2002. (Vegeu el quadre I-114)

QUADRE I-113. TRANSPORT DE PASSATGERS PER VIA MARÍTIMA DE CREUERS TURÍSTICS (2001-2003)

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Eivissa	23.087	36.983	79.983	60,19	116,27
Cala Savina	1.031	1.657	15.382	60,72	828,30
Maó	82.902	77.340	83.207	-6,71	7,59
Palma	531.275	658.443	742.662 **	23,94	12,79
Total de les Balears	638.295	774.423	921.234	21,33	18,96

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.

** Port base (homeport) 372.938 i en trànsit 369.724 passatgers.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears.

QUADRE I-114. TRANSPORT DE PASSATGERS DE TRÀNSIT DE BADIA (2001-2003)					
	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Eivissa	965.785	976.529	1.379.056	1,11	41,22
Sant Antoni de Portmany	472.650	439.662	376.446	-6,98	-14,38
Cala Savina	950.282	967.495	1.039.868	1,81	7,48
Total de les Pitiüses	2.388.717	2.383.686	2.795.370	-0,21	17,27
Maó	136.962	239.600	208.350	74,94	-13,04
Ciutadella	31.898	32.280	32.726	1,20	1,38
Fornells	3.611	—	2.912	—	—
Total de Menorca	172.471	271.880	243.988	57,64	-10,26
Palma	236.943	115.794	259.252	-51,13	123,89
Alcúdia	67.000	69.552	66.482	3,81	-4,41
Andratx	85.686	51.450	27.726	-39,96	-46,11
Sóller	839.790	1.230.180	551.064	46,49	-55,20
Pollença	328.650	246.100	246.138	-25,12	0,02
Cala Rajada	66.972	25.438	42.194	-62,02	65,87
Portocristo	114.606	129.804	71.392	13,26	-45,00
Portocolom	24.490	32.506	29.174	32,73	-10,25
Portopetra/Cala Figuera	36.242	21.420	22.878	-40,90	6,81
Colònia de Sant Jordi	19.418	18.120	16.248	-6,68	-10,33
Can Picafort	—	13.766	13.272	—	-3,59
Cala Bona	43.826	55.496	83.220	26,63	49,96
Total de Mallorca	1.863.623	2.009.626	1.429.040	7,83	-28,89
Total de les Illes Balears	4.424.811	4.665.192	4.468.398	5,43	-4,22

* Unitat: nombre de passatgers embarcats i desembarcats.

Fonts: Autoritat Portuària de Balears; Servei de Ports de la Direcció General de Litoral.

Quant al transport de mercaderies per via marítima que hi va haver entre les illes, cal destacar que les Balears varen experimentar un increment d'aquest transport a tots els ports, excepte Sant Antoni de Portmany i Alcúdia. Fent una anàlisi segons la tipologia dels productes transportats, podem veure que, als ports que depenen de l'APB (Autoritat Portuària de

les Balears), els transports especials, des de l'any 2002, han passat a ser els més importants (encara que el total de mercaderies representen el 70% dels productes transportats per via marítima), deixant en la segona posició els productes energètics. Els segueixen els productes agroramaders i alimentaris, altres mercaderies i els materials de construcció, que representen

el 95% del total de productes transportats el 2003 als ports que depenen de l'APB. Al contrari, els adobs i els productes químics foren els que menys es varen transportar. D'altra banda, als ports que depenen del Govern de les Illes Balears hi predominen els transports especials, fins i tot sobre el total de mercaderies. (Vegeu el quadre I-115 i el quadre I-116)

10.4.2. EL TRANSPORT AERI

Quant al transport aeri, cal ressaltar la importància que té, juntament amb el transport marítim, a causa del caràcter insular que té la comunitat autònoma de les Illes Balears, pel que fa tant al transport d'oci com al transport per motius laborals o de salut.

QUADRE I-115. TRANSPORT MARÍTIM DE MERCADERIES PER GRUPS DE PRODUCTES (2001-2003)

Grups de productes	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Ports que depenen de l'Autoritat Portuària de Balears					
Energètics	3.009.447	3.050.994	2.995.354	1,38	-1,82
Siderúrgics	238.662	251.824	232.026	5,51	-7,86
Metal·lúrgics	204.506	257.338	236.540	25,83	-8,08
Adobs	42.514	41.731	41.328	-1,84	-0,97
Químics	95.725	89.816	94.369	-6,17	5,07
Materials de construcció	983.090	1.034.863	1.234.068	5,27	19,25
Agroramaders i alimentaris	1.734.210	1.702.292	1.749.820	-1,84	2,79
Altres mercaderies	1.129.755	1.203.055	1.255.850	6,49	4,39
Transports especials ¹	2.983.041	3.111.491	3.421.423	4,31	9,96
Total dels ports de l'Autoritat Portuària	10.420.950	10.743.404	11.260.778	3,09	4,82
Ports que depenen del Govern de les Illes Balears					
Mercaderies	151.447	—	96.481	—	—
Transports especials ¹	239.798	—	167.138	—	—
Total dels ports del Govern de les Illes Balears	391.245	255.891	263.619	-34,60	3,02
Total de mercaderies	7.589.356	7.631.913	7.935.836	0,56	3,98
Total de transports especials ¹	3.222.839	3.111.491	3.588.561	-3,45	15,33
Total general	10.812.195	10.743.404	11.524.397	-0,64	7,27

¹ S'inclouen els automòbils i les peces, la tara de vehicles de càrrega horitzontal (ro-ro), la tara de contenidors i la mercaderia de contenidors en trànsit.

Font: Autoritat Portuària de Balears; Serveis de Ports de la Direcció General de Litoral, i elaboració pròpia.

**QUADRE I-116. TRANSPORT MARÍTIM DE MERCADERIES PER ILLES I PER PORTS
(2001-2003)**

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Eivissa	1.351.114	1.465.144	1.575.311	8,44	7,52
Sant Antoni de Portmany	275.756	178.701	162.114	-35,20	-9,28
Total d'Eivissa	1.626.870	1.643.845	1.737.425	1,04	5,69
Maó	910.333	954.880	1.032.821	4,89	8,16
Ciutadella	115.489	77.191	101.505	-33,16	31,50
Total de Menorca	1.025.822	1.032.071	1.134.326	0,61	9,91
Palma	5.658.840	5.774.675	6.309.770	2,05	9,27
Alcúdia	2.500.663	2.548.705	2.342.876	1,92	-8,08
Total de Mallorca	8.159.503	8.323.380	8.652.646	2,01	3,96
Total de les Illes Balears	10.812.195	10.999.296	11.524.397	1,73	4,77

*Unitat: tones de mercaderies carregades i descarregades.

Nota: No s'hi inclou el trànsit interior entre Eivissa i Formentera.

Font: Autoritat Portuària de Balears; Serveis de Ports de la Direcció General de Litoral, i elaboració pròpia.

A partir de les dades proporcionades per la Conselleria de Turisme l'any 2003, les Illes Balears varen veure passar un total de quasi 26 milions de passatgers pels seus aeroports, cosa que suposa un increment del 5% respecte de l'any anterior. Si analitzam els tres aeroports per separat, podem veure com l'any 2003 varen tenir un comportament molt distint. Mentre que l'aeroport d'Eivissa, pràcticament, va mantenir el nombre de passatgers que va rebre l'any 2002 (4,1 milions), el de Mallorca va experimentar un increment important, del 7,3%, fet que va permetre que la quantia de passatgers que passaren per l'aeroport de Son Sant Joan gairebé arribàs als valors de l'any 2001. L'illa que més perjudicada es va veure, amb referència al nombre de passatgers per via aèria, va ser Menorca, que va experimentar un descens de l'1,8% respecte dels valors de l'any 2002.

Del total de passatgers arribats l'any 2003 a l'aeroport de Palma, el 83,9% eren estrangers i la resta, espanyols; a l'aeroport de Menorca el percentatge d'estrangers arribat fou del 79% i del 85,1% a les Pitiüses. Cal destacar la forta estacionalitat que sofreix aquest mitjà de transport a les Illes, el qual veu com la seva activitat es concentra durant els mesos de maig a setembre. També és interessant destacar les 10 destinacions més importants dels aeroports de les Illes Balears. (Vegeu el quadre I-117A i I-117B)

Mereixen un capítol apart les companyies aèries de baix cost (les anomenades low cost). No hi ha dubte que la configuració de les Illes Balears com a lloc predilecte de molts ciutadans europeus a l'hora de fixar la segona residència millora les possibilitats d'aquestes aerolínies, que prescindeixen del paquet turístic i ofereixen únicament l'anomenat seat only («només vol»). Així, l'estratègia d'aquestes empreses es basa

QUADRE I-117A. TRANSPORT DE PASSATGERS PER VIA AÈRIA (2001-2003)

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Eivissa	4.426.961	4.094.446	4.108.038	-7,51	0,33
Mallorca	19.207.045	17.832.458	19.132.356	-7,16	7,29
Menorca	2.825.177	2.733.731	2.684.708	-3,24	-1,79
Total de les Illes Balears	26.459.183	24.660.635	25.925.102	-6,80	5,13

*Unitat: nombre d'entrades i de sortides de passatgers.
Font: Conselleria de Turisme.

QUADRE I-117B. PRINCIPALS AEROPORTS NACIONALS I INTERNACIONALS DE BALEARS (2003)

Nacionals		Internacionals	
Aeroports	Passatgers*	Aeroports	Passatgers*
Barcelona	2.673.781	Londres/Gatwickl	1.401.421
Madrid /Barajas	2.074.300	Manchester/Internacional	1.369.444
Palma de Mallorca (1)	566.570	Dusseldorf	1.085.233
València	395.832	Frankfurt/Internacional	733.589
Eivissa (1)	332.384	Birmingham/Internacional	630.111
Alacant/ L'Altet	316.470	Hamburg/Fuhlsbuettel	535.656
Màlaga	266.722	Munic/Franz Josef Strauss	459.185
Menorca (1)	252.044	Berlín/Tegel	417.454
Sevilla	165.870	Hannover	413.937
Bilbao	162.569	Stuttgart/Echterdingen	392.732

(1) Vols interinsulars.

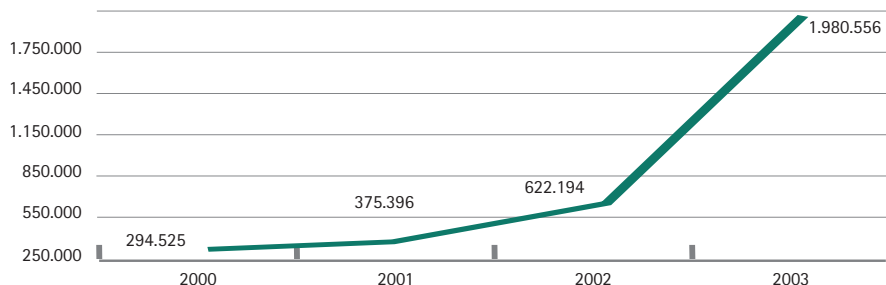
* Unitat: Nombre d'entrades i sortides de passatgers.
Font: AENA.

en oferir unes tarifes que poden arribar a representar una tercera part del que cobren les empreses tradicionals, a canvi de no oferir cap tipus de servei durant el vol i de comercialitzar-se bàsicament a través d'Internet, la qual cosa evita haver de pagar comissions a les agències de viatges.

El creixement d'aquest sector ha estat exponencial els darrers anys. Si en dos

anys havia superat la quota de mercat en més del doble, a partir dels 294.525 passatgers que feren ús d'aquest tipus d'aerolínes durant l'any 2000, l'any 2003 s'ha produït un important increment fins assolir 1.980.556 passatgers, la qual cosa significa multiplicar per més de 6 vegades el volum de trànsit de passatgers de l'any 2000. (Vegeu gràfic I-23)

Gràfic I-23

Passatgers transportats per les companyies de baix cost (2000-2003)

* Unitats: nombre d'entrades i de sortits de passatgers.
Font: AENA i elaboració pròpia.

10.4.3. EL TRANSPORT TERRESTRE

En aquest punt analitzarem la conjuntura del transport terrestre. En primer lloc, analitzarem el transport de viatgers per carretera i, posteriorment, el transport per ferrocarril.

Malgrat que l'any 2003 hi va haver una reducció en el nombre de viatgers transportats per carretera a l'illa de Menorca i a les Pitiüses, el nombre de passatgers transportats a les Balears es va incrementar per causa del gran augment de viatgers transportats a Mallorca. A

Formentera, hi va haver una evolució molt distinta durant aquests tres darrers anys, ja que l'any 2002 es va més que duplicar el nombre de viatgers transportats respecte de l'any 2001; en canvi, el 2003 s'hi observà un petit descens. A Mallorca, l'any 2002 quasi es va mantenir el nombre de passatgers que hi havia l'any 2001 i, en canvi, l'any 2003 es va incrementar en més d'un milió de persones que viatjaren per les carreteres. Es pot observar un canvi de tendència a Eivissa i a Menorca, que ja es va començar a detectar l'any 2002. (Vegeu el quadre I-118)

QUADRE I-118. TRANSPORT REGULAR DE VIATGERS PER CARRETERA (2001-2003)

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Eivissa	3.717.267	3.616.806	3.580.327	-2,70	-1,00
Formentera	45.327	72.089	68.383	59,00	-5,10
Mallorca	6.894.280	6.754.537	7.836.735	-2,00	16,00
Menorca	1.310.115	1.250.735	1.208.861	-4,50	-3,30
Total de les Illes Balears	11.966.989	11.694.167	12.694.306	-2,30	8,60

* Unitat: nombre de viatgers transportats.

Font: Direcció General d'Obres Públiques i Transports del Govern de les Illes Balears; Consell d'Eivissa i Formentera; Consell de Menorca.

Per una altra banda, el transport de ferrocarril (que es troba tot a l'illa de Mallorca, i format per només 2 empreses), globalment, ha anat en augment durant els anys 2001, 2002 i 2003, si bé és important l'augment que han experimentat els trajectes Palma-Inca-sa Pobla i Palma-Manacor. El trajecte Sóller-Port de Sóller l'any 2003 ha augmentat considerablement (7,7%) respecte del 2002, però aquest ha estat inferior que el corresponent a l'any 2001-2002 (11,8%). D'altra banda, al trajecte Sóller-Palma l'any 2003 hi va haver un descens quasi nul, ja que es va mantenir amb 850.000 passatgers. (Vegeu el quadre I-119)

10.4.4. LES ACTIVITATS POSTALS

Fent un estudi conjuntural de l'activitat postal de les Illes Balears, es pot fer ressaltar que l'any 2003 els serveis de línia urgent varen experimentar un creixement (7,4%) similar al de l'any anterior (6%). En canvi, la línia bàsica va augmentar quasi el doble del creixement que va tenir l'any 2002, en oferir més de 156 milions de correspondències. A més, la línia econòmica va tenir un canvi de tendència important, ja que l'any 2002 va tenir quasi 3 milions menys de correspondència que l'any 2001, si bé l'any 2003 (més de 41 milions de correspondències) les correspondències varen superar les de l'any 2001. (Vegeu el quadre I-120)

QUADRE I-119. TRANSPORT DE PASSATGERS PER FERROCARRIL (2001-2003)

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Palma-Inca-sa Pobla i Palma-Manacor ¹	2.031.205	2.103.233	2.755.643	3,50	31,00
Sóller-Palma	978.400	856.271	850.000	-12,50	-0,70
Sóller-Port de Sóller	756.000	844.943	910.000	11,80	7,70
Total de les Illes Balears	3.765.605	3.804.447	4.515.643	1,00	18,70

* Unitat: nombre de viatgers transportats.

¹ El tram Inca-sa Pobla entrà en funcionament el 8 de gener del 2001.

Font: Serveis Ferroviaris de Mallorca; Ferrocarril de Sóller, SA.

QUADRE I-120. SERVEIS POSTALS PÚBLICS (2001-2003)

	2001	2002	2003	% var. 02/01	% var. 03/02
Línia bàsica	148.560	151.409	156.549	1,90	3,40
Línia econòmica	37.933	34.945	41.381	-7,90	18,40
Línia urgent	1.200	1.272	1.366	6,00	7,40
Total de les Illes Balears	187.693	187.626	199.296	0,00	6,20

* Unitat: milers de correspondències, en origen i distribuïdes.

Font: Correus i Telègrafs, Prefectura Provincial de les Illes Balears.

10.4.5. LES TELECOMUNICACIONS

El mercat de telefonia fixa és el més madur dels serveis de telecomunicacions i el que està sotmès a una major pressió reguladora. Per una altra banda, a Espanya, segons a les dades proporcionades per Telefónica de España l'any 2003, els clients d'ADSL arribaren a la xifra d'1,7 milions, i representaren ja el 59% del total d'accessos operatius de banda ampla del país. S'estima que el conjunt d'accessos de banda ampla arribarà a la xifra de set milions l'any 2007. En el mercat de la telefonia mòbil, "Telefónica Movistar" té 19,6 milions de clients.

A les Balears, l'any 2003 es va registrar un 7,4% més de línies fixes, xifra que és deguda, sobretot, a l'augment de la banda ampla. L'augment afectà tant la línia RDSI (que va experimentar un augment de més del 7,25% durant l'any 2003) com la línia ADSL (que va augmentar un 247%). En canvi, les línies de telefonia mòbil no varen tenir un creixement gaire important (només 13.775 noves línies, enfront de les 34.000 noves línies de telefonia fixa), atesa la maduresa que té aquest sector d'activitat. (Vegeu el quadre I-121 i l'apartat 14)

QUADRE I-121. SERVEIS DE LÍNIES TELEFÒNIQUES DE TELEFÓNICA (2002-2003)

	2002	2003	% var. 02/01
Línies de telefonia fixa	461.864	495.859	7,36
RTB	391.188	380.738	-2,67
RDSI	54.262	58.198	7,25
ADSL	16.414	56.923	246,80
Línies de telefonia mòbil	453.225	467.000	3,04

Nota: No s'han comptabilitzat les línies analògiques en servei, ja que s'han extingit en data 31/12/2003, i el nombre de terminals telefònics en la via pública que hi havia en data 31/12/2003 eren de 3.134 línies.

Font: Telefónica de España.

INSTITUCIONS FINANCERES

RESUM

El sistema financer ocupa un lloc rellevant dins el conjunt de l'economia balear. Les institucions que conformen el sistema financer s'han mogut durant l'any 2003 dins el clima d'una política monetària que ha seguit una tendència expansiva, com proven les dues rebaixes del tipus d'interès de referència del Banc Central Europeu (BCE), que l'han situat en uns mínims històrics.

En aquest context, les entitats bancàries de les Balears han concedit un total de 20.009 milions d'euros i han gestionat 12.578 milions d'euros en concepte de dipòsits; xifres que han suposat un increment del 12,9% i del 5,2% en relació amb l'any 2002.

Els bancs i les caixes d'estalvis continuen sent les entitats que canalitzen la major part dels crèdits, amb un 49,5% del total cadascuna d'aquestes entitats. Destaca dins la seva activitat, del costat de l'actiu, el decreixement, en nombre i en import, dels efectes impagats en el conjunt del 2003, en un 5,1% i en un 4,5%, respectivament. Mentre que el nombre i l'import de les garanties hipotecàries constituïdes durant el mateix any es varen incrementar en un 3,6% i un 12,1%, respectivament; dades aquestes que són coherents amb l'auge del mercat immobiliari de les Illes Balears.

Cal destacar que l'import dels dipòsits per càpita també ha registrat un increment, en passar a ser de 13,27 milers d'euros el 2003 enfront dels 5,77 que es varen registrar l'any 1990. És important destacar que la intensa innovació financera, juntament amb la reducció en la taxa d'estalvi que s'ha experimentat durant els anys passats, ha propiciat que aquesta variable resulti inferior a la corresponent al crèdit expressat en termes per càpita; situació que ajuda a explicar la posició deutora de les entitats bancàries de les Balears, ja que el volum de crèdits supera el de dipòsits.

D'altra banda, la Societat de Garantia Reciproca de les Balears (ISBA) ha seguit complint un dels objectius que té: fomentar l'activitat econòmica de les Balears. Una prova d'aquesta realitat és que, al llarg del 2003, ha permès que es creassin 65 noves empreses, de manera que ha contribuït a crear 139 nous llocs de feina.

Pel que fa al mercat borsari, destaca el bon comportament de la borsa espanyola, l'Íbex 35 es va revalorar un 28%, i, més concretament, els índexs de les quatre empreses de les Balears que cotitzen en aquest mercat han finalitzat el 2003 amb revaluacions anuals superiors a la que ha obtingut el principal índex de referència del mercat espanyol.

11.1.

INTRODUCCIÓ

Els governs, a l'hora d'elaborar els programes de política econòmica, concedeixen un lloc destacat a les mesures que pretenen augmentar el nivell de benestar de la societat. La consecució d'aquest objectiu es canalitza, entre d'altres factors, mitjançant l'increment de la producció. En aquest sentit, dins els arguments explicatius del creixement econòmic, el desenvolupament del sistema financer ocupa un lloc rellevant. La disponibilitat de recursos per part de les empreses, de les llars i de les administracions públiques en una quantia suficient i en condicions convenients, possibilita ampliar la frontera de possibilitats de producció i de consum, i estimular, així, el desenvolupament de l'activitat econòmica. Els efectes multiplicatius associats a aquesta expansió inicial acaben generant una senda de creixement estable, alhora que també permeten una millora de les condicions productives i socials.

En l'escenari actual, es fa del tot necessari adequar les estructures tècniques, comercials i financeres de les empreses perquè puguin competir amb la resta d'empreses d'altres països en una situació general d'internacionalització, i es fa també necessari disposar dels recursos necessaris per ser competitius.

En aquest apartat, un cop que s'ha fet una visió ràpida de quina ha estat la política monetària durant l'any 2003, s'analitzen les principals entitats que configuren el sistema financer de les Illes Balears. Atès que a les Balears -com passa en l'àmbit de l'Estat espanyol i en molts d'altres països desenvolupats- el finançament extern necessari per materialitzar els projectes d'inversió empresarial passa, en la majoria de casos, per sol·licitar el crèdit a les entitats bancàries, s'analitzarà, en primer lloc, quin ha estat el comportament d'aquestes entitats durant el 2003. A més, en els darrers anys, les petites i mitjanes empreses de les Balears disposen d'una institució que els permet accedir al finançament amb unes condicions més favorables; aquesta institució és la Societat de Garantia Recíproca (ISBA), que també és objecte d'estudi en aquest capítol. Finalment, cal fer referència a l'evolució que ha seguit el mercat borsari, ja que són quatre les societats o empreses de les Balears que cotitzen en aquest mercat.

11.2.

PANORAMA GENERAL: LA POLÍTICA MONETÀRIA

El 2003 el tipus de referència del Banc Central Europeu va patir dues noves retallades i va assolir, al juny, el mínim històric del 2,0%, que ja no es va modificar en els mesos següents. En efecte, ni el BCE ni la Reserva Federal ni el sistema de bancs centrals dels Estats Units, no han variat els tipus d'interès de referència durant la segona meitat del 2003. La fràgil recuperació de l'activitat i l'absència de tensions inflacionistes expliquen la laxitud de les polítiques monetàries, especialment en el cas dels Estats Units, de manera que els tipus d'interès a curt termini s'han mantingut en unes cotes mínimes. (Vegeu el quadre I-122 i el gràfic I-24)

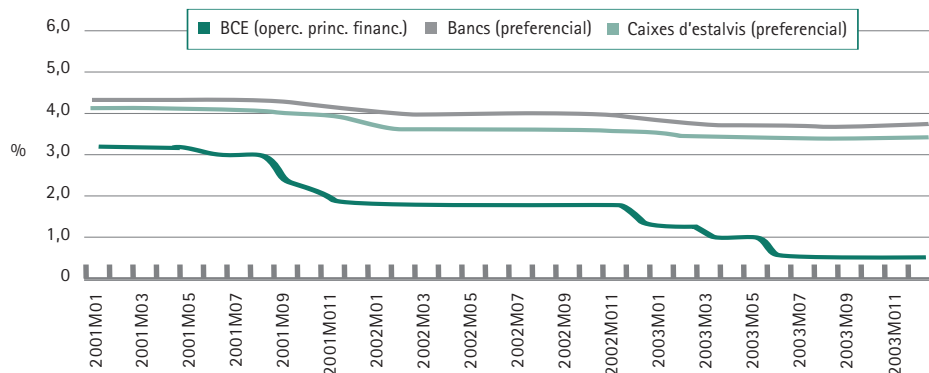
Amb els tipus d'interès sota mínims, el crèdit bancari adquireix un nou impuls. Així, al desembre, el saldo de crèdit con-

QUADRE I-122. CRONOLOGIA (EN TERMES MONETARIS) (2003)

5 juny 2003	El Banc Central Europeu rebaixa el principal tipus oficial en 50 punts bàsics fins al 2,00%.
25 juny 2003	La Reserva Federal retalla el tipus d'interès de referència en un quart de punt percentual fins a l'1,00%.
1 nov. 2003	Jean-Claude Trichet, anterior governador del Banc Central de França, relleva Willem F. Duisenberg com a president del Banc Central Europeu.

Font: elaboració pròpia.

Gràfic I-24
Evolució del tipus d'interès (2001-2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

cedit a empreses i a famílies era gairebé un 15% superior al que es va comptabilitzar un any abans, i el creixement del crèdit hipotecari encara era superior (gairebé un 22%), resultat coherent amb l'auge del mercat immobiliari (el preu mitjà d'un habitatge a l'Estat espanyol va augmentar un 17% durant el 2003).

11.3.

LES ENTITATS BANCÀRIES

Atesa la importància que tenen les entitats bancàries per a les Balears, en el primer apartat ens aturarem a estudiar-les. Concretament, s'analitzen la dimensió de la xarxa d'oficines i l'evolució que ha tingut, el servei bancari, les principals activitats del costat de l'actiu (els crèdits, els efectes de comerç retornats, les hipoteques), i del passiu (els dipòsits), el flux financer i la productivitat d'aquestes entitats durant el 2003.

11.3.1. LA DIMENSÍO DE LA XARXA D'OFICINES

Un indicador estructural del sistema bancari balear és el relatiu al nombre d'oficines operatives en aquest mercat, tal com corroboren nombrosos estudis empírics quan assenyalen que una de les variables principals que valora el client a l'hora de triar l'entitat amb què operar és la proximitat a l'oficina bancària. En realitat, aquesta variable és rellevant si es té en compte que les sucursals determinen, en la major part de casos, el punt de venda dels serveis financers o el lloc on l'entitat es relaciona amb els clients. En aquest sentit, una major densitat d'oficines suposa, en principi, una major atenció al client i, per tant, una major probabilitat que el client potencial decideixi actuar amb una entitat financera que té un major nombre d'oficines.

Les dades que ofereix el Banc d'Espanya permeten una anàlisi a escala autonòmica. A la fi de l'any 2003, el nombre d'ofi-

cines operatives a les Balears va ser de 1.106 oficines més que l'any anterior, cosa que representa el 2,8% del total d'oficines operatives a Espanya. (Vegeu el quadre I-123)

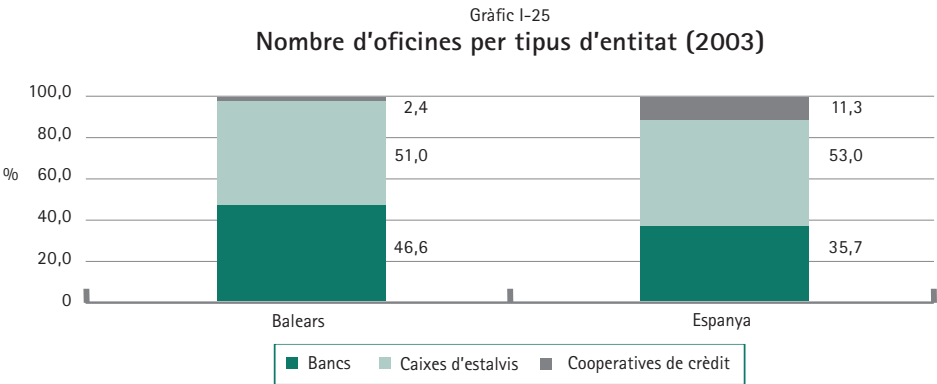
Per tipus d'entitat de dipòsit, el 2003 destaca el major protagonisme, quant al nombre d'oficines, de les caixes d'estalvis (amb un 51%), si bé el nombre d'oficines de bancs no és gaire lluny d'aquest percentatge (un 46,6%), mentre que les cooperatives de crèdit suposen tan sols el

2,4%. Si la mateixa anàlisi es fa a escala de l'Estat espanyol, s'observa un comportament diferent; així, les caixes d'estalvis mantenen un nombre d'oficines que representa més de la meitat de les oficines de dipòsit (un 53%), però el que resulta més diferent és que la representació, en termes relatius, de les oficines dels bancs és molt inferior (del 35,7%), mentre que el de les cooperatives (de l'11,3%) supera el grau de representació que tenen aquestes entitats dins les Balears. (Vegeu el gràfic I-25)

QUADRE I-123. NOMBRE D'OFICINES (2002-2003)

	Balears			Espanya		
	2003	2002	diferència	2003	2002	diferència
Bancs	515	516	-1	14.074	14.072	2
Caixes d'estalvis	564	537	27	20.871	20.326	545
Cooperatives de crèdit	27	26	1	4.460	4.274	185
Total	1.106	1.079	27	39.405	38.673	732

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Si s'analitza la variació del nombre d'oficines bancàries en el darrer exercici econòmic, destaca que el nombre d'oficines de bancs s'ha reduït en una oficina, a les Balears, i, en l'àmbit de l'Estat espanyol, tan sols s'incrementa en dues. Mentrestant, el nombre d'oficines de les caixes d'estalvis i de les cooperatives de crèdit ha mantingut la tendència a créixer que l'ha caracteritzat els darrers anys. Així, les oficines de les caixes d'estalvis s'han incrementat en 27, a la nostra comunitat, i en 545, a Espanya, mentre que les cooperatives ho feien en 1 i en 185, respectivament. Aquesta realitat és fruit de l'estratègia diferent que escullen les diferents institucions financeres. Així, les caixes d'estalvis, des que es va aprovar el Reial decret 1582/1988, de 20 de desembre, que permetia el lliure establiment en el territori nacional, s'han expansionat geogràficament. El 2003 ja són 7 les caixes d'estalvis que operen activament a les Balears, d'entre les quals només dues ("Sa Nostra" i Caixa de Colònia) tenen el domicili social a les Illes. Diferent ha estat el comportament estratègic quant a l'obertura d'oficines que han dut a terme els bancs. Com a prova, el fet de que els bancs al llarg del 2003 han continuat reduint la presència física a les Balears, com a conseqüència dels nombrosos processos de fusions i d'adquisicions que han patit aquest tipus d'entitats al llarg, principalment, dels anys noranta, així com per les modificacions operatives arran de la introducció de noves tecnologies i de nous productes. Tots aquests factors han suposat un canvi en el grau de competència i en el nivell de concentració dels mercats bancaris regionals.

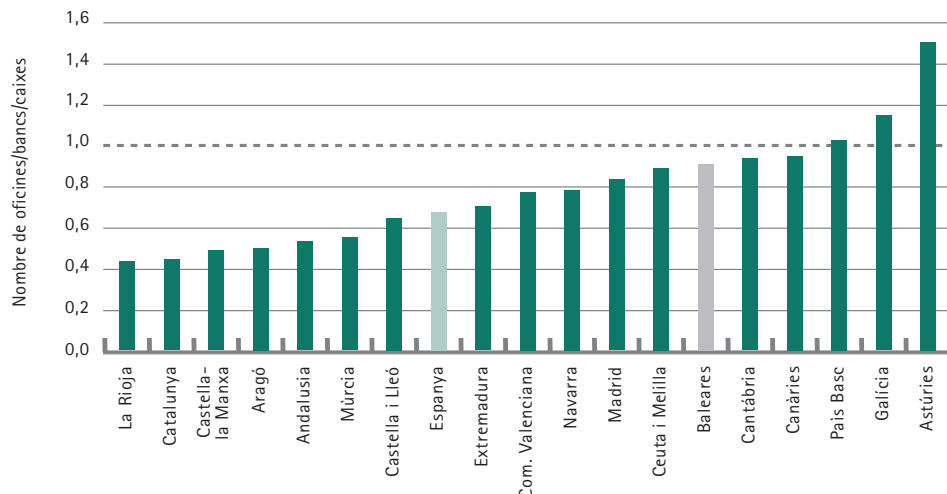
Una manera alternativa d'analitzar la importància relativa dels bancs i de les caixes d'estalvis quant a la variable del nombre d'oficines i l'evolució que té és l'anomenat índex de simetria espacial (IS), que es defineix com el quocient del nombre d'oficines que pertanyen a bancs en relació amb les que corresponen a caixes d'estalvis. Quan aquest valor és unitari, indica que hi ha una simetria en el mercat analitzat, en el sentit que els bancs i les caixes d'estalvis tenen el 50% de les oficines bancàries. De la mateixa manera, si la participació dels bancs (caixes) en el mercat és superior a la de les caixes (bancs), l'índex serà superior (inferior) a la unitat. D'acord amb el gràfic, les Balears es caracteritzen perquè hi predominen, amb relació al nombre d'oficines, les caixes enfront dels bancs; com a prova, el fet que l'índex és inferior a la unitat (0,91). Així mateix, cal destacar que aquesta situació és comuna a la gran part de comunitats autònomes. Tan sols en tres comunitats autònomes (Astúries, Galícia i el País Basc) els bancs tenen una importància major, quant a la presència física mesurada pel nombre d'oficines, enfront de les caixes d'estalvis. (Vegeu el gràfic I-26.)

11.3.2. EL SERVEI BANCARI

A més d'estudiar el nombre d'oficines operatives és interessant analitzar el grau de servei que ofereixen. El nombre d'habitants per sucursal és l'índex que es considera propici per mesurar el grau de bancarització. L'anàlisi del gràfic 4 indica que, en l'àmbit espanyol, la bancarització s'ha anat reduint en la segona meitat dels noranta, i

Gràfic I-26

Índex de simetria espacial (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

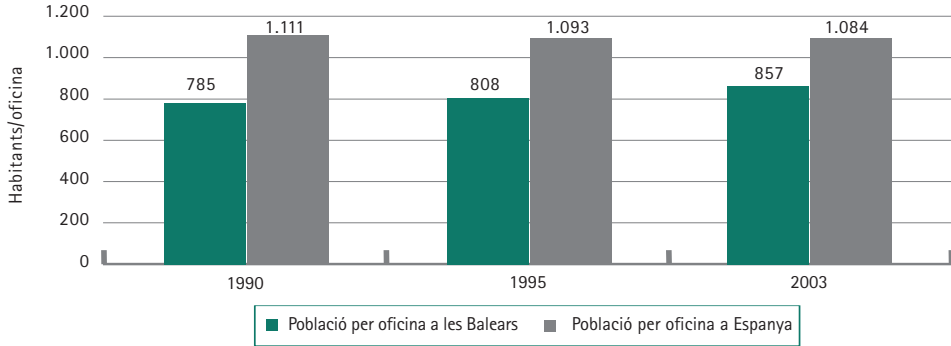
està en la ràtio dels 1.084 habitants per oficina, mentre que, en l'àmbit de les Balears, la tendència ha estat incrementar la ràtio per situar-se el 2003 en el nivell dels 857 habitants per oficina. Així i tot, el grau de servei ofert per les entitats bancàries és més alt a les Balears que a Espanya. (Vegeu el gràfic I-27)

Cal destacar que hi ha diferències importants en el grau de bancarització relativa entre les comunitats autònomes. La distribució de la població en el territori, el caràcter rural o urbà d'aquest territori, les condicions competitives o la configuració institucional del sector bancari són, entre d'altres, elements que expliquen aquests diferents valors. Les Illes Balears es caracteritzen per ser -després de La Rioja, Aragó i Navarra- una comunitat amb un alt grau relatiu de servei bancari. (Vegeu el gràfic I-28)

El fet que a mesura que la societat vagi incorporant en el seu comportament financer l'ús de les noves tecnologies i opti per la banca en línia farà que el nombre d'oficines deixi de ser una variable competitiva. D'acord amb un estudi realitzat per la consultora Datamonitor, més de 49 milions d'europes fan servir aquest tipus de banca. A Espanya, el nombre de clients ja supera els 4 milions, i les previsions apunten que, el 2005, s'arribarà als 6,8 milions.

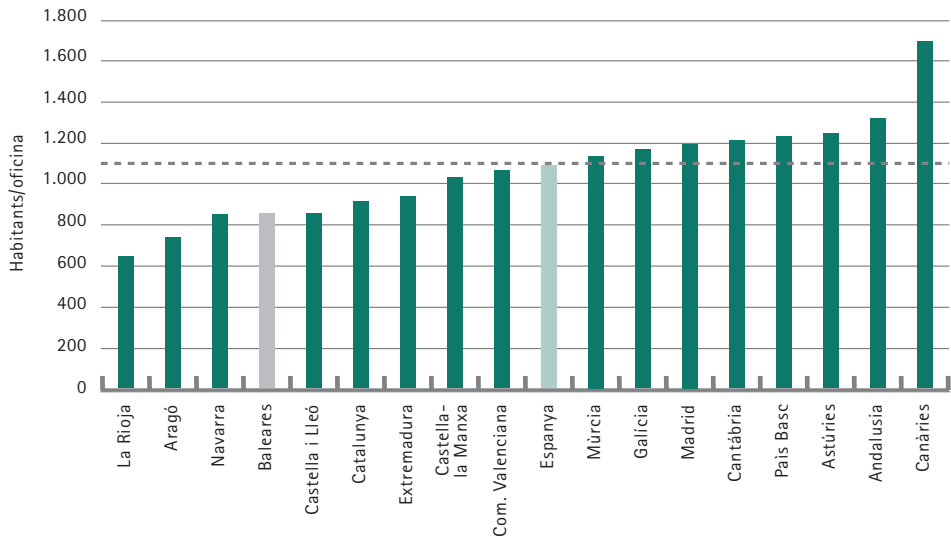
En el cas concret de les Balears, les entitats es preparen per a aquest futur imminent i ja totes les entitats donen facilitats als seus clients per operar a través de les noves tecnologies. Si bé s'ha d'advertir, d'acord amb les dades de la firma Forrester Research, que els bancs espanyols en línia es dediquen a oferir les ofertes i els serveis dels competidors, aspecte que les entitats finan-

Gràfic I-27
Evolució del servei bancari a les Balears i a Espanya (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Gràfic I-28
Servei bancari per comunitats autònomes (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

ceres haurien de revisar; sobretot si es té en compte que el 25% dels internautes analitzen el control, la conveniència i el preu a l'hora de contractar un servei amb una entitat que opera a Internet, al

temps que també cerquen solucions als dubtes i consells sobre les seves finances. Aquesta raó ha d'animar les entitats financeres a tenir cura a l'hora d'operar per aquests nous canals.

11.3.3. EL CRÈDIT DELS BANCs, DE LES CAIXES D'ESTALVIS I DE LES COOPERATIVES DE CRÈDIT A LES BALEARS

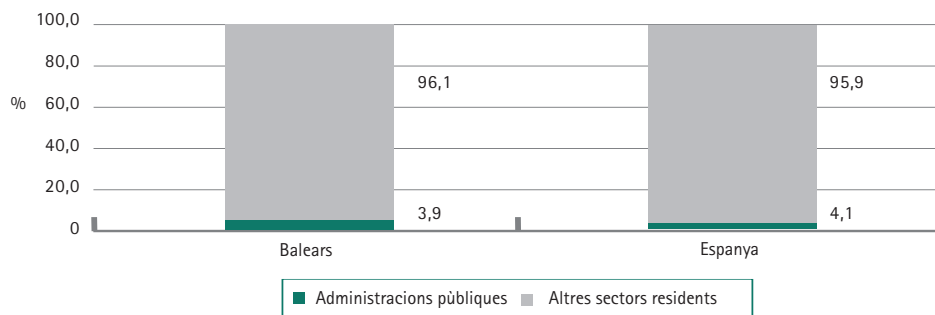
El sector financer de les Balears canalitza el 2,52% del crèdit que s'ha concedit en el total d'Espanya. El crèdit total concedit a les Balears és de 20.009 milions d'euros el 2003, un 12,9% major que l'any anterior. L'impuls que ha adquirit el crèdit bancari és resultat, en gran part, de la retallada dels tipus d'interès al llarg del 2003, que s'han situat, tal com ja s'ha comentat abans, en uns mínims històrics.

A les Balears, el valor dels crèdits concedits per habitant és de 21,12 milers d'euros per habitant, xifra que contrasta amb els 6,16 milers d'euros per habitant de l'any 1990, signe inequívoc de la importància que té aquesta via de finançament per a la societat de les Illes. Cal destacar que l'import dels crèdits per habitant és superior al que es registra a l'Estat espanyol (18,59 milers d'euros per habitant).

El receptor principal d'aquest volum de crèdit són els sectors residents -sector que es refereix, d'acord amb el Banc d'Espanya, al conjunt d'institucions financeres no monetàries, empreses d'assegurances i de fons de pensió, empreses no financeres i llars, així com també a les institucions sense ànim de lucre al servei de les llars-, en un 96,1%, i en menor manera a les administracions públiques (un 3,9%). Aquests percentatges són similars als que s'han registrat a escala de l'Estat espanyol, un 95,9% i un 4,1%, respectivament. (Vegeu el gràfic I-29)

Considerant el tipus d'entitat de dipòsit que concedeix el crèdit, s'observa que a les Balears els bancs, juntament amb les caixes d'estalvis, són els canalitzadors principals del crèdit, amb un 49,5%; percentatge que és una mica superior al que es registra al conjunt d'Espanya (48,3%). De la mateixa manera, les caixes d'estalvis tenen una major activitat creditícia en l'àmbit de les Balears que a Espanya. Així, la quota del mercat de les caixes d'estalvis

Gràfic I-29
Distribució del crèdit a les Balears i a Espanya (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

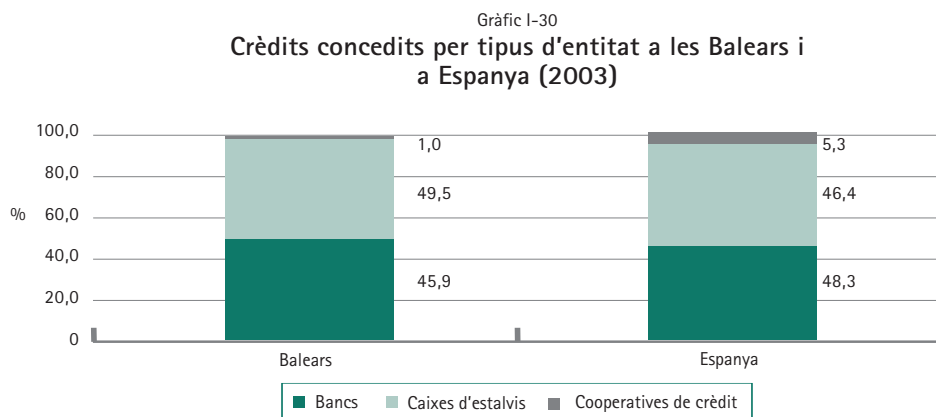
a les Illes, quant a la concessió de crèdits és del 49,5%, enfront del 46,4% d'Espanya; mentre que les cooperatives de crèdit a les Balears tenen un paper molt residual en la concessió de crèdits, atès que tan sols canalitzen l'1,0% del total dels crèdits, circumstància diferent al que succeeix a escala d'Espanya, en què aquest tipus d'entitat té una importància comparativa major, ja que concedeix el 5,3% dels crèdits. (Vegeu el gràfic I-30)

11.3.3.1. Els efectes de comerç impagats

L'estadística dels efectes de comerç tornats impagats, que ha elaborat l'Institut Nacional d'Estadística (INE), informa mensualment del nombre i de l'import dels efectes descomptats pels clients que resulten impagats i que són retornats a l'entitat de crèdit. Cal destacar que els efectes impagats tornats per l'entitat financera s'imputen el mes que es produeix el retorn, independentment de la data que es va presentar per al cobrament. (Vegeu el quadre I-124)

A les Illes Balears, el nombre d'efectes impagats, en el conjunt de l'any 2003, va ser de 42.953, un 5,1% menys que l'any anterior; mentre que l'import va ser, el 2003, de 94.848 milers d'euros, un 4,5% menys que el que es va registrar un any abans. De les dades anteriors és després que a les Balears durant el 2003 l'import mitjà de l'efecte de comerç tornat impagat, en el conjunt de les entitats bancàries, va ser de 2.208,19 euros. Són les cooperatives de crèdit les que varen negociar un import mitjà per un efecte superior (3.948,2 euros), mentre que els bancs ho varen fer per un import mitjà inferior (2.030,8 euros).

La major part d'aquests efectes impagats s'han negociat amb bancs i amb caixes d'estalvis, realitat que s'explica perquè aquesta és una activitat que forma part del negoci tradicional de finançament, que duen a terme aquestes entitats; concretament, a les Balears, el 50,8% en nombre i el 46,7% en import varen ser tramitats per bancs, i el 47,2% i el 49,7%,

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

**QUADRE I-124 ESTADÍSTICA D'EFFECTES DE COMERÇ TORNATS IMPAGATS
A LES BALEARS (2003)**

	Total		Bancs		Caixes d'estalvi		Cooperatives de crèdit	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Gener	4.041	8.662,60	1.978	4.061,90	1.976	4.242,90	87	357,80
Febrer	3.234	7.059,30	1.662	3.380,10	1.504	3.400,10	68	279,10
Març	3.600	8.751,70	1.797	3.844,00	1.726	4.585,60	77	322,10
Abril	3.383	7.654,80	1.680	3.132,20	1.634	4.241,80	69	280,80
Maig	3.845	8.096,90	2.013	3.601,30	1.755	4.208,40	77	287,30
Juny	3.822	8.127,50	2.072	4.034,90	1.665	3.799,80	85	292,70
Juliol	4.164	8.980,20	2.175	4.149,40	1.914	4.551,60	75	279,30
Agost	3.589	6.901,50	1.893	3.421,40	1.636	3.256,10	60	224,00
Setembre	3.165	8.191,40	1.552	3.899,90	1.543	3.979,20	70	312,40
Octubre	3.371	8.635,50	1.652	3.868,90	1.648	4.469,40	71	297,20
Novembre	2.911	6.464,30	1.451	3.527,10	1.401	2.712,30	59	224,80
Desembre	3.828	7.323,00	1.890	3.381,30	1.867	3.668,20	71	273,50
Total	42.953	94.848,70	21.815	44.302,40	20.269	47.115,40	869	3.431,00

* Imports: milers d'euros.

Font: INE.

respectivament, ho varen ser per les caixes d'estalvis. Mentrestant, la importància relativa de les cooperatives de crèdit és molt menor, com prova el fet que durant el 2003 tan sols varen gestionar el 2% del nombre total i el 3,6% de l'import dels efectes de comerç tornats.

11.3.3.2. El mercat hipotecari

Durant l'any 2003 a les Balears es va formalitzar un total de 28.570 garanties hipotecàries, 998 més que al llarg de l'any anterior. En termes monetaris, aquestes hipoteques varen suposar 3.220,44 milions d'euros, un 12,1% més que durant l'any 2002; dades coherents amb l'auge del mercat immobiliari de les Balears (el preu mitjà d'un habitatge va

augmentar gairebé el 13% durant l'any 2003). (Vegeu el quadre I-125)

La major part del nombre i de l'import de les hipoteques varen ser sobre finques urbanes, un 95,3% i un 94,6%, respectivament. Mentre que la importància de les hipoteques sobre les finques rústiques va ser molt menor (un 4,7% en nombre i un 5,3% en import). Cal destacar que l'increment, en termes percentuals, de l'import de les hipoteques sobre finques urbanes i rústiques del 2003 respecte de l'any anterior ha estat molt semblant, del 12,3% i del 12,1%, respectivament. (Vegeu el gràfic I-31)

Pel que fa a les hipoteques sobre finques urbanes, destaca la importància de les

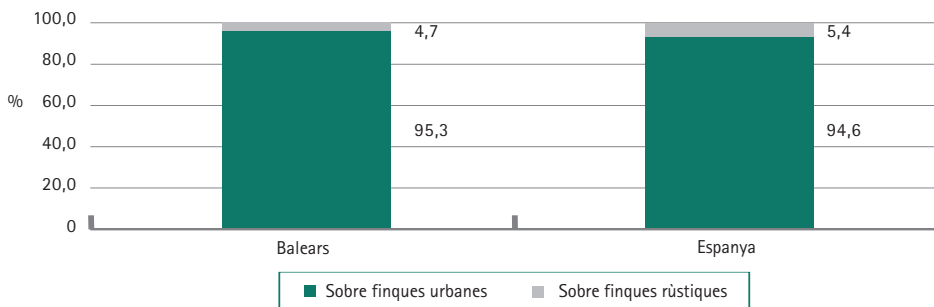
QUADRE I-125. CONSTITUCIÓ DE GARANTIES HIPOTECÀRIES SOBRE BÉNS IMMOBLES (2002-2003)

	2002		2003		Variació 03/02	
	Nombre	Import	Nombre	Import	Nombre	Import
Sobre finques urbanes	26.239	2.711,85	27.214	3.046,85	3,72	12,35
sobre habitatges	22.352	2.173,57	22.911	2.389,43	2,50	9,93
sobre solars	672	116,62	638	130,56	-5,06	11,95
sobre altres (oficines i garatges)	3.215	421,66	3.665	526,86	14,00	24,95
Sobre finques rústiques	1.322	154,73	1.356	173,59	2,57	12,19
sobre finques de secà	1.297	151,03	1.335	168,96	2,93	11,87
sobre finques de regadiu	25	3,70	21	4,64	-16,00	25,30
Concedides per bancs	11.899	1.242,61	12.035	1.391,50	1,14	11,98
sobre finques urbanes	11.409	1.188,67	11.535	1.331,00	1,10	11,97
sobre finques rústiques	490	53,94	500	60,50	2,04	12,16
Concedides per caixes	15.004	1.565,61	15.681	1.731,52	4,51	10,60
sobre finques urbanes	14.228	1.471,68	14.895	1.629,33	4,69	10,71
sobre finques rústiques	776	93,93	786	102,19	1,29	8,79
Concedides per altres entitats, o no consta	669	64,29	854	97,42	27,65	51,54
sobre finques urbanes	613	57,43	784	86,52	27,90	50,66
sobre finques rústiques	56	6,86	70	10,90	25,00	58,89
Total d'hipoteques	27.572	2.872,51	28.570	3.220,44	3,62	12,11

* Nombre en milions d'euros.

Font: INE i elaboració pròpia.

Gràfic I-31
Destinació de les hipoteques (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

hipoteques subscrites sobre els habitatges, un 84,2% del nombre total, que agrupen un total de 2.389,43 milions d'euros (78,4% de l'import). Aquestes hipoteques sobre habitatges han experimentat un increment notable en l'import (9,9%) respecte del 2002, principalment a causa de l'increment dels preus dels habitatges. Per ordre de rellevància, quant a l'import, les segueixen les hipoteques destinades a finançar l'adquisició d'oficines i de garatges (17,3%) i de solars (4,3%). (Vegeu el gràfic I-32)

D'acord amb aquestes dades, es pot afirmar, com succeeix en els àmbits nacional i europeu, que el dinamisme del mercat hipotecari s'explica, fonamentalment, per un increment de la demanda d'habitatge en propietat, de manera que l'expansió del mercat hipotecari està afectada per factors estructurals, cíclics i transitoris. D'una banda, ha crescut la població. Al mateix temps, el nombre mitjà de components de les llars ha mantingut una tendència a reduir-se. Aquest procés s'explica per un creixement de l'individualisme

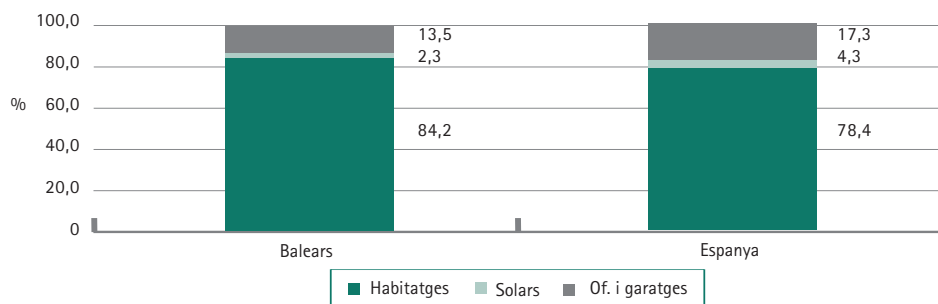
en la societat, que ocasiona un augment del nombre de llars unipersonals, i també per una major esperança de vida. D'altra banda, la millora del mercat de treball i la davallada dels tipus d'interès han esperonat la demanda. Així mateix, la pujada dels preus de l'habitatge (d'un 13%), encara que més moderada que l'any anterior, també pot haver contribuït a l'augment del crèdit hipotecari.

Respecte de les hipoteques sobre finques rústiques, la quasi totalitat del nombre i l'import han tingut com a objecte comprar finques de secà, en un 98,5% i en un 97,3%, respectivament, de manera que les hipoteques que s'han subscrit sobre finques de regadiu varen ser de nombre i d'import molt més residuals. (Vegeu el gràfic I-33)

A les Balears són les caixes d'estalvis les entitats que exerceixen un paper important, tant en el nombre d'hipoteques concedides (un 54,8%) com en l'import (un 53,7%), tal com succeeix a l'Estat espanyol, a Noruega, a Alemanya o a Àustria, si

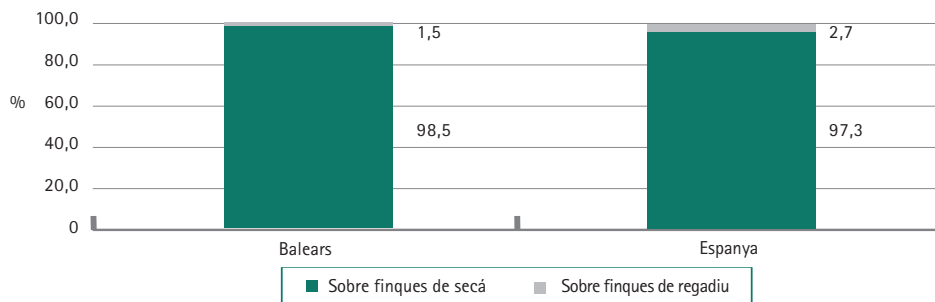
Gràfic I-32

Composició de les hipoteques sobre finques urbanes (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Gràfic I-33
Composició de les hipoteques sobre finques rústiques (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

bé també cal destacar que els bancs es mostren molt actius en aquest tram de negoci. Com a prova, el fet que el 2003 varen concedir 12.035 hipoteques, per un valor de 1.391,501 milions d'euros, la qual cosa representa el 42,1% i el 43,2%, respectivament. Les 854 garanties restants, per un import de 97,423 milions d'euros, foren concedides per altres entitats.

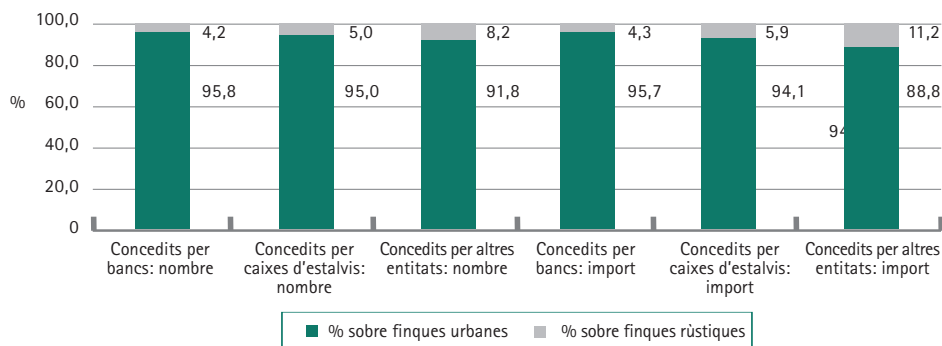
L'estructura del nombre i de l'import de les hipoteques concedides per cada tipus d'entitat bancària és bastant semblant a la

que ja s'ha comentat: la gran majoria se subscriu sobre finques urbanes, enfront de les rústiques. (Vegeu el gràfic I-34)

11.3.4. DIPÒSITS EN ELS BANCs, EN LES CAIXES D'ESTALVIS I EN LES COOPERATIVES DE CRÈDIT A LES BALEARS

Els dipòsits en els bancs, en les caixes d'estalvis i en les cooperatives de crèdit a la comunitat autònoma de les Illes Balears representen l'1,86% del total dels dipò-

Gràfic I-34
Estructura de les hipoteques per tipus d'entitat (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

sits del sistema, amb un import de 12.578 milions d'euros. L'increment dels dipòsits en el sistema bancari ha estat, el 2003, un 5,2% superior al que es va registrar l'any anterior.

L'import dels dipòsits per càpita també ha registrat un increment, en passar de ser de 13,27 milers d'euros el 2003, enfront dels 5,77 que es varen registrar l'any 1990. És important destacar que la intensa innovació financera, juntament amb la reducció en la taxa d'estalvi experimentada durant els anys passats, ha propiciat que aquesta variable sigui inferior a la corresponent al crèdit expressat en termes per càpita.

Fent referència al tipus de dipositant, cal assenyalar que el sector privat realitza el 96,3% dels dipòsits totals, mentre el sector públic tan sols n'aporta el 3,7%. A Espanya, l'aportació del sector públic és un poc superior (del 5,1%). (Vegeu el gràfic I-35)

En els dipòsits en altres sectors residents, el Banc d'Espanya diferencia entre dipòsits a

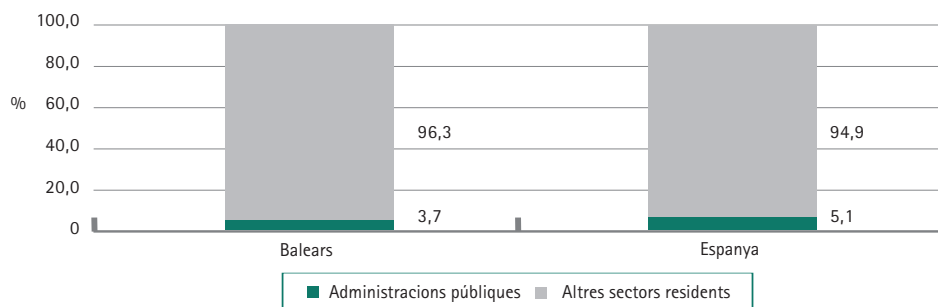
la vista, d'estalvi i a termini. La diferència fonamental és la rendibilitat i la liquiditat. El dipòsit més líquid és el dipòsit a la vista, i el més rendible, el dipòsit a termini.

La majoria dels dipòsits constituïts al llarg del 2003 han estat a termini, amb un pes del 48,0% i del 50,3% per a les Balears i per a Espanya, respectivament. La resta de dipòsits es reparteixen quasi a parts iguals amb un lleuger avantatge per als dipòsits d'estalvi a la nostra regió (26,3%) i dels dipòsits a la vista en el conjunt nacional (27%).

Amb relació a la distribució dels dipòsits entre les diferents entitats, a les Balears les caixes d'estalvis destaquen per acaparar un percentatge més alt de recursos (64,1%), mentre que els bancs concentren el 34,3% del total dels dipòsits, i el restant 1,5% és en mans de les cooperatives de crèdit. En l'àmbit de l'Estat espanyol el major protagonisme el mantenen també les caixes d'estalvis, si bé en un percentatge menor, del 53,3%. (Vegeu el gràfic I-36)

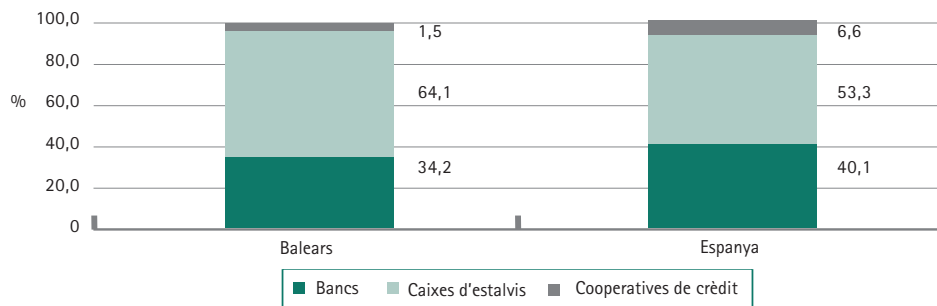
Gràfic I-35

Procedència dels dipòsits a les Balears i a Espanya (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Gràfic I-36
Dipòsits per tipus d'entitat a les Balears i a Espanya (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

11.3.5. EL FLUX FINANCER DE LES BALEARS

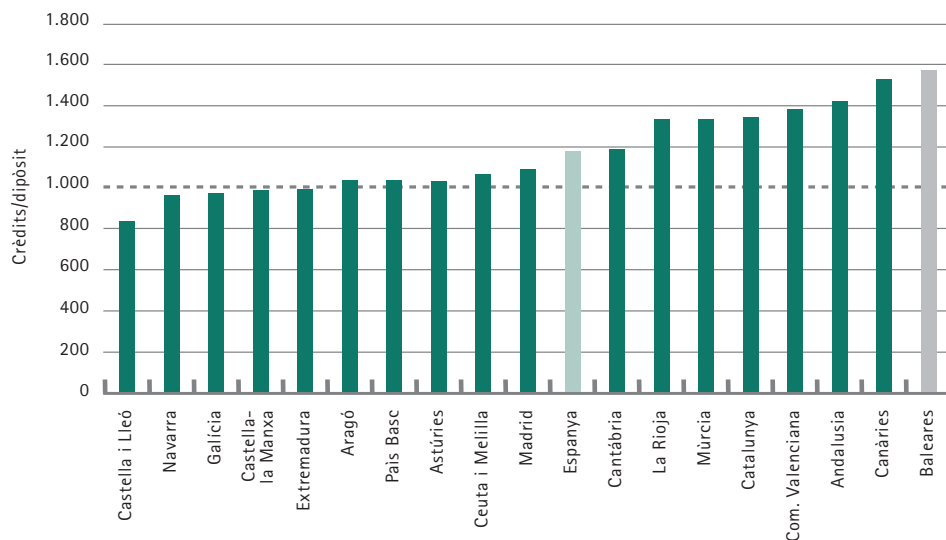
En l'activitat creditícia, les entitats financeres tenen a l'abast els recursos financers que procedeixen dels dipòsits dels clients. Quan en una determinada unitat territorial els recursos obtinguts mitjançant aquests passius supera (és inferior) al finançament concedit, es produeix una sortida (entrada) de fons excedentaris cap a l'explotació d'oportunitats dins altres territoris i/o línies de negoci. Per determinar el signe i la magnitud d'aquesta necessitat (capacitat) de finançament es calcula la ràtio entre els crèdits i els dipòsits. Quan aquesta ràtio presenta uns valors inferiors (superiors) a la unitat, l'estalvi captat mitjançant els dipòsits és major (menor) que el volum del crèdit concedit per les entitats bancàries que operen en aquest territori.

L'anàlisi d'aquesta ràtio posa de manifest que les Balears ocupen una posició clarament deutora, en el sentit que, en data

31 de desembre del 2003, els crèdits han superat els dipòsits en 7.432 milions d'euros. Una anàlisi per comunitats autònomes mostra que aquesta és una realitat comuna a la majoria de regions espanyoles, i tan sols tres comunitats (Castella i Lleó, Navarra i Galícia) en són l'excepció. Aquesta situació és conseqüència, d'una banda, del fet que una vegada superada la recessió de l'any 1993, les unitats productives i de consum situades a les diferents comunitats autònomes han incrementat de manera notable l'accés al crèdit, mentre que, d'altra banda, els recursos captats en forma de dipòsit han estat insuficients per cobrir aquesta necessitat de finançament. En aquest context, les entitats financeres han utilitzat altres fonts alternatives (negociació de valors de renda fixa i variable, i/o utilització dels fluxos d'altres comunitats autònomes). Finalment, cal destacar que l'arxipèlag balear és el que presenta un major volum de crèdits amb relació als dipòsits. (Vegeu el gràfic I-37)

Gràfic I-37

Relació crèdit/dipòsit per comunitats autònomes (2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

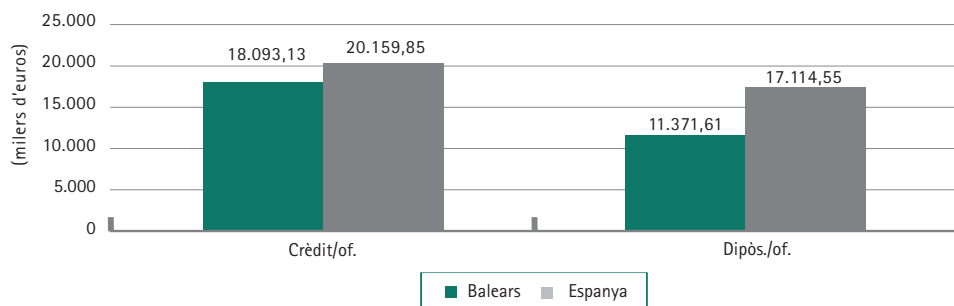
11.3.6. LA PRODUCTIVITAT DE LES ENTITATS BANCÀRIES

El grau d'atenció al client, juntament amb el nivell d'activitat econòmica i bancària, aspectes analitzats anteriorment, determinen la dimensió mitjana del negoci que ha captat cada sucursal, i per tant la productivitat dels factors que s'han emprat.

El 2003, les oficines bancàries que operen a les Balears es caracteritzen perquè presenten un menor grau de productivitat que a escala nacional, amb relació tant a la concessió de crèdits com a la

captació de dipòsits. Així, durant l'exercici esmentat, per terme mitjà, l'oficina de les Balears concedia un import de 2.066,72 milers d'euros en concepte de crèdits, inferior al que ofereix una oficina que actua en l'àmbit de l'Estat espanyol. Si bé, quant a l'anàlisi es fa amb relació al volum de dipòsits aconseguits per oficina, l'oficina a escala nacional mostra un grau de productivitat encara molt superior. Concretament, el nombre de dipòsits que rep una oficina a escala nacional és, per terme mitjà, de 5.742,44 milers d'euros més que una oficina operativa a les Illes. (Vegeu el gràfic I-38)

Gràfic I-38
Indicadors de productivitat

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

11.4.

LA SOCIETAT DE GARANTIA RECÍPROCA (ISBA)

L'anàlisi del sistema financer balear no quedaria completa si no s'examinàs la Societat de Garantia Reciproca de les Illes Balears (ISBA), atès que aquesta institució, que ja té una llarga experiència en el panorama balear -es va crear el 18 de juliol del 1979-, és una entitat financera que té una importància cabdal per al teixit productiu de les Illes. Així, l'objecte social d'ISBA és prestar garanties personals, per aval o per qualsevol altre mitjà admès en dret diferent de l'assegurança de caució, a favor del socis, per a les operacions que aquests realitzin dins el gir o tràfic de les empreses de què siguin titulars si el domicili social és a la comunitat autònoma de les Illes Balears; a més, poden prestar serveis d'assistència i d'assessorament financer als socis. En altres paraules, ISBA ha contribuït, al llarg del

2003, al desenvolupament de l'economia balear mitjançant la concessió d'avalos que permeten a les petites i mitjanes empreses accedir al finançament en les millors condicions de mercat.

Concretament, ISBA està composta el 2003 per 4.536 socis, 199 socis més que els registrats el 2002; aquests socis es concentren majoritàriament en dos sectors: el comerç (31,3%) i la indústria (20,3%).

El capital subscrit pels socis ha estat, el 2003, de 6.959 milers d'euros, un 3,75% menys que durant l'any anterior. Un 67,5% d'aquest capital ha estat subscrit pels socis participants, i un 32,5%, pels protectors. Cal destacar la implicació de la comunitat de les Illes Balears i de la Caixa d'Estalvis "Sa Nostra", ja que ambdues institucions havien subscrit, en data 31 de desembre del 2003, la quantia de 1.262,03 milers d'euros i de 600,970 milers d'euros, respectivament. Si bé, mentre que la comunitat de les Illes

Balears té desemborsat tot el capital subscrit, en el cas de "Sa Nostra" només s'ha-vien desemborsat 195,328 milers d'euros en aquella data.

El risc viu per als avals concedits ha estat de 78.063 milers d'euros, un 0,9% menys que durant l'any 2002. Aquest risc viu per als avals en vigor s'ha concentrat principalment en empreses petites, de dos a quatre treballadors, en un 29,2%, i majoritàriament en empreses que dediquen l'activitat als serveis (26,6%) i al comerç (18,5%).

Durant l'exercici 2003, el nombre d'empreses beneficiades per l'aval s'ha incrementat un 2,5%, i s'ha arribat a la xifra de 244 empreses. Malgrat això, l'exercici 2003 s'ha produït una disminució del volum d'operacions formalitzades, en un 18%, com a conseqüència principalment, de la desacceleració econòmica que ha acabat repercutint en la disminució d'inversió de les empreses. (Vegeu el quadre I-126)

Una de les funcions principals que té encomanada ISBA és la relativa al suport que dóna a la creació de noves empreses. En aquest aspecte, cal destacar que el nombre de noves empreses que han

rebut suport s'ha reduït. Així, mentre que el 2002 varen ser 72 les empreses creades, el 2003 passen a ser 65. Així i tot, ISBA va contribuir a crear 139 nous llocs de feina. Així mateix, cal destacar que, durant el 2003, dels 39.405,723 milers d'euros sol·licitats a ISBA es varen concedir el 70,2% i es varen formalitzar el 58,8%.

Amb relació a les condicions financeres, el tipus mitjà d'interès ha mantingut la tendència descendent de l'anterior exercici, i s'ha situat el 2003 en el 3,9%, enfront del 4,0% de l'any 2002; el termini mitjà s'ha ampliat fins als 75 mesos i l'import mitjà s'ha incrementat en 2.581 euros. Resumidament, al llarg del 2003 s'han millorat les condicions preferents a què han tingut accés les empreses.

Dins l'esperit de donar suport i fomentar l'esperit emprenedor, durant l'any 2003, ISBA, conjuntament amb la Cambra de Comerç d'Indústria i Navegació de Mallorca, Eivissa i Formentera, va ampliar la línia d'avalos destinats a emprenedors, i se'n va establir el nou límit en els 4 milions d'euros, amb l'objectiu que cap projecte econòmicament viable no quedés sense poder realitzar-se per causa de la falta de garanties.

QUADRE I-126. DADES DE L'IMPACTE ECONÒMIC I SOCIAL D'ISBA

	2001	2002	2003
Nombre d'empreses beneficiades per l'aval d'ISBA	292	238	244
Llocs de feina mantinguts per aquestes empreses	4.284	3.186	4.408
Suport a la creació de noves empreses	80	72	65
Contribució a la creació de nous llocs de feina	294	190	139

Font: informe anual d'ISBA (2003).

11.5.

EL MERCAT DE LA BORSA

Si bé és cert l'elevat grau de bancarització de la comunitat balear, i que aquesta és la via tradicional per la qual les empreses que operen a les Balears reben finançament -aspecte que ve explicat bàsicament pel fet que l'empresa balear és majoritàriament de petita o mitjana dimensió (un 88,3% de les empreses amb assalariats de les Balears tenen menys de 10 treballadors)-, també hi ha empreses molt vinculades al territori insular que varen decidir aventurar-se a operar en la borsa. Així doncs, per tenir una visió més completa de la realitat financera de les Balears és necessari al·ludir al comportament del mercat borsari al llarg del 2003.

La trajectòria de les borses al llarg del 2003 ha respost, en termes generals, a la influència de factors molt diversos, tot i que el determinant de fons ha estat, sens dubte, la valoració de les possibilitats efectives de recuperació de l'economia nord-americana i, en especial, el ritme i la intensitat; els principals índexs borsaris s'han mogut a remolc de la interpretació més o menys favorable dels diferents indicadors macroeconòmics de l'economia nord-americana. En aquest sentit, ha estat especialment rellevant, en el moment oportú, alguna dada puntual de clima empresarial, el creixement del producte interior brut o, ja a l'octubre, la xifra positiva d'ocupació no agrícola als Estats Units, que va confirmar la sostenibilitat de la recuperació.

El mercat de renda variable espanyol va tenir un exercici molt positiu, segons es desprèn de la revaloració dels principals índexs de referència; després dels descensos successius que es varen registrar durant els anys precedents, el 2003 va marcar un important canvi de tendència en els mercats financers. Així, l'índex Ibex 35 va situar-se, al desembre, en una zona de màxims anuals i acumulava unes plusvàlues superiors al 25% amb relació al tancament del 2002. D'aquesta manera, aquest índex se situava entre els més revalorats dins el context de les borses de l'euro, per damunt dels nivells anotats per l'índex EuroStoxx 50 (15,7%), representatiu del conjunt de la zona de l'euro, i quedava només per darrere del mercat alemany i de l'austriac. (Vegeu el gràfic I-39)

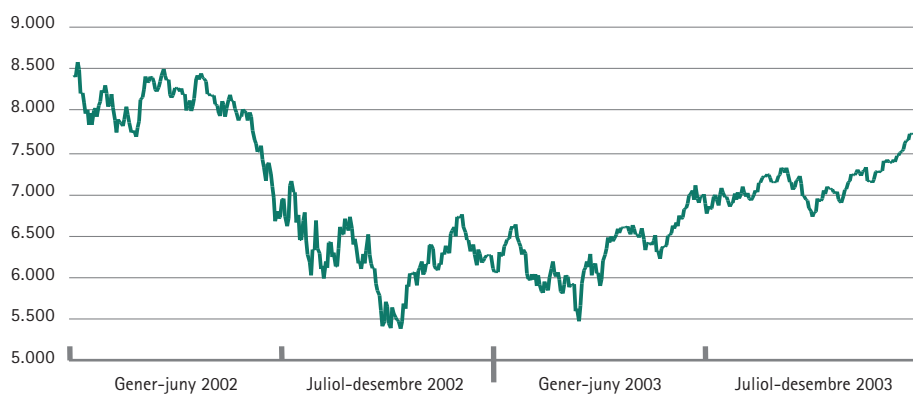
El balanç relativament més favorable de la borsa espanyola en relació amb la major part de mercats europeus va tenir el punt de partida en un excel·lent comportament dels principals valors del mercat al començament de l'any, que varen reaccionar positivament a l'aclariment del panorama econòmic i polític a l'Amèrica Llatina. Així, ja al començament de l'exercici, l'Ibex 35 va anotar un diferencial de rendibilitat que posteriorment s'incrementaria gràcies, en gran manera, a la seva mateixa naturalesa.

Pel que fa als valors de les empreses de les Balears que cotitzen en el mercat borsari, cal destacar que tots han finalitzat el 2003 amb revaloracions anuals superiors a la que ha obtingut el principal índex de referència del mercat espanyol. Així, Sol Melià va tancar l'e-

xercici 2003 amb una revaloració del 51,5%, quasi el doble de la de l'Íbex 35. D'altra banda, Crèdit Balear, Corporación Financiera Alba i Endesa varen aconseguir revaloracions del

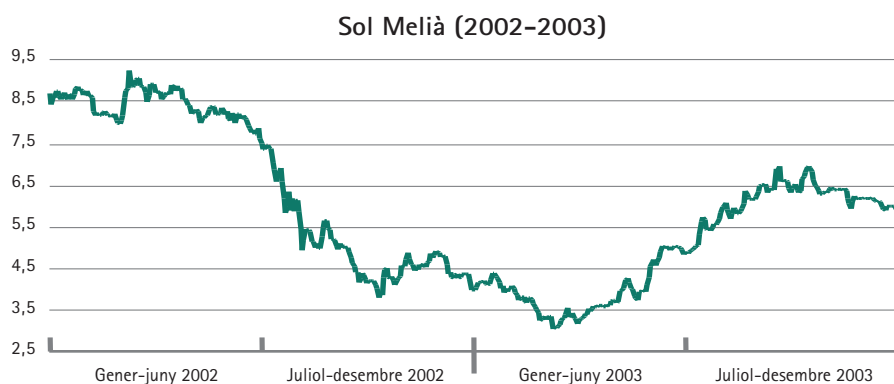
31,3%, del 31,9% i del 36,8% respectivament, lleugerament per sobre de la revaloració del 28,2% que ha experimentat l'Íbex 35 durant aquest mateix període. (Vegeu el gràfic I-40 i I-41)

Gràfic I-39
Evolució de l'IBEX 35 (2002-2003)

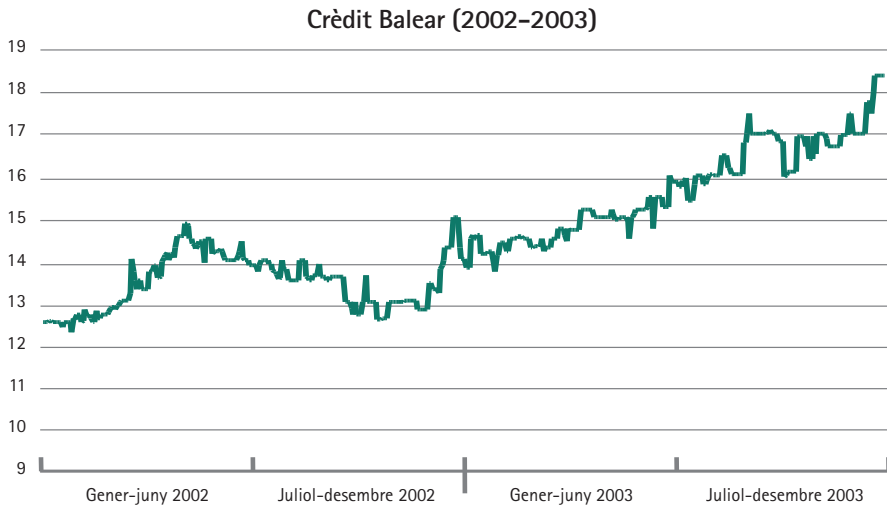
Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

Gràfic I-40
Cotització en borsa de les principals empreses de les Balears (2002-2003)

Gràfic I-41

Cotització en borsa de les principals empreses de les Balears (2002-2003)

Font: Banc d'Espanya i elaboració pròpia.

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I FINANÇAMENT

RESUM

El pressupost general de l'Administració general de la comunitat autònoma per a l'any 2003 és de 1.796,6 milions d'euros (298.930 milions de pessetes), xifra que suposa un increment nominal del 68%. Un cop descomptat l'efecte en matèria de gestió de l'assistència sanitària, i amb dades homogeneïtzades respecte de l'exercici del 2002, l'increment és del 7,9%. Quant a la participació percentual sobre el total de despeses, les operacions corrents suposen el 76,49% del pressupost, mentre que les operacions de capital, el 23,51%. En un nivell major de desagregació, per partides pressupostàries destaquen els capítols I, IV, VI i VII (les despeses de personal, les transferències corrents, les inversions reals i les transferències de capital), amb una participació sobre el total del pressupost del 22,23%, del 48,43%, del 8,99% i del 13,99%, respectivament. El pressupost general de la comunitat autònoma per a l'any 2003 representa el 9,74% del PIB balear en preus corrents. El deute acumulat de les Illes Balears per a l'any 2003 s'estima en 605 milions d'euros (100.664 milions de pessetes).

Quant a les administracions insulars, el pressupost agregat dels tres consells insulars experimentarà l'any 2003 un increment del 14,19%, en superar els 240 milions d'euros (40.404 milions de pessetes). Comparativament, és el Consell Insular de Mallorca que experimentarà un increment relatiu més important durant l'any 2003, al voltant del 24%. El pressupost agregat dels consells insulars representa l'1,32% del PIB en preus corrents. El deute públic dels ens insulars ascendí als 17,4 milions d'euros.

Amb referència al pressupost dels ajuntaments de la comunitat autònoma, el volum total de l'exercici 2003 arribà als 804,3 milions d'euros (133.824 milions de pessetes). El pressupost de les administracions locals per a l'any 2003 suposa un 4,36% del PIB balear en preus corrents. El deute públic dels ajuntaments durant aquest exercici arribà als 32,7 milions d'euros.

La recaptació tributària que ha obtingut la Delegació Especial d'Hisenda arribà el 2003 als 1.938 milions d'euros (322.456 milions de pessetes), amb un increment del 4,43% respecte de l'any 2002.

12.1.

ANÀLISI PRESSUPOSTÀRIA

L'exposició d'aquest apartat es divideix en dos grans blocs. En el primer s'analitzen els pressupostos de la comunitat autònoma, dels consells insulars, dels ajuntaments i de la Delegació Especial d'Hisenda a les Balears. En el segon es fan una sèrie de consideracions sobre el nou sistema de finançament autonòmic.

D'aquests estudis pressupostaris es dedueix que el total de la despesa pública a Balears l'any 2003 va assolir els 1.130 milions d'euros, dels quals, 468,5 corresponen a la CAIB, 126,5 als Consells Insulars i 535 als Ajuntaments. En conjunt el consum públic (salariis més compres de béns i serveis) de Balears representa el 6,1% del PIB.

12.1.1. LA COMUNITAT AUTÒNOMA

En aquest apartat començam a fer una introducció al marc dels pressupostos de la comunitat autònoma, definim l'àmbit del pressupost i analitzam a continuació els pressupostos de l'Administració general i els pressupostos dels ens de dret públic i de les societats públiques.

12.1.1.1. Introducció

Els pressupostos de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2003 s'aproven mitjançant la Llei 10/2002, de pressupostos generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2003 (BOIB núm.156 ext., de 28 de desembre del 2002), la qual, juntament amb la Llei 1/1986, de 5 de febrer, de finances, i la normativa de desplegament corresponent, constitueix el marc normatiu al qual s'ha d'ajustar l'activitat econòmica i financera de la comunitat autònoma. Així com n'assenyala l'exposició de motius, inclou la totalitat de les despeses i dels ingressos del sector públic autonòmic, i també la consignació de l'import dels beneficis fiscals que afecten els tributs.

Com a novetat més destacada del contingut dels pressupostos per a l'exercici 2003, és la referència expressa i separada al pressupost del Servei Balear de la Salut, d'acord amb les modificacions que ha introduït la Llei 20/2001, de 21 de desembre, de mesures tributàries, administratives i de funció pública, com a conseqüència del fet que la comunitat autònoma de les Illes Balears ha assumit la competència en matèria sanitària.

La presentació dels crèdits pressupostaris s'adapta al mateix format que utilitza l'Administració general de l'Estat, per tal d'homogeneïtzar-los als escenaris pactats de consolidació pressupostària.

En matèria de tributs propis i de prestacions patrimonials de caràcter públic de la comunitat autònoma de les Illes Balears, es preveu l'actualització d'acord amb el

creixement de l'índex de preus de consum (IPC) de l'any anterior.

En aquest capítol s'analitzen de manera detallada els pressupostos inicials de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'exercici 2003, amb l'anàlisi comparativa pertinent respecte de l'any 2002.

Per dur a terme aquesta anàlisi, s'estudien, en primer lloc, l'àmbit del pressupost i, en segon lloc, els pressupostos generals de la comunitat, des del punt de vista tant dels ingressos com de les despeses, i s'aprofundeix a analitzar les actuacions previstes per a l'exercici objecte d'estudi, a través dels capítols IV, VI i VII (les transferències corrents, les inversions reals i les transferències de capital) del pressupost de despeses.

Per completar l'anàlisi pressupostària de la nostra comunitat, es fa referència també als pressupostos dels diversos ens de dret públic i de les societats públiques, així com també se n'estudien les actuacions previstes per a l'any 2003.

12.1.1.2. L'àmbit del pressupost

En l'àmbit dels pressupostos generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2003 s'integren els pressupostos de l'Administració general de la comunitat (en la qual estan incloses les diferents seccions i les entitats autònomes), així com els dels ens que formen l'Administració institucional d'aquesta comunitat autònoma (ens de dret públic, ja siguin empreses públiques no societàries, com algun consorci i les societats públiques), i altres ens públics (empreses vinculades i consorcis o fundacions). (Vegeu el quadre I-127)

**QUADRE I-127. ÀMBIT DELS PRESSUPOSTS DE LA COMUNITAT
AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2003)**

Administració general		Administració institucional		
Entitats autònomes		Ens de dret públic		Societats públiques
Seccions		Empresa pública no societària	Consorci	
Parlament ¹				
Sindicatura de Comptes ¹				
Consell Consultiu de les Illes Balears ¹				
Consell Econòmic i Social ¹				
Presidència del Govern balear				
Conselleria de Turisme		IBATUR		
Conselleria d'Educació i Cultura	Institut d'Estudis Baleàrics			
Conselleria d'Hisenda i Pressuposts			Centre Balears Europa	
Conselleria de Medi Ambient		IBANAT		
		IBASAN		
		IBAEN		
Conselleria d'Interior				
Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transport		IBAVI		
		SFM		
Conselleria de Sanitat i Consum	SERBASA	GESMA		
Conselleria de Treball i Formació	SOIB			
Conselleria d'Agricultura i Pesca				IBABSA
				SEMILA
Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria		IDI		FICOBALSA
Conselleria d'Innovació i Energia				Parc BIT, SA
Conselleria de Benestar Social	IBAS			
	Institut Balear de la Dona			

¹ Els òrgans estatutaris són dependència funcional de l' Administració general.

Font: Govern balear, Conselleria de Presidència, Direcció General de Relacions Institucionals.

12.1.1.3. El pressupost de l'Administració general

En aquest apartat analitzam, en primer lloc, els capítols dels ingressos i, tot seguit, es passa a estudiar l'evolució de les despeses.

12.1.1.3.1. Els ingressos

El pressupost d'ingressos per a l'any 2003 recull de manera sistematitzada el conjunt de recursos que permetran finançar el pressupost de despeses de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

Els ingressos poden obtenir-se per diferents conceptes, incloent-hi el recurs a l'endeutament, i la seva classificació s'estructura, en el pressupost per al 2003, orgànicament d'acord amb el centre productor i d'acord amb la naturalesa econòmica. La classificació orgànica manté la mateixa estructura i el mateix contingut que la que correspon a les despeses. En aquest informe, però, només s'analitzarà la classificació econòmica de la partida d'ingressos, l'estructura i contingut de la qual no ha variat respecte de l'exercici del 2002, tret pel que fa a l'aparició de nous articles, conceptes i subconceptes que permeten considerar els ingressos que deriven dels diferents tributs de l'Administració general de l'Estat cedits totalment o parcialment a través dels mecanismes establerts pel sistema de finançament de les comunitats autònomes per al període 2002-2006.

12.1.1.3.1.1. Anàlisi econòmica

El pressupost general d'ingressos per a l'any 2003 de l'Administració general (en el qual queden incloses les entitats autònomes) de la comunitat autònoma de les Illes Balears es va estimar en 1.796,61 milions

d'euros, en contrast amb els 1.069,8 milions d'euros que s'havien previst inicialment per a l'exercici de l'any anterior. Ara bé, les dades que es preveuen en els pressupostos inicials del 2002 no es poden tenir en compte per fer una anàlisi comparativa homogènia amb les del 2003. I això és així, en primer lloc, pel fet que en les previsions inicials per al 2002 no es considerava el finançament de les competències en matèria de gestió de l'assistència sanitària i, en segon lloc, tot i que es coneixia la xifra global en concepte de finançament per part de l'Administració de l'Estat per al 2002, la manca d'informació relativa a quins serien els mecanismes efectius en què aquest es concretaria va fer que es consideràs adient incloure la totalitat de l'import en concepte de finançament autonòmic dins el capítol IV.

La comunitat autònoma de les Illes Balears i les seves entitats autònomes de caràcter administratiu, al llarg de l'exercici econòmic corresponent al 2003, preveien liquidar drets per un import de 1.790,41 milions d'euros, amb la qual cosa i atès que el total de la despesa prevista -exceptuant-ne la corresponent en concepte d'amortització de préstecs-, importa la mateixa quantia, els pressupostos restarien equilibrats. Tot i la previsió de recórrer a l'endeutament per un import de 6,2 milions d'euros, no es preveu cap tipus d'increment del nivell del deute global de la comunitat autònoma, ja que dins el mateix exercici es preveu amortitzar el préstec per la mateixa quantia.

En els capítols I i II s'inclouen els rendiments dels tributs cedits totalment o parcialment, que conformen el nou sistema de finançament autonòmic en el cas de tenir assumides les competències en

matèria de sanitat, considerant només el 98% en concepte de lliuraments a compte pels tributs cedits parcialment, i el 100% pels cedits en la totalitat, amb el fons de suficiència (negatiu) també computat al 98% i minorant l'import dels lliuraments a compte de l'impost sobre la renda de les persones físiques (IRPF). D'aquesta manera, en el capítol IV només queden aportacions de l'Estat i d'altres ens públics i/o privats per finançar conjuntament activitats d'interès comú.

A partir de la previsió d'ingressos per al 2003 i de la comparació amb les dades homogeneïtzades del 2002, i suposant assumides dins la previsió inicial les competències de sanitat mitjançant els mecanismes que deriven del nou sistema de finançament, es desprèn un augment del 7,90%. (Vegeu el quadre I-128)

Fent l'anàlisi per capítols, es pot observar que els capítols corresponents a les operacions corrents són els més importants pel que fa al pes relatiu sobre el total del presupost, ja que representen en conjunt el 96,98% dels ingressos previstos.

Pel que fa a les diferents figures impositives que conformen el capítol d'impostos directes (capítol I), se'n preveu un increment de totes respecte de les estimades per a l'exercici 2002, amb un increment global del 12,16%. (Vegeu el quadre I-129)

Quant al capítol II, la recaptació prevista en concepte d'impostos indirectes per a l'any 2003 experimenta un augment de l'11,06% respecte del 2002. Cal destacar en aquest capítol l'estimació de 42 milions d'euros per l'impost sobre estades en empreses turístiques d'allotjament, que estableix la Llei 7/2002, de 23 d'abril, i que

es destina a constituir el fons per a la millora de l'activitat turística i la preservació del medi natural. (Vegeu el quadre I-130)

Amb relació al capítol III, taxes i altres ingressos, la previsió realitzada suposa un increment de l'1,99%; diferenciant-ne, atesa la importància relativa, les taxes del joc de la resta de taxes, la prestació de serveis i altres ingressos. (Vegeu el quadre I-131)

Les dotacions del capítol IV, transferències corrents, experimenten globalment una reducció del 10,87%. Com s'ha esmentat abans, aquest capítol considera només les aportacions de l'Estat i d'altres administracions i ens públics i/o privats per al finançament conjunt d'activitats d'interès comú i que, en general, tenen la consideració d'ingressos amb caràcter finalista. (Vegeu el quadre I-132)

El capítol V, ingressos patrimonials, conté bàsicament les previsions dels ingressos corresponents a bestretes i a préstecs concedits, els interessos de dipòsits, les rendes de béns immobles i els productes de concessions i d'aprofitaments especials. La previsió d'aquest capítol suposa un decreixement del 27,37%, encara que en valor absolut representa només una disminució lleugerament superior als 1.169 milers d'euros.

El capítol VII, transferències de capital, suposa un 2,67% del total dels ingressos previstos. Essencialment conté les previsions corresponents a les aportacions de la Unió Europea pels diferents programes i actuacions cofinançades amb la comunitat autònoma, a més d'altres que procedeixen de l'Administració central i dels fons europeus d'orientació i garantia agrària que gestiona la comunitat autònoma. En conjunt, presenten un increment del 3,87%.

QUADRE I-128. PRESSUPOST D'INGRESSOS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS: DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA. (2002-2003)

Capítols	2002 ¹		2003		Variació		Valor relatiu	
	Import		Import		import		2002 2003	
	(en milers d'euros)				import		2002 2003	
						(%)	(%)	(%)
I Impostos directes	211.772,21		237.516,90		25.744,69	12,16	12,72	13,22
II Impostos indirectes	1.232.860,52		1.369.217,86		136.357,34	11,06	74,04	76,21
III Taxes i altres ingressos	89.223,21		91.000,00		1.776,79	1,99	5,36	5,07
IV Transferències corrents	46.521,20		41.466,37		-5.054,83	-10,87	2,79	2,31
V Ingressos patrimonials	4.271,33		3.102,08		-1.169,25	-27,37	0,26	0,17
Total d'operacions corrents	1.584.648,47		1.742.303,21		157.654,74	9,95	95,17	96,98
VI Alienació d'inversions reals	0,01		—		-0,01	-100,00	0,00	—
VII Transferències de capital	46.105,59		47.888,26		1.782,67	3,87	2,77	2,67
Total d'ingressos no financers	1.630.754,07		1.790.191,47		159.437,40	9,78	97,94	99,64
VIII Actius financers	177,98		218,53		40,55	22,78	0,01	0,01
IX Passius financers	34.107,44		6.200,00		-27.907,44	-81,82	2,05	0,35
Total d'ingressos financers	34.285,42		6.418,53		-27.866,89	-81,28	2,06	0,36
Total d'operacions de capital	80.391,02		54.306,79		-26.084,23	-32,45	4,83	3,02
Total	1.665.039,49		1.796.610,00		131.570,51	7,90	100,00	100,00

¹ Dades homogeneïtzades del 2002, suposant assumides dins la previsió inicial les competències en matèria de gestió de l'assistència sanitària mitjançant els mecanismes derivats del nou sistema de finançament.

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

QUADRE I-129. RENDIMENTS PREVISTES DELS IMPOSTOS DIRECTES (2002-2003)

Imposts directes	2002	2003	Variació	
	import (en milers d'euros)		(%)	
Impost sobre la renda de les persones físiques	138.448,74	156.716,90	18.268,16	13,19
Impost general sobre successions i donacions	45.676,92	51.000,00	5.323,08	11,65
Impost general sobre el patrimoni	27.646,56	29.800,00	2.153,44	7,79
Total	211.772,22	237.516,90	25.744,68	12,16

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

QUADRE I-130. RECAPTACIÓ PREVISTA D'IMPOSTS INDIRECTES (2002-2003)

	2002	2003	Variació	
	import (en milers d'euros)		(%)	
Imp. sobre les transmissions patrimonials	153.258,09	166.750,00	13.491,91	8,80
Imp. sobre els actes jurídics documentats	61.303,24	64.500,00	3.196,76	5,21
Impost sobre el valor afegit	707.478,39	748.837,23	41.358,84	5,85
Impost sobre la cervesa	3.020,09	3.440,85	420,76	13,93
Impost sobre l'alcohol	11.804,48	14.289,78	2.485,30	21,05
Impost sobre les labors del tabac	87.718,92	104.306,83	16.587,91	18,91
Impost sobre els hidrocarburs	101.518,76	107.718,72	6.199,96	6,11
Imp. sobre determinats mitjans de transport	36.557,16	40.673,01	4.115,85	11,26
Imposts sobre els productes intermedis	270,46	261,98	-8,48	-3,14
Imp. s/ les vendes minoristes de det. hidrocarburs	19.345,52	22.839,67	3.494,15	18,06
Impost sobre l'electricitat	14.524,66	15.899,77	1.375,11	9,47
Imp. s/ les estades en empr. turístiques d'allotjament	0,00	42.000,00	42.000,00	
Imp. s/ la plena i recàrrec s/ la taxa estatal del joc	0,01	0,01	0,00	0,00
Cànon de sanejament	36.060,73	37.700,00	1.639,27	4,55
Imposts indirectes extingits	0,01	0,01	0,00	0,00
Total	1.232.860,52	1.369.217,86	136.357,34	11,06

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

QUADRE I-131. TAXES, PRESTACIÓ DE SERVEIS I ALTRES INGRESSOS (2002-2003)

	2002	2003	Variació	
	import (en milers d'euros)		(%)	
Taxes del joc	68.915,41	67.500	-1.415,41	-2,05
Prestació de serveis i altres ingressos	20.307,80	23.500	3.192,20	15,72
Total	89.223,21	91.000	1.776,79	1,99

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

QUADRE I-132. TRANSFERÈNCIES CORRENTS PREVISTES (2002-2003)

	2002	2003	Variació	
	import (en milers d'euros)		(%)	
Total	46.521,20	41.466,37	-5.054,83	-10,87

(1) Dades homogeneïtzades del 2002, suposant assumides dins la previsió inicial les competències en matèria de gestió de l'assistència sanitària mitjançant els mecanismes derivats del nou sistema de finançament.

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

Les previsions d'ingressos per al capítol VIII, variació d'actius financers, corresponen al reintegrament de préstecs concedits i importen un total de 218,53 milers d'euros, un 22,78% superior a l'any 2002. De la mateixa manera que l'exercici anterior, la participació en el total de previsió d'ingressos és molt poc important (0,01%).

En el capítol IX, variació de passius financers, per a l'exercici del 2003 es preveu l'emissió de deute o la concertació de préstecs per un import total de 6,2 milions d'euros.

Des del punt de vista de la procedència -el que podríem anomenar estructura de finançament- dels ingressos per al 2003, destaca la variació experimentada per la previsió dels rendiments de tributs propis, que

creix un 121,02%, tot i que s'explica per l'estimació, per primera vegada en el pressupost, de l'impost sobre estades en allotjaments turístics (42 milions d'euros). Així mateix, es constata una reducció substancial (81,82%) del recurs a l'endeutament. També les aportacions externes es veuen reduïdes en un 3,53%. Quant a la resta, pràcticament es manté la mateixa estructura de participació percentual amb relació a l'exercici 2002. (Vegeu el quadre I-133)

12.1.1.3.2. Les despeses

Els crèdits corresponents a l'estat de despeses dels pressupostos de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'exercici 2003, com és habitual, es presenten en tres nivells d'agregació corresponents a les classificacions econòmica, funcional per programes i orgànica.

QUADRE I-133. ESTRUCTURA DE FINANÇAMENT DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)

	Inicial 2002	Inicial 2003	Variació		Valor relatiu	
	import				2002	2003
	(en milers d'euros)		(%)		(%)	(%)
Finançament autonòmic(1)	1.120.687,18	1.214.984,74	94.297,56	8,41	67,31	67,63
Rendiments dels tributs cedits	356.800,23	379.550,01	22.749,78	6,38	21,43	21,13
Rendiments dels tributs propis	36.060,74	79.700,01	43.639,27	121,02	2,17	4,44
Altres ingressos propis	24.757,11	26.820,60	2.063,49	8,33	1,49	1,49
Transferències externes	92.626,79	89.354,64	-3.272,15	-3,53	5,56	4,97
Deute	34.107,44	6.200,00	-27.907,44	-81,82	2,05	0,35
Total	1.665.039,49	1.796.610,00	131.570,51	7,90	100,00	100,00

(1) Inclou les previsions dels rendiments en el territori de la comunitat autònoma de les Illes Balears dels diferents tributs que considera el nou sistema de finançament, tant els cedits parcialment com els cedits al 100%.

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

No hi ha variacions en la forma de presentació del projecte respecte del 2002, però s'hi adjunta el pressupost del Servei Balear de la Salut.

El conjunt de les despeses, a la comunitat autònoma de les Illes Balears, ha augmentat un 67,94% respecte del 2002, a causa que s'han assumit les funcions i els serveis de gestió de l'assistència sanitària. (Vegeu el quadre I-134)

12.1.1.3.2.1. Anàlisi econòmica

La distribució econòmica presenta els crèdits agrupats d'acord amb la naturalesa econòmica, i es distingeix entre operacions corrents (capítols I,II,III i IV) i operacions de capital (capítols VI,VII,VIII i IX).

A la vegada, els crèdits destinats a operacions corrents es desglossen en despeses de funcionament (despeses de personal i

QUADRE I-134. EVOLUCIÓ DEL PRESSUPOST DE DESPESES A LA COMUNITAT AUTÒNOMA

Any	Despesa	Variació	
	import (en milers d'euros)	(%)	
2000	887.608,36	79.701,95	9,87
2001	950.491,98	62.883,62	7,08
2002	1.069.802,54	119.310,56	12,55
2003	1.796.610,00	726.807,45	67,94

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

compra de béns corrents i serveis), en despeses financeres i en transferències corrents. Les operacions de capital distingeixen entre les inversions reals (inversions directes realitzades per la mateixa administració), les transferències de capital i les variacions d'actius i passius financers.

L'import total del projecte de pressupost de despeses per a l'exercici econòmic del 2003 arriba a un total de 1.796,61 milions d'euros, respecte dels 1.069,80 milions d'euros de l'exercici precedent. (Vegeu el quadre I-135)

El conjunt de les operacions corrents experimenta un increment del 93,44%, que en termes absoluts suposa 663,8 milions més que l'any anterior, mentre que les operacions de capital incrementaren gairebé en un 17,53%, 63,0 milions per sobre del 2002.

D'aquestes xifres, 595,64 milions d'euros corresponen a transferències corrents i 21,38 milions d'euros, a transferències de capital pel finançament del Servei Balear de la Salut. Si es dedueixen aquestes quanties del projecte per al 2003, per fer la comparació en termes homogenis, el pressupost experimenta globalment un increment del 10,26%. (Vegeu el quadre I-136)

Cal esmentar que no es pot considerar una comparació veritablement homogènia perquè, amb càrrec a les transferències de gestió de l'assistència sanitària, s'han dotat durant el 2002 determinades places per tal de potenciar serveis

centrals que experimentaran una sobrecàrrega de treball per mor de l'assumpció d'aquestes competències, a la vegada que també altres capítols de determinats serveis han experimentat increments en les dotacions per la mateixa causa o per la incidència que hi té el fet d'assumir les competències esmentades.⁴⁴ Es deu a aquest fet la diferència entre l'increment global a què abans s'ha fet referència i el que s'ha xifrat com a creixement real del pressupost. Addicionalment, en una anàlisi individual detallada de la classificació econòmica, les comparacions tampoc no es poden considerar veritablement homogènies, ja que durant el 2002 s'han produït processos de transferències de competències als consells insulars, concretament les que deriven de les lleis següents:

- 14/2001, de 29 d'octubre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials i seguretat social,
- 16/2001, de 14 de desembre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de carreteres i camins.

Tenint en compte el que s'ha esmentat, a partir de les dades del quadre I-11, es constata per a l'any 2003 respecte del 2002, i quant a participació percentual sobre el total del pressupost, una lleugera redistribució entre operacions corrents i de capital; concretament, hi ha un desplaçament del 0,41% de les operacions corrents.

44. Es podrien esmentar com a exemples, entre altres, l'aparició de tres noves direccions generals dins la Conselleria de Salut i Consum i el fet que la Conselleria d'Energia i Innovació ha assumit la informàtica sanitària.

**QUADRE I-135. PRESSUPOST DE DESPESES DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS:
DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA. (2002-2003)**

Capítols	2002		2003		Variació		Valor relatiu	
			import		(en milers d'euros)			
						(%)	2002	2003
I	Despeses de personal	368.174,53	399.378,68	31.204,15	8,48		34,42	22,23
II	Despeses corrents en béns i serveis	56.971,55	69.018,92	12.047,37	21,15		5,33	3,84
III	Despeses financeres	32.601,37	35.777,91	3.176,54	9,74		3,05	1,99
IV	Transferències corrents	252.656,98	870.016,89	617.359,91	244,35		23,62	48,43
Total d'operacions corrents		710.404,43	1.374.192,40	663.787,97	93,44		66,41	76,49
VI	Inversions reals	179.817,64	161.453,29	-18.364,35	-10,21		16,81	8,99
VII	Transferències de capital	169.769,92	251.269,87	81.499,95	48,01		15,87	13,99
Total de despeses no financeres		1.059.991,99	1.786.915,56	726.923,57	68,58		99,08	99,46
VIII	Actius financers	5.753,73	3.494,43	-2.259,30	-39,27		0,54	0,19
IX	Passius financers	4.056,83	6.200,00	2.143,17	52,83		0,38	0,35
Total de despeses financeres		9.810,56	9.694,43	-116,13	-1,18		0,92	0,54
Total d'operacions de capital		359.398,12	422.417,59	63.019,47	17,53		33,59	23,51
Total		1.069.802,55	1.796.609,99	726.807,44	67,94		100,00	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressuposts.

**QUADRE I-136. PRESSUPOST DE DESPESES DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS:
DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA. (2002-2003)**

Capítols	import		Variació		Valor relatiu	
	2002	2003 ¹	(%)	(%)	2002	2003
	(en milers d'euros)					
I Despeses de personal	368.174,53	399.378,69	31.204,16	8,48	34,42	33,86
II Despeses corrents en béns i serveis	56.971,55	69.018,92	12.047,37	21,15	5,33	5,85
III Despeses financeres	32.601,37	35.777,91	3.176,54	9,74	3,05	3,03
IV Transferències corrents	252.656,98	274.377,83	21.720,85	8,60	23,62	23,26
Total d'operacions corrents	710.404,43	778.553,35	68.148,92	9,59	66,41	66,00
VI Inversions reals	179.817,64	161.453,29	-18.364,35	-10,21	16,81	13,69
VII Transferències de capital	169.769,92	229.888,05	60.118,13	35,41	15,87	19,49
Total de despeses no financeres	1.059.991,99	1.169.894,69	109.902,70	10,37	99,08	99,18
VIII Actius financers	5.753,73	3.494,43	-2.259,30	-39,27	0,54	0,30
IX Passius financers	4.056,83	6.200,00	2.143,17	52,83	0,38	0,53
Total de despeses financeres	9.810,56	9.694,43	-116,13	-1,18	0,92	0,82
Total d'operacions de capital	359.398,12	401.035,77	41.637,65	11,59	33,59	34,00
Total	1.069.802,55	1.179.589,12	109.786,57	10,26	100,00	100,00

¹ Se n'han deduït les transferències de capital i corrents pel finançament del Servei Balear de la Salut, per tal que les dades siguin homogènies i, per tant, comparables
Font: Govern Balear, Conselleria d' Hisenda i Pressuposts.

El conjunt de les operacions corrents, amb una dotació pressupostària de 778,55 milions d'euros, experimenten un increment del 9,59% (68,14 milions d'euros en termes absoluts) en relació amb la del 2002, de manera que evoluciona 0,41 punts per sota del creixement global. D'altra banda, el conjunt de les operacions de capital, amb una dotació de 401,0 milions d'euros, experimenta un increment de l'11,59% respecte de la xifra del 2002, de tal manera que creix 1,33 punts per sobre del creixement global del pressupost.

Quant a la participació percentual sobre el total, les operacions corrents passen del 66,41% del 2002 a un 66,00% l'any 2003, mentre que, les operacions de capital, passen del 33,59% al 34,00% l'any 2003. S'estableix així, i amb relació als pressupostos del 2002, una redistribució que incrementa en un 0,41% el conjunt de les operacions de capital, en detriment de les operacions corrents.

Pel que fa a l'anàlisi individualitzada d'aquestes operacions corrents en l'àmbit del capítol, les despeses de personal, capítol I, experimenten un creixement del 8,48%, 1,78% punts per sota de l'increment global del pressupost. En aquest increment s'inclouen els purament vegetatius que deriven de l'increment retributiu aplicat al personal amb caràcter general, d'acord amb el percentatge que estableix el text de la Llei de pressupostos, els derivats del venciment de nous triennis, i els increments retributius derivats dels processos d'homologació del personal docent i de determinats col·lectius del personal sanitari, el sobrecost del procés de funciona-

rització del personal laboral que es va dur a terme el 2002, així com la dotació de noves places a què s'ha fet referència en els paràgrafs anteriors. En termes de pes relatiu sobre el total, la participació passa des d'un 34,42% el 2002 fins al 33,86% el 2003, de manera que se'n redueix la participació en el total del pressupost en 0,56 punts.

El capítol II, despeses en béns corrents i serveis, experimenta un creixement d'un 21,15%, xifra que suposa gairebé més del doble del creixement del total de la despesa prevista. Aquest notable increment té l'origen en el canvi del sistema de finançament o l'aportació de la comunitat autònoma de les Illes Balears a la Unió d'Associacions d'Usuaris i Centres d'Assistència a Minusvàlids de les Balears (UNAC). En el pressupost del 2002 les aportacions a la UNAC eren establertes mitjançant conveni i es canalitzaven per la via de les transferències corrents. Per al 2003 s'ha abandonat el sistema de conveni i s'ha passat a un sistema de concert, amb la qual cosa aquestes aportacions passen a considerar-se dins el capítol II, concretament en el concepte 261, de concerts per a la prestació de serveis socials. Si es té en compte que la previsió per a aquest concert per a l'exercici 2003 és de 12,51 milions d'euros, aquest capítol en realitat experimentaria una reducció del 2,76% respecte de la consignació inicial del pressupost del 2002. Tot i fer abstracció d'aquesta teòrica homogeneïtzació, el conjunt de despeses en béns corrents i serveis representa només el 5,84% del total del pressupost, només un 0,51 punts per sobre del 2002.

La càrrega financera, capítol III, que deriva de les operacions d'endeutament de la comunitat autònoma, es manté al voltant del 3% del total del pressupost. Concretament, amb un increment del 9,74% respecte de l'exercici 2002, se situa en el 3,03% del total de la despesa, participació pràcticament idèntica al 3,05% que suposava l'any precedent.

Les transferències corrents, que es consideren en el capítol IV, es mantenen a l'entorn del 23%, tot i que experimenten una lleugera reducció, en passar del 23,62% al 23,26%. La dotació pressupostària, però, creix un 8,6% respecte del 2002. Cal aquí fer la reflexió inversa a la realitzada en el capítol II quant a les aportacions a la UNAC. En cas que aquestes aportacions fossin finançades mitjançant conveni com l'any anterior, el total del capítol importaria 286,37 milions d'euros, cosa que representa un increment del 13,34% i una participació sobre el total de la despesa del 24,27%. Com es pot suposar, en ambdues comparacions s'ha obviat la transferència al Servei Balear de la Salut en concepte de finançament de la gestió dels serveis en matèria d'assistència sanitària, que, com s'ha esmentat anteriorment, suposa una xifra de 595,64 milions d'euros.

Quant a les inversions reals, capítol VI, les xifres preveuen una reducció del 10,21% amb relació a l'exercici 2002, reducció justificada d'acord amb les transferències de competències als consells insulars, especialment en aquest cas en matèria de carreteres i de camins. La participació sobre el total del pressupost es redueix en 3,12 punts, en passar del 16,81% al 13,69%.

La previsió de dotacions per a transferències de capital, capítol VII, importa un total de 229,88 milions d'euros, amb un increment del 35,41% respecte de la consignació de l'any anterior. En termes absoluts l'increment total és de 60,11 milions d'euros. Quant al pes relatiu sobre el total, l'any 2002 en va representar un 15,87%, mentre que l'exercici 2003 n'ha representat un 19,49%, de manera que ha incrementat en 3,62 punts la participació en el total del pressupost.

Si s'analitzen les dades conjuntes dels capítols VI i VII, resulta que aquests dos capítols considerats conjuntament experimenten un increment del 12,41%, 2,18 punts per sobre del creixement total del pressupost i incrementen en 0,63 punts la participació en el total del pressupost.

En el capítol VIII, variació d'actius financers, es preveu una reducció del 39,27%, de manera que es passa d'una dotació de 5,75 milions d'euros l'any 2002 a 3,49 milions d'euros per al projecte del 2003. El pes relatiu queda així xifrat en el 0,3%, 0,24 punts per sota del que representava per a l'exercici del 2002.

Finalment, amb referència a la variació de passius financers (capítol IX), despeses relatives al pagament de l'amortització del deute emès i préstecs rebuts, la consignació és de 6,2 milions d'euros, cosa que suposa un increment del 52,83%. La participació sobre el total queda fixada en el 0,53%, 0,15 punts per sobre de la corresponent al 2002.

12.1.1.3.2.2. Anàlisi funcional

Quant a la classificació funcional i per programes, cal dir que, en el sistema pressupostari actual, la unitat bàsica la constitueix el programa d'actuació. Un programa es pot descriure com el conjunt d'activitats dissenyades per aconseguir uns objectius prefixats partint dels mitjans dels quals es disposa. Els programes s'agrupen en subfuncions, les quals, a la vegada, s'agrupen en funcions i aquestes, en grups de funció que constitueixen les grans àrees d'actuació dins les quals es desenvolupa l'actuació de l'Administració autonòmica de les Illes Balears.

En l'estat de despeses dels pressupostos generals de la nostra comunitat autònoma per a l'any 2003 es mantenen els mateixos nou grups de funcions ja establerts en exercicis anteriors. Així mateix, es mantenen l'estructura i la denominació de les funcions i les subfuncions que, d'altra banda, coincideixen amb les de l'Estat, amb la finalitat d'una homogeneïtzació de dades a l'hora de consolidar la despesa de les administracions públiques.

En el projecte de pressupostos generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'exercici econòmic corresponent al 2003, d'acord amb la dotació pressupostària, els quatre grups de funcions més importants són el grup de la funció 4, producció de béns públics de caràcter social, amb gairebé un import de 1.220 milions d'euros i un pes relatiu sobre el total del 67,89%; el grup de la funció 3, seguretat, protecció i promoció social, amb una dotació de 127,82 milions d'euros i una participació percentual relativa del 7,11%; el grup de la funció 7, regulació

econòmica de sectors productius, amb una dotació de 118,37 milions d'euros, equivalent al 6,59% del total; i el grup de la funció 9, transferències a altres administracions, que importa un total de 103,33 milions d'euros i una participació percentual del 5,75%. Aquests són seguits del grup 5, producció de béns públics de caràcter econòmic, que, amb una dotació de 96,71 milions d'euros, representa el 5,38% del total; els grups de la funció 1, serveis de caràcter general, amb una dotació de 61,90 milions d'euros i una participació percentual del 3,45%, i el grup de la funció 0, deute públic, amb una dotació de 41,9 milions d'euros. Ja per sota de participacions del 2% sobre el total, es troben els grups de les funcions 6 i 2 corresponents a la regulació econòmica de caràcter general i la defensa, protecció civil i seguretat ciutadana, amb unes dotacions de 21,82 i 5,03 milions d'euros i una participació sobre el total de l'1,21% i del 0,28%, respectivament. (Vegeu el quadre I-137)

Amb relació al pressupost de l'any 2002 cal destacar el canvi de posició relativa del grup de la funció 3, seguretat, protecció i promoció social, des de la quarta posició que ocupava l'any 2002 fins a la segona, que ha passat a ocupar l'any 2003, amb un increment en la dotació del 14,62%. El grup de la funció 7, regulació econòmica de sectors productius, continua mantenint la tercera posició, tot i que la dotació experimenta un increment de tan sols un 1,3%. També el grup de la funció 9, transferències a altres administracions, ha variat la posició relativa, en passar de la sisena a la cinquena posició, en detriment del grup de la funció 5, producció de béns

QUADRE I-137. PRESSUPOST GENERAL DE DESPESES: DISTRIBUCIÓ FUNCIONAL (2002-2003)

Grup de funció/funció		2002	2003	Variació		Valor relatiu	
		import (en milers d'euros)				2002	2003
				(%)	(%)	(%)	(%)
0	Deute públic	36.535,53	41.905,79	5.370,26	14,70	3,42	2,33
01	Deute públic	36.535,53	41.905,79	5.370,26	14,70	3,42	2,33
1	Serveis de caràcter general	57.499,51	61.895,05	4.395,54	7,64	5,37	3,45
11	Alta direcció de la CAIB i del Govern	15.010,56	16.450,83	1.440,27	9,60	1,40	0,92
12	Administració general	33.363,44	32.604,26	-759,18	-2,28	3,12	1,81
13	Relacions exteriors	9.125,51	12.839,96	3.714,45	40,70	0,85	0,71
2	Defensa, protecció civil i seguretat ciutadana	4.554,60	5.031,73	477,13	10,48	0,43	0,28
22	Seguretat i protecció civil	4.554,60	5.031,73	477,13	10,48	0,43	0,28
3	Seguretat, protecció i promoció social	111.519,74	127.823,62	16.303,88	14,62	10,42	7,11
31	Seguretat i protecció social	64.149,46	61.718,40	-2.431,06	-3,79	6,00	3,44
32	Promoció social	47.370,28	66.105,22	18.734,94	39,55	4,43	3,68
4	Producció de béns públics de caràcter social	547.089,88	1.219.725,29	672.635,41	122,95	51,14	67,89
41	Sanitat	58.316,99	666.155,87	607.838,88	1.042,30	5,45	37,08
42	Educació	399.266,86	422.826,21	23.559,35	5,90	37,32	23,53
43	Habitatge i urbanisme	10.531,65	10.633,16	101,51	0,96	0,98	0,59
44	Benestar comunitari	55.462,53	94.088,25	38.625,72	69,64	5,18	5,24
45	Cultura	22.605,90	24.217,70	1.611,80	7,13	2,11	1,35
46	Altres serveis comunitaris de caràcter social	905,95	1.804,10	898,15	99,14	0,08	0,10

Continua

QUADRE I-137. PRESSUPOST GENERAL DE DESPESES: DISTRIBUCIÓ FUNCIONAL (2002-2003)

Grup de funció/funció	2002	2003		Variació	Valor relatiu	
		import (en milers d'euros)			2002	2003
				(%)	(%)	(%)
5	Producció de béns públics de caràcter econòmic	127.976,36	96.712,41	-31.263,95	-24,43	5,38
51	Infraestructura bàsica i transports	98.795,94	61.642,41	-37.153,53	-37,61	3,43
52	Comunicacions	5.034,68	6.729,46	1.694,78	33,66	0,37
53	Infraestructures agràries	18.145,46	20.784,29	2.638,83	14,54	1,16
54	Investigació científica, tècnica i aplicada	3.527,66	4.561,47	1.033,81	29,31	0,25
55	Informació bàsica i estadística	2.472,62	2.994,78	522,16	21,12	0,17
6	Regulació econòmica de caràcter general	17.049,04	21.823,11	4.774,07	28,00	1,21
61	Regulació econòmica	16.869,97	21.639,99	4.770,02	28,28	1,20
62	Regulació comercial	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
63	Regulació financera	179,07	183,12	4,05	2,26	0,01
7	Regulació econòmica de sectors productius	116.852,68	118.366,87	1.514,19	1,30	6,59
71	Agricultura, ramaderia i pesca	54.021,37	54.064,69	43,32	0,08	3,01
72	Indústria	19.840,37	20.485,92	645,55	3,25	1,14
73	Energia	8.942,40	9.074,60	132,20	1,48	0,51
75	Turisme	28.065,65	27.448,74	-616,91	-2,20	1,53
76	Comerç	5.982,89	7.292,92	1.310,03	21,90	0,41
9	Transferències a altres administracions	50.725,21	103.326,13	52.600,92	103,70	5,75
91	Transferències als consells insulars	50.725,21	103.326,13	52.600,92	103,70	5,75
Total		1.069.802,55	1.796.610,00	726.807,45	67,94	100,00

Font: Govern Balear, Conselleria d' Hisenda i Pressuposts.

públics de caràcter econòmic, que, de la cinquena, ha passat a la sisena posició. El grup de la funció 9 experimenta un increment quant a les dotacions del 103,7%, fruit de les competències transferides l'any 2002. Al contrari, el grup de la funció 5 experimenta una reducció el 24,43%, que igualment s'explica d'acord amb les competències transferides als consells insulars.

El grup de la funció 4, producció de béns públics de caràcter social, manté la primera posició, amb una participació sobre el total del pressupost del 67,89% i un creixement del 122,95% que, en termes absoluts, suposa més de 672,63 milions d'euros.

La resta de grups de funcions varen mantenir la mateixa posició que per a l'exercici del 2003.

12.1.1.3.2.3. Anàlisi orgànica

La classificació orgànica del pressupost permet conèixer la distribució dels crèdits entre les diferents seccions pressupostàries. Cadascuna de les seccions està dividida en centres gestors, els quals se subdivideixen a la vegada en centres de cost.

L'estructura orgànica està constituïda per un total de 27 seccions pressupostàries, una més que l'exercici 2002, de les quals 13 pertanyen a l'Administració general en sentit estricte (seccions 11 a 23, és a dir, Presidència i la resta de conselleries), 6 corresponen a entitats autònomes (Institut d'Estudis Balears, Institut Balear de la Dona, Servei Balear de la

Salut, Institut Balear d'Afers Socials, Servei d'Ocupació de les Illes Balears i Institut d'Estadística de les Illes Balears)⁵²; es mantenen dues seccions per a serveis comuns generals i de personal, una secció per al deute públic, una secció per als ens territorials i quatre seccions per a altres institucions de la comunitat autònoma, i que corresponen al Parlament de les Illes Balears, la Sindicatura de Comptes, el Consell Consultiu de les Illes Balears i el Consell Econòmic i Social de les Illes Balears.

Les dotacions pressupostàries assignades a cadascuna de les entitats autònomes apareixen com a subseccions pressupostàries que es desprenen de les seccions pressupostàries o conselleries de les quals depenen.

En el projecte de pressupost de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'exercici 2003, les seccions pressupostàries amb un major pes relatiu sobre el total del pressupost són la Conselleria de Sanitat i Consum, que inclou les transferències corrents i de capital per tal de finançar la prestació de les funcions i dels serveis d'assistència sanitària transferits de l'Institut Nacional de la Salut, i que gestionarà el Servei Balear de la Salut. El pressupost de la Conselleria de Sanitat i Consum suposa el 35,72% del total del pressupost i, juntament amb la Conselleria d'Educació i Cultura -el pressupost de la qual representa el 24,23%, gestiona el 60% del total del pressupost. (Vegeu el quadre I-138)

52. Es preveu en la Llei 3/2002, de 17 de maig, d'estadística de les Illes Balears (BOIB núm. 64, de 28 de maig del 2002).

QUADRE I-138. PRESSUPOST DE DESPESES DE LES ILLES BALEARS: CLASSIFICACIÓ ORGÀNICA (2002-2003)

Seccions	2002	2003	Variació		Valor relatiu	
		import (en milers d'euros)	(%)	(%)	2002 (%)	2003 (%)
02 Parlament de les Illes Balears	11.119,92	11.680,97	561,05	5,05	1,04	0,65
03 Sindicatura de Comptes	510,86	515,00	4,14	0,81	0,05	0,03
04 Consell Consultiu de les Illes Balears	342,41	475,18	132,77	38,78	0,03	0,03
05 Consell Econòmic i Social de les Illes Balears	700,34	787,76	87,42	12,48	0,07	0,04
11 Presidència del Govern balear	22.247,83	24.520,61	2.272,78	10,22	2,08	1,36
12 Conselleria de Turisme	28.065,65	58.338,98	30.273,33	107,87	2,62	3,25
13 Conselleria d'Educació i Cultura	410.509,08	435.270,87	24.761,79	6,03	38,37	24,23
71 Institut d'Estudis Balearics	194,27	230,14	35,87	18,46	0,02	0,01
14 Conselleria d'Hisenda i Pressupostos	12.683,88	14.732,61	2.048,73	16,15	1,19	0,82
15 Conselleria de Medi Ambient	89.854,64	96.381,50	6.526,86	7,26	8,40	5,36
16 Conselleria d'Interior	9.588,19	10.860,88	1.272,69	13,27	0,90	0,60
17 Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transports	96.580,58	58.335,40	-38.245,18	-39,60	9,03	3,25
18 Conselleria de Sanitat i Consum	23.004,65	641.739,85	618.735,20	2.689,61	2,15	35,72
74 Servei Balear de la Salut	36.944,22	26.094,70	-10.849,52	-29,37	3,45	1,45

Continua

QUADRE I-138. PRESSUPOST DE DESPESES DE LES ILLES BALEARS: CLASSIFICACIÓ ORGÀNICA (2002-2003)								
Seccions	2002		2003		Variació		Valor relatiu	
			import		(en milers d'euros)		2002	2003
					(%)	(%)	(%)	(%)
19 Conselleria de Treball	44.484,75	43.003,81	-1.480,94	-3,33	4,16	2,39		
76 Servei d'Ocupació de les Illes Balears	1.882,11	22.617,42	20.735,31	1.101,71	0,18	1,26		
20 Conselleria d'Agricultura i Pesca	55.214,97	59.323,25	4.108,28	7,44	5,16	3,30		
21 Conselleria d'Economia, Comerç i Indústria	27.565,01	32.348,00	4.782,99	17,35	2,58	1,80		
77 Institut d'Estadística de les Illes Balears	0,00	6,00	6,00					
22 Conselleria d'Energia i Noves Tecnologies	16.450,17	19.963,95	3.513,78	21,36	1,54	1,11		
23 Conselleria de Benestar Social	29.480,86	33.696,10	4.215,24	14,30	2,76	1,88		
73 Institut Balear de la Dona	1.822,41	1.992,23	169,82	9,32	0,17	0,11		
75 Institut Balear d'Afers Socials	48.288,61	44.863,84	-3.424,77	-7,09	4,51	2,50		
31 Serveis comuns: despeses diverses	11.429,49	9.064,70	-2.364,79	-20,69	1,07	0,50		
32 Ens territorials	50.725,21	103.326,12	52.600,91	103,70	4,74	5,75		
34 Deute públic	36.535,53	41.905,79	5.370,26	14,70	3,42	2,33		
36 Serveis comuns: despeses de personal	3.576,91	4.534,34	957,43	26,77	0,33	0,25		
Total	1.069.802,55	1.796.610,00	726.807,45	67,94	100,00	100,00		

Font: Govern Balear, Conselleria d' Hisenda i Pressuposts.

Després de les dues seccions esmentades, la secció 32, d'ens territorials, és la següent quant al volum pressupostari. La seva consignació de 103,33 milions d'euros representa el 5,75% del volum total de despesa, amb un creixement del 103,7% respecte de la consignació del pressupost del 2002.

Amb un nivell de despesa lleugerament inferior, el 5,36%, se situa la Conselleria de Medi Ambient, que, respecte del 2002, experimenta un creixement del 7,26%. La resta de conselleries presenten una participació inferior al 5%.

12.1.1.3.2.4. Anàlisi de les actuacions previstes

El 71,41% del pressupost general de l'any 2003 (més de 1.000 milions d'euros) correspon a les actuacions que es preveuen realitzar a través de les inversions reals (161,45 milions d'euros), les transferències de capital (251,26 milions d'euros) i les transferències corrents (870,01 milions d'euros). (Vegeu el quadre I-135)

12.1.1.3.2.5. Les inversions

Quant a les inversions reals, les dotacions previstes en el capítol VI de l'estat de despeses, a més de les classificacions a què hem fet referència en els apartats anteriors, s'agrupen i es classifiquen per criteris de territorialització, d'acord amb l'àmbit insular en el qual es duu a terme la despesa, de conformitat amb el que estableix la Llei 2/1986, de finances de la comunitat autònoma de les Illes Balears, en l'article 39.3.

La territorialització que es recull en aquest pressupost es correspon, tant per raons

d'homogeneïtat com en l'àmbit de la mateixa operativa pressupostària, amb els codis que s'han utilitzat en pressupostos anteriors. Aquesta anàlisi de la inversió és un aspecte molt problemàtic en qualsevol pressupost. El criteri que s'ha seguit per territorialitzar el capítol VI és adaptar el codi territorial corresponent a l'àmbit insular on es produeix la inversió.

En aquest sentit, cal destacar que una territorialització sota aquest criteri, només permet territorialitzar la inversió realitzada en matèria d'infraestructures i, fins i tot així, és discutible que es pugui assegurar que la rendibilitat de la inversió repercuteixi exclusivament sobre el territori al qual s'ha imputat. D'altra banda, el criteri de territorialització usat, aplicat a altres tipus d'inversions diferents de les de dotació d'infraestructura, pot conduir a lectures errònies de les dades: malgrat que la despesa efectuada es realitzi en un lloc determinat, això no implica que els efectes es manifestin només en aquest lloc. Aquest fet justifica, en part, l'existència d'un codi 0 (indeterminat), ja sigui perquè a priori és impossible la determinació física del lloc on es produirà la inversió, ja sigui perquè, fins i tot sabent-lo, la territorialització conduiria a desvirtuar totalment les dades territorialitzades.

Amb aquestes prevencions i tenint en compte aquestes consideracions és com han de fer-se les lectures de les dades de la territorialització de la inversió. Es desprèn que, del total d'inversions reals que es realitzen a la comunitat autònoma de les Illes Balears, el 57,48% es realitzen a l'illa de Mallorca, atès que és l'illa més gran i que té un major nombre d'habitants i, per tant, la que té una major acti-

QUADRE I-139. TERRITORIALITZACIÓ DE LA INVERSIÓ (2002-2003)

Codi/denominació	2002	2003	Variació		Valor relatiu	
			import		2002	2003
			(en milers d'euros)	(%)	(%)	(%)
0 Indeterminat	39.337,91	41.107,07	1.769,16	4,50	21,88	25,43
1 Mallorca	107.937,63	92.899,11	-15.038,52	-13,93	60,03	57,48
2 Menorca	15.827,66	13.382,74	-2.444,92	-15,45	8,80	8,28
3 Eivissa-Formentera	16.714,44	14.234,37	-2.480,07	-14,84	9,30	8,81
Total de la inversió	179.817,64	161.623,29	-18.194,35	-10,12	100,00	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

vitat social i econòmica de l'arxipèlag. Les Pitiüses representen el 8,81%, i Menorca, el 8,28%. El 25,43% és inversió no territorialitzada. (Vegeu el quadre I-139)

Per poder fer una anàlisi més profunda de la inversió duta a terme l'any 2003, és interessant desglossar-la d'acord amb la seva classificació orgànica, és a dir, distribuir aquesta inversió d'acord amb la secció pressupostària o el centre de cost que la duu a terme. (Vegeu el quadre I-140)

Quant a les inversions amb més importància quantitativa, cal destacar les dutes a terme per les conselleries de Medi Ambient (37,69 milions d'euros), d'Educació i Cultura (22,12 milions d'euros), de Treball i Formació (20,48 milions d'euros), d'Obres públiques, Habitatge i Transports (16,93 milions d'euros), de Turisme (16,02 milions d'euros), d'Agricultura i Pesca (9,73 milions d'euros), de Benestar Social (5,55 milions d'euros) i d'Innovació i Energia (5,23 milions d'euros). Això serviria com a indicador de la línia de prioritat en les actuacions que preveu la comunitat autònoma per a l'exercici objecte d'estudi.

Respecte de l'exercici del 2002 hi ha tota una sèrie de canvis en la línia de prioritats

en les actuacions que són molt significatius. El 2002 la Conselleria d'Obres Públiques, Habitatge i Transports encapçalava aquesta llista, mentre que el 2003 ha passat a la quarta posició, fet que situa a les conselleries de Medi ambient, d'Educació i Cultura i de Treball i Formació en el primer, en el segon i en el tercer lloc, respectivament. La Conselleria d'Agricultura i Pesca passa de la setena posició, l'any 2002, a la sisena, el 2003.

Més concretament, les inversions previstes més destriables, pel que fa a la quantia, foren les destinades al sanejament i a la depuració d'aigües (amb una dotació de 17,3 milions d'euros); a la Direcció i serveis generals d'Educació i Cultura (amb una dotació de 15,63 milions d'euros); a la planificació i construcció de carreteres (amb una dotació d'11,82 milions d'euros); a la rehabilitació d'espais turístics (amb una dotació de 10,5 milions d'euros), i al Pla integral de formació per a l'ocupació (amb una dotació de 17,3 milions d'euros).

Quant al finançament d'aquestes inversions, cal mencionar la participació dels fons europeus en el cofinançament d'alguns programes o activitats.

QUADRE I-140. INVERSIONS REALS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2003): DISTRIBUCIÓ ORGÀNICA						
Seccions	Indeterminat	Mallorca	Menorca	Eivissa i Formentera	Total	Valor relatiu
	(en milers d'euros)					(%)
Parlament de les Illes Balears	0,00	1.430,00	0,00	0,00	1.430,00	0,88
Sindicatura de comptes	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Consell Consultiu de les Illes Balears	0,00	15,30	0,00	0,00	15,30	0,01
Consell Econòmic i Social	21,09	27,00	0,00	0,00	48,09	0,03
Presidència del Govern balear	2.430,03	3.722,40	0,00	0,00	6.152,43	3,81
C. de Turisme	3.482,21	9.296,62	1.636,28	1.611,13	16.026,24	9,92
C. d'Educació i Cultura	2.818,56	12.743,22	2.781,52	3.786,34	22.129,64	13,69
C. d'Hisenda i Pressupostos	753,63	839,73	0,00	0,00	1.593,36	0,99
C. de Medi Ambient	10.367,16	21.869,45	3.402,00	2.056,72	37.695,33	23,32
C. d'Interior	3.917,78	157,79	0,01	0,01	4.075,59	2,52
C. d'Obres Públiques, Habitatge i Transports	1.623,15	12.024,67	640,06	2.647,56	16.935,44	10,48
C. de Sanitat i Consum	3.571,69	1.115,33	0,00	0,00	4.687,02	2,90
C. de Treball i Formació	0,00	15.018,49	2.541,98	2.924,55	20.485,02	12,67

Continua

QUADRE I-140. INVERSIONS REALS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2003): DISTRIBUCIÓ ORGÀNICA						
Seccions	Indeterminat	Mallorca	Menorca	Eivissa i Formentera	Total	Valor relatiu
	(en milers d'euros)					(%)
C. d'Agricultura i Pesca	4.020,74	4.379,29	1.119,97	219,97	9.739,97	6,03
C. d'Economia, Comerç i Indústria	2.050,46	1.059,96	0,00	0,00	3.110,42	1,92
C. d'Innovació i Energia	3.443,45	1.790,49	0,00	0,00	5.233,94	3,24
C. de Benestar Social	876,97	3.827,28	450,23	400,34	5.554,82	3,44
Serveis comuns: despeses diverses	1.350,25	1.063,34	668,81	445,87	3.528,27	2,18
Ens territorials	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Deute públic	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Serveis comuns: despeses de personal	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Institut d'Estudis Balearics	0,00	0,90	0,00	0,00	0,90	0,00
Institut Balear de la Dona	0,00	345,81	29,88	29,88	405,57	0,25
Servei Balear de la Salut	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Institut Balear d'Afers Socials	379,90	1.932,22	0,00	0,00	2.312,12	1,43
Servei d'Ocupació de les Illes Balears	0,00	239,82	112,00	112,00	463,82	0,00
Institut d'Estadística de les Illes Balears	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Total	41.107,07	92.899,11	13.382,74	14.234,37	161.623,29	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

12.1.1.3.3. Les transferències

Les actuacions més rellevants de les transferències corrents i de capital, corresponents a l'Administració general, es recullen a continuació.

12.1.1.3.3.1. Les transferències corrents

Quant a la distribució orgànica de les dotacions que es preveuen per al capítol IV del pressupost de les despeses, transferències corrents, destaquen per la quantia les transferències dutes a terme per la Conselleria de Sanitat i Consum, que realitza el 68,9% del total de transferències; per la Conselleria d'Educació i Cultura, que realitza el 14,53% del total de transferències; pels ens territorials (6,40%), i pel Servei d'Ocupació de les Illes Balears (2,08%). (Vegeu el quadre I-141)

Pel que fa a la distribució funcional, s'han de destacar les transferències corrents en matèria de sanitat (598,46 milions d'euros), les que s'han dut a terme en matèria d'educació (121,23 milions d'euros) i les que s'han fet per a la promoció social (35,68 milions d'euros). Són també importants les transferències corrents dutes a terme en matèria de seguretat i protecció social, d'infraestructures bàsiques i transports, i de cultura, tot i que amb un percentatge de participació menor sobre el total que les anteriorment esmentades. (Vegeu el quadre I-142)

D'entre les actuacions previstes mitjançant les transferències corrents, cal fer referència, per la participació sobre el total, a les previstes per a l'entitat gestora del sistema sanitari (595,64 milions d'euros), als centres d'ensenyament concertat

(72,78 milions d'euros), als consells insulars (56,54 milions d'euros) i a les empreses públiques no societàries i altres ens públics (51,38 milions d'euros).

Les transferències corrents de l'Administració general es finançaren, bàsicament, amb transferències finalistes de l'Estat i amb les dotacions corresponents a la participació en els ingressos generals de l'Estat.

12.1.1.3.3.2. Les transferències de capital

Pel que fa a les transferències de capital, cal fer especial al·lusió a les que realitza des pels ens territorials (47,73 milions d'euros), per la Conselleria de Medi ambient (39,79 milions d'euros), per la Conselleria d'Agricultura i Pesca (35,62 milions d'euros) i per la Conselleria de Turisme (34,54 milions d'euros). Així mateix, són importants les transferències que han dut a terme les conselleries d'Obres Públiques, Habitatge i Transports (10,62%), de Sanitat i Consum (9,53%) i d'Economia, Comerç i Indústria (7,41%).

Quant a la distribució funcional de les transferències del capítol VII, transferències de capital, s'han de destacar les que s'han realitzat en matèria de benestar comunitari (50,57 milions d'euros), les transferències a altres administracions públiques (47,73 milions d'euros), l'agricultura, ramaderia i pesca (33,51 milions d'euros), la sanitat (24,07 milions d'euros), les infraestructures bàsiques i els transports (15,80 milions d'euros), i el turisme (15,19 milions d'euros). (Vegeu el quadre I-143)

QUADRE I-141. TRANSFERÈNCIES CORRENTS I DE CAPITAL DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2003): DISTRIBUCIÓ ORGÀNICA

Seccions	Transferències corrents		Transferències de capital	
	(en milers d'euros)	(%)	(en milers d'euros)	(%)
Parlament de les Illes Balears	1.112,00	0,13	0,00	0,00
Sindicatura de comptes	0,00	0,00	0,00	0,00
Consell Consultiu de les Illes Balears	0,00	0,00	0,00	0,00
Consell Econòmic i Social	144,24	0,02	0,00	0,00
Presidència del Govern balear	1.968,35	0,23	3.752,70	1,48
C. de Turisme	3.330,30	0,38	34.544,03	13,67
C. d'Educació i Cultura	126.218,59	14,53	6.376,46	2,52
C. d'Hisenda i Pressupostos	369,85	0,04	167,89	0,07
C. de Medi Ambient	5.025,47	0,58	39.795,16	15,75
C. d'Interior	110,13	0,01	61,77	0,02
C. d'Obres Públiques, Habitatge i Transports	6.919,73	0,80	26.833,31	10,62
C. de Sanitat i Consum	598.618,47	68,93	24.079,88	9,53
C. de Treball i Formació	15.733,78	1,81	0,02	0,00
C. d'Agricultura i Pesca	5.102,18	0,59	35.620,44	14,09
C. d'Economia, Comerç i Indústria	4.842,09	0,56	18.717,24	7,41
C. d'Innovació i Energia	3.221,97	0,37	6.326,72	2,50
C. de Benestar Social	13.868,47	1,60	4.528,03	1,79
Serveis comuns: despeses diverses	341,21	0,04	2.474,80	0,98
Ens territorials	55.592,49	6,40	47.733,63	18,89
Deute públic	0,00	0,00	0,00	0,00
Serveis comuns: despeses de personal	0,00	0,00	0,00	0,00
Institut d'Estudis Baleàrics	12,62	0,00	0,00	0,00
Institut Balear de la Dona	997,33	0,11	0,01	0,00
Servei Balear de la Salut	0,00	0,00	0,00	0,00
Institut Balear d'Afers Socials	6.942,17	0,80	1.711,99	0,68
Servei d'Ocupació de les Illes Balears	18.028,22	2,08	1,02	0,00
Institut d'Estadística de les Illes Balears	0,00	0,00	0,00	0,00
Total	868.499,66	100,00	252.725,10	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

QUADRE I-142. TRANSFERÈNCIES CORRENTS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2003): DISTRIBUCIÓ FUNCIONAL

	Import (en milers d'euros)	Valor relatiu (%)
Deute públic	—	—
Serveis de caràcter general	9.947,11	1,15
Alta direcció de la CAIB i del Govern	2.028,50	0,23
Administració general	1.400,20	0,16
Relacions exteriors	6.518,41	0,75
Defensa, protecció civil i seguretat ciutadana	67,00	0,01
Seguretat, protecció i promoció social	46.439,05	5,35
Seguretat i protecció social	10.755,10	1,24
Promoció social	35.683,95	4,11
Producció de béns públics de caràcter social	731.221,44	84,19
Sanitat	598.465,90	68,91
Educació	121.236,80	13,96
Habitatge i urbanisme	120,20	0,01
Benestar comunitari	3.661,28	0,42
Cultura	7.702,26	0,89
Altres serveis comunitaris i socials	35,00	0,00
Producció de béns públics de caràcter econòmic	10.733,40	1,24
Infraestructures bàsiques i transports	6.600,25	0,76
Comunicacions	534,85	0,06
Infraestructures agràries	2.405,40	0,28
Investigació científica, tècnica i aplicada	762,90	0,09
Informació bàsica i estadística	430,00	0,05
Regulació econòmica de caràcter general	419,86	0,05
Regulació econòmica	297,20	0,03
Regulació financera	122,66	0,01
Regulació econòmica de sectors productius	14.079,30	1,62
Agricultura, ramaderia i pesca	5.012,05	0,58
Indústria	4.842,10	0,56
Energia	1.924,25	0,22
Turisme	2.300,90	0,26
Comerç	0,00	0,00
Tranferències a altres administracions públiques	55.592,50	6,40
Total	868.499,66	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

QUADRE I-143. TRANSFERÈNCIES DE CAPITAL DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS (2003): DISTRIBUCIÓ FUNCIONAL

	Import (en milers d'euros)	Valor relatiu (%)
Deute públic	0,00	0,00
Serveis de caràcter general	8.547,59	3,38
Alta direcció de la CAIB i del Govern	799,22	0,32
Administració general	4.116,23	1,63
Relacions exteriors	3.632,14	1,44
Defensa, protecció civil i seguretat ciutadana	61,77	0,02
Seguretat, protecció i promoció social	2.091,89	0,83
Seguretat i protecció social	1.711,99	0,68
Promoció social	379,90	0,15
Producció de béns públics de caràcter social	94.568,21	37,42
Sanitat	24.079,88	9,53
Educació	5.739,71	2,27
Habitatge i urbanisme	9.350,00	3,70
Benestar comunitari	50.577,84	20,01
Cultura	4.820,78	1,91
Altres serveis comunitaris i socials	0,00	0,00
Producció de béns públics de caràcter econòmic	27.270,24	10,79
Infraestructures bàsiques i transports	15.804,55	6,25
Comunicacions	675,00	0,27
Infraestructures agràries	8.141,61	3,22
Investigació científica, tècnica i aplicada	2.019,08	0,80
Informació bàsica i estadística	630,00	0,25
Regulació econòmica de caràcter general	3.709,44	1,47
Regulació econòmica	3.709,44	1,47
Regulació financera	0,00	0,00
Regulació econòmica de sectors productius	68.742,33	27,20
Agricultura, ramaderia i pesca	33.518,98	13,26
Indústria	9.923,70	3,93
Energia	3.780,55	1,50
Turisme	15.195,07	6,01
Comerç	6.324,03	2,50
Transferències a altres administracions públiques	47.733,63	18,89
Total	252.725,10	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

Les actuacions més importants, d'acord amb la quantia, previstes a través d'aquestes transferències són les que es varen realitzar als consells insulars (57,81 milions d'euros), a empreses públiques no societàries i altres ens públics (47,18 milions d'euros), a empreses privades (38,19 milions d'euros) i a ajuntaments (23,84 milions d'euros).

Les transferències de capital de l'Administració general es finançaren, entre d'altres fons, a través dels fons propis i de les aportacions de la Unió Europea pels diferents programes i actuacions cofinançades amb la comunitat autònoma, com ara el programa IFOP 2000/2006 per al sector pesquer, a més d'altres procedents de l'Administració central i del fons europeus de garantia agrària que gestiona la comunitat autònoma.

12.1.1.4. Els pressupostos dels ens de dret públic i de les societats públiques

Els pressupostos dels ens de dret públic, formats d'una banda per un seguit d'empreses públiques no societàries (IBATUR, IBAEN, IBASAN, IBANAT, IBAVI, SFM i Institut d'Innovació Empresarial de les Illes Balears) i de l'altra, d'un consorci (Centre Balears Europa), així com els de les societats públiques (empreses públiques de la comunitat autònoma de les Illes Balears en forma de societat anònima), s'enquaden en els pressupostos de la Conselleria del Govern de les Illes Balears de la qual depenen. És per això que l'anàlisi dels pressupostos d'aquestes institucions es considera d'interès.

De manera agregada, el projecte de pressupost d'aquestes institucions per a l'exer-

cici 2003 arriba a un total de 300,16 milions d'euros.

Amb referència als ingressos, el capítol IX, passius financers, és el més important quant al pes relatiu, ja que representa el 46,26% del total dels ingressos. Anàlogament, el capítol VI de despeses, inversions reals, és el més important, ja que representa el 60,81% respecte del total. (Vegeu el quadre I-144)

Dels ens de dret públic, els que tenen un major pes sobre el pressupost són l'IBAVI (Institut Balear de l'Habitatge), amb un pressupost de 90,18 milions d'euros; els SFM (Serveis Ferroviaris de Mallorca), amb 65,46 milions d'euros; l'IBASAN (Institut Balear de Sanejament), amb 52,42 milions d'euros, i l'IBAEN (Institut Balear de l'Aigua i l'Energia), amb 31,36 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-145)

D'entre les societats públiques, la més important pel que fa al volum del pressupost és Diversitat 21, SA, amb un pressupost de 10,09 milions d'euros. La segueix la societat ParcBit Desenvolupament, amb un pressupost de 6,23 milions d'euros.

Quant a la despesa funcional dels ens o entitats de dret públic, les actuacions previstes més importants en els seus pressupostos són les que fan referència a la promoció i als ajuts per a la rehabilitació i l'accés a l'habitatge (90,19 milions d'euros), a l'ordenació i la inspecció del transport terrestre (65,46 milions d'euros), al sanejament i la depuració d'aigües (52,42 milions d'euros), i al proveïment d'aigües (31,36 milions d'euros).

QUADRE I-144. PRESSUPOST DELS ENS PÚBLICS I SOCIETATS PÚBLIQUES (2003): DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA

Ingressos

Capítols	Entitats de dret públic		Societats públiques		Total	
	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)
III Taxes, preus públics i altres	32.244,48	12,02	—	—	32.244,48	10,74
IV Transferències corrents	17.128,06	6,38	8.997,86	28,21	26.125,92	8,70
V Ingressos patrimonials	2.800,00	1,04	2.671,76	8,38	5.471,76	1,82
VI Alineació d'inversions	37.532,71	13,99	—	—	37.532,71	12,50
VII Transferències de capital	38.796,32	14,46	18.613,03	58,36	57.409,35	19,13
VIII Actius financers	900,00	0,34	1.610,56	5,05	2.510,56	0,84
IX Passius financers	138.870,76	51,76	—	—	138.870,76	46,26
Total	268.272,33	100,00	31.893,21	100,00	300.165,54	100,00

Despeses

Capítols	Entitats de dret públic		Societats públiques		Total	
	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)
I Despeses de personal	13.598,89	5,07	7.729,93	24,24	21.328,82	7,11
II Despeses corrents	23.086,06	8,61	6.078,99	19,06	29.165,05	9,72
III Despeses financeres	12.695,69	4,73	1.320,20	4,14	14.015,89	4,67
IV Transferències corrents	—	—	—	—	—	—
VI Inversions reals	168.963,95	62,98	13.562,23	42,52	182.526,18	60,81
VII Transferències de capital	—	—	633,40	1,99	633,40	0,21
VIII Actius financers	—	—	—	—	—	—
IX Passius financers	49.927,73	18,61	2.568,44	8,05	52.496,17	17,49
Total	268.272,33	100,00	31.893,21	100,00	300.165,54	100,00

Font: Govern Balear, Conselleria d' Hisenda i Pressuposts.

**QUADRE I-145. PRESSUPOST DELS ENS PÚBLICS
I DE LES SOCIETATS PÚBLIQUES: DISTRIBUCIÓ ORGÀNICA**

Seccions	Euros (en milers)	Valor relatiu (%)
Institut Balear de Turisme	12.020,24	4,00
Centre Balears Europa	1.685,29	0,56
Institut Balear de l'Aigua i l'Energia	31.363,49	10,45
Institut Balear de Sanejament	52.422,74	17,46
Institut Balear de Conservació de la Natura	9.692,34	3,23
Institut Balear de l'Habitatge	90.187,69	30,05
Serveis Ferroviaris de Mallorca	65.462,63	21,81
Institut d'Innovació Empresarial de les Illes Balears	5.437,86	1,81
Total dels ens de dret públic	268.272,32	89,37
Fires i congressos de Balears, SA	3.686,11	1,23
ParcBit Desenvolupament, SA	6.237,14	2,08
Institut de Biologia Animal de Balears, SA	5.082,14	1,69
Serveis de Millora Agrària, SA	1.339,30	0,45
Serveis d'Informació Territorial Illes Balears, SA	1.410,00	0,47
Diversitat 21, SA	10.090,41	3,36
Balears Innovació Telemàtica, SA	4.051,09	1,35
Total de les societats públiques	31.893,20	10,63
Total del pressupost	300.165,52	100,00

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

12.1.1.5. El compte financer

El pressupost general (Administració general, incloses les entitats autònomes) de la comunitat autònoma de les Illes Balears per a l'any 2003 és de 1.796,61 milions d'euros.

L'estimació dels ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos de capital) se situa en els 1.790,19 milions d'euros, mentre que l'estimació de les despeses no financeres (despeses corrents més despeses de capital) arriba als 1.786,91

milions d'euros. El total de la despesa financera (despeses per variacions d'actius i de passius financers) es preveu de -9,69 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-146)

L'estalvi de les operacions corrents (ingressos corrents menys despeses corrents) arriba a la xifra de 369,73 milions d'euros, que representa un augment del 32,36% respecte de l'any 2002; mentre que el dèficit per les operacions de capital (ingressos de capital menys despeses de capital) puja fins als -366,46 milions d'euros.

**QUADRE I-146. PRESSUPOSTOS GENERALS DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA
DE LES ILLES BALEARS: COMPTE FINANCER**

Concepte	2002	2003	Variació	
			Import (en milers d'euros)	(%)
1. Ingressos corrents	989.411,53	1.742.303,21	752.891,68	76,09
Impostos directes	73.323,48	237.516,90	164.193,42	223,93
Impostos indirectes	250.622,08	1.369.217,86	1.118.595,78	446,33
Taxes, preus públics i altres ingressos	89.223,21	91.000,00	1.776,79	1,99
Transferències patrimonials	571.971,44	41.466,37	-530.505,07	-92,75
Ingressos patrimonials	4.271,32	3.102,08	-1.169,24	-27,37
2. Despesa corrent	710.073,87	1.372.567,18	662.493,31	93,30
Despeses de personal	368.174,53	399.378,68	31.204,15	8,48
Despeses corrents en béns i serveis	56.971,55	68.910,92	11.939,37	20,96
Despeses financeres	32.601,37	35.777,91	3.176,54	9,74
Transferències corrents	252.326,42	868.499,67	616.173,25	244,20
3. Estalvi corrent	279.337,66	369.736,03	90.398,37	32,36
4. Ingressos de capital	46.105,60	47.888,26	1.782,66	3,87
Alienació d'inversions reals	0,01	—	-0,01	-100,00
Tranferències de capital	46.105,59	47.888,26	1.782,67	3,87
5. Despeses de capital	349.918,11	414.348,39	64.430,28	18,41
Inversions reals	179.817,64	161.623,29	-18.194,35	-10,12
Transferències de capital	170.100,47	252.725,10	82.624,63	48,57
6. Saldo previsible de caixa no financer	-24.474,85	3.275,90	27.750,75	-113,38
7. Variació neta d'actius financers	-5.575,75	-3.275,90	2.299,85	-41,25
Ingressos per variació d'actius	177,98	218,53	40,55	22,78
Despeses per variació d'actius	5.753,73	3.494,43	-2.259,30	-39,27
8. Variació neta de passius financers	30.050,61	—	-30.050,61	-100,00
Ingressos per variació de passius	34.107,44	6.200,00	-27.907,44	-81,82
Despeses per variació de passius	4.056,83	6.200,00	2.143,17	52,83
9. Finançament del dèficit de caixa no financer	24.474,86	-3.275,90	-27.750,76	-113,38

Font: Govern balear, Conselleria d'Hisenda i Pressupostos.

L'any 2003 presenta una situació inicial de dèficit de caixa no financer (estalvi corrent menys dèficit per les operacions de capital) xifrat en 3,27 milions d'euros, dotació bastant inferior a la del 2002 (24,47 milions d'euros).

La despesa de capital arribà a la xifra de 414,35 milions d'euros, un 18,41% superior a la de l'any anterior. En termes de capacitat o necessitat de finançament, la comunitat autònoma de les Illes Balears registrà una necessitat de finançament (estalvi corrent menys despeses de capital) de 44,61 milions d'euros.

L'endeutament brut (deute públic) arriba, l'any 2003, a 41,90 milions d'euros, xifra a la quals s'han d'aplicar 6,20 milions d'euros en concepte d'amortització del deute (despeses per variació de passius financers). Així, l'endeutament net (endeutament brut menys amortització) per a aquest any és de 35,7 milions d'euros, un 14,67% superior en relació amb l'exercici 2002.

La proporció d'estalvi net (estalvi corrent menys endeutament net, tot això dividit per les despeses de capital) va passar del 70,55% de l'exercici anterior al 80,62% l'any 2003, fet que suposa una forta capacitat d'estalvi net.

La càrrega financera del deute públic (despeses financeres més despeses per variació de passius), va arribar a la xifra de 41,97 milions d'euros, cosa que suposa el 2,41% dels ingressos corrents pressupostats. Això s'explica perquè les despeses financeres es varen situar en 35,77 milions d'euros i 6,2 milions d'euros corresponent a l'amortització del deute (despeses per variació dels passius).

12.1.1.6. El deute acumulat

El deute acumulat de les Illes Balears durant l'any 2003, d'acord amb l'avanç del Banc d'Espanya (dades referides al quart trimestre de l'any), va ser de 605 milions d'euros, un 29,8% superior que el de l'any anterior. Aquesta quantitat representa un 1,4% del deute total de les comunitats autònomes espanyoles.

El nivell d'endeutament per habitant es va veure incrementat amb relació a l'exercici precedent, ja que l'any 2003 va ser de 638,62 euros, mentre que l'any 2002 havia estat de 508,20 euros, amb una variació del 25,6%. (Vegeu el quadre I-147)

12.1.2. ELS CONSELLS INSULARS

Presentam en aquest apartat l'anàlisi pressupostària i l'anàlisi del compte financer per als consells insulars de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera.

12.1.2.1. Anàlisi pressupostària

Durant l'exercici 2003, el pressupost agregat dels tres consells insulars experimentà un increment global del 14,19% en relació amb l'exercici anterior. En valors absoluts superen ja els 240 milions d'euros, i això a pesar que el Consell Insular d'Eivissa i Formentera operà sobre la base del pressupost prorrogat de l'exercici anterior (amb les modificacions i els ajustaments pertinents). Aquest creixement pressupostari, que manté el fort ritme iniciat l'any anterior, es concentra, en el vessant de la despesa, en les operacions de corrents (+20,76%) i, especialment, en els capítols segon i quart, de la compra de

QUADRE I-147. DEUTE DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES.: VALORS ABSOLUTS I RÀTIO DEUTE/HABITANT. (2001-2003)¹

	2001		2002		2003	
	Deute acumulat (en milions d'€)	Deute/hab. ² (en €)	Deute acumulat (en milions d'€)	Deute/hab. ³ (en €)	Deute acumulat (en milions d'€)	Deute/hab. ⁴ (en €)
Andalusia	7.113	960,70	7.110	950,73	7.338	964,66
Aragó	935	779,33	1.084	890,34	1.107	899,93
Astúries	653	607,26	817	760,73	865	804,37
Balears	371	422,25	466	508,20	605	638,62
Canàries	919	515,90	850	461,02	1.021	538,82
Cantàbria	259	481,77	272	501,59	303	551,22
Castella-la Manxa	595	339,02	784	439,95	807	444,44
Castella i Lleó	1.260	508,18	1.340	540,24	1.424	572,43
Catalunya	9.644	1.516,03	9.568	1.470,54	9.665	1.441,65
Extremadura	710	661,46	782	728,76	782	728,18
Galícia	3.080	1.127,00	3.141	1.147,45	3.156	1.147,18
La Rioja	156	576,92	148	525,54	164	570,65
Madrid	6.916	1.287,31	6.043	1.093,33	6.246	1.092,16
Múrcia	687	577,13	684	557,46	685	539,70
Navarra	646	1.161,32	643	1.128,81	643	1.112,05
País Basc	1.243	591,49	984	466,73	1.084	513,21
València	6.520	1.551,42	6.875	1.588,97	7.668	1.715,10
Total	41.707	1.014,35	41.591	994,10	43.563	1.019,80

¹ Dades corresponents al quart trimestre de cada any. Per cada comunitat autònoma s'inclouen les unitats que s'ocupen de l'Administració general, les universitats de l'àmbit i els ens de dret públic i les societats públiques dependents de la CA, que es classifiquen com a administracions públiques.

² A partir de les dades de la revisió padronal de l'1 de gener del 2001.

³ A partir de les dades de la revisió padronal de l'1 de gener del 2002.

⁴ A partir de les dades de la revisió padronal de l'1 de gener del 2003.

Font: Banc d'Espanya i INE.

béns i serveis i de les transferències corrents; mentre que, en el vessant d'ingressos i a pesar d'un significatiu descens de l'endeutament (-41,31%), és l'augment de les transferències corrents (+27,86%) d'altres administracions que ha compensat el menor endeutament i ha finançat aquest augment de la despesa corrent. (Vegeu el quadre I-148)

Canviant la tendència de l'exercici precedent, en l'estat d'ingressos s'observa que el creixement relatiu de les operacions corrents (+25,14%), fruit especialment de les majors transferències rebudes, compensa la disminució de les operacions de capital (-16,83%), que respon a una disminució significativa en l'endeutament, que es redueix quasi a la meitat amb relació a l'exercici precedent.

QUADRE I-148. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. (SUMATORI)			
INGRESSOS (en euros)	2002	2003	% 03/02
I Impostos directes	6.454.870,01	6.590.751,42	2,11
II Impostos indirectes			
III Taxes i altres ingressos	9.808.431,28	9.961.440,55	1,56
IV Transferències corrents	140.331.575,46	179.433.119,31	27,86
V Ingressos patrimonials	2.807.704,36	3.493.497,48	24,43
Operacions corrents	159.402.581,11	199.478.808,76	25,14
VI Inversions reals			
VII Transferències de capital	23.231.931,08	26.548.291,19	14,28
VIII Variació d'actius financers	360.609,06	330.558,46	-8,33
IX Variació de passius financers	29.651.849,62	17.403.996,13	-41,31
Operacions de capital	53.244.389,76	44.282.845,78	-16,83
Total dels ingressos	212.646.970,87	243.761.654,54	14,63
DESPESES (en euros)	2002	2003	% 03/02
I Remuneració de personal	64.333.233,08	76.018.863,28	18,16
II Compra de béns i serveis	40.237.844,74	50.441.245,45	25,36
III Interessos	3.212.689,36	3.802.304,39	18,35
IV Transferències corrents	29.190.438,32	35.143.224,99	20,39
Operacions corrents	136.974.205,50	165.405.638,11	20,76
VI Inversions reals	46.357.500,36	44.534.070,26	-3,93
VII Transferències de capital	20.208.408,98	25.064.205,69	24,03
VIII Variació d'actius financers			
IX Variació de passius financers	8.746.248,77	7.397.541,99	-15,42
Operacions de capital	75.672.765,37	77.356.222,78	2,22
Total de les despeses	212.646.970,87	242.761.860,89	14,16

Font: consells insulars i elaboració pròpia.

En valors absoluts, el creixement més rellevant (39,1 milions d'euros) es concentra en el capítol 4 de transferències corrents que financen les competències que han assumit els consells insulars.

Quant a l'estat de despeses, destaca l'augment de les despeses corrents, en especial els capítols I i II, de la remuneració del personal (+18,16%) i de la compra de béns i serveis (26,36%), en què es plasma el major pes que va adquirint l'exercici de les noves competències assumides i es confirma la tendència apuntada els anys anteriors que suposa consolidar la vocació gestora dels consells insulars.

Des del punt de vista financer, destaca la disminució (entorn d'un milió d'euros) del capítol 9, en què la consignació recull la previsió per devolució de l'endeutament (i que representarà el marge d'endeutament futur en cas de mantenir-se la política de dèficit zero).

Al contrari, i a pesar dels baixos tipus vigents en el mercat, augmenta la previsió de la despesa per interessos (capítol 3), contradicció només aparent, perquè no és, de fet, una contradicció, ja que respon al pagament dels interessos meritats d'anys anteriors.

Partint de la base que no poden considerar-se homogenis a l'efecte de la comparació, pel caràcter prorrogat del pressupost per al 2003 del Consell d'Eivissa i Formentera, atès que no s'ha arribat a un acord en el si del Consell, comparativament és el Consell de Mallorca que té un increment relatiu més important, entorn del 24%; hi destaquen, en els ingressos, l'augment de les transferències corrents,

tant en valors absoluts (+41,8 milions d'euros) com en termes relatius (+51,01%), mentre que, en l'estat de despeses, és en els capítols I i II (remuneració al personal i compra de béns i serveis) que es reflecteix l'augment de finançament, que també arriba a les inversions (+17,95%) i a les transferències de capital (+16,49%). (Vegeu el quadre I-149)

D'altra banda, el Consell Insular de Menorca presenta també una evolució netament inversora a través de les transferències de capital (+121,50% d'increment en ingressos, i +69,20, en despeses), si bé en aquest cas no és l'endeutament (variació de passius financers: -3,26%) la font de finançament d'aquest creixement.

Quant al Consell Insular d'Eivissa i Formentera, l'evolució dels pressupostos presenta un saldo negatiu i no equilibrat, ateses les limitacions que representa la pròrroga pressupostària, amb les modificacions i els ajustaments pertinents, situació que provoca que no siguin comparables els pressupostos en condicions de treure conclusions significatives, situació que, en canvi, queda corregida en el moment de la liquidació pressupostària.

12.1.2.2. El compte financer

El pressupost agregat dels consells insulars per al 2003 representa l'1,41% del producte interior brut (PIB) del 2002 en preus de mercat (preus de corrents) de les Illes Balears (prenent com a font l'Institut Nacional d'Estadística, comptabilitat regional, primera estimació), mentre que l'exercici precedent el conjunt de les admi-

QUADRE I-149. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. MALLORCA

MALLORCA	2002	2003	
INGRESSOS	(en euros)		(%)
I Impostos directes	5.409.108,95	5.534.532,75	2,32
II Impostos indirectes			
III Taxes i altres ingressos	4.841.968,66	4.818.551,84	-0,48
IV Transferències corrents	81.848.005,93	123.599.346,86	51,01
V Ingressos patrimonials	2.427.040,04	3.111.300,58	28,19
Operacions corrents	94.526.123,58	137.063.732,03	45,00
VI Inversions reals			
VII Transferències de capital	13.673.390,63	12.664.573,41	-7,38
VIII Variació d'actius financers	120.204,22	90.153,62	-25,00
IX Variació de passius financers	23.721.313,56	13.992.433,02	-41,01
Operacions de capital	37.514.908,41	26.747.160,05	-28,70
Total	132.041.031,99	163.810.892,08	24,06
DESPESES	(en euros)		(%)
I Remuneració de personal	40.607.206,04	51.986.833,04	28,02
II Compra de béns i serveis	24.949.095,69	35.600.202,69	42,69
III Interessos	2.634.100,70	3.118.523,23	18,39
IV Transferències corrents	17.481.360,22	21.340.887,95	22,08
Operacions corrents	85.671.762,65	112.046.446,91	30,79
VI Inversions reals	26.957.747,86	31.797.004,01	17,95
VII Transferències de capital	11.835.542,50	13.787.252,96	16,49
VIII Variació d'actius financers	120.202,42	120.000,00	-0,17
IX Variació de passius financers	7.455.776,56	6.060.188,20	-18,72
Operacions de capital	46.369.269,34	51.764.445,17	11,64
Total	132.041.031,99	163.810.892,08	24,06

Continua

QUADRE I-149. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. MENORCA

MENORCA	2002	2003	
INGRESSOS	(en euros)		(%)
I Impostos directes	522.880,53	533.338,14	2,00
II Impostos indirectes			
III Taxes i altres ingressos	1.253.883,96	1.430.310,05	14,07
IV Transferències corrents	27.013.556,93	24.495.982,52	-9,32
V Ingressos patrimonials	77.230,06	78.762,64	1,98
Operacions corrents	28.867.551,48	26.538.393,35	-8,07
VI Inversions reals			
VII Transferències de capital	5.644.061,50	12.501.510,39	121,50
VIII Variació d'actius financers	240.404,84	240.404,84	0,00
IX Variació de passius financers	3.526.487,64	3.411.563,10	-3,26
Operacions de capital	9.410.953,98	16.153.478,33	71,65
Total	38.278.505,46	42.691.871,68	11,53
DESPESES	(en euros)		(%)
I Remuneració de personal	10.340.218,27	10.676.272,05	3,25
II Compra de béns i serveis	6.043.551,32	5.667.966,49	-6,21
III Interessos	527.617,29	632.110,47	19,80
IV Transferències corrents	6.282.566,18	8.224.069,55	30,90
Operacions corrents	23.193.953,06	25.200.418,56	8,65
VI Inversions reals	9.357.300,66	8.964.608,20	-4,20
VII Transferències de capital	4.196.374,70	7.100.461,05	69,20
VIII Variació d'actius financers	240.404,84	240.404,84	0,00
IX Variació de passius financers	1.290.472,20	1.185.979,03	-8,10
Operacions de capital	15.084.552,40	17.491.453,12	15,96
Total	38.278.505,46	42.691.871,68	11,53

Continua

QUADRE I-149. PRESSUPOSTS ORDINARIS DELS CONSELLS INSULARS. EIVISSA I FORMENTERA

EIVISSA I FORMENTERA	2002	2003	
INGRESSOS	(en euros)		(%)
I Impostos directes	522.880,53	522.880,53	0,00
II Impostos indirectes			
III Taxes i altres ingressos	3.712.578,66	3.712.578,66	0,00
IV Transferències corrents	31.470.012,60	31.337.789,93	-0,42
V Ingressos patrimonials	303.434,26	303.434,26	0,00
Operacions corrents	36.008.906,05	35.876.683,38	-0,37
VI Inversions reals			
VII Transferències de capital	3.914.478,95	1.382.207,39	-64,69
VIII Variació d'actius financers			
IX Variació de passius financers	2.404.048,42	0,01	-100,00
Operacions de capital	6.318.527,37	1.382.207,40	-78,12
Total	42.327.433,42	37.258.890,78	-11,97
DESPESES	(en euros)		(%)
I Remuneració de personal	13.385.808,77	13.355.758,19	-0,22
II Compra de béns i serveis	9.245.197,73	9.173.076,27	-0,78
III Interessos	50.971,37	51.670,69	1,37
IV Transferències corrents	5.426.511,92	5.578.267,49	2,80
Operacions corrents	28.108.489,79	28.158.772,64	0,18
VI Inversions reals	10.042.451,84	3.772.458,05	-62,43
VII Transferències de capital	4.176.491,78	4.176.491,68	0,00
VIII Variació d'actius financers	240.404,84	240.404,84	0,00
IX Variació de passius financers	0,01	151.374,76	151.374,75
Operacions de capital	14.218.943,63	8.100.324,49	-43,03
Total	42.327.433,42	36.259.097,13	-14,34

* Pressupost prorrogat amb les modificacions i els ajustaments pertinents, ja que pressupost del 2003 no es va aprovar.

Font: consells insulars.

nistracions insulars representava, pressupostàriament, l'1,23% del PIB balear del 2002 (avanç de l'INE).

La previsió d'ingressos no financers (ingressos corrents més ingressos no financers de capital) cresqué fins a superar els 226 milions d'euros, la qual cosa representa un increment del 23,25%, mentre que, en l'apartat de despeses, el conjunt de les despeses corrents més les inversions, tant directes (capítol 6) com indirectes (capítol 7), arribaren als 235,4 milions d'euros, és a dir, un augment absolut de 31,50 milions d'euros (el 15,46%), xifra que representa un creixement pràcticament constant amb relació a l'exercici precedent (+31,6 milions d'euros de creixement el 2002, enfront del 2001).

La previsió de fons destinats a variació d'actius i passius financers en conjunt es fixà en 7,4 milions d'euros, als quals s'ha d'afegir la càrrega financera ordinària del capítol tercer de despeses (3,8 milions d'euros); amb la càrrega financera real suportada l'exercici 2003, seria d'11,2 milions d'euros i representaria el 4,61% (un punt menys que el 2002) del total del pressupost de despeses i el 5,6% dels ingressos corrents.

L'estalvi per operacions corrents (ingressos corrents menys despeses corrents) arribà als 34,07 milions d'euros, enfront dels 22,4 el 2002 i els 12,5 de l'any 2001.

El dèficit per operacions no financeres de capital (ingressos no financers de capital menys inversions directes i indirectes per la via de la transferència de capital) es manté entorn dels 43 milions d'euros, a l'igual de l'exercici precedent, de manera que es palesa la tendència a consolidar el

desplaçament de pressupost corrent per finançar inversions.

La despesa pressupostada per operacions no financeres de capital (inversions totals) arriba als 69,6 milions d'euros (pràcticament la mateixa quantia que l'exercici precedent), un terç del total pressupostat de despeses, i representa un 0,4% respecte del PIB de les Balears per a l'exercici 2002 (segons les dades de l'INE, comptabilitat regional).

En termes de capacitat o necessitat de finançament (despeses d'inversió menys estalvi corrent), el pressupost agregat dels ens insulars per al 2002 registra una necessitat de finançament de 35,5 milions d'euros (8,5 menys que el 2001), i representa un 0,21% del PIB del 2002.

D'aquests 35,5 milions de necessitat de finançament, 26,5 es financen amb ingressos procedents d'altres administracions (transferències de capital), i la resta, mitjançant fonts alienes de finançament (deute).

L'endeutament brut (deute públic) per al conjunt dels ens insulars disminuï, des dels 29,65 milions d'euros del 2002, als 17,4 del 2003, i 7,4 d'aquests es dediquen a amortitzar el deute preexistent, amb la qual cosa l'endeutament net de l'exercici es reduï a la meitat, des dels 20,9 milions d'euros el 2002 als 10 milions d'euros el 2003, cosa que representa un 4,1% de la suma total dels pressupostos, menys d'una quarta part del que es destina a inversions.

La proporció d'estalvi net, 0,35 (estalvi corrent menys endeutament net per despeses no financeres de capital), es manté

en valors positius per la disminució del ritme d'endeutament durant el 2003.

12.1.3. ELS AJUNTAMENTS

Presentam en aquest apartat l'anàlisi pressupostària i el compte financer dels ajuntaments de les Illes Balears. De manera desagregada, es fa una breu anàlisi pressupostària dels ajuntaments de Palma i de Calvià.

12.1.3.1. Anàlisi pressupostària

El conjunt dels ajuntaments de les Illes Balears presenten uns pressupostos equilibrats, si bé no tots anivellats, amb diferències no significatives i respectant el principi del no-dèficit inicial.

La suma total dels ingressos per a l'exercici 2003 s'elevà a 804,3 milions d'euros, la qual cosa representa un alentiment en el creixement dels pressupostos municipals, ja que l'increment de l'1,75% amb relació a l'exercici precedent és insuficient per cobrir la variació de l'IPC que, al desembre del 2002, se situà a les Balears en el 4,5%. (Vegeu el quadre I-150)

El pressupost agregat dels municipis presenta, en conjunt, un superàvit inicial no financer de 4 milions d'euros, enfront del dèficit de 16,75 milions d'euros el 2002 i dels 19,88 de l'exercici 2001, mentre que el saldo sense càrrega financera per interessos supera ja els 20 milions d'euros, lluny ja del saldo deficitari del 2001.

Quant als ajuntaments més importants (els que tenen uns pressupostos superiors als 12 milions d'euros), s'observa clara-

ment que els municipis de Palma i Calvià són els que disposen d'un major pressupost, que en ambdós casos supera els 100 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-151)

L'Ajuntament de Palma, amb un pressupost de 237 milions d'euros, presenta un increment del 5,8%, mentre que el cas de Calvià és el contrari, amb una disminució de quasi un 12%, després de l'espectacular augment pressupostari del 2002 (any que va créixer més d'un 24%).

12.1.3.2. El compte financer

El conjunt d'ajuntaments de les Balears gestionen un pressupost per a l'exercici 2002 de 805 milions d'euros, equivalent al 4,66% del PIB balear (segons la primera estimació que ha fet l'INE), mentre que l'any anterior el conjunt de la despesa municipal representava el 4,58% d'aquest PIB.

Els ingressos no financers (ingressos corrents més despeses de capital no financeres) se situaren en els 770,20 milions d'euros, amb un increment del 75,73% amb relació a l'exercici precedent, mentre que les despeses no financeres (despeses corrents més despeses per operacions de capital no financeres) arribaren a 776,2 milions d'euros, 19 més que el 2002 (un 2,56% d'increment). El total de la despesa financera per variació d'actius i passius financers es pressupostà en 38,1 milions d'euros (45,3 al 2002), la qual cosa representa una lleugera disminució després de l'increment significatiu del 2002, en especial en la variació de passius financers (amortització de deute), amb una variació del -16%.

**Quadre I-150. PRESSUPOSTOS INICIALS DELS AJUNTAMENTS DE LES ILLES BALEARS:
DISTRIBUCIÓ ECONÒMICA**

Capítols	2002	2003	
INGRESSOS	(en euros)		(%)
I Impostos directes	272.296.545,82	287.080.514,67	5,43
II Impostos indirectes	30.577.441,17	30.100.286,49	-1,56
III Taxes i altres ingressos	172.548.702,25	184.293.584,35	6,81
IV Transferències corrents	146.239.041,42	171.431.285,19	17,23
V Ingressos patrimonials	23.976.368,77	22.642.489,55	-5,56
Operacions corrents	645.638.099,43	695.548.160,25	7,73
VI Alienació d'inversions reals	31.340.447,40	13.762.395,10	-56,09
VII Transferències de capital	51.489.983,81	60.885.037,41	18,25
VIII Variació d'actius financers	2.017.411,77	2.406.187,39	19,27
IX Variació de passius financers	59.984.955,71	32.744.729,18	-45,41
Operacions de capital	144.832.798,69	109.798.349,08	-24,19
Total	790.470.898,12	805.346.509,33	1,88
DESPESES	(en euros)		(%)
I Remuneració de personal	246.397.260,14	264.650.892,98	7,41
II Béns corrents i serveis	246.239.592,45	270.336.828,45	9,79
III Interessos	17.527.150,39	16.116.508,47	-8,05
IV Transferències corrents	66.237.237,07	67.941.827,64	2,57
Operacions corrents	576.401.240,05	619.046.057,54	7,40
VI Inversions reals	157.080.161,24	132.462.611,72	-15,67
VII Transferències de capital	11.723.952,16	14.683.710,54	25,25
VIII Variació d'actius financers	1.826.608,51	1.665.311,63	-8,83
IX Variació de passius financers	43.425.907,50	36.456.029,87	-16,05
Operacions de capital	214.056.629,41	185.267.663,76	-13,45
Total	790.457.869,46	804.313.721,30	1,75

Font: elaboració pròpia.

**Quadre I-151. PRESSUPOSTOS INICIALS PROPIS DELS AJUNTAMENTS
DE LES ILLES BALEARS**

	2002	2003	
	(en euros)		(%)
Alcúdia	20.065.088,00	20.621.862,00	2,77
Calvià	114.322.322,00	100.670.851,00	-11,94
Inca	13.679.854,27	15.330.548,20	12,07
Llucmajor	26.772.651,00	27.761.998,66	3,70
Manacor	27.513.861,51	25.245.585,68	-8,24
Marratxí	18.275.000,00	17.154.100,00	-6,13
Palma	224.040.941,00	237.035.753,93	5,80
Pollença	15.300.000,00	15.800.000,00	3,27
Santa Margalida	12.074.955,69	9.735.137,81	-19,38
Sóller	12.797.398,78	13.339.271,99	4,23
Resta	150.392.015,58	158.307.546,72	5,26
Mallorca	635.234.087,83	641.002.655,99	0,91
Ciutadella	20.094.839,71	28.556.253,48	42,11
Maó	25.462.479,55	21.305.078,13	-16,33
Resta	28.971.389,21	32.433.553,77	11,95
Menorca	74.528.708,47	82.294.885,38	10,42
Eivissa	31.537.752,16	31.033.217,05	-1,60
Santa Eulàlia des Riu	15.130.678,00	16.523.796,07	9,21
Sant Josep de la Talaia	12.454.638,39	12.257.360,78	-1,58
Resta	34.039.671,66	22.234.594,07	-34,68
Eivissa-Formentera	80.708.101,82	82.048.967,97	1,66
Total	790.470.898,12	805.346.509,34	1,88

Font: elaboració pròpia.

L'estalvi en operacions corrents (diferència entre els ingressos i les despeses corrents) arribà a 76,4 milions (69,24 milions el 2002), mentre que el dèficit per operacions de capital no financeres es reduí fins als 72,5 milions d'euros, de manera que es confirma la tendència decreixent d'anys anteriors (85,97 el 2002 i 98,04 milions d'euros de dèficit el 2001).

Al igual d'exercicis precedents, el pressupost del 2003 presenta una situació de dèficit de caixa no financer; l'estalvi financer corrent, 76,4 milions d'euros, no és suficient per cobrir el dèficit de les operacions de capital no financeres, 72,5 milions d'euros; quedà fixat en 3,9 milions d'euros i s'hi hauria d'afegir la variació neta de les operacions financeres: -2 milions d'euros.

La despesa en operacions no financeres de capital arribà a 147 milions d'euros, 20 menys que l'exercici anterior, lleugerament per davall de l'1% del PIB balear.

En termes de necessitat de finançament, el conjunt de les corporacions municipals registren una necessitat de finançament (despeses no financeres de capital menys estalvi corrent) de 70,5 milions d'euros, la qual cosa representa un 0,41 del PIB balear del 2002.

L'increment de l'endeutament brut (emissió de deute o subscripció creditícia bruta) per al conjunt dels ajuntaments davallà a 32,7 milions d'euros (enfront dels 60 milions d'euros el 2002), xifra insuficient per fer front als 36,5 que es destinaren a amortitzar el deute d'exercicis anteriors, per la qual cosa l'endeutament municipal presenta un saldo anual net negatiu de quasi 4 milions d'euros (-3,8).

La proporció d'estalvi net (estalvi corrent menys endeutament net per despeses no financeres de capital) augmenta fins al 55% (31% el 2002).

La càrrega financera del deute públic (anualitat per amortització més interessos) en els pressupostos del 2003 representà per al conjunt dels ajuntaments 52,5 milions d'euros, enfront dels 61 de l'exercici anterior, i se situa en el 7,55% dels ingressos corrents.

12.1.3.3. L'Ajuntament de Palma

Per a l'exercici 2003 l'Ajuntament de Palma presentà uns pressupostos consolidats amb els seus organismes autònoms, anivellats i equilibrats per un import de 237 milions

d'euros, dels quals 228,6 corresponen a la mateixa corporació; 28,9, als organismes autònoms, i 20,5, a transferències internes que són objecte d'eliminació en el procés de consolidació. (Vegeu el quadre I-152)

La variació en relació amb l'exercici precedent és lleugerament superior a l'IPC (5,8%, enfront del 4,5% d'increment de l'índex general a les Balears), i es recupera el ritme de creixement després de l'atzucac del 2002 (quant a l'augment, ni tan sols cobrí l'augment de l'IPC, ja que fou de l'1,05%), encara que lluny del ritme de creixement anterior: 9,86%, el 2000, i 16,92%, el 2001.

L'augment pressupostari es dona tant en els organismes autònoms com en el pressupost propi de la corporació.

Si es consolidassin, a més, les empreses públiques, el pressupost s'elevaria als 404,1 milions d'euros d'ingressos. En canvi, en aquest cas els estats pressupostaris no serien comparables, per la qual cosa, a efectes metodològics, i a pesar de la rellevància que té, es prescindeix del sector privat municipal.

En l'estat de despeses destaca l'increment (89,13%) de les transferències de capital, mentre que disminuïen fins a un -63,57% del capítol 9 de variació de passius financers (amortització de deute), qüestió que contrasta, a més, amb l'increment del 2002 (948,5%), mentre que es manté l'absència de nous endeutaments (previsió zero en el capítol 9 d'ingressos), la qual cosa confirma la tendència, encara que a un ritme menor, al sanejar de manera progressiva l'estructura financera municipal de l'exercici precedent.

**Quadre I-152. PRESSUPOSTS (PROPI I DELS ORGANISMES AUTÒNOMS)
CONSOLIDATS DE L'AJUNTAMENT DE PALMA**

	2002	2003	
	(en euros)		(%)
I Impostos directes	98.921.783,84	104.682.974,00	5,82
II Impostos indirectes	5.981.332,57	5.701.390,00	-4,68
III Taxes i altres ingressos	45.577.807,91	46.287.156,25	1,56
IV Transferències corrents	55.526.079,59	62.155.117,08	11,94
V Ingressos patrimonials	5.027.345,80	6.234.144,44	24,00
Operacions corrents	211.034.349,71	225.060.781,77	6,65
VI Alienació d'inversions reals	5.228.805,31	3.211.010,00	-38,59
VII Transferències de capital	6.845.016,01	7.783.179,76	13,71
VIII Variació d'actius financers	932.769,97	980.782,40	5,15
IX Variació de passius financers	0,00	0,00	0,00
Operacions de capital	13.006.591,29	11.974.972,16	-7,93
Total dels ingressos	224.040.941,00	237.035.753,93	5,80
I Remuneració de personal	84.968.980,58	87.671.326,13	3,18
II Béns corrents i serveis	79.983.479,06	90.999.554,77	13,77
III Interessos	6.494.175,56	5.165.402,57	-20,46
IV Transferències corrents	22.230.573,23	22.891.785,01	2,97
Operacions corrents	193.677.208,43	206.728.068,48	6,74
VI Inversions reals	18.814.623,87	19.251.903,11	2,32
VII Transferències de capital	4.065.230,25	7.688.430,94	89,13
VIII Variació d'actius financers	932.769,97	980.782,40	5,15
IX Variació de passius financers	6.551.108,48	2.386.569,00	-63,57
Operacions de capital	30.363.732,57	30.307.685,45	-0,18
Total de les despeses	224.040.941,00	237.035.753,93	5,80

Font: Ajuntament de Palma, memòria de la Secretaria.

En concordança amb aquest menor endeutament, i afavorit, a més, pels baixos tipus vigents, la consignació pel pagament d'interessos presenta un estalvi superior al milió d'euros, amb una disminució del 20,46% en relació amb l'exercici precedent.

Quant als ingressos, s'ha de ressaltar la disminució de la previsió d'ingressos per

impostos indirectes (-4,68%), que manté la tendència que va començar el 2002 amb la baixada del 53,4%.

També disminuïren els ingressos pressupostats per l'alienació d'inversions (-38,59%); en ambdós casos s'assenyala com la causa principal la normalització de l'activitat urbanística (l'impost sobre

les construccions i els convenis urbanístics, respectivament), a més de la consignació en exercicis anteriors d'impostos sobre obres públiques extraordinàries rellevants (ampliació de l'aeroport, l'Hospital de Son Llàtzer...).

El superàvit no financer previst inicialment arribà a 1,4 milions d'euros (un 0,6% del pressupost consolidat), i suposa una cinquena part de l'exercici precedent, a pesar

que es manté (encara que a un ritme inferior) el procés de sanejament financer.

12.1.3.4. L'Ajuntament de Calvià

El pressupost inicial consolidat de l'Ajuntament de Calvià per a l'any 2003 va arribar als 100,7 milions d'euros, quasi un 12% menys que l'exercici precedent, exercici en què el creixement va ser del 24%. (Vegeu el quadre I-153)

**Quadre I-153. PRESSUPOSTS (PROPI I DELS ORGANISMES AUTÒNOMS)
CONSOLIDATS DE L'AJUNTAMENT DE CALVIÀ**

	2002	2003	
	(en euros)		(%)
I Impostos directes	31.485.000,00	32.998.088,00	4,81
II Impostos indirectes	3.006.800,00	3.006.800,00	0,00
III Taxes i altres ingressos	30.230.864,00	30.711.435,00	1,59
IV Transferències corrents	12.155.923,00	11.797.135,00	-2,95
V Ingressos patrimonials	3.014.913,00	2.364.010,00	-21,59
Operacions corrents	79.893.500,00	80.877.468,00	1,23
VI Alienació d'inversions reals	14.946.950,00	5.004.000,00	-66,52
VII Transferències de capital	4.400.751,00	5.509.436,00	25,19
VIII Variació d'actius financers	261.023,00	1.072.834,00	311,01
IX Variació de passius financers	14.820.098,00	8.207.113,00	-44,62
Operacions de capital	34.428.822,00	19.793.383,00	-42,51
Total dels ingressos	114.322.322,00	100.670.851,00	-11,94
I Remuneració de personal	30.769.064,00	31.872.403,00	3,59
II Béns corrents i serveis	33.713.611,00	34.149.439,00	1,29
III Interessos	2.238.519,00	2.402.346,00	7,32
IV Transferències corrents	7.342.219,00	8.003.107,00	9,00
Operacions corrents	74.063.413,00	76.427.295,00	3,19
VI Inversions reals	22.866.013,00	13.906.334,00	-39,18
VII Transferències de capital	910.000,00	300.000,00	-67,03
VIII Variació d'actius financers	355.476,00	320.768,00	-9,76
IX Variació de passius financers	16.127.420,00	9.716.454,00	-39,75
Operacions de capital	40.258.909,00	24.243.556,00	-39,78
Total de les despeses	114.322.322,00	100.670.851,00	-11,94

Font: Ajuntament de Calvià.

El pressupost consolidat a l'efecte de la comparabilitat amb el del exercici precedent inclou en l'estat consolidat, a més del pressupost propi (91,6 milions d'euros enfront dels 105 del 2002), el de la Fundació Municipal d'Escoles Infantils (Escoletes), amb 1,8 milions d'euros; el de la Llar d'Ancians (1,5 milions d'euros), i l'empresa Calvià 2000 (29,2 milions d'euros).

En l'estat d'ingressos, destaca, tant en valors absoluts com en la variació relativa, la disminució dels capítols 6 (alienació d'inversions reals) i 9 (variació de passius financers), variació de la qual, en relació amb l'exercici precedent (-66,52% i -44,62%, respectivament), ve motivada per l'acabament de les actuacions municipals en matèria de promoció pública de l'habitatge social.

En l'estat de despeses destaca la disminució de les operacions de capital (-39,78%), tant en les inversions directes (que es reduïren en 9 milions d'euros fins a arribar als 13,9 milions) com en les transferències de capital (-67,03%), al mateix temps que es consignen més de 9,7 milions per la variació de passius financers (reintegrant de deutes, per amortització o subrogació de tercers), un 39,75% menys que el 2002; tot això, en el marc dels programes de desenvolupament d'habitatge social que s'han dut a terme.

Quant a les despeses corrents, l'increment de la dotació per la compra de béns i serveis (despeses de funcionament dels serveis, exclosos els de personal) és de l'1,29%, mentre que augmenta (+7,32%) la previsió per al pagament d'interessos (a pesar de la baixada dels tipus) i les transferències corrents (+9%).

Per a l'exercici 2003, el dèficit no financer inicial fou de 0,76 milions d'euros, mentre que el superàvit no financer per pressupost financer va arribar als 4,45 milions d'euros (5,83 milions d'euros, el 2002, i 8,71, el 2001) i el superàvit no financer per pressupost corrent sense càrrega d'interessos quasi arribava als 7 milions d'euros.

12.1.4. L'ADMINISTRACIÓ DE L'ESTAT

La recaptació tributària obtinguda per la Delegació Especial d'Hisenda a les Illes Balears arribà el 2003 als 1.937,5 milions d'euros (un 11,22% del PIB balear el 2002), amb un creixement del 4,4% per sobre del que es va recaptar en els dotze mesos del 2002, quasi equivalent a la variació dels preus (IPC dels 2002: 4,5%), i supera el creixement del 2,04% en la recaptació a escala nacional per als mateixos conceptes. (Vegeu el quadre I-154)

Quant als impostos directes, es manté la recaptació per l'IRPF (quasi mil milions d'euros), mentre que disminueix lleugerament de la recaptació per l'Impost de societats (-2,62%), i el conjunt dels impostos directes queda amb un increment global del 0,77% (molt per davall de l'augment dels preus a les Balears en el tancament del 2002, quan se situà l'IPC en el 2,3%).

Al contrari, la recaptació pels impostos indirectes presenta un balanç interanual molt positiu, amb un creixement del 16,9%, i destaca com a indicador de la recaptació de l'activitat econòmica l'evolució de la recaptació per l'IVA (+18,76%), especialment a causa que l'IVA representa més del 80% de la recaptació de tots els impostos indirectes.

QUADRE I-154. INGRESSOS DE LA DELEGACIÓ ESPECIAL D'HISENDA DE LES ILLES BALEARS						
	(en milions de pessetes)		(en milers d'euros)		Var. 03/02	Nacional var. 03/02
	2002	2003	2002	2003	(%)	(%)
Imp. sobre la renda de les persones físiques	161.921	164.512	973.165	988.736	1,60	1,71
Impost sobre les societats	66.417	64.679	399.175	388.727	-2,62	2,25
Resta del capítol I	6.284	7.230	37.766	43.455	15,06	-8,79
Capítol I: impostos directes	234.622	236.421	1.410.106	1.420.918	0,77	1,71
Impost sobre el valor afegit	59.882	71.113	359.899	427.399	18,76	5,49
Impostos especials	2.873	2.413	17.265	14.504	-15,99	-5,74
Renda de duanes	205	254	1.234	1.524	23,50	10,52
Resta de capítol II	9.060	10.412	54.449	62.579	14,93	10,67
Capítol II: impostos indirectes	72.020	84.192	432.847	506.006	16,90	2,69
Taxa sobre el joc	-16	-366	-98	-2.202	2146,94	-21,09
Altres ingressos	2.056	2.139	12.354	12.855	4,06	-2,86
Capítol III: taxes i altres ingressos	2.072	0	12.452	10.653	-14,45	-3,04
Total d'ingressos tributaris	308.713	320.613	1.855.405	1.937.577	4,43	2,04

Font: Delegació Especial d'Hisenda de les Illes Balears, Agència Estatal de l'Administració Tributària (Servei d'Auditoria Interna).

Els ingressos per taxes, per recarregues, per sancions, etc. (capítol III), són ingressos cada cop més residuals, i mantenen un balanç recaptador negatiu, en especial la taxa de joc (per causa que s'ha cedit a la comunitat autònoma de les Illes Balears).

COL·LABORACIÓ

EL FINANÇAMENT AUTONÒMIC

JOSÉ ANTONIO ROSELLÓ RAUSELL

Durant l'any 2003, s'han pogut conèixer els resultats finals de l'aplicació del sistema financer a les Illes Balears l'any 2001. Aquest fet és important perquè la finalització del sistema quinquennal 1997-2001 permet apreciar les característiques bàsiques del sistema; en concret, no només si els nous mecanismes aprovats el 1996 han funcionat satisfactòriament en el conjunt del quinquenni (el sistema es liquida successivament de manera acumulativa), sinó també, i especialment, si l'estructura bàsica del finançament balear ha experimentat alguna variació positiva sensible.

Igualment, és procedent interrogar-se pels resultats conjunts de l'activitat financera estatal respecte de la comunitat autònoma, dels quals el sistema de finançament és una part rellevant, però no exclusiva.

Una qüestió recurrent que ha acompanyat l'anàlisi del finançament de l'autonomia balear des del començament -això és, des dels anys vuitanta- ha estat dilucidar si els successius sistemes quinquennals, que en principi representaven millores absolutes en les xifres financeres, han

contribuït, així mateix, a solucionar la qüestió essencial: si les Illes Balears podien capgirar positivament i de manera definitiva l'estructura comparada de finançament, tenint en compte que el seu nivell competencial és similar al de les altres comunitats autònomes.

Tot això condueix a analitzar, en primer lloc, quin és l'estat del finançament per habitant. La qüestió és molt important perquè, ja des del començament -concretament, des del sistema 1987-1991-, la posició de la comunitat autònoma era molt insatisfactòria. Així, quan encara es distingia a l'efecte entre les comunitats autònomes de l'article 151 i les de l'article 143, la comunitat autònoma de les Illes Balears s'enquadrava en aquest darrer grup, i presentà l'any 1990 la situació següent, segons les dades oficials: els seus recursos totals foren el 82,9% del total, mentre que llavors ja hi havia regions que presentaven xifres com el 126% o el 139% de la mitjana.

La pregunta que és procedent plantejar és si la situació va millorar amb el temps. Amb referència a aquesta qüestió, és important assenyalar que el trànsit pel sistema 1992-1996 no millorà sensiblement la situació relativa, respecte de la del sistema 1987-1991, el qual introduí un element conceptual nou: la cessió d'un tram de l'IRPF sota la hipòtesi que llavors tingué acceptació general, segons la qual la seva mateixa evolució -que es preveia positiva i superior en la taxa de creixement a l'evolució del conjunt d'ingressos de l'Estat- permetria superar per una via dinàmica la problemàtica de fons del sistema.

El sistema 1997-2001 s'estructurà al voltant dels conceptes financers bàsics

següents: un primer tram autonòmic de cessió de l'IRPF territorialitzat (TIR), un segon tram de participació territorialitzada del mateix IRPF (PIR), una participació en els ingressos generals de l'Estat (PIG), i el PIB nominal d'Espanya. Igualment, és necessari recordar que el sistema establia unes regles de garantia, per si els mecanismes quedaven per davall d'unes xifres mínimes de referència calculades objectivament.

També, com a característica central, cal recordar que el sistema no suposà, en el moment inicial o any base, cap aportació de l'Estat que milloràs el finançament de partida. Per tant, el sistema havia de millorar el finançament de la mà de la potència que s'atribuïa en la pràctica a la cessió de l'IRPF.

En aquest marc, el sistema registrà la sorpresa que els mecanismes de l'IRPF territorialitzat (TIR+PIG), en els quals tantes esperances es disposaren com a figures centrals del nou sistema, evolucionaren per davall del conjunt dels ingressos generals de l'Estat (PIG), una altra de les peces del sistema, però que el 1996 es concebia de manera secundària, i ningú no podia esperar l'important evolució que després varen tenir. Addicionalment, la taxa de creixement del la PIG arribà fins i tot a superar amb escreix l'evolució del PIB nominal espanyol.

Tot això, en canvi, no ha d'ocultar un fet rellevant: a la comunitat autònoma de les Illes Balears, aquests mecanismes de l'IRPF territorialitzat durant el quinquenni evolucionaren apreciablement per damunt de la mitjana de les dotze comunitats autònomes que participaren en el sistema. És més: llevat de la comunitat autònoma de

Madrid, que va créixer d'una manera semblant a les Balears, tota la resta de comunitats autònomes experimentà uns creixements quinquennals molt inferiors. I per completar aquesta breu panoràmica, s'ha d'assenyalar que aquesta evolució de l'IRPF en el territori balear comportà que la comunitat autònoma de les Illes Balears i també la comunitat autònoma de Madrid fossin finalment les úniques a les quals fou necessari aplicar les regles de garantia.

A pesar d'aquests resultats per a la nostra comunitat autònoma, que sense cap dubte s'han d'emfatitzar i s'han de qualificar com a positius, cal demanar-se si en la estructura de fons del sistema s'ha produït un canvi d'especial significació. La manera de respondre a aquesta pregunta és considerar els resultats del finançament per habitant, l'any 2001, amb referència a les dotze comunitats autònomes que varen participar en el sistema. Clarament s'aprecia que el finançament objectiu per habitant de les Illes Balears és del 82,78% de la mitjana del conjunt de les dotze comunitats autònomes que aprovaren efectivament participar en el sistema l'any 1996. (Vegeu el quadre I-155)

D'aquí s'extreu una ensenyança important: a pesar que la cessió de nous trams tributaris -en aquest cas, els dos de l'IRPF- ha contribuït a millorar comparativament la situació, i, de fet, l'ha millorada en quantitats absolutes, en realitat no ha servit per avançar en la millora estructural. Dit d'una altra manera, al final de l'aplicació del sistema 1997-2001, no s'havia avançat comparativament, és a dir, en el finançament per habitant. De tal manera que la situació relativa de finançament de les competències comunes per davall de la

QUADRE I-155. FINANÇAMENT PER HABITANT RESPECTE DE LA MITJANA DEL SISTEMA, 1997-2001 (2001)

Comunitat autònoma	Posició relativa
Catalunya	101,40
Galícia	118,61
Astúries	100,08
Cantàbria	116,15
La Rioja	113,32
Múrcia	87,96
Com. Valenciana	87,13
Aragó	113,71
Canàries	103,86
Illes Balears	82,78
Madrid	84,65
Castella i Lleó	128,44
Total	100,00

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Hisenda.

mitjana, al voltant de 18 punts, es correspon adequadament amb els tradicionals problemes del finançament, que es reflecteix d'una manera pràctica en la gestió pressupostària de la comunitat autònoma.

Aquesta ensenyança -és a dir, la dificultat de millorar d'una manera estructuralment sensible el finançament per mitjà de l'assumpció de noves figures tributàries, però sense modificar les condicions de l'any base- no s'ha de perdre de vista. En efecte, després de l'Acord del juliol del 2001, a partir del 2002 el sistema de finançament vigent, al marge de la novetat que s'hi incorporà la sanitat, ha pres com a punt de partida en la part de les competències comunes o clàssiques les constants estructurals del sistema 1997-2001 que s'han posat en relleu. Concretament, l'Acord del juliol del 2001 va prendre com a punt de partida les xifres llavors liquidades, i per

tant tancades, corresponents al finançament de l'exercici 1999. Per tant, aquest punt de partida no és gaire diferent al que es reflecteix en el quadre que abans s'ha esmentat, amb la diferència que l'Estat en aquest cas augmentà les xifres de l'any base, encara que sota una aspra controvèrsia com a conseqüència d'alterar els resultats objectius del model matemàtic de l'any base per mitjà de l'aplicació "ad hoc" de l'anomenada regla de modulació.

També amb caràcter singular, s'ha d'assenyalar que, en l'àmbit sanitari, amb independència del finançament «normal», s'introduí un inconcret fons de cohesió sanitària, que estava pensat per afrontar des d'un enfocament centralitzat la problemàtica dels desplaçats espanyols i de la Unió Europea. Una qüestió diferent és que, en l'aplicació pràctica, l'assignació financera els anys successius quedàs per davall de les expectatives.

D'altra banda, des d'una perspectiva dinàmica, el sistema actualment vigent es caracteritza, entre d'altres aspectes, per la cessió a les comunitats autònomes d'uns trams de participació en nous impostos de naturalesa indirecta (IVA i impostos especials). La filosofia essencial que inspira el sistema és la mateixa que donà origen al sistema quinquennal 1997-2001. Això és: que l'assumpció del rendiment de noves figures tributàries ha de permetre a la comunitat autònoma millorar, per aquesta via, el conjunt del finançament, gràcies a una potencial millor evolució de la recaptació, en contrast amb la dependència de les transferències de l'Estat.

En el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, a més, amb el nou sistema de dependència de les figures tributàries cedides, ha passat a ser total, fins al punt de que es genera fins i tot un «flux negatiu», i aquest tecnicisme suposa una teòrica «devolució» anual d'un tram dels rendiments totals dels nous impostos cedits. En conseqüència, el finançament de la comunitat autònoma de les Illes Balears ha quedat vinculat des del 2002 a les vicissituds que es plantegen quant a l'evolució satisfactòria de la situació econòmica de la comunitat.

Tenint en compte que, d'acord amb les primeres estimacions i els avanços de l'INE, el PIB nominal balear va créixer el 2002 un 5,4% i que, sobre la base de les dades que ha avançat la Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació per al 2003, implícitament es dedueix que el PIB nominal balear per a l'any esmentat podria créixer al voltant del 3%, no s'ha d'esperar, per tant, una evolució gaire espectacular dels resultats del finançament, ni el 2002 ni el 2003, exercicis dels quals es desconeix (en el moment de redactar aquest informe) la liquidació final.

El problema, a més, és més profund, perquè les noves figures tributàries es corresponen amb la nova assumpció de les responsabilitats sanitàries, a les quals s'ha d'unir la dels serveis socials de l'antic INSERSO (Institut Nacional de Serveis Socials); per tant, amb independència que les necessitats sanitàries i socials puguin evolucionar cap a una taxa de creixement major que la de l'economia, i, a més de la nova imposició indirecta cedida, només una porció de l'evolució d'aquesta darrera pot eventualment destinar-se a les competències comunes.

D'altra banda, se sap que una de les novetats del nou sistema ha estat atribuir una major capacitat normativa a la comunitat autònoma en la regulació legal de determinats tributs cedits, seguint, d'aquesta manera, el camí que ja s'inicià en el sistema 1997-2001.

Per a l'exercici 2003, es mantingueren en general les mesures tributàries procedents d'exercicis anteriors (el 1998 i els següents), i s'incorporaren altres de noves, de manera que la situació per a aquest any quedà, a grans trets, i sense ser exhaustius, de la manera següent:

- En l'àmbit de l'IRPF, es podien practicar determinades deduccions autonòmiques de la quota per adquirir llibres de text en l'educació infantil, en l'educació primària i secundària, en el batxillerat i en els cicles formatius de formació professional. També es podien fer deduccions per les despeses de guarderia per als fills de menys de tres anys; deduccions per pagar el lloguer, o bé per adquirir o rehabilitar un habitatge, adreçades a joves menors de 36 anys; deduccions per a la gent gran de

65 anys o més; deduccions per a discapacitats, i deduccions per a la conservació d'àrees protegides. Totes aquestes deduccions es pogueren practicar en el marc de determinats requisits i límits quantitius.

- En l'impost sobre les transmissions patrimonials, es mantingué el tipus del 7% que s'instaurà l'any 2000, encara que es practicaren tipus més reduïts, del 5 o del 3%, segons determinades circumstàncies, en el cas dels habitatges de protecció oficial.
- A l'àmbit de l'impost sobre els actes jurídics, l'impost s'augmentà del 0,5% a l'1,5% en les operacions de béns immobles en què el contribuent pot optar per tributar per l'IVA o per l'impost de transmissions i opta per l'IVA. D'altra banda, es reduí al 0,1% per als documents notariaus que formalitzen la constitució i la cancel·lació de drets reals de garantia a favor d'una societat de garantia recíproca balear.
- En l'impost de successions i donacions, es permeté l'exempció total per a les herències de la transmissió de l'habitatge habitual (als familiars directes) fins a un valor que actualment és establert en els 120.200 euros.

Com es pot observar, l'aplicació de les facultats normatives en matèria tributària s'ha fet amb molta prudència i amb un caràcter més aviat limitat, a pesar de les àmplies facultats que, des de l'Acord de finançament del juliol del 2001, la normativa actual permet a la comunitat autònoma, especialment amb relació a l'impost sobre la renda de les persones físiques, a l'impost sobre les transmissions patrimonials i els actes jurídics documentats, a l'impost sobre el patrimoni, a l'impost sobre les successions i les donacions i, en menor manera, a l'impost especial sobre determinats mitjans de transport.

El fet que aquest ús de la capacitat normativa, en general, no s'hagi adreçat a l'objectiu d'augmentar els impostos (especialment en l'àmbit de l'IRPF) es deu, a part de consideracions ideològiques, al difícil equilibri entre els ingressos i les necessitats que la comunitat autònoma ha d'afrontar, que deixen poc marge als experiments tributaris. Però tampoc les consideracions ideològiques no han servit per rebaixar la càrrega tributària, ja que una anàlisi detallada permet inferir que les deduccions també han procurat tenir un abast limitat, i s'han evitat les baixades de recaptació respecte de la hipòtesi «central» d'aplicar la legislació estatal comuna.

A més, és molt important tenir en compte que, al marge dels moderats avançaments que suposà el sistema de finançament aprovat el 2001 per a les Illes Balears, que, de totes maneres, ja s'ha comprovat que no resolgué les qüestions estructurals bàsiques, cal afegir que les evolucions econòmiques i socials posteriors han tendit a generar i a incrementar una major insuficiència del conjunt del sistema.

En aquest context, és imprescindible referir-se als importants creixements de la població a les Illes Balears. En primer lloc, s'ha de destacar l'important creixement de la població entre el 1999 i el 2003. L'evolució durant aquest quadrienni és senzillament espectacular. El creixement del 15,28% no només supera amb escreix el creixement mitjà del conjunt de les quinze comunitats autònomes, sinó que,

a més, és molt superior al de totes aquests comunitats, i ho és, en la majoria dels casos, amb una diferència notable. En un grau destacable, aquest creixement és obvi que es relaciona amb els moviments migratoris. (Vegeu el quadre I-156)

En segon lloc, aquest creixement és obvi que afecta d'una manera molt especial els camps de l'educació i la sanitat (que, per si mateixos, fins i tot en una perspectiva «estàtica» i per diferents raons, ja plantejaven dificultats). Per descomptat, també afecta els serveis socials, en què, a més, incideixen altres problemàtiques, com ara l'envel·liment de la població, els canvis sociològics i les llargues llistes d'espera de la gent gran per ser atesa en les residències.

La serietat de la qüestió s'entén millor si es pensa que, en el pressupost preventiu del 2002, la sanitat suposava el 37,32%, i l'educació, el 23,69%. És a dir, només entre ambdues matèries es consum el 61% del pressupost, i això, en una tendència creixent.

D'aquí es desprèn que els paràmetres que han determinat el finançament a partir de l'Acord del juliol del 2001 queden creixentment obsolets, de manera que el tensesment de les finances autonòmiques, que en qualsevol cas es produiria com a conseqüència de la doble confluència dels problemes estructurals de partida i l'alentiment econòmic, es veu ara incrementat per la presència d'aquestes noves dinàmiques.

En aquest context de dificultats financeres creixents, des de determinades òptiques es planteja la qüestió de les balances fiscals o dels fluxos fiscals regionals, sota el missatge que sembla poc congruent que a les regions que registren uns fluxos fiscals

«negatius» amb relació al conjunt de l'economia espanyola (això és, que aporten més del que reben) es vegin restringides a experimentar dificultats financeres davant unes necessitats de despesa cada cop majors i impossibles d'evitar.

La qüestió de les balances fiscals constitueix un camp d'anàlisi controvertit, no només per qüestions de concepció i definició, sinó també per qüestions de metodologia d'elaboració dels resultats. Per això, per raons tant polítiques com tècniques, és materialment impossible aconseguir, almenys en l'estat actual de la qüestió, que el sistema de finançament es fonamenti en un càlcul previ dels saldos fiscals.

Ara bé, atès que l'objectiu general d'aquesta manera d'apropar-se al problema no és equilibrar exactament les balances fiscals a les regions contribuents netes -la qual cosa seria incompatible amb el principi de solidaritat interterritorial-, sí es pretén en qualsevol cas situar els saldos fiscals sota unes pautes i uns paràmetres més raonables que els que es donen en l'actualitat.

En el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, tots els estudis relatius a les balances fiscals, sense excepció, confereixen a l'economia de la regió la condició de contribuent neta. Això és així, amb qualsevol l'autor o qualsevol institució que faci l'estudi, i amb qualsevol metodologia de càlcul que s'utilitzi.

En general, es pot trobar que la regió balear forma part del grup de cinc regions espanyoles que són contribuents netes cap a la resta i, a més, amb unes quantitats realment notables. (Vegeu el quadre I-157)

QUADRE I-156. VARIACIÓ DE POBLACIÓ ENTRE 1999 I 2003: COMUNITATS AUTÒNOMES NO FORALS

	Padró 1999	Pes relatiu (%)	Padró 2003	Pes relatiu (%)	% Variació
Catalunya	6.207.533	16,58	6.704.146	16,81	8,00
Andalusia	7.305.117	19,52	7.606.848	19,07	4,13
Galícia	2.730.337	7,29	2.751.094	6,90	0,76
Com.Valenciana	4.066.474	10,86	4.470.885	11,21	9,95
Canàries	1.672.689	4,47	1.894.868	4,75	13,28
Astúries	1.084.314	2,90	1.075.381	2,70	-0,82
Cantàbria	528.478	1,41	549.690	1,38	4,01
La Rioja	265.178	0,71	287.390	0,72	8,38
Múrcia	1.131.128	3,02	1.269.230	3,18	12,21
Aragó	1.186.849	3,17	1.230.090	3,08	3,64
Castella-la Manxa	1.726.199	4,61	1.815.781	4,55	5,19
Extremadura	1.073.574	2,87	1.073.904	2,69	0,03
Illes Balears	821.820	2,20	947.361	2,38	15,28
Madrid	5.145.325	13,75	5.718.942	14,34	11,15
Castella i Lleó	2.488.062	6,65	2.487.646	6,24	-0,02
CA model	37.433.077	100,00	39.883.256	100,00	6,55

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE.

Estudis recents, com és el cas dels realitzats en els àmbits de la Fundació FUNCAS o de la Fundació BBVA, incideix en els resultats que se situen en la mateixa línia i, fins i tot en algun cas, amb xifres més espectaculars. (Vegeu l'apartat 4.4.)

Aquesta realitat constitueix un argument col·lateral de pes per justificar la procedència d'una revisió del sistema de finançament, encara que aquest només podria contribuir a millorar una part d'aquest equilibri.

En realitat, l'ajustament de la balança fiscal balear cap unes pautes més raonables ha de realitzar-se per mitjà de l'ús d'altres vies, com és el cas de les transferències que provenen directament de l'Estat.

En aquest sentit, una via adequada i necessària és l'oferta per aplicar la Llei del règim especial balear, que considera un ampli ventall de polítiques públiques que ha de dur a terme l'Estat, en cooperació amb la comunitat autònoma.

Això no obstant, algunes de les polítiques públiques que s'acordin poden perfectament incorporar-se al sistema, per la via de les transferències del pressupost de l'Estat cap al pressupost de la comunitat autònoma i, d'aquesta manera, passar a formar part dels mecanismes de finançament. Naturalment, aquesta és una qüestió instrumental que si es concretàs efectivament seria d'efectes potencials positius per al conjunt del finançament.

QUADRE I-157. SALDOS FISCALS RELATIUS A LES REGIONS ESPANYOLES (MITJANA 1990-97)

Regions	Saldo (en milions de pessetes del 1999)
País Basc	159.234
Canàries	168.548
Astúries	231.745
Castella i Lleó	294.359
Extremadura	308.295
Navarra	10.340
Aragó	22.472
Castella-la Manxa	274.912
Cantàbria	26.572
Ceuta i Melilla	24.607
La Rioja	-10.914
Múrcia	62.536
Andalusia	937.650
Illes Balears	-137.297
Galícia	282.704
Madrid	-1.345.316
Com. Valenciana	-217.456
Catalunya	-1.092.989
Redistribució total	2.803.972

Font: Ángel de la Fuente, «Un poco de aritmética territorial: anatomía de una balanza fiscal para las regiones españolas», Institut d'Anàlisi Econòmiques (CSIC), novembre del 2000.

13

MEDI AMBIENT

RESUM

En el primer apartat, dedicat al territori, cal destacar que s'han aprovat els plans territorials insulars de Mallorca i de Menorca, la qual cosa elimina una bona part de la incertesa que hi havia fins aleshores, sobretot en matèria urbanística. En aquest apartat indicam els eixos sobre els quals es basen els plans territorials. D'altra banda, cal destacar l'estancament dels habitatges en sòl rústic a Mallorca i l'augment del sòl protegit a Menorca. A les Pitiüses encara no s'ha aprovat el pla territorial insular.

En l'apartat de l'aigua, es palesa l'augment de les reserves d'aigua de s'Estremera, l'aqüífer més important de Mallorca, mentre que els altres mantenen els seus nivells. També s'esmenta l'estat de les obres que es preveuen en el Pla hidrològic.

Pel que fa a l'energia, s'aporten algunes dades que indiquen que el consum segueix pujant, sobretot en els productes petrolers líquids i en l'energia elèctrica. El 2003 ha augmentat el percentatge d'energies renovables, si bé encara representa una petita fracció del total.

Quant als residus, segueix l'augment a Mallorca, s'estabilitza a Menorca i baixa lleugerament a les Pitiüses. Amb relació al reciclatge, es produeix un fort augment a Mallorca, l'augment és més moderat a Menorca i experimenta un retrocés a les Pitiüses.

El volum d'aigües depurades en el conjunt de les Illes ha augmentat el 2003 respecte del 2002, si bé no ho ha fet de la mateixa manera el percentatge que segueix el tractament terciari.

L'estiu anormalment calorós del 2003 va facilitar que proliferassin els incendis forestals, els quals han augmentat, tant en nombre com en superfície cremada, respecte del 2002. Així i tot, s'observen registres dels darrers deu anys amb els quals s'observa que el nombre d'incendis del 2003 és proper a la mitjana, i la superfície cremada, sensiblement inferior a la mitjana.

El darrer punt tractat fa referència a la reorientació en matèria d'espais naturals protegits que ha seguit la Conselleria de Medi Ambient, en el sentit de retornar al punt de partida per reiniciar el procés de declaració d'espais naturals protegits, seguint paràmetres diferents als del 2002.

13.1.

EL TERRITORI

El dia 1 de desembre del 2003 es va aprovar el Pla territorial de Mallorca (PTM), fet d'una gran importància ambiental, atès que el caràcter insular del territori mallorquí justifica que apareguin els seus eixos fonamentals en l'apartat mediambiental d'aquesta memòria. L'objectiu bàsic, definit en el mateix document, és el següent:

«El Pla territorial de l'illa de Mallorca ha d'ordenar el model territorial per definir les infraestructures i els equipaments del territori, intentant aconseguir un desenvolupament social i econòmic equilibrat, millorar la qualitat de vida i la utilització racional del territori; objectius que es concreten en les Directrius d'ordenació del territori de les Illes Balears i mesures tributàries (DOT).»

Els aspectes més destacats que configuren el model actual territorial de l'illa de Mallorca, avaluats segons la Directiva europea 2001/42/CE, són:

- Una situació jurídica poc estable, com a resultat de la superposició de mesures urbanístiques i legals que han sorgit com a fre al creixement urbanístic desmesurat de Mallorca.
- L'antiguitat i la complexitat de l'estructura de planejament, que dificulta gestionar, projectar i decidir el planejament urbanístic.
- La urbanització encoberta del sol rústic, producte de l'edificació il·legal.
- La inadequació de l'oferta d'equipaments i d'infraestructures amb l'estacionalitat demogràfica.
- El desequilibri entre la costa i l'interior.
- La manca de sostenibilitat amb els recursos naturals.
- L'excessiva dependència del turisme.

Amb relació als punts forts i a les oportunitats, els aspectes més destacats que han servit al Pla territorial de Mallorca per plantejar un nou model territorial són:

- Les iniciatives jurídiques territorials (moratòries i mesures cautelars).
 - La posició estratègica.
 - La varietat i la riquesa mediambientals.
 - La infrautilització d'infraestructures utilitzables a causa de la temporalitat.
 - La diversitat territorial (pla, serra de Tramuntana, costa...).
- La creació d'una xarxa de valorització del paisatge.
 - Les noves formes de turisme.
 - La recuperació del patrimoni cultural.

Per aconseguir-ho, el Pla territorial de Mallorca proposa un model territorial basat en cinc pilars que conformen l'estratègia global del projecte:

1. Distribució coherent del creixement, que reequilibri el procés urbanitzador dels darrers anys, el qual s'han concentrat en els municipis de la costa (xarxa d'àrees recreatives, xarxa de recorreguts paisatgístics i culturals, xarxa de centres de conservació i d'educació ambiental...).
2. Un espai protegit. L'objectiu és considerar Mallorca com un territori únic i continu, on cada peça té la seva funció, i on els espais urbans, rurals i naturals es relacionen de manera harmònica (àrees d'interès ecològic, serra de Tramuntana, plans especials d'ordenació del medi natural...).
3. Reenfocament del desenvolupament. Cal establir uns nous paràmetres d'assentament sobre el territori que acabin amb la degradació urbanística de l'illa i que suposin començar-ne la recuperació. En aquest sentit, són d'una importància vital els plans de reconversió territorial que signifiquin una millora dels espais degradats, des del punt de vista tant urbanístic com mediambiental (ordenació turística a Tramuntana, reconversió territorial a Cala Major, a Illetes...).

4. Una connexió amable entre tots els punts de l'illa, que resolgui els dèficits d'infraestructura -especialment, en matèria de comunicacions- que té Mallorca en l'actualitat, dins el marc de l'obligat respecte del medi natural. Així, les infraestructures s'han d'implantar pacíficament en el territori (desdoblament sa Pobla-Alcúdia, segon cinturó de Palma, soterrament del darrer tram del tren Inca-Palma...).
5. Cap a una nova economia. Nous focus d'activitat que revaloritzin els potencials de desenvolupament econòmic de l'illa de Mallorca (revalorització de l'espai rural agrari, el Pla com a àrea recreativa i cultural, el palau de congressos...).

A continuació es presenten algunes dades urbanístiques del sòl rústic a Mallorca, que ens ajuden a visualitzar la diagnosi esmentada en el Pla territorial de Mallorca. (Vegeu el quadre I-158)

A partir de les dades anteriors cal esmentar que, malgrat que el nombre d'autoritacions d'habitatges en sòl rústic s'ha estabilitzat al voltant del 500, el nombre

de sol·licituds el 2002 fou de 623, mentre que el 2003 va ser de 353. Pel que fa a les declaracions d'interès general, el 2002 se'n aprovaren 255, mentre que el nombre de sol·licituds va ser de 437; en canvi, el 2003 se'n aprovaren 332, i el nombre de sol·licituds va ser de 411.

Pel que fa a l'illa de Menorca, el 25 d'abril del 2003 es va aprovar el Pla territorial de Menorca. La figura del Pla territorial insular de Menorca (PTI), tal com s'esmenta en l'apartat de criteris metodològics per a l'elaboració del PTI de Menorca, es concep des d'una perspectiva estratègica orientada a sintetitzar i a integrar l'activitat urbanística en un projecte territorial coherent, més enllà de l'enfocament purament normatiu.

Des del punt de vista de l'enfocament estratègic esmentat, el Pla territorial insular de Menorca es concep com:

1. Un instrument de vertebració territorial, com a acció de concertació dels sectors inversors privats i públics, que s'orienta a promoure les oportunitats d'un desenvolupament sostenible, i també com a corrector dels desequilibris ambientals, socials i econòmics.

QUADRE I-158. DADES URBANÍSTIQUES DEL SÒL RÚSTIC A MALLORCA (1996-2003)

Any	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Habitatges en sòl rústic	815	663	340	671	810	549	506	504
Declaracions d'interès general	229	176	255	312	345	348	255	332
Exp. de disciplina urbanística	79	71	93	7	128	121	159	119

Font: Direcció Insular d'Urbanisme i Litoral, Consell de Mallorca.

2. Una pauta per dotar l'illa de Menorca d'un projecte possible, viable econòmicament i que fixi unes directrius coordinades entre els objectius plantejats.
3. Un procediment de consens, de compromís i de participació de totes les forces socials, econòmiques i administratives de l'illa per aconseguir l'objectiu comú.

Les actuacions del PTI de Menorca es poden resumir en quatre objectius:

1. Desenvolupar l'articulació física del territori.
2. Servir de referència i afavorir un desenvolupament econòmic solidari, equilibrat i sostenible.
3. Contribuir a incrementar la qualitat de vida, el benestar social i l'ús sostenible dels recursos naturals i culturals.
4. Contribuir al desenvolupament i a l'aprofitament de les capacitats i dels valors propis del conjunt de l'illa.

Pel que fa a la matèria mediambiental, el Pla territorial insular ve guiat pels principis inspiradors següents:

1. Cal superar la idea del medi físic i del paisatge com a simples suports o escenaris de les activitats humanes; s'han d'entendre els recursos naturals i del paisatge com a eixos vertebradors del sistema d'ordenació insular, i se n'ha de propiciar i potenciar des de la perspectiva territorial la conservació i la gestió acti-

va, en la línia conceptual, metodològica i estratègica de les reserves de la biosfera.

2. Cal mantenir la personalitat geogràfica de Menorca des del punt de vista biofísic i ecològic, l'estructura territorial i la imatge de l'illa com a fet cultural.
3. Cal considerar Menorca com un indret amb uns grans valors ecològics i culturals, que cal conservar, potenciar i, si escau, recuperar a través de l'ordenació integrada de les activitats humanes i dels usos del sòl.

La influència que ha tingut l'aprovació del PTI es resumeix en el quadre següent, en el qual es representen les hectàrees de sòl protegit i de sòl rústic abans i després que s'aprovàs el Pla. (Vegeu el quadre I-159)

Així, abans del PTI (ANEI -o àrees naturals d'especial interès-, sòl rústic d'especial protecció, ARIP -o àrees rurals d'interès paisatgístic-, alzinar protegit, parc natural), el sòl protegit representava el 54% del total de l'illa, mentre que, actualment (ANEI, ANIT -o àrees naturals d'interès territorial-, sòl rústic d'especial protecció, APT -o àrees de pro-

QUADRE I-159. DADES RELATIVES AL PTI DE MENORCA

	Sòl protegit	Sòl rústic
Després del PTI	44.479	20.705
Abans del PTI	37.613	27.592

Font: Departament d'Ordenació del Territori, Consell de Menorca.

tecció territorial-, AIP -o àrees d'interès paisatgístic-, alzinar protegit, parc natural AANP -o ANEI d'alt nivell de protecció-), en representa el 64%. Pel que fa al sòl rústic, abans del PTI, en representava el 39,7%, mentre que, ara (AIA -o àrees d'interès agrari-, sòl rústic de règim general), és el 29,8 del total de l'illa, de manera que s'observa el transvasament del 10% del territori de la condició de rústic a la de protegit.

Pel que fa a les illes d'Eivissa i Formentera, en les quals el 2003 no s'ha aprovat el corresponent pla territorial insular -tot i que el Ple del Consell d'Eivissa i Formentera de 23 de juliol del 2002 ja aprovà la nova norma territorial cautelar de modificació i ampliació de l'aprovada anteriorment-, s'han registrat les dades següents pel que fa al sòl rústic. (Vegeu el quadre I-160)

En aquest quadre figuren els expedients resolts favorablement. Amb referència als expedients de disciplina urbanística, el 2003 el Consell Insular d'Eivissa i Formentera va incoar 72 expedients de diligències prèvies i 3 de disciplina urbanística.

QUADRE I-160. DADES URBANÍSTIQUES DE SÒL RÚSTIC A LES PITIÜSES (2003)

	Eivissa	Formentera
Habitatges	36	17
Interessos generals	8	4

Font: Conselleria d'Urbanisme, Habitabilitat i Ordenació del Territori, Consell d'Eivissa i Formentera.

13.2.

ELS ALTRES RECURSOS NATURALS

13.2.1. L'AIGUA

La interconnexió entre les principals fonts de producció o d'extracció que es preveuen en el Pla hidrològic (aprovat el 24 d'octubre del 2001) ha començat. La connexió entre les conques d'Andratx i de Palma amb la d'Alcúdia s'està duent a terme, amb la possibilitat de baixar-ne un ramal cap a llevant.

Pel que fa a l'aprofitament de l'aigua de la font de sa Costera, s'ha fet des del túnel de Sóller fins a Palma, amb un ramal a s'Estremera, que ha d'actuar com a dipòsit. Falta la conducció submarina que ha d'enllaçar sa Costera amb el port de Sóller, on hi haurà un dipòsit.

També s'està intentant intercomunicar les xarxes d'Eivissa i la dessalinitzadora de Sant Antoni de Portmany amb la xarxa de Santa Eulàlia des Riu, on s'instal·larà una altra dessalinitzadora.

El 2003 es varen fer un atlas de la xarxa hidrogràfica i una delimitació geomorfològica dels plans d'inundació, com a primera passa per elaborar el mapa de zones d'inundació. En l'atles no es tenen en compte les obres artificials, però és l'inici per a l'elaboració del mapa definitiu. S'ha començat a elaborar el mapa a Manacor.

Es va constituir el Fòrum de l'Aigua a les tres illes principals, com a primera passa

per elaborar els plans d'explotació i de gestió del recurs hídric, que ha de sortir a informació pública amb un calendari de participació ciutadana. Medi Ambient va redactar la Declaració dels 100, document que dóna suport a les conclusions a les quals es va arribar en els tres fòrums.

El 2003 es varen adjudicar les obres de les dessalinitzadores d'Alcúdia, d'Andratx, de Santa Eulàlia des Riu i de Ciutadella, i se n'han iniciat els treballs previs.

Pel que fa a les extraccions, s'aixeca la moratòria per a la perforació de nous pous, però se'n limita el cabal. Així, els permisos només es donaran per a cabals màxims de mig litre per segon i amb volums anuals que no sobrepassin els 200 metres cúbics en habitatges de sòl rústic. En la normativa es prohibeix la captació en una franja de 500 metres a partir de la costa de Menorca i d'Eivissa, i en un quilòmetre, a Mallorca.

Respecte de les reserves, a la fi del 2003 la capacitat dels embassaments de Cúber i des Gorg Blau es mantenen en el 64%, de manera que se situen 8,3 punts per sota de la capacitat registrada en les mateixes dates de l'any anterior, el qual destacà per la pluviositat. Així i tot, cal

destacar que el nivell dels embassaments no ha deixat de superar el 60% de la capacitat des del final de l'any 2001.

Quant als nivells dels aqüífers més representatius de les Illes, presenten encara nivells preocupants, amb una tendència a millorar, i han assolit els valors que es detallen en el quadre següent, en què les unitats són metres de profunditat mitjana en el darrer trimestre dels anys corresponents. (Vegeu el quadre I-161)

Atès que el nivell piezomètric és la profunditat de l'aigua mesurada des de la superfície, així, quan és més poca la profunditat a què es troba el nivell piezomètric respecte de la superfície topogràfica, hi ha una major reserva d'aigua a l'aqüífer. Aleshores, en el cas de s'Estremera el nivell de l'aigua ha pujat un significatiu 21,12% (les reserves eren del 46%, al desembre del 2002, i del 60%, al desembre del 2003), mentre que les reserves dels altres aqüífers es mantenen pràcticament constants.

Amb relació a l'aigua dessalinitzada, en el conjunt de les Illes, s'ha incrementat un 11,2%, i són les illes d'Eivissa i de Formentera les que han registrat l'augment major.

QUADRE I-161. NIVELL DELS AQÜÍFERS DE LES ILLES (2002-2003)

Unitat hidrològica	Nivell piezomètric 2002	Nivell piezomètric 2003	% variació
s'Estremera	117,50	92,68	-21,12
es Migjorn	48,65	48,37	-0,58
Sant Antoni	42,15	44,05	4,51

Font: Direcció General de Recursos Hídrics, Conselleria de Medi Ambient.

En qualsevol cas, les dades globals d'extracció i de consum d'aigua són difícils d'avaluar, atesa la dispersió de la informació, d'una banda, i, de l'altra, la gran quantitat existent de pous particulars, el nombre dels quals segueix augmentant atesa la dispersió progressiva de la població illenca fora dels nuclis urbans.

Més difícil encara és quantificar les pèrdues en les xarxes de distribució, de les quals sols hi ha dades aproximades. En aquest sentit, s'estan realitzant importants esforços en la línia de reduir-les, tot i que el 2003, encara que no disposam de dades fiables, encara eren molt significatives.

13.2.2. L'ENERGIA⁵³

Continua augmentant la participació de la producció d'energia elèctrica de règim especial (un 10% superior a la del 2002), que és la generada per cogeneració i a través d'energies renovables, sobretot a càrrec d'instal·lacions fotovoltaïques. El gruix de la potència en règim especial és a Mallorca, i és deguda, en gran part, a la

cogeneració produïda en el tractament de residus urbans i a la incineració d'aquests residus. Les contribucions de Menorca i de les Pitiüses són reduïdes, ja que només hi ha dispositius fotovoltaïcs. Per tipus d'electricitat de règim especial generada, el 95% va provenir de la incineradora de Son Reus; un 4,7%, per cogeneració, i un 0,3%, per fotovoltaïcs. La participació per fotovoltaïcs encara és molt baixa, però cal remarcar-ne l'espectacular augment, tal com es pot comprovar en el quadre següent (dades en quilowatts per hora). (Vegeu el quadre I-162)

En l'apartat d'energies renovables, destacarem que la Conselleria de Medi Ambient va destinar 720.598 euros a la subvenció per a l'estalvi i la diversificació energètica, i l'aprofitament de recursos energètics renovables, per a l'exercici del 2003. També destacarem que durant el 2003 s'ha seguit treballant per dur endavant els projectes del parc eòlic de Milà (Menorca) i de la segona fase del Pla d'eficiència energètica en l'enllumenat públic dels municipis de Menorca, els quals seran una realitat en 2004.

**QUADRE I-162. PRODUCCIÓ D'ENERGIA ELÈCTRICA DE RÈGIM ESPECIAL
(DADES EN KWH) (2002-2003)**

	2002	2003	% variació
Mallorca	30.874	396.521	1.184,0
Menorca	19.803	22.619	14,2
Pitiüses	874	9.470	983,0
Total	51.551	428.610	731,0

Font: GESA.

53. Vegeu l'apartat 6.4.1.

13.3.

ELS RESIDUS

13.3.1. ELS RESIDUS SÒLIDS

El Pla director sectorial de gestió de residus de construcció-demolició, voluminosos i pneumàtics fora d'ús de l'illa de Mallorca (PDSGRCDVPFUM) es va aprovar definitivament el 23 de novembre del 2002. El 16 d'octubre del 2003 es va aprovar l'ordenança reguladora de la taxa per la gestió dels RCDVPFUM. En l'actualitat s'han fet els informes de supervisió dels projectes d'execució de les plantes que es preveuen en el Pla, que són: CTP 1, a Inca; CTP 2, a Lluçmajor; CTP 3, a Artà; CTP 4, a Manacor; CTP 5, a Calvià; CTP 6, a Porreres; PT 1, a Bunyola, i PT 2, a Santa Margalida. Una vegada aprovades les plantes, es passarà a la fase de construcció, tenint en compte que el termini d'execució dels centres de transferència i pretractament (CTP) és de 3 mesos i el de les plantes de tractament (PT), de 8 mesos.

El 2003 es va acabar el Parc de Tecnologies Ambientals de Mallorca, dis-

senyat amb criteris d'utilització de recursos i d'inversions i per facilitar el control ambiental de les instal·lacions de tractament de residus. El control és realitzat per la Universitat de les Illes Balears (UIB) i per laboratoris privats, i la informació que se'n deriva és supervisada per la Comissió de Seguiment i Control, constituïda per 35 membres que representen diferents associacions, grups ecologistes, empreses concessionàries, ajuntaments, el Govern de les Illes Balears i el Consell de Mallorca.

L'evolució dels residus recollits a l'illa de Mallorca el 2003, amb relació al 2002 s'esmenta en el quadre següent, en què s'especifica, en tones, el tractament que s'ha seguit i el percentatge de variació respecte de l'any anterior. (Vegeu el quadre I-163)

S'observa que, malgrat que s'ha produït un increment del 8,8% en el total de residus que s'han recollit, la massa de residus incinerats no augmenta, mentre que el percentatge de reciclatge s'incrementa en un significatiu 105,3%. Tot i així, encara s'és lluny d'aconseguir els resultats òptims de reciclatge que es proposen en el Pla director sectorial per a la gestió dels residus urbans de Mallorca.

QUADRE I-163. L'EVOLUCIÓ DELS RESIDUS RECOLLITS A L'ILLA DE MALLORCA (TONES) (2002-2003)

	2002	2003	% variació
Abocador	168.029	177.766	5,8
Incineració	301.516	298.485	-1,0
Reciclatge	35.884	73.653	105,3
Total	505.429	549.904	8,8

Font: Comissió de Seguiment de la Gestió de Residus No Perillosos de Mallorca, Departament de Medi Ambient i Natura, Consell de Mallorca.

Pel que fa al reciclatge, l'anàlisi comparativa entre el 2002 i el 2003 a Mallorca ve donada, en tones, pel quadre I-164.

Hi observam que l'augment espectacular s'ha experimentat en la recollida de paper i de cartó, així com també cal estacar l'augment d'un 50,8% en la recollida d'envasos.

L'evolució dels residus recollits a l'illa de Menorca el 2003, amb relació al 2002, s'esmenta en el quadre següent, en què s'especifica, en tones, la quantitat de residus i els de recollida selectiva, amb el percentatge de variació respecte de l'any anterior. (Vegeu el quadre I-165).

Globalment s'aconsegueix recollir selectivament, per ser reciclats posteriorment, un 17%, percentatge pràcticament idèntic al de l'any anterior, la qual cosa ens diu que tant el nivell de producció de residus com el d'abocament selectiu es mantenen estables. Així mateix, cal destacar l'esforç que ha fet el Consell de Menorca en la recollida selectiva d'altres residus, com són els plàstics agrícoles (218,23 tones), els fluorescents i els llums de vapor de mercuri (1.406 quilograms), els tòners i els cartutxos d'impressió (6.826 unitats) o la recollida selectiva d'aparells elèctrics i electrònics, amb un total de 7.976,4 quilograms, entre monitors, impressores, escàners i altres estris d'informàtica i d'oficina.

QUADRE I-164. RECICLATGE A L'ILLA DE MALLORCA (TONES) (2002-2003)			
	2002	2003	% variació
Paper i cartó	20.234	56.642	179,9
Vidre	13.794	14.210	3,0
Envasos	1.857	2.801	50,8
Total	35.884	73.653	105,3

Font: Comissió de Seguiment de la Gestió de Residus No Perillosos de Mallorca, Departament de Medi Ambient i Natura, Consell de Mallorca.

QUADRE I-165. L'EVOLUCIÓ DELS RESIDUS RECOLLITS A L'ILLA DE MENORCA (TONES) (2002-2003)			
	2002	2003	% variació
Residus urbans	60.831,21	55.401,34	-8,93
Matèria orgànica	2.165,36	2.682,82	23,90
Paper i cartó	6.590,82	5.303,99	-19,53
Vidre	1.828,06	2.116,29	15,77
Envasos lleugers	899,66	1.284,92	42,82
Totals	67.552,35	66.789,36	-1,13

Font: Consorci per a la Gestió dels Residus Sòlids Urbans de Menorca.

A les Pitiüses es recolliren un total de 100.349,54 tones de residus, la qual cosa suposa un lleuger descens del 3,25% respecte de les 103.719 tones que es varen recollir l'any anterior. Així i tot, cal ressenyar que el volum de residus per habitant a les Pitiüses segueix sent el més alt de les Illes. Pel que fa a la recollida selectiva, s'obtingueren les dades següents (en tones). (Vegeu el quadre I-166)

En l'augment, aparentment espectacular, de recollida selectiva d'envasos, cal esmentar que aquest tipus de recollida es va començar a realitzar a la vila d'Eivissa el 2002, i s'han anat augmentant els punts de recollida l'any 2003.

13.3.2. LES AIGÜES RESIDUALS

La depuració d'aigües a les Illes Balears és realitzada per l'IBASAN (Institut Balear de Sanejament), per depuradores de gestió privada i per depuradores municipals com les de Palma, Calvià, Alcúdia i Manacor.

Les dades comparatives d'aigües depurades per l'IBASAN el 2003 amb relació a les del 2002 es recullen en els quadres següents (en hectòmetres cúbics), en què el percentatge representa el fragment de cabal depurat que ha seguit tractament terciari. (Vegeu el quadre I-167A)

QUADRE I-166. L'EVOLUCIÓ DELS RESIDUS RECOLLITS A LES ILLES PITIÜSES (TONES) (2002-2003)

	2002	2003	% variació
Paper i cartó	1.726	1.420	-17,7
Vidre	1.410	1.358	-3,7
Envasos	79	223	182,3
Total	3.210	3.001	-6,5

Font: Consell Insular d'Eivissa i Formentera.

QUADRE I-167A. DADES COMPARATIVES D'AIGÜES DEPURADES PER L'IBASAN (HM³) (2002-2003)

	2002			2003		
	Cabal total	Cabal terciari	%	Cabal total	Cabal terciari	%
Mallorca	20,46	11,78	57,57	22,01	11,51	52,23
Menorca	8,78	6,57	74,80	8,12	7,75	95,36
Eivissa	10,59	8,04	75,92	12,13	7,92	65,31
Formentera	0,35	0,00	0,00	0,35	0,00	0,00
Total de l'IBASAN	40,18	26,39	65,67	42,61	27,18	63,73

Font: IBASAN.

La relació de depuradores de l'IBASAN a la fi del 2003 es detalla en el gràfic següent. (Vegeu el quadre I-167B)

L'executiu actual s'ha proposat com a fita aconseguir que tota la depuració segueixi tractament terciari al final de la legislatura. En qualsevol cas, encara queden molts projectes de reutilització de les aigües pendents d'aplicació, ja que se'n desaprofita un volum considerable.

El 2003 Medi Ambient va iniciar l'ampliació de la depuradora de la Colònia de Sant Jordi, i començà a construir-se de la depuradora de Can Picafort per tal de deixar d'utilitzar la de Muro. Igualment mereix una atenció especial l'ampliació i la inversió en la nova depuradora de Pollença i els

efectes directes que suposarà en la qualitat de les aigües de la badia.

13.4.

EL PATRIMONI NATURAL

13.4.1. LA VEGETACIÓ

Amb la interpretació del mapa de cultius i aprofitaments, i amb la informació obtinguda a partir de l'inventari forestal nacional (2002), s'identifiquen dotze sistemes: vuit de forestals, un d'agrícola, un d'urbà, un d'aquàtic i un de platges i roquissars. La superfície es detalla en el quadre següent (en hectàrees). (Vegeu el quadre I-168)

QUADRE I-167B. LA RELACIÓ DE DEPURADORES DE L'IBASAN (2003)

	Total de depuradores	Depuradores (terciari)
Mallorca	53	24
Menorca	10	7
Eivissa	10	3
Formentera	1	0

Font: IBASAN.

QUADRE I-168. INVENTARI FORESTAL (2003)

Sistema	Mallorca	Menorca	Pitiüses	Total
Pi blanc	32.955,90	5.581,96	16.468,06	55.005,93
Alzina	7.434,62	3.040,84		10.475,46
Ullastre	12.280,62	3.605,61	102,21	15.988,44
Barreja de pi blanc i ullastre	9.979,36	202,01	321,55	10.502,92
Barreja de pi blanc i alzina	9.116,21	4.340,12	—	13.456,33
Barreja de pi blanc, garrover i ullastre	23.517,74	1.724,53	9.351,07	34.593,36

Continua

QUADRE I-168. INVENTARI FORESTAL (2003)

Sistema	Mallorca	Menorca	Pitiüses	Total
Garrigues	41.233,03	10.750,76	4.475,57	56.459,37
Pastures	577,17	11.981,04	247,66	12.805,88
Cultius	206.966,49	23.005,42	30.232,73	260.204,65
Urbà, industrial i altres	14.200,46	4.639,49	3.183,94	22.023,96
Torrents, embassaments, albuferes, etc.	2.030,55	86,65	352,87	2.582,16
Platges, roquissars...	4.111,28	807,76	855,11	5.774,15
Total	364.403,43	69.766,20	65.590,78	499.872,61

Font: Conselleria de Medi Ambient.

Amb 209.287,68 hectàrres els sistemes forestals ocupen el 42% de la superfície de la comunitat autònoma. D'aquesta superfície forestal, el 67% (140.022,44 hectàrees) correspon a sistemes arbrats, i el 33% restant (69.265,25 hectàrees) són sistemes no arbrats.

L'espècie forestal arbrada més representativa del territori balear és el pi blanc (*Pinus halepensis*), ja que el 39% (55.005 hectàrees) de la superfície arbrada és ocupada pel pi com a espècie dominant, mentre que, barrejada amb altres espècies com l'ullastre (*Olea europaea*), l'alzina (*Quercus ilex*) i el garrover (*Ceratonia siliqua*), cobreix el 29% (58.553 hectàrees).

Les comarques que una major superfície forestal aporten al total de les Illes Balears, en termes absoluts, són la serra de Tramuntana (23%), Menorca (20%), el pla de Mallorca (20%), Eivissa i Formentera (15%) i Ponent (11%). En termes relatius, la comarca que presenta un percentatge més gran de superfície forestal amb relació a la seva superfície és la serra de Tramuntana (67%), seguida de

Ponent (62%), Menorca (59%), Llevant (51%) i Eivissa i Formentera (47%).

El 2003 s'ha seguit amb la catalogació d'arbres singulars de la nostra comunitat autònoma. Actualment, hi ha catalogats un nombre de 60 exemplars: 33 a Mallorca, 15 a Menorca, 7 a Eivissa i 5 a Formentera. No obstant això, els arbres catalogats fins aquest moment no són el total d'arbres que mereixen la qualificació de singularitat, ja que s'estan tramitant nous espècimens, que segurament mereixeran la categoria i el prestigi de singularitat.

L'estiu anormalment sec i càlid del 2003 va afavorir que proliferàs la processonària, raó per la qual la Conselleria de Medi Ambient va invertir 1,2 milions d'euros en un pla integral contra aquesta plaga, que afectà un total de 55.404 hectàrees, repartides entre les illes de Mallorca i de Menorca.

El 2003 es varen emprendre accions de protecció de la posidònia emmarcades en el projecte Life00 Nat/E/007303, de protecció de praderies de posidònia a

llocs d'interès comunitari (LIC) de les Balears. En aquest projecte, es considera la cartografia de les praderies, l'estudi de creació de noves reserves, l'estudi de la ubicació de zones de fondeig i la redacció de plans de gestió, entre d'altres accions.

El 2003 s'ha fet l'estudi d'un pla d'avaluació de la problemàtica dels arbres tombats en el temporal del 2001. Aquest estudi indica l'ordre d'actuació a l'hora de retirar els pins, de manera que es consideren prioritàries les zones on hi ha risc d'incendi o bé de plagues. A més, s'ha seguit amb la retirada dels arbres. (Vegeu el quadre I-169)

En el gràfic anterior es pot observar una baixada pel que fa als arbres retirats per la Conselleria de Medi Ambient. Pel que fa als arbres retirats per particulars, les dades es mostren en el quadre I-170.

Així, mentre que el 2002 hi va haver un total de 314.091 arbres que varen ser retirats, la Conselleria de Medi Ambient en va retirar el 42,6%, el 2003 es retiraren un total de 200.816 arbres (un 36,1% menys que l'any anterior), i la conselleria de Medi Ambient en va retirar el 20,0%.

Els incendis registrats a les Illes el 2003 varen ser més nombrosos que el 2002, tal com s'esmenta en el quadre I-171.

QUADRE I-169. ARBRES RETIRATS PER LA CONSELLERIA DE MEDI AMBIENT (2002-2003)

	2002	2003	% variació
Mallorca	179.589	39.719	-77,9
Menorca	387	474	22,4
Eivissa	180	0	—
Formentera	0	0	0,0
TOTAL	180.156	40.193	-77,7

Font: Servei de Gestió Forestal, Conselleria de Medi Ambient.

QUADRE I-170. ARBRES RETIRATS PER PARTICULARS (2002-2003)

	2002	2003	% variació
Mallorca	132.575	159.069	20,0
Menorca	1.292	777	-39,9
Eivissa	0	593	—
Formentera	68	184	170,6
Total	133.935	160.623	19,9

Font: Servei de Gestió Forestal, Conselleria de Medi Ambient.

QUADRE I-171. ELS INCENDIS REGISTRATS A LES ILLES (1994-2003)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Mallorca	110	86	58	83	77	104	113	84	40	76
Menorca	1	4	1	3	6	12	14	9	4	10
Eivissa-i Formentera	32	26	16	15	32	36	33	35	29	41
Total	143	116	75	101	115	152	160	128	73	127

Font: Conselleria de Medi Ambient.

Cal esmentar en aquest sentit que l'estiu del 2003, com ja hem dit, va ser molt calorós, pel que fa tant a temperatures registrades com a la duració del període càlid. En canvi, el 2002 va destacar per ser un estiu en què es registraren unes temperatures anormalment moderades. En qualsevol cas, el nombre d'incendis es va mantenir lleugerament superior a la mitjana dels darrers deu anys, que és de 119 incendis per any. (En el quadre I-184 s'inclouen els registres dels darrers deu anys a títol comparatiu.)

Pel que fa a la superfície cremada, també es va incrementar respecte de

l'any anterior, ja que les 218,43 hectàrees cremades representen un augment del 378% respecte de les 57,8 hectàrees que es varen cremar l'any 2002. Pel tipus de coberta vegetal, el major augment es va registrar en la superfície arbrada, de la qual el 2002 només es varen cremar 10,71 hectàrees, la qual cosa representa que la superfície d'aquest tipus cremada el 2003 és 15 vegades superior. La superfície de matollar cremada el 2002 va ser de 19,97 hectàrees, superior a la del 2003, mentre que la de pastura en va ser de 27,12. (Vegeu el quadre I-172)

QUADRE I-172. SUPERFÍCIES AFECTADES (HA) (2003)

Any	Superfície total	Superfície arbrada	Superfície mitjana per incendi
1994	2.454,00	1.371,00	17,16
1995	425,00	290,00	3,66
1996	87,00	25,00	1,16
1997	72,00	27,00	0,71
1998	172,00	36,00	1,50
1999	1.367,04	345,24	8,99
2000	988,30	312,50	6,18
2001	333,27	249,18	2,60
2002	57,80	10,71	0,79
2003	218,43	156,49	1,72

Font: Conselleria de Medi Ambient.

Respecte de les mitjanes dels darrers deu anys, la superfície afectada el 2003 és aproximadament una tercera part ja que la mitjana és de 617,48 hectàrees per any. Respecte de la superfície mitjana per incendi, aquesta és per al darrer decenni de 4,45 hectàrees per incendi, mentre que per al 2003 ha estat d'1,72 hectàrees per incendi.

Malgrat la diferència en el nombre d'incendis i la superfície cremada, les causes dels incendis forestals segueixen sent bàsicament el resultat de la intervenció voluntària o involuntària de l'home, ja que únicament el llamp és la causa atribuïble a la naturalesa. En aquest sentit, les causes dels incendis forestals del 2003 s'especifiquen en el quadre I-173.

Com a anàlisi comparativa amb les dades anteriors, el 2002 les causes dels incendis varen ser les següents: 35 (47,9%), per negligència; 26 (35,6%), intencionats; 4 (5,5%), per caiguda d'un llamp; 3 (4,1%), atribuïbles a altres causes, i 5 (6,8%), per causa desconeguda.

13.4.2. LA FAUNA

Entre les accions que s'han dut a terme amb relació a la fauna, cal destacar que a Palma es va fer un seminari tècnic sobre la gavina vulgar, presentat al desembre del 2003 i realitzat per la Conselleria de Medi Ambient. Cal esmentar l'evidència de l'impacte que ha generat la superpoblació d'aquesta espècie, tant sobre altres espècies com sobre interessos econòmics en determinades localitats. L'estudi recomana seguir una línia d'investigació pel que fa a les condicions ecològiques en les quals es produeixen aquests impactes.

També cal destacar que s'ha aprovat el projecte de reintroducció de la *Fulica cristata* a Mallorca, activitat realitzada per la Direcció General de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental de la Conselleria de Medi Ambient. Així mateix, també cal esmentar que s'han establert bases ecològiques per conservar la miloca (*Neophron percnopterus*) a Menorca, activitat realitzada per l'Institut Menorquí d'Estudis, en col·laboració amb la Conselleria de Medi Ambient.

Pel que fa a la caça, les dades més rellevants es detallen en el quadre I-174.

QUADRE I-173. CAUSES DELS INCENDIS (2003)

	Mallorca	Menorca	Eiv.-Form.	Total	%
Negligència	16	1	20	37	29,1
Intencionat	49	6	17	72	56,7
Llamp	7	1	0	8	6,3
Reproducció	0	0	1	1	0,8
Altres	3	2	3	8	6,3
Desconeguda	1	0	0	1	0,8

Font: Conselleria de Medi Ambient.

S'observa que, si bé la superfície vedada no hi ha experimentat canvis importants, el nombre de llicències ha augmentat a

Mallorca i a Formentera, mentre que ha disminuït a Menorca i a Eivissa.

QUADRE I-174. VEDATS I L·LICÈNCIES DE CAÇA A LES BALEARS (2002-2003)

Illa	2002			2003		
	Nre. de vedats	Superfície (ha)	Nre.de l·licències	Nre. de vedats	Superfície (ha)	Nre. de l·licències
Mallorca	1.266	270.391	18.541	1.294	269.560	19.294
Menorca	463	55.621	2.555	465	55.569	2.462
Eivissa	28	34.582	1.863	28	34.596	1.733
Formentera	4	4.142	168	4	2.142	213

Font: Direcció General de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental, Conselleria de Medi Ambient.

13.4.3. ESPAIS NATURALS PROTEGITS

En 2003 es va produir una variació de la superfície corresponent a espais naturals protegits, segons es detalla en el quadre I-175.

El 2003 es va produir una disminució dels espais naturals protegits, si bé aquests terri-

toris no han quedat al marge de protecció, ja que formen part de la Xarxa Ecològica Natura 2000 (Lic i Zepa). Aquesta disminució s'ha realitzat amb la intenció de retornar a la situació inicial per reiniciar el procés seguint altres principis que evitin la crispació que es va produir arrel de la declaració dels parcs naturals de Cala d'Hort i la Península de Llevant el 2002.

QUADRE I-175. ESPAIS NATURALS PROTEGITS

Categoria	Espai natural	Àmbit	Superfície 2002 (ha)	Superfície 2003 (ha)
Parc nacional	Cabrera	Mallorca	10.021,50	10.021,50
Parc natural	S'Albufera	Mallorca	1.687,65	1.637,55
Parc natural	Mondragó	Mallorca	785,00	785,00
Parc natural	Sa Dragonera	Mallorca	273,77	273,77
Parc natural + Reserves naturals	S'Albufera des Grau, cap de Favàritx i l'illa d'en Colom	Menorca	1820,29	5.183,62
Parc natural + Reserves naturals	Ses Salines d'Eivissa i Formentera	Eivissa i Formentera	16.813,39	16.780,40
Parc natural	Península de Llevant	Mallorca	21.509,21	1.586,00

Continua

QUADRE I-175. ESPAIS NATURALS PROTEGITS

Categoria	Espai natural	Àmbit	Superfície 2002 (ha)	Superfície 2003 (ha)
Parc natural	Cala d'Hort, cap Llentrisca i sa Talaia	Eivissa	2.773,31	234,20
Reserva natural	S'Albufereta	Mallorca	211,42	211,42
Reserva natural	Cap de Ferrutx	Mallorca	251,65	251,65
Reserva natural	Cap des Freu	Mallorca	13,22	13,22
Reserva natural	Es Vedrà i es Vedranell	Eivissa	79,35	79,35
Reserva natural	Illes de Ponent	Eivissa	154,94	154,94
Monument natural	Ses Fonts Ufanes	Mallorca	50,21	50,21
Monument natural	Torrents de Pareis, de Lluc i des Gorg Blau	Mallorca	—	445,81
TOTAL			56.444,91	37.708,64

Font: Elaboració pròpia.

14

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

RESUM

L'any 2002 la despesa total en activitats d'R+D (recerca i desenvolupament) va ser de 45.271 milers d'euros, la qual cosa significa un creixement acumulat anual d'un 17,9% respecte de l'any anterior, que situa les Balears com la setena comunitat autònoma que més ha incrementat la despesa en R+D. No obstant això, aquest augment no ha estat suficient, ja que les Balears continuen presentant el valor més baix de totes les comunitats en termes de despeses d'R+D respecte del PIB. D'altra banda, l'estructura d'aquesta despesa o distribució d'R+D entre els diferents sectors institucionals ha continuat sent desequilibrada, atès que l'esforç empresarial ha estat reduït, a causa de l'escàs pes del sector industrial. Cal destacar, però, que les Balears presenten l'any 2002 la taxa de creixement més alta de l'Estat amb relació a la despesa en R+D realitzada per les empreses.

La importància de la innovació en el sector serveis, i més concretament en el sector turístic, en general, ha estat poc estudiada, fins i tot ni s'ha considerat. D'aquesta manera, els indicadors tradicionals per mesurar l'activitat innovadora no són vàlids per analitzar la innovació en els sectors de serveis perquè estan centrats a mesurar la innovació tecnològica en els sectors manufacturers.

Quant a la societat de la informació, el 29,75% de les Illes de les Balears disposen de connexió a Internet. Aquest valor és quasi 6 punts percentuals superior a la mitjana nacional, i només superat per Catalunya, el País Basc i Madrid.

Pel que fa al percentatge d'empreses amb accés a Internet, les Illes Balears estan un punt per sota la mitjana. Si ens fixam en el percentatge d'empreses que disposen d'accés per banda ampla a les Balears ens situam més de 4 punts per sota de la mitjana nacional. El caire més positiu ve donat possiblement per la utilització del comerç electrònic, en què les Balears ocupen la posició capdavantera el 2002, amb un 3,3% de les empreses que venen per Internet. Aquest darrer fet és motivat pel producte dominant a les empreses de les Balears, el producte turístic, potser un dels més idonis per vendre per mitjans electrònics.

Finalment, quant a les actuacions de les administracions públiques en aquest àmbit, cal destacar que les Balears han participat en VI Programa marc de la Unió Europea i en el Pla nacional de recerca científica, desenvolupament i innovació tecnològica (R+D+I) 2000-2003. En l'àmbit intern, cal destacar la implementació del I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic (2001-2004) i el fet que s'ha desenvolupat el I Pla d'innovació de les Illes Balears.

14.1.

INTRODUCCIÓ

Durant els darrers anys els avanços científics i tecnològics han esdevingut la principal força motor dels canvis estructurals, econòmics, laborals, socials, educatius i polítics. S'està configurant l'emergència d'una nova forma d'entendre la cultura i l'economia, una nova forma de societat que s'englobaria dins el concepte de la societat del coneixement.

En les societats avançades, la ciència i la tecnologia són elements bàsics i imprescindibles per atendre les necessitats i les demandes socials, culturals i econòmiques de la població. Per això, els poders públics engeguen polítiques científiques i tecnològiques que tracten de satisfer aquestes necessitats.

La política del Govern de les Illes Balears s'ha d'adreçar a reforçar el sistema d'innovació i a animar les empreses perquè augmentin les despeses en recerca i desenvolupament (R+D) i perquè introdueixin innovacions. A més, s'han d'impulsar els centres d'R+D, els centres tecnològics, les empreses i tots els agents del sistema ciència-tecnologia-empresa de les Illes Balears perquè col·laborin i perquè mantinguin relacions constants i fluïdes,

de manera que entre tots els agents del sistema esmentat cerquin i trobin solucions als problemes i als reptes que es plantegen, i, així, el coneixement pugui ser útil i es tradueixi en riquesa i en benestar per a tots.

És per això que les Illes Balears han desenvolupat una actuació unitària i coherent sobre els elements que constitueixen el seu sistema d'innovació i han entrat en una societat en què la capacitat per generar, per difondre i per aplicar coneixements és la clau per al progrés econòmic, social i cultural: la societat del coneixement.

L'objectiu d'aquest apartat és conèixer la situació de la política de recerca, desenvolupament i innovació (R+D+I) de les Illes Balears, mitjançant l'anàlisi de les principals línies d'actuació que ha desenvolupat el Govern de les Illes Balears en aquest àmbit.

14.2.

ANÀLISI DEL SISTEMA D'INNOVACIÓ DE LES ILLES BALEARS

14.2.1. LA RECERCA, EL DESENVOLUPAMENT TECNOLÒGIC I LA INNOVACIÓ

La despesa total en activitats d'R+D l'any 2002 va ser de 45.271.000 euros. L'esforç en activitats d'R+D de les Illes Balears és reduït, un 0,26% respecte del PIB, un centèsim més que l'any 2001; però encara molt allunyat de la mitjana espanyola (1,03%) i de l'europea (1,99%). (Vegeu el quadre I-176)

En comparar la despesa d'R+D amb relació al PIB amb altres comunitats autònomes, observam que, a pesar que hi ha un increment de la despesa d'R+D durant el

QUADRE I-176. PRINCIPALS INDICADORS D'R+D, ILLES BALEARS I ESPANYA (2000-2002)

	Illes Balears			Espanya		
	2000	2001	2002	2000	2001	2002
Despesa total en R+D	34.853	38.404	45.271	5.718.988	6.227.157	7.193.538
% respecte del total estatal	0,61	0,60	0,63	100,00	100,00	100,00
Despesa total en R+D / PIB (%)	0,24	0,25	0,26	0,94	0,96	1,03
Personal d'R+D (EDP)	571,00	759,50	704,80	120.618,00	125.750,00	134.258,20
% respecte del total estatal	0,47	0,60	0,52	100,00	100,00	100,00
Personal d'R+D / 1.000 ocupats	1,53	1,96	1,86	6,76	7,06	8,26

Unitats: milers d'euros

Font: INE, IBAE i elaboració pròpia.

període 2000-2002 -la qual ha crescut un 18% respecte del 2001-, no ha estat suficient, ja que encara tenim el valor més baix de totes les comunitats. (Vegeu el quadre I-177)

En canvi, la taxa acumulativa de creixement anual d'R+D respecte de l'any 2001 està per sobre de la mitjana espanyola i per davant la majoria de comunitats autònomes de l'Estat, la qual cosa indica que es fan esforços per apropar-se a la mitjana estatal (1,03%). (Vegeu el gràfic I-42)

Aquests esforços es concreten en el fet que la despesa d'R+D de l'any 2002 ha estat de quasi 7.000.000 euros més que la de l'any 2001, i s'evidencien les dificultats i els recursos necessaris per assolir increments substancials en els valors en el percentatge de la despesa d'R+D respecte del PIB.

La prospectiva del I Pla d'R+D (2001-2004) sobre l'evolució que podia experimentar el finançament de les activitats d'R+D a les Illes Balears plantejava que, per assolir el 0,4% del DRP (diferencial de

QUADRE I-177. PRINCIPALS INDICADORS D'R+D PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2002)

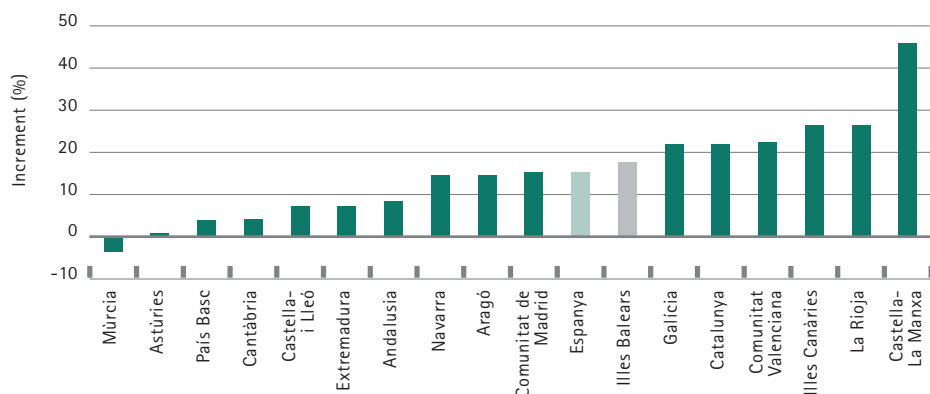
Comunitats autònomes	Despeses internes totals (milers d'euros)		Personal en equivalència a dedicació plena (EDP)	Despeses d'R+D/PIB pm
	Total	%	Total	Total
Total	7.193.538	100,00	134.258	1,03
Andalusia	585.667	8,14	14.003	0,62
Aragó	160.346	2,23	3.949	0,75
Astúries	98.933	1,38	2.974	0,64
Illes Balears	45.271	0,63	705	0,26
Canàries	173.088	2,41	4.004	0,62
Cantàbria	48.348	0,67	852	0,54
Castella i Lleó	317.673	4,42	6.968	0,81
Castella-la Manxa	105.296	1,46	1.798	0,45
Catalunya	1.628.042	22,63	28.034	1,27
Comunitat Valenciana	547.944	7,62	11.842	0,81
Extremadura	71.380	0,99	1.302	0,60
Galícia	293.195	4,08	6.225	0,80
Madrid	2.277.822	31,66	35.686	1,90
Múrcia	97.633	1,36	2.147	0,58
Navarra	130.881	1,82	2.900	1,11
País Basc	581.744	8,09	10.187	1,32
La Rioja	29.489	0,41	678	0,57

Unitats: milers d'Euros i EDP.

Font: INE.

Gràfic I-42

Taxa acumulativa de creixement d'R+D per comunitats autònomes (2001-2002)

Font: INE

rendibilitat productiva) amb relació al PIB l'any 2004, l'augment durant el 2002 hauria d'haver estat de 14.000.000 euros, és a dir, el doble de l'augment de despesa executada.⁵⁴

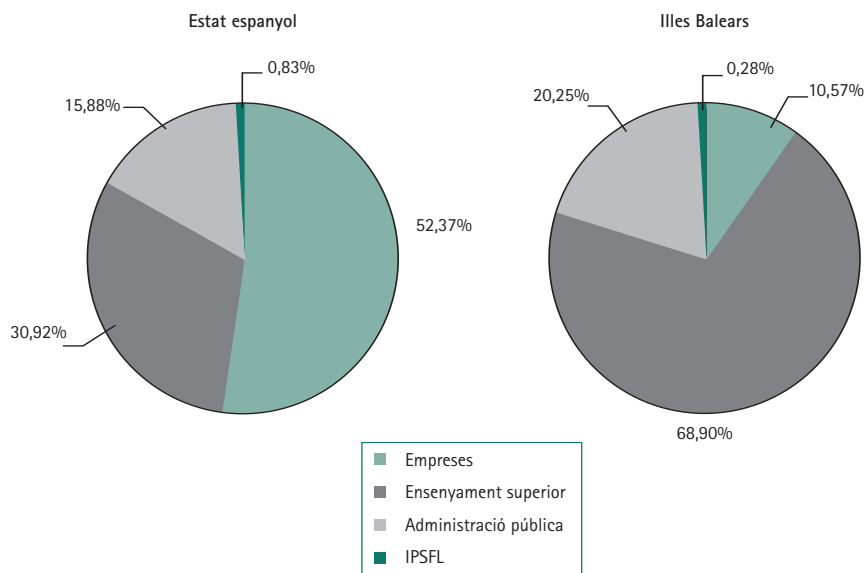
Cal remarcar que les diferències amb la resta de comunitats de l'Estat espanyol es deuen fonamentalment a la manca d'inversió privada d'R+D. L'estructura i la distribució de l'esforç d'R+D entre els diferents entorns continuen estant desequilibrades a les Illes Balears; la despesa empresarial és només del 10,6%, molt allunyada encara de l'estructura d'inversió privada d'R+D de l'Estat espanyol (52,37%) i d'Europa (60%). Aquestes dades manifesten la necessitat de fomentar la implicació del sector empresarial en la realització d'activitats d'R+D i d'innovació. (Vegeu el gràfic I-43)

Pel que fa al personal ocupat en R+D, representava, el 2002, l'1,86 per mil de la població activa, mentre que el 2001 en representava l'1,96 per mil. Aquest indicador, que és l'emprat per l'OCDE per a la comparació internacional, va mantenir una tendència a l'alça fins al 2001, però està encara molt lluny de la mitjana de l'Estat.

És important assenyalar que les dues dades, la despesa d'R+D i la de personal dedicat a R+D, han d'anar lligades; no se'n pot augmentar una sense augmentar-ne l'altre. Per tant, a les Illes Balears, per complir els objectius que es marquen en el Pla d'R+D, i d'acord amb les observacions anteriors, també s'hauria d'haver augmentat el nombre d'investigadors, especialment en el sector privat. Una empresa privada, com s'ha mencionat

54. Vegeu: Informe sobre el Pla de recerca i desenvolupament tecnològic de les Illes Balears, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, 2003.

Gràfic I-43
Distribució per sectors de la despesa total en R+D,
a Balears i a Espanya (2002)

Font: INE

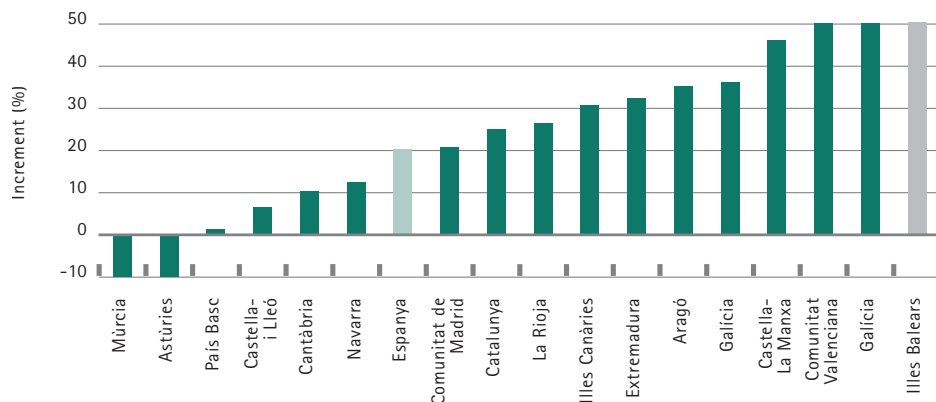
abans, inverteix poc en R+D, i la majoria de vegades ho fa associada amb els centres públics d'investigació.

La feblesa del sector empresarial en matèria d'R+D a la nostra comunitat justifica que una de les línies d'actuació principals de la política del Govern de les Illes Balears sigui incentivar la participació empresarial en les activitats d'R+D, pel que fa a la despesa tant total com de personal. En aquest sentit, s'han ofert subvencions públiques per realitzar projectes d'R+D en cooperació entre

el sector privat i el sector públic, i també s'ha donat suport a les iniciatives d'investigació i desenvolupament tecnològic que han sorgit de les empreses. Com a conseqüència, la taxa de creixement de la despesa d'R+D de les empreses respecte de l'any 2001 és la més elevada de les comunitats autònomes i està molt per sobre de la mitjana espanyola. El Govern ha d'apostar per fomentar el creixement de la despesa d'R+D empresarial any rere any, fins que s'assoleixin xifres semblants a la mitjana estatal. (Vegeu el gràfic I-44)

Gràfic I-44

**Despesa d'R+D de les empreses, per Comunitats Autònomes:
taxa de creixement 2001-2002**

Font: Ministeri de Ciència i Tecnologia.

El descens de persones ocupades en activitats d'R+D el 2002 no sembla congruent amb l'augment de la despesa d'R+D en el mateix període, ni amb les polítiques de personal del sector públic. Aquesta paradoxa aparent només s'explica per mancances en la presa de dades estadístiques. Es necessiten, per tant, dades fiables per dur a terme una política de convergència dels indicadors del sistema balear d'innovació amb la mitjana espanyola, en primer lloc, i amb l'europea, en un estadi ulterior. Conscient d'aquest fet, el Govern de les Illes Balears, i en concret la Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació, ha decidit establir un servei d'ajuda i assessorament per unificar criteris a l'hora d'emplenar els qüestionaris estadístics sobre activitats en R+D.

A més, les dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE) corresponents als exercicis 1996, 1998, 2000 i 2002 constituei-

xen una aproximació a la situació actual de la innovació a les empreses de l'Estat quan fan referència a sectors intensius en tecnologia (el sector alimentari, la fusta, la metal·lúrgia, l'energia, etc.), però oblidem el sector turístic, tan important en l'economia de les Illes Balears. Aleshores, es pot concloure que encara no hi ha dades estadístiques de l'INE que permetin fer un diagnòstic fiable de la situació i de l'evolució de la innovació a les empreses de les Illes Balears. En aquest punt, és important destacar la contribució al PIB i a l'ocupació dels diferents sectors de l'economia de les Illes durant l'any 2002-2003. Així, el pes del sector serveis -principalment, les activitats turístiques- en l'economia balear és molt superior a la mitjana estatal, en termes tant de contribució al PIB (80,01%) com d'ocupació (74,72%). Mentre que la indústria i l'energia a les Illes Balears tan sols representen el 10,41% del PIB, l'any 2002. (Vegeu el quadre I-178)

QUADRE I-178. CONTRIBUCIÓ DELS DIFERENTS SECTORS ECONÒMICS AL PIB I A L'Ocupació DE L'ESTAT I DE LES ILLES BALEARS (2003)

Sector	% del PIB de l'Estat espanyol	% del PIB de les Balears	% d'ocupats a l'Estat espanyol	% d'ocupats a les Balears
Indústria	15,75	6,21	18,61	9,55
Construcció	9,67	7,68	11,89	13,73
Serveis	68,36	80,01	63,83	74,72
Agricultura	3,19	1,90	5,66	2,00
Energia	3,03	4,20	*	*

* S'inclou dins la indústria.

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE).

La importància de la innovació en el sector serveis, i més concretament en el sector turístic, en general, ha estat poc estudiada, fins i tot ni s'ha considerat. D'aquesta manera, els indicadors tradicionals per mesurar l'activitat innovadora no són vàlids per analitzar la innovació en els sectors de serveis perquè estan centrats a mesurar la innovació tecnològica en els sectors manufacturers.

Per tot això, quasi sempre els indicadors tradicionals esmentats tenen valors molt baixos per al cas de les Illes Balears, i no reflecteixen tota la realitat de les nostres Illes en aquest aspecte. Per aquest motiu, i conscients d'aquesta mancança, s'estan desenvolupant una sèrie d'estudis per tal d'avaluar el concepte d'innovació en el sector turístic, és a dir, en què consisteixen els tipus d'innovacions, la intensitat innovadora i els indicadors. Aquests estudis són elaborats en col·laboració amb l'Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA) i la Fundació COTEC, i els cofinança la Unió Europea. Es començaren el 2002 (activitats innovadores del sector turístic balear) i finalitzaran el 2004 (prospectiva de la tecnologia en el sector turístic balear).

Els resultats de què disposam es fonamenten en la realització d'enquestes personals a directius i a responsables d'empreses dels distints subsectors turístics de les Illes Balears, i també a les meses sectorials corresponents, amb una avaluació posterior d'aquestes enquestes. Tot això té l'objectiu de conèixer quina és l'activitat innovadora que ha desenvolupat el sector turístic en els darrers tres anys i, d'aquesta manera, poder definir possibles indicadors d'innovació en turisme i, en el futur, en el sector serveis. Les conclusions principals han estat les següents:

- La innovació té una presència important en totes les branques de l'activitat turística a les Illes Balears i en totes les illes; una innovació que no queda reflectida a través dels indicadors tradicionals. Per tant, es relativitza una mica el baix nivell que ocupen les Illes Balears en les estadístiques comparades d'innovació.
- Hi ha una freqüència menor de la innovació en productes enfront de la innovació en processos.
- La innovació tecnològica és més freqüent (78,21%) que la no tecnològica en tots els subsectors turístics.

- En la innovació tecnològica, predomina la referent a les tecnologies de la informació i les comunicacions, així com a la tecnologia mediambiental.
- La introducció de les innovacions generalment té un impacte positiu sobre la xifra de facturació i de qualificació dels empleats.

En qualsevol cas, si es vol tenir una imatge de la realitat econòmica de les Illes Balears, i en general de les economies basades en el turisme, serà necessari que en el futur es tinguin en compte i es realitzin enquestes específiques entre les empreses del sector turístic per tal d'esbrinar les inversions en matèria d'innovació en el sector.

La capacitat de publicació científica del sistema espanyol d'innovació s'ha incrementat ràpidament els darrers anys. La producció científica espanyola en revistes internacionals que es recull en el SCI (Science Citation Index) ha crescut molt ràpidament, de manera que s'ha passat de prop de 3.000 documents, l'any 1980, a uns 22.000, l'any 2001, la qual cosa suposa un creixement del voltant de l'11% anual.

La distribució de la producció científica per comunitats autònomes, relativitzada al nombre d'habitants, mostra el dinamisme no solament de Madrid i de Catalunya, sinó també de petites comunitats autònomes com Navarra i Cantàbria. Les Illes Balears en són una mica lluny, a pesar de l'increment progressiu. La Universitat és el principal sector institucional productor de publicacions científiques de difusió internacional. (Vegeu el gràfic I-45)

14.2.2. LA SOCIETAT DE LA INFORMACIÓ

En aquest apartat es fa un ràpid repàs de l'estat de la societat de la informació a les Illes Balears i, a més, es fa un exercici de comparació respecte de l'estat de les altres comunitats autònomes amb relació a aquest aspecte.

El primer punt que cal tractar fa referència a la implantació d'Internet dins les llars de les Balears, així com a la utilització que en fan els ciutadans.

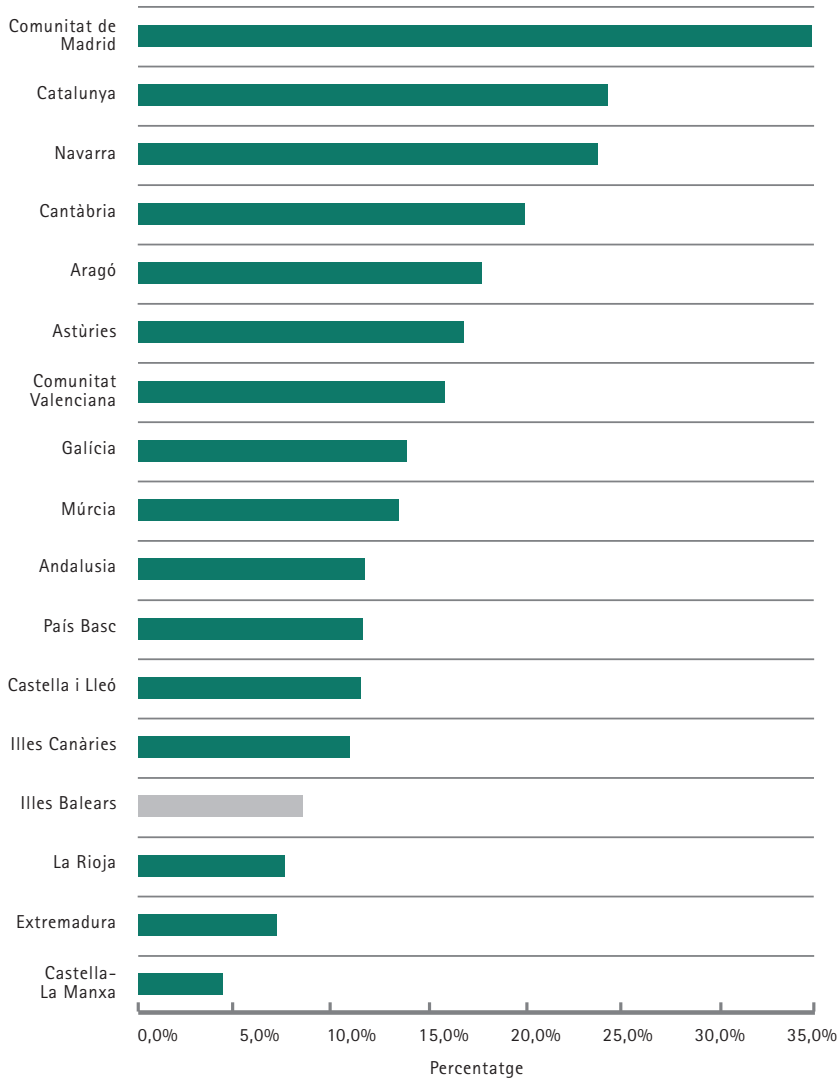
Respecte del percentatge de llars que disposen de connexió a Internet, les Illes Balears es troben en una situació prou avançada, en què el 29,75% de llars disposen d'algun tipus de connexió a la xarxa. Aquest valor és quasi 6 punts percentuals superior a la mitjana nacional, i només el superen Catalunya, el País Basc i Madrid.

A més de disposar d'una connectivitat major a les llars, la connexió, en un percentatge bastant alt, es fa mitjançant banda ampla (RDSI, ADSL o cable). D'aquesta manera, el 46,48% de les llars amb connexió la tenen a través de banda ampla, xifra només superada per Astúries, i que situa les Balears un 9% per sobre de la mitjana nacional. Concretament, la distribució per a les Balears és d'un 32,02% d'ADSL, un 3,21% d'RDSI, i un 11,99% de cable.

Així i tot, el fet de tenir una situació bastant privilegiada a l'hora de connectar-se a Internet no implica que el nombre d'usuaris sigui també un dels més elevats a escala nacional. I, concretament, el nombre d'usuaris en el darrer

Gràfic I-45

**Producció científica i tecnològica en revistes internacionals,
per Comunitats Autònomes (SCI, 1999-2001)**

Font: CINDOC, 2004.

mes està només un 0,8% per sobre de la mitjana nacional, amb un 28,5%, molt distant del 35,2% de Madrid. (Vegeu el quadre I-179)

Per tant, podem concloure en aquest punt que, si bé el percentatge d'usuaris d'Internet a les Illes Balears està només just per sobre de la mitjana nacional, la qualitat d'aquestes connexions (pel que fa a la velocitat) és bastant bona.

Amb referència a les empreses, tractarem les quatre característiques més importants

referents sempre a la societat de la informació. Concretament, ens referim a la connexió a Internet, al tipus de connexió, a les empreses que disposen de pàgina web, i a les que realitzen comerç electrònic. Dins aquestes empreses, es distingeix entre les compradores i les venedores en línia. (Vegeu el quadre I-180)

Pel que fa al percentatge d'empreses amb accés a Internet, tret d'algun cas extrem, com ara Castella i Lleó, les comunitats autònomes se situen entre el 75% i el 90%. Les Illes Balears estan un punt per

QUADRE I-179. L'ÚS D'INTERNET A LA LLAR, PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2002)

	% de llars amb Internet	% llars amb internet mitjançant banda ampla	% usuaris d'Internet en el darrer mes
Catalunya	32,66	33,28	30,8
País Basc	32,20	23,52	29,1
Madrid	31,74	40,54	35,2
Balears	29,75	46,48	28,5
Canàries	29,00	43,06	26,1
Navarra	26,67	21,03	25,2
Aragó	25,75	27,05	28,8
Com. Valenciana	22,92	38,45	22,1
Cantàbria	22,69	30,06	25,5
Múrcia	21,75	40,15	23,6
Astúries	21,38	50,78	23,7
Castella-la Manxa	20,98	30,44	19,1
Andalusia	20,80	36,08	25,6
La Rioja	20,71	30,78	17,5
Galícia	16,93	35,99	23,6
Castella i Lleó	14,69	32,67	23,5
Extremadura	14,33	14,51	22,0
Mitjana	23,82	35,45	27,8

Fonts: Institut Nacional d'Estadística (INE), Estudi General de Medis (EGM) i Comissió del Mercat de les Telecomunicacions (CMT).

**QUADRE I-180. L'ÚS D'INTERNET EN L'ÀMBIT EMPRESARIAL,
PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2002)**

	% d'empreses amb accés a Internet	% d'empreses amb accés per banda ampla	% empreses amb pàgina web	% d'empreses compradores en línia	% d'empreses venedores en línia
Balears	80,3	58,2	40,7	6,2	3,3
Aragó	81,8	61,1	35,8	6,9	2,6
Extremadura	74,1	55,3	44,1	6,4	2,5
Madrid	85,9	71,3	50,7	10,3	2,5
Astúries	83,0	65,6	38,7	7,0	2,3
Canàries	77,5	62,6	29,4	3,9	2,1
Catalunya	86,3	70,0	47,9	8,4	2,1
Cantàbria	85,4	61,3	43,9	7,1	2,0
Múrcia	80,6	59,4	29,0	4,9	2,0
La Rioja	88,0	50,5	39,4	6,7	1,5
País Basc	88,8	59,8	45,1	8,0	1,5
Navarra	90,3	63,0	37,1	9,9	1,3
Galícia	72,7	61,5	34,3	4,7	1,1
Castella i Lleó	78,7	51,7	35,5	5,2	1,0
Com. Valenciana	82,5	58,9	38,4	4,9	1,0
Castella-la Manxa	67,9	47,9	32,2	2,3	0,7
Andalusia	74,8	51,7	30,8	6,1	0,6
Mitjana	81,7	62,4	40,9	6,9	1,7

Font: Institut Nacional d'Estadística (INE), 2002.

sota la mitjana, malgrat la diferència en les altres comunitats autònomes, que és, en molts casos, mínima.

Si ens fixam en el percentatge d'empreses que disposen d'accés per banda ampla, a les Balears ens situam més de 4 punt per davall de la mitjana nacional, amb un 58,2%, molt allunyats del 71,3% o del 70% de Madrid o de Barcelona, respectivament.

Respecte del nombre d'empreses amb pàgina web, les Balears es troben just per davall de la mitjana, amb un 40,7% d'empreses que disposen de web, també enfora del 50,7% de Madrid o del 47,9% de Catalunya.

El caire més positiu ve donat possiblement per la utilització del comerç electrònic: malgrat que les empreses compren de manera electrònica amb un percentatge

un poc inferior a la mitjana -concretament el 6,2% de les empreses, enfront del 6,9%-, no passa igual en les empreses que venen, en què les Balears ocupen la posició capdavantera el 2002, amb un 3,3% de les empreses que venen per Internet. La mitjana nacional és de l'1,7%. La tendència prevista sobre l'evolució de les empreses que venen per Internet és creixent per als propers anys.

Amb quasi tota la seguretat, aquest darrer fet és motivat pel producte dominant a les empreses de les Balears, el producte turístic, potser un dels més idonis per vendre per mitjans electrònics (ja sigui entre empreses o al client final).

Per tant, i després de fer un repàs ràpid a la situació de la societat de la informació a les Balears, estudiant-ne els dos sectors més importants, podem acabar resumint que, si bé la implantació dins la societat en general de la societat de la informació és excel·lent, no passa igual en el cas de les empreses, en què, en la major part dels casos, les Illes Balears se situen part d'avall de la mitjana nacional. Les Illes Balears ocupen només una posició privilegiada en la venda utilitzant mitjans electrònics; aquest fet està motivat probablement per les grans empreses i pels grups d'empreses del turisme, molt implantades a les Balears, que, en molts casos, distribueixen els productes (serveis) de manera electrònica, ja sigui entre les empreses d'un mateix grup empresarial o entre empreses completament separades. No obstant això, aquesta situació no és la mateixa entre les petites i mitjanes empreses, en què el tant per cent és molt inferior.

14.3.

LES ACTUACIONS DE LES ADMINISTRACIONS

Les administracions públiques l'any 2003 han promogut estratègies i han executat programes que han permès gaudir als actors del sistema d'innovació d'un marc de participació adequat per al desenvolupament econòmic i cultural de les Illes Balears.

La importància de l'esforç que han dut a terme les comunitats autònomes, l'any 2002, dins el sistema estatal d'innovació s'evidencia quan es comparen els recursos pressupostats dedicats a l'R+D+I, que varen ser de 2.501,6 milions d'euros, amb els recursos destinats a l'R+D+I dels pressupostos generals de l'Estat (la funció 54), que varen ser de 3.792,0 milions d'euros. (Vegeu el quadre I-181)

14.3.1. LA UNIÓ EUROPEA: VI PROGRAMA MARC (2003-2006)

Les condicions en les quals s'han desenvolupat les primeres convocatòries del VI Programa marc (PM) han estat molt difícils pels canvis radicals quant a la forma de participació i a l'augment de la competència amb els nous estats candidats i associats, la qual cosa ha produït una reducció dràstica del nombre de projectes que s'han aprovat i un increment notable de la mitjana de socis, que ha fet molt difícil que hi participassin les entitats mitjanes i petites.

QUADRE I-181. FONS DEDICATS PER LES COMUNITATS AUTÒNOMES A L'R+D+I (2002)

	Pressupostos generals de les CA ^a	Milers d'euros	%
Andalusia	341.127,30	357.834,70	14,3
Aragó	68.355,00	68.355,00	2,7
Astúries	73.909,80	73.909,80	3,0
Balears	29.993,60	33.738,20	1,3
Canàries	87.889,20	87.899,20	3,5
Cantabria	27.398,80	34.416,30	1,4
Castella i Lleó	195.402,50	196.542,30	7,9
Castella-la Manxa	174.071,30	181.073,60	7,2
Catalunya	347.323,00	347.323,00	13,9
Extremadura	59.252,80	59.252,80	2,4
Galícia	157.863,80	157.863,80	6,3
La Rioja	20.352,90	20.352,90	0,8
Madrid	342.946,10	349.331,10	14,0
Múrcia	67.573,10	67.573,10	2,7
Navarra	27.756,20	27.756,20	1,1
País Basc	104.952,10	104.952,10	4,2
València	331.420,30	333.457,80	13,3
Total	2.457.597,80	2.501.632,00	100,0

^a Estimacions sobre la part de fons generals universitaris i del pressupost d'hospitals dedicats al foment d'activitats d'R+D+I el 2002.

Font: Fundació COTEC per a la Innovació Tecnològica.

Unitat: milers d'euros.

La participació espanyola en el VI Programa marc comunitari d'RDT l'any 2003 representa, en aquest moment, el 5,7% del total adjudicat, de manera que ocupa el sisè lloc, després d'Alemanya (19,3%), el Regne Unit (13,3%), França (13,3%), Itàlia (9,1%) i Holanda (6,1%), en el total de 33 estats membres, candidats i associats que hi participen. Quant a la distribució per comunitats autònomes, ocupen les primeres posicions Madrid (40,6%), Catalunya (20,9%), el País Basc (12,3%), la Comunitat Valenciana (9,6%), Andalusia (5,8%) i Aragó (2,1%).

A les Illes Balears l'any 2003 s'han aprovat 9 projectes, amb un finançament comunitari d'1.484.434 euros. Això suposa un increment d'un 50% en el nombre de projectes concedits i d'un 288% en el finançament, respecte de l'any 2001, dins el V Programa marc (6 projectes, amb un finançament de 382.466 euros). Això suposa un 0,61% dels fons que ha obtingut l'Estat espanyol el 2003. (Vegeu el quadre I-182)

Cal destacar el fet que 6 d'aquests projectes són d'empreses; en canvi, la subvenció

QUADRE I-182. PARTICIPACIÓ EN EL VI PM DE LES ILLES BALEARS (2003)

	Activitats ¹		Socis		Participacions		Subv.	% del total
	Nre.	Líder	Nre.	%	Nre.	%		
Illes Balears	9	0	6	1,15	9	0,75	1.484.434	0,61
Total de projectes	584	76	523	—	1.207	—	242.849.568	—

1. Projectes, xarxes, mesures per a PIME i d'acompanyament.

Font: Centre per al Desenvolupament Tecnològic Industrial (CDTI).

total d'aquests projectes només és d'un 20,94% del total del finançament que s'ha obtingut a les Illes Balears. També cal mencionar que 4 d'aquests 6 projectes són de mesures específiques per a la petita i mitjana empresa (PIME). (Vegeu el quadre I-183)

Segons la Comissió, i a pesar de comptabilitzar com a PIME les entitats sense finalitat de lucre, s'està 3 punts per davall de l'objectiu del 15% de la participació en les prioritats temàtiques. S'haurien de prendre mesures com estendre els projectes integrats per a la PIME, i que comptàs més en l'avaluació la incorporació activa d'aquest tipus d'empreses. Addicionalment, es troben amb la dificultat de la debilitat davant els grans consorcis i la falta de prioritats del seu interès.

14.3.2. EL PLA NACIONAL DE RECERCA CIENTÍFICA, DESENVOLUPAMENT I INNOVACIÓ TECNOLÒGICA (R+D+I) 2000-2003

El Pla Nacional d'R+D+I és l'instrument mitjançant el qual el sector públic estatal fomenta i potencia les activitats de ciència i tecnologia, i actua com a referent essencial de la política científica i d'innovació tecnològica que desenvolupa l'Administració general de l'Estat (AGE) en tot el territori.

A més de la coordinació general que regula la Llei 13/1986, en el Pla nacional d'R+D+I 2000-2003, es preveu establir els procediments específics de cooperació i de coordinació entre l'AGE i les comunitats autònomes a través d'acords marcs bilate-

QUADRE I-183. PARTICIPACIÓ DE LES ILLES BALEARS EN EL VI PM, PER TIPUS D'ORGANISMES (2003)

	Activitats ¹		Socis		Participacions		Subv.	% del total
	Nre.	Líder	Nre.	%	Nre.	%		
Empresa	6	0	5	83,33	6	66,67	310.899	20,94
Universitat	3	0	1	16,67	3	33,33	1.173.434	79,06

1. Projectes, xarxes, mesures per a PIME i d'acompanyament.

Font: Centre per al Desenvolupament Tecnològic Industrial (CDTI).

rals (amb el Govern de les Illes Balears, el darrer fou el 6 de març del 2002), amb l'objectiu de definir àrees d'actuació conjunta i prioritària, fomentar les activitats d'R+D+I, incrementar la quantitat i la qualitat dels recursos humans en R+D+I, fomentar la transferència tecnològica al sector empresarial, i difondre els avanços científics i tecnològics.

En l'àmbit de l'intercanvi d'informació, es considera essencial abordar prioritàriament els camps següents: les estadístiques d'R+D+I, incloent-hi els directoris d'R+D i d'empreses; les prioritats nacionals i regionals d'investigació, de desenvolupament i d'innovació; les previsions pressupostàries i l'execució de la despesa per als respectius plans d'R+D+I; les accions finançades per cada part, i les accions de formació de personal investigador.

El finançament de projectes d'R+D és la modalitat de participació fonamental amb vista a executar les activitats d'R+D. Per tant, aquesta modalitat recull la major part de les ajudes que s'atorguen en concurrència competitiva, i és que el Pla nacional hi dedica el major esforç econòmic.

Sobre la participació de les Illes Balears, per programes, en les convocatòries de finançament de projectes d'R+D, que coincideix amb el període transcorregut del Pla nacional (2000-2003), hem de destacar el nombre de sol·licituds de les Illes Balears als programes de biomedicina, de recursos naturals i de tecnologies de la informació i les comunicacions (TIC), sobretot el 2001. En canvi, la proporció total de sol·licituds aprovades el 2000 és superior a les del 2001 i del 2002. (Vegeu el quadre I-184)

El Centre per al Desenvolupament Tecnològic Industrial (CDTI) és una entitat dependent del Ministeri de Ciència i Tecnologia amb l'objectiu d'ajudar les empreses espanyoles a elevar el nivell tecnològic, apostant per l'R+D. S'observa que el 29% del pressupost total dels projectes concertats s'ha destinat a empreses catalanes. Les empreses de Madrid i del País Basc superen una altra vegada el 10% del total; això demostra l'evident concentració de projectes a les zones industrialitzades d'Espanya. (Vegeu el quadre I-185)

14.3.3. LES ILLES BALEARS

La investigació científica, el desenvolupament tecnològic i la innovació són les claus per mantenir el ritme de creixement econòmic i social que s'ha assolit els darrers anys, perquè la millora i l'avanç d'una economia s'han de basar en la investigació, en el desenvolupament i en la innovació, com a elements fonamentals d'una societat competitiva.

La planificació de la societat del coneixement i de la informació de les Illes Balears es regeix pel I Pla d'investigació i desenvolupament tecnològic, pel I Pla d'innovació i pel Llibre verd de la societat de la informació.

14.3.3.1. Actuacions del I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic (2001-2004)

Durant l'any 2001 es va aprovar el I Pla de recerca i desenvolupament tecnològic de les Illes Balears per al període 2001-2004. Amb això es va iniciar una nova etapa en la política científica i tecnològica de l'Administració autonòmica de les Illes

QUADRE I-184. PROJECTES D'R+D, CONVOCATÒRIES 2000-2002, A LES ILLES BALEARS (EN MILERS D'EUROS)

	2002						2001						2000'					
	Sol·licitat			Aprovat			Sol·licitat			Aprovat			Sol·licitat			Aprovat		
	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció
Biomedicina	27	2.484,6	13	680,8	39	2.642,0	14	512,7	27	1.607,7	13	581,2						
Biotecnologia	4	465,6	0	0,0	1	86,5	0	0,0	1	201,3	0	0,0						
Disseny i producció industrial	4	2.451,1	0	0,0	3	1.325,2	1	81,1	3	6.057,6	1	218,8						
Materials	2	137,1	2	101,0	1	227,2	0	0,0	3	483,8	1	15,0						
Processos i productes químics	1	99,2	0	0,0	2	381,6	2	155,1										
Recursos naturals	24	3.130,8	13	1.221,5	27	1.443,0	7	251,2	15	1.420,8	8	457,4						
Recursos i tecn. agroaliment.	5	405,0	1	71,2	8	753,7	3	185,7	5	369,0	2	122,6						
Socioeconomia	8	602,3	3	92,0	3	219,4	0	0,0	13	557,1	3	98,6						
TIC	17	3.907,1	6	261,2	14	3.595,9	9	457,4	3	344,4	0	0,0						
Àrees científico-tecnològiques	92	13.682,7	38	2.427,8	98	10.674,6	36	1.643,2	70	11.041,8	28	1.493,5						

Continua

QUADRE I-184. PROJECTES D'R+D, CONVOCATÒRIES 2000-2002, A LES ILLES BALEARS (EN MILERS D'EUROS)

	2002						2001						2000¹					
	Sol·licitat			Aprovat			Sol·licitat			Aprovat			Sol·licitat			Aprovat		
	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció	Nre.	Subvenció
Aeronàutica	2	76,0	0	0,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Alimentació	1	115,2	1	2,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	134,7	1	36,7
Automoció					2	105,8	1	12,0	0	0,0					0	0,0	0	0,0
Energia	4	408,0	0	0,0	1	168,3	0	0,0							—	—	—	—
Medi ambient	2	4.115,0	0	0,0	2	3.594,1	1	0,0	2	86,5	1	18,0						
Societat de la informació	6	1.688,0	0	0,0	8	5.945,2	4	0,0	1	12,0	1	7,2						
Sociosanitari	7	476,1	4	132,0	1	25,2	0	0,0	4	139,4	3	82,9						
Transports i ordenació territorial	1	121,6	1	80,0	1	393,1	1	0,0										
Turisme, oci i esport	1	15,0	0	0,0	—	—	—	—	—	—	—	—						
Àrees sectorials	24	7.015,0	6	214,8	15	10.231,6	7	12,0	8	372,7	6	144,8						
PGC	29	2.196,8	17	840,5	33	1.811,3	17	620,0	38	2.572,4	30	1.147,5						
Total	145	22.894,4	61	3.483,1	146	22.717,5	60	2.275,2	116	13.987,0	64	2.785,9						

1. L'any 2000 les dades dels programes de TIC, energia, societat de la informació, i transports i ordenació del territori inclouen accions especials.

Font: unitats gestores del Pla nacional d'I+D+I.

QUADRE I-185. PROJECTES DE CDTI APROVATS EL 2003, PER COMUNITATS AUTÒNOMES DE DESENVOLUPAMENT DEL PROJECTE¹

CA	Nre. de projectes	Aportacions del CDTI	Pressupost total
Andalusia	31	14,05	36,03
Aragó	23	9,33	19,80
Astúries	24	16,04	33,20
Balears	1	0,50	1,00
Canàries	3	0,99	1,82
Cantàbria	2	0,95	1,90
Castella i Lleó	26	12,27	24,17
Castella-la Manxa	8	3,20	7,27
Catalunya	183	71,03	150,15
Extremadura	3	1,78	4,78
Galícia	11	4,94	9,73
La Rioja	12	4,54	9,10
Madrid	72	28,79	60,45
Múrcia	7	2,55	4,77
Navarra	40	12,19	35,76
País Basc	78	30,88	67,02
València	53	22,44	52,56
Total	577	236,47	519,49

1. Projectes de desenvolupament tecnològic, innovació tecnològica, investigació industrial concertada, promoció tecnològica i NEOTEC.

Unitat: milions d'euros.

Font: CDTI (2004).

Balears. Per primera vegada a les Illes s'aborden les necessitats del sistema d'innovació de les Illes Balears des de la perspectiva d'un sistema integrat en el qual les activitats d'R+D representaven un paper fonamental. En la memòria del CES de l'any 2001 s'expliquen més extensament l'estructura i els continguts d'aquest Pla.

Per executar els diferents programes del Pla, s'identifiquen els mecanismes operatius que tracten de promoure activitats i d'incidir en la millora de diferents aspectes del sistema d'innovació. (Vegeu el quadre I-186)

Les activitats que s'han realitzat en aquest marc durant l'exercici 2003, es resumeixen a continuació:

1. Amb la finalitat de promocionar actuacions d'R+D es convocaren les ajudes següents:
 - a) Accions especials. Es varen concedir un total de 40 ajudes per finançar actuacions puntuals d'especial urgència i d'interès científicotècnic; es varen elaborar propostes de projectes en programes comunitaris; es varen organit-

**QUADRE I-186. DESPESES DELS MECANISMES DE PARTICIPACIÓ 2002-2003
EN EL I PLA D'R+D DE LES ILLES BALEARS**

	2002	2003
Promoció de l'R+D	736.066,00	553.257,00
Increment de la relació dels actors de l'entorn científic	33.285,00	300.485,00
Creació d'infraestructura científicotècnica	480.208,08	540.759,08
Potenciació de recursos humans	324.136,59	350.012,19
Difusió de la cultura científica	233.981,97	137.300,00
Total	1.807.677,64	1.881.813,27

Unitat: euros.

Font: elaboració pròpia.

- zar congressos, seminaris i jornades, i es varen dur a terme altres accions que incrementen la interrelació dels agents del sistema de ciència i tecnologia. A continuació s'esmenten els títols i les entitats de les accions concedides.
- b) Es varen donar suport a 23 actuacions de recerca i desenvolupament tecnològic de diverses àrees temàtiques. A continuació es detalla el títol i l'entitat de les ajudes concedides.
 - c) Es varen renovar les ajudes als grups competitiu -en total, 29- que s'havien convocat l'any 2002.
2. Cal crear una infraestructura científicotècnica. Algunes de les línies que es preveuen com a prioritàries per a les Illes Balears són la creació d'infraestructures científicotècniques per al desenvolupament de les Illes. Per això, es va posar en marxa un conveni de col·laboració entre el Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) i la Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació per tal de finançar una embarcació oceanogràfica.
 3. Cal potenciar els recursos humans. Els recursos humans són el factor limitant de la capacitat d'absorció i de producció de coneixements d'un sistema d'innovació, i és aquest un dels punts més dèbils de les Illes Balears. Per això, es va considerar prioritari fer un esforç en aquest sentit:
 - a) Ofertes de beques predoctorals (BOIB 79, de 05-06-03). L'any 2003 es varen concedir 10 beques predoctorals i es renovaren 25 beques de convocatòries anteriors. Com a resultat d'aquest programa, actualment hi ha 35 becaris predoctorals.
 - b) Per ampliar la formació dels becaris predoctorals del programa de formació, es va considerar d'interès que els becaris tinguessin ajudes per fer estades breus en centres d'investigació de fora de les Illes Balears; això es va concretar en una convocatòria de borses de viatge (BOIB 79, de 05-06-03), i se n'han concedit onze l'any 2003. Així s'obtenen ajudes per assistir a congressos (protocol de col·laboració amb la Universitat de les Illes Balears).

c) Amb la finalitat de propiciar la incorporació de doctors al sistema d'innovació (SI), es va establir un protocol de col·laboració amb la Universitat de les Illes Balears l'objectiu del qual és el cofinançament actual de 6 incorporacions en el programa Ramón y Cajal.

d) Així mateix, també es va propiciar la incorporació de tècnics dins el marc del Programa nacional de potenciació de recursos humans, i per això es va establir un protocol de col·laboració amb la Universitat per contractar 2 tècnics de suport.

4. Cal difondre la cultura científica. La societat té cada dia una necessitat major de comprendre la ciència i la nova tecnologia, així com les implicacions que tenen en la seva vida i en el futur. Per això, es varen finançar actuacions d'apropament de la ciència a la societat de les Illes Balears:

a) Tercera Setmana de la Ciència (del 3 al 16 de novembre del 2003). La Setmana de la ciència és una activitat que es realitza simultàniament a totes les comunitats autònomes i s'emmarca en la Setmana Europea de la Ciència i la Tecnologia. Aquesta activitat permet que tots els centres d'investigació i tecnològics obrin les portes i ens mostrin les activitats que s'hi duen a terme. Així, és necessari com a comunitat autònoma seguir formant part d'aquesta iniciativa i organitzar les edicions successives de la setmana de la ciència a les Illes Balears.

b) Col·lecció «La Ciència a les Illes Balears». Es pretén posar en relleu i a

l'abast de tothom edicions facsimil d'obres representatives de la producció científica que s'ha dut a terme a les Illes Balears al llarg de la història. En aquest marc es va publicar l'obra *Antologia científica* (Sureda i Blanes).

c) Història de la ciència. Conèixer la història del pensament científic i les relacions que té amb la societat és l'únic camí per tenir una visió crítica i objectiva d'aquest llarg i complex procés que ha permès a les societats modernes gaudir del nivell de vida actual.

Fer una història de la ciència i de la tècnica de les Illes Balears suposa, si es vol fer d'una manera rigorosa, atendre als avenços que la ciència històrica ha observat a les Balears des de fa diverses dècades, i que altres comunitats ja han encetat (com, per exemple, la tasca que la Societat Catalana de la Història de la Ciència i de la Tècnica està fent).

Aquest projecte es desenvolupa amb un conveni signat amb la UIB. Un equip d'aquesta Universitat, format per especialistes en història de la ciència, coordina l'obra, realitzada per experts en cadascun dels temes i amb un renom estatal i internacional. Aquesta obra tindrà quatre volums i durant l'any 2003 se n'ha presentat el primer.

d) II Fira de la Ciència de les Illes Balears (10, 11 i 12 d'abril del 2003). L'organització d'aquest esdeveniment es va fer conjuntament amb la Conselleria d'Educació i Cultura i la Universitat de les Illes Balears. Els participants són els centres científics, tecnològics i educatius de les Illes Balears.

Com a interfície entre la Conselleria i la societat i amb la finalitat de comunicar i d'informar de tots els actes que s'han esmentat, es va actualitzar el web Balears Fa Ciència (www.balearsfaciencia.org).

14.3.3.2. Actuacions del I Pla d'innovació

Ateses les inquietuds del Govern de les Illes Balears i la necessitat d'innovar per al creixement futur, s'ha desenvolupat el I Pla d'innovació de les Illes Balears.

Aquest Pla pretén ser mobilitzador, focalitzador en els àmbits més rellevants i integrador de projectes i de voluntats mitjançant el consens social. Aquest Pla consta de quatre grans línies d'actuació i d'unes mesures d'acompanyament:

1. Generació i aplicació de la innovació.
2. Articulació de la infraestructura de suport.
3. Serveis específics al teixit empresarial.
4. Innovació i societat.

Les inversions que s'han realitzat durant l'any 2003 es presenten en el quadre I-187.

La línia 1, de generació i aplicació de la innovació, es concreta en el I Pla d'investigació i desenvolupament tecnològic que ja es comenta en altres apartats.

La línia 2, d'articulació de la infraestructura de suport, s'ha desenvolupat principalment a través del ParcBit. L'acció més important inclosa en aquesta línia, a més de dotar d'una infraestructura pròpia el ParcBit, ha estat una incubadora d'empreses en aquest mateix parc, per tal de possibilitar als emprenedors crear empreses dins un marc favorable.

Un altre esforç important en aquesta línia d'actuació l'han fet la Fundació IBIT (Fundació Illes Balears per a la Innovació Tecnològica) i la Direcció General de Tecnologia mitjançant els projectes d'informació pública en línia, un portal d'informació integrada per al ciutadà, i la personalitat administrativa digital, per tal d'apropar les empreses i els ciutadans.

QUADRE I-187. INVERSIONS REALITZADES EN EL MARC DEL I PLA D'INNOVACIÓ DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)

Línies	2002	2003
1. Generació i aplicació de la innovació ^a	183.700,00	—
2. Articulació de la infraestructura de suport	2.919.967,00	1.374.944,32
3. Serveis específics al teixit empresarial	1.770.933,64	572.696,22
4. Innovació i societat	98.299,12	—
5. Mesures d'acompanyament	289.244,00	242.439,64
Total	5.262.143,76	2.190.080,18

a. Inclou el projecte I Pla d'R+D de les Illes Balears (quadre I-11).

Unitat: euros.

Font: elaboració pròpia.

dans a l'Administració i, d'aquesta manera, facilitar el desenvolupament econòmic.

Quant a la línia 3, de serveis específics al teixit empresarial, la major part de les inversions corresponen a les línies d'ajuts al teixits empresarials a càrrec de la Conselleria de Comerç, Indústria i Energia (incorporació del disseny en el procés productiu, suport a la modernització i a la innovació tecnològica, noves tecnologies per als sectors tradicionals, ajuts per incentivar la certificació de qualitat en les empreses, la promoció industrial). Destaca igualment la creació d'una xarxa d'antenes tecnològiques (punts de suport a empreses en diferents localitzacions de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera). A més, s'han llançat una sèrie d'accions per donar suport a la creació d'empreses de base tecnològica, a l'aplicació de les noves tecnologies en el sector turístic, al negoci electrònic i al desenvolupament d'un clúster al voltant de la navegació nàutica esportiva (conjuntament amb la Cambra de Comerç de Mallorca, Eivissa i Formentera). Destaca també la participació de l'Ajuntament de Calvià en uns quants projectes (qualificació de personal i directius d'hoteleria, noves tecnologies, i diversificació econòmica i qualitat com a distintiu del petit comerç de Calvià).

Les accions de la línia 4, d'innovació i societat, tenen com a projecte més important el projecte Xarxipèlag, que té com a objectiu apropar els escolars a les noves tecnologies de la informació i la comunicació, és a dir, emprar l'ordinador com una eina d'aprenentatge. A més, a

través de l'Ajuntament de Calvià s'ha implantat un sistema d'intel·ligència socioeconòmica. També s'ha fet un esforç per difondre l'esperit innovador mitjançant seminaris i jornades, la premsa i programes audiovisuals.

A més d'aquestes quatre línies, hi ha una sèrie de mesures d'acompanyament. Les accions més importants durant el 2003 han estat: un projecte pilot d'estudi sistematitzat sobre la innovació en el sector turístic balear; la participació en xarxes internacionals de treball en l'àmbit de l'R+D+I; el desenvolupament d'un portal d'R+D+I a les Illes Balears, i la difusió de l'estratègia innovadora.

El Pla d'innovació es desenvolupa amb una participació important del sector públic (conselleries del Govern de les Illes Balears, administracions locals, fundacions, ParcBit), del privat (cambres i associacions empresarials) i dels sindicats.

CAPÍTOL II

*MERCAT DE TREBALL
I SEGURETAT SOCIAL*

1

MERCAT DE TREBALL

RESUM

Els registre de treballadors afiliats a la Seguretat Social, al llarg del 2003, ha estat de 392.074 persones. Aquests resultats són els millors que s'han donat fins ara, ja que mai en tota la història de la sèrie no hi havia hagut tantes persones cotitzants a les nostres illes.

Altrament, hi ha una tendència decreixent en el nombre d'ocupats, que ja es va començar a endevinar l'any passat, i en la qual destaca en especial el sector de la construcció. Així mateix, s'ha d'assenyalar la importància creixent del col·lectiu de treballadors estrangers, en especial els de països de fora de la Unió Europea. Per una altra banda, una pujada en la taxa d'atur és el que ens mostra un alentiment de la nostra economia, que té dificultats per absorbir el fort augment en el nombre d'actius.

Pel que fa als índexs de qualitat del treball, les dades ens duen a fer una valoració positiva respecte del lloc capdavanter que la nostra comunitat hi ocupa, la qual cosa s'explica pel bon comportament dels indicadors relatius a la taxa d'activitat, d'ocupació i d'atur. A continuació es presenta una anàlisi dels indicadors de l'estratègia europea per a l'ocupació, que ens mostren, un any més, que les Illes Balears, si bé es troben en una posició millor que la resta de l'Estat, encara no compleix els objectius establerts per la Comissió Europea a la Cimera de Lisboa.

D'altra banda, s'estudia l'evolució de l'ocupació per situacions laborals, per sexes, per tipus de jornades, pels fluxos d'entrada i de sortida, i per la taxa de temporalitat, atesa la nostra estructura productiva, entre d'altres.

Finalment, es comenten els principals trets de la negociació col·lectiva, la sinistralitat laboral –que, tot i que continua una línia de millora, segueix sent un factor que mereix una atenció especial–, i l'evolució de l'activitat del Tribunal d'Arbitratge i Mediació de les Illes Balears (TAMIB).

1.1.

PANORAMA GENERAL DE L'OCUPACIÓ

L'anàlisi del panorama general de l'ocupació de l'any 2003 es fonamentarà en la informació que s'ha pogut extreure, principalment, de dues fonts estadístiques: l'estadística d'afiliació a la Seguretat Social i l'enquesta de població activa que ha elaborat l'Institut Nacional d'Estadística (INE-EPA).¹ També s'inclourà en aquests apartats una anàlisi de l'evolució que han experimentat, aquest darrer any, els índexs de qualitat del treball (IQT), pel que fa tant a les Balears com a la resta de comunitats autònomes, i es farà una valoració dels indicadors d'avaluació per a l'estratègia europea de l'ocupació.

1.1.1. ANÀLISI DE LES DADES D'AFILIACIÓ A LA SEGURETAT SOCIAL

Segons les dades d'afiliació, que fan referència al registre de treballadors d'alta (població ocupada registrada al final de mes) en els diferents règims de la Seguretat Social, podem observar que el nombre de treballadors ocupats a les nostres Illes, al llarg del 2003, ha estat de

1. Sobre les diferències metodològiques d'aquestes dues fonts estadístiques, vegeu: Memòria del CES sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, 2001, p. 372 i 373.

392.074 persones. En comparar-ho amb les dades de l'any anterior, aquesta xifra suposa un augment de 1.485 treballadors ocupats, cosa que, en termes percentuals, equival a un 0,4%; increment considerablement inferior al que es va registrar els anys anteriors i que ens confirma la tendència decreixent que ja es començà a endevinar l'any 2002. Malgrat que s'ha produït una desacceleració del creixement de la població ocupada registrada, també és cert que aquests resultats són els millors que s'han donat fins ara, ja que mai en tota la història de la sèrie no hi havia hagut tantes persones cotitzant a les nostres illes.

L'augment abans esmentat és el resultat d'una evolució sectorial molt desigual: mentre que el sector serveis creix un 1,3%, i aporta al conjunt de la població ocupada 3.894 persones més que l'any anterior, els altres sectors mostren un descens; és remarcable especialment la minva en un 7,9% de la població ocupada en el sector primari (vegeu l'apartat 5 del capítol I), així com els descensos del 2,1% en la construcció i de l'1,3% en la indústria. El creixement del sector serveis supera

amb escreix el descens dels altres sectors, cosa que permet obtenir un resultat global positiu en l'evolució de l'ocupació. (Vegeu el quadre II-1)

Si ens centram a analitzar la població ocupada per branques d'activitat, es pot observar que el sector de la construcció - el qual, en termes generals, havia protagonitzat un fort cicle expansiu en la segona meitat dels noranta, i respecte del qual es començaren a detectar l'any 2001 els primers signes de desacceleració-, durant l'any 2003 confirma aquesta tendència decreixent. El sector de la construcció, malgrat que no és el sector que aporta més PIB ni més ocupació, és un sector clau dins la nostra estructura econòmica, pels efectes multiplicadors que presenta i per les fortes connexions (linkages) cap endavant i cap endarrere. Amb referència a l'agricultura i a la indústria, la tendència baixista quant a la creació d'ocupació de la darrera dècada continua en aquest començament de segle. D'aquesta manera veiem que, en el sector de la indústria, la pèrdua d'ocupats s'ha mantingut més o menys constant en els darrers anys, a raó d'un 1% anual, mentre que, en l'a-

QUADRE II-1. CREIXEMENT DE L'OCUPACIÓ PER SECTORS D'ACTIVITAT, ILLES BALEARS (2002-2003)

	2002	2003	Variació	(%)
Agricultura	10.465	9.634	-831	-7,9
Indústria	31.938	31.537	-401	-1,3
Construcció	57.027	55.849	-1.177	-2,1
Serveis	291.159	295.053	3.894	1,3
Total	390.589	392.074	1.485	0,4

Nota: No es comptabilitzen els afiliats en altres provincies.

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

gricoltura, la pèrdua gradual de població afiliada que s'anava produint cada any s'ha accentuat molt aquest darrer any. Tot això confirma que la lleugera creació d'ocupació d'aquest any 2003 s'ha concentrat en el sector serveis. No obstant això, dins el mateix sector serveis s'observen diferències significatives segons el tipus d'activitat.² Així, en el comerç al detall s'ha produït una disminució del 6,9%, mentre que a hotelaria s'ha produït un augment del 1,9%. Els increments més important s'han produït a les branques d'Administració pública, defensa i Seguretat Social obligatòria (CNAE-75) i a la branca d'Activitats Sanitàries i Veterinàries i Serveis Socials (CNAE-85).

Si diferenciam entre els treballadors assalariats i els autònoms, podem assenyalat que el 79,6% dels afiliats d'alta són assalariats, mentre que en el règim d'autònoms aquest percentatge és del 20,3%, proporcions que es mantenen respecte dels anys anteriors. D'altra banda, s'observa que la major part de treballadors assalariats, en termes absoluts, es troben en el sectors dels serveis i de la construcció, en els quals es concentra el 89,5% dels ocupats de les nostres Illes. (Vegeu el quadre II-2)³

El creixement principal del nombre de treballadors afiliats s'ha produït a l'illa de Menorca, creixement seguit en importan-

QUADRE II-2. EMPRESES I TREBALLADORS ASSALARIATS I AUTÒNOMS PER ACTIVITATS ECONÒMIQUES (CNAE 93), ILLES BALEARS (2003)

	Empreses	Assalariats	Autònoms
01. Agricultura, ramaderia, caça i activitats dels serveis que hi estan relacionats	231	909	1.080
02. Silvicultura, explotació forestal i activitats dels serveis que hi estan relacionats	6	40	13
05. Pesca, aquicultura	3	35	6
11. Extracció de petroli, cru i gas natural: activitats dels serveis que hi estan relacionats	—	—	1
10. Extracció i aglomeració d'antracita, hulla, lignit i torba	1	2	68
14. Extracció de minerals no metàl·lics ni energètics	70	462	659
15. Indústria de productes alimentaris i begudes	465	4.733	154
17. Indústria tèxtil	71	265	231
18. Indústria de la confecció i la pelleteria	97	509	305
19. Preparació, assaonament i acabat del cuir	193	2.376	1.016
20. Indústria de la fusta i el suro	313	1.175	20

Continua

2. La comparació entre el nombre de treballadors afiliats a la Seguretat Social de l'any 2003 i el dels anys anteriors està subjecta a possibles errors atès el canvi en la divisió per activitats.

3. Aquestes dades no coincideixen amb les del quadre II-1 per causa dels canvis metodològics que s'han introduït en la divisió per branques. (Vegeu la nota 2.)

QUADRE II-2. EMPRESES I TREBALLADORS ASSALARIATS I AUTÒNOMS PER ACTIVITATS ECONÒMIQUES (CNAE 93), ILLES BALEARS (2003)

	Empreses	Assalariats	Autònoms
21. Indústria del paper	26	224	441
22. Edició, arts gràfiques	263	1.920	1
24. Indústria química	129	490	62
25. Fabricació de productes de cautxú i matèries plàstiques	17	98	17
26. Fabricació d'altres productes minerals no metàl·lics	251	2.168	474
27. Metal·lúrgia	21	133	23
28. Fabricació de productes metàl·lics	412	2.457	657
29. Indústria de la construcció de maquinària	74	620	142
30. Fabricació de màquines d'oficina i equipaments informàtics	6	34	4
31. Fabricació de maquinària i material elèctric	86	524	297
32. Fabricació de material electrònic	3	9	7
33. Fabricació d'equipament i instruments medicoquirúrgics	45	182	95
34. Fabricació de vehicles de motor	5	13	18
35. Fabricació d'altre material de transport	232	1.489	647
36. Fabricació de mobles; altres indústries manufactureres	401	2.630	804
37. Reciclatge	4	36	6
40. Producció i distribució d'energia elèctrica, gas, vapor i aigua calenta	15	1.157	9
41. Captació, depuració i distribució d'aigua	69	1.623	53
45. Construcció	6.565	41.689	14.161
50. Venda, manteniment i reparació de vehicles de motor	1.183	6.356	2.038
51. Comerç a l'engròs i intermediaris del comerç	1.946	13.575	3.290
52. Comerç al detall, excepte el de vehicles de motor	7.077	34.067	17.292
55. Hoteleria	6.486	56.189	12.142
60. Transport terrestre; transport per canonades	1.249	6.905	4.301
61. Transport marítim i per vies de navegació internes	9	97	19
62. Transport aeri i espacial	31	4.464	12
63. Activitats annexes als transports; activitats d'agències de viatges	501	8.224	449
64. Correu i telecomunicacions	101	1.996	128
65. Intermediació financera, excepte assegurances i plans de pensions	56	5.779	38
66. Assegurances i plans de pensions	109	1.524	79

Continua

QUADRE II-2. EMPRESES I TREBALLADORS ASSALARIATS I AUTÒNOMS PER ACTIVITATS ECONÒMIQUES (CNAE 93), ILLES BALEARS (2003)

	Empreses	Assalariats	Autònoms
67. Activitats auxiliars a la intermediació financera	212	622	859
70. Activitats immobiliàries	1.382	3.613	1.516
71. Lloguer de maquinària i equipaments sense operari	456	2.705	918
72. Activitats informàtiques	160	855	430
73. Investigació i desenvolupament	15	151	22
74. Altres activitats empresarials	3.109	22.262	4.600
75. Administració pública, defensa i Seguretat Social obligatòria	447	21.625	15
80. Educació	694	8.808	1.127
85. Activitats sanitàries i veterinàries, serveis socials	1.055	18.159	1.303
90. Activitats de sanejament públic	65	1.323	73
91. Activitats associatives	1.024	4.356	446
92. Activitats recreatives, culturals i esportives	807	6.728	1.527
93. Activitats diverses de serveis personals	1.213	3.932	3.077
95. Llars que ocupen personal domèstic	175	347	18
99. Organisme extraterritorials	12	25	1
Activitats no tipificades	25	68	64
Total	39.669	302.750	77.252

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

cia pel de les illes d'Eivissa i de Formentera; mentre que el creixement menor ha correspost a l'illa de Mallorca. (Vegeu el quadre II-3)⁴

Una altra anàlisi que cal fer, per la importància creixent que té, és la que fa referència als treballadors estrangers. El total de població estrangera afiliada a la Seguretat Social, al llarg de l'any 2003, ha estat, com a mitjana, de 42.833 persones. Aquesta xifra suposa un increment del 10,14% respecte de l'any pas-

sat, augment que, si bé no ha estat tan significatiu com el de l'any 2002, creiem que es pot destacar perquè també ens mostra aquesta tendència creixent ja iniciada uns anys enrere. El més significatiu és que en aquest grup de treballadors estrangers el col·lectiu de fora de la Unió Europea cada vegada guanya una importància major, de manera que, mentre que fins l'any passat en representava menys de la meitat, enguany ja representa el 52,5% del total d'estrangers d'alta a la Seguretat Social.

4. Aquestes dades tampoc no coincideixen amb el quadre II-1, ja que aquí s'han tingut en compte els afiliats en altres províncies.

QUADRE II-3. TREBALLADORS AFILIATS PER ILLES (2002-2003)

	2002	2003	Var. absoluta	% var. relativa
Mallorca	320.233	320.446	214	0,1
Menorca	28.839	29.702	864	3,0
Eivissa-Formentera	41.183	41.929	746	1,8
Altres províncies	334	395	61	18,2
Total	390.589	392.473	1.884	0,5

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

Cal assenyalar que durant els mesos amb major ocupació (juny, juliol i agost) la relació entre els treballadors de la Unió Europea (d'ara endavant, UE) i els de fora de la UE s'inverteix, de manera que, de mitjana, al llarg de la temporada alta (en els mesos centrals de l'estiu), més de la meitat dels treballadors estrangers són de països de la UE (concretament, el 51%), mentre que, en els mesos amb ocupació inferior (novembre, desembre, gener,

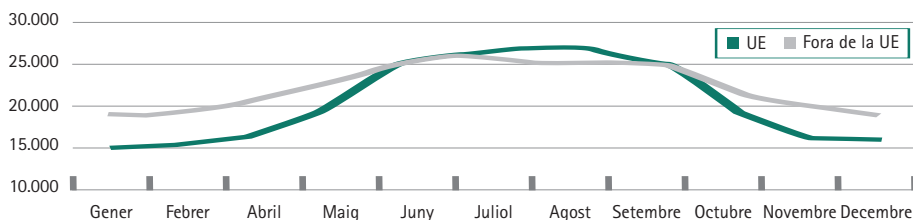
febrer i març), el percentatge de treballadors estrangers que procedeixen de la UE és del 44,8%. Aquestes diferències estacionals es poden observar clarament en el gràfic II-1. Aquest comportament s'explica per l'especialització de la nostra regió en l'activitat turística, fortament estacional i amb unes necessitats específiques de mà d'obra que cobreixen bàsicament els treballadors de la UE, per motiu de l'idioma. (Vegeu el quadre II-4 i el gràfic II-1)

QUADRE II-4. TOTAL D'AFILIATS ESTRANGERS A LA SEGURETAT SOCIAL, ILLES BALEARS (2003)

	Unió Europea	No UE	Total	% UE	% No UE
Gener	14.986	18.589	33.575	44,6	55,4
Febrer	15.453	19.358	34.811	44,4	55,6
Març	16.419	20.444	36.863	44,5	55,5
Abril	19.469	22.311	41.780	46,6	53,4
Maig	24.255	24.834	49.089	49,4	50,6
Juny	26.246	26.067	52.313	50,2	49,8
Juliol	26.981	25.418	52.399	51,5	48,5
Agost	26.501	25.262	51.763	51,2	48,8
Setembre	24.593	24.781	49.374	49,8	50,2
Octubre	19.454	21.537	40.991	47,5	52,5
Novembre	16.400	20.120	36.520	44,9	55,1
Desembre	15.753	18.765	34.518	45,6	54,4

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

Gràfic II-1
Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social, Illes Balears (2003)

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

Segons la nacionalitat, com es reflecteix en els quadres 5A i 5B, podem assenyalar que dins el grup de països que pertanyen a la UE, els que aporten més mà d'obra a la nostra regió són, en primer lloc, Alemanya (que aporta el 35,42% dels treballadors de la UE i el 17% del total d'afiliats estrangers), seguit del Regne Unit (el 24,8% i el 12%, respectivament), d'Itàlia (el 15,4% i el 7,3%, respectivament) i de

França (el 8,5% i el 4%, respectivament); percentatges de participació que, més o menys, s'han mantingut estables respecte dels anys anteriors. Més del 60% d'aquests treballadors estrangers, procedents de la UE, cotitzen en el règim general, i el 38% són autònoms, la qual cosa ens mostra la poca significació que tenen en la resta de règims: l'agrari, el de la mar o el de la llar. (Vegeu el quadre II-5A)

QUADRE II-5A. TOTAL D'AFILIATS ESTRANGERS A LA SEGURETAT SOCIAL, PER NACIONALITATS I PER RÈGIMS (UE), ILLES BALEARS (2003)

	General	Autònoms	Agrari	Mar	Llar	Total
Alemanya	3.565	3.613	16	14	69	7.277
Àustria	211	137	0	0	2	350
Bèlgica	360	136	1	3	4	504
Dinamarca	145	68	0	0	0	213
Finlàndia	91	21	0	1	0	113
França	1.144	568	4	13	23	1.752
Grècia	57	13	1	0	0	71
Irlanda	152	52	0	0	0	204
Itàlia	2.412	693	4	4	24	3.137
Luxemburg	7	2	0	0	1	10
Països Baixos	560	254	2	2	5	823
Portugal	391	71	2	1	15	480
Regne Unit	3.007	2.038	4	13	31	5.093
Suècia	382	127	2	2	2	515
Total de la UE	12.482	7.795	36	53	176	20.543

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

D'altra banda, el col·lectiu de treballadors estrangers afiliats que no pertanyen a la UE, el qual -com hem comentat abans- és el que ha sofert l'augment més notable (responsable del 75% d'aquest increment), també té com a protagonistes quatre països: el Marroc (que aporta l'11,2% dels treballadors estrangers afiliats a la nostra regió i que representa el 21,6% dins el col·lectiu de fora de la UE), seguit en ordre d'importància per Equador, Argentina i Colòmbia. El més destacat és l'increment dels treballadors que procedeixen sobretot d'Equador (un 26,6% més que l'any anterior), però també d'Argentina (un 70% més que el 2002). (Vegeu el quadre II-5B)

A diferència del que passava amb els treballadors de la UE, quant als de fora, el 79,7% cotitzen en el règim general de la Seguretat Social i el 7,6% són autònoms, però el que destaca més és la presència d'aquest col·lectiu en altres activitats. El

8,6% d'aquests treballadors es troben afiliats en el règim especial d'empleats de la llar, i el 56% provenen d'Equador, d'Argentina, de Colòmbia i de les Filipines. D'aquesta manera es pot afirmar que la major part de nous treballadors que han arribat d'Argentina es dediquen al treball domèstic, mentre que, curiosament, dins el grup de treballadors de la llar han perdut importància els procedents de les Filipines i de Colòmbia. Un altre règim en què aquest col·lectiu d'estrangers de fora de la UE és representatiu és l'agrari, en el qual trobam 173 afiliats més que l'any 2002. Dins el règim especial agrari és on la presència del Marroc és més significativa, quasi del 60% del total de treballadors.

En general, es pot concloure dient que, com els anys precedents, la presència de treballadors estrangers que procedeixen de països de fora de la UE es concentra en el sector agrari i en el del treball domèstic,

QUADRE II-5B. TOTAL D'AFILIATS ESTRANGERS A LA SEGURETAT SOCIAL PER NACIONALITATS I PER RÈGIMS (FORA DE LA UE), ILLES BALEARS (2003)

	General	Autònoms	Agrari	Mar	Llar	Total
Marroc	3.984	198	505	16	111	4.814
Equador	2.939	26	79	1	553	3.597
Argentina	1.658	78	82	4	289	2.112
Colòmbia	1.386	191	14	4	105	1.700
Nigèria	634	200	8	0	4	846
Xina	611	71	17	1	55	753
Filipines	506	26	15	0	135	681
Cuba	501	38	3	3	52	598
Bulgària	391	88	6	1	101	587
Perú	375	15	7	1	111	509
Resta de països	4.787	774	112	9	412	6.093
Total de fora de la UE	17.773	1.705	847	40	1.927	22.291

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social.

mentre que, en aquests dos sectors, la presència de treballadors estrangers de la UE és molt poc significativa.

1.1.2. ANÀLISI DE L'ENQUESTA DE LA POBLACIÓ ACTIVA

A partir de les dades que ofereix l'enquesta de la població activa (EPA) es posa de manifest que l'any 2003 ha presentat els millors resultats de la sèrie històrica, ja que s'ha seguit la tendència alcista iniciada a mitjan dels anys noranta, i això ha suposat arribar als 386.761 ocupats. No obstant això, aquest darrer any el ritme de creixement s'ha reduït fins al 2,2% (2,3 punts menys que l'any anterior). (Vegeu el quadre II-6)

Per sectors d'activitat, cal assenyalar que en tots aquests sectors hi ha hagut increments en el nombre d'ocupats, llevat del sector de la construcció, en què la reducció respecte

de l'any passat ha estat del 7,7%. En aquest sector s'ha produït un decreixement que podem dir que ja començà a partir del segon trimestre de l'any 2002 i que donà fi a una tendència fortament creixent des de l'any 2000.⁵ Respecte del sector industrial, durant els tres primers trimestres de l'any va experimentar un increment notable en el nombre d'ocupats, increment que va disminuir lleugerament en el darrer trimestre. Amb referència a l'agricultura, que en els darrers anys ha seguit un comportament marcadament cíclic -creixent entre el segon i el quart trimestre, a partir del qual comença a decreixer fortament-, l'any 2003 s'ha romput aquesta tendència i s'ha iniciat una tendència creixent i continuada des del primer trimestre de l'any. Finalment, pel que fa al sector serveis, cal dir que segueix un comportament cíclic similar al dels anys anteriors, amb una tendència creixent, malgrat que lleugera. (Vegeu el quadre II-7)

QUADRE II-6. EVOLUCIÓ DE L'OCUPACIÓ PER GRANS ETAPES ECONÒMIQUES, ILLES BALEARS (1980-2003)

Anys	Nre. d'ocupats (mitjana anual)	Variació	(%)
1980-1989	227.732		
1990-1994	251.144	23.412	10,3
1995	270.818	19.674	7,8
1996	288.463	17.645	6,5
1997	297.213	8.750	3,0
1998	304.798	7.585	2,6
1999	324.780	19.983	6,6
2000	350.958	26.178	8,1
2001	362.183	11.225	3,2
2002	378.380	16.198	4,5
2003	386.761	8.381	2,2

Font: INE, enquesta de població activa.

5. Com és habitual, les xifres d'ocupació varien segons la font estadística: l'EPA o l'INEM (Institut Nacional d'Ocupació). Això no obstant, ambdues fonts ens mostren una clara baixada en l'ocupació en el sector de la construcció, que es comenta en l'apartat 1.1.1.

QUADRE II-7. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ OCUPADA PER SECTORS D'ACTIVITAT, ILLES BALEARS (2000-2003)

Trimestres/any	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Total
1t-00	6.770	40.110	47.790	236.060	330.730
2t-00	7.150	38.600	49.670	261.380	356.800
3t-00	6.920	33.780	52.030	272.240	364.970
4t-00	7.750	34.580	55.980	253.030	351.340
1t-01	7.000	36.060	57.050	231.830	331.940
2t-01	6.430	37.120	55.790	271.280	370.620
3t-01	7.260	33.950	59.010	284.050	384.270
4t-01	7.960	33.940	58.400	261.600	361.900
1t-02	7.490	34.280	61.520	252.270	355.560
2t-02	6.540	34.050	57.710	283.360	381.660
3t-02	7.290	36.520	55.170	303.970	402.950
4t-02	8.140	33.140	55.830	276.230	373.340
1t-03	6.552	35.153	53.504	262.099	357.308
2t-03	7.129	36.066	55.071	294.571	392.837
3t-03	8.038	38.693	50.615	315.197	412.543
4t-03	9.279	37.746	53.175	284.154	384.354

Font: INE, enquesta de població activa.

1.1.3. ANÀLISI COMPARADA DE LES TAXES D'ACTIVITAT, D'ATUR I D'OCUPACIÓ DE LES BALEARS I D'ALTRES COMUNITATS AUTÒNOMES

En finalitzar l'any 2003, les Illes Balears presentaven una taxa d'activitat⁶ de més del 60%, i la mitjana anual va ser del 61,3%, la més alta del territori nacional, igualment que els darrers anys. Aquest creixement de la taxa d'activitat, molt per sobre de la resta de l'Estat, s'explica per l'augment de la població que és en edat de treballar (població potencialment activa), no tant pel creixement natural de la població, sinó pel fenomen migratori -

superior en termes relatius al d'altres comunitats autònomes-, i també per un fenomen generalitzat com és la creixent incorporació de la dona al mercat de treball. De fet, la taxa d'activitat femenina l'any 2003 ha estat d'un 51%, un 4,8% superior a la de l'any passat, i considerablement per sobre de la mitjana nacional. Malgrat aquesta entrada creixent de la dona en el mercat de treball i el consegüent escurçament de distància respecte de la taxa masculina, aquesta taxa d'activitat masculina (del 71,8%, l'any 2003) encara se situa molt per sobre de la femenina. (Vegeu el quadre II-8)

6. S'entén per taxa d'activitat la relació entre la població activa i la potencialment activa.

QUADRE II-8. TAXA D'ACTIVITAT PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2002-2003)											
	1t-02	2t-02	3t-02	4t-02	Mitjana 2002	1t-03	2t-03	3t-03	4t-03	Mitjana 2003	
Espanya	53,6	53,8	54,3	54,3	54,0	54,6	54,9	55,3	55,4	55,0	
Andalusia	51,9	52,4	52,3	52,5	52,3	52,6	52,8	53,0	53,3	52,9	
Aragó	49,5	50,1	50,7	51,5	50,4	51,8	52,3	52,4	52,5	52,2	
Astúries	43,8	44,5	44,9	45,5	44,7	45,7	46,1	47,9	47,9	46,9	
Balears	57,8	60,2	62,6	59,2	59,9	58,8	62,3	63,4	60,5	61,3	
Canàries	56,7	56,8	56,9	57,3	56,9	57,5	58,1	58,1	59,3	58,2	
Cantàbria	49,8	50,7	50,9	51,5	50,7	50,8	52,5	53,5	53,5	52,6	
Castella i Lleó	48,6	49,2	49,9	49,5	49,3	49,9	50,1	50,5	50,2	50,2	
Castella-la Manxa	49,2	49,8	50,8	50,8	50,2	50,7	51,0	51,6	51,4	51,2	
Catalunya	57,5	57,7	58,4	58,2	57,9	58,8	59,1	59,9	59,6	59,3	
Comunitat Valenciana	55,8	56,0	56,2	56,8	56,2	56,9	56,8	56,9	57,5	57,0	
Extremadura	50,3	50,0	51,1	50,4	50,5	50,6	51,0	51,5	50,7	50,9	
Galícia	51,3	51,0	51,5	52,0	51,5	52,8	52,7	53,4	53,6	53,1	
Madrid	56,3	56,2	56,7	56,3	56,4	56,6	56,6	56,8	57,0	56,7	
Múrcia	54,6	54,4	54,8	55,3	54,8	55,3	55,9	56,1	56,8	56,0	
Navarra	55,0	54,6	55,8	55,0	55,1	54,6	55,3	56,4	56,2	55,6	
País Basc	54,4	54,3	55,1	55,2	54,8	55,1	55,7	56,2	56,2	55,8	
La Rioja	52,1	52,8	53,0	51,8	52,4	52,6	52,5	53,8	52,3	52,8	
Ceuta i Melilla	46,0	45,3	46,5	46,1	46,0	47,2	47,7	47,5	53,0	48,8	

Font: INE, enquesta de població activa.

D'acord amb les dades anteriors, la taxa d'ocupació de les Balears també ha estat, aquest darrer any, la més alta de l'Estat, d'un 55,6%. Cal assenyalar que, tot i que la taxa d'activitat ha augmentat respecte de la de l'any anterior, la taxa d'ocupació ha estat la mateixa que el 2002, fet que ens mostra que avui la nostra economia té dificultats per absorbir el fort augment del nombre d'actius. Una anàlisi per sexes ens mostra que, en el cas de les dones, la taxa d'ocupació ha augmentat un 2,2% respecte de l'any passat, i els col·lectius que han mostrat un comportament més dinàmic han estat el de majors de 55 anys i el més jove, d'entre 16 i 19 anys. En el cas dels homes, la taxa d'ocupació s'ha reduït un 1,5% respecte de l'any 2002, especialment pel que fa al col·lectiu més jove, d'edats compreses entre els 16 i els 19 anys. (Vegeu els quadres II-9 i II-10)

Amb referència a la taxa d'atur, l'evolució del nombre de persones aturades ha mostrat un comportament molt similar a la mitjana nacional, només 1,1 punts per sota d'aquesta mitjana. De fet, el més destacat és que ha pujat la taxa d'atur que han patit les Illes Balears al llarg d'aquest darrer any, taxa que ha estat del 9,3%, 2 punts per sobre de la del 2002 i 3,4 punts per sobre de la del 2001. Aquest augment tan significatiu en el nombre d'aturats corrobora el que s'ha comentat abans sobre la dificultat que té el mercat de treball balear per absorbir el creixement de població potencialment activa, un procés creixent any rere any. És interessant assenyalar que aquest augment en el nombre d'aturats no s'ha produït de la mateixa manera a la resta de l'Estat, cosa que ha fet que puguem dir que aquest darrer any la taxa d'atur de les

Balears és molt semblant a la mitjana nacional, mentre que fins ara havíem de dir que aquesta mitjana nacional era notablement superior a la mitjana de les Illes. Concretament, la taxa d'atur de les Illes Balears perd posicions en el rànquing de les comunitats autònomes: mentre que el 2002 era la sisena més baixa, el 2003 se situa en la setena posició. Per sexes, no es veuen diferències significatives, si bé l'increment major en el nombre d'aturats s'ha produït en el col·lectiu masculí. (Vegeu el quadre II-11)

Una anàlisi d'aquest fet -una mica més acurada, i comparativa entre les comunitats autònomes-, ens mostra que, al conjunt de l'Estat, les diferències d'atur entre els sexes s'han reduït: l'any passat la taxa d'atur femení era el doble que la taxa masculina, mentre que l'any 2003 aquesta proporció s'ha reduït, encara que no intensament. En el cas de les Balears, podem continuar dient que un altre any som la comunitat -juntament amb les ciutats autònomes de Ceuta i de Melilla- on aquesta proporció és significativament més baixa, seguits de Catalunya i de les Canàries i, a molta distància, de comunitats com Castella-la Manxa, Castella i Lleó o La Rioja, on la taxa d'atur femení és al voltant de tres vegades la taxa d'atur masculí. (Vegeu el gràfic II-2)

Pel que fa als trams d'edat, es pot comentar que l'únic tram en què l'atur s'ha reduït respecte de l'any anterior és el d'homes majors de 55 anys, mentre que els grups més afectats per l'augment de l'atur han estat el d'homes d'entre 16 i 19 anys, el de dones d'entre 20 i 24 anys, i de dones de més de 55 anys.

QUADRE II-9. TAXES D'OCCUPACIÓ PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2002-2003)

	1t-02	2t-02	3t-02	4t-02	Mitjana 2002	1t-03	2t-03	3t-03	4t-03	Mitjana 2003
Espanya	47,4	47,9	48,1	48,1	47,9	48,1	48,7	49,13	49,1	48,8
Andalusia	42,1	42,5	41,5	41,9	42,0	42,6	43,2	43,09	43,4	43,1
Aragó	47,0	47,3	48,1	48,2	47,7	48,0	48,8	49,49	49,2	48,9
Astúries	39,7	39,9	40,6	40,9	40,3	40,0	41,1	42,29	43,0	41,6
Balears	52,7	56,2	59,0	54,4	55,6	51,7	56,6	59,15	54,8	55,5
Canàries	50,2	50,4	50,5	50,8	50,5	51,3	51,3	51,51	52,1	51,5
Cantàbria	45,1	45,7	45,7	46,0	45,6	45,6	46,9	47,56	48,0	47,0
Castella i Lleó	43,3	44,0	44,8	44,5	44,1	44,3	44,5	45,01	44,7	44,6
Castella-la Manxa	44,5	45,2	46,1	45,9	45,5	45,4	46,0	46,74	46,4	46,1
Catalunya	51,5	52,4	53,0	52,6	52,4	53,1	53,5	54,38	54,2	53,8
Comunitat Valenciana	50,4	50,1	50,2	50,8	50,4	50,5	50,5	50,67	51,6	50,8
Extremadura	40,3	40,8	41,2	40,9	40,8	40,6	42,5	43,19	42,0	42,1
Galícia	44,4	44,9	45,7	45,8	45,2	46,0	46,4	46,84	46,3	46,4
Madrid	52,1	52,4	52,5	52,4	52,4	52,2	52,6	52,63	52,9	52,6
Múrcia	48,0	48,2	49,1	49,0	48,6	48,7	50,5	50,27	50,8	50,1
Navarra	51,9	51,8	52,3	52,1	52,0	51,6	52,4	53,28	52,8	52,5
País Basc	48,5	49,3	49,9	48,6	49,1	49,9	50,7	51,12	50,9	50,6
La Rioja	49,1	48,9	49,1	50,1	49,3	48,9	49,5	50,62	49,0	49,5
Ceuta i Melilla	42,1	43,7	44,4	44,1	43,6	44,2	44,1	43,89	45,2	44,4

Font: INE, enquesta de població activa.

QUADRE II-10. TAXA D'ACTIVITAT, D'OCCUPACIÓ I D'ATUR, PER SEXES I PER GRUPS D'EDAT, ILLES BALEARS (2003)											
Illes Balears	Activitat				Ocupació				Atur		
	2003	2002	Var. 03/02 (%)	2003	2002	Var. 03/02 (%)	2003	2002	2003	2002	Var. 03/02 (%)
Ambdós sexes	61,3	59,9	2,3	55,6	55,6	0,1	9,3	7,3	26,9	26,9	
16-19	36,6	30,4	20,3	22,5	23,6	-4,7	38,4	22,7	69,1	69,1	
20-24	72,1	73,4	-1,8	60,1	64,0	-6,6	16,7	12,8	30,5	30,5	
25-54	82,7	82,1	0,8	76,3	76,9	-0,8	7,7	6,3	22,7	22,7	
55+	22,4	20,1	11,6	21,3	19,0	10,7	4,8	5,2	-8,1	-8,1	
Homes	71,8	71,6	0,3	66,4	67,4	-1,5	7,5	5,9	27,1	27,1	
16-19	44,1	38,5	14,7	28,5	32,0	-12,4	35,4	16,6	112,1	112,1	
20-24	75,9	77,3	-1,8	65,9	68,7	-4,2	13,2	11,2	17,3	17,3	
25-54	93,0	94,1	-1,1	87,3	89,6	-2,6	6,1	4,8	26,3	26,3	
55+	31,3	29,4	6,6	30,1	27,8	7,6	3,7	5,3	-30,3	-30,3	
Dones	51,0	48,7	4,8	45,1	44,1	2,2	11,8	9,4	25,5	25,5	
16-19	28,7	22,0	30,7	16,2	14,6	9,7	43,7	35,1	24,5	24,5	
20-24	68,2	69,4	-1,7	54,1	59,3	-9,6	20,4	14,6	39,9	39,9	
25-54	72,0	69,7	3,4	64,9	63,9	1,5	10,0	8,3	19,9	19,9	
55+	15,0	12,5	20,5	14,0	11,8	15,6	6,7	4,9	36,7	36,7	

Font: INE, enquesta de població activa.

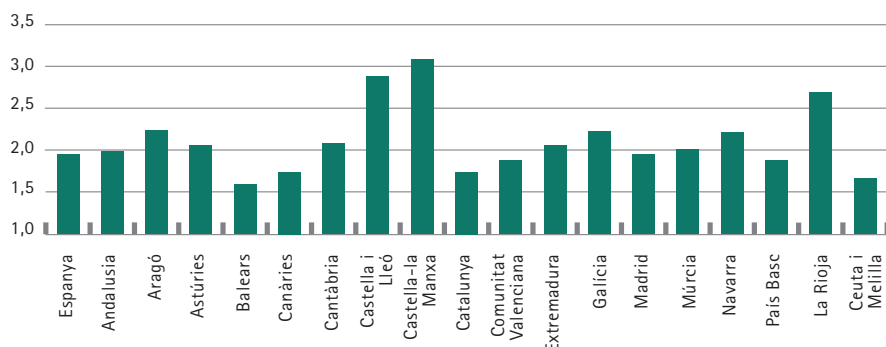
QUADRE II-11. TAXES D'ATUR PER COMUNITATS AUTÒNOMES (2002-2003)

	1t-02	2t-02	3t-02	4t-02	Mitjana 2002	1t-03	2t-03	3t-03	4t-03	Mitjana 2003
Espanya	11,5	11,1	11,4	11,5	11,4	11,7	11,1	11,2	11,2	11,3
Andalusia	18,9	19,0	20,6	20,2	19,6	18,9	18,2	18,7	18,5	18,6
Aragó	5,1	5,6	5,2	6,3	5,5	7,1	6,5	5,6	6,2	6,3
Astúries	9,2	10,4	9,5	10,0	9,8	12,4	10,7	11,7	10,0	11,2
Balears	8,9	6,7	5,7	8,1	7,3	12,0	9,2	6,7	9,4	9,3
Canàries	10,9	11,1	11,2	11,3	11,1	10,7	11,6	11,3	12,1	11,4
Cantàbria	9,5	9,7	10,3	10,7	10,1	10,2	10,5	11,2	10,3	10,5
Castella i Lleó	10,8	10,7	10,2	10,0	10,4	11,1	11,2	10,8	10,9	11,0
Castella-la Manxa	9,5	9,2	9,2	9,7	9,4	10,4	9,7	9,4	9,6	9,8
Catalunya	10,4	9,2	9,3	9,6	9,6	9,6	9,4	9,2	8,9	9,3
Comunitat Valenciana	9,6	10,5	10,7	10,5	10,3	11,2	10,9	10,9	10,2	10,8
Extremadura	19,8	18,6	19,3	19,0	19,2	19,8	16,5	16,1	17,1	17,4
Galícia	13,4	11,9	11,4	12,0	12,2	12,9	11,9	12,4	13,5	12,6
Madrid	7,3	6,7	7,5	6,9	7,1	7,6	7,0	7,3	7,0	7,2
Múrcia	12,1	11,3	10,5	11,4	11,3	11,9	9,6	10,4	10,5	10,6
Navarra	5,7	5,1	6,4	5,2	5,6	5,5	5,2	5,5	5,9	5,5
País Basc	9,7	9,3	9,5	9,3	9,4	9,3	9,0	9,1	9,3	9,2
La Rioja	6,9	7,3	7,4	6,1	6,9	6,8	5,6	5,9	6,2	6,1
Ceuta i Melilla	8,4	4,1	4,7	4,2	5,3	6,2	7,4	7,6	14,6	8,9

Font: INE, enquesta de població activa.

Gràfic II-2

Diferències d'atur per sexe i per comunitats autònomes (2003)
 (Quocient entre les taxes d'atur femení i masculí
 a cada comunitat autònoma)

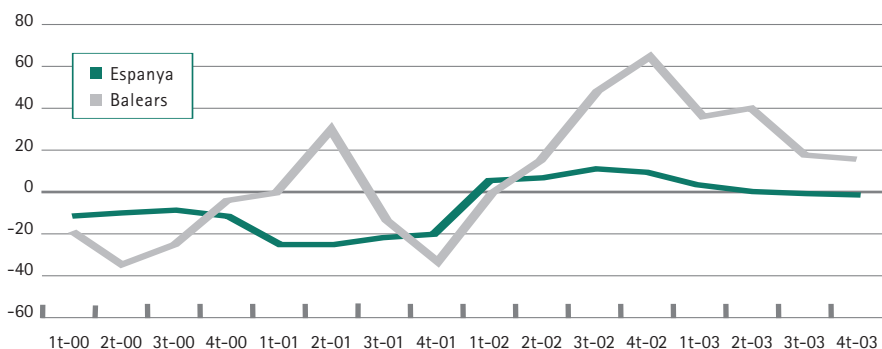
Font: INE, enquesta de població activa.

Per acabar, podem dir que, en el cas d'una comunitat com la nostra, cal destacar les diferències notables que trobam en la taxa d'atur segons l'època de l'any. Com es reflecteix en el quadre 11, en els mesos centrals de l'estiu la taxa d'atur (del 6,7%) es redueix considerablement respecte de la que es dona en els mesos amb una activitat turística inferior. Per tant, podem

afirmar que la taxa d'atur en el mercat laboral balear és fortament fluctuant, d'acord amb la marcada estacionalitat de la nostra principal activitat econòmica, el turisme. Malgrat això, que es repeteix any rere any a la nostra regió, és destacable l'alta taxa d'atur (del 12%) a què es va arribar en el primer trimestre del 2003. (Vegeu el gràfic II-3)

Gràfic II-3

Evolució de l'atur: Espanya-Illes Balears
 (taxes trimestrals interanuals, 2000-2003)

Font: INE, enquesta de població activa.

Finalment, cal dir que, moltes de les característiques que l'atur té en el conjunt d'Espanya -com són ara els fets de ser majoritàriament juvenil i femení, de mantenir una relació inversa amb el nivell de formació, i de presentar diferències importants entre els sectors d'activitat-, també es poden observar en el cas balear, si bé s'ha de destacar que cada any la taxa d'atur femení respecte del masculí és menys elevada a la nostra comunitat que la mitjana nacional.

1.1.4. L'ÍNDEX DE QUALITAT DEL TREBALL

El Consell Econòmic i Social de les Illes Balears i la Conselleria de Treball i Formació varen encarregar a la Universitat de Barcelona que analitzàs la situació del mercat de treball a partir d'un indicador sobre la qualitat del treball.⁷ Definir la qualitat del treball no és una tasca senzilla. De fet, és un concepte multidimensional que implica considerar aspectes com les característiques del lloc de treball, les característiques del treballador amb relació a la feina que desenvolupa, l'avaluació subjectiva que fa el treballador de la seva feina, o les característiques de l'entorn laboral. Però, des de la Cimera de Lisboa, la Comissió Europea ha fet diversos esforços per intentar concretar i definir una mesura de la qualitat del treball.

La bateria d'indicadors que ha proposat la Comissió Europea s'ha establert en deu dimensions que pretenen captar les característiques tant del lloc de treball com de l'entorn laboral. L'objectiu és trobar indica-

dors disponibles en fonts estadístiques homogènies per als diversos països de la UE i, així, poder establir una mesura comparable de la qualitat del treball. Els deu grups d'indicadors es justifiquen segons què s'entén per qualitat del treball. Així, doncs, els treballs de més qualitat han de ser els que assegurin que la feina desenvolupada:

- s'adeqüi a les habilitats i a les capacitats de la persona,
- faciliti el desenvolupament de les habilitats potencials mitjançant la formació al llarg de la vida activa,
- promoció la igualtat d'oportunitats entre els homes i les dones,
- assegurin les condicions de salut i de seguretat en el lloc de treball,
- animin les actituds de canvi en el lloc de treball, tant funcional com territorial,
- faciliti l'accés i la permanència en el mercat de treball,
- faciliti un balanç equilibrat entre la vida laboral i la familiar,
- incentivi la participació dels treballadors en el desenvolupament de l'empresa,
- assegurin la no-discriminació per motius d'edat, de discapacitat, o d'orientació religiosa o sexual, i
- ajudi a aconseguir uns graus de productivitat i de nivell de vida alts.

7. M. Parellada i G. García, *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, CES i SOIB, 2004.

Per a cadascuna d'aquestes dimensions, s'han plantejat tota una sèrie d'indicadors. (Vegeu el quadre II-12)

Ara bé, més enllà dels indicadors que cal prendre en consideració per valorar la qualitat del treball, el debat principal sorgeix entorn de quins elements han de ser els més importants quan es parla de la qualitat del treball. Cada individu fa una valoració dels diversos factors que integren o que caracteritzen la seva situació laboral, i mentre que per uns la retribució econòmica que perceben per la feina potser és el factor fonamental que cal consi-

derar, per altres potser és més important l'estabilitat laboral, i per altres, les facilitats per conciliar la vida laboral i la familiar. Per aquest motiu, la construcció d'indicadors de qualitat sempre està envoltada d'una certa polèmica.

Així doncs, l'objectiu d'aquest treball és poder disposar d'una valoració més àmplia de la situació del mercat de treball de les Balears i, evidentment, de la resta de comunitats autònomes. Cal recordar que els indicadors laborals estàndards caracteritzen les Illes Balears com una de les regions amb uns nivells d'ocupació més alts

QUADRE II-12. INDICADORS DE QUALITAT DEL TREBALL PROPOSATS PER LA COMISSIÓ EUROPEA

Dimensió	Indicadors proposats
1. Satisfacció amb el treball	Grau de satisfacció, tipus de contracte, hores treballades, requisits formatius, treballadors amb salaris baixos
2. Formació i promoció	Proporció de treballadors amb estudis mitjans-superiors, proporció de treballadors que segueixen alguna formació
3. Igualtat de gènere	Desigualtat salarial, proporció d'homes i dones en les tasques de responsabilitat
4. Salut i seguretat en el treball	Indicadors d'accidents laborals, nivells d'estrès
5. Flexibilitat	Treballadors amb acords flexibles, mobilitat geogràfica, rotació laboral
6. Inclusió i accés al mercat de treball	Transició dels joves a la vida activa, ocupació i atur per edats, per sexes, per nivells educatius, per regions...
7. Organització de la vida laboral-personal	Facilitats per a la maternitat, facilitats per a la cura dels infants
8. Diàleg social	Cobertura de la negociació col·lectiva, participació financera dels treballadors en l'empresa, jornades perdudes en disputes laborals
9. Diversitat i no-discriminació	Taxes d'ocupació de treballadors amb discapacitats i de treballadors d'edat avançada
10. Resultats laborals globals	Productivitat del factor treball, nivells de renda per càpita, taxa de dependència

Font: Parellada, M; García, G., *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, CES i SOIB, 2004.

i uns nivells d'atur més baixos, i amb un nivell de renda i de benestar més elevat. L'elaboració de l'indicador que aquí es presenta ha de permetre ampliar aquesta visió parcial i s'han de considerar de manera conjunta altres característiques del mercat de treball que poden ser especialment rellevants, com ara la sinistralitat laboral, la conflictivitat o la no-discriminació per raons de sexe o d'edat, entre d'altres.

Sobre la base d'aquests indicadors, els resultats obtinguts condueixen a situar les Balears com una de les regions que té un índex de qualitat del mercat de treball més elevat.

La metodologia de càlcul ha consistit a obtenir una ordenació de les diverses comunitats per a cadascuna de les dimensions definides. Cal dir que dins cada dimensió s'ha considerat que totes les variables tenen la mateixa ponderació. D'aquesta manera s'ha pogut obtenir un rànquing de les comunitats segons cadascuna de les sis dimensions que s'han tingut en compte. L'agregació d'aquestes dimensions, ara sí amb les ponderacions corresponents, dona lloc finalment a l'ordenació de les diverses regions segons la mesura de la qualitat del mercat de treball.

Per establir les ponderacions, com s'ha esmentat anteriorment, s'han fixat diversos escenaris:

- Base. Tots els blocs tenen el mateix pes en la construcció de l'indicador.
- Tradicional. Els blocs sobre les condicions del lloc de treball, l'entorn

laboral i els salaris són els que tenen una participació major en la construcció de l'índex agregat. Aquesta elecció es basa en el fet que les condicions del lloc de treball i de l'entorn laboral són les que fins fa uns anys es consideraven bàsiques per valorar la feina.

- Intermedi. En aquest cas es dona una participació major als blocs sobre les condicions de treball, les relacions laborals i l'entorn laboral. En aquest escenari perden pes les condicions salarials i, en canvi, guanya participació el bloc de les relacions laborals.
- Innovador. Es tracta de l'escenari en què tenen més pes totes les variables que es relacionen amb la igualtat de gènere i les relacions laborals. Els grups amb una participació major són, doncs, els de les condicions del lloc de treball, les relacions laborals i la igualtat de gènere.

Cal dir que en tots els escenaris, excepte el de base, les variables representatives del nivell de benestar de la regió sempre tenen la mateixa ponderació, que, d'altra banda, és la més baixa. Això es fonamenta en la hipòtesi que la correlació entre el nivell de desenvolupament o de riquesa de la regió i la qualitat laboral és escassa. Pel que fa a la resta d'indicadors, s'han establert dos nivells: les variables considerades més importants en cadascun dels escenaris (amb una ponderació del 25%) i les que tenen una importància secundària (amb un pes del 10%). (Vegeu el quadre II-13)

QUADRE II-13. PONDERACIONS ESTABLERTES EN ELS DIVERSOS ESCENARIS

	% Base	% Tradicional	% Intermig	% Innovador
1. Condicions del lloc de treball	16,7	25,0	25,0	25,0
2. Relacions laborals	16,7	10,0	25,0	25,0
3. Igualtat de gènere	16,7	10,0	10,0	25,0
4. Entorn laboral	16,7	25,0	25,0	10,0
5. Salaris	16,7	25,0	10,0	10,0
6. Benestar	16,7	5,0	5,0	5,0

Font: Parellada, M.; García, G., *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, CES i SOIB, 2004.

Així doncs, un cop obtingut el rànquing de comunitats autònomes en cadascuna de les dimensions que aquí es consideren, s'han aplicat les ponderacions assenyalades

des per obtenir una nova ordenació de les regions que correspon, finalment, a l'ordenació segons la mesura de qualitat del treball. (Vegeu el quadre II-14)

QUADRE II-14. RÀNQUING DELS INDICADORS DE QUALITAT DEL TREBALL DE LES COMUNITATS AUTÒNOMES SEGONS

	Base		Tradicional		Intermig		Innovador	
	2001	2002	2001	2002	2001	2002	2001	2002
Andalusia	14	14	16	15	16	16	14	14
Aragó	6	6	6	4	4	3	5	3
Astúries	16	15	15	13	15	15	16	16
Balears	1	1	3	3	2	2	1	1
Canàries	8	8	9	8	8	8	8	6
Cantàbria	11	11	10	9	11	11	11	11
Castella-la Manxa	15	13	13	14	13	10	15	13
Castella i Lleó	12	17	12	16	12	17	12	17
Catalunya	2	4	2	6	3	6	2	8
C. Valenciana	7	7	7	7	7	7	7	7
Extremadura	17	16	17	17	17	14	17	15
Galícia	13	12	14	12	14	12	13	10
Madrid	4	3	5	2	6	5	6	5
Múrcia	10	9	11	11	9	9	9	9
Navarra	3	2	1	1	1	1	3	2
País Basc	9	10	8	10	10	13	10	12
La Rioja	5	5	4	5	5	4	4	4

Font: Parellada, M.; García, G., *La qualitat del treball. Una proposta d'indicador*, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, CES i SOIB, 2004.

Nota: La regió amb els resultats millors ocupa el lloc 1 en el rànquing, mentre que la darrera regió (la que obté els resultats pitjors) té el valor 17

A més d'aquests resultats, l'anàlisi prèvia permet oferir algunes conclusions rellevants, que poden ser especialment útils per als gestors de la política econòmica, i en especial en l'àmbit de la política relacionada amb el mercat de treball.

En el Dictamen del CES núm. 9/2003, sobre els índexs de qualitat en el treball, s'afirma que els indicadors laborals estàndards caracteritzen les Balears com una de les regions amb uns nivells d'ocupació més alts i uns nivells d'atur més baixos, i amb un dels nivells de renda i de benestar més elevats. En aquest sentit, el Dictamen del CES fa una valoració molt positiva respecte de les posicions capdavanteres que ocupa la nostra comunitat autònoma en tots els casos (entre les tres primeres posicions), i de manera especial respecte de la primera posició en l'escenari innovador, en què es valoren amb més intensitat els indicadors de les condicions de treball, de les relacions laborals i de la igualtat de gènere.

També remarca el fet que les Illes Balears ocupen posicions rellevants en els aspectes següents:

- Els indicadors relacionats amb la igualtat de gènere. Les Balears mostren una situació relativament més igualtaria entre els homes i les dones en totes les variables que s'han considerat, amb l'excepció clara de l'àmbit salarial, en el qual les desigualtats són significatives.
- Les variables relatives a l'entorn laboral, com són la taxa d'activitat, d'ocupació i d'atur, l'atur juvenil o l'atur de llarga durada.

- Les variables que s'inclouen com a indicadors del nivell de benestar de la regió, en totes les quals les Balears se situen en la primera posició.

Les Balears es troben en una situació intermèdia pel que fa a l'àmbit salarial. En aquest sentit, el Dictamen destaca que els nivells salarials són intermedis en el context de les regions espanyoles. Això no obstant, cal recordar que aquests salaris estan clarament condicionats per l'estructura sectorial de la regió.

El Dictamen també destaca les variables en què cal fer un esforç per millorar la posició relativa de les Balears. És el cas de la sinistralitat laboral, en el qual les Balears, s'han caracteritzat com una regió amb un elevat índex d'incidència dels accidents laborals. Aquest ha mostrat una tendència decreixent en els darrers anys.

Quant a la taxa de temporalitat, atesa l'especificitat de l'activitat econòmica a les Illes Balears -amb una presència notable de les activitats turístiques-, que implica una major participació de la dona, la qual cosa genera que la dona tingui un percentatge de temporalitat inferior a la mitjana estatal, i els homes superin aquesta mitjana, si bé en el seu conjunt el percentatge de la taxa de temporalitat és inferior a la mitjana estatal.

Cal esmentar també el nivell de formació de la població ocupada i el desajustament de qualificacions que es detecta en el mercat de treball. Les característiques del mercat de treball a les Balears incentiven que la població abandoni els estudis relativament aviat i que, per tant, hi hagi una proporció menor de treballadors amb

estudis superiors. Les mesures de política d'educació i de formació s'haurien d'adreçar a evitar l'abandonament prematur dels estudis i a garantir la formació un cop s'entra en el mercat de treball.⁸

A més d'aquests trets, cal destacar que algunes variables han mostrat un empitjorament relatiu en aquests darrers anys i, per tant, cal tenir-les també presents a l'hora de dissenyar la política laboral. És el cas de la productivitat del factor treball, que ha evolucionat de manera desfavorable en els darrers anys, a conseqüència de l'augment sostingut i significatiu de l'ocupació i del baix ritme de creixement econòmic.*

Malgrat tot, la comparació dels rànquings per comunitats autònomes ens mostra que les Illes Balears encapçalen les comunitats autònomes en dos dels quatre escenaris que s'han definit: l'escenari base i l'innovador, mentre que en el tradicional es manté en la tercera posició i en l'intermedi, en la segona posició. Aquesta posició s'explica pel fet que les Illes Balears se situen en el primer lloc en tres dimensions -el benestar, l'entorn laboral i la igualtat de gènere- de les sis que es tenen en compte. Mentre que en les relacions laborals se situa com la quarta comunitat autònoma, en les condicions del lloc de treball se situa com a setena, i en salaris i productivitat passa de la setena a la desena posició. Aquesta darrera és l'única dimensió en què les Illes perden força.

1.1.5. INDICADORS D'AVALUACIÓ PER A L'ESTRATÈGIA EUROPEA DE L'OcupACIÓ

Els indicadors d'avaluació que figuren en el quadre II-15 ens indiquen la necessitat de fer un esforç per millorar els indicadors d'ocupació i de atur, si bé en general, aquets indicadors mostren una posició relativa millor a Balears respecte a Espanya. La necessitat de reforçar les polítiques d'ocupació ha estat també assenyalat per la Comissió Europea com una prioritat per aconseguir els objectius de l'Estratègia Europea de l'Ocupació.

Amb referència als indicadors d'atur, podem afirmar que en tots els casos ens situam per sobre de l'objectiu a mitjà termini (2005). L'indicador d'atur en termes generals -és a dir, el percentatge de població aturada en relació amb la població activa- és notablement inferior a la nostra comunitat que a la resta de l'Estat, i des de l'any 2002 ha experimentat una tendència creixent, fortament reforçada aquest darrer any, cosa que ha fet empitjorar considerablement la nostra posició i ha fet que ens hàgim allunyat de l'objectiu que s'estableix en l'estratègia europea. El mateix es pot dir si observam els indicadors de l'atur femení: al llarg dels dos darrers anys ha augmentat l'atur de la dona, fet que ens allunya de l'objectiu. Malgrat això, seguim en una posició bastant millor que la mitjana nacional (4,1

8. Al mateix temps, s'ha de potenciar la inversió en investigació i desenvolupament (I+D) i, així, reforçar les necessitats de capital humà qualificat de les empreses.

* En la Memòria del Ces sobre l'economia, el treball i la societat de les Illes Balears, 2001 ja s'afirmava en relació a l'augment sostingut i significatiu de l'ocupació que a Balears es pot haver donat un cert "efecte regularització" d'afiliats estrangers (Vegeu la pàgina 374).

punts per sobre), com ja comentàvem en l'apartat 1.1.3. Respecte de l'indicador de la taxa d'atur juvenil, cal dir que en el cas de les Illes Balears aquest indicador ha sofert un increment important en els darrers dos anys. Si comparam la nostra situació respecte de la mitjana nacional, cal dir que la tendència ha estat molt més constant (al voltant del 23%), la qual cosa ens ha conduït a tenir l'any 2003 una taxa d'atur juvenil molt similar a la resta de l'Estat i, per tant, molt per sobre de l'objectiu fixat. Finalment, quant a l'atur de llarga durada, característica típica de l'atur al nostre país, cal dir que a les Balears ens podem sentir orgullosos de tenir cada any una taxa inferior, molt inferior a la mitjana nacional, i al mateix temps complir l'objectiu fixat. (Vegeu el quadre II-15)

1.2.

ANÀLISI DE L'OCUPACIÓ

A continuació, i prenent com a base l'enquesta de població activa (EPA), analitzarem amb més detall l'ocupació segons cada situació laboral; la temporalitat; els ocupats i els assalariats segons la jornada, el sexe i el sector d'activitat; l'atur registrat, i els fluxos d'entrada i de sortida del mercat de treball balear.

1.2.1. L'OCUPACIÓ PER SITUACIONS LABORALS

Segons les dades que ofereix l'Institut Nacional d'Estadística (INE) a través de l'enquesta de població activa (EPA), 311.076 persones del total de treballadors ocupats l'any 2003 (mitjana anual) foren

assalariats, cosa que suposa un 80,36% del total d'ocupats a les nostres Illes. Aquesta dada, en comparar-la amb la que s'obtingué l'any anterior, reflecteix una reducció en el nombre d'assalariats, tant en termes absoluts com en termes relatius. Aquesta reducció, com es pot comprovar en el quadre II-11, és deguda únicament a la baixada d'ocupació en el col·lectiu d'assalariats del sector públic, ja que els assalariats privats foren fins i tot alguns més que l'any passat (390 persones més). El cas contrari s'ha donat entre els treballadors ocupats per compte propi, ja que s'ha romput la tendència descendent dels anys anteriors. Dins aquest grup, el nombre de persones que treballen en la categoria d'ocupadors ha augmentat en 3.876 persones, respecte de l'any 2002, i els empresaris sense assalariats han estat 4.891 més que l'any passat. Pel que fa als membres de cooperatives, podem dir que s'ha mantingut un nombre similar a l'any anterior; únicament hi ha constància d'una reducció de 2 ocupats. (Vegeu el quadre II-16)

1.2.2. LA TEMPORALITAT

Del total d'assalariats, el 28% tingueren un contracte temporal, percentatge que representa un increment d'un punt respecte del que es va obtenir l'any anterior. Com és habitual, malgrat que aquest any 2003 sembla que s'ha agreujat, aquests tipus de contractes són als quals més ha afectat l'estacionalitat de la nostra economia; de fet, al llarg dels mesos centrals de l'estiu (tercer trimestre), el 30,25% dels assalariats tingueren un contracte temporal. (Vegeu el gràfic II-4 i quadre II-17)

QUADRE II-15. INDICADORS D'AVALUACIÓ PER A L'ESTRATÈGIA EUROPEA DE L'OCCUPACIÓ

Indicadors	Illes Balears*					Espanya*					Darrera dada	Objectiu 2005 (mitjana: 3 milions)	Objectiu 2010 d'avaluació
	2000	2001	2002	2003		2000	2001	2002	2003				
Ocupació													
Taxa d'ocupació (% de població de 16 a 64 anys)	54,2	54,4	55,5	55,6		46,1	47,3	47,9	48,8		64,2	67,0	70,0
Taxa d'ocupació dones (% de dones de 16 a 64 anys)	42,4	41,4	44,1	45,1		32,9	34,1	34,9	36,4		55,5	57,0	60,0
Taxa d'ocupació de gent major (% de població de 55 a 64 anys)	17,9	18,4	19,0	21,3		14,9	15,7	15,8	16,4		39,8	—	50,0
Atur													
Taxa d'atur (% de població activa)	6,4	5,9	7,3	9,3		13,9	10,5	11,4	11,3		7,6	3,2	—
Taxa d'atur de les dones (% de població activa femenina)	9,1	8,4	9,4	11,8		20,5	15,2	16,4	15,9		8,6	3,4	—
Taxa d'atur dels joves (% de població activa de 16 a 24 anys)	13,7	10,8	14,8	22,2		25,9	21,0	22,2	22,7		14,6	6,3	—
Ràtio de desocupació dels joves (% de població de 16 a 24 anys)	7,2	5,8	8,4	12,8		12,3	9,7	10,5	10,8		6,9	3,7	—
Atur de llarga durada (% del total de desocupació)	14,4	10,6	10,1	8,8		30,0	24,8	22,1	27,4		40,2	20,0	—
Atur de llarga durada (% del total de desocupació). Dades de l'INEM	19,0	16,8	15,7	15,9		46,1	40,4	37,5	37,1				

Font: (*) elaboració pròpia a partir de les dades de l'EPA (INE), del SOIB i de la Memòria sobre la situació socioeconòmica y laboral de España en 2003, CES, p. 195. Parellada, M.; García, G., La qualitat del treball. Una proposta d'indicador, Consell Econòmic i Social de les Illes Balears, SOIB, 2004.

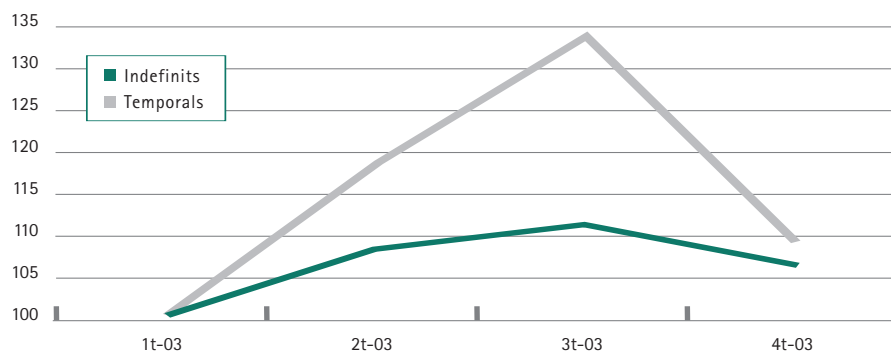
**QUADRE II-16. TREBALLADORS OCUPATS PER SITUACIÓ LABORAL,
ILLES BALEARS (2002-2003)**

	Mitjana de 2002	Mitjana de 2003
Ocupador (franquícia)	163	163
Ocupador (no franquícia)	28.821	32.597
Empresari sense assalariats (no franquícia)	32.926	37.817
Membre de cooperativa	308	306
Ajut familiar	3.848	4.738
Assalariat públic	55.553	54.677
Assalariat privat	256.009	256.399
Altres	612	375
Total	378.377	387.071

* situació professional actual i percentatge respecte de la mitjana anual.

Font: INE, enquesta de població activa.

Gràfic II-4
Assalariats per tipus de contractes: Illes Balears (2003)
(base=100)

Font: INE, enquesta de població activa

Amb referència a possibles diferències entre els gèneres, s'observa que el col·lectiu d'homes és el que aquest any passat ha sofert la taxa de temporalitat més alta, al contrari del que succeí l'any 2002, però igual que l'any 2001. De fet, la dada més

destriable seria l'augment considerable de contractes temporals entre el col·lectiu masculí, mentre que la taxa de temporalitat femenina s'ha mantingut en uns nivells similars als de l'any anterior (Vegeu el quadre II-17)

QUADRE II-17. TAXES DE TEMPORALITAT DELS ASSALARIATS PER SEXES, ILLES BALEARS (2002-2003)

	Mitjana de 2002	Mitjana de 2003
Dona	27,6	27,0
Home	26,5	29,0
Total	27,0	28,0

Font: INE, enquesta de població activa.

Si analitzam la temporalitat segons els tipus de jornada, s'observa que la taxa de temporalitat en jornada parcial és més de 7 punts més elevada que l'existent en el cas dels treballadors a jornada completa. A partir de la comparació dels resultats d'aquest any amb els dels anys anteriors, cal dir que, si bé la taxa de temporalitat ha augmentat en ambdós tipus de contractes -especialment en els de jornada parcial-, encara se situa 2 punts per sota de la de l'any 2001. No obstant això, l'alta taxa de temporalitat es mostra com un aspecte a millorar en el propers anys, la qual cosa, requereix una reflexió profunda del marc regulador de la contractació. (Vegeu el quadre II-18 i el gràfic II-4)

Una anàlisi de la temporalitat per grups d'edat ens mostra que les taxes més elevades de temporalitat es donen entre els col·lectius més joves i, a mesura que augmenta l'edat del treballador, aquestes taxes es redueixen. En especial cal destacar el grup de treballadors d'entre 16 i 19 anys: és el que té la taxa més elevada i, curiosament, aquesta temporalitat no és gaire influenciada per l'estacionalitat de la nostra economia. Al contrari, en la resta de col·lectius aquesta taxa de temporalitat sí sofreix fortes fluctuacions segons l'època de l'any. Així, al llarg del tercer trimestre de l'any aquestes taxes augmenten entorn d'un 159% per al grup de més de 55 anys o d'un 71% per col·lectius als d'edats compreses entre els 25 i els 54 anys. (Vegeu el gràfic II-5)

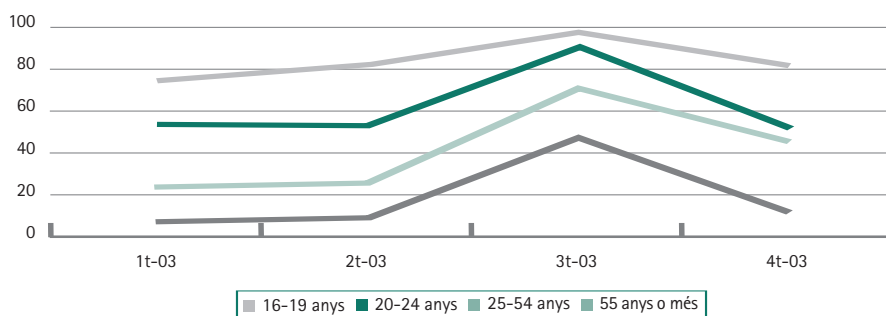
QUADRE II-18. TAXES DE TEMPORALITAT DELS ASSALARIATS PER TIPUS DE JORNADA, ILLES BALEARS (2001-2003)

	Mitjana de 2001	Mitjana de 2002	Mitjana de 2003
Jornada completa	29,2	26,5	27,5
Jornada parcial	45,8	32,9	34,8
Total	30,3	27,0	28,1

Font: INE, enquesta de població activa.

Gràfic II-5

Taxes de temporalitat, per grups d'edats: Illes Balears (2003)
(Percentatge de temporals sobre el total d'assalariats a cada grup d'edat)

Font: INE, enquesta de població activa

1.2.3. ELS OCUPATS I ELS ASSALARIATS PER TIPUS DE JORNADA, PER SEXE I PER SECTOR ECONÒMIC

Al llarg del 2003 el nombre d'ocupats a jornada completa va augmentar un 1,5% respecte de l'any 2002. Aquest augment es donà principalment en el col·lectiu femení, en el qual l'increment va ser del 2,6%, enfront d'un augment molt reduït dels homes, del 0,8%. Pel que fa als ocupats a jornada parcial, l'augment respecte de l'any anterior va ser molt més important, de prop d'un 12% de mitjana anual. Dins aquest grup cal assenyalar que, pel que fa als homes, el nombre d'ocupats a jornada parcial va ser similar al de l'any passat, amb una reducció de 3 persones; en conseqüència, tot l'augment, igual que en el cas anterior, tingué lloc en el col·lectiu femení, en el qual l'ocupació va augmentar un 15,4%.

Si només fem referència als ocupats assalariats, aquests percentatges varien parcialment: dins el total d'ocupats assalariats a jornada completa els homes varen patir un descens de l'ocupació del 2,94%, mentre que l'ocupació de les dones va augmentar un 2,2%; quant als ocupats assalariats a temps parcial, en el col·lectiu masculí es va reduir el nombre d'assalariats un 2,8% i, al contrari, el col·lectiu femení va augmentar els assalariats un 12,34%.

L'anàlisi anterior ens permet veure que la presència de les dones en el treball a temps parcial (80,92% respecte del total d'ocupats i 84,73% respecte del total d'assalariats) és molt més important que la dels homes (19,07% i 15,26%, respectivament), al mateix temps que es tracta d'una presència que augmenta cada any que passa. D'altra banda, en el treball a temps complet la major ocupació es dona en el col·lectiu masculí. (Vegeu el quadre II-19)

**QUADRE II-19. OCUPATS I ASSALARIATS, PER TIPUS DE JORNADA
I PER SEXE (2002-2003)***

	Ocupats				Assalariats			
	Jornada completa		Jornada parcial		Jornada completa		Jornada parcial	
	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones	Homes	Dones
Mitjana 2002	220.218	132.870	5.411	19.877	174.059	116.214	3.669	17.620
Mitjana 2003	222.016	136.399	5.408	22.938	168.936	118.781	3.566	19.794

* milers de persones en mitjanes anuals.

Font: INE, enquesta de població activa.

A continuació analitzarem l'evolució al llarg d'aquest darrer any dels ocupats i, dins aquest grup, dels assalariats, amb relació al sector d'activitat i al sexe. En el quadre II-20 es recullen les dades que demostren que, en l'ocupació en el sector serveis, hi participen homes i dones en una proporció molt similar, i quan ens referim a les persones ocupades en règim d'assalariats la participació femenina s'incrementa; ambdós percentatges han augmentat lleugerament respecte de l'any anterior. Això ens mostra que, en el sector serveis, hi ha una forta presència del col·lectiu femení. El cas contrari succeeix en els altres sectors d'activitat. Per exemple, en el sector de l'agricultura més del 89% dels ocupats són homes, cosa que demostra la baixa participació de la dona en aquesta activitat, participació que, al mateix temps que és molt baixa, s'ha vist fortament reduïda respecte de l'any 2002. Si ens referim als treballadors assalariats en l'agricultura, aquests percentatges es mantenen en uns nivells molt semblants, si bé en aquest cas al llarg de l'any 2003, no hi ha hagut un descens en la participació femenina, sinó que el nombre tant de dones com d'homes ocupats

en règim d'assalariats ha augmentat. Respecte del sector de la construcció, com és habitual, la presència masculina hi és molt més important, malgrat que aquest any el nombre total d'homes ocupats, com el d'assalariats, ha sofert un fort descens i l'ocupació de dones ha augmentat. Finalment, en el sector industrial, en el qual l'ocupació ha augmentat respecte del 2002, també és destacable que el percentatge d'homes ocupats és notablement superior al de dones, en qualsevol dels règims. Per acabar, i com a resum, un 3% del nombre total d'homes ocupats treballen en l'agricultura; un 11,7%, en la indústria; un 21,24%, en la construcció, i un 64,03%, en el sector serveis. Aquests percentatges, en el cas de les dones, són del 0,5%, del 6,46%, del 3,01% i del 90,02%, respectivament. (Vegeu el quadre II-20)

1.2.4. L'ATUR REGISTRAT, LES DEMANDES D'OCUPACIÓ I LES COL·LOCACIONS REGISTRADES

L'atur que s'ha registrat l'any 2003 és una dada que mereix una atenció especial. En el gràfic II-6 es mostra com ha evolucionat

QUADRE II-20. OCUPATS I ASSALARIATS PER SECTORS ECONÒMICS I PER SEXES, ILLES BALEARS (2002-2003)*

	Ocupats				Assalariats			
	Homes		Dones		Homes		Dones	
	2003 (milers)	% var. 03/02	2003 (milers)	% var. 03/02	2003 (milers)	% var. 03/02	2003 (milers)	% var. 03/02
Total	227,4	0,8	159,3	4,3	172,5	-2,9	138,6	3,6
Agricultura	6,9	27,9	0,8	-59,4	2,9	32,1	0,5	28,9
Indústria	26,6	5,1	10,3	12,0	21,9	3,1	9,2	14,1
Construcció	48,3	-10,6	4,8	36,9	36,2	-17,7	2,9	19,5
Serveis	145,6	3,4	143,4	3,9	111,5	1,1	126,0	2,5

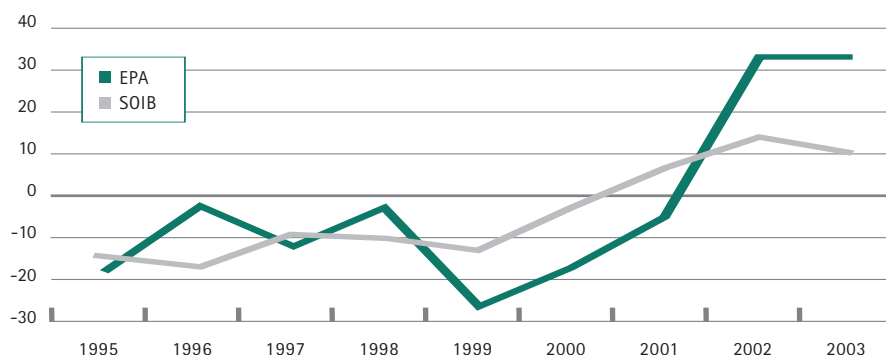
* milers de persones en mitjanes anuals.

Font: INE, enquesta de població activa.

aquesta variable des de mitjan dècada dels noranta. Com a primera conclusió es pot afirmar que, a partir de l'any 2000, s'observa que les xifres d'atur augmenten d'una manera sostinguda. Si prenem l'EPA com a font, l'augment en el nombre d'aturats l'any 2003, respecte del que es va registrar el 2002, és d'un 32,37% (en passar de 29.793 aturats a 39.438; és a dir, hi ha 9.645 aturats més que l'any passat). Si

utilitzam com a font l'atur que s'ha registrat a les oficines del Servei d'Ocupació de les Illes Balears (SOIB), aquest augment, malgrat que és considerable, ha estat inferior, entorn d'un 10,87%, respecte de l'any 2002. Segons aquesta font, aquest any s'han registrat 28.734 aturats, enfront dels 25.917 de l'any anterior. (Vegeu el gràfic II-6)

Gràfic II-6
Evolució de l'atur segons les dades de l'EPA i del SOIB: Illes Balears (1995-2003)

Font: INE (EPA) i SOIB

L'atur que s'ha registrat a la nostra comunitat correspon a categories diferents: per un costat, trobam un petit percentatge que, com per tot, correspon a l'anomenat atur friccional (és a dir, una petita part d'atur residual que difícilment es pot evitar); un percentatge elevat que es correspon a l'atur estacional (a causa de la nostra especialització productiva; és a dir, l'atur que varia segons l'activitat existent en cada època de l'any), i un atur que ens permetem categoritzar com a keynesià o cíclic.

D'altra banda, d'acord amb el que hem comentat i les dades anteriors, s'observa que l'any 2003 ha continuat la tendència dels anys anteriors que mostra un descens en el nombre de col·locacions. El cas contrari ha succeït en les demandes de treball, que mostren aquest any, una vegada més, una tendència creixent. En aquest cas, si bé com a mitjana anual es veu clarament aquest augment, s'ha de tenir en compte que, al igual que succeeix amb la variable atur, aquesta és una variable amb un fort comportament estacional, d'acord amb les

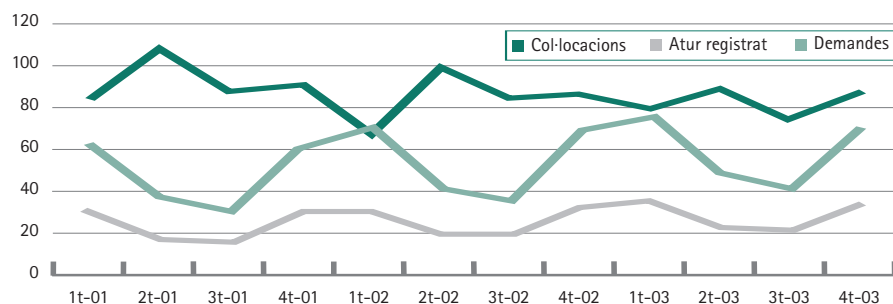
pautes que segueix l'activitat principal de la nostra economia. (Vegeu el gràfic II-7)

1.2.5. LA CONTRACTACIÓ

La contractació realitzada l'any 2003, un altre any més, mostra la tendència decreixent que es dona des de l'any 2000. Dels 340.072 contractes que s'han registrat, un 11% (37.278) varen ser indefinits. En tot cas, el número de contractes indefinits és de 2,4 punts per sobre de la mitjana espanyola. Un 88% (299.701) foren de caràcter temporal. No obstant el fort pes de la contractació temporal, és interessant assenyalar que el nombre de contractes indefinits ha augmentat un 5,26% respecte dels que es formalitzaren al llarg del 2002, mentre que els de duració determinada han disminuït un 3,34%.

D'entre els contractes indefinits, el 56,2% han estat contractes a temps complet i el 43,8%, contractes a temps parcial. Aquests darrers són els que han sofert un

Gràfic II-7
Atur registrat, demandes de treball i de col·locacions:
Illes Balears (2001-2003) (en milers)

Font: SOIB

creixement més important (13,48%) respecte dels contractes d'aquest tipus que es varen registrar l'any 2002. Dins la modalitat de contracte indefinit a temps complet, l'únic tipus que ha augmentat respecte de l'any anterior ha estat el de conversió a indefinit; la resta de contractes (ordinaris, a discapacitats i de foment de l'ocupació) han disminuït. Pel que fa als contractes indefinits a temps parcial, el comportament de les distintes modalitats ha estat molt similar: ambdós tipus de contractes han augmentat respecte de l'any anterior. Això no obstant, la modalitat de fix discontinu segueix destacant en volum, ja que significa el 65,9% d'aquest tipus de contracte.

Per un altre costat, entre els contractes temporals que s'han registrat el 2003 -la

meitat dels quals tingueren una duració inferior als tres mesos-, el 79,4% (237.901 contractes) foren a temps complet. Dins aquest grup, cal destacar la importància, en volum, dels contractes eventuais per circumstàncies de la producció i els d'obra i servei. Malgrat això, aquestes dues modalitats de contracte cada any van perdent representació respecte del nombre global de contractació temporal.

Els contractes formatius registrats l'any 2003 -que únicament representen el 0,9% del total de contractes- han estat molt similars en nombre a l'any anterior: 3.093, respecte dels 3.261 que es registraren el 2002, la qual cosa suposa una reducció del 6%. (Vegeu el quadre II-21)

QUADRE II-21. CONTRACTES REGISTRATS, PER MODALITAT DE CONTRACTACIÓ: ILLES BALEARS (2000-2003)

	2000	2001	2002	2003	Var. 03/02	Var. (%)
Contractes indefinits						
A temps complet						
Ordinaris	8.339	7.759	6.935	6.584	-351	-4,52
Discapacitats	261	302	187	140	-47	15,56
Foment de l'ocupació	9.456	4.790	3.685	3.458	-227	4,74
Conversió a indefinit	3.450	12.157	9.866	10.775	909	7,48
Subtotal de contractes a temps complet	21.506	25.008	20.673	20.957	284	1,14
A temps parcial						
Temps parcial	3.865	3.670	5.042	5.566	524	14,28
Fix discontinu	9.193	8.888	9.586	10.755	1.169	13,15
Subtotal de contractes a temps parcial	13.058	12.555	14.628	16.321	1.693	13,48
Subtotal de contractes indefinits	34.564	37.563	35.301	37.278	1.977	5,26

continua

QUADRE II-21. CONTRACTES REGISTRATS, PER MODALITATS DE CONTRACTACIÓ, ILLES BALEARS (2000-2003)

	2000	2001	2002	2003	Var. 03/02	Var. (%)
Contractes de durada determinada						
A temps complet						
Obra i servei	79.507	82.075	74.122	71.975	-2.147	-2,62
Eventual per circumstàncies de la producció	191.735	185.608	162.075	148.311	-13.764	-7,42
Interinitat	14.774	14.542	14.493	15.734	1.241	8,53
Jubilació esp. 64 anys	56	45	38	36	-2	-4,44
Discapacitats	192	201	187	242	55	27,36
Discapacitats en CEE	210	210	31	43	12	5,71
Altres	2.547	2.613	1.318	1.560	242	9,26
Subtotal de contractes a temps complet	289.021	285.294	252.264	237.901	-14.363	-5,03
A temps parcial						
Temps parcial	57.556	58.143	58.851	61.658	2.807	4,83
Jubilació parcial	0	0	29	93	64	
Relleu	41	51	38	49	11	21,57
Subtotal de contractes a temps parcial	57.597	58.194	58.918	61.800	2.882	4,95
Subtotal de contractes de durada determinada	346.618	343.488	311.182	299.701	-11.481	-3,34
Contractes formatius						
Formació	2.627	2.065	2.391	2.188	-203	-9,83
Pràctiques a temps complet	755	580	682	705	23	3,97
Pràctiques a temps parcial	140	154	188	200	12	7,79
Subtotal de contractes formatius	3.522	2.799	3.261	3.093	-168	-6,00
Total de contractació	384.704	383.850	349.744	340.072	-9.672	-2,52

Font: SOIB.

Les ocupacions més contractades són les de cambrers, en sentit ampli, que aquest any 2003 han suposat la formalització de 42.405 contractes (un 12,5% del total de contractació), seguits per personal de neteja (41.539 contractes, un

12,2%) i picapedrers (31.268 contractes, un 9,2%). Per tant, quasi el 40% dels contractes es concentren en aquestes tres ocupacions. És interessant, una vegada més, que el nombre de contractes relacionats amb el sector de la cons-

trucció ha disminuït respecte de l'any anterior: els de picapedrers han estat un 12% menys que el 2002, i els de peons de la construcció, un 12,4% menys. També el nombre de contractes que s'han fet en les dues ocupacions principals -cambrers i personal de neteja- ha estat un poc inferior als de l'any passat: un 1,2% i un 2,4% menys, respectivament. L'única de les ocupacions principals en què el nombre de contractes formalitzats aquest any ha estat superior a l'any passat és el col·lectiu de cuiners. (Vegeu el quadre II-22)

La contractació a través d'empreses de treball temporal (ETT) ens mostra també la mateixa tendència lleugerament

decreixent. El més destacat és que s'han reduït els contractes eventuais, els quals al llarg dels anys anteriors eren més del 60% dels contractes registrats per empreses de treball temporal, mentre que el 2003 s'han reduït un 26,92%, en passar a representar únicament el 46,5% d'aquest tipus de contractació. Si observem la contractació per mesos, el més significatiu és que la reducció més important ha tingut lloc en els mesos de juliol i d'agost, mesos en què habitualment la contractació és molt més alta. Això no obstant, els contractes per obra i servei i els d'interinitat han experimentat un fort creixement respecte dels anys anteriors. (Vegeu el quadre II-23)

QUADRE II-22. LES 10 OCUPACIONS MÉS CONTRACTADES L'ANY 2003

	Absoluts	%	Acumulat
Cambrers, bàrmans i assimilats	42.405	12,5	12,5
Personal de la neteja d'oficines i hotels	41.539	12,2	24,7
Picapedrers	31.268	9,2	33,9
Taquígrafs i mecanògrafs	25.755	7,6	41,5
Dependents	25.470	7,5	49,0
Peons de la construcció	24.896	7,3	56,3
Peons del transport i la descàrrega	13.677	4,0	60,3
Cuiners	12.148	3,6	63,9
Conductors de maqu. movim. material	8.953	2,6	66,5
Peons de la indústria manufacturera	5.995	1,8	68,3
Total	232.106	68,3	—

Font: SOIB.

QUADRE II-23. NOMBRE DE CONTRACTES DE POSADA A DISPOSICIÓ A LES ETT REGISTRADES A LES BALEARS, PER MODALITATS CONTRACTUALS (2000-2003)					
	Obra i servei	Eventual	Interinitat	Interinitat en p. selecció	Total
2000	3.237	4.481	120	8	7.846
2001	2.762	4.531	68	14	7.375
2002	2.815	4.554	107	0	7.476
2003	3.693	3.328	129	2	7.152
gener	133	99	6	1	239
febrer	102	113	11	0	226
març	178	227	5	0	410
abril	319	274	10	1	604
maig	559	413	14	0	986
juny	540	415	16	0	971
juliol	439	370	15	0	824
agost	267	433	17	0	717
setembre	350	469	10	0	829
octubre	411	294	8	0	713
novembre	214	113	7	0	334
desembre	181	108	10	0	299

Font: Conselleria de Treball i Formació.

El total de treballadors estrangers que s'han registrat a les Balears al llarg de l'any 2003 és de 42.833 persones, cosa que significa un increment substancial respecte dels anys anteriors.⁹ El nombre de contractes que s'han formalitzat és de 66.635, superior també al de l'any passat i en la mateixa línia creixent respecte dels registrats els anys anteriors. En el cas de les Balears, un 35,4% dels contractes han afectat treballadors procedents de l'Europa occidental, a diferència del conjunt de l'Estat, on aquest col·lectiu només representa el 14,5% dels contractes. Aquesta diferència és deguda que la major part d'aquests treballadors es con-

centren en l'activitat turística que, en el cas de la nostra comunitat, té un pes molt superior que a la resta del país. Per ordre d'importància, l'altra zona de procedència de treballadors estrangers és Amèrica central i del Sud. El nombre de contractes que s'han realitzat a treballadors procedents d'aquesta àrea ha estat de 20.058, cosa que representa un 30,1% dels contractes a estrangers, i cal assenyalar que és el col·lectiu que ha augmentat més, tant en termes absoluts com en termes percentuals. En el cas del conjunt estatal, aquest és el col·lectiu de treballadors estrangers que té més pes. (Vegeu el quadre II-24)

9. Sobre l'evolució dels treballadors estrangers afiliats a la Seguretat Social, vegeu l'apartat 1.1.1.

QUADRE II-24.¹⁰ NOMBRE DE CONTRACTES REGISTRATS A TREBALLADORS ESTRANGERS A LES BALEARS I A ESPANYA, PER ZONES DE PROCEDÈNCIA (2003)

	Illes Balears		Espanya	
	Absoluts	%	Absoluts	%
Europa occidental	23.600	35,4	223.051	14,5
Europa de l'Est	2.020	3,0	122.050	7,9
Magrib	11.579	17,4	380.531	24,7
Resta d'Àfrica	5.095	7,6	113.223	7,4
Amèrica del Nord	132	0,2	2.973	0,2
Amèrica central i del Sud, i Carib	20.058	30,1	557.955	36,3
Altres	4.151	6,2	139.387	9,1
Total	66.635	100,0	1.539.170	100,0

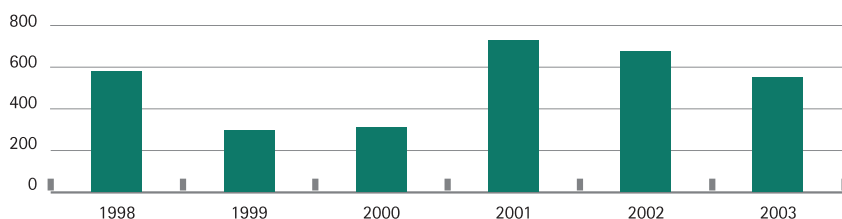
Font: INEM-SOIB.

1.2.6. L'EXTINCIÓ I ELS ACOMIADAMENTS

Es un fet positiu que l'any 2003 el nombre de treballadors afectats per mesures d'extinció en expedients autoritzats ha estat de 547, la qual cosa suposa una reducció del 18,7% respecte del 2002 i, segueix una clara tendència decreixent respecte dels expedients que es tramiten el 2001. (Vegeu el gràfic II-8)

Les conciliacions individuals en matèria d'acomiadaments es reduïren molt notablement al llarg del 2003. Aquestes conciliacions foren 1.173, la qual cosa representa una reducció del 69,6% respecte de l'any 2002, any que ja s'havien reduït en un 40% respecte de l'any 2001. Aquest procés decreixent que comença el 2002 es deu a la conciliació individual que comença a assumir el TAMIB aquest any. (Vegeu el gràfic II-9)

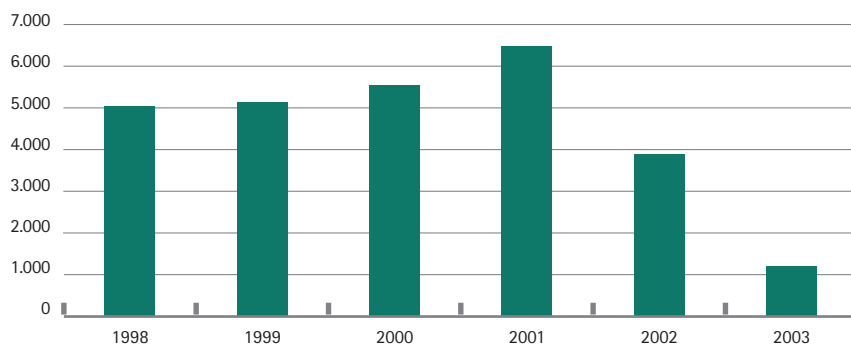
Gràfic II-8
Treballadors afectats per les mesures d'extinció en expedients autoritzats a les Illes Balears

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials (MTAS).

10. Vegeu el quadres II-5A i II-5B.

Gràfic II-9

Conciliacions individuals en matèria d'acomiadament a les Illes Balears

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials.

1.3.

LA NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA

En aquest apartat, en primer lloc, es farà una anàlisi comparativa de la negociació col·lectiva de les Balears amb relació al conjunt de l'Estat espanyol i, a continuació, s'especificaran les característiques principals de la negociació col·lectiva a les Illes Balears.

1.3.1. ANÀLISI COMPARADA DE LES BALEARS AMB RELACIÓ A ESPANYA

Durant l'any 2003, a les Balears se signaren 77 convenis col·lectius, 13 més que l'any passat i afectaren 174.566 treballadors. D'aquests, 56 foren convenis d'empresa. A la resta de l'Estat el total de convenis formalitzats va ser de 4.653, dels quals 3.500 foren d'empresa.

El quadre II-25 ens mostra que a les Balears, atesa l'estructura productiva, el nombre de convenis signats fou, com és habitual, molt inferior a la mitjana estatal, ja que representa un 1,7% del total de convenis subscrits al conjunt d'Espanya, atès que els 2 o 3 convenis regionals més importants cobreixen gran part de la població laboral. Això no obstant, la cobertura de la negociació col·lectiva és, en el cas balear (del 56,11%), superior que al conjunt de l'Estat (del 48,12%). De totes maneres, segons indica la memòria del CES per a Espanya, aquestes dades s'han d'agafar amb molta cautela. Efectivament, la manera peculiar amb la qual es confecciona l'estadística de convenis col·lectius, afegit al fet que a les Illes Balears moltes activitats estan cobertes per convenis col·lectius estatals i convenis de vigència plurianual, ens condueix a determinar que la cobertura real de la negociació col·lectiva es troba a l'entorn del 90%.¹¹ (Vegeu el quadre II-25)

11. Vegeu: Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España en 2002, CES del Regne d'Espanya, Madrid, 2003, p. 327.

QUADRE II-25. CONVENIS, TREBALLADORS AFECTATS I AUGMENT SALARIAL PACTAT, SEGONS ÀMBIT FUNCIONAL PER COMUNITAT AUTÒNOMA, (2003)

	Total de convenis			Convenis d'empresa			Convenis d'altres àmbits		
	Convenis	Treballadors	Augment salarial	Convenis	Treballadors	Augment salarial	Convenis	Treballadors	Augment salarial
Andalusia	772	1.327.762	3,95	579	77.301	3,35	193	1.250.461	3,98
Aragó	204	191.961	4,05	149	31.337	4,04	55	160.624	4,06
Astúries	148	125.637	3,92	117	33.668	4,15	31	91.969	3,84
Balears	83	198.200	4,10	61	7.011	4,00	22	191.189	4,10
Canàries	226	298.505	3,94	190	21.048	2,88	36	277.457	4,02
Cantàbria	129	59.326	3,84	100	14.249	3,86	29	45.077	3,84
Castella- La Manxa	222	192.608	4,18	149	17.943	3,20	73	174.665	4,28
Castella i Lleó	439	281.348	3,82	267	31.766	3,70	172	249.582	3,84
Catalunya	744	1.597.668	3,33	598	119.246	3,56	146	1.478.422	3,31
C. Valenciana	405	701.801	3,55	272	37.007	3,25	133	664.794	3,57
Extremadura	95	170.710	3,31	66	10.915	2,57	29	159.795	3,36
Galícia	392	329.556	4,00	300	51.306	3,70	92	278.250	4,06
Madrid	384	764.058	3,49	327	99.774	3,35	57	664.284	3,51
Múrcia	96	184.383	3,80	55	5.001	3,46	41	179.382	3,81
Navarra	133	102.736	4,80	101	16.212	4,18	32	86.524	4,91
País Basc	432	321.958	4,03	342	52.344	3,83	90	269.614	4,07
La Rioja	58	32.581	4,20	39	5.805	3,78	19	26.776	4,29
Ceuta i Melilla	53	10.683	3,57	41	1.781	3,88	12	8.902	3,51
Espanya	5.015	6.891.481	3,85	3.753	633.714	3,62	1.262	6.257.767	3,88

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials. Estadística de Convenios Colectivos de Trabajo.

1.3.2. LA NEGOCIACIÓ COL·LECTIVA A LES ILLES BALEARS

Amb referència a la negociació col·lectiva a les Balears, l'1 de maig del 2004 estaven tancats definitivament, en totes les clàusules, 25 convenis, que afecten aproximadament 232.351 treballadors. De l'anàlisi d'aquests convenis, es desprèn el següent:¹²

a) Salariis

L'increment salarial mitjà pactat en els diferents convenis sectorials de les Illes Balears ha estat l'any 2003 del 3,71%. Si es compara amb els objectius salarials establerts des de les organitzacions sindicals es pot veure que, en termes generals, els increments salarials marcats s'han assolit en gran manera. De fet, el 16% dels convenis que afecten el 47,61% dels treballadors han pactat una millora salarial inferior al 3%, cosa que suposa una millora de menys d'un punt de poder adquisitiu respecte de la inflació inicial prevista pel Govern central, que era del 2%.¹³ El 40% del total de convenis que afecten el 27,16% dels treballadors han negociat increments salarials superiors al 3% i inferiors al 3,75%. El 28% dels convenis que afecten el 23,25% dels treballadors han assolit increments salarials importants, que van del 4% i al 4,5%. I el 16% de convenis restants que, en aquest cas, només afecten l'1,98% dels treballadors han aconseguit millores salarials molt considerables, d'entre el 4,5% i el 5%.

b) Jornada

El 76% dels convenis han establert la jornada màxima en termes anuals, mentre que el 24% restant l'han establert en termes setmanals.

La jornada anual mitjana pactada ha estat de 1.784,63 hores i la jornada mitjana en còmput setmanal, de 39,5 hores.

c) Complement per antiguitat

El 72% dels convenis preveuen complements salarials per fidelitat a l'empresa malgrat que en diferents percentatges, per a tots els treballadors que hi poden estar afectats. El 16% no preveuen cap complement salarial d'aquest tipus. I el 12% ho regulen de manera parcial, depenent de l'any d'ingrés a l'empresa.

d) Complement a les prestacions per incapacitat temporal

La major part dels convenis, el 81%, recullen complements a les prestacions per incapacitat temporal. El 53,38% d'aquests convenis fan referència a tots els casos d'incapacitat; el 23,8% només recullen aquests complements per als casos d'accident de treball o de malaltia professional; el 4,76%, en cas d'accident, però amb requisits, i el 19% no preveu cap tipus de complement.

12. Font: Servei d'Estudis de la UGT, en base a la publicació del SOIB.

13. La inflació que preveia el Govern central era del 2% i la inflació real en data 31 de desembre de 2003 es va situar en el 2,6%. La desviació d'un 0,6% entre l'una i l'altra suposa que els convenis que no havien incorporat clàusules de revisió salarial no han pogut mantenir les millores de poder adquisitiu que es pactaren sobre l'IPC previst.

e) Estabilitat

Els darrers convenis incorporen menys clàusules d'estabilitat en l'ocupació o de penalització de la contractació temporal.

f) Salut laboral

En aquest apartat es fa referència al desenvolupament i a l'adaptació que fan els distints convenis en l'àmbit d'aplicació de la Llei de prevenció de riscos laborals i els reglaments corresponents.

Cal dir que en els convenis signats es troben textos molt diferents a l'hora de tractar la seguretat i la salut dels treballadors. La major part només recullen les clàusules més tradicionals, com són el reconeixement mèdic anual, l'obligació de contractar una pòlissa que cobreixi les diferents contingències una vegada aparegut el mal...; mentre que altres convenis encara recullen complements salarials per penalitat, per toxicitat o per perill.

Finalment, s'ha de assenyalar que quasi la meitat dels convenis (el 46,61%) recullen la creació de comissions paritàries de salut laboral.

g) Submissió al TAMIB

El 92% del convenis tenen clàusules de submissió al Tribunal d'Arbitratge i Mediació de les Illes Balears (TAMIB).

h) Previsió social complementària

El 68,4% dels convenis signats a les Balears recullen compromisos de previsió social complementària. Seria convenient que el marc regulador d'aquesta matèria donés

sol·lució als problemes que planteja l'externalització dels compromisos.

1.4.

LA SINISTRALITAT LABORAL

L'índex d'incidència de sinistralitat laboral presenta una clara millora a Balear al llarg del trienni 2001-2003 (vegeu el quadre II-26). Altrament, una anàlisi de la sinistralitat laboral per comunitats autònomes ens mostra que les Illes Balears se situen un any més al capdavant de tot l'Estat en el nombre d'accidents; és a dir, l'índex de sinistralitat de les Illes torna a ser el més alt de tot el país. En el cas de Balears aquest fet ve determinat perquè és la Comunitat Autònoma que presenta el major índex de sinistralitat d'accidents lleus (16,5 punts per sobre de la mitjana espanyola). A més a més, els accidents lleus representen el 98,75% del total dels accidents laborals de Balears. Malgrat el que havíem comentat abans, en referir-nos a una certa millora des del començament del 2001, la posició relativa de les Illes Balears pel que fa als accidents laborals, tot i que ha iniciat un procés de millora, encara no ha aconseguit situar-se en els nivells de la resta de l'Estat.¹⁴ (Vegeu el quadre II-26)

Al llarg del 2003, el nombre total d'accidents en jornada laboral va reduir-se un 11,4%, la qual cosa ens confirma la tendència decreixent que ja s'inicià l'any passat. Aquesta millora pot ser deguda, per un costat, al fet que una gran part dels accidents tenen lloc en activitats rela-

14. Vegeu: Memòria del CES 2002, p. 333 i 334.

QUADRE II-26. SINIESTRALITAT LABORAL PER COMUNITAT AUTÒNOMA (2001-2003)												
Llocs	Index d'incidència llocs	Greus	Index d'incidència greus	Mortals	Index d'incidència mortals	Total	P. afiliada	Index d'incidència 2003	Index d'incidència 2002	Index d'incidència 2001	Index d'incidència 1995	
Andalusia	138.581	60,56	2.697	117,86	164	7,17	141.442	2.288.228	61,81	69,27	69,19	52,00
Aragó	20.548	51,66	228	57,32	32	8,05	20.808	397.748	52,31	55,81	58,93	55,70
Astúries	20.425	69,50	265	90,17	33	11,23	20.723	293.884	70,51	77,04	85,17	96,20
Balears	25.214	81,26	309	99,58	9	2,90	25.532	310.302	82,28	93,01	100,63	74,20
Canàries	44.205	73,12	353	58,39	33	5,46	44.591	604.571	73,75	81,78	83,48	76,50
Cantàbria	9.887	62,03	147	92,23	23	14,43	10.057	159.383	63,09	66,09	69,51	58,60
Castella- La Manxa	37.841	79,55	510	107,22	65	13,66	38.416	475.676	80,76	83,68	84,50	55,70
Castella i Lleó	41.932	61,90	580	85,62	47	6,94	42.559	677.418	62,82	65,76	66,30	63,50
Catalunya	167.812	68,40	1.626	66,28	151	6,15	169.589	2.453.412	69,12	76,67	80,82	55,40
C. Valenciana	98.245	70,42	1.052	75,41	119	8,53	99.416	1.395.071	71,26	79,24	88,48	68,40
Extremadura	14.061	47,75	275	93,38	24	8,15	14.360	294.494	48,76	55,84	53,70	41,00
Galícia	45.090	59,16	1.006	131,99	94	12,33	46.190	762.193	60,60	64,02	63,89	49,50
Madrid	130.576	60,35	1.311	60,59	113	5,22	132.000	2.163.690	61,00	62,19	63,50	45,80
Múrcia	24.532	60,60	306	75,59	33	8,15	24.871	404.820	61,43	74,42	81,75	83,20
Navarra	12.654	62,55	214	105,78	20	9,89	12.888	202.300	63,70	69,27	78,15	70,70
País Basc	48.413	69,96	431	62,28	68	9,83	48.912	692.030	70,67	75,37	78,03	70,00
La Rioja	5.984	63,74	60	63,91	2	2,13	6.046	93.887	64,39	65,15	70,64	59,60
Ceuta	779	54,10	10	69,45	3	20,83	792	14.400	55,00	75,84	70,24	—
Melilla	530	42,25	15	119,56	0	0,00	545	12.546	43,44	45,83	46,94	—
Nacional	887.309	64,79	11.395	83,20	1033	7,54	899.737	13.696.051	65,69	71,38	74,42	—

Font: M. Parellada i G. Garcia, (2004) i SOIB.

cionades amb la construcció, activitat que, com hem pogut comprovar abans, s'ha vist afectada per una baixada de l'activitat i, en conseqüència, del nombre d'ocupats. Per un altre costat, és deguda a una major consciència en la cultura preventiva i a la major exigència de les administracions en el control i en el compliment de la normativa existent pel que fa al cas, específicament en aquest sector productiu. (Vegeu el quadre II-27)

El nombre d'accidents s'ha reduït en el cas dels accidents que tenen la consideració de lleus, que han estat un 12,5% menys que l'any passat, i un 17,5% menys respecte dels que es registraren el 2001. Si observam en el gràfic II-10 l'evolució d'aquest tipus d'accident, que és el majoritari, es veu que des de mitjan dècada dels noranta comença una tendència creixent que es manté estable entre l'any 1999 i l'any 2000, i que afortunadament comença a decreixer ràpidament a partir del 2000. (Vegeu el gràfic II-10)

El contrari ha succeït en el cas d'accidents considerats greus, que aquest any han

estat un 36,1% més que l'any 2002. En el gràfic II-11 s'observa l'evolució històrica d'aquest indicador de sinistralitat, que ens mostra que la pujada en el nombre d'aquest tipus d'accidents que es produí l'any 1997, si bé es va reduir lleugerament els anys 1998 i 1999, els darrers anys s'ha mantingut més o menys estable, tret de l'any passat, que sí es notà el descens d'aquest tipus d'accidents. (Vegeu el gràfic II-11)

Pel que fa als accidents mortals, cal destacar que les Illes Balears presenten el segon índex de sinistralitat més baix de tot l'Estat, registre només millorat per La Rioja.

L'any 2003 moriren 9 treballadors en accidents laborals, 5 més que el 2002.*

Malgrat tot (és un punt molt difícil de comentar per la claríssima transcendència que té), podem dir que el nombre de morts d'aquest tipus que es produïren al llarg del 2003 és inferior a les defuncions que es produïren de mitjana en els anys precedents. (Vegeu el gràfic II-12)

QUADRE II-27. ACCIDENTS EN JORNADA DE TREBALL, AMB BAIXA, SEGONS EL GRAU DE LESIÓ. BALEARS (2001-2003)

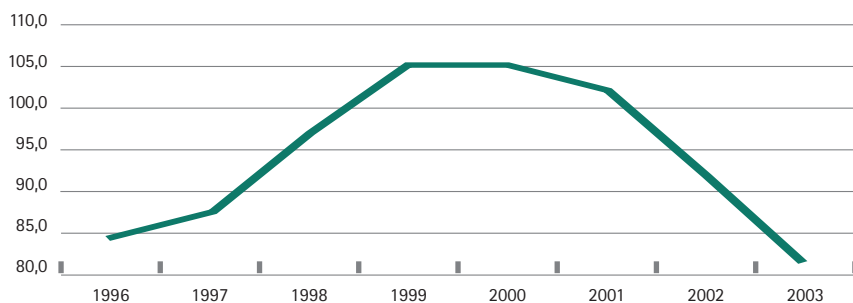
	2001	2002	2003	Variació 02/03	(%)
Lleus	30.321	28.577	25.214	-3.363	-11,8
Greus	307	227	309	82	36,1
Mortals	23	4	9	5	125,0
Total	30.651	28.808	25.532	-3.276	-11,4

Font: Institut de Salut Laboral de les Illes Balears (ISLIB) i MTAS.

* Les causes d'aquest accidents segons l'ISLIB són: 5 infarts en el lloc de treball; 3 per caiguda d'altura i despenjament de càrrega; 1 per enfosament de l'embarcació.

Gràfic II-10

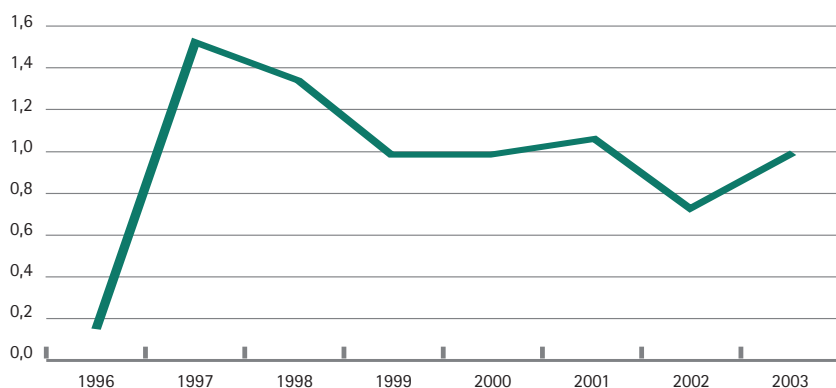
**Evolució de la incidència d'accidents en la jornada de treball, amb baixa,
a les Illes Balears: accidents lleus
(nombre d'accidents per cada 1.000 treballadors)**

Font: Institut de Salut Laboral de les Illes Balears

Gràfic II-11

**Evolució de la incidència d'accidents en la jornada de treball, amb baixa,
a les Illes Balears: accidents greus
(nombre d'accidents per cada 1.000 treballadors)**

Font: Institut de Salut Laboral de les Illes Balears

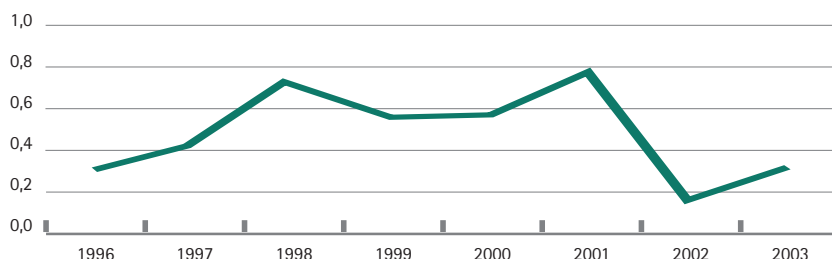
El nombre d'accidents en relació amb les persones ocupades -és a dir, l'índex d'incidència- fou de 82,28 per cada 1.000 treballadors, 10,7 punts inferior a l'any 2002, i en la línia descendent que ja s'inicià el 2000.

De fet, en tots els sectors d'activitat l'índex d'incidència al llarg del 2003 ha estat menor.

La distribució dels accidents per sectors econòmics mostra una forta concentració

Gràfic II-12

Evolució de la incidència d'accidents en la jornada de treball, amb baixa, a les Illes Balears: accidents mortals (nombre d'accidents per cada 1.000 treballadors)

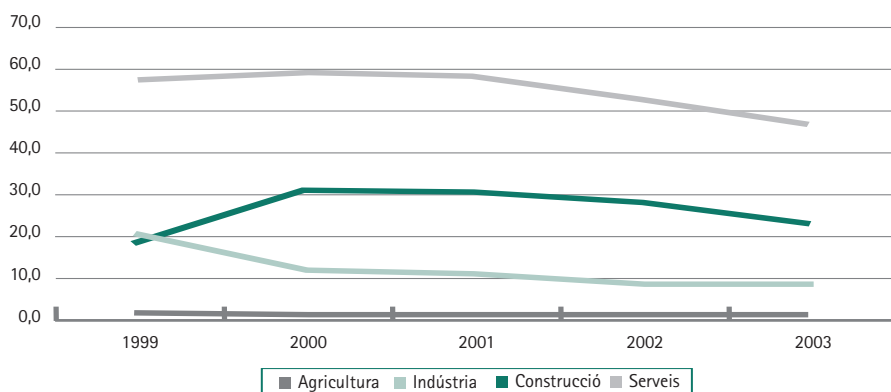
Font: Institut de Salut Laboral de les Illes Balears

en el sector serveis, sector que dona feina al 75% dels treballadors registrats a les Balears; per tant, el 47,9% dels accidents tingueren lloc en feines relacionades amb aquest sector; un 23,6% del total d'accidents es donaren en la construcció; un 8,8%, en la indústria, i l'1% restant, en

l'agricultura. Aquesta distribució d'accidents per sectors d'activitat es correspon amb la distribució de l'ocupació en la nostra economia, molt terciaritzada, amb un fort pes de la construcció i amb una indústria escassa i un sector agrícola mínim. (Vegeu el gràfic II-13)

Gràfic II-13

Índex d'incidència per sectors d'activitat: Illes Balears (1999-2003)

Font: Institut de Salut Laboral de les Illes Balears

1.5.

LES POLÍTIQUES D'OCUPACIÓ¹⁵

En aquest apartat es fa referència al Pla de formació Enllaç. L'any 2000 es posà en marxa el Programa operatiu per a la comunitat autònoma de les Illes Balears, integrat en les intervencions comunitàries per a l'objectiu 3 a Espanya, per a un període comprès entre l'1 de gener del 2000 i el 31 de desembre del 2006. Aquest programa té com a objectiu crear ocupació, al mateix temps que manté les directrius de creixement de l'ocupació i de reducció de l'atur.

En el quadre II-28 es recull el total de les inversions que han dut a terme els diferents tipus d'actuacions, i en el quadre II-29 es recullen aquestes inversions, distribuïdes segons l'entitat per a la qual s'han finançat les accions al llarg d'aquest temps. Així, es pot observar que quasi el 44% de les inversions s'ha destinat a agents socials, percentatge considerablement superior al de l'any passat, i el 37,4% a entitats privades, mentre que, el 2002, el percentatge destinat a aquest tipus d'entitats va ser de quasi el 63%. (Vegeu els quadres II-28 i II-29)

QUADRE II-28. INVERSIONS FETES EN ELS PROGRAMES OPERATIUS SEGONS ELS TIPUS D'ACTUACIONS* (2002-2003)			
Actuacions formatives	Pla formatiu 2002-2003	Act. form., serveis d'orient. i ajudes per a investigadors	Total
2.582.960,34	6.103.118,08	1.546.469,76	10.232.548,18

* Unitats: euros.

Font: Direcció General de Formació. Conselleria de Treball i Formació

QUADRE II-29. INVERSIONS FETES EN ELS PROGRAMES OPERATIUS, PER ENTITATS, ILLES BALEARS* (2002-2003)	
Entitats locals	1.940.957,58
Agents socials	4.464.218,40
Altres entitats	3.827.372,20
Total	10.232.548,18

* Unitats: euros.

Font: Direcció General de Formació. Conselleria de Treball i Formació.

15. Amb referència a les polítiques d'ocupació, vegeu l'apartat 1.5. de la Memòria del CES 2002, p. 336-343.

1.6.

EVOLUCIÓ DE L'ACTIVITAT DEL TRIBUNAL D'ARBITRATGE I MEDIACIÓ DE LES ILLES BALEARS¹⁶

El Tribunal d'Arbitratge i Mediació de les Illes Balears (TAMIB), des que va encetar l'activitat, el 25 de setembre del 1997, s'ha convertit en una referència ineludible en totes les anàlisis serioses de les relacions laborals a les Illes Balears. El Tribunal és un òrgan extrajudicial, autònom i paritari, destinat a dirimir les controvèrsies laborals, individuals, col·lectives i plurals, mitjançant els procediments de conciliació, de mediació i d'arbitratge. Les actuacions que duu a terme estan presidides pels principis d'eficàcia, de senzillesa i de gratuïtat.

Per sostenir el TAMIB es va crear una Fundació, la qual rep tot el finançament del Govern de les Illes Balears.

El TAMIB va obrir les portes a Mallorca el 1997 i, durant l'any 1999, va estendre's a Menorca i a Eivissa. Així doncs, aquest òrgan té l'oficina central a Palma (Mallorca), i dues delegacions.

Originàriament es va pensar que el Tribunal centrà l'activitat en la solució autònoma dels conflictes col·lectius. Posteriorment i de manera progressiva, l'activitat va decantar-se cap a la integració dels conflictes individuals, fins a tractar totes les formes d'extinció de la relació

laboral individual, incloent-hi l'acomiadament disciplinari. Com hem vist, aquesta tendència perfila una voluntat clara de substituir l'SMAC (Servei de Mediació Arbitratge i Conciliació), la qual cosa es palesa en les dades estadístiques.

L'activitat del TAMIB al llarg del 2003 ha estat important, i ha superat la que va dur a terme l'any passat, quan s'activà, per primera vegada, la competència d'aquest òrgan per conèixer la mediació en casos d'extinció contractual a l'illa de Mallorca.

El nombre total d'expedients tramitats el 2003 (és a dir, la xifra anual resultat de sumar els expedients tramitats a l'oficina central i a les dues delegacions del Tribunal) és de 4.130, tots els quals són expedients de conciliació/mediació, mentre que no hi ha cap sol·licitud d'arbitratge. Aquests resultats contrasten amb els que corresponen al 2002, que foren de 3.421 expedients de mediació i 1 d'arbitratge. Amb això, podem dir que l'activitat del TAMIB, considerada globalment, s'ha incrementat en 709 expedients, és a dir, un augment del 20,72%. D'aquests expedients, 4.075 corresponen a conflictes laborals individuals i 55, a conflictes col·lectius, enfront de les dades del 2002, que ens informaven de 3.346 procediments individuals i de 75 expedients col·lectius. Per tant, és rellevant, respecte del 2002, la pujada del nombre de conciliacions/mediacions individuals (un 21,78%), i la disminució de conflictivitat col·lectiva (un 36,36%).

La presentació d'una sol·licitud de procediment de mediació al TAMIB té quatre formes possibles d'acabament del proce-

16. Totes les dades numèriques s'han extret de la Memòria del TAMIB 2003, cedida per la Secretaria/Gerència d'aquest òrgan.

diment iniciat: amb un acord entre les parts, sense acord entre les parts, amb l'arxivament de la sol·licitud (normalment a causa de no comparèixer en la mediació el sol·licitant), i sense efecte (quan qui no hi compareix és la persona a la qual es fa la reclamació). Òbviament, la tramitació efectiva, amb resultat, només es pot atribuir als dos primers casos: amb acord o sense acord. Doncs bé, durant l'any 2003, s'han tramitat efectivament 2.634 expedients (el 63,77% del total), dels quals han acabat amb acord 1.716 (el 65,14%) i sense acord, 918 (el 34,85%). Podem dir que són unes dades més que acceptables.

Els procediments de mediació a Mallorca han estat 3.172, un 46,51% més que el 2002, any que es varen tramitar 2.165 expedients. Una anàlisi d'aquests expedients segons el resultat de l'activitat de conciliació/mediació ens mostra que el 42,52% es varen resoldre amb un acord; en el 23,48% dels casos no s'arribà a cap acord; un 29,22% no tingueren efecte, i en un 4,76% es va arxivar la sol·licitud. (Vegeu el gràfic II-14)

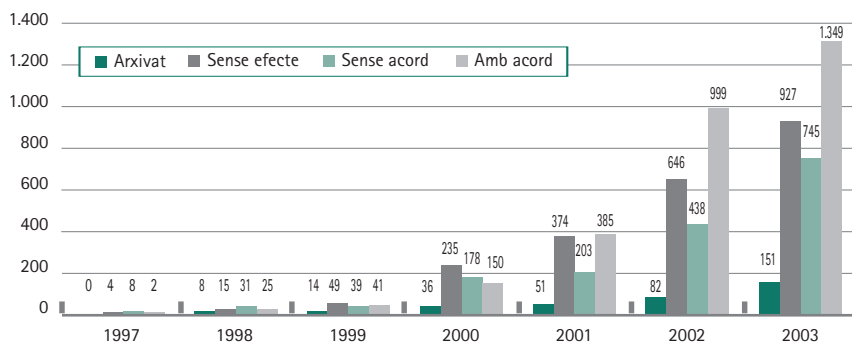
En el cas de l'illa d'Eivissa, es tramitaren 541 expedients, cosa que suposa una forta reducció, del 44,73% respecte de l'activitat que es va dur a terme l'any 2002, que va arribar a la xifra de 783 expedients. D'aquests, un 46,58% dels procediments de mediació es varen resoldre amb un acord, el 16,82% es varen resoldre sense acord, un 33,27% no tingueren efecte i, finalment, en foren arxivats el 3,32%. (Vegeu el gràfic II-15)

Pel que fa a la delegació de Menorca, cal assenyalar, en primer lloc, que també s'ha patit una reducció (menor que Eivissa) en el nombre d'expedients del 2003. Només es tramitaren 417 procediments de mediació, enfront dels 473 de l'any anterior, la qual cosa representa una baixada del 12,05%. Dels expedients tramitats, el 27,57% acabaren amb acord; el 19,66%, sense acord; el 46,28% s'intentaren sense efecte, i el 6,47% s'hagueren d'arxivar. (Vegeu el gràfic II-16)

Per acabar, a banda de les xifres que s'han especificat, cal destacar les qüestions següents:

Gràfic II-14

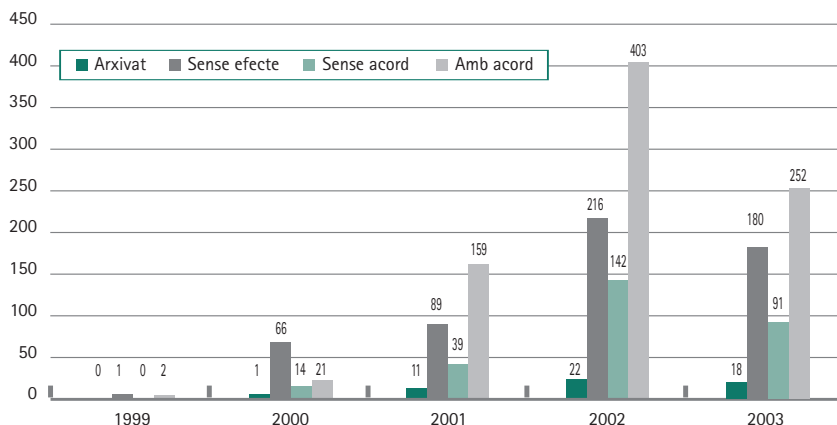
Procediments de mediació segons el resultat: Mallorca (1997-2003)

Font: TAMIB

Gràfic II-15

Procediments de mediació segons el resultat: Eivissa (1997-2003)

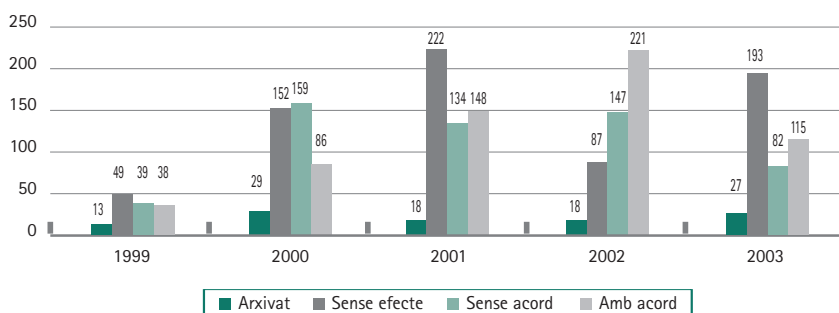
Font: TAMIB

En primer lloc, el TAMIB, durant l'any 2003, ha rebut el suport dels tribunals de justícia de l'àmbit social, atès que els jutjats socials consideren que, quan un conveni col·lectiu s'adhereix al Tribunal, aquesta és l'única instància per resoldre els conflictes entre els treballadors i les empreses, i, d'aquesta manera, s'han rebutjat altres fòrums.¹⁷

En segon lloc, aquest òrgan és considerat la seu de sis comissions paritàries dels convenis sectorials següents: l'ajuda a domicili, el metall, la neteja d'edificis i de locals, el camp, el comerç i l'hoteleria de les Illes Balears, i aquest fet suposa un claríssim assentament institucional i acceptació del TAMIB com a espai neutral de resolució de la conflictivitat laboral.

Gràfic II-16

Procediments de mediació segons el resultat: Menorca (1997-2003)

Font: TAMIB

17. Sentència del Jutjat Social núm. 1 de Palma (Mallorca) de 27 de juny de 2003. Aquesta línia de judici ha estat confirmada per la Sentència de la Sala Social del Tribunal Superior de Justícia de les Balears de 9 de gener de 2004.

2

SEGURETAT SOCIAL

RESUM

La recaptació líquida de la Seguretat Social a les Illes Balears durant l'exercici 2003 ha estat de 1.971,1 milions d'euros (327.964 milions de pessetes), xifra que suposa un increment del 7,7% respecte de l'any anterior.

El nombre total de pensions contributives que s'han percebut a les Illes Balears l'any 2003 és de 151.442, la qual cosa representa l'1,93% del nombre total de pensions contributives de l'Estat espanyol. La contrapartida monetària del total de pensions contributives ha assolit el valor de 1.026,1 milions d'euros, amb un increment del 5,6%. Per comparació a les dades relatives als valors mitjans de les pensions de les diferents comunitats autònomes, les pensions de les Illes Balears s'han situat sempre entre els llocs més baixos de la taula. Només se situen per sota de les Balears: Galícia, Extremadura i Múrcia. Per províncies de l'arc mediterrani, se situen per sobre de les Balears: Barcelona, València, Màlaga i Tarragona.

La pensió mitjana de Mallorca és de 493,91 euros. La de Menorca és de 507,61 euros; la d'Eivissa, de 478,49 euros, i la de Formentera, de 415,31 euros.

La mitjana mensual de les pensions de jubilació és de 557,85 euros; la de les pensions de viduïtat, de 357,59 euros; la de les d'incapacitat permanent, de 590,44 euros; la de les d'orfandat, de 207,15 euros, i les a favor dels familiars, de 215,80 euros.

L'import anual dels subsidis ha estat de 101,9 milions d'euros, amb un increment en relació amb l'any anterior del 10,2%.

Quant a la protecció per atur, la despesa relativa de les prestacions per atur és de 332,7 milions d'euros (55.357 milions de pessetes), xifra que significa una variació del 12,2%. N'ha augmentat el nombre de beneficiaris i, d'altra banda, durant l'exercici 2003 també ha augmentat la cotització de la Seguretat Social un 15,9%, de manera que s'ha assolit una quantia total de 93,9 milions d'euros (15.624 milions de pessetes).

2.1.

INTRODUCCIÓ

En aquest apartat es presenten les dades sobre la recaptació i les despeses de la Seguretat Social i sobre la protecció per atur.

2.2.

LA RECAPTACIÓ DE LA SEGURETAT SOCIAL

La gestió recaptadora de la Seguretat Social la duu a terme la Tresoreria General de la Seguretat Social, com a caixa única del sistema, pel que fa tant a la recaptació voluntària com a l'executiva, sota la direcció, la vigilància i la tutela de l'Estat. Els imports acumulats de la recaptació pressupostària relatius a l'exercici 2003 són els que es recullen en el quadre II-30.

Cal destacar d'aquestes dades que la recaptació líquida ha assolit l'import de 1.968,8 milions d'euros (327.581 milions de pessetes), la qual cosa suposa un increment del 7,7% respecte de l'any anterior.

QUADRE II-30. RECAPTACIÓ DE LA SEGURETAT SOCIAL (2002-2003)

	Recaptació per via voluntària			Recaptació líquida			Recaptació per via executiva		
	2002	2003	02/03	2002	2003	02/03	2002	2003	02/03
	(en milers d'euros)		(%)	(en milers d'euros)		(%)	(en milers d'euros)		(%)
Gener	120.138,25	133.408,01	11,05	126.127,78	141.545,05	12,22	2.333,06	2.653,08	13,72
Febrer	125.970,31	133.555,04	6,02	128.747,46	139.734,01	8,53	2.271,35	2.529,74	11,38
Març	123.112,04	134.266,35	9,06	128.836,28	144.303,90	12,01	2.166,94	2.647,25	22,17
Abril	121.405,96	138.888,56	14,40	139.404,34	154.506,85	10,83	2.416,80	3.228,99	33,61
Maig	138.838,74	133.618,85	-3,76	144.405,79	158.202,03	9,55	2.405,04	2.524,73	4,98
Juny	142.021,38	158.760,13	11,79	160.672,26	174.846,76	8,82	2.933,16	3.318,16	13,13
Juliol	145.003,02	157.515,87	8,63	167.026,07	181.320,55	8,56	3.059,99	2.572,69	-15,92
Agost	149.636,96	159.326,87	6,48	172.350,45	183.915,00	6,71	2.502,83	3.291,64	31,52
Setembre	150.814,19	159.245,36	5,59	174.621,54	181.859,51	4,14	2.996,13	2.405,02	-19,73
Octubre	150.851,93	157.820,65	4,62	174.554,55	182.172,94	4,36	4.065,12	3.755,69	-7,61
Novembre	147.089,33	154.466,60	5,02	169.171,92	175.341,39	3,65	2.803,65	2.951,00	5,26
Desembre	157.525,20	164.349,04	4,33	143.760,40	152.094,46	5,80	2.643,70	3.198,15	20,97
Total	1.672.407,31	1.785.221,33	6,75	1.829.678,84	1.969.842,45	7,66	32.597,77	35.076,14	7,60

Font: Tresoreria General de la Seguretat Social, Direcció Provincial a les Illes Balears.

2.3.

LES DESPESES DE LA SEGURETAT SOCIAL

Aquest apartat estudia l'evolució del nombre de pensions de l'any 2003 en la modalitat contributiva del sistema de la Seguretat Social.

El nombre total de pensions contributives que s'han percebut a les Illes Balears, en data 31 de desembre del 2003, ha estat de 151.442, enfront de les 150.716 de l'any anterior. Aquesta xifra representa l'1,93% del nombre total de pensions contributives de l'Estat espanyol, la xifra del qual en termes absoluts per a aquest mateix any ha estat de 7.854.176, enfront de les 7.790.250 de l'any 2002. (Vegeu el quadre II-31)

Tant en l'àmbit nacional com en la nostra comunitat es pot observar un lleu increment de les prestacions durant l'exercici 2003, el qual, en termes percentuals, se situa en el 0,82% d'increment per al territori nacional, i en el 0,48% per a les Illes,

amb una disminució de 0,64 punts percentuals en l'àmbit de l'Estat espanyol, mentre que a les Illes Balears la disminució és sensiblement inferior (0,56 punts percentuals).

2.3.1. ANÀLISI COMPARATIVA DE LES PENSIONS CONTRIBUTIVES PER COMUNITATS AUTÒNOMES, PER PROVÍNCIES I PER MUNICIPI DE LES BALEARS

En el terreny de les pensions contributives, i per comparació a les dades relatives als valors mitjans de les pensions de les diferents comunitats autònomes, les pensions de les Illes Balears s'han situat sempre entre els llocs baixos de la taula. Per a l'any 2003 la pensió mitjana de les Balears és de 518,6 euros. Només se'n situen per sota Extremadura, Galícia i Múrcia.

D'altra banda, s'ha de dir que només set de les desset comunitats autònomes de l'Estat espanyol presenten un import mitjà de les pensions per sobre del valor de la mitjana estatal. Aquest és el cas de Madrid, el País Basc, Astúries, Navarra, Aragó, Cantàbria i Catalunya. També és el cas per Ceuta i Melilla. (Vegeu el quadre II-32)

**QUADRE II-31. NOMBRE DE PENSIONS A LES ILLES BALEARS I A ESPANYA
(1998-2003)**

	Total de pensions		Var. sobre l'any anterior	
	Illes Balears	Espanya	(%) Illes Balears	(%) Espanya
1998	144.912	7.476.202	1,40	—
1999	146.053	7.561.781	0,79	1,14
2000	148.021	7.649.392	1,35	1,16
2001	149.158	7.678.000	0,77	0,37
2002	150.716	7.790.250	1,04	1,46
2003	151.442	7.854.176	0,48	0,82

Font: Institut Nacional de la Seguretat Social (INSS), Direcció Provincial de les Illes Balears.

QUADRE II-32. PENSIONS CONTRIBUTIVES A LES DIFERENTS COMUNITATS AUTÒNOMES (2002-2003)

Incapacitat permanent Jubilació

	2002				2003			
	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)
Andalusia	173,7	567,98	179,6	622,95	657,0	541,70	664,7	590,01
Aragó	21,1	669,55	21,5	733,43	161,3	591,01	160,6	651,93
Astúries	30,9	764,73	31,8	838,41	163,0	736,54	160,3	805,55
Illes Balears	18,1	556,17	18,6	608,41	87,9	523,98	87,8	575,50
Illes Canàries	24,1	532,24	25,5	583,19	111,1	574,04	113,6	626,12
Cantàbria	11,0	621,12	11,7	699,35	72,8	616,73	72,2	674,52
Castella-la Manxa	26,9	533,47	28,1	587,59	188,7	530,83	188,0	579,89
Castella i Lleó	41,9	623,82	41,9	686,38	353,3	558,41	350,6	611,21
Catalunya	142,7	605,74	143,5	675,66	834,6	599,40	844,6	659,44
Comunitat Valenciana	74,0	541,86	76,8	599,35	443,9	535,20	449,7	586,42
Extremadura	18,1	482,14	18,8	531,75	110,3	496,38	109,6	538,10
Galícia	57,8	507,09	60,1	560,29	430,1	479,89	428,5	523,33
Madrid	61,7	714,39	61,9	777,50	490,1	719,20	501,5	787,33
Múrcia	27,9	482,93	27,7	535,37	110,6	527,41	112,8	573,51
Navarra	9,9	722,4	10,2	795,74	62,2	636,74	63,6	706,17
País Basc	40,4	783,34	40,9	861,94	256,3	761,01	259,3	834,49
La Rioja	5,7	592,84	5,6	652,21	35,3	547,79	35,5	599,37
Ceuta i Melilla	1,6	715,64	1,7	782,30	6,7	683,77	6,8	740,13
Total	787,5	612,1	806,3	660,04	4.575,2	592,22	4.609,9	644,45

Continua

QUADRE II-32. PENSIONS CONTRIBUTIVES A LES DIFERENTS COMUNITATS AUTÒNOMES (2002-2003)

Orfandat i a favor dels familiars

Viduitat

	2002			2003			2003		
	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Import mitjà (en euros)
Andalusia	332,1	356,65	340,4	411,31	64,3	209,33	64,2	265,51	265,51
Aragó	70,7	376,32	71,6	438,43	8,4	248,27	8,2	306,63	306,63
Astúries	79,9	391,03	81,2	469,27	10,1	276,02	10,0	356,56	356,56
Illes Balears	38,8	329,98	39,6	388,37	5,0	195,55	5,0	221,93	221,93
Illes Canàries	60,1	368,50	62,5	424,51	14,2	210,04	14,4	279,00	279,00
Cantàbria	32,3	361,88	32,9	432,86	5,0	245,73	4,9	309,67	309,67
Castella-la Manxa	86,9	368,13	88,5	416,94	13,6	221,22	13,7	269,90	269,90
Castella i Lleó	148,4	356,90	150,8	413,28	21,5	238,94	21,3	292,43	292,43
Catalunya	348,9	369,77	357,8	438,68	35,9	229,04	36,3	283,53	283,53
Comunitat Valenciana	209,9	355,60	215,2	412,71	29,5	210,05	29,7	262,96	262,96
Extremadura	56,6	360,11	57,4	404,28	10,2	210,92	10,3	268,81	268,81
Galícia	165,2	307,21	168,9	360,43	25,9	220,19	25,9	269,92	269,92
Madrid	228,1	411,64	234,3	489,05	33,0	249,82	32,9	296,33	296,33
Múrcia	51,4	344,23	52,9	398,51	8,8	206,75	9,0	267,14	267,14
Navarra	26,4	387,61	27,1	453,14	3,9	255,30	3,9	328,60	328,60
País Basc	118,7	427,22	121,5	512,83	17,5	275,20	17,0	336,70	336,70
La Rioja	14,4	363,15	14,7	419,02	1,8	242,64	1,8	300,27	300,27
Ceuta i Melilla	4,5	384,56	4,6	450,06	1,1	203,50	1,0	259,63	259,63
Total	2.073,3	367,81	2.122,2	430,38	309,7	230,47	268,2	285,01	285,01

Continua

QUADRE II-32. PENSIONS CONTRIBUTIVES A LES DIFERENTS COMUNITATS AUTÒNOMES (2002-2003)

Total de les pensions				
	2002		2003	
	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)	Nombre (en milers)	Import mitjà (en euros)
Andalusia	1.227,1	477,91	1.248,9	527,89
Aragó	261,5	528,34	261,9	588,58
Astúries	283,9	625,94	283,4	695,48
Illes Balears	149,8	466,58	151,2	518,60
Illes Canàries	209,5	485,59	216,2	536,67
Cantàbria	121,1	533,89	121,8	595,85
Castella-la Manxa	316,1	473,00	318,3	521,01
Castella i Lleó	565,1	498,19	564,6	551,07
Catalunya	1.362,1	531,48	1.382,3	593,39
Comunitat Valenciana	757,2	473,41	771,4	525,81
Extremadura	195,2	440,60	196,0	482,61
Galícia	679,0	430,29	683,6	475,88
Madrid	812,9	613,47	830,6	682,40
Múrcia	198,8	459,56	202,5	507,37
Navarra	102,4	566,35	104,8	633,97
País Basc	432,9	651,98	438,6	727,75
La Rioja	57,3	496,05	57,7	548,60
Ceuta i Melilla	14,0	552,26	14,0	609,26
Total	7.745,9	516,94	7.848,0	572,85

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials.

Mitjançant l'anàlisi comparativa dels valors de la pensió mitjana per a cadascun dels conceptes per separat, trobam casos en què la nostra comunitat autònoma se situa entre les tres comunitats amb les pensions més baixes. Aquest és el cas de les pensions mitjanes de jubilació, viduitat, orfandat i a favor dels familiars. També se situa per sota de la mitjana espanyola en el cas de les pensions per incapacitat permanent.

En un nivell major de desagregació, de l'anàlisi de la distribució de la pensió mitjana per províncies es deriva que totes les províncies de l'arc mediterrani, excepte Barcelona, se situen per sota de la mitjana espanyola, i d'aquestes només se situen per sobre de les Balears Tarragona, Màlaga i València. (Vegeu el quadre II-33)

La distribució de l'import total de les pensions contributives per les illes en l'àmbit

QUADRE II-33. DISTRIBUCIÓ PROVINCIAL DE LES PENSIONS (2003)

Províncies amb una pensió mitjana superior a la de l'Estat espanyol			
Província	Abril 2002 Import mitjà	Febrer 2004 Import mitjà	03/02 %
Cadís	526,14	585,74	11,33
Guadalajara	527,29	588,56	11,62
Melilla	529,21	585,33	10,60
Cantàbria	532,94	595,85	11,80
Saragossa	544,56	611,18	12,23
Barcelona	551,19	618,41	12,20
Navarra	564,57	633,97	12,29
Valladolid	566,09	631,68	11,59
Ceuta	570,80	633,19	10,93
Madrid	612,15	682,40	11,48
Àlaba	625,39	704,16	12,60
Astúries	626,47	695,48	11,02
Guipúscoa	641,41	717,41	11,85
Biscaia	663,71	739,53	11,42
Estat	514,86	572,85	11,26
Províncies amb una pensió mitjana inferior a la de l'Estat espanyol			
Ourense	383,80	422,18	10,00
Lugo	389,87	429,30	10,11
Almeria	417,47	459,97	10,18
Zamora	430,37	472,56	9,80
Càceres	430,67	472,26	9,66
Castelló	439,60	490,31	11,54
Àvila	441,94	485,92	9,95
Còrdova	443,35	488,66	10,22
Conca	443,48	487,16	9,85
Badajoz	446,25	490,31	9,87
Lleida	446,41	494,50	10,77
Pontevedra	447,03	498,74	11,57
Jaén	448,63	493,61	10,03
Albacete	452,80	498,88	10,18

Continua

QUADRE II-33. DISTRIBUCIÓ PROVINCIAL DE LES PENSIONS (2003)

Províncies amb una pensió mitjana inferior a la de l'Estat espanyol

Província	Abril 2002 Import mitjà	Febrer 2004 Import mitjà	03/02 %
Granada	454,37	499,52	9,94
A Corunya	455,64	503,85	10,58
Alacant	457,17	507,22	10,95
Múrcia	458,60	507,37	10,63
Toledo	461,71	510,34	10,53
Girona	463,14	515,60	11,33
Illes Balears	465,37	518,60	11,44
Salamanca	469,59	517,59	10,22
Sòria	470,01	519,77	10,59
Sta. C. Tenerife	476,93	526,24	10,34
Tarragona	482,29	538,53	11,66
Segòvia	484,30	532,66	9,99
Terol	486,90	539,22	10,75
Màlaga	487,06	540,97	11,07
València	489,58	545,73	11,47
Ciudad Real	490,80	540,93	10,21
Las Palmas	491,79	546,24	11,07
Osca	491,85	541,95	10,19
La Rioja	494,67	548,60	10,90
Sevilla	496,23	551,17	11,07
Huelva	497,40	550,03	10,58
Burgos	501,21	560,54	11,84
Lleó	510,19	565,18	10,78
Palència	511,03	564,64	10,49

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

de la comunitat autònoma presenta una gran focalització a l'illa de Mallorca, que és la que percep un nombre major de pensions i que, per tant, rep el 84,09% de l'import total de les pensions que es destina a les Illes Balears. Menorca i Eivissa reben un 7,38% i un 7,96% de

l'import total, respectivament, i Formentera, el 0,41%. Hi ha un percentatge de pensions (0,16%) que s'abonen en una destinació que no es pot assignar a cap de les Illes Balears ja que, en general, es tracta de pensions que s'abonen a l'estranger. (Vegeu el quadre II-34)

**QUADRE II-34. NOMBRE DE PENSIONS EN VIGOR A LES ILLES BALEARS,
PER MUNICIPIS (2003)**

	Nombre	%	Import mensual	%	Mitjana
Mallorca	123.186	83,80	60.842.482,41	84,09	493,91
Pensions per sobre de la mitjana de Mallorca					
Bunyola	820	0,56	471.014,66	0,65	574,41
Palma	56.781	38,63	30.862.691,77	42,66	543,54
Marratxí	2.184	1,49	1.162.889,06	1,61	532,46
Alcúdia	1.455	0,99	749.765,70	1,04	515,30
Valldemossa	309	0,21	155.607,79	0,22	503,59
Esporles	744	0,51	371.982,10	0,51	499,98
Calvià	2.822	1,92	1.409.198,87	1,95	499,36
Pensions per sota de la mitjana de Mallorca					
Sta. Maria del Camí	1.042	0,71	512.339,22	0,71	491,69
Puigpunyent	269	0,18	131.861,09	0,18	490,19
Selva	697	0,47	334.969,80	0,46	480,59
Lloseta	1.000	0,68	480.146,27	0,66	480,15
Inca	4.381	2,98	2.099.007,47	2,90	479,12
Estellencs	78	0,05	37.214,98	0,05	477,12
Búger	301	0,20	138.986,49	0,19	461,75
Llucmajor	5.077	3,45	2.339.735,07	3,23	460,85
Mancor de la Vall	222	0,15	102.022,47	0,14	459,56
Alaró	1.093	0,74	501.412,26	0,69	458,75
Consell	508	0,35	232.241,73	0,32	457,17
Manacor	6.384	4,34	2.901.545,95	4,01	454,50
Santa Eugènia	281	0,19	127.693,56	0,18	454,43
Son Servera	1.442	0,98	648.584,48	0,90	449,78
Pollença	2.846	1,94	1.279.522,78	1,77	449,59
Sóller	2.246	1,53	1.001.701,13	1,38	445,99
Binissalem	1.171	0,80	521.721,15	0,72	445,53
Escorca	24	0,02	10.690,57	0,01	445,44
Banyalbufar	81	0,06	35.768,37	0,05	441,58
Andratx	1.406	0,96	620.828,65	0,86	441,56
Sencelles	524	0,36	230.571,49	0,32	440,02
Montuïri	733	0,50	320.031,09	0,44	436,60

Continua

**QUADRE II-34. NOMBRE DE PENSIONS EN VIGOR A LES ILLES BALEARS,
PER MUNICIPIS (2003)**

	Nombre	%	Import mensual	%	Mitjana
Felanitx	3.729	2,54	1.627.355,60	2,25	436,41
Petra	752	0,51	326.687,11	0,45	434,42
Capdepera	1.282	0,87	554.176,96	0,77	432,28
Costitx	221	0,15	95.168,11	0,13	430,62
Algaida	903	0,61	388.756,45	0,54	430,52
ses Salines	742	0,50	317.985,59	0,44	428,55
Deià	72	0,05	30.821,59	0,04	428,08
Sa Pobla	3.017	2,05	1.286.135,71	1,78	426,30
St. Llorenç des Cardassar	1.169	0,80	491.981,80	0,68	420,86
Sineu	786	0,53	330.267,96	0,46	420,19
Artà	1.642	1,12	685.788,06	0,95	417,65
Muro	1.688	1,15	704.867,05	0,97	417,58
Porreres	1.227	0,83	512.045,51	0,71	417,32
Santa Margalida	1.598	1,09	664.457,18	0,92	415,81
Sant Joan	610	0,41	251.736,55	0,35	412,68
Campanet	699	0,48	287.984,99	0,40	412,00
Llubí	559	0,38	229.770,70	0,32	411,04
Santanyí	1.655	1,13	678.892,36	0,94	410,21
Maria de la Salut	628	0,43	257.404,59	0,36	409,88
Campos	1.959	1,33	798.166,53	1,10	407,44
Lloret de Vistalegre	287	0,20	115.443,23	0,16	402,24
Vilafranca de Bonany	640	0,44	257.292,68	0,36	402,02
Fornalutx	101	0,07	39.926,60	0,06	395,31
Ariany	299	0,20	117.623,48	0,16	393,39
	Nombre	%	Import mensual	%	Mitjana
Menorca	10.845	7,38	5.504.990,17	7,61	507,61
Pensions per sobre de la mitjana de Menorca					
Es Castell	651	0,44	349.926,96	0,48	537,52
Maó	3.952	2,69	2.120.747,83	2,93	536,63
Sant Lluís	526	0,36	281.242,01	0,39	534,68
Pensions per sota de la mitjana de Menorca					
Ferreries	479	0,33	240.610,36	0,33	502,32
Alaior	1.142	0,78	562.878,34	0,78	492,89

Continua

**QUADRE II-34. NOMBRE DE PENSIONS EN VIGOR A LES ILLES BALEARS,
PER MUNICIPI (2003)**

	Nombre	%	Import mensual	%	Mitjana
Ciutadella	3.532	2,40	1.685.506,80	2,33	477,21
es Migjorn Gran	173	0,12	81.562,02	0,11	471,46
es Mercadal	390	0,27	182.515,85	0,25	467,99
	Nombre	%	Import mensual	%	Mitjana
Eivissa	12.035	8,19	5.758.594,51	7,96	478,49
Pensions per sobre de la mitjana d'Eivissa					
Eivissa	12.035	8,19	5.758.594,51	7,96	478,49
Eivissa	4.707	3,20	2.462.945,84	3,40	523,25
St. Josep de sa Talaia	1.436	0,98	713.671,95	0,99	496,99
Pensions per sota de la mitjana d'Eivissa					
Sta. Eulàlia del Riu	2.565	1,74	1.155.515,60	1,60	450,49
St. Antoni de Portmany	2.337	1,59	1.030.788,65	1,42	441,07
St. Joan de Labritja	990	0,67	395.672,47	0,55	399,67
Formentera	712	0,48	295.699,60	0,41	415,31
Altres	216	0,15	116.327,16	0,16	538,55
TOTAL	146.994	100	72.518.093,85	100	493,34

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

Per municipis, i més concretament els de Mallorca, podem veure que Palma és el que s'emporta la major part de l'import de les pensions contributives, amb un 42,66%; en un segon escaló es troben els municipis de Manacor i de Lluçmajor, amb percentatges del 4,01% i del 3,23%, respectivament. En un tercer nivell, trobam Inca i Felanitx, amb un 2,90% i un 2,25%, respectivament. A l'illa de Menorca, són destacables els municipis de Maó, amb un 2,93%, i Ciutadella, amb un 2,33%. I pel que fa a les Pitiüses, cal destacar el municipi d'Eivissa, amb un 3,40% de l'import de les pensions contributives.

Si tenim en compte l'import de les pensions segons el nombre de beneficiaris, es pot parlar de certes diferències entre els municipis de l'àrea metropolitana de Palma i el litoral i els municipis de l'interior. En el cas de Mallorca, podem observar que Palma (543,54 euros), Alcúdia (515,30 euros), Marratxí (532,46 euros) i Calvià (499,36 euros) són municipis amb unes pensions per sobre de la mitjana, mentre que municipis com Fornalutx, Ariany, Vilafranca de Bonany o Lloret de Vistalegre són municipis amb pensions que tot just superen, en alguns casos, els 400 euros mensuals.

En el cas de Menorca podem veure que les pensions més elevades de l'illa es donen a Maó (536,63 euros), es Castell (537,52 euros) i Sant Lluís (534,68 euros), municipis que tots estan situats a la zona de llevant de Menorca.

A les illes Pitiüses les pensions més elevades les trobem al municipi d'Eivissa, amb una pensió mitjana de 523,25 euros.

2.3.2. ANÀLISI DE LES PENSIONS CONTRIBUTIVES SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS

Per causa del pes relatiu sobre el total de pensions del sistema contributiu, les pensions de jubilació són les més importants, ja que representen el 65,03% de les despeses, seguides de les de viduïtat i de les d'incapacitat permanent, que en representen el 18,58% i el 14,97%, respectivament. (Vegeu el quadre II-35)

Quant al nombre de beneficiaris de les pensions per jubilació, l'any 2003 ha estat de 88.096; l'import total destinat mensualment a aquest concepte és de

49.144.359,56 euros, i la mitjana mensual de la pensió és de 557,85 euros. (Vegeu el quadre II-36)

Amb molta diferència, els jubilats que provenen de la mineria del carbó són els que reben un import més elevat (1.077,15 euros), mentre que els empleats de la llar i els del SOVI (assegurança obligatòria de vellesa i invalidesa) són els que reben una quantitat inferior, amb tan sols 350,69 euros i 260,06 euros, respectivament.

El nombre de beneficiaris de les pensions per viduïtat l'any 2003 ha estat de 39.696, i la Seguretat Social ha destinat un import mensual total per a aquest concepte de 14.195.073,86 euros, xifra que suposa una pensió mitjana mensual de 357,59 euros. (Vegeu el quadre II-37)

En aquest cas, els pensionistes que més reben són els del règim d'accidents laborals, amb 445,77 euros, seguits pels de la mineria del carbó, mentre que els que menys reben són els empleats de la llar i del SOVI, amb només 227,79 i 200,30 euros, respectivament.

QUADRE II-35. IMPORT ANUAL DE LES PENSIONS (2002-2003)

	2002	2003	03/02	
	(en euros)		%	% sobre el total
Pensions	971.660.115	1.026.052.657,39	5,60	100,00
Jubilació	637.491.159	667.239.980,07	4,67	65,03
Viduïtat	175.802.678	190.661.591,85	8,45	18,58
Incapacitat permanent	143.407.737	153.559.145,10	7,08	14,97
Orfandat	13.429.297	14.044.044,21	4,58	1,37
Favor dels familiars	529.244	547.896,16	3,52	0,05

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

QUADRE II-36. PENSIONS DE JUBILACIÓ (2002-2003): DISTRIBUCIÓ SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS						
	Nombre	2002 Import mensual	Mitjana mensual	Nombre	2003 Import mensual	Mitjana mensual
		(en euros)			(en euros)	
R. general	45.422	29.925.221,67	658,83	45.952	32.009.596,25	696,59
R. esp. agrari	16.727	6.404.153,94	385,66	16.061	6.394.764,83	401,57
Agrari per compte aliè	4.515	1.768.703,02	391,74	4.189	1.712.085,07	408,71
Agrari per compte propi	12.212	4.635.450,92	379,58	11.872	4.682.679,76	394,43
R. esp. autònoms	14.097	5.539.334,01	392,94	14.458	5.988.836,63	414,22
R. esp. empleats de la llar	4.786	1.617.543,12	337,97	4.704	1.649.648,41	350,69
R. esp. mineria del carbó	191	190.451,62	997,13	178	191.732,47	1.077,15
R. esp. treballadors del mar	1.652	1.273.780,77	771,05	1.628	1.325.760,58	814,35
Accidents laborals	698	370.466,59	530,75	711	413.856,43	582,08
Malalties professionals	39	31.831,52	816,19	41	35.532,24	866,64
SOVI	4.569	1.133.192,33	248,02	4.363	1.134.631,72	260,06
Total	88.181	46.485.975,57	527,17	88.096	49.144.359,56	557,85

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

QUADRE II-37. PENSIONS DE VIDUÏTAT (2002-2003): DISTRIBUCIÓ SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS						
	Nombre	2002 Import mensual	Mitjana mensual	Nombre	2003 Import mensual	Mitjana mensual
		(en euros)			(en euros)	
R. general	23.372	8.767.236,74	375,12	23.885	9.671.839,72	404,93
R. esp. agrari	6.450	1.530.587,38	239,095	6.355	1.610.648,47	255,46
Agrari per compte aliè	2.768	696.901,11	251,77	2.680	718.926,35	268,26

Continua

QUADRE II-37. PENSIONS DE VIDUÏTAT (2002-2003): DISTRIBUCIÓ SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS

	2002			2003		
	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual
	(en euros)			(en euros)		
Agrari per compte propi	3.682	833.686,27	226,42	3.675	891.722,12	242,65
R. esp. autònoms	6.176	1.659.536,35	265,71	6.360	1.816.690,62	285,64
R. esp. empleats de la llar	348	71.880,97	206,55	357	79.535,90	222,79
R. esp. mineria del carbó	154	62.022,14	402,74	156	69.373,23	444,70
R. esp. treballadors del mar	1.204	435.370,12	361,60	1.205	470.116,96	390,14
Accidents laborals	785	324.357,91	413,19	778	346.812,64	445,77
Malalties professionals	45	16.019,39	355,99	48	19.489,30	406,03
SOVI	597	110.221,67	184,63	552	110.567,00	200,30
Total	39.131	12.977.232,68	331,54	39.696	14.195.073,86	357,59

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

Pel que fa a les pensions per incapacitat permanent, el nombre de beneficiaris ha estat de 18.603, i s'hi ha destinat un import total mensual de 10.983.904,31 euros, amb una pensió mitjana mensual de 590,44 euros. (Vegeu el quadre II-38)

L'any 2003 hi ha hagut a les Balears 4.864 beneficiaris de les pensions per orfandat; per a aquest concepte s'ha destinat un import mensual total de 1.007.559,32 euros, i una pensió mitjana de 207,15 euros. (Vegeu el quadre II-39)

Finalment, quant a les pensions a favor dels familiars, l'any 2003 n'hi ha hagut 183 beneficiaris, i l'import total mensual que s'hi ha destinat ha estat de 39.492,18 euros, la qual cosa significa una pensió mitjana mensual de 215,80 euros. (Vegeu el quadre II-40)

2.3.3. ANÀLISI DELS SUBSIDIS

Pel que fa al reconeixement del dret als subsidis i a altres assignacions o prestacions econòmiques que gestiona i abona l'Institut Nacional de Seguretat Social, l'any 2003 s'ha abonat un import total de 101,89 milions d'euros a la nostra comunitat. Això suposa un increment d'un 10,22% en relació amb l'exercici precedent. (Vegeu el quadre II-41)

Els subsidis d'incapacitat temporal i de maternitat són els més importants quant a la quantia, ja que són el 56,67% i el 28,60%, respectivament, del total de subsidis i altres prestacions econòmiques.

**QUADRE II-38. PENSIONS PER INCAPACITAT PERMANENT (2002-2003):
DISTRIBUCIÓ SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS**

	2002			2003		
	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual
	(en euros)			(en euros)		
R. general	12.353	7.575.098	613,22	12.738	8.176.136	641,87
R. esp. agrari	888	293.497,00	338,395	824	288.103	358,00
Agrari per compte aliè	288	103.918,05	360,83	269	102.940,44	382,68
Agrari per compte propi	600	189.578,95	315,96	555	185.162,90	333,63
R. esp. autònoms	2.382	971.711,17	407,94	2.456	1.054.453,73	429,34
R. esp. empleats de la llar	484	153.952,46	318,08	456	151.356,37	331,92
R. esp. mineria del carbó	22	18.091,58	822,34	17	13.065,18	768,54
R. esp. treballadors del mar	197	133.922,57	679,81	197	140.468,70	713,04
Accidents laborals	1.344	902.201,62	671,28	1.381	963.460,75	697,65
Malaties professionals	159	104.518,01	657,35	162	111.154,95	686,14
SOVI	441	98.167,85	222,60	372	85.705,67	230,39
Total	18.270	10.251.159,89	561,09	18.603	10.983.904,31	590,44

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

**QUADRE II-39. PENSIONS D'ORFANDAT (2002-2003): DISTRIBUCIÓ
SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS**

	2002			2003		
	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual
	(en euros)			(en euros)		
R. general	3.300	666.758,29	202,05	3.235	695.287,62	214,93
R. esp. agrari	492	103.319,93	209,85	503	110.335,73	219,12
Agrari per compte aliè	258	54.924,29	212,88	266	59.390,13	223,27
Agrari per compte propi	234	48.395,64	206,82	237	50.945,60	214,96
R. esp. autònoms	794	112.575,68	141,78	789	117.770,79	149,27

Continua

QUADRE II-39. PENSIONS D'ORFANDAT (2002-2003): DISTRIBUCIÓ SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS

	2002			2003		
	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual
	(en euros)			(en euros)		
R. esp. empleats de la llar	37	7.601,84	205,46	38	8.207,60	215,99
R. esp. mineria del carbó	15	5.543,30	369,55	15	5.809,53	387,30
R. esp. treballadors del mar	100	20.813,53	208,14	91	19.729,53	216,81
Accidents laborals	205	50.723,89	247,43	186	48.958,66	263,22
Malaties professionals	7	1.533,64	219,12	7	1.459,86	208,55
Total	4.350	968.871,50	222,72	4.864	1.007.559,32	207,15

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

QUADRE II-40. PENSIONS A FAVOR DELS FAMILIARS (2002-2003): DISTRIBUCIÓ SEGONS ELS DIFERENTS RÈGIMS

	2002			2003		
	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual	Nombre	Import mensual	Mitjana mensual
	(en euros)			(en euros)		
R. general	143	26.920,42	188,25	140	26.800,68	191,43
R. esp. agrari	23	5.846,97	258,735	24	6.495,25	276,03
Agrari per compte aliè	9	2.519,44	279,94	9	2.678,30	297,59
Agrari per compte propi	14	3.327,53	237,53	15	3.816,95	254,46
R. esp. autònoms	3	685,96	228,55	4	1.025,67	256,42
R. esp. empleats de la llar	1	287,21	287,21	1	302,80	302,80
R. esp. treballadors del mar	3	850,31	283,44	3	782,93	260,98
Accidents laborals	11	3.851,32	350,12	11	4.084,85	371,35
Total	184	38.442,19	208,92	183	39.492,18	215,80

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

QUADRE II-41. IMPORT ANUAL DELS SUBSIDIS (2002-2003)

	2002	2003	03/02	
	(en euros)		%	% sobre el total
Subsidis	92.443.773,98	101.895.043,85	10,22	100,00
Incapacitat temporal	51.795.714,32	57.746.236,95	11,49	56,67
Recàrrec per falta de mesures de seguretat	109.991,29	169.774,46	54,35	0,17
Maternitat	25.994.519,77	29.142.239,74	12,11	28,60
Protecció a la família	12.031.547,71	12.742.029,44	5,91	12,51
Indemnització de lliurament únic	2.034.945,90	1.928.237,79	-5,24	1,89
Prestacions socials	160.728,13	149.827,72	-6,78	0,15
Transferències corrents a l'exterior	316.326,86	16.697,75	-94,72	0,02

1. Inclou l'assignació per tenir un fill a càrrec i l'assignació per tenir a càrrec un fill amb discapacitat

2. Inclou la indemnització de lliurament únic, les prestacions socials i les transferències corrents a l'exterior

Font: INSS, Direcció Provincial de les Illes Balears.

2.4.

LA PROTECCIÓ PER ATUR

El nombre total de beneficiaris de les prestacions per atur, tant contributives com assistencials, ha augmentat, en passar de 47.972 l'any 2002 a 52.112 el 2003, cosa que representa una variació percentual del 8,63% en relació amb l'any anterior. (Vegeu el quadre II-42)

La relació de persones beneficiàries de prestacions per atur i de l'atur registrat es coneix com la taxa de cobertura del període analitzat. La mitjana mensual de beneficiaris l'any 2003 ha estat de 31.107 persones, mentre que la mitjana d'atur per al mateix exercici s'ha situat

en les 28.734 persones. Això significa que la taxa de cobertura ha estat del 115,85%, 16 punts percentuals per sobre de l'any 2002.

Pel que fa a la despesa relativa en la prestació per atur, l'any 2003 ha estat de 332.725.116,83 euros, enfront dels 296.628.227,8 euros de l'exercici precedent. Aquest augment suposa una variació del 12.17%. (Vegeu el quadre II-43)

D'altra banda, la cotització de la Seguretat Social també ha crescut amb relació a l'exercici 2002. Així, la quantia total per a aquest concepte l'any 2003 ha estat de 93.895.994,65 euros, xifra que suposa un increment percentual del 15,88% respecte de l'any anterior.

QUADRE II-42. NOMBRE DE BENEFICIARIS DE LES PRESTACIONS PER DESOCUPACIÓ (2002-2003)

	Prestacions contributives			Subsidis			Total		Atur registrat		Cobertura (%)	
	2002	2003		2002	2003		2002	2003	2002	2003	2002	2003
Gener	28.604	30.744		21.656	21.325		50.370	52.069	33.331	36.364	151,12	158,56
Febrer	21.521	25.240		21.481	21.308		43.146	46.548	31.584	35.195	136,61	139,71
Març	16.542	19.375		19.059	19.687		35.794	39.062	28.878	34.261	123,95	119,68
Abril	13.378	15.047		8.464	10.238		22.048	25.285	24.877	27.643	88,63	99,36
Maig	10.931	12.556		5.382	5.854		16.514	18.410	18.767	21.742	87,99	91,72
Juny	10.306	12.456		4.891	5.447		15.396	17.903	18.001	20.997	85,53	90,45
Juliol	10.912	13.672		4.609	5.289		15.716	18.961	18.185	20.726	86,42	91,57
Agost	11.760	15.269		4.498	5.233		16.444	20.502	18.952	21.582	86,77	101,71
Setembre	11.241	14.424		4.555	5.370		15.971	19.794	20.064	22.580	79,6	96,12
Octubre	13.982	16.750		6.227	7.188		20.326	23.938	25.361	28.175	80,15	104,22
Novembre	11.245	24.270		9.795	14.433		21.085	38.703	36.253	37.971	58,16	134,05
Desembre	28.328	31.757		19.600	20.355		47.972	52.112	36.756	37.576	130,51	162,99

Font: INEM, Direcció Provincial de les Illes Balears.

QUADRE II-43. IMPORT DE LES PRESTACIONS (2002-2003)

	Imports rebuts		Import de la nòmina		Cotització a la Seg. Social		Prestació per atur	
	2002	2003	2002	2003	2002	2003	2002	2003
(nre.) (en euros)								
Gener	58.247	60.522	33.315.259,50	35.772.263,87	12.248.783,21	14.361.567,88	45.564.042,71	50.133.831,75
Febrer	56.997	58.918	30.536.660,45	31.440.363,97	12.236.218,83	11.422.284,62	40.772.879,28	42.862.648,59
Març	46.980	51.294	22.061.193,42	24.868.571,32	6.812.661,35	8.309.866,10	28.873.854,77	33.178.437,42
Abril	38.395	43.101	17.313.721,71	19.341.165,14	5.444.216,90	6.135.646,51	22.757.938,61	25.476.811,65
Maig	25.231	28.856	11.459.773,33	13.031.351,29	3.962.314,87	4.765.208,03	15.422.088,20	17.796.559,32
Juny	18.957	21.962	9.655.412,80	10.948.441,62	3.623.159,48	4.410.603,54	13.278.572,28	15.359.045,16
Juliol	18.328	22.069	9.569.870,51	11.855.514,86	3.726.352,37	4.700.172,48	13.278.572,28	16.555.687,34
Agost	18.843	23.209	10.238.069,57	12.105.579,02	4.124.875,41	5.301.138,02	14.362.944,98	17.406.717,04
Setembre	19.732	24.215	11.096.613,34	12.499.879,64	4.292.550,57	5.153.857,94	15.389.163,91	17.653.737,58
Octubre	23.780	27.873	11.896.815,56	13.539.868,65	5.067.812,45	5.827.191,78	16.964.628,01	19.367.060,43
Novembre	37.385	43.336	17.809.445,26	20.333.887,99	8.198.984,92	9.248.562,82	26.008.430,18	29.582.450,81
Desembre	52.900	57.827	30.646.131,31	33.092.234,81	13.291.330,75	14.259.894,93	43.937.462,06	47.352.129,74
Total	415.775	463.182	215.598.966,76	238.829.122,18	81.029.261,11	93.895.994,65	296.628.227,87	332.725.116,83

Font: INEM, Direcció Provincial de les Illes Balears.

CAPÍTOL III

*QUALITAT DE VIDA
I PROTECCIÓ SOCIAL*

1

BENESTAR ECONÒMIC I DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA

RESUM

L'anàlisi del benestar econòmic dels ciutadans balears s'ha estructurat en quatre seccions. En la primera secció, introductòria, s'exposa breument la metodologia que s'ha seguit, així com la base de dades que s'ha utilitzat. En la segona secció, es planteja quin és el nivell de consum de les llars de les diferents comunitats autònomes, així com alguns dels factors principals que poden explicar la diferència que s'observa en el consum de les llars balears respecte de la resta de comunitats autònomes. En la tercera secció, es comenta quina és la distribució de la renda, mentre que, en la quarta secció, dedicada a la pobresa, es tracta la qüestió del nombre de llars que es troben per sota del llindar de suficiència relativa establert. Tant la secció tercera com la quarta es completen amb una descripció del perfil sociodemogràfic i laboral dels grups de població segons el poder adquisitiu, i de les llars situades per davall del llindar de pobresa relativa, respectivament.

L'informe de la *Memòria del CES 2002* (pàgines 98 a 103), sobre el benestar econòmic i la distribució de la renda, feia una anàlisi estàtica, amb dades del període 1997(III-trimestre)~2000(I-trimestre). L'aportació de l'informe de la *Memòria 2003* és doble: d'una banda, s'analitza d'una manera estàtica el període posterior 2000(I-trimestre)~2002(II-trimestre)*, que permet comparar els dos períodes, i, de l'altra, la disposició d'una certa dimensió temporal permet estudiar com evoluciona la distribució de la renda i de la pobresa en el període 1998-2001.

* Són les darreres dades disponibles

1.1.

INTRODUCCIÓ

És habitual analitzar l'evolució del benestar econòmic d'un territori posant l'èmfasi en les taxes de creixement, per exemple, del PIB per càpita. Una hipòtesi implícita per poder jutjar si un creixement de la renda agregada ha permès millorar el benestar material dels ciutadans és que la distribució d'aquest creixement entre els individus hagi esdevingut més igualitària o que, com a mínim, no hagi empitjorat. Cal fixar-se, per tant, que, per poder emetre judicis de valor referents a la millora del benestar econòmic d'una societat, és necessari conèixer alhora tant si els recursos globals generats han augmentat o disminuït, com si la distribució de les rendes generades ha esdevingut més o menys igualitària. En aquest sentit, és evident que pretendre jutjar si la distribució de rendes entre els individus ha millorat o empitjorat implica, necessàriament, establir preferències o ponderacions diferents entre aquests individus.

Amb el propòsit d'analitzar aquesta triple perspectiva, l'anàlisi del benestar econòmic dels ciutadans balears s'ha estructurat en quatre seccions. En aquesta primera secció introductòria, s'exposa breument la metodologia que s'ha seguit, així com la base de dades que s'ha fet servir. En la segona secció, es planteja quin és el nivell de consum de les llars de les diferents comunitats autònomes, així com alguns dels factors principals que poden explicar la diferència que s'observa en el consum de les llars balears respecte de la resta de comunitats autònomes. En la tercera secció, es comenta quina és la distribució de la renda, mentre que, en la quarta secció, dedicada a la pobresa, es tracta la qüestió del nombre de llars que es troben per sota del llindar de suficiència relativa establert.¹ Tant la secció tercera com la quarta es completen amb una descripció del perfil sociodemogràfic i laboral dels grups de població segons el poder adquisitiu, i de les llars situades per davall del llindar de pobresa relativa, respectivament.

L'informe de la *Memòria del CES 2002* (pàgines 98 a 103), sobre el benestar econòmic, la desigualtat de rendes i la pobresa feia una anàlisi estàtica amb dades del període 1997 (III trimestre)~2000 (I trimestre). L'aportació de l'informe de la memòria del 2003 és doble: d'una banda, s'analitza d'una manera estàtica el període

posterior 2000 (I trimestre)~2002 (II trimestre), que permet comparar els dos períodes, i, de l'altra, la disposició d'una certa dimensió temporal permet estudiar l'evolució de la distribució de la renda i de la pobresa en el període 1998-2001.

La base de dades utilitzada és l'enquesta contínua de pressupostos familiars (ECPF). L'ECPF és una enquesta trimestral que l'Institut Nacional d'Estadística (INE) realitza a les llars de tot el territori espanyol amb l'objectiu de calcular els pesos dels diferents béns i serveis de consum en el pressupost de les famílies, que posteriorment s'empren per calcular l'índex de preus de consum (IPC). Igualment, l'ECPF la utilitza el Ministeri d'Economia i Hisenda a l'hora de determinar la proporció de l'IVA total recaptat assignable a cada comunitat autònoma mitjançant el sistema del finançament autonòmic.

En la mateixa línia de la metodologia que es planteja en la memòria del 2002, la unitat d'anàlisi és la llar, i no els individus, de manera que s'obvien les decisions intrafamiliars.² Quant a la unitat de recursos que s'ha utilitzat, s'ha optat per la despesa i no pels ingressos, ja que la primera ofereix un grau de representativitat major respecte de les dades de la comptabilitat nacional,³ i reflecteix una aproximació major a la renda de les llars a mitjà termini.⁴ Dins la

1. En l'elecció dels indicadors de desigualtat de rendes i de pobresa, s'ha seguit l'Informe de síntesi 2002 de la Comissió Europea sobre indicadors estructurals, COM (2001) 619 final.

2. Cal dir que la utilització d'informació de llars privades implica deixar de banda les persones institucionalitzades (llars de gent gran, individus empresonats, etc.) i els sense nostre. De la mateixa manera, una part dels individus d'edat més avançada passen a viure amb els fills, si no tenen prou recursos. Tots aquests casos suggereixen que els valors de desigualtat i de pobresa obtinguts constitueixen llindars mínims.

3. Vegeu: Pou, Ll. i Alegre, J. (2002), *La Encuesta Continua de Presupuestos Familiares (1985-1996): descripción, representatividad y propuestas de metodología para la explotación de la información de los ingresos y el gasto*, Documento de trabajo núm. 172, Fundació per a la Investigació Econòmica i Social (FUNCAS).

4. Vegeu: Pou, Ll., Alegre, J. i Oliver, J. (2003), *El exceso de sensibilidad del consumo al ciclo económico. Un análisis microeconómico para el caso español*, Departament d'Economia Aplicada, UIB, Mimeo.

despesa, s'ha analitzat la despesa en béns i serveis no duradors, la qual no es veu tan afectada per la infreqüència de compra com els béns durables.⁵ D'altra banda, atès que, quan major és el nombre de membres, també és major el consum de les llars, aleshores s'ha passat a homogeneïtzar les llars, comparant-les en termes de consum equivalent per llar,⁶ la qual cosa redueix en gran manera les diferències de consum per l'efecte de l'edat.⁷

1.2.

EL NIVELL DE CONSUM PRIVAT

El primer indicador de benestar econòmic fa referència al nivell de consum equivalent mitjà per llar. El valor que es deriva de l'ECPF per al global de llars situa el consum de les llars balears un 8,3% per sobre de la mitjana nacional, que pren un valor 100 de referència. La distinció segons si el sustentador principal de la llar està actiu en el mercat laboral o bé està jubilat no altera la posició de les llars balears per sobre de la mitjana nacional, encara que, com és lògic, en valors absoluts el trànsit a la jubilació implica una disminució dels recursos monetaris de les llars. (Vegeu el quadre III-1)

Un element imprescindible per poder comparar el consum de les llars és complementar aquesta informació amb l'esforç que

s'ha fet; dit d'una altra manera, quina és la capacitat d'estalviar. Pel que fa a aquesta qüestió, la columna 2 del quadre III-1 mostra que el percentatge de llars balears que estan en condicions d'estalviar és del 38,9%, mentre que la mitjana espanyola és del 42,5%. Així doncs, les dades plantejegen que part del major consum de les llars balears s'assoleix mitjançant l'endeutament, el qual les fa més sensibles a l'evolució de les condicions de finançament.

D'altra banda, un fet interessant és que, si es compara el consum equivalent del període 2000-2002 amb l'analitzat en la memòria del 2002, corresponent al període 1997-2000, s'observa un procés intens de convergència en el consum equivalent mitjà per llar entre les comunitats autònomes, de manera que es redueixen les diferències entre els territoris. De fet, la comparació de les taxes de creixement acumulades del PIB per càpita amb la posició relativa del consum de les comunitats autònomes assenyala clarament que aquest procés de convergència té la base en un creixement econòmic major, durant el període estudiat, dels territoris amb un poder adquisitiu menor. (Vegeu el gràfic III-1)

Per tal d'entendre el perquè del major consum equivalent mitjà de les llars balears per comparació a la mitjana nacional, en les columnes 5 a 8 del quadre III-1, es desglossa, per al cas de les llars amb el sustentador principal actiu, el valor del consum, de

5. Vegeu: Pou, L.I. (2001): «El exceso de sensibilidad del consumo a los ingresos en el ciclo económico: una aproximación mediante la HRP-ER para la economía española con datos microeconómicos de la ECPF» (tesi doctoral), Departament d'Economia Aplicada, Universitat Autònoma de Barcelona.

6. El consum equivalent d'una llar es calcula dividint el consum pel nombre de membres de la llar segons l'escala de l'OCDE, que suposa que el primer adult computa una unitat, la resta d'adults (majors de catorze anys) computen per 0,7, i els menors de catorze anys computen 0,5.

7. Vegeu: Alegre, J. i Pou, L.I. (2004), *El consumo y ahorro privados de los hogares españoles: una descomposición de los efectos edad y cohorte*, Departament d'Economia Aplicada, UIB, Mimeo.

QUADRE III-1. DESPESA PRIVADA MITJANA PER LLAR, PER COMUNITATS AUTÒNOMES 2000(I)~2002(II)

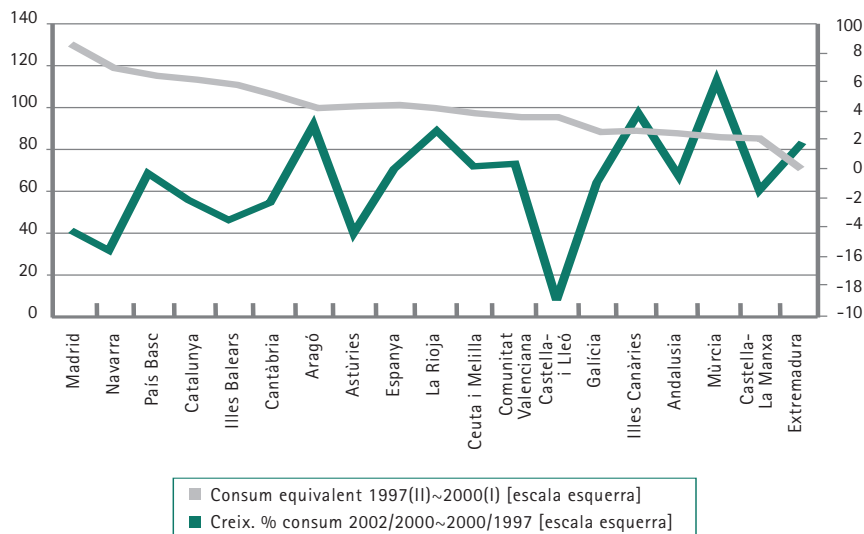
	Despesa equivalent per llar (totes les llars)	% de llars amb capacitat d'estalviar (totes les llars)	Despesa equivalent per llar (llars amb sust. princ. actiu)	Despesa equivalent per llar (llars amb sust. princ. jubilat)	Despesa per membre actiu	Nre. d'ocupats	Nre. d'aturats	Taxa d'ocupació respecte dels actius	Nre. de membres
Madrid	125,0	33,8	120,0	125,0	122,6	1,63	0,14	0,92	2,59
País Basc	115,5	48,8	113,6	115,5	110,7	1,68	0,17	0,91	2,56
Navarra	113,6	44,4	114,7	113,6	115,8	1,68	0,11	0,93	2,55
Catalunya	111,3	48,7	112,5	111,3	105,7	1,78	0,12	0,93	2,51
Illes Balears	108,3	38,9	109,4	108,3	107,9	1,76	0,12	0,94	2,39
Aragó	104,1	50,2	108,3	104,1	107,3	1,71	0,07	0,96	2,48
Cantàbria	103,3	42,3	105,3	103,3	107,3	1,66	0,13	0,94	2,76
La Rioja	102,0	48,9	101,8	102,0	104,0	1,62	0,10	0,94	2,66
Ceuta i Melilla	97,3	42,6	98,1	97,3	101,1	1,50	0,24	0,88	2,81
Com. Valenciana	96,3	44,1	97,3	96,3	93,8	1,71	0,19	0,90	2,59
Astúries	95,6	48,3	95,4	95,6	98,3	1,60	0,16	0,92	2,64
Canàries	92,0	28,5	92,8	92,0	91,0	1,66	0,18	0,90	2,72
Múrcia	91,7	39,3	90,1	91,7	90,4	1,68	0,21	0,90	2,86
Galícia	88,2	32,4	92,4	88,2	92,7	1,65	0,15	0,92	2,72
Andalusia	87,1	41,4	87,1	87,1	88,7	1,49	0,30	0,87	2,80
Castella i Lleó	86,6	49,8	91,6	86,6	95,5	1,59	0,13	0,93	2,56
Castella-la Manxa	83,4	41,9	87,8	83,4	91,5	1,55	0,17	0,91	2,73
Extremadura	72,2	42,3	76,5	72,2	79,7	1,51	0,24	0,89	2,76
Espanya	100,0	42,5	100,0	100,0	100,0	1,64	0,17	0,91	2,64

Font: elaboració pròpia a partir de l'ECPF

Nota: Les unitats monetàries estan mesurades en termes reals del 1997 .

Gràfic III-1

Consum equivalent 1997 (II trimestre)–2000 (I trimestre) (Escala esquerra)

Font: Elaboració pròpia.

Nota: El consum equivalent de cada comunitat autònoma es mostra respecte del valor 100 del conjunt espanyol; un valor positiu (negatiu) de la variació del consum entre els dos períodes indica que el territori ha augmentat (disminuït) el consum equivalent per llar respecte de la mitjana espanyola

manera que es distingeix entre el consum mitjà per ocupat, el nombre d'ocupats i d'aturats per llar, la proporció d'ocupats respecte dels membres actius en el mercat laboral, i el nombre de membres de la llar. De l'anàlisi de les columnes esmentades sobresurten dos elements justificatius del major consum de les llars balears, que són el nombre major d'ocupats i les dimensions menors de les llars. En la mesura que la major participació laboral de les llars balears pot estar relacionada amb una menor inversió en capital humà dels individus joves de la família, aleshores es podria establir un fre al creixement futur del consum.

1.3.

DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA

Seguint la línia que es va encetar en la memòria del 2002, l'indicador principal per analitzar la desigualtat relativa de rendes ha estat l'índex de Gini. (Vegeu el quadre III-2)⁸

Atès que l'índex de Gini no dóna un major pes a les llars situades a la cua de la distribució -és a dir, a les llars més riques i a les més pobres-, els valors de l'índex de Gini es complementen amb un indicador de les

8. L'índex de Gini pren valors entre el zero i la unitat. El valor zero correspondria a una distribució perfectament igualitària; és a dir, per exemple, el cas que el 10% de població amb menys recursos tingués un 10% del consum equivalent total. El valor unitari ens indicaria que tots els recursos són en possessió d'una sola llar (la més rica). D'aquesta manera, com més baix és l'índex, menor és la desigualtat relativa, i a la inversa.

QUADRE III-2. LA DISTRIBUCIÓ DE RENDES PER CA, 2000(I)~2002(II)

Comunitat autònoma	Índexs de Gini			Decil 9 / decil 1
	Totes les llars	Llars amb sust. princ. actiu	Llars amb sust. princ. jubilat	Totes les llars
Ceuta i Melilla	0,305	0,305	0,319	6,91
Canàries	0,275	0,274	0,272	5,51
Castella i Lleó	0,274	0,256	0,289	5,71
Andalusia	0,266	0,260	0,280	5,33
Galícia	0,266	0,261	0,261	5,48
Espanya	0,263	0,255	0,272	4,87
Com. Valenciana	0,256	0,250	0,268	4,94
Extremadura	0,253	0,246	0,245	4,93
Cantàbria	0,252	0,241	0,258	4,83
Madrid	0,252	0,251	0,254	4,74
Aragó	0,251	0,237	0,264	4,94
Castella-la Manxa	0,247	0,245	0,237	4,75
Múrcia	0,247	0,240	0,251	4,90
Catalunya	0,239	0,240	0,234	4,58
Astúries	0,238	0,233	0,236	4,51
La Rioja	0,238	0,230	0,237	4,34
Illes Balears	0,235	0,231	0,242	4,45
Navarra	0,233	0,233	0,238	4,23
País Basc	0,217	0,212	0,223	4,00

Font: elaboració pròpia a partir de l'ECPF.

diferències relatives, generat com el quocient entre la despesa mitjana de les llars situades en el decil amb més recursos (decil 9) i en el decil amb menys recursos (decil 1). Per a aquest darrer indicador, com menor és el valor, menor és la diferència entre els més rics i els més pobres.

El primer fet destacable del quadre III-2 és que, ateses les dades de l'ECPF per al període 2000(I)~2002(II), la distribució de rendes entre les llars de les Illes és més igualitària

que la del conjunt espanyol.⁹ Així, l'índex de Gini per a totes les llars de les Illes Balears presenta un valor de 0,235, mentre que per al conjunt espanyol és de 0,263. És més, la distinció segons la situació d'actiu o de jubilat no altera la millor distribució relativa de les rendes per al cas balear.¹⁰

Un segon fet remarcable, pel caràcter estructural i de tendència a mitjà termini, és la relació que hi ha entre el valor de l'indicador de desigualtat relativa i el nivell de PIB

9. En tot cas, cal dir que, històricament, els valors de desigualtat relativa obtinguts a Espanya han estat per sobre de la mitjana europea.

10. S'ha de dir que l'empitjorament de la distribució de les rendes en el període de jubilació respecte del període laboral (és a dir, l'empitjorament de l'índex amb l'edat) que s'observa en el quadre 2 és un fet que cal esperar, que explica la teoria econòmica. (Vegeu: Alegre i Pou, 2004, op. cit.)

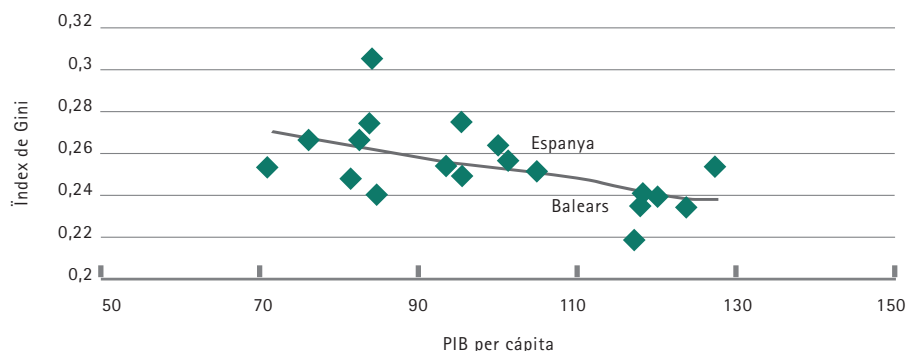
per càpita dels territoris. En el context de les comunitats autònomes, sembla que hi ha una relació negativa entre la desigualtat i el nivell de riquesa per càpita. En aquest sentit, la posició de les Balears és molt propera a la que es pot esperar atès el PIB per càpita, per la qual cosa no es detecta cap fet diferencial positiu no econòmic que n'expliqui la millor posició relativa. (Vegeu el gràfic III-2)

Un element complementari al fet d'obtenir un valor de l'índex de Gini inferior al del conjunt espanyol és analitzar si la millor distribució de les rendes és extensible a tots els trams de rendes o si, al contrari, es deu a alguns trams concrets. (Vegeu el gràfic III-3)

Aquest gràfic mostra una corba de Lorenz amb la distribució acumulada del consum equivalent quan es diferencien les llars per quartils (és a dir, agrupacions del 25% de la població), des del 25% de la població amb menys recursos (quartil 1) fins al 25% de la població amb més recursos (quartil 4). En el cas d'una societat perfectament igualitària,

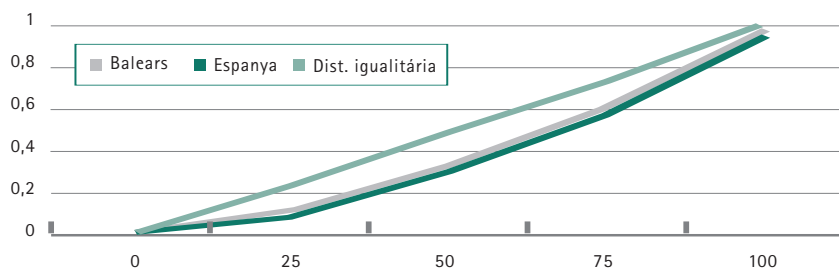
el quartil 1 hauria d'acumular el 25% del consum equivalent total, i així successivament per a la resta de quartils, que es correspondria amb la línia recta de quaranta-cinc graus del gràfic 3. La comparança de les corbes de Lorenz per als casos balear i espanyol indica que les llars balears de l'ECPF presenten una distribució de rendes més igualitària per a tots els trams que el conjunt de llars espanyoles, perquè la seva corba es més propera a la línia recta que l'espanyola per a tots els quartils. Una conclusió semblant es dedueix del quadre 2, quan es compara el quocient entre les despeses mitjanes de les llars situades en els decils 10 i 1, que és un indicador més sensible a la situació que es dona en els dos extrems de la distribució de rendes: les llars balears presenten una distribució més igualitària que la del conjunt espanyol. Així, doncs, segons les dades de l'ECPF, la millor distribució relativa de les rendes a les Balears que a Espanya s'observa per als diferents nivells de poder adquisitiu, de manera que no és assignable a uns grups concrets.

Gràfic III-2
**Relació entre l'índex de desigualtat relativa de Gini
i el PIB, per Comunitats Autònomes**

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic III-3
Corbes de Lorenz de les llars de les Balears i d'Espanya (2000-2002)

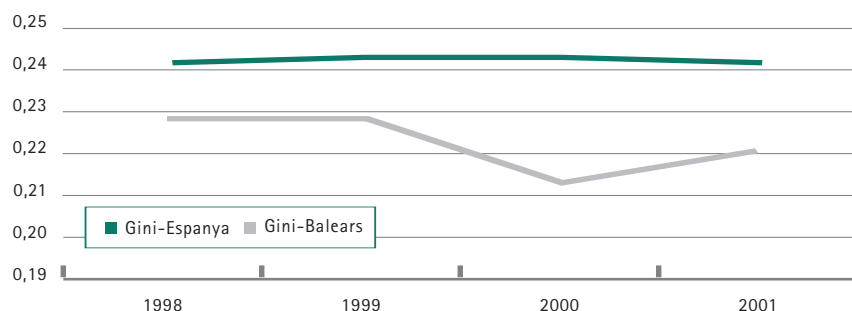
Font: Elaboració pròpia.

La disposició d'una certa dimensió temporal permet analitzar l'evolució de la desigualtat relativa de les rendes en el període comprès entre el 1998 i el 2001. (Vegeu el gràfic III-4)

Més enllà de la menor desigualtat de les rendes de les llars balears respecte de les del conjunt espanyol, ja palesada anteriorment i en la memòria del 2003, el gràfic III-4 planteja que, en termes generals,

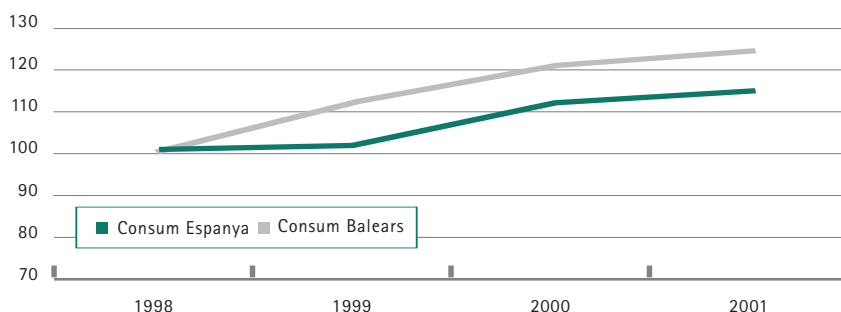
mentre que la desigualtat s'ha mantingut relativament estable a Espanya, aquesta desigualtat s'ha reduït en el cas de les Balears. En aquest sentit, escau aprofundir, en treballs futurs, en les causes d'aquesta millora. Si la millora de la desigualtat relativa de les rendes es combina amb l'increment del consum equivalent mitjà per llar, aleshores es pot plantejar que les llars balears han millorat quant al benestar econòmic. (Vegeu el gràfic III-5)

Gràfic III-4
Evolució de l'índex de Gini a les Balears i a Espanya (1998-2001)

Font: Elaboració pròpia.

Gràfic III-5
Evolució del consum equivalent mitjà a les Balears
i a Espanya (1998-2001)

Font: Elaboració pròpia.

Nota: El consum equivalent per llar s'ha transformat en un valor base 100 de l'any 1998

Atès el valor global de l'índex de Gini, s'exposa a continuació la posició relativa dels diferents tipus de llars segons les característiques sociodemogràfiques i laborals, per al cas tant de les llars balears (fila a) com de les espanyoles (fila b). (Vegeu el quadre III-3)

Les llars s'han classificat a partir del poder adquisitiu, mesurat en termes de consum equivalent, en quatre grups que es corresponen amb els quartils del consum. Aplicant una anàlisi purament descriptiva, l'interès d'aquesta desagregació és mostrar si, d'acord amb les característiques sociodemogràfiques i laborals de les llars, hi ha una certa propensió al fet que les llars es puguin classificar en els grups de consum major o menor.¹¹ Per tal de poder concloure implicacions de política econòmica i social, resulta útil diferenciar entre les

característiques sociodemogràfiques i laborals de caire permanent -i, per tant, que no canvien amb el cicle de vida- i les transitòries dels individus, com ara l'edat o el nombre de membres de la llar.¹² Si les variables de caire permanent -vegeu, per exemple, el nivell d'escolarització o el trànsit a la jubilació- afecten la distribució, aleshores caldrà dedicar recursos en aquesta via.

D'acord amb el que es va apuntar en la memòria del 2002, fet que palesa el caràcter estructural dels resultats obtinguts, destaquen en el quartil més ric (quartil 4), amb un pes superior al que s'esperaria en un context d'igualtat, la condició de persones soles i de les llars amb el sustentador principal amb estudis de secundària o superiors, mentre que en el quartil amb menys recursos (quartil 1) destaquen les llars amb el sustentador

11. En una distribució igualitària i en la qual la característica sociodemogràfica en qüestió no afectés la capacitat de despesa, s'hauria d'observar que cada quartil hauria d'acumular un 25% de les observacions.

12. En el cas de variables transitòries, com l'edat, en principi cal esperar que amb l'edat laboral un individu passi a quartils més rics.

QUADRE III-3. DISTRIBUCIÓ PER QUARTILS DE LA DESPESA DE LES LLARS BALEARS I ESPANYOLES SEGONS LES CARACTERÍSTIQUES SOCIODEMOGRÀFIQUES I LABORALS, 2000(I)~2002(II)

		Q1	Q2	Q3	Q4	Pes llars pobres* s/ total de llars
Persona sola	(a)	21,1	24,3	21,1	33,3	6,5
	(b)	22,1	21,3	22,4	34,1	10,1
Parella sense fills	(a)	23,0	28,2	20,4	28,2	5,2
	(b)	23,6	22,4	23,8	29,9	11,7
Parella amb fills	(a)	21,5	24,1	30,5	23,7	7,8
	(b)	23,2	26,6	26,7	23,3	10,7
< 35 anys	(a)	26,0	29,4	19,3	25,2	11,7
	(b)	22,2	25,9	26,0	25,8	10,1
35-49 anys	(a)	22,1	25,4	27,8	24,5	8,4
	(b)	22,9	25,7	26,0	25,3	10,6
50-64 anys	(a)	23,1	21,3	25,5	29,9	5,3
	(b)	21,1	23,9	26,6	28,3	9,5
> 64 anys	(a)	28,4	26,8	23,4	21,3	8,9
	(b)	30,2	25,5	22,7	21,4	15,3
Sense estudis	(a)	41,2	25,8	22,5	10,4	14,1
	(b)	41,9	28,1	20,1	9,7	22,8
Primària (primer o segon cicle)	(a)	26,4	28,6	24,6	20,2	9,2
	(b)	26,6	27,7	25,7	19,9	12,6
Secundària	(a)	7,4	14,9	33,3	44,2	0,5
	(b)	14,7	20,7	28,9	35,6	5,8
Universitària	(a)	12,5	21,2	20,6	45,6	2,5
	(b)	8,9	16,3	24,5	50,2	2,9
Ocupat	(a)	22,1	25,4	24,6	27,7	7,1
	(b)	20,2	24,9	26,8	27,9	8,9
Aturat	(a)	—	—	—	—	6,2
	(b)	36,0	26,6	19,7	17,6	20,4
Jubilat (inactiu)	(a)	30,1	24,6	24,8	20,3	10,0
	(b)	29,8	25,5	22,9	21,7	14,8
Lloguer	(a)	38,2	24,7	21,5	15,4	12,1
	(b)	32,5	24,4	22,7	20,2	16,8

Continua

QUADRE III-3. DISTRIBUCIÓ PER QUARTILS DE LA DESPESA DE LES LLARS BALEARS I ESPANYOLES SEGONS LES CARACTERÍSTIQUES SOCIODEMOGRÀFIQUES I LABORALS, 2000(I)~2002(II)

		Q1	Q2	Q3	Q4	Pes llars pobres* s/ total de llars
Capital de província	(a)	24,1	21,2	22,3	32,2	7,6
	(b)	17,5	22,4	25,4	34,5	7,6
Dona	(a)	25,7	24,7	24,7	24,7	9,2
	(b)	24,4	23,6	24,1	27,7	11,4

Font: elaboració pròpia a partir de l'ECPF

Nota: El signe - indica que hi havia massa poques observacions corresponents a aquesta característica laboral per mostrar uns valors representatius.

* En termes de pobresa relativa.

principal major de 64 anys, sense estudis, jubilat i amb l'habitatge en règim de lloguer. D'aquesta manera, doncs, les dades semblen indicar que, al contrari del que se sol plantejar de l'equilibri (*trade-off*) entre eficiència i equitat, la inversió en educació potenciarà no només l'eficiència productiva, sinó també l'equitat.

1.4.

LA POBRESA RELATIVA A LES ILLES BALEARS*

Quant a l'anàlisi de la pobresa amb les dades de l'ECPF, s'ha adoptat una perspectiva de pobresa que, a més de tenir en compte la pobresa absoluta, també incorpora el fet que el cost d'accés a alguns béns i serveis és diferent en una societat rica que en una de pobra. Així doncs, l'enfocament de pobresa que s'ha adoptat és de pobresa relativa, la

qual engloba la pobresa absoluta. Atès que el criteri per determinar el llindar de la pobresa sempre és arbitrari, s'ha seguit l'estàndard que es proposa en aquests tipus de treballs. D'aquesta manera, s'han considerat llars pobres les que tenen un consum equivalent inferior al 50% de la mitjana de les llars de les Illes Balears. Cal dir, en darrer lloc, que es fa una anàlisi de pobresa estàtica, perquè no es presenten resultats de la probabilitat que una llar considerada (no considerada) pobra, passi en un termini de temps concret a no ser considerada (ser considerada) pobra; en altres paraules, la persistència dels individus en el col·lectiu de pobres. Aquesta altra dimensió de la pobresa, anomenada pobresa dinàmica, no és objecte d'exposició, encara que és igualment important.

Tal com ja s'exposava en la memòria del 2002 per al període 1997-2000, se segueix obtenint un percentatge de llars pobres inferior al del conjunt espanyol en

* L'ECPF no inclou els individus institucionalitzats i els sense llar. Vegeu nota 2.

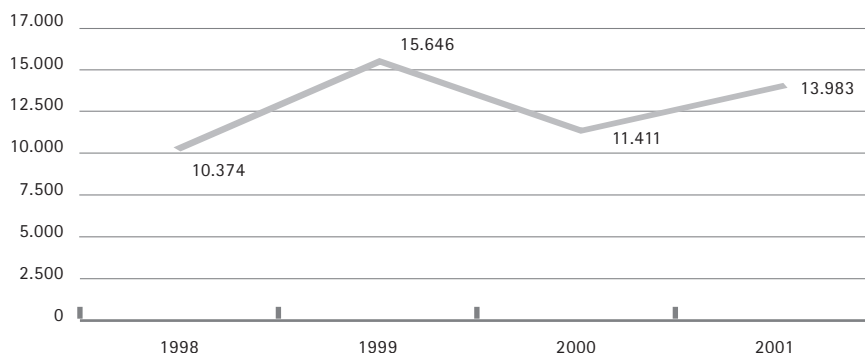
el període 2000-2002. En concret, mentre que les dades de l'ECPF assenyalen que a les Illes Balears hi hauria un 8,09% de les llars en situació de pobresa, xifra que representa al voltant de 24.967 llars, en el cas espanyol hi hauria un 11,3% de llars en situació de pobresa.

A continuació, s'analitza l'evolució del nombre de llars en situació de pobresa. (Vegeu el gràfic III-6)

En el període 1998-2001 sembla que el nombre de llars pobres ha augmentat, en passar de 10.374 llars, el 1998, a 13.983 llars, el 2001. A més, les dades de l'ECPF sembla que assenyalen que les diferències amb el conjunt espanyol en termes del percentatge de població pobra s'haurien reduït. (Vegeu l'apartat 2.3)

La darrera columna del quadre III-3 mostra el percentatge de llars per sota del llindar de la pobresa per a les diferents categoritzacions sociodemogràfiques i laborals establertes. Entre les característiques sociodemogràfiques principals de les llars que incideixen en el risc de ser pobres, trobam de nou el fet d'estar jubilat, sense estudis i en règim de lloguer. Tot i que els resultats presentats són de tipus descriptiu i requereixen que s'hi aprofundeixi per tal de refermar la causalitat d'aquestes variables sobre la probabilitat de ser pobre, sembla clar que, per causa del caràcter permanent, el fet d'estar jubilat, per exemple, dificulta enormement sortir de la pobresa. És més: atesa l'absència de participació laboral dels jubilats, no es pot esperar que el cicle econòmic en millori la probabilitat de ser pobres, ja que no disposen de mecanismes propis per sortir d'aquesta situació.

Gràfic III-6
Evolució del nombre de llars balears en situació de pobresa* (1998-2001)

* En termes de pobresa relativa.

Font: Elaboració pròpia.

DEMOGRAFIA I LLAR

RESUM

El 2003 s'ha mantingut la tendència expansiva de la dinàmica demogràfica, encara que amb una intensitat menor que els anys anteriors. L'augment de població es fonamenta en la importància dels fluxos immigratoris que provenen sobretot de l'estranger. En conseqüència, el pes de la població nascuda fora de la nostra comunitat autònoma el 2003 suposà el 41,5% de la població empadronada, i els residents nascuts a l'estranger mantenen la tendència a augmentar (15,4%), amb un guany de dos punts respecte del 2002.

La taxa de natalitat es manté semblant a la de l'any anterior (11,7‰, el 2003, i 12,3‰, el 2002), però allò més destriable és la incidència més gran dels naixements de fills de mares estrangeres com a efecte de la forta onada immigratòria d'aquests anys. La influència de la immigració en l'estructura per edats, en nodrir bàsicament els trams d'edat inclosos en la població activa, repercuteix en el fet que l'edat mitjana de la població balear es mantingui en els 38 anys i que el pes de la població potencialment activa sigui major de cada any.

No obstant això, l'índex de sobreenvelliment continua augmentant com a conseqüència de l'increment de l'esperança de vida. D'altra banda, l'entrada de població masculina és superior a la femenina, de manera que, per primera vegada, l'índex de masculinitat del 2003 és superior a l'u, mentre que, tradicionalment, el nombre d'homes sempre ha fet que l'indicador se situés per davall de l'u.

La immigració i el sobreenvelliment són dos dels factors clau per entendre també l'estructura de les llars. El nombre de membres que formen la llar continua disminuint, però les dimensions de la llar són superior entre la població immigrada. A més, entre els immigrants, sobretot els extracomunitaris, predomina la convivència en llars de quatre adults o més.

Per acabar, les llars unipersonals tenen una rellevància major, i en especial les formades per gent gran. Segons el cens del 2001, un 30% de les persones de 75 anys o més viuen soles, i el pes d'aquest indicador per illes reflecteix una convivència major de la gent gran amb altres persones a Eivissa i a Formentera; és a dir, hi ha un índex de solitud convivencial més baix a les Pitiüses.

2.1.

LA DINÀMICA ACTUAL DE LA POBLACIÓ

En un any, d'acord amb el padró de l'1 del gener del 2003, la població ha augmentat a les Illes Balears en 30.393 persones. Es pot afirmar, per tant, que es manté el creixement de la població, tot i que amb una intensitat menor que els anys anteriors. La variació relativa respecte del 2002 ha estat del 3,31%, un punt menys que es va experimentar el 2002 respecte del 2001. Cal destacar que, tot i que aquesta variació continua sent superior a la mitjana estatal (2,10), per primer cop en els darrers anys -en què l'arxipèlag balear ocupava la posició capdavantera pel que fa al creixement interanual entre les comunitats autònomes de l'Estat espanyol-, el 2003 se situà en el quart lloc, després de les comunitats autònomes de Madrid, Múrcia i València. (Vegeu els quadres III-4 i III-5)

L'augment de la població continua produint-se fonamentalment per l'entrada de població de fora, dels fluxos immigratoris que provenen tant d'altres comunitats autònomes com de l'estranger. El balanç migratori representa poc més del 90% del creixement total que ha experimentat la

QUADRE III-4. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ, PER COMUNITATS AUTÒNOMES DE RESIDÈNCIA (1996-2003)

	Padró 1996	Rev. padró 1998	Rev. padró 1999	Rev. padró 2000	Rev. padró 2001	Rev. padró 2002	Rev. padró 2003
Espanya	39.669.394	39.852.651	40.202.160	40.499.791	41.116.482	41.837.894	42.717.064
Andalusia	7.234.873	7.236.459	7.305.117	7.340.052	7.403.968	7.478.432	7.606.848
Aragó	1.187.546	1.183.234	1.186.849	1.189.909	1.199.753	1.217.514	1.230.090
Astúries	1.087.885	1.081.834	1.084.314	1.076.567	1.075.329	1.073.971	1.075.381
Illes Balears	760.379	796.483	821.820	845.630	878.627	916.968	947.361
Com. Valenciana	4.009.329	4.023.441	4.066.474	4.120.729	4.202.608	4.326.708	4.470.885
Canàries	1.606.534	1.630.015	1.672.689	1.716.276	1.781.366	1.843.755	1.894.868
Cantàbria	527.437	527.137	528.478	531.159	537.606	542.275	549.690
Castella i Lleó	2.508.496	2.484.603	2.488.062	2.479.118	2.479.425	2.480.369	2.487.646
Castella-la Manxa	1.712.529	1.716.152	1.726.199	1.734.261	1.755.053	1.782.038	1.815.781
Catalunya	6.090.040	6.147.610	6.207.533	6.261.999	6.361.365	6.506.440	6.704.146
Ceuta	68.796	72.117	73.704	75.241	75.694	76.152	74.931
Extremadura	1.070.244	1.069.419	1.073.574	1.069.420	1.073.381	1.073.050	1.073.904
Galícia	2.742.622	2.724.544	2.730.337	2.731.900	2.732.926	2.737.370	2.751.094
Madrid	5.022.289	5.091.336	5.145.325	5.205.408	5.372.433	5.527.152	5.718.942
Melilla	59.576	60.108	56.929	66.263	68.789	69.184	68.463
Múrcia	1.097.249	1.115.068	1.131.128	1.149.328	1.190.378	1.226.993	1.269.230
Navarra	520.574	530.819	538.009	543.757	556.263	569.628	578.210
País Basc	2.098.055	2.098.628	2.100.441	2.098.596	2.101.478	2.108.281	2.112.204
La Rioja	264.941	263.644	265.178	264.178	270.040	281.614	287.390

Font: Institut Nacional d'Estadística.

**QUADRE III-5. VARIACIÓ RELATIVA DE LA POBLACIÓ,
PER COMUNITATS AUTÒNOMES (1998-2003)**

	% var. 98/96	% var. 99/98	% var. 00/99	% var. 01/00	% var. 02/01	% var. 03/02
Espanya	0,46	0,88	0,74	1,52	1,75	2,10
Andalusia	0,02	0,95	0,48	0,87	1,01	1,72
Aragó	-0,36	0,31	0,26	0,83	1,48	1,03
Astúries	-0,56	0,23	-0,71	-0,11	-0,13	0,13
Illes Balears	4,75	3,18	2,90	3,90	4,36	3,31
Com. Valenciana	0,35	1,07	1,33	1,99	2,95	3,33
Canàries	1,46	2,62	2,61	3,79	3,50	2,77
Cantàbria	-0,06	0,25	0,51	1,21	0,87	1,37
Castella i Lleó	-0,95	0,14	-0,36	0,01	0,04	0,29
Castella-la Manxa	0,21	0,59	0,47	1,20	1,54	1,89
Catalunya	0,95	0,97	0,88	1,59	2,28	3,04
Ceuta	4,83	2,20	2,09	0,60	0,61	-1,60
Extremadura	-0,08	0,39	-0,39	0,37	-0,03	0,08
Galícia	-0,66	0,21	0,06	0,04	0,16	0,50
Madrid	1,37	1,06	1,17	3,21	2,88	3,47
Melilla	0,89	-5,29	16,40	3,81	0,57	-1,04
Múrcia	1,62	1,44	1,61	3,57	3,08	3,44
Navarra	1,97	1,35	1,07	2,30	2,40	1,51
País Basc	0,03	0,09	-0,09	0,14	0,32	0,19
La Rioja	-0,49	0,58	-0,38	2,22	4,29	2,05

Font: Institut Nacional d'Estadística.

població de les Illes Balears el darrer any considerat (de l'1 de gener del 2002 a l'1 de gener del 2003). Aquest percentatge és variable segons les unitats territorials que es consideren, i assoleix el màxim valor a l'illa de Formentera, on el creixement vegetatiu només n'explica un 1% del creixement. Contràriament, a les illes de Menorca i d'Eivissa, el creixement vegetatiu té un major pes i assoleix valors al voltant del 10% (un 9% i un 10%, respectivament) del creixement total. (Vegeu el quadre III-6)

La influència immigratòria també incideix en les dades sobre el creixement vegetatiu anual. Els darrers anys s'ha produït un augment del nombre absolut de nadons, encara que les darreres dades del 2003 en mostren una estabilització. Aquest procés és conseqüència, per un costat, de l'aportació de les dones en edat fèrtil que havien retardat el calendari reproductiu i que, en general, provenen de les generacions nascudes els anys del *baby boom* i, per l'altre, de l'entrada de fluxos immigra-

**QUADRE III-6. POBLACIÓ SEGONS EL TIPUS DE NACIONALITAT
I EL LLOC DE NAIXEMENT, PER MUNICIPIS (2003)**

	Total	Nacionalitat		Lloc de naixement		
		Espanyola	Estrangera	Illes Balears	Altres CA	Estranger
Illes Balears	947.361	820.856	126.505	553.875	247.440	146.046
Mallorca	753.584	655.482	98.102	449.119	190.508	113.957
Alaró	4.540	3.888	652	3.307	510	723
Alcúdia	14.690	11.729	2.961	6.612	4.753	3.325
Algaida	3.997	3.602	395	3.097	431	469
Andratx	9.841	7.058	2.783	4.439	2.398	3.004
Ariany	783	716	67	692	25	66
Artà	6.578	5.915	663	4.667	1.173	738
Banyalbufar	584	531	53	452	71	61
Binissalem	5.874	5.496	378	4.794	636	444
Búger	984	842	142	746	79	159
Bunyola	5.237	4.879	358	3.942	817	478
Calvià	42.983	32.377	10.606	16.207	14.794	11.982
Campanet	2.437	2.203	234	2.068	112	257
Campos	7.625	7.083	542	5.946	793	886
Capdepera	9.561	7.499	2.062	3.889	3.389	2.283
Consell	2.586	2.456	130	2.009	411	166
Costitx	973	826	147	719	94	160
Deià	749	496	253	360	119	270
Escorca	307	288	19	218	62	27
Esporles	4.322	3.975	347	3.330	561	431
Estellencs	388	316	72	270	42	76
Felanitx	16.459	14.447	2.012	10.858	3.443	2.158
Fornalutx	678	521	157	446	51	181
Inca	25.362	22.579	2.783	17.135	5.217	3.010
Lloret de Vistalegre	1.058	908	150	818	72	168
Lloseta	5.119	4.757	362	3.903	813	403
Llubí	1.955	1.814	141	1.721	83	151
Llucmajor	27.759	23.773	3.986	15.714	7.562	4.483
Manacor	34.335	30.603	3.732	23.398	6.843	4.094
Mancor de la Vall	963	876	87	814	52	97
Maria de la Salut	1.990	1.707	283	1.630	76	284
Marratxí	25.799	24.879	920	18.383	5.961	1.455
Montuïri	2.521	2.232	289	2.031	168	322

Continua

**QUADRE III-6. POBLACIÓ SEGONS EL TIPUS DE NACIONALITAT
I EL LLOC DE NAIXEMENT, PER MUNICIPIS (2003)**

	Total	Nacionalitat		Lloc de naixement		
		Espanyola	Estrangera	Illes Balears	Altres CA	Estranger
Muro	6.572	5.789	783	5.115	639	818
Palma	367.277	324.734	42.543	206.891	108.917	51.469
Petra	2.697	2.513	184	2.368	128	201
Sa Pobla	11.446	9.696	1.750	8.728	957	1.761
Pollença	15.566	12.836	2.730	9.678	2.920	2.968
Porreres	4.568	4.059	509	3.704	325	539
Puigpunyent	1.477	1.211	266	1.040	145	292
sa Salines	4.116	3.370	746	2.424	852	840
Sant Joan	1.803	1.617	186	1.523	90	190
Sant Llorenç des Cardassar	7.246	5.516	1.730	4.161	1.285	1.800
Santa Eugènia	1.358	1.172	186	1.005	145	208
Santa Margalida	9.074	7.536	1.538	5.308	2.077	1.689
Santa Maria del Camí	5.074	4.801	273	4.062	666	346
Santanyí	10.253	8.324	1.929	5.447	2.692	2.114
Selva	3.096	2.869	227	2.539	278	279
Sencelles	2.464	2.167	297	1.869	266	329
Sineu	2.868	2.558	310	2.341	196	331
Sóller	12.472	10.565	1.907	8.447	1.654	2.371
Son Servera	10.750	8.965	1.785	4.410	4.315	2.025
Valldemossa	1.820	1.605	215	1.289	220	311
Vilafranca de Bonany	2.550	2.308	242	2.155	130	265
Menorca	81.067	73.283	7.784	52.748	19.430	8.889
Alaior	8.197	7.274	923	5.484	1.726	987
es Castell	7.022	6.165	857	3.767	2.253	1.002
Ciutadella	25.406	23.700	1.706	18.031	5.276	2.099
Ferries	4.290	4.180	110	3.389	760	141
Maó	26.066	23.237	2.829	16.208	6.701	3.157
es Mercadal	3.654	3.048	606	1.910	1.084	660
es Migjorn Gran	1.216	1.144	72	928	212	76
Sant Lluís	5.216	4.535	681	3.031	1.418	767

Continua

**QUADRE III-6. POBLACIÓ SEGONS EL TIPUS DE NACIONALITAT
I EL LLOC DE NAIXEMENT, PER MUNICIPIS (2003)**

	Total	Nacionalitat		Lloc de naixement		
		Espanyola	Estrangera	Illes Balears	Altres CA	Estranger
Eivissa	105.103	86.629	18.474	48.615	35.548	20.940
Eivissa	40.175	33.803	6.372	17.509	15.200	7.466
Sant Antoni de Portmany	17.261	14.793	2.468	8.520	5.879	2.862
Sant Joan de Labritja	4.673	3.512	1.161	2.626	836	1.211
Sant Josep de sa Talaia	17.076	13.942	3.134	8.147	5.402	3.527
Santa Eulària des Riu	25.918	20.579	5.339	11.813	8.231	5.874
Formentera	7.607	5.462	2.145	3.393	1.954	2.260
Formentera	7.607	5.462	2.145	3.393	1.954	2.260

Font: Institut Balear d'Estadística .

toris que incorporen a la població uns efectius nombrosos de dones en edat fèrtil que encara no han adoptat el model de fecunditat europeu i presenten un comportament palesament més natalista.

2.2.

ELS COMPONENTS DE LA DINÀMICA DEMOGRÀFICA

En aquest apartat s'analitzen els naixements, la nupcialitat, la mortalitat i, finalment, les migracions a les Illes Balears.

2.2.1. LA NATALITAT I LA FECUNDITAT

La taxa de natalitat del 2003 (provisional) és de l'11,7%, sis dècimes inferior a la cal-

culada per al 2002 (12,3%) tot i que l'arxipèlag balear se situa entre les comunitats autònomes en què aquest indicador és més elevat, després d'Andalusia, Múrcia, Ceuta i Melilla. No obstant això, pel que fa al conjunt de l'Estat, la taxa bruta (provisional) del 2003 augmenta del 10,11%, el 2002, al 10,50 ‰, el 2003, mentre que a les Illes Balears més bé s'ha estabilitzat a la baixa.

Les dades provisionals dels naixements del 2003 novament confirmen, fins i tot d'una manera més marcada, la incidència de les mares estrangeres en els resultats. El nombre de nascuts de mare espanyola es manté entorn d'unes xifres similars a les del 2002. Aquest fet, juntament amb l'increment del nombre total de naixements que ja hem esmentat, ens indica que la taxa és inferior en aquest col·lectiu (cal tenir en compte que part de les gene-

racions nascudes en el baby boom ja han superat els 35 anys) i que, per tant, s'ha produït un nou augment de la taxa de natalitat de les mares estrangeres. Així, mentre que l'any 1996 les mares estrangeres aportaven el 6% dels nascuts a les Illes Balears, el 2003 aquest percentatge ha suposat més del 20% del total de naixements. D'altra banda, la contribució de les mares estrangeres en el total de l'Estat espanyol (12,2% del total de naixements) mostra un percentatge inferior al de les Illes en 8 punts (20,2% dels naixements).

La importància de la xifra de naixements de mares estrangeres a les Illes respon a la intensitat dels fluxos migratoris estrangers, i sobretot en els darrers anys, que han arribat col·lectius amb unes taxes de fecunditat elevades. Una de les aportacions més importants és la del col·lectiu

de sud-americans, que representa el 39,41% dels naixements de l'any 2003 (dades provisionals). Al contrari, l'aportació dels naixements d'estrangers europeus continua disminuint, i representa un 30,18% el 2003. (Vegeu el quadre III-7)

Si analitzam la procedència de les mares per països, trobarem que el col·lectiu de mares estrangeres més nombrós és el de marroquines (el 17,05% dels naixements de mare estrangera), seguit de les equatorianes (un 14,87%), les colombianes (un 9,14%), les angleses (un 6,69%) i les alemanyes (un 5,92).

Així mateix, cal indicar que el nombre de nascuts de mare espanyola i pare estranger entre el 1996 i el 2003 s'ha duplicat. Aquest augment, juntament amb el que s'ha indicat de mares estrangeres, fa que

QUADRE III-7. NASCUTS VIUS A LES ILLES BALEARS, SEGONS LA NACIONALITAT DE LA MARE

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nascuts vius a les Illes Balears	7.787	8.173	8.305	8.848	9.503	9.858	10.420	10.462
Mare espanyola	7.275	7.575	7.589	8.021	8.480	8.466	8.573	8.351
Mare estrangera	512	598	716	827	1.023	1.392	1.847	2.111
Continent de nacionalitat de la mare estrangera								
Europa	349	374	436	415	502	537	614	637
Àfrica	54	86	122	193	232	313	378	469
Amèrica del Nord	10	10	5	10	7	14	13	11
Amèrica central	27	25	41	48	32	61	67	65
Amèrica del Sud	43	62	73	103	188	396	691	832
Àsia	26	38	38	56	59	69	80	96
Oceania	3	3	1	2	3	2	4	1

Font: naixements, Institut Balear d'Estadística.

el 2003 només el 76% dels naixements siguin de pares i mares espanyols, mentre que en la resta de naixements un dels dos progenitors té la nacionalitat estrangera, amb un increment palès de les parelles en què ambdós membres tenen la nacionalitat estrangera. (Vegeu el quadre III-8)

La taxa de fecunditat total o el nombre mitjà de fills per dona se situa el 2003 en els 1,50 fills per dona, la qual cosa implica un índex superior al del conjunt de l'Espanya (1,30 fills per dona) i coincideix aproximadament amb la mitjana de la Unió Europea dels Vint-i-cinc (UE-25) de l'any 2002 (1,46).

QUADRE III-8. NASCUTS VIUS A LES ILLES BALEARS, SEGONS LES NACIONALITATS DE LA MARE I DEL PARE

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003*
Total	7.787	8.173	8.305	8.848	9.503	9.858	10.420	10.462
Mare i pare espanyols	7.119	7.396	7.382	7.796	8.244	8.206	8.252	7.954
Mare estrangera	512	598	716	827	1.023	1.392	1.847	2.111
Mare estrangera i pare espanyol	272	320	361	389	395	484	549	585
Mare i pare estrangers	228	260	339	417	589	854	1.215	1.459
Mare estrangera i pare desconegut	12	18	16	21	39	54	83	67
Mare espanyola i pare estranger	156	179	207	225	236	260	321	397
Percentages verticals								
Total	100	100	100	100	100	100	100	100
Mare i pare espanyols	91,42	90,49	88,89	88,11	86,75	83,24	79,19	76,03
Mare estrangera	6,58	7,32	8,62	9,35	10,77	14,12	17,73	20,18
Mare espanyola i pare estranger	2,00	2,19	2,49	2,54	2,48	2,64	3,08	3,79
Percentatges (mare estrangera)								
Mare estrangera	100	100	100	100	100	100	100	100
Mare estrangera i pare espanyol	53,13	53,51	50,42	47,04	38,61	34,77	29,72	27,71
Mare i pare estrangers	44,53	43,48	47,35	50,42	57,58	61,35	65,78	69,11
Mare estrangera i pare desconegut	2,34	3,01	2,23	2,54	3,81	3,88	4,49	3,17

Any 2003: dades provisionals.

* En el grup de mare i pare espanyols s'inclouen els naixements de mare espanyola i pare desconegut.

Font: Institut Balear d'Estadística.

2.2.2. LA NUPCIALITAT

La taxa de nupcialitat se situa a les Illes Balears en el 5,3‰, i pràcticament coincideix amb la de l'Estat (5,02‰, el 2002, segons les dades provisionals de l'INE). (Vegeu el gràfic III-7)

A les Illes Balears cal destacar que es registra una lleugera tendència a la baixa. Aquest fet s'explica per l'estabilització, en nombres absoluts, dels matrimonis i per l'augment de la població. A les Illes trobam dues tendències contraposades, en aquest sentit: d'una banda, un augment de les parelles de fet i, de l'altra, una inèrcia tradicionalista a contreure matrimoni, sigui civil o eclesiàstic (el més nombrós).

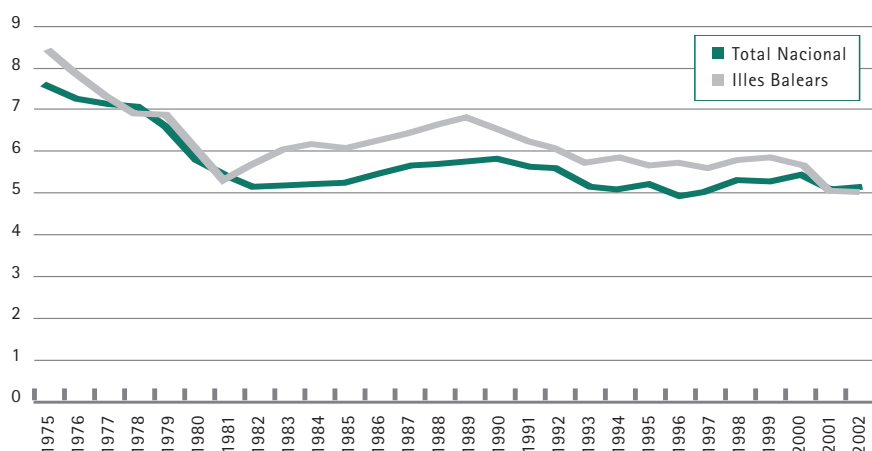
En aquest sentit, el nombre de fills nascuts de mares no casades tendeix a augmentar. La Unió Europea dels Quinze (UE-15)

presenta el 2001 un percentatge d'entorn del 28% de fills nascuts de mares fadrines i aquesta xifra és, fins i tot, superior a les Illes, on s'assoleix un valor entorn del 30,7%, el 2003.

La tendència a Espanya i també a les Balears pel que fa a la nupcialitat apunta que continua endarrerint-se l'edat del primer matrimoni, la qual cosa afecta, òbviament, la reducció del calendari reproductor. (Vegeu els gràfics III-8A i 8B)

Així mateix, com, d'altra banda és lògic, es dona un increment important dels matrimonis mixtos entre persones estrangeres i persones amb nacionalitat espanyola. En el 20% dels matrimonis en què els conjugues declararen que vivien en un municipi de les Illes Balears, com a mínim un tenia la nacionalitat estrangera. Això suposa un pes relatiu important,

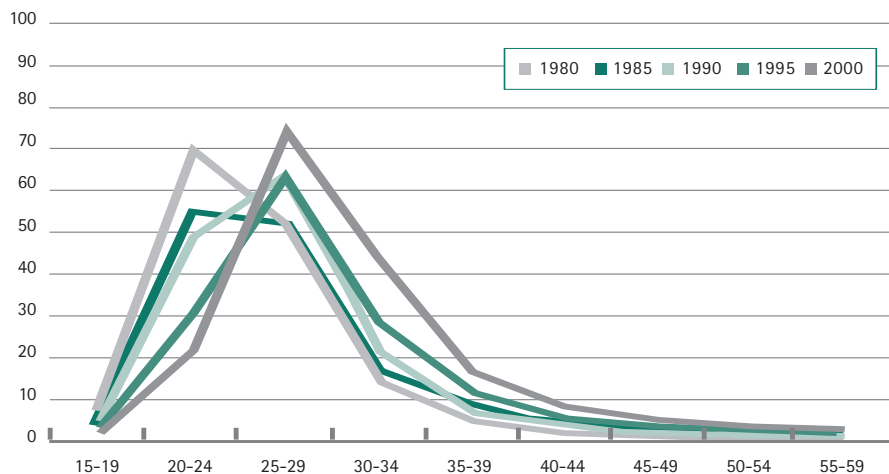
Gràfic III-7
Evolució de les taxes de nupcialitat, a Espanya
i a les Illes Balears (1975-2002)

Font: elaboració pròpia.

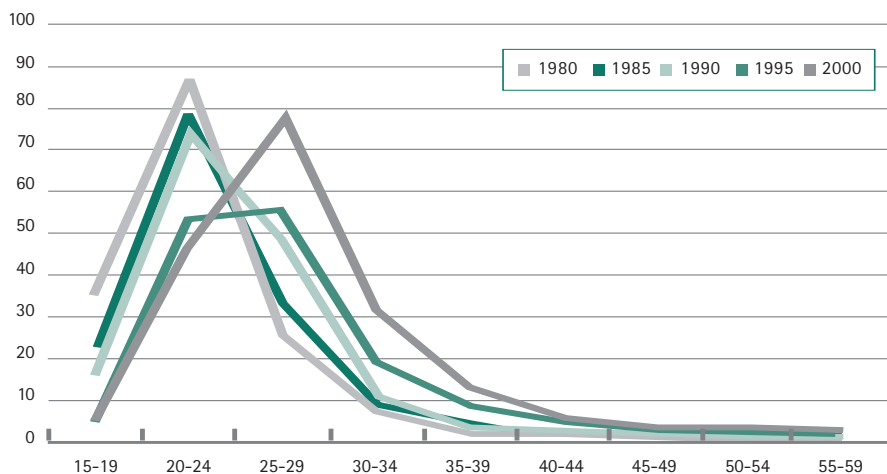
Gràfic III-8A

Evolució de les taxes específiques de la nupcialitat: homes de 15 a 59 anys

Gràfic III-8B

Evolució de les taxes específiques de la nupcialitat: dones de 15 a 59 anys

Font: elaboració pròpia.

si ho comparam amb el 1986, any que només en significava el 6%. Els matrimonis entre contraents estrangers han augmentat notablement i, en el cas dels

matrimonis en què un membre era espanyol, sobresurten les unions de persones espanyoles amb sud-americanes. (Vegeu el quadre III-9)

QUADRE III-9. EVOLUCIÓ DELS MATRIMONIS SEGONS LA NACIONALITAT DELS CONTRAENTS

	1986	1988	1990	1992	1994	1996	1998	1999	2000	2001	2002
Total	4.164	4.557	4.606	4.317	4.195	4.152	4.402	4.506	4.494	4.329	4.586
Ambdós espanyols	3.892	4.215	4.242	3.928	3.823	3.749	3.922	3.919	3.967	3.647	3.710
Espòs espanyol i esposa estrangera	156	203	208	221	190	186	243	308	275	331	387
Esposa espanyola i espòs estranger	77	84	110	105	129	154	153	186	156	198	233
Ambdós estrangers	39	55	46	63	53	63	84	93	96	153	256
Nacionalitat de la dona											
Europa	126	171	152	138	91	91	106	142	115	148	137
Àfrica	3	2	7	4	16	9	14	22	13	14	18
Amèrica del Nord	2	6	7	4	5	3	2	8	6	10	9
Amèrica central	3	1	4	25	24	24	18	40	35	32	32
Amèrica del Sud	18	19	34	43	46	54	89	89	99	122	183
Àsia	3	3	3	6	7	5	14	4	6	5	5
Oceania	1	1	1	1	1	0	0	3	1	0	3
Apàtrides	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Nacionalitat de l'home											
Europa	46	51	52	62	56	77	81	89	82	96	85
Àfrica	6	6	8	10	20	35	25	33	21	17	22
Amèrica del Nord	0	0	2	5	9	7	15	8	4	8	7
Amèrica central	5	2	6	5	7	4	5	16	17	16	17
Amèrica del Sud	16	23	38	20	31	22	22	31	28	56	97
Àsia	4	2	4	2	6	8	5	7	4	5	5
Oceania	0	0	0	1	0	1	0	2	0	0	0
Apàtrides	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Del mateix continent	—	—	—	—	—	50	69	59	63	106	155
De continents diferents	—	—	—	—	—	13	15	34	33	47	101
No consta	39	55	46	63	53	0	0	0	0	0	0

Font: Institut Balear d'Estadística.

Finalment, només s'han d'esmentar algunes de les característiques que més es relacionen amb la nupcialitat:

- S'observa una tendència creixent a l'augment en les separacions i en els divorcis.
- Augmenten els matrimonis en què almenys un dels components ha passat per experiències matrimonials prèvies.
- Augmenta l'edat mitjana a l'hora de contreure matrimoni, tant la refeta de parelles esmentada, com per les dificultats socioeconòmiques que hem esmentat en l'apartat de natalitat (l'estacionalitat de l'activitat econòmica i, per tant, dels ingressos, la dificultat per accedir a un salari suficient, l'encariment dels habitatges, els períodes de formació més llargs...).

2.2.3. LA MORTALITAT

El 2003 s'han registrat a les Illes Balears 7.271 defuncions (dada provisional). La taxa bruta de mortalitat fou d'un 8,15% (provisional) i reflecteix un suau creixement resultat del fet que augmenta la població d'edat més avançada.

L'increment de l'esperança de vida, que se situa, el 2001, en els 76,06 anys per als homes i en els 82,88 anys per a les dones a les Balears, té com a conseqüència l'acumulació d'efectius en els grups de més edat i una tendència simultània a l'envelliment estructural de la població. L'envelliment estructural és

compensat, no obstant això, pels fluxos immigratoris recents, que donen lloc, en realitat, a un rejueniment global de la població de l'arxipèlag, fins al punt que se situa com la quarta comunitat menys envellida de l'Estat, amb poc més del 14% de la població amb més de 65 anys i una edat mitjana inferior a la nacional, de manera que només se situa darrere de les comunitats autònomes en què coincideixen unes taxes de natalitat altes amb un fort moviment migratori (Canàries, Múrcia i Andalusia). (Vegeu el quadre III-10)

Respecte de les taxes de mortalitat infantil, després del descens espectacular dels darrers vint anys, es mantenen en uns límits mínims. La xifra actual de mortalitat infantil se situa a les Illes entorn dels 3 difunts de menys d'un any per cada 1.000 nascuts vius, mentre que, el 1975, en suposava un 16,5%.

Les probabilitats de morir vénen condicionades per l'edat i pel sexe. A mesura que s'incrementa l'edat de les persones, s'incrementa òbviament la probabilitat de morir (una excepció n'és el primer any de vida). L'evolució no és, però, constant. La motorització és un factor molt important de defuncions entre els joves de sexe masculí. Altres elements que originen defuncions entre la població jove i que afecten sobretot, però no exclusivament, el sexe masculí són les sobredosis, els accidents en esports de risc, i la sida i les patologies que se'n deriven. El resultat és que, entre els 15 i els 34 anys, segons les dades provisionals del 2003, moren més de 4 homes per cada dona.

**QUADRE III-10. EDAT MITJANA I PERCENTATGE DE POBLACIÓ DE 65 ANYS O MÉS,
PER COMUNITATS AUTÒNOMES**

Revisió del padró en data 1-1-2003

	Percentatge de població de 65 anys o més	Edat mitjana
Espanya	17,03	40,3
Andalusia	14,84	38,2
Aragó	21,34	43,1
Astúries	22,14	44,5
Canàries	12,04	37,3
Cantàbria	19,14	42,2
Castella i Lleó	22,91	44,1
Castella-la Manxa	19,75	40,8
Catalunya	17,15	40,7
Com.Valenciana	16,57	40,1
Illes Balears	14,08	38,8
Extremadura	19,37	40,6
Galícia	21,30	43,3
Madrid	14,53	39,4
Múrcia	14,10	37,3
Navarra	17,85	41,2
País Basc	18,17	42,2
La Rioja	19,34	42,0
Ceuta	10,97	35,1
Melilla	10,71	34,2

Font: Institut Nacional d'Estadística.

Un altre punt d'inflexió es produeix entorn dels 50 anys, moment que molts homes pateixen problemes cardíacs que els causen la mort. A partir dels 65 anys, la mortalitat tendeix a igualar-se entre els sexes.

Les malalties que són la causa principal de defunció es mantenen en unes proporcions semblants a les de l'any anterior, ja que es tracta d'un tret estructural que experimenta variacions més a llarg termini. Les malalties del sistema circulatori i els

tumors causen el 60% de les defuncions que s'han registrat el 2003, de manera que se segueix la pauta general de l'Estat i dels països de l'entorn. Entre els homes, les defuncions per tumors tenen un pes similar a les causades per malalties del sistema circulatori, mentre que, en les dones, aquestes darreres causen el doble de les defuncions que per tumors. Per edats, fins als 40 anys les causes externes suposen la meitat de les defuncions, sobretot entre els homes, mentre que

entre els 40 i els 74 anys són els tumors la causa més freqüent de defunció, pel que fa tant als homes com entre les dones. A partir dels 75 anys les causes amb una incidència major són les que afecten el sistema circulatori.

2.2.4. LES MIGRACIONS

Les dades del 2003 reafirmen les dades dels darrers anys, de manera que continua la tendència que el creixement relatiu dels nascuts en països estrangers sigui molt superior al que es registra entre els nascuts en altres comunitats autònomes. En les dades procedents de les migracions anuals, (estadística de variacions residencials), la migració procedent d'altres comunitats autònomes el 2003, per primer cop, presenta un balanç negatiu (més emigració cap a altres comunitat autònomes que immigració procedent d'altres comunitats autònomes); només el 1993 es produí un saldo negatiu, tot i que els darrers tres anys la tendència ja apuntava cap al descens.

Per illes hi ha diferències importants. Així, mentre que Menorca és l'illa que ha experimentat menys fluxos immigratoris, i gairebé el 65% de la població ha nascut a les Balears, a l'altre extrem trobam Eivissa i Formentera, que tenen entorn d'un 52% de població de fora. (Vegeu el quadre III-11)

Les estadístiques de migracions (variacions residencials) ens indiquen que l'any 2001, quant als migrants nascuts en altres comunitats autònomes, es detecta un descens en el balanç migratori, que el 2003 fins i tot és negatiu, mentre que, pel

que fa al col·lectiu dels nascuts a l'estranger d'ençà del 1996, els augments presenten un creixement sostingut i, fins i tot, en algun cas, exponencial.

L'anàlisi de l'evolució recent del balanç migratori reflecteix que, d'acord amb les dades que es recullen en aquesta estadística, s'assoleix el punt màxim el 2000 i, després, es va perdent intensitat molt suaument. Aquest fet també el palesen les dades padronals: continua augmentant la població, tot i que el ritme de creixement es modera. D'altra banda, encara que el nombre d'entrades i de sortides de migrants nascuts en altres comunitats autònomes és més alt que el dels nascuts a l'estranger, quant al balanç migratori, les tendències són oposades: la primera esdevé descendent i la segona, ascendent. L'any 2002 dels 11.552 migrants estrangers registrats en el balanç, el 13% (1.404) procedien d'altres comunitats autònomes. (Vegeu el quadre III-12)

Segons les dades del padró del 2003, aproximadament el 41% de la població havia nascut fora de les Illes: un 26,13%, en una altra comunitat autònoma, i un 15,41% a l'estranger.

Entre les persones que han nascut en altres comunitats autònomes, els andalusos continuen sent el col·lectiu més important: 93.572 residents el 2003, el 37,8% dels nascuts en altres comunitats autònomes.

Respecte de la immigració d'estrangers, les dades del padró del 2003 per llocs de naixement reflecteixen que disminueix el pes dels nascuts a Europa respecte del 2001 (un 46,87%, el 2003, i un

QUADRE III-11. EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ SEGONS LA ZONA DE NAIXEMENT

	Lloc de naixement			
	Total	Nascuts a les Illes Balears	Nascuts en una altra CA	Nascuts a l'estranger
Illes Balears				
1996	760.379	515.030	199.098	46.251
1998	796.483	530.974	211.536	53.973
1999	821.820	541.748	219.502	60.570
2000	845.630	541.330	232.080	72.220
2001	878.627	545.739	240.955	91.933
2002	916.968	550.361	247.661	118.946
2003	947.361	553.875	247.440	146.046
Mallorca				
1996	609.150	417.386	156.756	35.008
1998	637.510	430.322	166.455	40.733
1999	658.043	439.148	172.574	46.321
2000	677.014	438.972	182.274	55.768
2001	702.122	442.193	188.279	71.650
2002	730.778	446.010	192.087	92.681
2003	753.584	449.119	190.508	113.957
Menorca				
1996	67.009	50.483	13.735	2.791
1998	69.070	51.344	14.477	3.249
1999	70.825	52.069	15.240	3.516
2000	72.716	51.933	16.639	4.144
2001	75.296	52.242	17.838	5.216
2002	78.796	52.642	19.160	6.994
2003	81.067	52.748	19.430	8.889
Eivissa i Formentera				
1996	84.220	47.161	28.607	8.452
1998	89.903	49.308	30.604	9.991
1999	92.952	50.531	31.688	10.733
2000	95.900	50.425	33.167	12.308
2001	101.209	51.304	34.838	15.067
2002	107.394	51.709	36.414	19.271
2003	112.710	52.008	37.502	23.200

Font: Institut Balear d'Estadística.

QUADRE III-12. EVOLUCIÓ DEL BALANÇ MIGRATORI SEGONS EL LLOC DE NAIXEMENT

	Illes		Mallorca		Menorca			Eivissa-Formentera		
Total	Balears	Total	Palma	Resta	Total	Maó	Resta	Total	Eivissa	Resta
1998	13.330	10.597	3.562	7.035	1.392	312	1.080	1.341	295	1.046
1999	14.941	11.531	3.883	7.648	1.586	386	1.200	1.824	283	1.541
2000	17.077	12.730	4.359	8.371	2.444	843	1.601	1.903	358	1.545
2001	16.472	10.573	2.595	7.978	2.827	1.039	1.788	3.072	683	2.389
2002	15.503	8.510	1.511	6.999	2.862	1.010	1.852	4.131	1.458	2.673
Nasc. a les Balears										
1998	-184	-122	-181	59	-9	-15	6	-53	-60	7
1999	-352	-263	-227	-36	-31	-23	-8	-58	-74	16
2000	-500	-409	-275	-134	1	-25	26	-92	-73	-19
2001	-560	-490	-301	-189	-12	-4	-8	-58	-15	-43
2002	-1.674	-1.349	-770	-579	-130	-45	-85	-195	-101	-94
Nasc. en altres CA										
1998	9.805	7.597	3.475	4.122	1.063	210	853	1.145	355	790
1999	10.706	7.990	3.665	4.325	1.242	235	1.007	1.474	343	1.131
2000	10.687	8.042	4.059	3.983	1.482	355	1.127	1.163	414	749
2001	7.695	4.773	2.266	2.507	1.372	315	1.057	1.550	534	1.016
2002	5.625	2.475	1.621	854	1.182	363	819	1.968	1.014	954
Nasc. a l'estranger										
1998	3.709	3.122	268	2.854	338	117	221	249	0	249
1999	4.587	3.804	445	3.359	375	174	201	408	14	394
2000	6.890	5.097	575	4.522	961	513	448	832	17	815
2001	9.337	6.290	630	5.660	1.467	728	739	1.580	164	1.416
2002	11.552	7.384	660	6.724	1.810	692	1.118	2.358	545	1.813

Font: Institut Balear d'Estadística.

57,62%, el 2001), mentre que es consolida el fenomen més significatiu dels darrers anys: l'augment de les persones procedents de països no comunitaris (8.294) i, en especial, de l'Amèrica central i del Sud i d'Àfrica. (Vegeu el quadre III-13 i el gràfic III-9)

Els països de naixement amb una presència major el 2003 són, per ordre de major a menor: Alemanya, l'Argentina, el Regne Unit, el Marroc, l'Equador, Colòmbia i França, seguits per l'Uruguai, Itàlia, Bulgària, Cuba i Xile. El fet més destriable és el canvi que s'està produint en els paï-

sos d'origen més freqüents: els europeus, tradicionalment amb més presència a les Illes, continuen creixent, però amb aportacions més aviat minses en els contingents immigrants, mentre que, contràriament, els contingents procedents de Sud-amèrica i d'alguns països del Magrib -especialment, el Marroc- n'han incrementat tant els fluxos que aquests passen a ocupar les primeres posicions com a focus emissors d'immigrants. Pel que fa als immigrants procedents de l'Amèrica del Sud, en els darrers tres anys s'ha produït una important entrada de població nascuda a l'Equador, l'Argentina, Colòmbia, l'Uruguai, Cuba i Xile, fins al punt que els oriünds d'aquests països superen la xifra que han assolit els que provenen de països com França, Itàlia, els Països Baixos i altres països europeus. A més, aquesta població, moltes ocasions, procedeix

d'una immigració anterior a una altra comunitat autònoma.

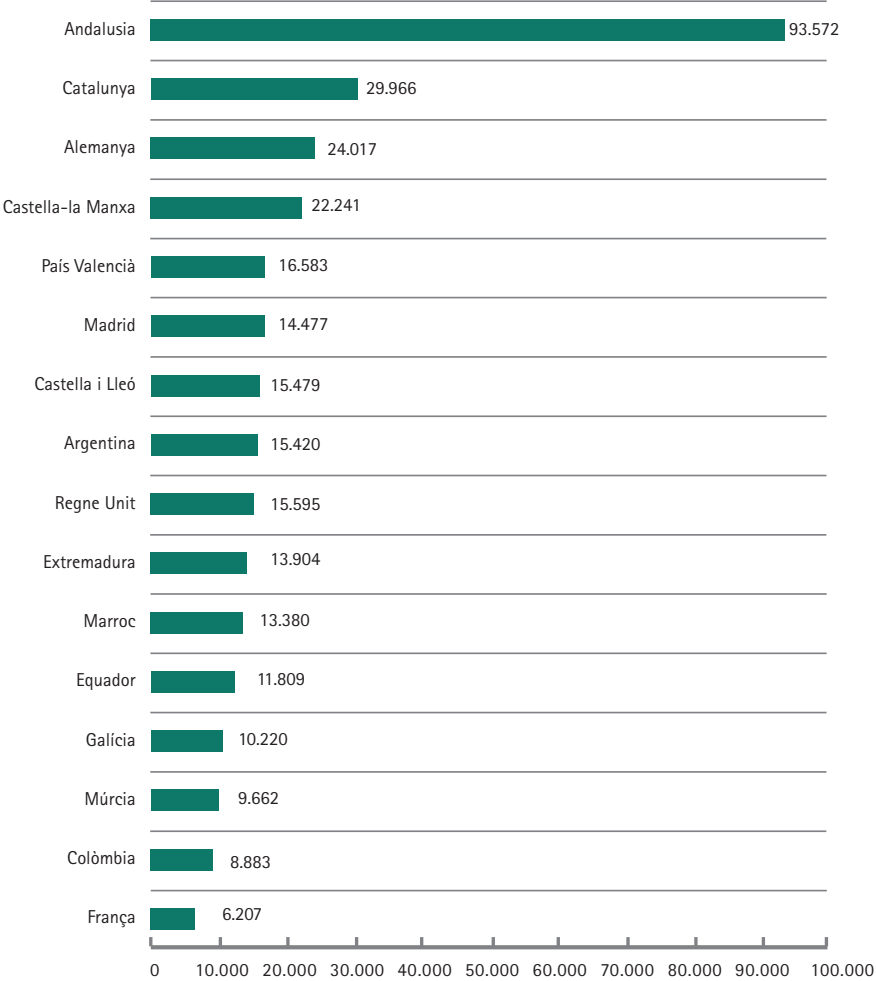
La població immigrant es concentra essencialment en els grups d'edat dels 15 als 64 anys i passa a formar part de l'estructura de població potencialment activa de les Illes, amb el predomini del flux masculí en les poblacions procedents dels països africans.

Quant al moviment migratori que es produeix entre municipis de les Illes, la població immigrant procedent d'altres comunitats autònomes o de l'estranger tendeix a fixar la residència inicial en municipis tradicionalment receptors, com són Palma, Calvià, Manacor, i altres; posteriorment, es detecten moviments interns de desplaçament cap a altres municipis.

QUADRE III-13. POBLACIÓ NASCUTA A L'ESTRANGER SEGONS EL CONTINENT DE NAIXEMENT							
Continent de naixement	Renovació padró 1-5-1996	Revisió padró 1-1-1998	Revisió padró 1-1-1999	Revisió padró 1-1-2000	Revisió padró 1-1-2001	Revisió padró 1-1-2002	Revisió padró 1-1-2003
Total	46.251	53.973	60.570	72.220	91.933	118.946	146.046
Europa	29.990	35.343	39.555	45.935	52.971	60.654	68.466
Unió Europea-25	28.185	33.233	37.291	43.043	48.842	54.679	60.172
Rest a d'Europa	1.805	2.110	2.264	2.892	4.129	5.975	8.294
Àfrica	4.774	5.661	6.693	8.850	12.486	16.665	19.581
Amèrica	9.598	10.916	11.934	14.609	23.032	37.498	53.160
del Nord	1.036	1.109	1.177	1.287	1.452	1.589	1.787
central	1.449	1.749	1.988	2.488	3.175	3.782	4.363
del Sud	7.113	8.058	8.769	10.834	18.405	32.127	47.010
Àsia	1.581	1.924	2.248	2.657	3.249	3.925	4.628
Oceania	109	129	137	154	175	197	211
No consta	199	0	3	15	20	7	0

Font: naixements, Institut Balear d'Estadística.

Gràfic III-9
Principals llocs de naixement de fora de les Illes Balears
(revisió del padró del 2003)

Font: elaboració pròpia.

2.3.

LES CARACTERÍSTIQUES DE LA LLAR

L'anàlisi de les llars i de la família es basa, per a l'àmbit regional, en la informació censal, tot i que es poden utilitzar també altres fonts periòdiques, com ara l'enquesta de població activa i l'enquesta de pressupostos familiars.

En aquestes pàgines s'ha optat per utilitzar les dades del darrer cens del 2001 entre les Balears i Espanya, en el context de la Unió Europea, i comparar les característiques bàsiques entre les illes i per municipis. Les dades de la Unió Europea procedeixen del panel de llars de la Unió

Europea (UE PHOGUE) corresponent a l'any 2001.

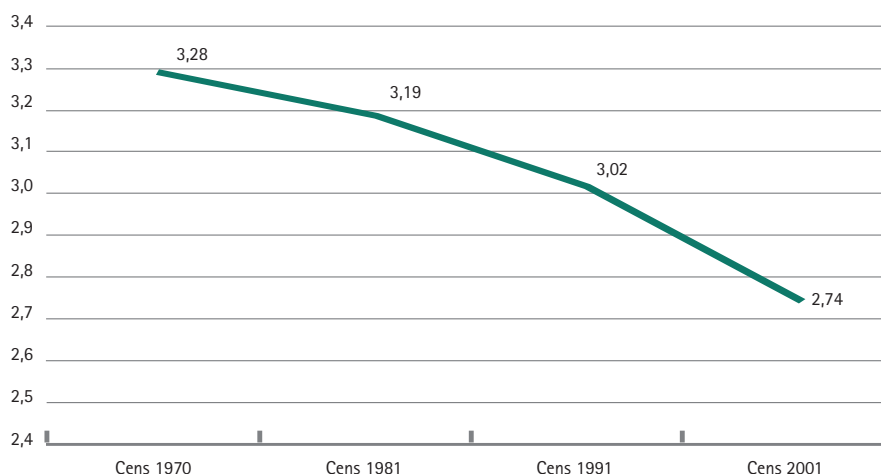
2.3.1. LES DIMENSIONS I L'ESTRUCTURA DE LA LLAR

Les dimensions mitjanes de les llars s'han reduït a les Balears dels 3,28 membres en el cens del 1970 fins als 2,74 membres del 2001, i se situen per sota dels 2,83 del conjunt d'Espanya, però encara són superior a la mitjana de la Unió Europea per al mateix any (2,62). (Vegeu el gràfic III-10)

Per illes, es mantenen les dimensions superiors de les llars d'Eivissa i de Formentera en relació amb Mallorca i a Menorca, amb 2,83 membres. (Vegeu el gràfic III-11)

Gràfic III-10

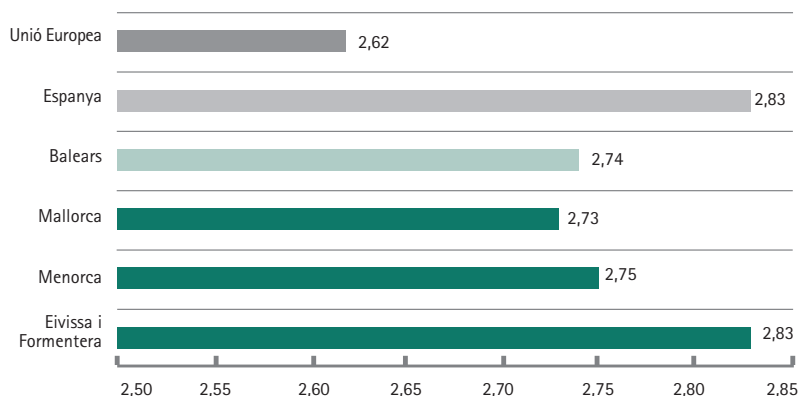
Evolució de les dimensions mitjanes de les llars a les Balears

Font: Balears i Espanya, cens del 2001; UE PHOGUE 2001

Gràfic III-11

Dimensions mitjanes de les llars (2001)

Font: Balears i Espanya, cens del 2001; UE PHOGUE 2001

Amb relació a l'estructura, la informació de què es disposa a hores d'ara no permet conèixer la tipologia de la família, en l'espera de l'explotació de la relació de parentiu dels coresidents a la llar, però hom sí pot aproximar-se a la situació de les llars unipersonals.

Les persones que viuen soles representaven un 10,4% del total el 1970, quan l'estructura de la població era més jove i la natalitat, més elevada. Des de llavors, les llars formades per una persona sola s'han multiplicat per quatre i són ja 73.978, xifra que suposa un 24,2% del total. Es tracta d'una proporció lleugerament superior a la de la Unió Europea (22,6%) i major als valors que es registren al total d'Espanya (un 20,3%).¹³

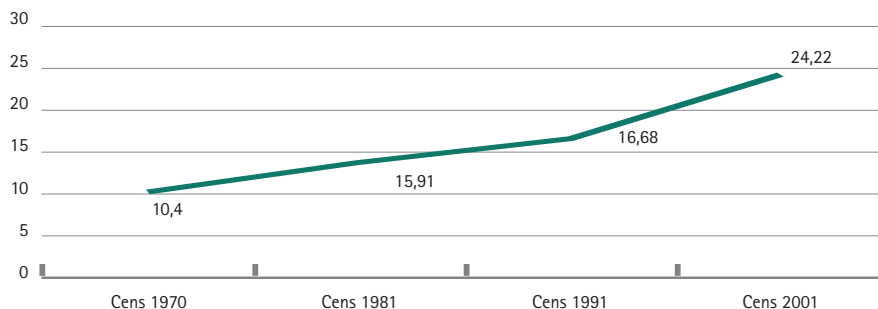
Es tracta d'un indicador, el de les llars unipersonals, que reflecteix, per una part, l'envelliment

de la població i l'augment subseqüent de gent gran que viu sola, però també la diversificació progressiva de les formes de convivència i l'increment de les llars de persones soles adultes. (Vegeu el gràfic III-12)

L'altre tipus de llar en alça, resultat sobretot de l'increment del nombre de divorci, és la llar d'un dels progenitors amb menors. La informació del cens permet només fer-hi una aproximació, ja que es coneix el nombre de llars (i de persones que hi viuen) formades per un sol adult i un menor o més. A les Balears la proporció és del 2,8% de les llars, semblant a la mitjana estatal (un 2%). S'ha de considerar que les proporcions de llars monoparentals (que inclouen, és clar, un adult pare amb menors, sense altres persones o amb altres persones a la llar) es troben entorn del 8,2%, a Espanya, i del 6,6%, a la Unió Europea.

13. S'ha de tenir en compte que els valors del cens sobre les llars unipersonals a Espanya són majors que els que s'han obtingut de l'enquesta sobre el panel de llars europees per al mateix any, en què, per les mateixes característiques de l'enquesta, es tendeix a subregistrar les llars no formades per famílies.

Gràfic III-12
Evolució del percentatge de llars unipersonals a les Balears

Font: Balears i Espanya, cens del 2001; UE PHOGUE 2001

Les llars formades per dos adults potencialment actius sense menors representen un 11,5% i les que no tenen menors, un 12,5% (almenys un dels dos adults, de 65 anys o més); les formades per dos adults i menors, un 17,1%, i la resta són llars on es troben almenys tres adults de diferents edats i que poden incloure pares, mares, fills majors de 16 anys, altres parents i no parents.

2.3.2. LA CONVIVÈNCIA DELS INFANTS I DELS JOVES

El gruix dels menors de 16 anys conviu amb dos adults, en una proporció del 58,3%, i, com és obvi, en la majoria de casos s'ha de suposar que són els pares. Es tracta d'un percentatge inferior al d'Espanya (62%), per causa de la importància a les nostres Illes dels menors que viuen amb un sol adult a la llar; un

8,8% dels menors viuen en aquest tipus de llar, més de dos punts per sobre del que es registra al total de l'Estat (6,4%).

L'altre tipus de llar en què es detecta una lleugera diferència pel que fa a la convivència dels menors és la de tres adults amb menors; un 17,41%, a les Balears, i un 17,93%, a Espanya. (Vegeu el quadre III-14)

Si l'atenció se centra en el segment de 15 a 34 anys, un 6,8% dels joves-adults viuen sols, i és major la proporció d'homes que la de dones (un 7,7% i un 5,8%); destaquen de nou Eivissa i Formentera, amb un pes major dels joves que viuen sols. Aquests valors no són gaire diferents dels de la Unió Europea (un 9,3%, el 2001, per al col·lectiu dels menors de 30 anys), i en tot cas són superiors als d'Espanya, però cal recordar que l'emancipació convivencial és especialment tardana a Espanya¹⁴ i que indicadors d'altres fonts, com ara l'enquesta de pobla-

14. Hi ha països, com Finlàndia, Suècia i Dinamarca, on els joves-adults menors de 30 anys que viuen sols superen el 20%.

QUADRE III-14. ESTRUCTURA DE LES LLARS PER GRANS GRUPS D'EDAT (2001)

Illes Balears	Total	Menors de 16 anys	Entre 16 i 64 anys	65 anys o més
Unipersonals, menor de 65 anys	5,51	0,00	8,00	0,00
Unipersonals, de 65 anys o més	3,33	0,00	0,00	23,02
Un adult amb menors	2,51	8,83	1,47	0,16
Dos adults sense menors	17,13	0,00	16,07	41,95
Dos adults amb algun menor	21,84	58,25	17,42	0,93
Tres o quatre adults sense menors	15,96	0,00	21,44	8,29
Tres o quatre adults amb menors	10,29	17,41	10,46	1,25
Altres llars de 3 o més, amb menors o sense	23,42	15,50	25,14	24,40
Total	100,00	100,00	100,00	100,00

Espanya	Total	Menors de 16 anys	Entre 16 i 64 anys	65 anys o més
Unipersonals, menor 65 anys	3,74	0,00	5,53	0,00
Unipersonals, de 65 anys o més	3,35	0,00	0,00	19,99
Un adult amb menors	1,70	6,37	1,01	0,08
Dos adults sense menors	16,77	0,00	14,30	42,46
Dos adults amb algun menor	21,68	62,07	17,52	0,63
Tres o quatre adults sense menors	18,13	0,00	24,53	9,32
Tres o quatre adults amb menors	10,16	17,93	10,62	1,04
Altres llars de 3 o més, amb menors o sense	24,47	13,63	26,49	26,48
Total	100,00	100,00	100,00	100,00

Font: INE i IBAE, cens del 2001.

ció activa, reafirmen la idea que, a les Balears, els joves deixen la llar paterna/materna més aviat i, en canvi, hi ha una presència més marcada de les formes alternatives de convivència, com ara les llars unipersonals.

Per municipis, es detecten proporcions superiors (i amb diferències més marcades entre els homes i les dones) als municipis

de la serra de Tramuntana, de dimensió reduïda i estructura poblacional i productiva menys equilibrada, com ara a Estellencs, Banyalbufar, Deià, Escorca i Puigpunyent; en tots els casos, se supera el 12% de joves-adults sols. Tot i així, la proporció és també considerable en alguns municipis marcadament turístics, com Calvià o Alcúdia (un 12,5% i un 11,3%, respectivament).

2.3.3. LA CONVIVÈNCIA DE LA GENT GRAN

Les persones majors de 64 anys viuen, majorment, amb un altre adult i sense menors, en un 42% de casos, la qual cosa fa palesa la importància de les llars en què, amb molta freqüència, només hi ha gent gran a l'efecte de la planificació dels serveis de suport sociosanitari a domicili. En segon lloc, se situen en importància les persones que viuen soles, que arriben, el 2001, a un 23% de la població d'aquestes edats.

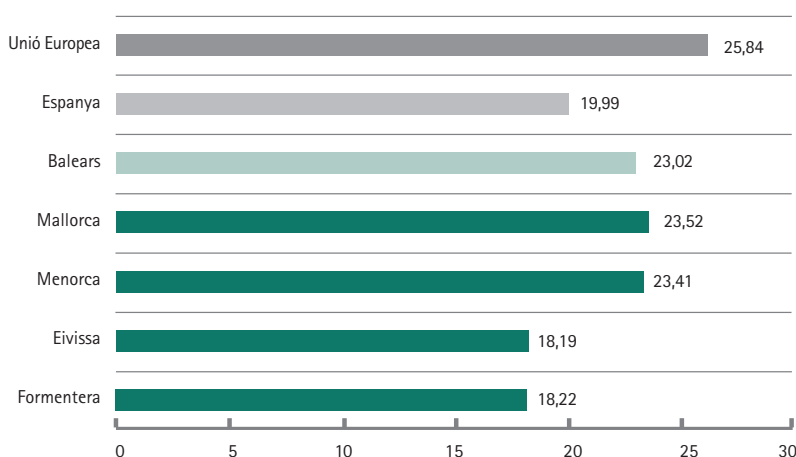
El 2001 hi ha un total de 27.848 llars unipersonals de 65 anys o més, xifra que suposa un 9,1% del total de llars, mentre que en el cens del 1991 es comptabilitzaren 19.625 llars (un 8,4%). L'augment d'aquestes llars, conseqüència de l'envelliment de la població, dels canvis en l'es-

tructura de la família i de l'activitat laboral de les dones, suposa un repte de primer ordre per a la societat.

L'índex de solitud convivencial (proporció de gent gran viu sola respecte de tota la gent gran) a les Balears es més elevat que al conjunt d'Espanya (un 23% i un 20%, respectivament), i més pròxim a la mitjana de la Unió Europea, que se situa en el 25,8%, però, tot i així, el suport que rep la gent gran en termes de recursos i de serveis a domicili és amplament menor a les nostres Illes i, en general, a Espanya. (Vegeu el gràfic III-13)

La prioritat a atendre el segment de gent gran que viu sola es revela més clarament si hom fixa l'atenció en les persones que tenen 75 anys o més. Aleshores, l'índex de solitud convivencial arriba al 30,4%. La

Gràfic III-13
Índex de solitud convivencial de les persones
de 65 anys o més (2001)

Font: Balears i Espanya, cens del 2001; UE PHOGUE 2001

majoria són dones (un 39% respecte del 16,5% d'homes), com a conseqüència de la combinació d'una major esperança de vida i de la major autonomia domèstica femenina en unes generacions en què els homes duïen a terme molt poques activitats a la llar. (Vegeu el quadre III-15)

Les diferències per illes continuen sent marcades: mentre que a Mallorca i a Menorca entre un 31% i un 32% de les persones que han superat els 75 anys viuen soles, a Eivissa aquestes tot just arriben al 23% (i un 19,5%, a Formentera). Es tracta d'un tret estructural cultural diferencial, que perdura avui en dia i que s'ha de relacionar, com s'ha comentat repetidament, amb la història social i productiva de les Pitiüses.

La comparació per municipis és força indicativa de la lògica diferent de la solitud convivencial. És habitual que la proporció de gent de la quarta edat que viu sola sigui menor a les ciutats de grandària major, ja que la debilitat de les xarxes comunitàries i les condicions urbanes de vida dificulten que la gent amb una reducció progressiva de l'autonomia pugui dur endavant la vida quotidiana. Això s'observa a Palma, però a la vila d'Eivissa la proporció de gent sola de 75 anys o més és força major que la mitjana del conjunt de l'illa (un 28%), mentre que són els municipis més agrícoles i de poblament més dispers on els valors davallen fins al 14,6%, que es registra a Sant Joan de Labritja.

Els municipis de les Balears amb una proporció major de persones de 75 anys o més que viuen soles són Mancor de la Vall i Petra, amb un 43,9% i un 40,7%, respectivament, i altres sis municipis superen el 35% (Deià, Escorca i Fornalutx, Llubí, Santanyí i Campos). Els únics municipis amb menys del 25% que viuen sols són, deixant al marge els d'Eivissa, Marratxí i Banyalbufar.¹⁵

Aquestes xifres són importants pel que fa a dimensionar les necessitats d'atenció de la gent gran i, en especial, per planificar els serveis municipals d'ajuda a domicili i de teleassistència, però no es pot oblidar que, moltes ocasions, les persones majors continuen parcialment a la seva llar, tot i que a temporades conviuen amb els fills o amb altres parents. A més, la solitud convivencial no ens aporta informació sobre les xarxes de suport de familiars i/o grups veïnals, ni dels serveis d'atenció de què disposa la persona, i és ben conegut que, a mesura que les dones s'han incorporat al mercat de treball i no resten a casa, les disponibilitats per atendre la gent gran han disminuït i la convivència es va substituint progressivament per altres fórmules d'«atenció a distància» que suposen tot un ventall de combinacions d'ajuda familiar i d'adquisició de serveis d'atenció en el mercat, atès el dèficit de recursos del sector públic. S'ha de tenir present que el percentatge de cobertura de l'ajuda a domicili a Espanya era, a la fi dels noranta, una de les més baixes d'Europa (un 2%), mentre a l'equivalent se situa en un 6% a Alemanya o en un 7% a França.¹⁶

15. El cas de Banyalbufar és atípic, ja que era un municipi sobreenvellit, on, per dinàmica poblacional, s'ha produït una substitució progressiva de població i s'ha rejuenit.

16. Vegeu l'informe de S. Sarasa Urdiola (2003), Una propuesta de servicios comunitarios de atención a personas mayores.

QUADRE III-15. ÍNDEX DE SOLITUD, PER MUNICIPIS (2001)

Persones de 75 anys o més

Municipi de residència	Total	Homes	Dones
Illes Balears	30,40	16,47	39,09
Mallorca	31,07	16,83	39,74
Alaró	29,65	17,16	37,89
Alcúdia	30,92	20,38	38,33
Algaida	34,05	21,84	42,80
Andratx	33,39	22,75	40,40
Ariany	29,51	23,08	34,29
Artà	26,08	15,55	33,43
Banyalbufar	16,39	12,00	19,44
Binissalem	26,01	10,53	35,66
Búger	33,04	20,00	41,79
Bunyola	28,93	18,42	36,14
Calvià	28,21	21,01	33,09
Campanet	31,62	14,89	41,51
Campos	37,11	18,75	48,23
Capdepera	30,46	22,46	36,09
Consell	31,79	21,33	38,33
Costitx	35,96	27,27	41,07
Deià	39,62	30,43	46,67
Escorca	35,29	33,33	37,50
Esporles	30,00	13,27	40,11
Estellencs	34,62	26,92	42,31
Felanitx	31,96	18,43	41,88
Fornalutx	36,96	14,29	46,88
Inca	32,43	17,36	41,23
Lloret de Vistalegre	32,04	20,00	41,38
Lloseta	32,93	16,67	42,31
Llubí	38,21	17,72	50,38
Llucmajor	30,86	17,75	38,92
Manacor	33,87	19,76	44,16
Mancor de la Vall	43,88	17,65	57,81
Maria de la Salut	34,72	14,29	49,60
Marratxí	21,37	8,93	28,60
Montuïri	27,40	15,00	36,65
Muro	35,88	18,23	46,54
Palma	30,09	14,65	38,61
Petra	40,69	19,72	51,88
sa Pobla	30,34	17,13	39,01

Continua

QUADRE III-15. ÍNDEX DE SOLITUD, PER MUNICIPIS (2001)

Persones de 75 anys o més

Municipi de residència	Total	Homes	Dones
Pollença	31,15	18,16	40,64
Porreres	33,53	17,59	43,63
Puigpunyent	34,26	17,50	44,12
ses Salines	32,70	17,70	44,00
Sant Joan	31,28	21,82	39,10
St. Llorenç des Cardassar	30,24	21,72	37,09
Santa Eugènia	27,83	6,98	40,28
Santa Margalida	37,95	20,00	47,70
Santa Maria des Camí	32,26	15,20	42,13
Santanyí	38,52	23,59	48,68
Selva	29,39	14,06	40,00
Sencelles	33,15	18,92	42,99
Sineu	34,31	26,45	39,46
Sóller	32,29	15,95	42,21
Son Servera	30,05	20,79	36,97
Valldemossa	34,39	20,00	43,30
Vilafranca de Bonany	37,50	27,45	43,83
Menorca	31,77	15,32	42,88
Alaior	33,33	18,55	44,19
es Castell	35,32	22,22	45,39
Ciutadella	30,07	11,46	42,52
Ferrieres	22,84	12,09	32,08
Maó	33,12	15,59	43,54
es Mercadal	32,24	24,69	38,24
es Migjorn Gran	31,46	22,22	40,91
Sant Lluís	31,17	11,65	46,88
Eivissa	22,90	14,67	28,83
Eivissa	28,05	14,74	36,65
Sant Antoni de Portmany	22,25	14,06	28,28
Sant Joan de Labritja	14,61	11,39	17,17
Sant Josep de sa Talaia	15,99	13,51	17,80
Santa Eulària des Riu	22,67	16,77	27,35
Formentera	19,51	10,00	25,76
Formentera	19,51	10,00	25,76

Font: INE i IBAE, cens del 2001, i elaboració pròpia.

Índex de solitud = persones de 75 anys o més que viuen soles * 100 / totes les persones d'aquestes edats.

A més, la gent gran, amb freqüència, resideix en habitatges que, per l'antiguitat i/o per la manca de conservació, tenen carències importants que n'agreugen les dificultats per gaudir d'autonomia quotidiana. Així, segons el cens, consta que hi ha unes dues mil persones de 65 anys o més sense servei sanitari dins l'habitatge (un 1,7% del col·lectiu). Altres indicadors de necessitats greus són l'estat de l'habitatge (1.527 persones grans viuen en habitatges d'estat dolent i unes altres 8.916, en habitatges d'estat deficient), la manca de calefacció per qualsevol mitjà (que afecta 17.577 persones d'aquest col·lectiu), i la manca d'ascensor quan es resideix en habitatges de més de tres plantes (situació en què es troben 16.610 persones de 65 anys o més, la qual cosa suposa un 39,5% de les persones d'aquestes edats que viuen en aquest tipus d'habitatge).

2.3.4. LA CONVIVÈNCIA DELS IMMIGRANTS

Un dels trets centrals en la dinàmica i en l'estructura de la població de les Balears els darrers anys és l'augment accelerat dels residents immigrants, sobretot extracomunitaris. El procés ha estat molt intens: un 37,1% dels censats extracomunitaris a les Balears el 2001 no feia més de tres anys que havia arribat a Espanya, i això incideix en unes formes específiques de composició de les llars d'aquestes persones.

En primer lloc, destaca que les dimensions mitjanes de la llar dels estrangers, en general, és bastant superior: 4,8 membres, mentre que la del conjunt de les Balears és de 2,7. En segon lloc, l'estructura de la llar és diferent. El pes de les llars

amb cinc adults o més, amb fills o sense, comprèn un 16,7% de població, mentre que, en el conjunt de la població, representa en un 10,8% i el mateix succeeix amb les llars unipersonals entre els 16 i els 64 anys, en les quals viuen un 12% dels estrangers, mentre que, en total, el pes d'aquestes llars tot just comprèn el 5,5% de la població. (Vegeu el quadre III-16)

Ara bé, hi ha diferències molt pronunciades entre les regions d'origen i, en especial, entre la immigració de la Unió Europea i l'extracomunitària, diferències en les dimensions i l'estructura de la llar que obeeixen tant als trets culturals diferents pel que fa a la convivència i a les xarxes de parentiu com al tipus d'immigració de què es tracti.

La immigració de la Unió Europea, la més nombrosa en termes absoluts, presenta les taxes més grans de dos adults sense menors, tant en el cas de que els dos tinguin menys de 65 anys (un 21,7%) com si almenys un supera aquesta edat (un 10,3%); aquestes dades reflecteixen la importància relativa del perfil de l'immigrant, en bona part, d'edat madura, i que es desplaça per raons residencials. El segon tipus de llar en importància és la dels solitaris adults, un 17%, en unes proporcions semblants d'homes i de dones. Les llars amb cinc adults o més tenen, al contrari, una incidència molt escassa, un 3,7%, a diferència de la resta d'immigració.

La immigració per raons laborals, sobretot si és d'eluvió, com és l'actual, i procedent de regions i de cultures ben diferents i llunyanes, habitualment implica l'arribada escalonada de diversos membres de la família, en el millor dels casos, i, en altres,

QUADRE III-16. ESTRUCTURA DE LES LLARS SEGONS LA NACIONALITAT DE LA POBLACIÓ

	Total	Espanyola	Total	UE	No comunitaris
Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Unipersonals, menor de 65 anys	5,5	5,0	11,7	17,1	7,1
Unipersonals, de 65 anys o més	3,3	3,4	2,4	4,6	0,5
Un adult amb algun menor	2,5	2,4	3,8	5,1	2,7
Dos adults sense menors	17,1	16,7	21,7	32,0	13,0
Dos adults amb algun menor	21,8	22,3	16,4	18,2	14,9
Tres adults o més sense menors	16,0	16,9	5,4	6,2	4,8
Tres adults o més amb menors	10,3	10,7	6,1	4,1	7,7
Altres llars amb tres adults o més, amb menors o sense	23,4	22,6	32,6	12,7	49,3

Font: INE, cens del 2001, i elaboració pròpia.

només d'un dels dos. No es disposa de dades, ara com ara, sobre la relació de parentiu, com ja s'ha dit, però es pot suposar que en un segment considerable de les llars no hi resideix un nucli familiar, sinó que més bé es tracta de la convivència amb altres (parents o no) per abaratir els elevats costos de l'habitatge.

El segment d'immigració extracomunitària més nombrosa procedeix de l'Amèrica del Sud i central: 20.085 persones, un 30,8% de les quals resideix en llars de cinc adults o més, amb menors o sense, a les quals s'ha d'afegir una proporció també important de persones en llars amb tres o quatre adults; en total, prop de la meitat (un 46,1%) viu en aquests tipus de llar, mentre que les llars unipersonals (de 16 a 64 anys) suposen un 6% (mentre que, per al total de les Balears, és el 15,1), i es distribueixen equitativament en llars formades per un home sol o per una dona sola.

Entre les persones immigrants de nacionalitat africana, els tercers en importància, predominen també les llars amb quatre adults o més (que agrupen un 43,9% de les persones), però tenen un tret característic: la minoria de les persones que viuen soles (un 8,1%) està formada bàsicament per homes (un 6,9%).

SALUT I SERVEIS SANITARIS

RESUM

L'any 2003 el patró de la mortalitat ha seguit la tendència dels anys anteriors: les malalties cardiovasculars segueixen sent les causes de mort principals a les Illes Balears, seguides dels tumors i de les malalties del sistema respiratori. Set de cada deu defuncions es produeixen per aquests tres grans grups de causes.

El nombre total d'altres als hospitals públics de les Balears ha estat de 67.456, el 49% de les quals són d'homes i el 51,05%, de dones. El nombre total de consultes al 061 ha estat de 267.126. Es produïren 3.686 assistències per accidents de trànsit, 442 més que l'any anterior, en les quals es comptabilitzaren set morts. L'evolució de l'epidèmia de la sida presenta un patró similar a la resta d'Espanya, amb una baixada progressiva des de l'any 1996. Els nous casos, el 2003, sumen 47 persones. El nombre d'interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) és de 2.369, 29 menys que l'any anterior. Pel que fa a la grip, el nivell d'activitat ha estat més baix que a la resta d'Espanya. Els casos d'hepatitis B són superiors a la mitjana estatal. En canvi, la taxa de tuberculosi ha estat de la meitat.

El total de la despesa sanitària el 2003 va ser de 799,9 milions d'euros, cosa que suposa un increment del 14%. La despesa per la targeta sanitària ha estat de 872,5 euros, un 9% més en relació amb l'any anterior. El total facturat pels desplaçats a les Balears és un 11,2% del facturat per al conjunt de l'Estat, de manera que és la tercera comunitat autònoma en importància, darrere de Canàries i Catalunya. Les estades d'estrangers en hospitals públics de les Balears han estat 16.012, el 3,4% del total de les estades que s'han fet. L'increment de la població ha tingut com a conseqüència la disminució del percentatge de la cobertura sanitària pública, almenys a Mallorca.

Finalment, en l'àmbit legislatiu, l'aspecte més transcendent és el fet que el Parlament de les Illes Balears ha aprovat la Llei 5/2003, de 4 d'abril, de salut de les Illes Balears, com a eix vertebrador de l'assistència sanitària de la comunitat i dels drets dels ciutadans. També cal tenir en compte el Pla de salut 2003-2007, que va aprovar el Consell de Govern l'11 d'abril del 2003, que és un referent essencial de la política sanitària, que indica les estratègies de canvi, les responsabilitats i el compromís de l'organització sanitària i de les institucions en tota la societat. Els objectius generals del Pla són millorar la salut de la població, afavorir una millor qualitat de vida, augmentar els anys de vida amb bona qualitat, millorar la capacitat funcional, afavorir la inserció de les persones que ho necessitin, reduir les iniquitats en salut i els desequilibris territorials, i disminuir la incidència, la prevalença i la mortalitat a les Illes Balears.

3.1.

PANORAMA DE SALUT

Aquest apartat es divideix en sis subapartats, que tracten dels temes de la mortalitat, la morbiditat, els accidents, la sida, les interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) i les malalties de declaració obligatòria.

3.1.1. LA MORTALITAT

D'acord amb les dades provisionals de l'any 2003 de l'Institut Balear d'Estadística (IBAE), el nombre de defuncions ha estat de 7.271, la qual cosa suposa una disminució de 160 morts respecte de l'any 2002. La taxa bruta de mortalitat, segons les mateixes dades, ha passat, per tant, de 8,25 per mil habitants l'any 2002 a 8,15 (provisional) l'any 2003. Segons les dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), ha passat de 9,54 el 2001 i a 9,04 el 2002. (Vegeu el quadre III-17)

Per illes, l'any 2003 Menorca és l'illa que té la taxa més alta (8,61), seguida de Mallorca (8,40) i d'Eivissa-Formentera (6,15). L'any 2002 Mallorca va tenir la taxa de mortalitat més alta (8,66). En comparar aquestes dades, s'ha de tenir en compte que Eivissa i Formentera tenen un índex

QUADRE III-17. TAXES BRUTES DE MORTALITAT PER 100.000 HABITANTS					
	1999	2000	2001	2002	2003
IBAE: Balears	9,27	9,05	8,46	8,25	8,15
INE: Balears	9,64	9,26	9,54	9,04	—
INE: Espanya	9,37	9,03	8,91	8,90	—

Font: IBAE i INE.

d'envelliment inferior a la resta. Per sexes, les taxes sempre són superiors en el cas dels homes que en el de les dones. (Vegeu el gràfic III-14)

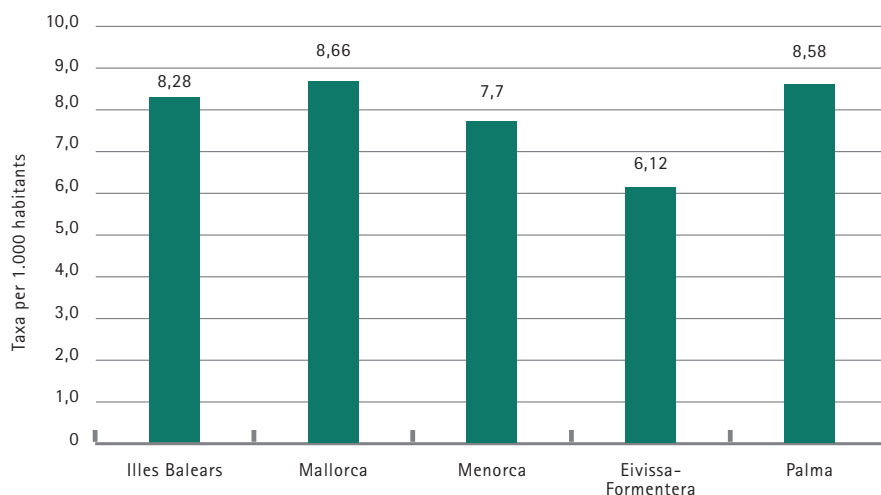
Pel que fa a la comparació de les taxes brutes de les diferents comunitats autònomes, en ordre creixent, l'any 2001 les Balears hi ocupen el setè lloc, mentre que l'any 2002 hi ocupen l'onzè.

Per grans grups de malalties, el 2003 la primera causa de mort són les malalties

del sistema circulatori (350,3 per cada 100.000 habitants), seguides dels tumors (251,7) i de les malalties del sistema respiratori (100,1). Set de cada deu defuncions es produeixen per aquests tres grans grups de causes. A molta distància, les segueixen les malalties dels sistemes digestiu i nerviós i les no naturals, com són les traumàtiques o per intoxicació.

Per sexes, en els homes, les malalties del sistema circulatori i els tumors són la primera i la segona causa de mort, respec-

Gràfic III-14
Taxa bruta de mortalitat: Illes Balears (2002)

Font: INE.

tivament, amb molt poca diferència, amb un 262,8 i un 260,9 per cada 100.000 habitants, respectivament. En les dones, la primera causa de mort són les malalties circulatòries, amb un 308, a distància dels tumors, amb un 19,35%. (Vegeu el quadre III-18)

En comparar l'evolució dels percentatges que representen les defuncions per les causes de mort principals, des de l'any 1999 fins a l'any 2003, en ambdós sexes, veiem que les quatre primeres causes són sempre les mateixes: en el primer lloc, les malalties del sistema circulatori; en el segon lloc, els

QUADRE III-18. DEFUNCIONS I TAXES DE MORTALITAT PER 100.000 HABITANTS PER GRANS GRUPS DE MALALTIES (2003)

	Nre. de defuncions			Taxes per 100.000 hab.		
	Total	Homes	Dones	Total	Homes	Dones
Malalties infeccioses i parasitàries	116	56	60	13,00	12,61	13,39
Tumors	1.830	1.158	672	205,16	260,85	149,98
Malalties de la sang i dels òrgans hematopoètics	20	8	12	2,24	1,80	2,68
Malalties endocrines, nutricionals i metabòliques	230	94	136	25,78	21,17	30,35
Trastorns mentals i del comportament	244	84	160	27,35	18,92	35,71
Malalties del sistema nerviós	293	117	176	32,84	26,36	39,28
Malalties del sistema circulatori	2.547	1.167	1.380	285,54	262,88	308,00
Malalties del sistema respiratori	728	445	283	81,61	100,24	63,16
Malalties del sistema digestiu	365	196	169	40,92	44,15	37,72
Malalties de la pell i del teixit subcutani	22	6	16	2,46	1,35	3,57
Malalties del sistema osteomuscular i del teixit conjuntiu	82	24	58	9,19	5,41	12,94
Malalties del sistema genitourinari	169	87	82	18,94	19,60	18,30
Embaràs, part i puerperi	0		0	0		0
Certes afeccions originades en el període perinatal	21	11	10	2,35	2,48	2,23
Malformació congènita, deformitats i anomalies cromosòmiques	14	8	6	1,56	1,80	1,34
Síntomes, signes i estats morbosos mal definits	322	144	178	36,09	32,44	39,73
Causes externes de traumatismes i enverinaments	268	192	76	30,04	43,25	16,96
Total de causes	7.271	3.797	3.474	815,37	855,32	775,35

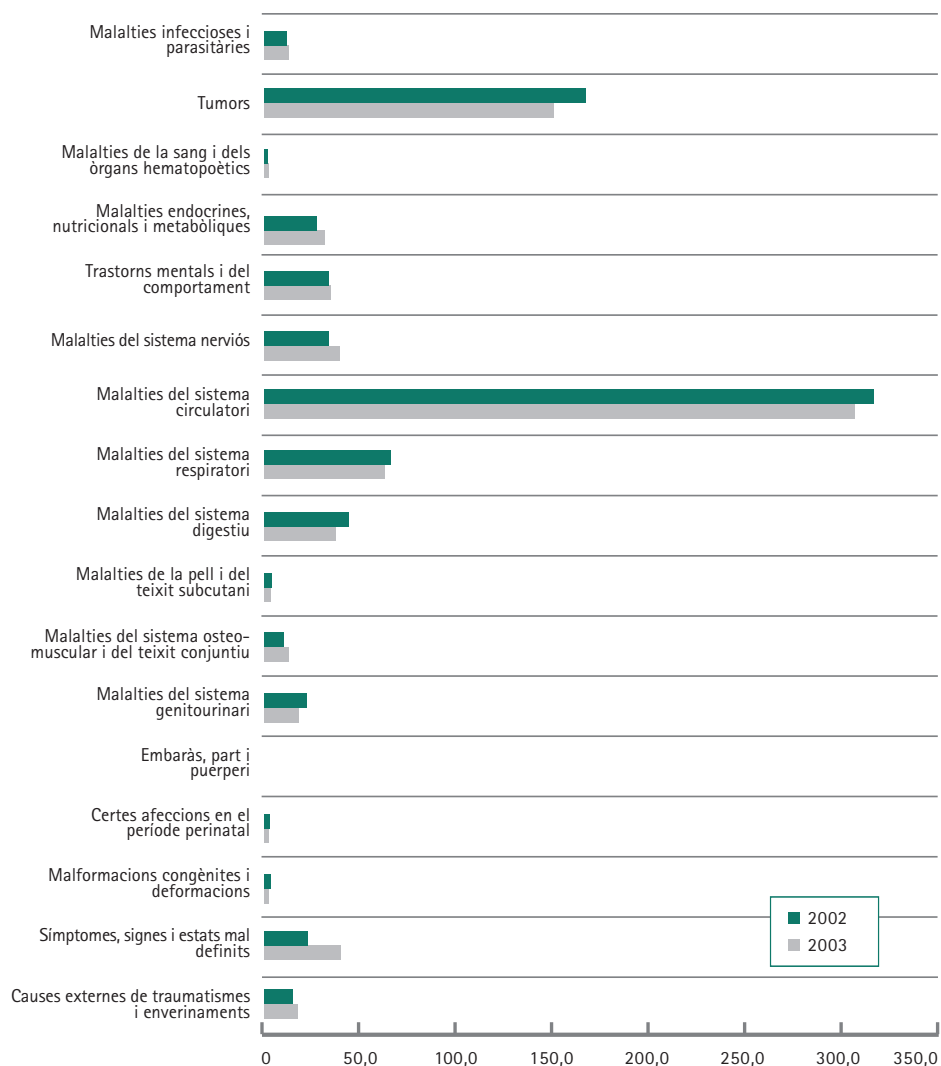
Font: IBAE, INE.

tumors, i, a molta distància, les dels sistemes respiratori i digestiu. Els percentatges de defuncions causades per les quatre malalties esmentades ha disminuït lleugera-

ment respecte de l'any anterior i han augmentat les causades per traumatismes, per enverinament i per malalties endocrines. (Vegeu els gràfics III-15 i III-16)

Gràfic III-15

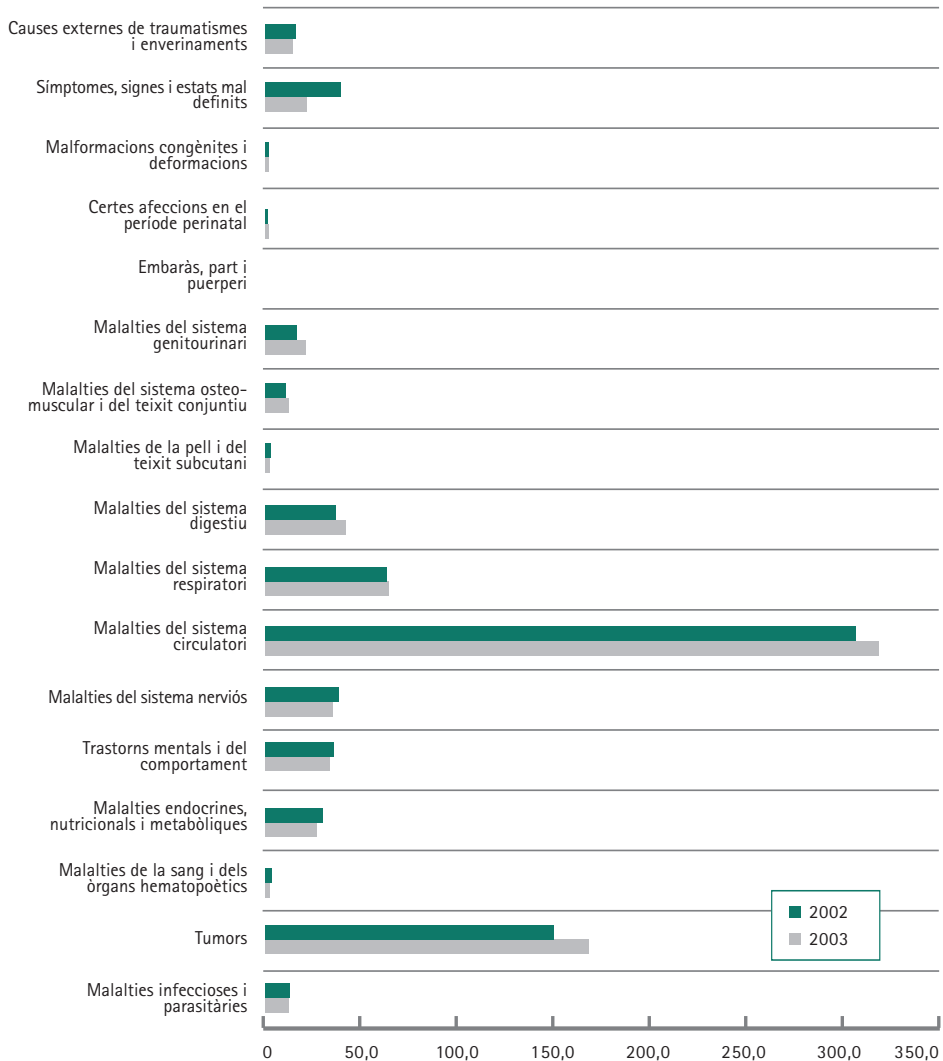
Distribució de la mortalitat per grans grups de malalties (2002-2003): homes

Font: IBAE.

Gràfic III-16

**Distribució de la mortalitat per grans
grups de malalties (2002-2003): dones**

Font: IBAE.

Si valorem les taxes ajustades a la població europea per totes les causes, en els homes, les causes de mortalitat més freqüents són el càncer de pulmó, la isquèmia cardíaca i la malaltia cerebrovascular; en les dones, la malaltia cerebrovascular, la insuficiència cardíaca i la isquèmia cardíaca. Pel que fa a l'evolució, sembla que la isquèmia cardíaca i la malaltia cerebrovascular tendeixen a disminuir lleugerament.

Per comparació de les Balears amb la resta de l'Estat, les primeres causes de mort són les mateixes en els homes i en les dones, i les taxes solen ser sempre un poc superiors a les Illes Balears.

Segons l'Institut Balear d'Estadística (IBAE), l'any 2002 a les Illes Balears l'edat mitjana total de mort per totes les causes és de 75,91 anys; en els homes, de 72,07 anys i, en les dones, de 80,12 anys. Aquestes xifres són lleugerament superiors a les dels anys anteriors i semblants a les globals d'Espanya.

Pel que fa a la taxa d'anys potencials de vida perduts per cada mil habitants, i per a l'any 2002, a les Balears és de 70,32, en els homes i, en les dones, de 30,10, mentre que en la totalitat d'Espanya és inferior, amb uns valors de 56,19 per als homes i de 25,50 per a les dones (dades provisionals de l'INE).

3.1.2. LA MORBIDITAT

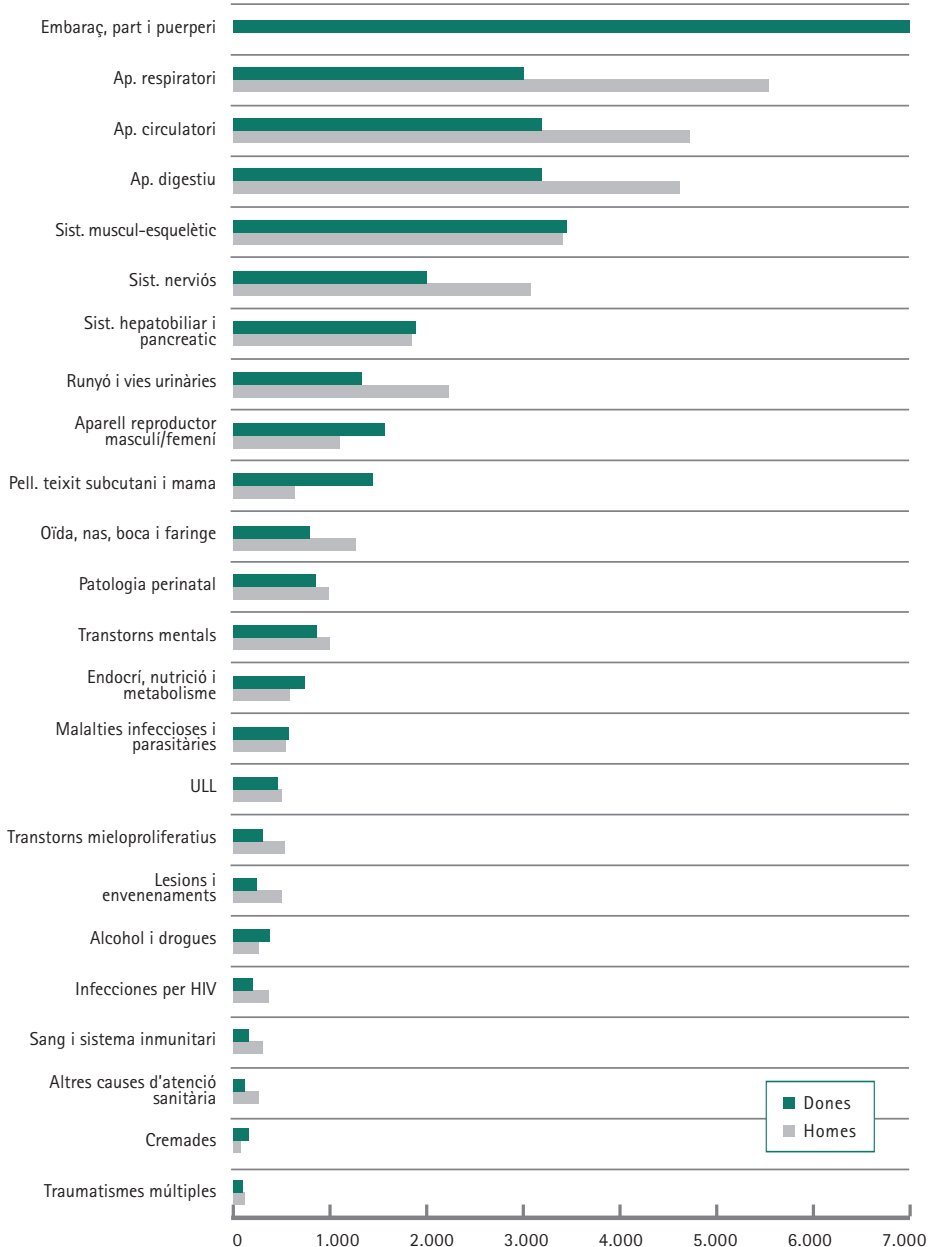
Per a l'any 2003, i segons les dades del conjunt mínim bàsic de dades (CMBD) -del hospitals públics de les Balears-, el

nombre total d'altres ha estat de 67.456, el 49% de les quals són d'homes i el 51,05%, de dones. El grup relacionat de diagnòstics recollit més vegades als informes d'alta clínica són les complicacions de la gestació, del part i del puerperi (13%), seguides de les malalties del sistema respiratori (12,2%), del circulatori (11,27%) i de digestiu (11,13%). En ambdós sexes, excepte per la categoria de complicacions de la gestació, els diagnòstics d'alta més freqüents són els mateixos, encara que el nombre d'altres és superior en les dones. (Vegeu el gràfic III-17)

Les dades d'activitat registrades al Centre Coordinador d'Urgències (061, servei d'urgències) de l'any 2003 mostren que el nombre de consultes telefòniques ha estat de 267.126; el nombre de visites a domicili, 56.439, i el d'atencions de la unitat mòbil d'emergències, 19.036. Els motius codificats més freqüents de les consultes telefòniques són la dispnea NSP (dificultat respiratòria) (un 4,90%), l'ansietat (un 3,30%), el dolor abdominal (un 3,10%), els vòmits (un 3%) i, a molta distància, el vertigen (un 0,70%), el traumatisme cranial (un 0,80%), les convulsions (un 0,80%), l'ansietat (un 0,70%), el dolor toràcic (un 0,60%) i la hipoglucèmia (un 0,50%). Quan analitzam les causes que han motivat les visites a domicili, observam que el major nombre de consultes es deuen a quadres febrils / síndromes gripals (un 1,70%), grup seguit de la gastroenteritis aguda (un 1,70%), l'ansietat (un 1,30%) i la lumbàlgia (un 1,20%). Les assistències de la unitat mòbil han atès de manera majoritària quadres de síncope, de lipotímia i de pèrdua de consciència (un 1,20%), seguits dels traumatismes cranials (un 0,80%). (Vegeu el quadre III-19-20)

Gràfic III-17

Altes hospitalàries 2003 per CDM i sexe – Total Balears

Font: conjunt mínim bàsic de dades (CMBD), Ib-salut.

QUADRE III-19-20. ELS DEU MOTIUS MÉS FREQUENTS DE CONSULTA AL 061 DURANT L'ANY 2003 A LES BALEARS

Consultes telefòniques	Nre.	%	Visites a domicili	Nre.	%	Unitat mòbil d'emergències (UME)	Nre.	%
Dispnea NSP	1851	4,90	Síndrome gripal	640	1,70	Síncope/lipotímia, pèrdua de consciència	470	1,20
Ansietat	1.238	3,30	Gastroenteritis	630	1,70	Traumatisme cranial	317	0,80
Dolor abdominal	1.162	3,10	Ansietat	498	1,30	Convulsions	304	0,80
Vòmits	1.135	3,00	Lumbàlgia	443	1,20	Mort	288	0,80
Dolor toràcic	836	2,20	Cures d'infermeria	357	0,90	Ansietat	267	0,70
Síncope / lipotímia, pèrdua de consciència	676	1,80	Mort	354	0,90	Dolor toràcic	210	0,60
Diarrea NSP	586	1,50	Bronquitis/ bronquiolitis	331	0,90	Trauma NCC/NSP	202	0,50
Accident vascular cerebral (ACV) NSP	542	1,40	Altres símptomes	270	0,70	Policontusionat	202	0,50
Lumbàlgia	480	1,30	Vertigen	266	0,70	Intoxicació alcohòlica	200	0,50
Síndrome gripal	421	1,10	Dolor abdominal	253	0,70	Hipoglucèmia	190	0,50

Font: Gerència 061, Ib-salut.

3.1.3. ELS ACCIDENTS

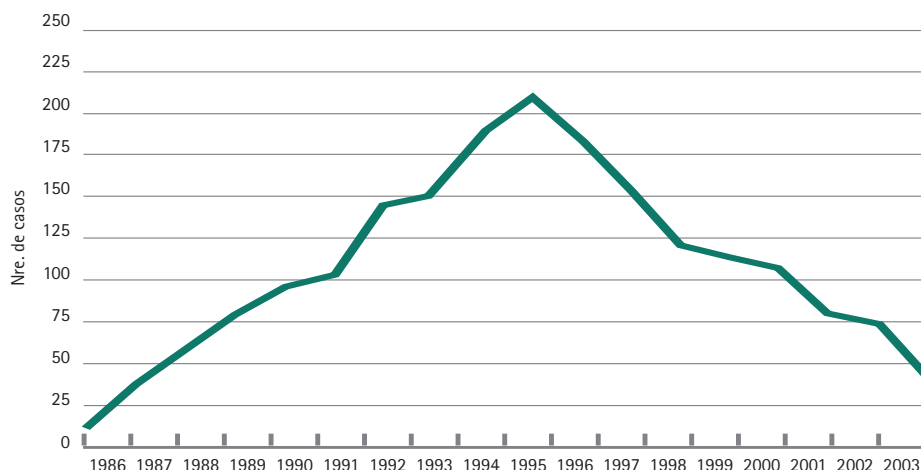
Els accidents de trànsit són una de les primeres causes de mort i són els que causen una taxa més elevada d'anys potencials de vida perduts.

Segons les dades de la Gerència del 061 de l'Ib-salut, a les Balears es produïren 3.686 assistències per accidents de trànsit l'any 2003, 442 més que l'any anterior.

3.1.4. LA SIDA

L'evolució de l'epidèmia de la sida a les Illes Balears presenta un patró similar a la resta d'Espanya, amb una baixada progressiva des de l'any 1996. Les darreres dades confirmen una disminució important de la incidència de la malaltia, ja que s'ha passat de 209 nous casos, l'any 1995, a 107, l'any 2000, i a 43, l'any 2003. El nombre de defuncions també ha anat disminuint des de les 141 de l'any

Gràfic III-18
Evolució anual: casos de SIDA

Font: elaboració pròpia.

1995 fins a les 3 de l'any 2003 (dades provisionals). (Vegeu el gràfic III-18)

Respecte de les dades globals d'Espanya, que té una taxa per milió d'habitants de 32,50 per a l'any 2003, les Illes Balears ocupa el segon lloc per comunitats autònomes, amb una taxa de 48,20, només superada per Madrid, amb 51,50. En tercer i quart lloc, es troben el País Basc, amb 41,10, i Catalunya, amb 30,60. (Vegeu el gràfic III-19)

3.1.5. LES INTERRUPCIONS VOLUNTÀRIES DE L'EMBARÀS

El nombre d'interrupcions voluntàries de l'embaràs (IVE) que ha registrat el Servei d'Epidemiologia de la Conselleria de Salut que s'han dut a terme l'any 2003 és de

2.369; en xifres absolutes, el nombre de casos ha disminuït en 29.

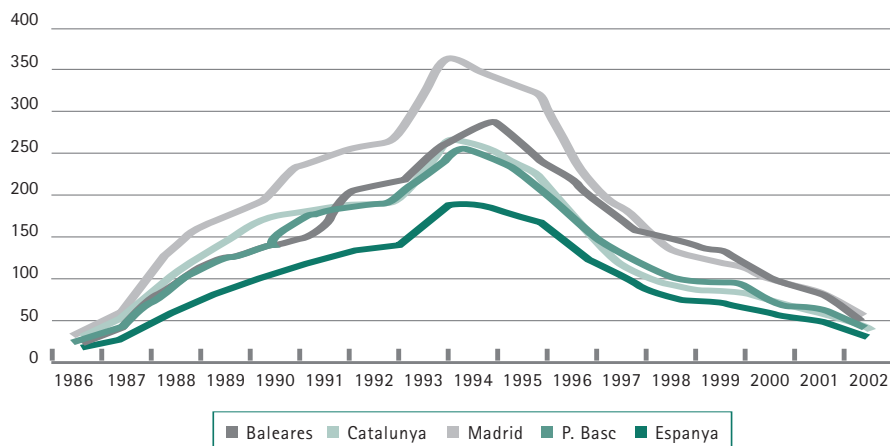
Per fer la comparació amb la resta d'Espanya, només tenim dades fins a l'any 2001, any amb 2.437 casos a les Balears.

La taxa de dones que s'han sotmès a una IVE, calculada sobre el nombre de dones d'edat entre els 15 i els 44 anys, ha disminuït progressivament. A les Illes Balears, ha passat de 13,56, l'any 2000, a 10,81, l'any 2003; mentre que el nivell de tot Espanya ha incrementat, en passar de 7,14 a 8,46, entre el 2000 i el 2003.

Pel que fa a l'edat, la mitjana ha estat de 28 anys i la desviació típica, de 7. El grup amb una taxa més elevada ha estat el de 20 a 24 anys, amb 17 avortaments per cada 1.000 dones d'aquesta edat.

Gràfic III-19

Evolució de les taxes de SIDA. CCAA amb incidència més alta. Actualització 31/12/2003

Font: elaboració pròpia.

El 86,6% de les IVE corresponen a Mallorca; el 4,4%, a Menorca, i el 9%, a Eivissa-Formentera. Les taxes més altes són les de Mallorca (11,8 per 1.000 dones de 15 a 44 anys), seguides de les d'Eivissa-Formentera (7,9) i, en darrer lloc, Menorca, amb 5,5.

3.1.6. LES MALALTIES DE DECLARACIÓ OBLIGATÒRIA

Pel que fa a la grip, en el període 2003, el nivell d'activitat ha estat baix. La taxa de les Balears (2.993,9 casos per cada 100.000 habitants) ha estat més baixa que a la resta d'Espanya (3.685,4 casos per cada 100.000 habitants).

Pel que fa a les malalties vacunables, cal referir que a les Balears no hi ha hagut cap

cas de rubèola ni de xarampió ni de tos ferina durant tot l'any 2003. En canvi, la parotiditis ha tingut una incidència similar a la resta de l'Estat.

Quant a la varicel·la, les Balears són la comunitat autònoma amb una de les taxes més altes de tot l'estat, després de Melilla, Navarra, Madrid i València.

Les Illes Balears també tenen unes taxes altes de sífilis i de gonocòccia, que només supera Melilla. Les xifres de l'hepatitis B són superiors a la mitjana de l'Estat. La legionel·losi manifesta una tendència creixent en els darrers anys, ja que ocupa la segona posició en el conjunt de l'Estat, després de València. En canvi, la taxa de la tuberculosi a les Balears ha estat la meitat de la d'Espanya.

3.2.

ELS SERVEIS SANITARIS

En aquest apartat es tracten els serveis sanitaris, dividits en els punts següents: la legislació, la normativa i les noves polítiques de salut, el finançament, l'assegurança sanitària, els recursos assistencials, l'activitat assistencial i els plans sanitaris.

3.2.1. LA LEGISLACIÓ, LA NORMATIVA I LES NOVES POLÍTIQUES DE SALUT

Durant l'any 2003, en l'àmbit legislatiu, l'aspecte més transcendent és el fet que el Parlament de les Illes Balears va aprovar la Llei 5/2003, de 4 d'abril, de salut de les Illes Balears, com a eix vertebrador de l'assistència sanitària de la comunitat i dels drets dels ciutadans. Amb l'aprovació de la Llei de salut, comença el primer desplegament reglamentari dels diferents que preveu la Llei, i que han de donar fruits durant el

2004. D'altra banda, s'han consolidat els canvis d'estructura i de competències de la Conselleria de Salut i Consum i del Servei de Salut (Ib-salut), com a organisme autònom, i s'ha aprovat el Pla de salut 2003-2007.

3.2.2. EL FINANÇAMENT DE LA SALUT

Durant el 2003 es manté vigent el sistema de finançament sanitari, que s'insereix en l'Acord de finançament autonòmic, que aprovà el Consell de Política Fiscal i Financera del Ministeri d'Economia i Hisenda, el 27 de juliol del 2002. La població de dret de les Illes Balears, l'any 2003, és de 947.361 habitants, un 3,3% superior a la de l'any 2002, i un 14,5% superior a la del 1999, presa com a base de càlcul del finançament.

El total de la despesa sanitària, el 2003, va ser de 776,3 milions d'euros, xifra que suposa un increment, pel que fa a la xifra del 2002, de 110,1 milions d'euros, que, en tant percentual, significa un 14%. (Vegeu el quadre III-21)

QUADRE III-21. DESPESA* DEL SECTOR SANITARI PÚBLIC (2003)

Conselleria de Salut i Consum	
SG i direccions generals	23.640,47
Ib-salut	776.335,84
Total	799.976,31
Ib-salut	
Personal	299.272,70
Compra de béns i serveis	277.063,30
Transferència de capital	3.873,86
Altres despeses corrents	160.250,62
Inversions	35.875,36
Actius financers	0,00
Total de l'Ib-salut	776.335,84

Font: Conselleria de Salut i Consum, Ib-salut.

*Unitat: en milers d'euros.

D'altra banda, el pes que ha significat sobre la despesa sanitària total la Conselleria, és a dir, l'àrea no assistencial, ha suposat un 3% del total, amb la qual cosa disminueix el pes relatiu d'aquesta magnitud, pel que fa a les xifres de l'any 2002.

Quant a la despesa per la targeta sanitària, l'any 2003, ha estat de 872,52 euros, la qual cosa suposa un increment, pel que fa a l'any 2002, d'un 9%.

Segons les dades del padró facilitats pel IBAE, la població de les Balears és de 947.361 habitants, la qual cosa dóna una despesa per habitant de 844.43 euros, tenint en compte que aquesta dada no inclou la població flotant de les Illes, tant de nacionals com d'estrangers comunitaris i d'altres països.

Es pot observar que el total que han facturat els desplaçats per a les Balears és un 11,19% del que s'ha facturat en el conjunt de l'Estat i, com a dada que cal destacar, el 47,17% d'aquesta facturació, a les Balears, correspon a nacionals que s'han desplaçat a les Illes. (Vegeu el quadre III-22)

En aquest sentit, segons les dades de l'Ib-salut amb referència a la incidència en el finançament sanitari dels desplaçats estrangers a les Balears, l'any 2002, la quantitat rebuda va ser de 1.482.338 euros, la qual cosa va suposar un 2,7% del total de fons que varen rebre les autonomies, mentre que l'any 2003 la quantitat s'incrementa fins als 1.974.587 euros, xifra que suposa el 3,1% del total de fons que s'han transferit a totes les comunitats autònomes per aquest concepte. (Vegeu el quadre III-23)

Les Balears han rebut per aquest concepte, entre els anys 2002 i 2003, 3,4 milions d'euros, i són la tercera comunitat autònoma en importància, darrere de Canàries i Catalunya. En aquest sentit, cal assenyalar que l'única font de finançament per a les Balears per la via dels fons de cohesió és la dels estrangers desplaçats. Així mateix, i segons les dades de l'Ib-salut, el 88% de la facturació es concentra entre els alemanys (un 35%), els anglesos (un 31%), els italians (un 10%) i els francesos (un 10%).

QUADRE III-22. INCIDÈNCIA EN EL FINANÇAMENT SANITARI* DELS DESPLAÇATS A LES BALEARS

	Balears	Estat	%
Facturat	3.737.756,28	33.407.682,53	11,19
Liquidat	1.974.587,00	17.648.656,22	11,19
%	52,83%	52,83%	
Cost nacional	1.763.169,28	15.759.026,31	11,19
	47,17%	47,17%	

Font: Conselleria de Salut i Consum, Ib-salut.

*Unitat: en euros.

QUADRE III-23. DISTRIBUCIÓ DEL FONS DE COHESIÓ SANITÀRIA (EN EUROS) (2003)

Compensació per desplaçats

Comunitat autònoma	Espanyols: processos hospitalaris (GRD), annex I (1)	Espanyols: procediments especials, annex I	Espanyols: GDR, annex II (3)	Compensació per desplaçats espanyols 4)= (1) + (2) + (3)	Compensació per desplaçats a càrrec d'altres estats (5)	Total (6)= (4) + (5)
Andalusia	—	—	—	—	1.404.181	1.404.181
Aragó	—	—	—	—	311.301	311.301
Astúries	—	—	19.532	19.532	476.671	496.203
Illes Balears	—	—	—	—	1.974.587	1.974.587
Canàries	—	—	—	—	3.633.669	3.633.669
Cantàbria	2.549.722	1.061.688	—	3.611.410	167.936	3.779.346
Castella-la Manxa	—	—	—	—	112.535	112.535
Castella i Lleó	—	—	—	—	808.760	808.760
Catalunya	6.294.787	2.621.109	334.034	9.249.930	2.746.942	11.996.872
Com. Valenciana	937.703	390.454	65.946	1.394.103	2.659.575	4.053.678
Extremadura	—	—	—	—	378.124	378.124
Galícia	—	—	—	—	1.890.913	1.890.913
Madrid	22.309.253	9.289.432	273.833	31.872.518	876.245	32.748.763
Múrcia	330.938	137.800	32.937	501.675	505.543	1.007.218
Navarra	—	—	—	—	186.749	186.749

Continua

QUADRE III-23. DISTRIBUCIÓ DEL FONS DE COHESIÓ SANITÀRIA (EN EUROS) (2003)

Compensació per desplaçats

Comunitat autònoma	Espanyols: processos hospitalaris (GRD), annex I (1)	Espanyols: procediments especials, annex I	Espanyols: GDR, annex II (3)	Compensació per desplaçats espanyols 4)= (1) + (2) + (3)	Compensació per desplaçats a càrrec d'altres estats (5)	Total (6)= (4) + (5)
País Basc	46.418	19.328	329.591	395.337	695.524	1.090.861
La Rioja	—	—	—	—	11.985	11.985
Ceuta	—	—	—	—	6.721	6.721
Melilla	—	—	—	—	28.813	28.813
Total	32.468.821	13.519.811	1.055.873	47.044.505	18.876.774	65.921.279
Navarra	—	—	—	—	186.749	186.749
País Basc	46.418	19.328	329.591	395.337	695.524	1.090.861
Total (sense Navarra i País Basc)	32.422.403	13.500.483	726.282	46.649.168	17.994.501	64.643.669
Ceuta	—	—	—	—	6.721	6.721
Melilla	—	—	—	—	28.813	28.813
Total (sense Navarra, P. Basc, Ceuta i Melilla)	32.422.403	13.500.483	726.282	46.649.168	17.958.967	64.608.135

Font: Conselleria de Salut i Consum, Ib-salut.

D'altra banda, el 53% de l'activitat correspon a l'atenció primària, però el finançament lligat a aquesta activitat és tan sols del 8%, al contrari que l'hospitalització (atenció especialitzada), que representa un 12% d'activitat, però un 73% de facturació.

Les estades fetes a hospitals públics de les Balears per estrangers han estat de 16.012, xifra que representa un 3,4% del total de les estades realitzades a les Balears.

Una vegada que s'ha constatat l'augment demogràfic que s'ha produït a les Illes Balears, per sobre de la mitjana nacional, i que s'ha engegat la reclamació sobre l'increment de finançament per a la salut a les Balears, tal com estableix el mateix acord de finançament autonòmic, s'obre un horitzó d'increment progressiu d'aquest finançament, que ha de permetre atendre totes les demandes dels ciutadans, des de tres vies:

1. Per la via de l'assignació d'anivellació deguda a l'increment de la població protegida.
2. Per la millora del repartiment dels fons de cohesió.
3. Per la consideració dels sobre costos que deriven de la insularitat mitjançant el reconeixement del REB (Llei 30/1998, de 29 de juliol, de règim especial de les Illes Balears).

Les tres vies són aplicables sense necessitat de canvis legislatius. La primera via necessita simplement que s'apliqui la legislació vigent; la segona, que s'adeqüi, i la tercera, que es desplegui.

Per tot això, si bé el finançament que s'assigna en el Reial decret 1478/2001, de 27 de desembre del 2001, fou raonable al moment oportú, l'evolució dels paràmetres poblacionals genera una insuficiència dinàmica que necessita que s'adeqüi a la nova situació.

3.2.3. L'ASSEGURANÇA SANITÀRIA

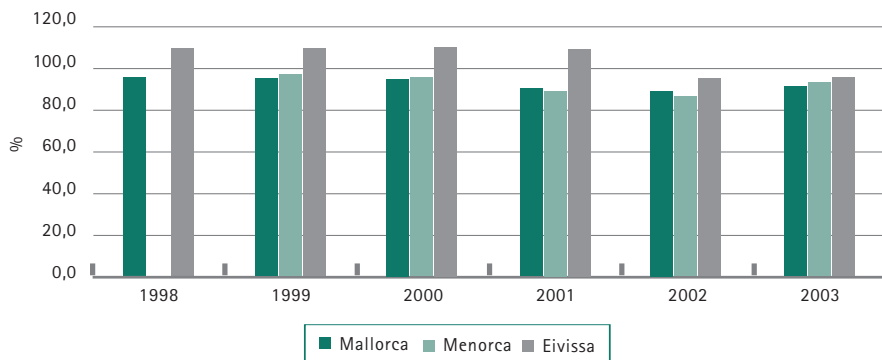
Els darrers dotze anys, la població de les Illes Balears ha augmentat des de les 709.146 persones (segons el cens del 1991) fins a les 947.361 persones (revisió del padró del 2003), la qual cosa representa un creixement del 28,9%. També s'ha de tenir en compte l'increment del 2003, que inclou un total de població sense recursos de 17.422 persones, mentre que, quant als estrangers amb la targeta sanitària individual (TSI), és un total 16.989.

Aquest increment de la població a les Illes Balears ha tingut com a conseqüència la disminució del percentatge de la cobertura sanitària pública, almenys a l'illa de Mallorca. (Vegeu el gràfic III -20)

El nombre de targetes sanitàries que s'ha registrat a les Illes Balears l'any 2003 ha estat de 916.363. En canvi, el percentatge de targetes sanitàries que correspon a estrangers ha augmentat de manera important els darrers anys; de les 10.389 el 2002 fins a les 16.989 el 2003. Paral·lelament, i amb relació a la simplificació progressiva dels tràmits per obtenir la targeta sanitària, el percentatge de targetes sanitàries que s'han obtingut mitjançant la via de «sense recursos» també ha crescut, de manera que l'any 2002

Gràfic III-20

Cobertura sanitària pública (% de població amb TSI) (1998-2003)

Font: elaboració pròpia.

representaven un total de 6.293 de les targetes sanitàries que corresponen a estrangers, però únicament l'1,1% del total de targetes sanitàries a les Illes Balears. (Vegeu el gràfic III-21)

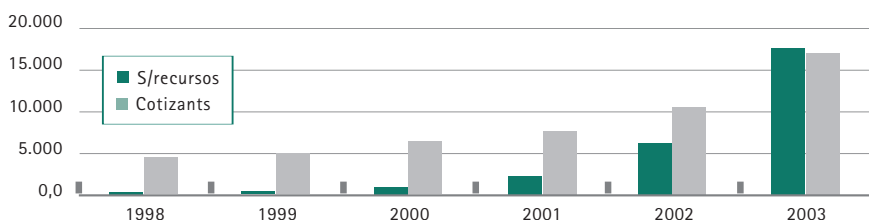
3.2.4. ELS RECURSOS ASSISTENCIALS

Després d'haver-se transferit l'Insalud (Institut Nacional de la Salut), el Servei de Salut de les Illes Balears (Ib-salut) és el

proveïdor de serveis sanitaris, al costat d'altres organitzacions com les fundacions sanitàries, les empreses públiques. També compleix certes funcions de comprador dels serveis d'atenció sanitària pública i privada; amb empreses i institucions privades amb finalitat de lucre o sense que el servei ha concertat. A continuació, es detalla de qui depenen, a les Illes, els proveïdors assistencials, de l'atenció primària (AP) i de l'atenció especialitzada (AE):

Gràfic III-21

Vies d'accés dels estrangers a la TSI (1998-2003)

Font: elaboració pròpia.

Mallorca

Atenció primària:

- 40 centres de salut, lb-salut

Atenció especialitzada:

- Hospital Universitari de Son Dureta, lb-salut
- Complex Hospitalari de Mallorca, GESMA (Gestió Sanitària de Mallorca)
- Fundació Hospital Son Llàtzer
- Fundació Hospital de Manacor

Eivissa-Formentera

Atenció primària:

- 5 centres de salut, lb-salut

Atenció especialitzada:

- Hospital Can Misses, lb-salut

Menorca

Atenció primària:

- 3 centres de salut, lb-salut

Atenció especialitzada:

- Hospital Verge del Mont Toro, lb-salut
- A més, cal d'afegir-hi com a proveïdors els centres concertats següents:

Mallorca

- Hospital de Sant Joan de Déu
- Hospital de la Creu Roja

Eivissa-Formentera

- Clínica Nostra Senyora del Roser

Menorca

- Clínica Menorca

Sense comptar el personal dels centres concertats, al final de l'any 2003 hi havia 9.505 empleats, 3.263 (un 34,33%) dels quals treballen a l'Hospital Son Dureta; 105 (un 1,1%) són del 061; 1.403 (un 14,76%) fan feina a Atenció Primària de Mallorca; 734 (un 7,73%), a l'Àrea de Salut de Menorca; 831 (un 9,55%) a l'Àrea de Salut d'Eivissa-Formentera; 845, a GESMA (un 8,89%); 2.178 (22,91%), a les fundacions hospitalàries de Manacor i Son Llàtzer, i 70 en els serveis centrals de l'lb-salut. L'increment respecte de l'any 2002 ha estat molt important, per acomodar el recursos a les necessitats assistencials de la població.

3.2.4.1. Els recursos d'atenció primària

El procés de reforma de l'atenció primària començà a les Illes Balears, com a la resta de l'Estat, l'any 1984. Ha significat que el primer nivell d'atenció sanitària del model tradicional de consultoris s'ha transformat en un nou model que es basa en equips multidisciplinaris de professionals que treballen en els centres de salut.

El 31 de desembre del 2003 hi havia 48 centres de salut amb les unitats bàsiques. A més dels centres de salut, hi ha centres sanitaris o unitats bàsiques de salut que depenen dels centres de salut. A Mallorca, entre centres de salut i les unitats bàsiques, es comptabilitzen 99 punts assistencials el 2003.

En total, hi ha 140 punts assistencials, distribuïts per tot el territori, la qual cosa fa que l'atenció primària sigui molt accessible als ciutadans. (Vegeu el quadre III-24).

QUADRE III-24. RECURSOS DE L'ATENCIÓ PRIMÀRIA (2003)

	Illes Balears	Mallorca	Eivissa-Formentera	Menorca
Centres de salut (EAP)	48	40	5	3
Consultoris (model tradicional)	2	0	2	0
Unitat infantil i juvenil	3	1	1	1
Unitat de trastorns de la conducta alimentaria (UTCA)	1	1	0	0
Unitats de salut mental	10	8	1	1
Unitats d'atenció a la dona	14	11	1	2
Unitats de fisioteràpia	18	11	4	3
Unitats de salut bucodental	11	7	2	2
Servei d'urgències (model tradicional)	1	—	1	—
Punts d'atenció continuada (PAC)	32	26	3	3
Metges de família	444	358	50	36
Pediatres	118	98	12	8
Infermeres (sense les comares)	437	353	47	37
Altres sanitaris	—	—	—	—
Personal no sanitari	—	—	—	—
Total	—	—	—	—
Població (> 14 anys) per cada metge de família	1.691	1.661	1.789	1.846
Població (< 14 anys) per cada pediatra	1.135	1.069	1.420	1.463
Població amb targeta per cada infermera	1.983	1.931	2.265	2.113

Font: Gerència d'Atenció Primària, Ib-salut

No inclou el personal no sanitari.

L'any 2003 el procés de reforma i d'adequació de l'atenció primària ha continuat. Es va inaugurar el centre de salut de Santa Maria del Camí, ja com a zona bàsica de salut que deixa de dependre de la zona bàsica de muntanya, i s'inaugura el nou centre a Santa Eulàlia des Riu, a Eivissa; així, i tret de dos consultoris tradicionals a l'illa d'Eivissa, es pot donar per tancada la reforma de l'Atenció Primària. Així mateix,

durant l'any 2003 s'han millorat molts altres punts assistencials de Mallorca: Can Pastilla, es Pil·larí, Sencelles, Algaida, USM Pere Garau, sa Cabana, Cala Rajada, Sóller, o l'Escola Graduada a Mallorca. També és important assenyalar que s'ha posat en marxa una aula informàtica al carrer de l'Arquitecte Bennàssar, i s'han informatitzat les consultes dels centres de salut del sector de Son Llàtzer.

Als centres de salut, a més de la consulta mèdica, la pediàtrica i la d'infermeria, es presten altres serveis assistencials; en concret, els següents:

- Catorze unitats d'atenció a la dona, que donen cobertura al 58,3% de la població.
- Devuit unitats de fisioteràpia (dues més que l'any 2002), que cobreixen el 76,4% de la població.
- Onze unitats de salut bucodental per atendre tots els infants de la comunitat.
- Pel que fa a les unitats de salut mental extrahospitalàries i a les unitats de tractament específiques, vegeu l'apartat 3.2.5.3.
- L'atenció extrahospitalària urgent es presta en 32 dispositius d'urgències de l'atenció primària i té 11 unitats de transport medicalitzat avançat, a més de tres ambulàncies de suport avançat sense personal sanitari, 40 ambulàncies de transport individualitzat i 65 de transport col·lectiu, tot coordinat des del centre regulador 061.
- També s'han consolidat les activitats dels equips de suport d'atenció domiciliària (ESAD), que col·laboren amb els professionals de l'atenció primària per atendre els pacients terminals i els crònics que requereixen una atenció domiciliària complexa; per als malalts terminals de càncer, a més, hi ha dos equips a Mallorca i un a Eivissa, dependents de l'Associació Espanyola contra el Càncer.

Durant l'any 2003, ha seguit augmentant el personal sanitari d'atenció primària, de manera que el nombre de targetes sanitàries dels professionals es va aproximant al nombre adequat per exercir una medicina d'una qualitat òptima.

3.2.4.2. Els recursos d'atenció especialitzada

Amb relació als recursos d'atenció especialitzada de l'any 2003, cal esmentar que s'han anat consolidant les iniciatives posades en marxa durant el primer any postransferencial i, de manera especial, el servei de cirurgia cardíaca de Son Dureta, de manera que s'ha completat la plantilla de facultatius i s'ha accedit als dos nous quiròfans habilitats per aquest fi. L'increment de les llistes d'espera quirúrgica, l'augment del temps d'espera mitjà i l'aparició de pacients de més de sis mesos per ser intervinguts obligaren a recuperar l'activitat quirúrgica de l'Hospital General, i a implantar un pla d'actuació específic per controlar les demores. (Vegeu el quadre III-25-26)

Per una altra banda, s'ha avançat a habilitar equips que permetin donar resposta a l'evolució del centres del complex sanitari com a centres de subaguts i de crònics.

S'ha seguit treballant amb els centres concertats privats que complementen l'activitat assistencial de l'lb-salut, de manera que es contribueix a facilitar l'accessibilitat dels ciutadans a l'assistència sanitària, especialment en unitats de llarga estada i amb la realització de proves complementàries d'alta tecnologia.

QUADRE III-25-26. RECURSOS DE L'ATENCIÓ ESPECIALITZADA (2003)

	Illes Balears	Mallorca	Eivissa-Formentera	Menorca
Hospitals				
Servei de Salut de les Illes Balears	6	4	1	1
Privats benèfics	2	2	0	0
Privats no benèfics	14	10	1	3
Altres	3	2	1	0
Total d'hospitals	25	18	3	4
Llits				
Servei de Salut de les Illes Balears	1.868	1.550	185	119
Privats benèfics	193	193	0	0
Privats no benèfics	1.225	1.055	90	81
Altres	579	413	166	0
Total de llits	3.865	3.211	441	200
Altres*				
Llocs d'hospital de dia mèdics	88	68	20	—
Quiròfans	45	38	4	3
Paritoris	12	9	2	1

* Als hospitals del Servei de Salut de les Illes Balears.

Font: Ib-salut.

Durant l'any 2003 s'ha reduït de forma significativa la cirurgia cardíaca que s'ha dut a terme en aquests centres, en realitzar-se amb mitjans propis.

A més, s'ha inaugurat un nou centre privat sense ànim de lucre, que millora l'oferta assistencial de la comunitat.

Respecte dels dos hospitals privats benèfics concertats, l'Hospital de la Creu Roja ha continuat amb l'activitat quirúrgica, en general poc complexa, i els llits de crònics. L'Hospital de Sant Joan de Déu té una unitat de traumatologia i d'ortopèdia amb dues sales d'operacions i una unitat neu-

rològica vascular, que han mantingut el nivell de serveis.

Durant els primers mesos del 2003, el sector sanitari de Manacor va haver de rebre ajuda dels centres d'atenció especialitzada concertada per causa de la reducció manifesta de la capacitat d'assistència per raons organitzatives.

Ha seguit en la mateixa línia el concert, pel que fa a la neurocirurgia i a la cirurgia maxil·lofacial i les resonàncies, amb la Clínica Nostra Senyora del Roser, a Eivissa, i amb alguns serveis quirúrgics de la Clínica Menorca, de Ciutadella.

3.2.5. L'ACTIVITAT ASSISTENCIAL

En aquest apartat es tracta l'activitat assistencial, i se subdivideix en dos grans blocs: l'activitat d'atenció primària i l'activitat hospitalària.

3.2.5.1. L'activitat d'atenció primària

L'any 2003 es produïren gairebé vuit milions de visites d'atenció primària de les Illes Balears. Més de la meitat d'aquestes visites varen ser als metges i als pediatres dels centres de salut. El 40% varen ser d'infermeria i el 8%, d'urgències. Aquests percentatges no han variat molt respecte de l'any anterior.

Les consultes mèdiques s'han mantingut aproximadament estables, encara que es detecta una lleu disminució de la mitjana. Així, els metges d'atenció primària han visitat 33,45 pacients, enfront dels 34,06 de l'any 2002. Això es pot explicar per la redistribució de població adscrita als metges, ja que l'augment important de professionals del 2002 es va produir a partir del segon semestre de l'any, per la qual cosa ha estat l'any 2003 que la mitjana de visites per professional s'ha calculat a partir de plantilles estables de l'any complet.

Les consultes de pediatria, encara que amb tendència a l'alça, tot just varien un poc (22,22, el 2003, enfront de 22,05, el 2002). En infermeria, com en els metges de família, s'observa una lleu tendència a la baixa (29,12, el 2003, enfront de 30,37, el 2002). Amb referència a la mitjana de visites per habitant i any (freqüentació), els canvis són també poc importants, amb una petita tendència a la baixa

en els metges de família (5,13, el 2003, enfront de 5,15, el 2002), una lleu pujada en pediatria (5,54, el 2003, enfront de 5,44, el 2002) i infermeria (4,49, el 2003, enfront de 4,11, el 2002).

Mentre que les urgències ateses en atenció primària han disminuït un 4%, les telefonades al 061 s'han incrementat notablement, de manera que se n'han totalitzat 267.129, la qual cosa suposa un augment del 14% i una mitjana de cridades diàries de 731.86 (el 2002 va ser de 628.48).

3.2.5.2. L'activitat hospitalària

Els indicadors d'activitat hospitalària al llarg de l'any 2003 als hospitals públics indiquen que hi ha hagut setanta un mil ingressos, més de tres-cents cinquanta mil urgències i més d'un milió de consultes. (Vegeu el quadre III-27)

El 2002 es va caracteritzar per una activitat molt semblant a la del 2001, mentre que durant l'any 2003 s'ha produït un increment significatiu de l'activitat que es reflecteix en la major part d'indicadors. S'han incrementat els ingressos hospitalaris, les estades, l'índex d'ocupació i el nombre d'intervencions, el nombre de consultes i el nombre d'urgències. Els ingressos hospitalaris han augmentat en més de 7.200, la qual cosa representa un increment de l'11,28%. Les estades han augmentat en 37.700 (8,42%), i les intervencions, en un 16,8%. D'aquestes, els augments més significatius s'han produït en les intervencions programades amb ingrés (30,28%) i en les urgents ambulatories sense ingrés (50,69%). L'índex

**QUADRE III-27. ACTIVITAT GLOBAL DE L'ATENCIÓ ESPECIALITZADA
EN HOSPITALS D'AGUTS DE L'IB-SALUT (BALEARS)**

2003

Hospitalització	
Llits funcionant	1.653
Llits per 1.000 habitants	1,91
Ingressos totals	71.861
Ingressos urgents	52.031
Ingressos per 1.000 habitants	83,13
Estades	485.756
% d'ocupació	80,50
Pressió d'urgències	72,40
Activitat quirúrgica	
Intervencions programades amb ingrés	16.908
Intervencions urgents amb ingrés	8.132
Intervencions ambulatories programades	19.144
Intervencions ambulatories urgents	761
Total d'intervencions	44.945,00
Intervencions totals per 1.000 habitants	52
Consultes	
Primeres	367.497
Successives	674.369
Total de consultes	1.041.866
Successives/primeres	1.205,24
Consultes per 1.000 habitants	1,50
Urgències	
Urgències ateses	352.392
% d'urgències ingressades	14,80
Urgències per 1.000 habitants	407,70
Altres	
Total de parts (vaginals+cesàries)	6.807
Cesàries	1.256
% de cesàries/parts	18,45
Total d'èxits	2.529
Necròpsies	83
% de necròpsies/èxits	3,28

Font: Ib-salut.

d'ocupació ha estat un 2,66 superior al del 2002. El nombre de consultes ha augmentat tant en les primeres com en les successives; 76.500, en nombres absoluts, de manera que se supera per primera vegada el milió de consultes. S'han atès 30.500 urgències més que l'exercici anterior (9,50%), i s'ha reduït el percentatge d'urgències ingressades en un 2,73%. També ha augmentat el nombre de parts en 381, que han necessitat un 4,22% menys de cesàries (han passat de 19,27 a 18,45). L'estada mitjana ha passat de ser de 7,7 dies a 6,75 dies.

3.2.5.3. La salut mental

El 19 de juliol de l'any 2002 es va publicar el Decret 99/2002, d'ordenació de l'atenció de la salut mental a la comunitat autònoma de les Illes Balears, amb la finalitat d'establir les directrius generals d'actuació en salut mental, per les quals es fixa el model d'atenció i es regulen els diferents recursos que es destinen a promoure i protegir la salut mental, a prevenir les malalties mentals, i a assistir, rehabilitar i integrar sociolaboralment les persones amb problemes de salut mental.

Seguint les indicacions d'aquest Decret, i les recomanacions del Pla autonòmic de salut mental, que aprovà, al novembre de l'any 1998, el Parlament de les Illes Balears, l'any 2003 es posen en funcionament el Servei d'Atenció Residencial Comunitari (SARC), i també la Unitat Comunitària de Rehabilitació (UCR) de Son Gibert (Palma), la Unitat d'Hospitalització Breu (UHB) de Psiquiatria de Manacor, i el Psicogeriàtric.

El SARC s'engega com un servei supra-sectorial que presta assistència residencial a les persones amb trastorns mentals greus i persistents de Mallorca. Està compost de dues miniresidències, un pis tutelat i diversos pisos supervisats, amb un total de 70 places.

L'UCR de Son Gibert és el dispositiu comunitari destinat a la rehabilitació psicosocial de les persones amb trastorns mentals greus amb dificultats en la integració social dels sectors 3 i 4 de Mallorca (Hospital Son Llàtzer). Aquests eren els únics sectors de Mallorca que mancaven d'aquest recurs.

Fins a l'any 2003, la població de la comarca de Manacor que necessitava ingressar en una unitat d'aguts de psiquiatria per problemes de salut mental havia d'ingressar a l'Hospital Psiquiàtric de Palma. El 2003 s'obre, a l'Hospital de Manacor, una unitat d'hospitalització breu psiquiàtrica, amb quinze llits, per tal d'atendre la població de la comarca. Així mateix, s'inicien les urgències psiquiàtriques al servei d'urgències d'aquest hospital.

S'obre també el Psicogeriàtric, amb seixanta llits, destinat a l'atenció permanent de les persones majors de 65 anys amb problemes greus de salut mental.

Finalment, el mes de novembre del 2003, es nomena el nou coordinador autonòmic de salut mental de la comunitat autònoma de les Illes Balears, després d'onze mesos d'absència d'aquest càrrec.

L'evolució de l'activitat de salut mental es pot consultar en el quadre III-28.

QUADRE III-28. ACTIVITAT DE SALUT MENTAL

Unitats d'hospitalització	Illes Balears	Mallorca	Pitiüses	Menorca
Llits	115	90	18	7
Ingressos	2.422	1.916	351	155
Urgències	6.332	4.982	928	422
Urgència (sector x 1.000)	0,61	0,61	0,73	0,45
Estades	33.881	27.876	4.070	1.935
Ocupació	80,90	85,10	62,00	75,70
Mitjana d'estades	14,00	14,50	11,60	12,50
Taxes d'ingressos (sector x 1.000)	0,23	0,23	0,27	0,17
Llits per cada 1.000 habitants	0,13	0,13	0,17	0,09

UNITATS DE SALUT MENTAL

Consultes	Illes Balears	Mallorca	Pitiüses	Menorca
Psiquiatres	39.082	28.667	5.856	4.559
Psicòlegs	24.269	24.269	—	—
Infermeria	16.974	16.974	—	—
Treballadors socials	3.306	3.306	—	—
Total de consultes	83.631	73.216	5.856	4.559

Nota: L'activitat d'hospitalització no inclou les unitats de desintoxicació ni les unitats infantils i juvenils que referència per tot.

Font: Ib-salut.

3.2.5.4. L'assistència sociosanitària

Durant l'any 2003, l'atenció sociosanitària a les Balears ha passat un procés de redefinició en el desenvolupament, marcat principalment pel fet que s'ha creat, en l'àmbit del Govern de les Illes Balears, de la Comissió Delegada per a Assumptes Sociosanitaris.

Aquesta Comissió suposa donar un pas més un aspecte que en termes sociosanitaris és fonamental: la coordinació entre les diferents administracions amb responsabilitat en l'àrea social i sanitària, així com en el seu finançament.

D'aquesta coordinació s'han de derivar millores en l'eficiència dels recursos i en l'eficàcia de les actuacions, de manera que, amb uns objectius clars de desenvolupament i de creació de nous dispositius, es pal·lien les necessitats que en el moment actual existeixen en l'atenció de les persones amb algun tipus de dependència que deriva de problemes de salut i de mancances socials.

És necessari aclarir i insistir que parlem de situacions que comencen a funcionar en l'àmbit sanitari, amb tractaments adequats a la malaltia en qüestió, però que, en tot cas, sofreixen una evolució en la qual l'àmbit de suport social, entès com

les institucions que ho conformen, cobra una importància major amb el pas del temps. Aquí és on es veu la dualitat de les responsabilitats i, per tant, la necessitat de coordinar els esforços i el finançament.

Un dels treballs realitzats l'any 2003, i a causa de la situació, en molts casos obsoleta, de les infraestructures que conformen aquest sector, és la definició de les inversions necessàries en els pròxims anys perquè es compleixin els estàndards de qualitat i d'atenció al client que tothom desitja per a la població interessada.

3.2.5.5. El transport sanitari

Des del mes de gener del 2003, i en aplicació de les noves condicions contractuals, la Gerència del Servei d'Urgències 061, dependent de l'Ib-salut, gestiona i coordina tots els recursos sanitaris públics de transport terrestre i aeri de tota la comunitat.

Les UTE (unions temporals d'empreses) adjudicatàries, del transport tant terrestre com aeri, treballen en exclusiva per al 061, 24 hores al dia, 365 dies l'any. Durant l'any 2003 s'ha disposat per al trasllat sanitari aeri d'un avió amb seu a Mallorca i tres helicòpters, dos amb seu a Eivissa-Formentera, i un, a Menorca. Els recursos per fer els trasllats han estat trenta-dues ambulàncies per a l'assistència i el trasllat urgent, i noranta-cinc ambulàncies convencionals i col·lectives. (Vegeu el quadre III-29)

3.2.5.6. El trasplantaments i les donacions de sang i d'òrgans

Al llarg d'aquest any s'ha continuat la tasca d'integració de la xarxa de coordinació autonòmica de trasplantaments i d'a-

favorir la formació continuada dels professionals del trasplantament, i s'ha constituït la Comissió Assessora de Trasplantaments de les Illes Balears. Com a fet destacat d'aquest any, cal esmentar especialment l'inici de les extraccions d'òrgans i de teixits a l'Hospital Can Misses, a Eivissa.

L'any 2003 s'ha caracteritzat per una consolidació en les xifres de donació d'òrgans. Així, mentre que l'any 2002 hi va haver 33 donants, durant l'any 2003 s'han produït 32 donacions, distribuïdes tal com es reflecteix en el quadre III-30.

Aquesta xifra representa una taxa de donació de 33,8 donants per cada milió de població, molt semblant a la xifra global per a tot Espanya, que és de 33,9 donants. Els bons resultats obtinguts són fruit de la tasca conjunta de tots els centres públics i privats amb unitat de crítics que participen en la detecció de donants potencials.

Cal destacar que ha disminuït el percentatge de negatives familiars a la donació, que aquest any ha estat d'un 23,3%, inferior a la que es va registrar l'any 2002, que va ser de 26,4%, però encara lluny del 19%, que és la xifra que s'ha registrat a Espanya en conjunt.

Del total de donacions que s'han produït, s'han obtingut 64 ronyons, 31 fetges, 3 cors, 3 pulmons i 3 pàncrees. (Vegeu el quadre III-31)

Dels 64 ronyons donats, 5 es varen descartar per causes mèdiques, 23 es varen enviar a altres comunitats per ser trasplantats, i 37 es varen implantar a l'Hospital Son Dureta. A més, es va rebre un ronyó procedent de Catalunya; per tant, el nom-

QUADRE III-29. TRANSPORT SANITARI: RECURSOS I SERVEIS (2003)

Recursos aeris	
Avió ambulància	1
Helicòpters	3
Recursos terrestres	
Ambulàncies col·lectives i convencionals	95
Ambulàncies urgents	32
Serveis del transport terrestre	
UVI mòbils	12.100
TEM	48.645
Transport programat	369.300
Serveis del transport aeri (trasllats)	
Avió ambulància	241
Helicòpters	436

Font: Gerència 061, Ib-salut.

QUADRE III-30. DONACIÓ D'ÒRGANS

	Illes Balears		Espanya	
	2002	2003	2002	2003
Donants	33	32	1.409	1.446
H. Son Dureta*	31	26	—	—
H. Mont Toro	2	2	—	—
H. Can Misses	0	4	—	—
% donants multiorgànics	91,0	97,0	83,0	—
Donants (pmp)**	36,0	33,8	33,7	33,9
% negatives familiars	26,4	3,3	20,3	19,0

* 1 donant traslladat des de la Clínica Juaneda.

** Per milió de població.

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-31. EXTRACCIÓ D'ÒRGANS (2003)

Ronyó	64
Fetge	31
Cor	3
Pulmó	3
Pàncrees	3

Font: elaboració pròpia.

bre total de trasplantaments de ronyó realitzats durant l'any 2003 ha estat de 38.

S'han produït 34 trasplantaments hemopoètics. Una dada important en aquest terreny és que s'ha incorporat l'Hospital Son Llàtzer com a centre transplantador de progenitors hemopoètics autòlegs.

Les dades més rellevants amb relació a la donació i al trasplantament de teixits durant l'any 2003 queden registrades em els quadres III-32 i III-33.

Les donacions de sang es mantenen relativament constants en aquests darrers anys, amb més de 40 donacions per cada 1.000 habitants. (Vegeu el gràfic III- 22)

QUADRE III-32. DONACIÓ DE TEIXITS (2003)

Donants	
T. osteotendinós	176
Donants vius	174
Donants de cadàvers	2
Donants de còrnies	45
Cors per vàlvules cardíaques	9
Membrana amniòtica	2

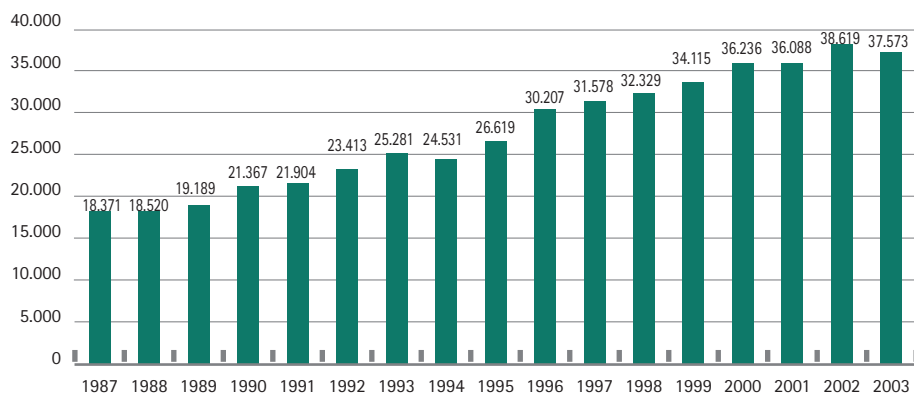
Font: elaboració pròpia .

QUADRE III-33. TRASPLANTAMENT DE TEIXITS (2003)

T. osteotendinós	
Pacients tractats	151
Peces implantades	296
T. ocular	
Còrnies	55
Esclera	3
Membrana amniòtica	15

Font: elaboració pròpia.

Gràfic III-22
Evolució de les donacions de sang

Font: elaboració pròpia.

4

EDUCACIÓ

RESUM

Amb relació als ensenyaments escolars, durant el curs acadèmic 2003-2004, el canvi legislatiu més rellevant és el Reial decret 1318/2004, orientat a modificar aspectes de l'aplicació de la Llei orgànica de la qualitat de l'ensenyament (LOCE), fins que es consensuï una nova norma que reguli l'educació en l'àmbit estatal.

Quant a les dades de matriculació, s'incrementa moderadament l'alumnat de l'ensenyament infantil, i es manté la proporció de l'alumnat de primària i de secundària obligatòria i no obligatòria. Com a fets més destacables, cal esmentar els següents:

- En l'ensenyament infantil de primer cicle, a l'igual de la resta de les comunitats autònomes, les taxes brutes d'escolaritat són baixes.
- En l'ensenyament secundari no obligatori les taxes brutes d'escolaritat són de les més baixes de l'Estat espanyol.
- El pes de l'escolarització privada i concertada és notable respecte de la majoria de comunitats autònomes.
- En l'educació secundària és on es presenten els problemes de promoció més significatius, a l'igual de la resta d'Espanya i del conjunt dels països de la Unió Europea.

El percentatge d'alumnat estranger a les Illes Balears fou el segon més elevat de tot l'Estat, molt per sobre de la mitjana nacional. L'increment d'alumnat més important es dona en l'educació primària, en l'educació secundària obligatòria i en l'educació infantil. L'escolarització d'aquest alumnat s'ha dut a terme fonamentalment en els centres de titularitat pública.

D'altra banda, la realitat dels estudis universitaris a les Illes Balears s'ha caracteritzat, durant els cursos analitzats, per una sèrie de característiques:

- Les darreres dades que ha donat a conèixer la Universitat de les Illes Balears (UIB) posen de manifest que la tendència a la baixa que havia registrat la Universitat els cursos anteriors sembla que comença a canviar d'una manera tímida.
- A aquest fet s'ha d'afegir que, els darrers cursos, la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED) i la Universitat Oberta de Catalunya (UOC) han incrementat el nombre d'estudiants universitaris de manera significativa a la comunitat autònoma de les Illes Balears.
- Tanmateix, tot i la importància que té la qüestió de la taxa d'estudiants universitaris, seria un error reduir tota la problemàtica universitària a aquest tema.

4.1.

EL TREBALL LEGISLATIU DE LA COMUNITAT AUTÒNOMA DE LES ILLES BALEARS

Com a conseqüència dels resultats de les eleccions que es varen fer el dia 14 de març i del canvi que es va produir en el Govern central de l'Estat, les característiques principals de la normativa que s'ha generat el curs acadèmic 2003-2004 ha estat la provisionalitat i transitorietat, en el sentit que s'orienta a paralitzar l'aplicació dels aspectes més controvertits de la Llei orgànica de la qualitat de l'ensenyament (LOCE) fins que es consensuï una nova norma que reguli l'educació en l'àmbit estatal.

En l'àmbit no universitari i a escala estatal, la norma que ha tingut un impacte major durant el curs acadèmic 2003-2004 ha estat el Reial decret 1318/2004 (BOE del 29 de maig del 2004), pel qual es modifica el calendari d'aplicació de l'ordenació del sistema educatiu, que estableix la LOCE en el Reial decret 827/2003.

Per aquest Reial decret 1318/2004, promulgat dos mesos després de les eleccions estatals, l'aplicació del que es disposa en els reials decrets 828/2003, pel qual s'estableixen els aspectes educatius bàsics de l'educació preescolar; 829/2003, pel qual s'estableixen les ensenyances comunes de l'educació

infantil; 830/2003 pel qual s'estableixen les ensenyances comunes de l'educació primària; 831/2003 pel qual s'estableix l'ordenació general i les ensenyances comunes de l'educació secundària obligatòria; i 832/2003, de 27 de juny, pel qual s'estableix l'ordenació general i les ensenyances comunes del batxillerat, es posposa dos anys acadèmics respecte del calendari que es fixa en el Reial decret 827/2003, llevat de pel que fa a les mesures sobre l'avaluació, la promoció i l'obtenció del títol de graduat en educació secundària obligatòria, que s'han anticipat i ja són en vigor.

Ja en l'àmbit autonòmic, cal fer referència a dues ordres que han tingut per objecte desplegar la LOCE. Aquestes són l'Ordre del conseller d'Educació i Cultura del 21 d'octubre del 2003, sobre l'avaluació en l'educació secundària obligatòria per al curs 2003-2004 (BOIB del 4 de novembre del 2003), i l'Ordre del 19 d'abril del 2004 per la qual s'aproven les bases per a la selecció, el nomenament i el cessament dels òrgans de govern dels centres docents públics (BOIB del 29 d'abril del 2004), de manera que es modifica el sistema de nomenament de directors en aquests centres.

També han tingut molt ressò dos decrets que s'orienten a regular l'admissió dels alumnes en els centres públics: el Decret 35/2004, de 16 d'abril, pel qual s'estableix el règim d'admissió d'alumnes als centres docents sostinguts amb fons

públics (BOIB del 17 d'abril del 2004) i l'Ordre del conseller d'Educació i Cultura del 19 d'abril del 2004, per la qual es regula el procediment d'admissió i de matrícula de l'alumnat en els cicles formatius de formació professional específica (BOIB del 20 d'abril del 2004).

Pel que fa a l'organització i al funcionament dels centres escolars públics, el curs 2003-2004 s'ha regit pel que s'estableix en els reglament orgànics de les escoles d'educació infantil i dels col·legis d'educació primària, i en el Reglament orgànic dels instituts d'educació secundària (decrets 119/2002 i 120/2002, ambdós del 27 de setembre, i publicats en el BOIB del 5 d'octubre del 2002), que es concreten en les instruccions per a l'organització i el funcionament per als diferents tipus de centres que s'elaboren abans de començar el curs escolar.¹⁷

Finalment, una altra normativa que s'ha aprovat en l'àmbit autonòmic ja acabat el curs escolar, ha estat el Decret 56/2004, pel qual s'estableix l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària, i l'educació secundària obligatòria (ESO) a les Illes Balears (BOIB del 29 de juny del 2004), però la seva aplicació vendrà també condicionada pels terminis que marca l'esmentat Decret 1318/2004, i és previsible que no arribi a aplicar-se.

17. Durant el més de juny s'han aprovat les instruccions que regularan el pròxim curs 2004-2005.

4.2.

EL SISTEMA ESCOLAR DE LES ILLES BALEARS

Aquest apartat es divideix en dos blocs: de primer, es defineixen a grans trets les característiques generals de la situació educativa a les Illes Balears i, a continuació, es considera la temàtica de l'escolarització de l'alumnat estranger.

4.2.1. LA SITUACIÓ EDUCATIVA A LES ILLES BALEARS: CARACTERÍSTIQUES

El nostre sistema educatiu presenta una sèrie de trets característics, ateses les dades d'altres comunitats autònomes. Fent una anàlisi comparativa, trobam aspectes de la nostra realitat educativa que apunten cap a una tendència sovint divergent de la majoritària. Una dada que exemplifica aquesta realitat característica és la següent: amb relació al conjunt de l'Estat, el percentatge de variació de l'alumnat d'ensenyaments escolars entre els cursos 1993-1994 i 2003-2004 ha estat positiva només en el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, que augmenta un 1,4%, juntament amb la comunitat de Melilla, que augmenta un 16,7%. A més, i amb relació a aquest fet, cal dir que la comunitat autònoma de les Illes Balears ocupa el segon lloc respecte de la proporció d'alumnat estranger, per darrere de Madrid: a les Balears, un 8,7% de l'alumnat és estranger,¹⁸ i es concentra principalment a la xarxa pública. Madrid i les Illes Balears són les comunitats autònomes que

presenten una proporció major d'alumnat estranger en el conjunt de l'Estat.

Fent referència en concret a les dades d'escolarització de la comunitat autònoma de les Illes Balears, i d'acord amb la tendència dels cursos escolars anteriors, comprovam que es dona un increment progressiu i moderat de l'alumnat de l'ensenyament infantil. Aquesta tendència també s'aprecia a escala estatal, tot i que a les Balears el fet migratori sol relacionar-se amb un increment encara més pronunciat. Altres fets rellevants sobre l'escolarització en altres nivells educatius són els següents:

- Es manté la proporció de l'alumnat de primària i de secundària obligatòria.
- Hi ha estabilitat en els nivells de secundària no obligatòria (batxillerat i cicles formatius de grau mitjà o CFGM), tot i el lleuger increment en els centres públics.
- Incrementa l'escolarització en els programes de garantia social.
- Incrementa la matrícula en els centres de règim especial (les escoles oficials d'idiomes, les escoles d'art, l'Escola Superior de Disseny, i els conservatoris), respecte del curs anterior. (Vegeu el quadre III-34)

Quant a les diferències territorials, destaca l'increment general de l'escolarització a l'illa de Mallorca, enfront de l'estabilitat que es dona a Eivissa, Formentera i Menorca. (Vegeu el quadre III-35)

18. Datos y cifras. Curso escolar 2003/04, Madrid, Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

QUADRE III-34. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT, PER NIVELLS EDUCATIU I PER TITULARITAT DELS CENTRES									
Ensenyaments de règim general	2003-04			2002-03			2001-02		
	Total	Públics¹	Concertats	Total	Públics¹	Concertats	Total	Públics¹	Privats
Educació infantil	25.306	26.589	27.656	28.379	29.994	17.827	10.564	1.603	
Educació primària	55.754	55.849	56.505	56.962	57.166	35.123	20.712	1.331	
Educació especial	465	465	489	486	509	127	382	—	
ESO	39.702	39.758	39.640	40.063	40.300	23.716	15.444	1.140	
Batxillerat	10.312	11.252	11.456	11.168	10.942	8.058	1.276	1.608	
Batxillerat a distància	—	159	511	598	764	764	—	—	
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	3.184	3.515	3.794	4.259	4.314	3.618	582	114	
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	1.859	2.099	2.251	2.419	2.164	1.939	129	96	
BUP/COU presencial + a distància	3.106	1.619	193	—	—	—	—	—	
FP2	265	156	68	—	—	—	—	—	
PGS	400	790	1303	677	803	748	55	—	
Moduls professionals	44	—	—	—	—	—	—	—	
Total	140.397	142.251	143.866	145.011	146.956	91.920	49.144	5.892	
Ensenyaments de règim especial²	8.264	9.838	9.325	8.877	9.383	9.222	—	161	

1. S'inclouen en la matrícula d'educació infantil de centres públics 469 alumnes procedents de centres municipals.

2. No hi figuren els no presencials («That's english»): 563 alumnes, el curs 2002-2003, i 544 alumnes, el curs 2003-2004; i tampoc no s'hi inclouen els lliures del curs anterior.

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura, i MECD, Series e indicadores 1993- 1994 a 2002-2003. Enseñanzas de régimen general

**QUADRE III-35. ALUMNAT MATRICULAT PER NIVELLS EDUCATIS I PER ILLES:
VARIACIÓ RESPECTE DEL CURS ANTERIOR**

Règim general	Mallorca		
	2002-2003	2003-2004	Diferència
Educació infantil	22.158	23.331	1.173
Educació primària	45.279	45.404	125
Educació especial	425	431	6
ESO	31.848	32.047	199
Batxillerat	8.968	8.910	-58
Batxillerat a distància	403	509	106
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	3.533	3.519	-14
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	2.032	1.793	-239
PGS	520	615	95
Total	115.166	116.559	1.393
RÈGIM ESPECIAL ¹	6.169	6.984	815

Règim general	Menorca		
	2002-2003	2003-2004	Diferència
Educació infantil	3.226	3.499	273
Educació primària	4786	4.919	133
Educació especial	11	12	1
ESO	3.464	3.466	2
Batxillerat	828	750	-78
Batxillerat a distància	72	91	19
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	367	382	15
Cicles formatius de grau superior (CFGS)	126	138	12
PGS	95	110	15
Total	12.975	13.367	392
Règim especial ¹	957	775	-182

Règim general	Eivissa		
	2002-2003	2003-2004	Diferència
Educació infantil	2.799	2.968	169
Educació primària	6.500	6.430	-70
Educació especial	50	66	16
ESO	4.516	4.553	37
Batxillerat	1.323	1.247	-76
Batxillerat a distància	123	164	41
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	337	391	54

Continua

**QUADRE III-35. ALUMNAT MATRICULAT PER NIVELLS EDUCATIU I PER ILLES:
VARIACIÓ RESPECTE DEL CURS ANTERIOR**

Règim general	Eivissa		
	2002-2003	2003-2004	Diferència
Cicles formatius de grau superior (CFGs)	249	229	-20
PGS	62	78	16
Total	15.959	16.126	167
Règim especial ¹	1.621	1.512	-109

Règim general	Formentera		
	2002-2003	2003-2004	Diferència
Educació infantil	196	196	0
Educació primària	397	413	16
Educació especial	0	0	0
ESO	235	234	-1
Batxillerat	49	35	-14
Batxillerat a distància	—	—	0
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	22	22	0
Cicles formatius de grau superior (CFGs)	12	4	-8
PGS	0	0	0
Total	911	904	-7
Règim especial ¹	130	112	-18

Règim general	Total		
	2002-2003	2003-2004	Diferència
Educació infantil	28.379	29.994	1.615
Educació primària	56.962	57.166	204
Educació especial	486	509	23
ESO	40.063	40.300	237
Batxillerat	11.168	10.942	-226
Batxillerat a distància	598	764	166
Cicles formatius de grau mitjà (CFGM)	4.314	55	—
Cicles formatius de grau superior (CFGs)	2.419	2.164	-255
PGS	677	803	126
Total	145.011	146.956	1.945
Règim especial ¹	8.877	9.383	506

1. No hi figuren els no presencials («That's english»): 563 alumnes, el curs 2002-2003, i 544 alumnes, el curs 2003-2004; i tampoc no s'hi inclouen els lliures del curs anterior

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura

De l'increment total en 1.945 alumnes entre els cursos 2002-2003 i 2003-2004, un 71,61% correspon a Mallorca (1.393 matriculacions més), un 20,15% correspon a Menorca (392 alumnes més), i un 8,58%, a Eivissa (167 alumnes més). A part, hem de considerar que la major part de les noves matriculacions es donen en l'educació infantil. De les 1.945 matriculacions, 1.615 (un 83,03%) corresponen al nivell d'educació infantil: 1.173, a Mallorca; 273, a Menorca, i 169, a Eivissa.

D'aquestes dades consideram destacable, d'acord amb la tendència dels cursos anteriors, la situació de l'ensenyament infantil i de l'ensenyament secundari no obligatori. Quant a l'ensenyament infantil del primer cicle, ens trobam amb una problemàtica compartida amb la resta de les comunitats autònomes. Els objectius que la Llei orgànica d'ordenació general del sistema educatiu (LOGSE) establia per promoure l'escolarització en el primer cicle d'educació infantil han quedat relegats, en l'actualitat, a bones intencions.

A escala estatal, d'acord amb l'Informe España 2004 de la Fundació Encuentro, entre el 1993 i el 2001 quasi no s'han incrementat les taxes brutes d'escolarització, en passar d'un 5,2% a un 10,6%. Les Balears se situen en un nivell intermedi, amb una taxa bruta del 7,38%.

D'entre les deu comunitats autònomes considerades, es troben en el lloc sisè. Davant una situació favorable, si la consideram amb la resta de l'Estat, només cal tenir en compte que un 72,65% d'aquesta oferta correspon a centres privats. En aquest nivell especialment cal considerar el factor públic i privat com a molt rellevant, ja que és l'escassa oferta pública és el que determina que les famílies que vulguin tenir escolaritzats els fills hagin de recórrer als centres privats i pagar per aquests serveis.¹⁹

Respecte de l'ensenyament secundari postobligatori, continua la tendència a la baixa en els nivells d'escolarització secundària no obligatòria. Les Illes Balears formen part del conjunt de comunitats autònomes²⁰ que, en contra de la tendència majoritària, no assoleixen l'escolarització total en les etapes no obligatòries del batxillerat i la formació professional.²¹

Així doncs, respecte de l'ensenyament secundari no obligatori, les taxes brutes²² d'escolarització són de les més baixes de l'Estat Espanyol, tant al batxillerat com a la formació professional de grau mitjà i de grau superior. (Vegeu el quadre III-36)

Mentre que a escala estatal la taxa bruta de matriculació és d'un 102,5%, la comunitat autònoma de les Illes Balears no asso-

19. Fundació Encuentro (2004), «Informe España 2004: una interpretación de su realidad social», Madrid.

20. Juntament amb Andalusia, la Comunitat Valenciana, Extremadura, Múrcia i Ceuta.

21. Consell Econòmic i Social d'Espanya (2003), *España 2002. Economía, trabajo y sociedad. Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral*, Madrid, Consell Econòmic i Social d'Espanya, p. 362. Es pot consultar a: <http://www.ces.es>.

22. La taxa bruta d'escolarització és el total d'alumnes matriculats en un determinat nivell, independentment de l'edat, dividit per la població del grup d'edat que correspon oficialment a aquest nivell. Es poden obtenir valors superiors al 100,0% a causa de l'existència d'alumnat d'edats no considerades en el grup d'edat «teòrica».

**QUADRE III-36. TAXES BRUTES D'ESCOLARITZACIÓ
PER NIVELLS D'ENSENYAMENT¹: CURS 2002-2003**

	Ed. infantil	Ed. primària	ESO	Batxillerats, CFGM i GS	CFGS
	(3-5 anys)	(6-11 anys)	(12-15 anys)	(16-17 anys)	(18-19 anys)
Estat espanyol	100,0%	106,1%	113,8%	102,5%	23,5%
Balears	100,0%	106,0%	112,2%	85,8%	12,1%

1. En les taxes brutes es poden obtenir valors superiors al 100%, per causa que hi ha alumnat d'edats que no es consideren d'edat «teòrica»

Font: MECD, Estadísticas de la educación en España, 2002-03. Estadística de las enseñanzas no universitarias. Datos avance.

leix el 86%. Igualment, en els cicles formatius de grau superior (CFGs), el 12,1% de l'escolarització a les Balears contrasta amb un 23,5% a l'Estat Espanyol.

Per tal d'aproximar-nos més encara a les dimensions d'aquest fenomen ens hem de remetre a les taxes netes d'escolarització.²³ L'evolució de les taxes netes d'escolarització entre els anys 1993 i 2001 a les Illes Balears sempre se situa per davall les taxes estatals. Concretament, el curs 2000-2001 la proporció de joves escolaritzats en ensenyaments de règim general era d'un 87,8% dels joves de 16 anys (un 90,6% al conjunt de l'Estat), un 68% dels joves de 17 anys (un 77,4% estatal), i un 43,8% dels joves de 18 anys (un 65,6% estatal). (Vegeu els gràfics III-23 i III-24)

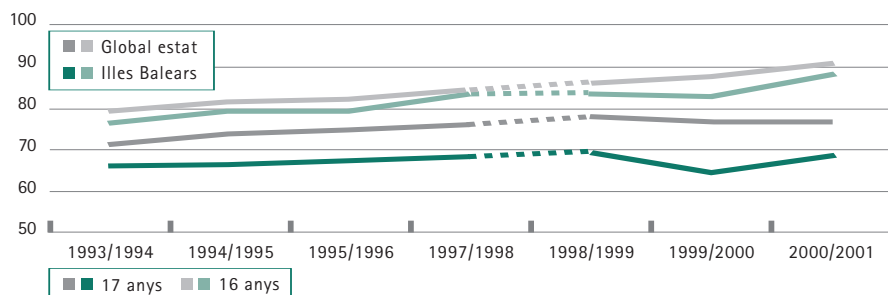
Aquest tret constitueix un dels punts més febles del nostre sistema educatiu i es vincula als efectes d'un mercat laboral que facilita la incorporació primerenca dels joves sense qualificació. Per arribar a entendre aquesta realitat educativa, i

sense entrar en una anàlisi acurada, hauríem d'afegir a l'estudi sobre les relacions entre les variables d'un mercat laboral i un sistema educatiu específic tots els factors que acompanyen aquesta realitat econòmica i que tenen un caràcter social, cultural o polític.

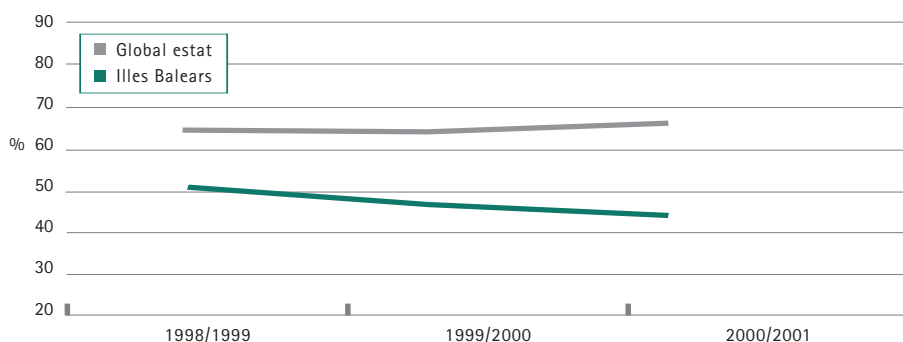
Un altre aspecte característic del nostre sistema educatiu, d'acord amb el que s'ha dit fins ara, és una presència major dels centres privats, si el comparam amb el model de gestió general de l'Estat. Ateses les dades sobre la distribució percentual de l'alumnat per la titularitat dels centres, veiem que el pes de l'escolarització privada i concertada és notable respecte de la majoria de les comunitats autònomes, de la mateixa manera que el pes de l'ensenyament públic a la resta de l'Estat és major. En el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears comprovam que l'ensenyament privat aglutina al voltant del 40% de la matriculació fins a l'ensenyament secundari obligatori. (Vegeu el quadre III-37)

23. La taxa neta d'escolarització és el total d'alumnes matriculats que pertanyen al grup d'edat que es corresponen oficialment al nivell d'ensenyament corresponent, dividit pel total de la població del mateix grup.

Gràfic III-23
Taxes netes d'escolarització en els ensenyaments de règim general
(16 i 17 anys)

Gràfic III-24
Taxes netes d'escolarització en els ensenyaments de règim general
(18 anys)

Font: MECD, Las cifras de la educación en España, estadísticas e indicadores (edició del 2003), Direcció General de Programació Econòmica, Personal i Serveis.

**QUADRE III-37. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT MATRICULAT PER TITULARITAT
DELS CENTRES (CURS 2002-2003)**

Centres 2002-2003	Centres públics		Centres concertats i privats	
	% Balears	% Estat	% Balears	% Estat
Ed. infantil	58,6	65,6	41,4	34,4
Ed. primària	61,3	66,6	38,7	33,4
ESO	58,2	65,7	41,8	34,3
Batxillerat	73,2	74,3	26,8	25,7
Formació professional	85,8	73,8	14,2	26,2

Font: MECD, Estadísticas de la educación en España, 2002-03. Estadística de las enseñanzas no universitarias. Datos avance.

Cal dir que, en la formació professional, la tendència és inversa, i així com a l'Estat els centres públics aglutinen un 73,8%, a la comunitat autònoma balear arriben a gestionar quasi el 86%. Pel que fa al tipus de gestió de l'ensenyament secundari no obligatori, es fa palesa una major presència de l'ensenyament privat i concertat al batxillerat, enfront del predomini de la gestió majoritàriament pública de la formació professional.

A escala estatal, la reducció progressiva del nombre mitjà d'alumnes per unitat en tots els nivells s'atribueix a l'estabilització del cens escolar i a l'augment del profes-

sorat (5.682 docents més), el darrer curs.²⁴ En el cas de la nostra comunitat autònoma, tot i que coincidim amb l'increment dels recursos docents, hauríem de valorar la relació entre l'increment del personal docent i l'increment de la demanda, d'acord amb l'ascens de la matrícula. El curs 2003-2004, un total d'11.824 professors han estat contractats en els nivells d'educació infantil, primària, secundària i especial. Aquests es reparteixen en els diferents tipus de centres: 8.099 (un 68,49% del total) treballaren a centres públics; 3.373 (28,52%), a centres concertats, i 352 (2,97%), a centres privats. (Vegeu el quadre III-38)

QUADRE III-38. EVOLUCIÓ DEL PROFESSORAT, PER NIVELLS EDUCATIUS I PER TITULARITAT DELS CENTRES

	Total				Centres públics			
	2000-01	2001-02	2002-03	2003-04	2000-01	2001-02	2002-03	2003-04
Ed. infantil i primària	4.977	5.248	5.561	5.723	3.499	3.636	3.782	3.623
Educació secundària	4.735	4.951	5.193	5.958	3.684	3.842	4.027	4.452
Educació especial	120	134	138	143	20	24	25	24
TOTAL	9.832	10.333	10.892	11.824	7.203	7.502	7.834	8.099
	Centres concertats				Centres privats			
	2000-01	2001-02	2002-03	2003-04	2000-01	2001-02	2002-03	2003-04
Ed. infantil i primària	1.334	1.507	1.644	1.878	144	105	135	222
Educació secundària	937	978	1.043	1.376	114	131	123	130
Educació especial	100	110	113	119	—	—	—	—
TOTAL	2.371	2.595	2.800	3.373	258	236	258	352

Font: Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

24. Consell Econòmic i Social d'Espanya (2003), op. cit., p. 362. Es pot consultar a: <http://www.ces.es>.

Es constata que el nombre mitjà d'alumnes per unitat d'ensenyament sempre és superior als centres privats, principalment en els grups d'educació infantil (23,1 alumnes respecte dels 20,7 dels centres públics), educació primària (26,7 alumnes respecte dels 22,3 dels centres públics) i ESO (28,8 alumnes respecte dels 24,2 dels centres públics). (Vegeu el quadre III-39)

L'evolució del nivell d'escolarització a l'ensenyament d'adults als darrers quatre anys no respon a la tendència cap a l'increment progressiu de la resta dels ensenyaments no universitaris. (Vegeu el quadre III-40)

Comprovam que l'increment entre els cursos 2000-2001 i 2003-2004 ha estat de 156 alumnes, tot i que els cursos 2001-2002 i 2002-2003 va incrementar-se entre

2.000 i 3.000 alumnes. Del quadre es desprèn que en l'apartat de llengües per als immigrants és on es registra una reducció molt pronunciada del nivell de matriculació. També es dona una reducció de l'alumnat que han cursat ensenyaments tecnicoprofessionals: es passa de 491 alumnes a 102, el darrer curs. En la resta d'especialitats formatives no es donen canvis gaire significatius.

En els paràgrafs anteriors es fa referència explícitament a les dades de caràcter quantitatiu i estructural del sistema escolar no universitari de les Illes Balears. A continuació, ens referirem específicament a la qüestió del resultats escolars dels estudiants de les Illes, en les diferents etapes i estudis que s'inclouen dins els ensenyaments de règim general.

QUADRE III-39. UNITATS/GRUPS, PER ENSENYAMENT I PER NOMBRE MITJÀ D'ALUMNES PER UNITAT (CURS 2002-2003)

NIVELL	Ed. infantil	Ed. primària	Mixtos ¹	Ed. especial	ESO	Batxillerat	CFGM	CFGS	G.S.
Total	1.310	2.384	10	105	1.543	451	183	132	52
Centres públics	802	1.558	10	28	962	336	159	119	48
Centres privats	508	826	0	77	581	115	24	13	4

NOMBRE MITJÀ D'ALUMNES PER UNITAT / GRUP D'ENSENYAMENT

NIVELL	Ed. infantil	Ed. primària	Mixtos ¹	Ed. especial	ESO	Batxillerat	CFGM	CFGS	G.S.
Total	21,7	23,8	—	4,6	26,0	24,8	21,6	17,2	13,0
Centres públics	20,7	22,3	—	3,5	24,2	24,3	21,5	17,3	12,8
Centres privats	23,1	26,7	—	5,0	28,8	26,1	21,9	16,7	16,3

1. Unitats amb alumnat d'educació infantil i d'educació primària.

Font: MECD, Estadísticas de la educación en España, 2002-03. Estadística de las enseñanzas no universitarias. Datos avance.

QUADRE III-40. EDUCACIÓ D'ADULTS¹

	2000-2001	2001-2002	2002-2003	2003-2004
Total	5.473	8.437	7.730	6.634
Ensenyaments inicials de formació bàsica	626	709	684	764
Obtenció del graduat escolar	656	836	—	—
Educació secundària per a persones adultes	1.605	1.986	2.210	2.424
Accés a la universitat per a majors de 25 anys	1.276	347	309	349
Llengües espanyoles per a immigrants	—	3.101	4.036	2.995
Ensenyaments tecnicoprofessionals	1.310	1.458	491	102

1. No s'inclou l'alumnat que cursa ensenyaments de caràcter no formal que s'imparteixen dins aquesta oferta educativa.

Font: MECD, Estadísticas de la educación en España, 2002-03. Estadística de las enseñanzas no universitarias. Datos avance.

Atès el percentatge d'alumnes que promocionen en el darrer cicle de l'educació primària, es constata que una gran majoria de l'alumnat d'aquesta etapa -un 91,2% de l'alumnat del total de centres de les Illes Balears- promociona al primer cicle de l'educació secundària obligatòria. (Vegeu el quadre III-41)

En l'educació secundària, en canvi, és on es troben els problemes més significatius de tot el sistema escolar, no només d'Espanya i de les Illes Balears, sinó també del conjunt dels països de la Unió Europea.

Les dades corresponents al curs 2002-2003, facilitades per la Direcció General d'Administració i Inspecció Educativa,

situen el percentatge d'alumnat que obté la titulació el darrer curs de l'educació secundària obligatòria en un 73,3%.

Si analitzam l'evolució d'aquests resultats referits a l'obtenció de la titulació dels alumnes al final de l'educació secundària obligatòria, observam que s'ha passat d'un 67,1% de titulats, el curs 1995-1996, a un 73,3%, el curs 2002-2003, i, amb petites fluctuacions, la tendència és que els resultats milloren. Segons l'estadística que ha elaborat el Ministeri d'Educació, Cultura i Esports (MECD),²⁵ aquest percentatge ens situa per sobre de la mitjana estatal, entorn del 73%, i per sobre de comunitats com Catalunya, Andalusia, les Canàries, Múrcia, Extremadura o Ceuta.

25. Font: MECD (2003), *Las cifras de la educación en España, estadísticas e indicadores*. Edición 2003., Dirección General de Programación Económica, Personal i Serveis, Madrid.

QUADRE III-41. EVOLUCIÓ DE LA PROMOCIÓ DE L'ALUMNAT D'EDUCACIÓ PRIMÀRIA, D'ESO I DE BATXILLERAT: SÈRIES 1993-1994 A 2002-2003

	93-94	94-95	95-96	96-97	97-98	98-99	99-00	00-01	01-02	02-03
Educació primària	—	—	95,1	93,6	93,8	92,1	92,1	90,5	90,9	91,2
ESO	67,8	69,2	67,1	69,9	71,6	70,5	72,9	72,0	73,8	73,3
Batxillerat	53,4	56,2	56,5	57,0	56,7	57,9	60,7	62,4	65,7	65,7

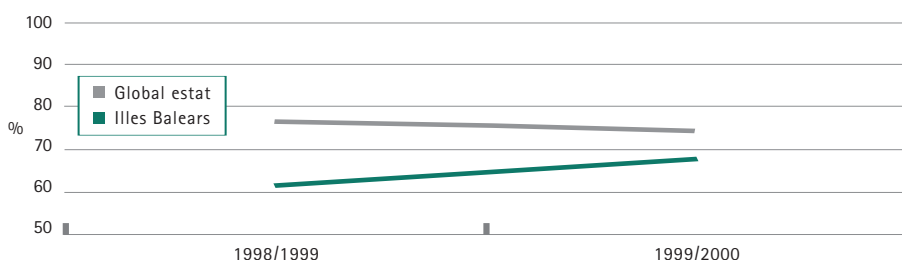
Font: Departament d'Inspecció Educativa.

L'optimisme d'aquestes dades, però, contrasta amb altres indicadors no tan favorables, com ara la taxa d'idoneïtat o la taxa bruta de graduació a l'ESO. Així, molts d'alumnes de les Illes acumulen retards durant l'escolarització obligatòria i, per tant, obtenen la titulació més tard de l'edat teòrica en què ho haurien de fer: el curs 2000-2001 només un 53,2% dels alumnes de 15 anys de les Illes es trobaven matriculats en el quart curs de l'ESO, enfront d'un 63,2% del conjunt de l'Estat. També, segons el Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, la taxa bruta de graduació a l'ESO, entesa com la relació entre l'a-

lumnat que obté el graduat en educació secundària i la població de 16 anys,²⁶ és inferior a la del conjunt de l'Estat; encara que hem de matisar que, si s'observa l'evolució d'aquesta taxa els cursos 1998-1999 i 1999-2000, mentre que la taxa balear tendeix a millorar, l'estatal tendeix a empitjorar. (Vegeu el gràfic III-25)

Quant als resultats obtinguts per l'alumnat de les Balears en els estudis postobligatoris no universitaris, farem menció dels resultats que han obtingut els alumnes en el batxillerat i en la formació professional específica.

Gràfic III-25
Taxes brutes de graduació a l'ESO

Font: Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

26. Edat teòrica d'acabament de l'etapa obligatòria.

En curs 2002-2003, un total de 74 centres impartiren batxillerat (d'aquests, 54 eren instituts d'educació secundària, i 20, centres privats concertats o privats). Per modalitats, un 52% de l'alumnat cursà la modalitat d'humanitats i ciències socials; un 32%, la de ciències; un 9%, la tecnològica, i un 7%, la d'arts.

Com es pot observar en el quadre 8, el curs 2002-2003, un 65,7% de la totalitat dels alumnes que ha cursat el batxillerat ha obtingut la titulació.

Les tendències d'alumnes que promocionen als diversos batxillerats, i a través dels diversos cursos acadèmics, són prou lineals. Els darrers cursos, els estudiants del batxillerat de ciències de la natura i de la salut són els que més promocionen, mentre que els del batxillerat d'arts són els que menys ho fan.

Pel que fa a la formació professional específica, un total de 44 centres de les Illes imparteixen formació professional: 36 d'aquests són instituts d'ensenyament secundari (IES) i 7 són centres concertats.

En els cicles formatius de grau mitjà, d'entre l'alumnat que ha completat el cicles, un 82,28 dels alumnes ha obtingut la titulació de tècnic i en els cicles formatius de grau superior un 82,79 l'han obtinguda de tècnic superior.

En els programes de garantia social, el 68,48% dels alumnes que seguien aquests programes varen obtenir una qualificació positiva.

Una de les qüestions que durant el present curs escolar ha provocat debats i reflexions

en els diversos sectors polítics, socials i de la comunitat educativa, ha estat el tema del català a l'escola; efectivament, malgrat els anuncis de canvis en la normativa lingüística escolar existent, cal assenyalar que es mantenen les normes actuals. Amb tot, malgrat tota la polèmica existent, i d'acord amb les dades existents pel que fa a aquesta qüestió -que necessitarien una sistematització i una continuïtat majors-, cal fer referència a una sèrie de conclusions:

1. En l'educació infantil, cal assenyalar que ha incrementat el nombre d'alumnes que reben l'educació en català totes les àrees, ha disminuït el total del nombre d'alumnes que no reben en català ni tan sols les àrees obligatòries, i s'ha mantingut el d'alumnes que reben en català, almenys, les àrees obligatòries.
2. En l'educació primària, amb una presència menor del català, cal assenyalar que les tendències són les mateixes de les que es donen en l'educació infantil.
3. En l'educació secundària obligatòria, cal assenyalar, d'una banda, que ha augmentat el percentatge d'estudiants que reben l'ensenyament en català i, de l'altra, que el català és la llengua vehicular en totes les matèries i assignatures.

Per tant, el procés de normalització lingüística escolar no només segueix evolucionant, sinó que ho fa des de la normalitat, des de la cohesió i des de l'absència de conflictes significatius. És una qüestió que s'ha de tractar amb sensibilitat i amb una actitud positiva per resoldre els problemes.

4.2.2. L'ESCOLARITZACIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER

Tal com hem vist al llarg dels darrers anys al conjunt de l'Estat, la immigració té uns trets nous i característics, els quals és important conèixer i analitzar, com a fenomen social total, del qual l'escolarització és una part. L'augment important de l'escolarització de l'alumnat immigrant té repercussions importants en el conjunt del sistema educatiu, en diferents àmbits. Quantitativament, ens referim a l'adaptació d'estructures, a la construcció d'edificis, a la contractació de professorat, a l'organització interna, etc. Qualitativament, els aspectes que cal considerar tenen a veure tant amb la preparació i la formació del professorat, com amb processos i programes de gestió dels centres, els quals incideixen sobre el projectes educatius de centre, l'organització dels centres, els plans d'acollida, la relació amb les famílies, etc.

S'ha de tenir present que, els darrers deu anys, el nombre d'alumnat escolaritzat ha estat molt important. Al conjunt de l'Estat, i el curs 1993-1994, hi havia 50.076 alumnes escolaritzats en els ensenyaments no

universitaris de règim general durant el curs 1993-1994. El curs 2002-2003, el nombre d'alumnes en aquests mateixos ensenyaments fou de 297.262 alumnes. El nombre d'alumnat escolaritzat gairebé s'ha quintuplicat, fet que incideix sobre el conjunt de totes les comunitats autònomes. En el cas de les Illes Balears, l'evolució de l'alumnat estranger presenta una evolució progressiva, més important, en termes comparatius amb la resta de comunitats autònomes. El percentatge d'alumnat estranger a les Illes Balears el curs 2002-2003 fou del 8,7%, el segon més elevat de tot l'Estat, darrere de Madrid, amb un 8,9%, i molt per sobre de la mitjana nacional (4,5%).²⁷

Com es recull en el darrer butlletí del Centre d'Investigació i Documentació Educativa (CIDE, 2003),²⁸ al nostre país l'escolarització d'aquest alumnat s'ha dut a terme fonamentalment en els centres de titularitat pública. Aquesta mateixa realitat també s'ha produït a les Illes Balears, i també l'increment constant del nombre d'alumnes escolaritzats.²⁹ El curs 2002-2003, del total dels 12.503 alumnes estrangers, 10.267 foren escolaritzats a l'escola pública i 2.236, als centres privats. (Vegeu el quadre III-42)

QUADRE III-42. EVOLUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER, PER TITULARITAT DELS CENTRES (1999-2003)

	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003
Total	3.510	4.740	6.107	8.693	12.503
Públics	2.908	3.921	4.972	7.148	10.267
Privats	602	819	1.153	1.564	2.236

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports (MECD).

27. *Datos y Cifras. Curso escolar 2003-2004*, Madrid, Ministeri d'Educació Cultura i Esports.

28. Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, Centre d'Investigació i Documentació Educativa (desembre, 2003), «El alumnado extranjero en el sistema educativo español (1992-2003)», *Boletín CIDE de Temas Educativos*, núm. 12.

29. *Estadísticas de la Educación en España. 2002-2003. Estadística de las Enseñanzas no universitarias. Datos avance*, Madrid, Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

L'escola pública escolaritza més del 80% del total d'alumnes estrangers escolaritzats, d'una manera gairebé constant. (Vegeu el quadre III-43)

Aquest curs 2003-2004, i d'acord amb les dades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura del 2003-2004, dels 17.063 alumnes estrangers escolaritzats, 14.108 alumnes es troben escolaritzats als centres públics, gairebé el 83% del total; 2.647 es troben escolaritzats a centres concertats, o el 15,5% del total, i un 1,8% de l'alumnat estranger es troba escolaritzat als centres privats. (Vegeu el quadre III-44)

Analitza la informació estatal per nivells educatius (CIDE, 2003), i comparant les dades de les Illes Balears dels dos darrers cursos (2002-2003 i 2003-2004) del total d'alumnat i dels alumnes estrangers, es pot veure que l'augment s'ha

produït en tots els nivells educatius. (Vegeu el quadre III-45)

L'increment més important es dona a l'educació primària, a l'educació secundària obligatòria i a l'educació infantil. Des del punt de vista retrospectiu, tant al conjunt de l'Estat com a les Illes Balears, el nombre d'alumnes estrangers s'ha duplicat els darrers tres cursos.

D'acord amb aquestes dades, del total d'alumnes escolaritzats a l'ensenyament obligatori, 97.025 alumnes el curs 2002-2003 i 97.466 alumnes el curs 2003-2004; 8.810 alumnes el curs 2002-2003 i 10.769 alumnes el curs 2003-2004, són estrangers.

L'increment interanual de l'alumnat estranger, també reflecteix aquesta evolució (del 18,7%, el curs 1998-1999, al 43,5%, el curs 2002-2003), constant en termes de percentatges d'alumnat escolaritzat. (Vegeu el quadre III-46)

QUADRE III-43. PERCENTATGE DE L'ALUMNAT ESTRANGER ESCOLARITZAT A CENTRES PÚBLICS (1999-2003)

	1998-1999	1999-2000	2000-2001	2001-2002	2002-2003
Espanya	73,8	75,8	77,7	79,0	80,2
Illes Balears	82,8	82,7	81,2	82,0	82,1

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports (MECD).

QUADRE III-44. PERCENTATGE D'ALUMNAT ESTRANGER SEGONS EL TIPUS DE CENTRE, ILLES BALEARS (2003-2004)

	Públic*	Concertats	Privats
Alumnat total	119.712	49.183	6.105
Alumnat estranger	14.108	2.647	308
% d'alumnat estranger	14,59	5,38	5,04

* Hi figuren inclosos els alumnes d'ensenyaments musicals no reglats.

Font: Direcció General de Planificació i Centres, Conselleria d'Educació i Cultura.

**QUADRE III-45. ALUMNAT TOTAL I ESTRANGER PER NIVELLS EDUCATIUS
(2002-2003, 2003-2004)**

	2002-2003	2002-2003	2003-2004	2003-2004
	Total de l'alumnat	Estrangers	Total de l'alumnat	Estrangers
Educació infantil	28.379	2.456	29.994	3.098
Educació primària	56.962	5.760	57.166	6.771
Educació especial	486	40	425	47
ESO (primer i segon cicle)	40.063	3.050	40.300	3.998
Batxillerat (LOGSE)	11.766	420	11.706	535
Cicles formatius de grau mitjà	4.259	93	4.314	142
Cicles formatius de grau superior	2.419	119	2.164	134
Total	144.334	11.938	146.069	14.725

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de la Direcció General de Planificació i Centres de la Conselleria d'Educació i Cultura.

QUADRE III-46. INCREMENTS INTERANUALS DE L'ALUMNAT ESTRANGER (1998-2003)

	1998-1999		1999-2000		2000-2001		2001-2002		2002-2003	
	Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%	Nre.	%
Espanya	11.563	11,5	26.614	33,0	34.567	32,2	64.657	45,6	97.302	47,1
Illes Balears	554	18,7	1.230	35,0	1.385	29,2	2.587	42,2	3.791	43,5

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

El nombre d'alumnes estrangers per cada 1.000 alumnes matriculats a l'educació infantil, l'educació primària i a l'educació secundària obligatòria, sensiblement superior al doble de la mitjana nacional. (Vegeu el quadre III-47)

La distribució de l'alumnat estranger per nivells educatius i titularitat dels centres reflecteix aquesta evolució de l'escolarització de l'alumnat estranger, més important en l'educació primària, en l'educació secundària obligatòria i en l'educació

infantil; amb percentatges d'escolarització en l'ensenyança pública superiors al 80%, en el cas dels estudis de batxillerat, d'educació infantil i d'educació primària. (Vegeu el quadre III-48)

L'alumnat procedent de l'Amèrica del Sud és el més nombrós en el sistema educatiu espanyol (CIDE, 2003), i també en el sistema educatiu de les Illes Balears, amb percentatges molt semblants, i s'ha duplicat el curs 2002-2003, respecte del curs anterior, 2001-2002.³⁰ (Vegeu el quadre III-49)

30. Quadre III-42, p. 444 de la Memòria del CES 2002, Palma, CES.

QUADRE III-47. NOMBRE D'ALUMNES ESTRANGERS PER 1.000 ALUMNES MATRICULATS A L'EDUCACIÓ INFANTIL, A L'EDUCACIÓ PRIMÀRIA I A L'ESO (2002-2003)

	Educació infantil			Educació primària			ESO		
	Total	C. públics	C. privats	Total	C. públics	C. privats	Total	C. públics	C. privats
Espanya	47,3	57,3	28,3	53,7	65,2	31,0	43,0	51,5	26,5
Illes Balears	86,5	123,7	33,8	101,0	135,5	46,5	76,0	100,3	42,1

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

QUADRE III-48. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER NIVELLS EDUCATIS I TITULARITAT DELS CENTRES (2002-2003)

	Total	Ed. infantil	Ed. primària	Ed. especial	ESO	Batxillerat	Cicles formatius d'FP	Prog. de garantia social	ES d'arts	EE d'idiomes
Espanya	303.827	60.412	133.310	1.015	80.820	12.200	7.966	1.539	726	5.839
Pública	243.610	47.962	107.650	643	63.702	10.091	5.909	1.120	694	5.839
Privada	60.217	12.450	25.660	372	17.118	2.109	2.057	419	32	0
Illes Balears	12.503	2.455	5.752	40	3.043	420	181	43	45	524
Pública	10.267	2.058	4.727	7	2.338	357	170	41	45	524
Privada	2.236	397	1.025	33	705	63	11	2	0	0

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

QUADRE III-49. DISTRIBUCIÓ PERCENTUAL DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREES GEOGRÀFIQUES DE PROCEDÈNCIA (2002-2003)

	Europa				Amèrica					
	Total	Total	UE	Resta	Àfrica	Nord	Central	Sud	Àsia	Oceania
Espanya	303.827	100	13,4	12,0	19,7	1,3	4,3	44,5	4,6	0,1
Illes Balears	12.503	100	25,7	7,2	16,9	0,6	2,9	42,9	3,5	0,1

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

El següent grup més nombrós d'alumnes procedeix de la Unió Europea, amb percentatges que gairebé dupliquen els estatals i amb un petit augment del estrangers procedents de l'Europa no comunitària (la resta d'Europa), respecte del curs 2001-2002. El tercer gran grup procedeix del nord d'Àfrica, amb un percentatge no

superior a l'estatal, i inferior al percentatge del curs passat 2001-2002 a les Illes Balears.

La distribució d'aquest alumnat estranger per àrees geogràfiques de procedència i titularitat dels centres reflecteix que el grup majoritari d'alumnes estrangers

-5.368 alumnes a les Illes balears- procedeix d'Amèrica del Sud, principalment de l'Equador, de l'Argentina i de Colòmbia; 3.215, de la Unió Europea, principalment d'Alemanya i del Regne Unit, i 2.119, d'Àfrica, principalment del Marroc. Les àrees de procedència amb menys alumnes són, l'Amèrica del Nord i Oceania, amb percentatges semblants als estatals. (Vegeu el quadre III-50)

La distribució de l'alumnat estranger segons la titularitat dels centres, independentment de l'àrea de procedència, es resumeix en el següent: el 82,11% de l'alumnat és escolaritzat en centres públics.

4.3.

EL SISTEMA UNIVERSITARI DE LES ILLES BALEARS

Aquest apartat sobre el sistema universitari de les Illes Balears s'ha dividit en dos subapartats, un d'introductor, en què s'emmarca la situació del sistema universi-

tari de les Illes Balears, i un segon en què s'analitzen les característiques més significatives del sistema universitari balear.

4.3.1. INTRODUCCIÓ

La realitat dels estudis universitaris a les Illes Balears s'ha caracteritzat, durant els cursos analitzats, per una sèrie de característiques. Així, i en aquest sentit, cal fer referència, d'entrada, a una sèrie de punts, que són estratègics per poder comprendre l'estat del sistema universitari balear.

1. Ja és un tòpic, tot i que és una realitat, l'afirmació que les Illes Balears es caracteritzen per una baixada de la taxa d'estudiants universitaris i d'educació secundària postobligatòria -batxillerat i formació professional- amb relació a la mitjana espanyola i de la majoria dels països més desenvolupats. És un fet que posa de manifest la gran contradicció entre el nivell de creixement econòmic de la comunitat autònoma de les Illes Balears i el nivell de desenvolupament humà -que té

QUADRE III-50. DISTRIBUCIÓ DE L'ALUMNAT ESTRANGER PER ÀREES GEOGRÀFIQUES DE PROCEDÈNCIA I PER TITULARITAT DELS CENTRES (2002-2003)

		Europa				Amèrica				
	Total	UE	Resta	Àfrica	Nord	Central	Sud	Àsia	Oceania	No consta
Espanya	303.827	40.583	36.365	59.967	3.957	13.139	135.169	14.075	195	377
Pública	243.610	27.808	30.449	53.157	2.248	10.369	109.637	9.544	143	255
Privada	60.217	12.775	5.916	6.810	1.709	2.770	25.532	4.531	52	122
Illes Balears	12.503	3.215	899	2.119	74	363	5.368	441	14	10
Pública	10.267	2.636	745	1.788	56	257	4.409	362	6	8
Privada	2.236	579	154	331	18	106	959	79	8	2

Font: elaboració pròpia a partir de les dades del Ministeri d'Educació, Cultura i Esports.

com a indicadors més significatius l'educació i la formació, entre d'altres; aquest és un fet que tindrà conseqüències importants per al futur de les Illes Balears, si no es produeix un canvi d'orientació significatiu.

2. Les darreres dades que ha donat a conèixer la UIB, posen de manifest que la tendència a la baixa que havia registrat la Universitat els cursos anteriors sembla que comença a canviar d'una manera tímida. Les causes d'aquest fet són el grau major de flexibilització que s'ha introduït en algunes de les titulacions, la millora de l'atenció a l'alumnat -com ara oferir serveis administratius en les hores «baixes»-, la major presència de la UIB en la societat, el desenvolupament de les noves titulacions -amb l'aprovació de cinc diplomatures i d'una llicenciatura-, i la implantació de noves titulacions i l'anunci de permanència indefinida d'alguna de les que ja es fan a les seus de Menorca i de les Pitiüses; titulacions que responien a les necessitats professionals i econòmiques de la societat de les Illes Balears i a les demandes dels estudiants. A aquestes mesures, els propers mesos se n'afegiran d'altres encaminades en la mateixa direcció.
3. S'ha d'afegir a aquest fet que, els darrers cursos, la UNED i la UOC han incrementat el nombre d'estudiants universitaris de manera significativa. Així mateix, cal assenyalar que anualment uns 750 estudiants de les Illes sol·liciten el trasllat d'expedient per poder cursar estudis en altres universitats, i la meitat d'aquests estudiants són de titulacions que s'imparteixen a la UIB; les causes són, en molts casos, l'existència de *numerus clausus* en les titulacions més demandades, l'atractiu especial de les universitats privades, i també la falta d'adequació de l'oferta a la demanda. I, per això, en aquest context de visió integral del sistema universitari de les Illes Balears, la UIB ha fet una profunda reflexió sobre el camí que cal a seguir, d'acord amb les diverses dades existents, la creixent competència universitària i els reptes universitaris de futur. Resultat d'aquesta reflexió són moltes de les mesures esmentades i d'altres que s'han iniciat al llarg del curs 2003-2004.
4. Efectivament, al marge d'altres qüestions de caràcter econòmic, legislatiu o d'altre tipus, és evident que un dels temes que en el present curs acadèmic ha estat objecte de reflexió, de debat, de preocupació i de proposta d'actuació, es refereix al nombre d'estudiants universitaris. Efectivament, s'ha aprovat un conveni entre la Conselleria d'Educació i la Universitat de les Illes Balears (Programa d'orientació i transició a la universitat, POTU) que ha d'incidir de manera significativa a incrementar el nombre d'estudiants universitaris, ja que és una qüestió que preocupa la comunitat universitària, a les administracions públiques universitàries, i també a determinats sectors de la societat.
5. De totes maneres, si hom vol que els plans de captació i de fidelització d'estudiants universitaris siguin un èxit, cal un canvi en la mentalitat, en la filosofia, en l'organització, en les funcions del professorat, etc., de la UIB, i cal posar l'èmfasi en l'estudiant com a «client».

sobre el qual cal que es mogui el conjunt de la Universitat, des de la perspectiva de la docència, dels horaris, dels serveis, de la metodologia d'ensenyament-aprenentatge, de la flexibilitat en el procés de permanència, del tractament de la diversitat d'estudiants -amb titulacions acadèmiques i professionals, amb diplomes culturals i sèniors-, etc. És per això que la UIB, al igual d'altres universitats, ha encetat un procés de reformes internes per adaptar-se a les necessàries que els nous temps exigeixen; unes reformes que necessiten, tanmateix, voluntat política, saber què es vol, marginar els corporativismes i els interessos a curt termini, tenir lideratges clars en l'àmbit de rectorat, de centres i de departaments, i capacitat real de servei a la comunitat universitària. L'autonomia universitària ens obliga, també, a assumir responsabilitats i a no esperar que tot ens arribi de fora i de dalt.

6. Tanmateix, tot i la importància que té la qüestió de la taxa d'estudiants universitaris, és un error reduir tota la problemàtica universitària a aquest tema: efectivament, la realitat de la universitat implica analitzar moltes variables, com ara la relació amb la societat, el desenvolupament legislatiu de la LOU, la recerca i l'oportunitat de la qualitat d'acord amb la disminució del nombre d'estudiants universitaris, la inserció dels titulats universitaris, la transferència de coneixements a la societat, tant a través de cursos emmarcats en la idea de l'aprenentatge al llarg de tota la vida com a través de la construcció d'un sistema d'innovació en el marc del sistema econò-

mic, la significació, etc. Per tant, és important que l'anàlisi del sistema universitari es plantegi no més d'acord amb el nombre d'estudiants; la delimitació del paper de la Universitat en el context de la societat de les Illes Balears implica fer una anàlisi holística i global, que tingui en compte tots els indicadors i les variables que defineixen l'estat del sistema universitari de la comunitat de les Illes Balears.

7. Amb tot, el sistema universitari espanyol i, per tant, el sistema universitari de les Illes Balears, és actualment en una cruïlla, sobre la base d'una sèrie de reptes. En primer lloc, la reforma de la legislació universitària espanyola, que no ha d'implicar un començament de debats reglamentistes i burocràtics en el si de les universitats; es tracta de fer reformes puntuals, avançant amb el diàleg i els consensos en l'aprovació d'una legislació oberta, flexible i de futur. En segon lloc, la reforma a fons del sistema de finançament universitari, que ha d'integrar, també, la política de beques o la posada en marxa d'una política clara de finançament bàsic, de realització d'autèntics contractes/programa, o la incentivació de l'autofinançament universitari. En tercer lloc, cal avançar cap a la convergència europea, d'una manera seriosa, rigorosa, eficaç, etc.
8. En qualsevol cas, un dels reptes als quals la UIB està demostrant ser especialment sensible és, sense cap dubte, la qualitat com a element clau per poder respondre a la competència universitària creixent, a les demandes socials, al mateix procés de la con-

vergència universitària europea, i a la necessària cooperació universitària, que cal que vagi més enllà de la simple declaració d'intencions o de la signatura formal de convenis de col·laboració entre universitats. Aquesta política de suport a la qualitat i a l'excel·lència universitària necessita, entre d'altres qüestions, una política de suport real de la part de la UIB, el desenvolupament de l'Agència de la Qualitat Universitària de les Illes Balears, la col·laboració amb les diverses agències autonòmiques o la mateixa ANECA (Agència nacional d'Avaluació de la Qualitat i Acreditació), i una actitud positiva del conjunt de la comunitat universitària. En aquest mateix context de la qualitat i de l'excel·lència universitària del sistema universitari de les Illes Balears, cal incloure, cada vegada més, l'avaluació institucional de la UNED de les Balears o de la mateixa UOC, com a requisit necessari per poder dur a terme una anàlisi sistemàtica dels resultats obtinguts i com analitzar la realitat d'aquestes institucions, al marge del nombre d'estudiants matriculats.

9. Si la qualitat i l'excel·lència són reptes als quals ha de donar resposta el sistema universitari de les Illes Balears, l'increment de les relacions entre la societat i la Universitat, a través de la potenciació del Consell Social, resulten, també, fonamentals. En aquest sentit, cal assenyalar que, durant aquest període analitzat, s'ha desplegat la Llei d'organització institucional del sistema universitari de les Illes Balears, amb l'aprovació de la nova composició del Consell Social i les seves noves funcions. Es tracta, doncs,

entre d'altres objectius, de consolidar definitivament el Consell Social com a institució capaç de reforçar la connexió permanent i eficaç de la societat balear amb la UIB i de fer la necessària rendició de comptes de la Universitat davant la comunitat. Per poder aconseguir aquest objectiu, n'és necessària la consolidació funcional.

10. En el marc del desplegament de la Llei d'organització institucional del sistema universitari de les Illes Balears, s'ha d'assenyalar la posada en marxa de la Junta de Coordinació Universitària de les Illes Balears, com a organisme de diàleg i de col·laboració institucional entre l'Administració autonòmica, la Universitat i el Consell Social. És, en qualsevol cas, una proposta que ha de possibilitar un treball conjunt i de col·laboració entre les diverses institucions amb responsabilitats universitàries.

4.3.2. LA SITUACIÓ UNIVERSITÀRIA A LES ILLES BALEARS: CARACTERÍSTIQUES

Una de les característiques diferencials de la situació de l'ensenyament superior a les Illes és la manca de competència a la Universitat de les Illes Balears (UIB), competència localitzada en el territori de la comunitat autònoma; en qualsevol cas, cal fer una referència específica a l'existència de diverses centres adscrits a la UIB, que són de titularitat privada: l'Escola de Magisteri Mare Alberta Jiménez, l'Escola Universitària de Relacions Laborals, i les escoles universitàries de Turisme del Consell d'Eivissa i Formentera, i de Felipe Moreno. Amb tot, hi ha una

delegació de la UNED, però la seva actuació és, en part, complementària i, en part, competitiva de la UIB. Les altres universitats que reben alumnes de les Illes Balears, es poden considerar en dos grups: les que ofereixen titulacions que també ofereix la UIB, com la UOC; i les universitats que ofereixen titulacions que no desenvolupa la UIB, com les universitats en què es cursen estudis de medicina o d'arquitectura, per exemple. En qualsevol cas, la UIB té una posició privilegiada al territori de la comunitat autònoma, que ha de ser capaç d'utilitzar amb intel·ligència, amb iniciativa i amb una oferta de qualitat. Es tracta d'un repte fonamental.

1. L'evolució de les dades de l'alumnat són especialment preocupants, amb una reducció mantinguda d'efectius des del 1998, quasi un 10% menys

d'alumnes el 2003, només neutralitzada amb l'oferta complementària de tot tipus (màsters i cursos de postgrau, universitat oberta per a majors, etc.). (Vegeu els quadres III-51 i III-52)

L'evolució és similar a la major part d'universitats de l'Estat, però, en el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, amb les taxes d'alumnat universitari més baixes de tot l'Estat; l'evolució d'aquest indicador és més greu que en altres comunitats.

L'evolució recent d'aquests indicadors permet observar com evoluciona la ràtio alumnat-professorat; s'ofereixen possibilitats de millora de la qualitat, en part per l'augment de la dotació del personal docent, però també per una clara tendència regressiva en la demanda. L'explicació

QUADRE III-51. ALUMNAT I PROFESSORAT DE LA UIB (1998-2003)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Alumnat (1r, 2n i 3r cicle)	13.222	13.088	12.944	12.287	11.873	11.775
Evolució de l'alumnat (1998, base 100)	100,00%	98,99%	97,90%	92,93%	89,80%	89,06%
Professorat equivalent a temps complet (PDI) ¹	611	602	650	654	720	760
Evolució del professorat (1998, base 100)	100,00%	98,53%	106,38%	107,04%	117,84%	124,39%
Ràtio alumnat/PDI	21,64	21,74	19,91	18,79	16,49	15,49

Font: tretze indicadors institucionals de la UIB, pressupost 2004.

QUADRE III-52. NOMBRE TOTAL D'ALUMNES DE LA UIB, DE LES ESCOLES ADSCRITES I DELS TÍTOLS PROPIS

	1998-1999	1999-2000	2000-2001	1-febrer	2-març	3-abril
Alumnat	14.646	14.539	13.791	13.342	13.161	13.381

Font: dades del Vicerectorat de Planificació Económicoadministrativa de la UIB.

d'aquesta pèrdua d'alumnat es pot atribuir, en termes generals, a dos factors: la «fugida» de matriculats a altres universitats (la UNED, la UOC i altres de tot l'Estat, especialment important en el cas de les universitats privades), i l'abandonament dels estudis per incorporar-se, abans d'acabar els estudis, al món laboral. Les causes són molt diverses, però cal cercar-les en la falta de tradició universitària de la societat balear, tot i que els titulats universitaris són absorbits molt ràpidament per un aparell productiu molt mancat de titulats superiors. Altres causes possibles són la capacitat limitada de l'Administració autonòmica (el Govern, els consells i els ajuntaments) de fer ofertes d'ocupació; la competència que representa la UNED, que contracta professors de la UIB per fer, a molt baix cost, una oferta de tutories, etc.

Amb tot, i malgrat aquestes dades, cal posar de manifest el lleuger increment del nombre d'estudiants universitaris de la UIB, segurament per les causes que ja s'han exposat en l'apartat anterior. En aquest sentit, és interessant analitzar el nombre d'alumnes matriculats a la UIB, per any acadèmic i de nou ingrés. (Vegeu el quadre III-53)

D'aquestes dades, podem assenyalar, pel que fa al total de estudiants, una tendència a la baixa a partir del curs 1998-1999,

i un increment, amb oscil·lacions, a partir del 2001-2002. Quant als alumnes de nova matrícula, només es comença a observar una lleugera recuperació a partir del curs 2003-2004. Per tant, es posa de manifest la tendència a un progressiu i lent increment del nombre d'estudiants, que cal que es consolidi.

En aquest context de l'evolució del nombre d'estudiants, s'ha d'assenyalar que el nombre d'estudiants matriculats al centre associat de la UNED a les Illes Balears presenta una evolució creixent de l'alumnat. Segons les dades de la UNED, la majoria d'estudiants matriculats, ho estan als estudis de Dret, de Psicologia, de la Llicenciatura en Administració i Direcció d'Empreses (LADE), de Geografia i Història, de Polítiques i Sociologia, d'Informàtica de Sistemes, o d'Educació Social.

Així, el nombre d'estudiants matriculats a la UNED de les Illes Balears és de 2.683, en l'oferta reglada; però aquest nombre s'incrementa a gairebé 5.000 si hom té en compte l'oferta no reglada. I es tracta d'una tendència incrementalista, a causa de l'increment de l'oferta i de l'adaptació a les situacions dels estudiants, que solen tenir un perfil amb una edat major que a la universitat presencial. Són dades -proporcionades per la UNED de les Balears- que reflecteixen

QUADRE III-53. NOMBRE TOTAL D'ALUMNES DE NOU INGRÉS DE LA UIB, DE LES ESCOLES ADSCRITES I DELS TÍTOLS PROPIS

	1998-1999	1999-2000	2000-2001	1-febrer	2-març	3-abril
Alumnat	3.962	3.692	3.431	3.604	3.545	3.834

Font: dades del Vicerectorat de Planificació Económicoadministrativa de la UIB.

la consolidació de la UNED de les Illes Balears, en el vessant docent i en l'àmbit quantitatiu. Tal com s'ha plantejat anteriorment, la qüestió de l'avaluació institucional i la producció científica necessita una anàlisi més profunda.

És evident, doncs, que la UNED incrementa l'alumnat incorporant, de manera progressiva, les titulacions que implanta la UIB (com s'ha vist recentment amb la titulació en Educació Social o la de Treball Social, que s'ha proposat implantar properament), amb la qual cosa es produeix una duplicació d'ofertes, en part a causa de la necessitat de mantenir el *numerus clausus* en alguns del estudis de la UIB.

D'altra part, d'acord amb les dades de la UOC, dels quasi 22.000 alumnes que té, el nombre total d'estudiants de la comunitat autònoma és de gairebé un miler d'alumnes de primer i de segon cicle, segons les dades que ha proporcionat la mateixa UOC. Actualment, la UIB manté una aliança estratègica amb la UOC, similar a les que manté aquesta Universitat amb les universitats catalanes, mitjançant la qual la UIB produeix continguts que són repartits a través de la UOC, a l'hora que hi aporta professor tutors. Finalment, i amb relació als cursos de doctorat i als cursos de postgrau de la UIB, podem

assenyalar les dades següents. (Vegeu el quadre III-54)

A aquestes dades s'ha d'afegir la informació següent. En primer lloc, cal assenyalar l'existència de gairebé quaranta programes de doctorat, que imparteixen els diversos departaments de la UIB, de caràcter propi o de caràcter interuniversitari. En segon lloc, el nombre d'alumnes que han llegit la tesi doctoral ha estat de 36, el curs 2002-2003, i de 29, el curs 2003-2004; això implica que no arriba al 10% el nombre d'estudiants que acaben de realitzar la tesi doctoral. En aquest context, és evident que el programa de doctorat necessita d'una reflexió seriosa i d'unes actuacions determinades.

D'altra banda, el centre associat de la UNED de les Illes Balears, segons les dades de la mateixa UNED, tenia matriculats el curs 2002/2003 25 estudiants, dels quals 16 eren de Mallorca; 7, de Menorca, i 2, d'Eivissa i Formentera.

2. L'oferta universitària que es dona a la comunitat autònoma de les Illes Balears presenta les característiques següents. La UIB, el curs acadèmic 2003-2004, ofereix trenta-vuit titulacions distintes: denou de primer cicle, setze de primer i segon cicle, a més de tres titulacions només de segon cicle. (Vegeu el quadre III-55)

QUADRE III-54. NOMBRE TOTAL D'ALUMNES DE DOCTORAT DE LA UIB

	2002-2003	2003-2004
Alumnat	474	486

Font: dades del Vicerectorat de Planificació Econòmicoadministrativa de la UIB.

QUADRE III-55. OFERTA DE TITULACIONS DE LA UIB (2003-2004)**Diplomatures, enginyeries i arquitectures tècniques**

1. Ciències Empresarials (Palma, Eivissa i Menorca)
2. Educació Social
3. Infermeria (Palma, Eivissa i Menorca)
4. Fisioteràpia
5. Relacions Laborals (escola adscrita)
6. Treball Social
7. Turisme, Palma
Turisme, Escola de Turisme del Consell Insular d'Eivissa (escola adscrita)
Turisme, EU Felipe Moreno, a Palma i a Maó (escola adscrita)
8. Mestre, especialitat d'Educació Especial, Palma
Mestre, especialitat d'Educació Especial (només 1r curs a Eivissa i a Menorca)
Mestre, especialitat d'Educació Especial (només per a diplomats matriculats)
9. Mestre, especialitat d'Educació Física
10. Mestre, especialitat d'Educació Infantil
11. Mestre, especialitat d'Educació Musical
12. Mestre, especialitat d'Educació Primària
13. Mestre, especialitat de Llengua Estrangera
Mestre (EU Alberta Giménez, escola adscrita)
14. Enginyer Tècnic Agrícola, especialitat d'Hortofructicultura i Jardineria
15. Enginyer Tècnic en Informàtica de Gestió
16. Enginyer Tècnic en Informàtica de Sistemes
17. Enginyer Tècnic de Telecomunicació, especialitat de Telemàtica
18. Enginyer Tècnic Industrial, especialitat de Electrònica Industrial
19. Arquitectura Tècnica

Llicenciatures i enginyeries

1. Administració i Direcció d'Empreses	11. Geografia
2. Biologia	12. Història
3. Bioquímica (segon cicle)	13. Història de l'Art
4. Dret	14. Matemàtiques
5. Economia	15. Pedagogia
6. Filologia Anglesa	16. Psicologia
7. Filologia Catalana	17. Psicopedagogia (segon cicle), Palma
8. Filologia Hispànica	Psicopedagogia (segon cicle), Menorca i Eivissa
9. Filosofia	18. Química
10. Física	19. Enginyeria en Informàtica (segon cicle)

Font: elaboració pròpia a partir de les dades oficials de la UIB, curs 2003-2004.

Aquesta oferta s'ha incrementant al llarg dels darrers anys, des del curs 2001-2002; la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern autoritzà i finançà, d'acord amb la UIB i el seu Consell Social, l'oferta de les titulacions noves següents: diplomatura en Fisioteràpia; Enginyeria Tècnica Industrial, especialitat en Electrònica Industrial; Enginyeria Tècnica Agrícola, especialitat en Hortofructicultura i Jardineria; llicenciatura en Filologia Anglesa; diplomatura de mestre especialista en Educació Especial, i Arquitectura Tècnica.

La majoria de les titulacions de la UIB corresponen a les ciències humanes i les jurídiques i socials; seguides per les ciències experimentals i tècniques, ente les quals les ciències de la salut són representades només per dues titulacions (diplomatura en Infermeria i en Fisioteràpia). Però les noves titulacions equilibren un poc més l'oferta en ampliar les possibilitats de seguir estudis tècnics i millorar la cobertura de les necessitats formatives de les Illes. De fet, amb la nova oferta formativa es produeix un creixement significatiu

en les titulacions de primer cycle i en les de primer i segon cycle.

La UIB ofereix també sis títols propis de grau: el títol superior de Turisme (segon cycle); Direcció Hotelera Internacional; el primer cycle de Biologia; el primer cycle de Física; el primer cycle de Química; Immobiliària, i també sis títols progressius: tècnic universitari en Comptabilitat i Fiscalitat; tècnic universitari en Finances Empresariales; tècnic universitari en Gestió de Recursos Humans; tècnic universitari en Gestió de la Petita i Mitjana Empresa, Familiar i de Comerç, i tècnic universitari en Enginyeria Química.

A més dels estudis esmentats, s'han de considerar els programes de doctorat de cada departament, els cursos de màster, d'especialista universitari, d'expert universitari, i altres cursos de postgrau.

Per una altra part, el centre associat de la UNED de les Illes Balears, durant el present curs, presenta l'oferta formativa reglada següent. (Vegeu el quadre III-56)

QUADRE III-56. OFERTA DE TITULACIONS DE LA UNED DE LES ILLES BALEARS (2003-2004)

Llicenciatures i enginyeries	
1. Administració i Direcció d'Empreses	10. Enginyeria Industrial Superior
2. Dret	11. Enginyeria Informàtica Superior
3. Història	12. Ciències Polítiques
4. Filologia Hispànica	13. Sociologia
6. Física	14. Psicopedagogia
7. Química	15. Pedagogia
8. Matemàtiques	16. Psicologia
9. Economia	17. Filologia Anglesa
	18. Antropologia Social i Cultural

Continua

QUADRE III-56. OFERTA DE TITULACIONS DE LA UNED DE LES ILLES BALEARS (2003-2004)

Diplomatures, enginyeries i arquitectures tècniques	
1. Turisme	3. Informàtica de Sistema
2. Educació Social	4. Informàtica de Gestió

Font: memòria de la UNED, Illes Balears.

Curs acadèmic 2002-2003.

De l'oferta formativa reglada que ofereix el centre associat de la UNED de les Illes Balears a través dels centres de Palma, d'Eivissa i de Maó, es poden extreure les conclusions següents:

- a) La majoria de les titulacions que s'ofereixen també existeixen a la UIB, amb l'excepció de l'Enginyeria Industrial Superior, les Ciències Polítiques, l'Antropologia Social i Cultural, i la Sociologia. Per tant, cal parlar més de competència que de complementarietat.
- b) El nombre de titulacions de primer cicle, en tant que diplomatures, que s'imparteixen és inferior al nivell de lli-

cenciatures. En aquest sentit, és significativa la diferència amb les titulacions que s'ofereixen a la UIB.

A més de l'oferta reglada, cal destacar els cursos no reglats que s'ofereixen, com el curs d'accés per a majors de 25 anys, els cursos de formació permanent, d'ensenyança oberta o d'idiomes; a tot això s'han d'afegir els cursos de doctorat.

Finalment, i amb relació a l'oferta formativa universitària, cal destacar les titulacions que ofereix la UOC, com a universitat virtual que té cada vegada més una matrícula més significativa d'estudiants. (Vegeu el quadre III-57)

QUADRE III-57. OFERTA DE TITULACIONS DE LA UOC (2003-2004)

Llicenciatures i enginyeries	
1. Administració i Direcció d'Empreses	7. Humanitats
2. Dret	8. Documentació
3. Ciències del Treball	9. Enginyeria Informàtica
4. Filologia Catalana	10. Comunicació Audiovisual
5. Investigació i Tècniques de Mercat	11. Psicopedagogia
6. Ciències Polítiques	12. Psicologia
Diplomatures, enginyeries i arquitectures tècniques	
1. Turisme	3. Informàtica de Sistema
2. Ciències Empresarials	4. Informàtica de Gestió

Font: dades de la UOC, juny del 2004.

De l'anàlisi d'aquestes dades podem assenyalar, per una part, el major nombre de llicenciatures que de diplomatures, a l'igual de la UNED de les Illes Balears, i, per una altra part, que es tracta d'una oferta que resulta més complementària que la del centre associat de les Illes Balears.

3. Pel que fa al personal dedicat a l'ensenyament, la UIB disposa d'un document de plantilla vigent actualment. Aquest document racionalitza l'estructura del professorat dels departaments i també del personal d'administració i serveis. Els resultats, contrastats per la Conselleria d'Educació i Cultura, són satisfactoris, pel que signifiquen d'adequació de les plantilles i de promoció del personal que fa feina a la Universitat.

En qualsevol cas, el nombre de professors associats, en alguns departaments, encara és excessiu, ja que representa el 37,14% de tot el personal docent i investigador (PDI). De fet, entre el 1996 i el 2003, és el grup que ha augmentat més, juntament amb els catedràtics d'escola universitària. (Vegeu el quadre III-58)

A partir de les dades del PDI, fins al curs 2002-2003 -el darrer de què hi ha dades oficials -, podem extreure les conclusions següents: en primer lloc, s'ha d'assenyalar que la UIB, amb l'excepció d'algunes àrees i d'alguns departaments, presenta unes plantilles adequades; en segon lloc, cal posar de manifest la necessitat, tal com s'ha dit, de racionalitzar l'existència d'associats, potenciar el nombre d'ajudants, continuar la política de promoció del professorat i definir la política del professorat de caràcter laboral. (Vegeu el quadre III-59)

4. A més de la funció docent, la universitat necessita desenvolupar la investigació i la transferència de coneixements a la societat i a l'empresa. La UIB presenta una capacitat de recerca prou important. Una de les característiques de la Universitat és la capacitat en investigació; no es pot entendre una docència de qualitat si no hi ha investigació bàsica i aplicada.

El 2003, la UIB tenia 33 projectes europeus, 156 projectes finançats pel Govern central a través de la Comissió

QUADRE III-58. EVOLUCIÓ DEL PROFESSORAT (1996-2003)

	96-97	% 96-97	98-99	00-01	02-03	% 02-03
Catedràtics d'universitat	70	12,01	73	76	94	10,33
Titulars d'universitat	143	24,53	153	156	221	24,29
Catedràtics d'escola universitària	20	3,43	28	30	43	4,73
Titulars d'escola universitària	139	23,84	152	130	214	23,51
Associats	211	36,19	319	404	338	37,14
TOTAL 1*	583	100	725	886	910	100
TOTAL 2	633	—	817	951	973	—

* No inclou altres membres del PDI (investigadors, ajudants d'universitat o d'escola, visitants, etc.).

Font: elaboració pròpia a partir de la memòria del curs acadèmic 2002-2003.

QUADRE III-59. NOMBRE TOTAL DE PDI DE LA UIB, PER CATEGORIES (CURS 2003-2004)

	CU	TU	CEU	TEU	AJ. i COL.	ASSOC.	EME	Altres	Total
Total del PDI	84	206	37	199	67	455	3	6	1.060

Font: dades del Vicerectorat de Planificació Econòmicoadministrativa de la UIB.

Interministerial de Ciència i Tecnologia (CICYT), la Direcció General d'Investigació Científica i Tècnica (DGICYT) i la Direcció General d'Ensenyament Superior i Investigació Científica (DGESIC), i també el

Govern de la comunitat autònoma balear; i 98 projectes d'acord amb l'article 83 de la LOU, el qual permet i legalitza la prestació de serveis dels professors a empreses i a institucions. (Vegeu el quadre III-60)

QUADRE III-60. PROJECTES DE RECERCA PER ÀREES (2003)

	Projectes europeus	CICYT-DGICYT, altres del Govern espanyol i del Govern de la CAIB	Altres	Total
Biologia	3	21	9	33
Biologia Fonamental i Ciències de la Salut	1	8	7	16
Ciències de l'Educació	3	6	5	14
Ciències de la Terra	1	9	1	11
Ciències Històriques i Teoria de les Arts	0	7	4	11
Ciències Matemàtiques i Informàtica	2	10	7	19
Dret Privat	1	6	1	8
Dret Públic	0	1	0	1
Economia Aplicada	1	2	6	9
Economia de l'Empresa	0	1	0	1
Filologia Catalana i Lingüística General	0	2	0	2
Filologia Espanyola, Moderna i Llatina	0	5	0	5
Filosofia i Treball Social	0	6	2	8
Física	6	11	17	34
Infermeria i Fisioteràpia	0	1	0	1
Psicologia	0	14	3	17
Química	1	14	7	22
Institut Mediterrani d'Estudis Avançats (IMEDEA)	14	31	29	74
Institut Universitari d'Investigacions en Ciències de la Salut (IUNICS)	0	1	0	1
TOTAL	33	156	98	287

Font: elaboració pròpia a partir del catàleg de projectes de la UIB (2003).

Al marge que pot haver-hi projectes d'investigació d'altres tipus i amb fonts de finançament alternatives, per exemple, per la participació de professors de la UIB en projectes interuniversitaris no inclosos en el quadre anterior, s'observa una certa desigualtat per àrees, amb un lideratge clar de la Facultat de Ciències (Biologies, Física i Química).

Per valorar la capacitat de recerca de la UIB, als projectes s'han d'afegir altres iniciatives, com les tesis d'investigació, la presentació de comunicacions, la publicació d'articles, les patents, l'organització de congressos, etc. A continuació, es presenta un quadre que resumeix alguns d'aquests indicadors. Les dades confirmen la diversitat de formes de recerca a la UIB, però que no són característiques d'aquesta Universitat, sinó de la diferència entre les diverses disciplines. Valorar d'una manera purament quantitativa aquestes dades seria un error greu: la quantitat no té necessàriament relació amb la qualitat de la recerca, però sí es pot interpretar la informació següent com a indicativa de la important activitat de recerca, de l'evident integració dels professors de la UIB a les respectives comunitats científiques.

Des de la perspectiva financera, els ingressos més importants durant l'any 2003, procedeixen dels projectes nacionals i de l'article 85. (Vegeu el quadre III-61)

En qualsevol cas, el desenvolupament de la política científica de la Universitat necessita no només un tipus d'organització interna específica i una dedicació concreta del PDI, sinó també la posada en marxa, en totes les seves potencialitats, del Pla balear de recerca i desenvolupament (R+D). Efectivament, en aquest cas concret, es pot afirmar que la UIB és la única universitat de la comunitat autònoma de les Illes Balears que té una presència i una activitat significativa en la qüestió de la recerca i de la innovació, però necessita potenciar la funció de la recerca i de la transferència de coneixement a la societat.

- 5) Els darrers anys s'ha implementat un pla de modernització administrativa. Aquest pla ha considerat diferents línies, com la descentralització, de manera que cadascun dels centres i dels edificis té un administrador, un delegat del gerent amb la responsabilitat de fer el seguiment diari des del punt de vista econòmic, del personal i de la gestió de l'edifici. En aquest sentit, cal destacar també l'evolució en la dotació de personal d'administració i serveis (PAS), que es caracteritza per l'increment i per la consolidació al llarg dels darrers anys, tal com es mostra en el quadre següent, en el qual s'observa un augment de la plantilla del PAS del 25,73% des del 1998, la qual cosa representa un increment important. (Vegeu el quadre III-62)

QUADRE III-61. INGRESSOS PER PROJECTES (2003-2004)

Projectes	Quantitat econòmica (en euros)
1. Projectes nacionals	2.766.582,48
2. Projectes de la comunitat autònoma	476.103,00
3. Article 85 (LOU)	1.480.588,45
Total	4.723.273,93

Font: dades del Vicerectorat de Planificació Económicoadministrativa de la UIB.

L'evolució de la relació entre el PAS i l'alumnat és molt positiva, per les dues tendències de sentit contrari que es poden observar: augment del PAS i disminució de l'alumnat. Aquest resultat s'hauria de traduir en una millora de la qualitat de l'atenció, però no es disposa d'estudis en aquest sentit. Una situació diferent s'observa amb relació al PDI, el qual els darrers dos anys ha augmentat a un ritme un poc superior al PAS, i s'ha arribat una situació en la qual la relació entre el PAS i el PDI torna a assolir el mateix nivell que ja s'observava el 1998.

- 6) Finalment, i sense entrar a analitzar a fons la problemàtica del finançament de la universitat espanyola i de la Universitat de les Illes Balears, el pressupost de la UIB s'ha incremen-

tat els darrers anys d'una manera progressiva i significativa; les xifres del pressupost de l'any 2004 són una demostració clara d'aquest fet. En segon lloc, cal posar de manifest que, d'acord amb aquestes dades, la transferència del Govern de les Illes Balears s'ha començat a homologar amb la mitjana estatal. I en tercer lloc, resulta evident que, tot i la necessitat d'incrementar el pressupost de manera racional i amb objectius clars, la transferència per estudiant s'ha incrementat de forma significativa; en aquest sentit, aquesta transferència per estudiant ha arribat, gairebé, a 3.000 euros durant l'any 2004, encara per sota de la mitjana nacional. (Vegeu el quadre III-63)

QUADRE III-62. PERSONAL D'ADMINISTRACIÓ I SERVEIS DE LA UIB (1998-2003)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Alumnat (1r, 2n i 3r cicle)	13.222	13.088	12.944	12.287	11.873	11.775
Professorat equivalent a temps complet (PDI)	611	602	650	654	720	760
Personal d'administració i serveis (PAS)[2]	377	386	384	427	463	474
Dotació del PAS (1998, base 100) (%)	100,00	102,39	101,86	113,26	122,81	125,73
Ràtio alumnat/PAS	35,07	33,91	33,71	28,78	25,64	24,84
Ràtio professorat/PAS	1,62	1,56	1,69	1,53	1,56	1,60

Font: tretze indicadors institucionals de la UIB, pressupost 2004.

QUADRE III-63. PRESSUPOST DE LA UIB (2003-2004)

1. Pressupost 2003 (en euros)	66.373.113,28
2. Pressupost 2004 (en euros)	67.153.264,53

Font: dades del Vicerectorat de Planificació Econòmicoadministrativa de la UIB.

5

CULTURA. MARC NORMATIU I ÚS SOCIAL DE LA LLENGUA

RESUM

L'any 2003, el pressupost destinat a cultura del Govern de les Illes Balears ha augmentat en xifres absolutes. En la mateixa situació es troben els consells insulars de Mallorca i de Menorca.

Pel que fa a les arts plàstiques, hem fet una diferenciació entre les programacions de caire públic i privat; aquestes últimes són les que presenten menys variacions respecte de l'any anterior, i cal dir també que no ha estat possible comptabilitzar el nombre de visitants que han rebut per causa de la falta de seguiment que de les mateixes galeries. Al contrari, cal dir que, en molts casos, ha augmentat el nombre de visitants a museus i a fundacions, sobretot als de Palma, on es concentren la majoria de fundacions i de museus, i dins aquest àmbit cal no oblidar les aportacions al món de l'art de les fundacions de "la Caixa" i "Sa Nostra".

En l'àmbit musical, es mantenen tots els festivals de música que s'han fet al llarg d'aquests anys. Això pot ser indicatiu que tenen una bona acceptació i que van a més: no hem d'oblidar que, de cada cop més, el cartell de convidats és més extens i d'una qualitat major. D'altra banda, tampoc no podem oblidar les aportacions de "la Caixa" i de "Sa Nostra", així com de l'IBATUR (Institut Balear del Turisme). En un altre àmbit, cal dir que el nombre de discos compactes editats ha minvat sensiblement. La Fira del Disc ha arribat a la quarta edició amb tot un seguit de concerts i d'exposicions relacionades amb el gènere.

La creació literària a les Illes Balears ha augmentat respecte d'altres anys, si bé continua tenint un pes poc representatiu dins l'àmbit estatal. D'altra banda, les dades corresponents als dipòsits legals dels consells insulars ens mostren una certa disminució en l'edició de llibres, de fulls i de fullets el 2003 respecte del 2002.

En el cas del teatre, cal remarcar el fet que, en molts teatres, ha minvat el nombre d'espectadors, i també el nombre de funcions. Tot i així, són positives les aportacions de l'IBATUR, així com la irrupció amb força aquests dos darrers anys del remodelat Teatre Principal de Maó.

En el món del cinema, tot i les aportacions de les institucions, que han fet possible tota una sèrie de festivals, i també de les fundacions de "Sa Nostra" i "la Caixa" en el cinema cultural, continua havent-hi una tendència clara cap al cinema comercial i, més concretament, cap a la focalització en les grans produccions anglosaxones, i proliferen les grans superfícies d'oci.

Pel que fa als mitjans de comunicació, continua l'hegemonia de la televisió sobre la premsa escrita i la ràdio.

5.1.

ELS PRESSUPOSTOS

El pressupost del 2003 de la Direcció General de Cultura del Govern de les Illes Balears ha estat de 7.661.131,29 euros. En nombres absoluts, aquest pressupost ha augmentat del 2002 al 2003 en 1.002.885,81 euros. (Vegeu el quadre III-64)

El mateix passa en els pressupostos dels consells insulars de Mallorca i de Menorca. En nombres absoluts, els pressupostos destinats a cultura augmenten el 2003, respecte del 2002. En el Consell Insular de Mallorca el pressupost de Cultura, el 2003, va ser de 16.870.249,83 euros, i va suposar el 10,37% del total del pressupost del Consell. El Consell Insular de Menorca va dedicar 3.775.288,74 euros a la cultura, xifra que representa un 8,87% del total del pressupost del Consell. D'altra banda, en el Consell Insular d'Eivissa i Formentera el pressupost que es va destinar a la cultura va ser de 4.700.282,33 euros el 2003. (Vegeu el quadre III-65)

5.2.

LES ARTS PLÀSTIQUES

Aquest apartat l'hem dividit en dos àmbits: la programació institucional i la programació comercial.

QUADRE III-64. PRESSUPOST DE LA CONSELLERIA D'EDUCACIÓ I CULTURA DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)						
	2003	% respecte del total	2002	% respecte del total	Variació 03/02	Var. % respecte del total
Pressupost general de la CAIB	1.796.610.000,00	100	1.069.802.545,80	100	726.807.454,20	
Conselleria d'Educació i Cultura	435.270.866,94	24,23	410.509.077,64	38,37	24.761.789,30	-14,15
Direcció General de Cultura	7.661.131,29	0,43	6.658.245,48	0,62	1.002.885,81	-0,20
Direcció General de Cultura	3.004.549,26	0,17	2.637.155,78	0,25	367.393,48	-0,08
Sa Llonja	3.874,74	0,01	3.798,76	0,01	75,98	0,01
Biblioteca Pública de Palma	327.127,48	0,02	315.686,15	0,03	11.441,33	-0,01
Biblioteca Pública de Maó	312.473,31	0,02	302.201,54	0,03	10.271,77	-0,01
Casa de Cultura	47.201,80	0,003	46.518,16	0,004	683,64	0,00
Fonoteca	57.420,75	0,003	55.564,89	0,01	1.855,86	0,00
Orquestra Simfònica de les Illes Balears	1.794.630,00	0,10	1.490.119,36	0,14	304.510,64	-0,04
Arxiu del Regne de Mallorca	390.808,31	0,02	384.487,38	0,04	6.320,93	-0,01
Museu de Mallorca	544.844,48	0,03	526.381,67	0,05	18.462,81	-0,02
Museu de Menorca	381.500,32	0,02	370.501,92	0,03	10.998,40	-0,01
Museu monogràfic des Puig des Molins	392.160,44	0,02	138.895,81	0,01	253.264,63	0,01
Museu Arqueològic d'Eivissa	404.540	0,02	386.934,06	0,04	17.606,34	-0,01

Font: Conselleria d'Hisenda i Pressupostos, Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-65. PRESSUPOSTS DE CULTURA DELS CONSELLS INSULARS (2002-2003)

	2003	% respecte del total del pressupost general	2002	% respecte del total del pressupost general	Variació 2003-2002	Var. % respecte del total del pressupost general
Consell Insular de Mallorca	16.870.249,83	10,37	14.535.310,45	11,09	2.334.939,38	-0,72
Consell Insular de Menorca	3.775.288,74	8,87	3.520.666,87	9,23	254.621,87	-0,37
Consell Insular d'Eivissa i Formentera	4.700.282,33	11,04	7.220.032,39	18,93	-2.519.750,06	-7,89

Font: consells insulars de Mallorca, de Menorca i d'Eivissa i Formentera.

5.2.1. LA PROGRAMACIÓ INSTITUCIONAL, ELS MUSEUS I LES FUNDACIONS

Al Casal Solleric, durant el 2003, es varen realitzar un total de 27 exposicions, repartides en els diferents espais: planta baixa, entresol, planta noble i l'Espai Quatre. El 2002, en aquests espais, va haver-hi 31 exposicions, és a dir, que s'ha reduït el nombre d'exposicions al Casal. Cal esmentar que aquesta reducció del nombre d'exposicions no ha suposat una reducció en el nombre de visitants, ja que el nombre de visitants ha augmentat, en passar de 102.896 persones, el 2002, a 114.254 persones, el 2003. (Vegeu el quadre III-66)

Al Casal Balaguer, el 2003, va haver-hi un total de 13 exposicions, fet que suposa igualar el nombre d'exposicions que s'han fet el 2002.

A sa Llonja es va fer una exposició, «Sirvent, escultures 1990-2003».

Al centre de ses Voltes es portaren a terme, el 2003, un total de quatre exposi-

cions. Cal recordar que una és l'exposició permanent «La pintura moderna a Mallorca (1830-1970)». Aquesta exposició es divideix en sis etapes. La primera, entre 1830 i 1870, està representada pels mestres Agustí Buades, Salvador Torres i Joan Mestre Bosc. La segona correspon al període comprès entre 1870 i la fi del segle XIX, període en què es manifesten les aportacions romàntiques i postromàntiques. La tercera etapa fa referència a la renovació modernista del començament del segle XX, amb les obres de Rusiñol, Mir, Degouve i Antoni Gelabert. La quarta etapa correspon al període que discorre entre el 1915 i l'inici de la Guerra Civil, etapa en la qual destaca el treball d'Anglada. La cinquena etapa comença amb el període de postguerra i continua amb la descomposició de l'academicisme en derivacions realistes cada vegada més allunyades de la simple descripció de la realitat. I, finalment, la sisena etapa recull els treballs de Miquel Llabrés i Josep Robert Torrent. El nombre de visitants a ses Voltes, el 2003, va ser de 12.215 persones, nombre molt inferior a les visites que es varen realitzar el 2002 (18.500 persones).

QUADRE III-66. NOMBRE D'EXPOSICIONS A LES GALERIES D'ART PÚBLIQUES

	2002	2003	Var. 03/02
Casal Balaguer	13	13	0
Casal Solleric ¹	31	27	-4
Sa Llonja	—	1	—
Ses Voltes	—	4	—
La Caixa	—	21	—
Sa Nostra			
Palma	18	23	5
Part forana	—	101	—
Menorca	41	35	-6
Pitiüses	24	21	-3

1. Només s'han tingut en compte les exposicions que s'han fet a la planta baixa, a la planta noble, a l'entresol i a l'Espai Quatre.

Font: elaboració pròpia.

El Fons Pictòric de l'Ajuntament es divideix en dos grans blocs: el fons antic i el fons contemporani. El fons pictòric antic disposa de més de 250 obres i la major part es troben en les dependències principals de les cases consistorials, però també n'hi ha de cedides en dipòsit al Museu de Mallorca i al Museu d'Art Modern i Contemporani de Palma Es Baluard. Entre aquestes pintures, destaquen el *Sant Sebastià* (atribuït tradicionalment a Van Dyck), l'*Enterrament del Ramon Llull* i *El martiri de Cabrit i Bassa*, ambdós de Miquel Bestard, i el Ramon Llull, de Ricard Anckermann. Però cal dir que d'aquest fons també destaquen obres de Guillem Mesquida, Joan Muntaner, Santiago Rusiñol, Fuster i Valiente, Pere Antoni Umbert, Agustí Buades, Joan Fuster, Llorenç Cerdà, Fausto Morell, Francesc i Bartomeu Maura, Antoni Fuster, Joan Mestre, Honorat Massot, Jaume Blanquer i Vicente López.

El Museu de Lluc té un gran fons propi. El museu està dividit en set sales, de les quals cal esmentar la pinacoteca, on es troben representats diferents artistes de la pintura mallorquina: Buades, Mayol, Mestre, Ribas, Cerdà, Hubert i Anckerman, d'entre altres. I la sala del pintor català Josep Coll Bardolet, que recull part de la seva obra.

Al Museu de Mallorca, el 2003, va haver-hi un total de 22.637 visitants, 6.138 visitants més que el 2002. A la Secció Etnològica de Muro arribaren, el 2003, un total de 2.175 visitants, 888 visitants menys que el 2002. D'altra banda, al Museu de Menorca es reberen, el 2003, un total de 12.245 visitants, 5.996 visitants menys que el 2002, i s'ha de dir també que, el 2003 s'hi varen fer tres exposicions temporals. El nombre de visitants al Museu Arqueològic d'Eivissa i a la necròpolis des Puig des Molins, el 2003,

va ser de 41.016 persones. Respecte de l'any anterior, el 2002, el nombre de visitants va disminuir en 11.138 persones.

La Fundació Pilar i Joan Miró té una col·lecció que se situa entorn de les 4.000 obres. La col·lecció d'obres de Miró està integrada per 118 pintures sobre tela, 275 obres en diferents suports, 1.512 dibuixos i 35 escultures. Quant a l'obra gràfica, el fons comprèn unes 750 peces. El fons també el constitueixen altres artistes, entre les quals cal destacar Chillida, Chagall, Villalba i Saura. S'ha de dir també que el patrimoni s'ha incrementat amb 24 donacions i dipòsits procedents dels artistes que han exposat a l'Espai Cúbic.

El Museu d'Art Espanyol Contemporani de la Fundació Joan March el 2003 va rebre un total de 28.841 visitants. El nombre d'obres de l'exposició permanent del museu és de 70. El 2003, el museu va incorporar al fons pictòric l'obra *Grand Pot avec Crânes sur 1 Face*, de l'artista mallorquí Miquel Barceló.

A l'Ateneu de Maó, l'any 2003, va haver-hi les col·leccions permanents de Vives Llull i Màrius Verdaguer, així com una exposició temporal d'Hernández Mora, la qual va rebre un total de 126 visitants. Altres pintors que es poden trobar a l'Ateneu de Maó són Hernández Monjo, Torrent, Pacífic Camps, etc.

La Fundació "la Caixa" va realitzar un total de 21 exposicions el 2003, deu de les quals es varen dur a terme al Centre Cultural de Palma, i les onze restants varen ser a diversos punts de les Illes. Les exposicions varen generar un total

de 442.191 visitants, un 61,56% més que el 2002.

Al Centre de Cultura "Sa Nostra" de Palma es dugueren a terme 23 exposicions el 2003, cinc més que l'any anterior. El nombre de visitants va ser de 39.940, un 1,7% més que el 2002, mentre que a la part forana es varen dur a terme 101 exposicions, i destaca Manacor, amb un total de desset.

A les sales de cultura de "Sa Nostra" a Menorca es varen fer 35 exposicions el 2003, sis menys que l'any anterior. El nombre de visitants el 2003 fou de 31.850 persones.

D'altra banda, a les sales de cultura d'Eivissa i de Formentera es realitzaren 21 exposicions l'any 2003, tres exposicions menys que el 2002. No succeeix el mateix amb els visitants, que varen ser 12.434 més el 2003, un 4% més que l'any anterior.

Un fet que cal destacar fou Bal-Arts'03, una proposta de l'IBATUR, que va realitzar una exposició itinerant de l'obra de Miquel Barceló. L'obra es va poder veure a les ciutats de Palma, Eivissa, Maó i Ciutadella.

5.2.2. LA PROGRAMACIÓ COMERCIAL

La Galeria Altair acollí el 2003 un total de set exposicions, dues menys que l'any anterior. Pelaires també va minvar el nombre d'exposicions el 2003, ja que en el 2002 se'n feren 15 i el 2003 varen ser 12. D'altra banda, a la Galeria de Jaume III el 2003 es varen fer 8 exposicions, el mateix

nombre que les que s’hi varen dur a terme el 2002. A la Galeria Maior es realitzaren 12 exposicions el 2003, les mateixes que les que es varen esdevenir el 2002. El mateix es dona a la Galeria Mediterrània, on s’han realitzat un total d’onze exposicions, tant el 2003 com el 2002. Pel que fa a la Galeria Horrach Moyà, s’han fet dues exposicions més el 2003 respecte del 2002, ja que s’ha passat de set a nou. La Galeria Camba presenta el 2003 un total d’onze exposicions, les mateixes que l’any anterior, amb visites a les diferents exposicions que ronden entorn de les 300 i 500 persones. Pel que fa a la Galeria Xavier Fiol, hi va haver sis exposicions el 2003, una exposició més que el 2002, el mateix que a la Galeria Joan Oliver Maneu, que va tenir dotze exposicions el 2003 i onze el 2002. A la Galeria Joanna Kunstmann el nombre d’exposicions va ser de quatre per al 2003, mentre que el 2002 varen ser sis, de manera que hi disminueix sensiblement el nombre d’exposicions. (Vegeu el quadre III-67)

5.3.

LA MÚSICA

En aquest apartat farem referència als festivals, a la iniciativa de l’IBATUR «Un hivern a Mallorca», a la música a les fundacions de “la Caixa” i “Sa Nostra”, i, d’altra banda, parlarem de les discogràfiques i de la Fira del Disc.

5.3.1. Els festivals

Del 5 de juliol al 30 d’agost va tenir lloc el XLII Festival de Música de Pollença. El Festival ens va oferir un programa de dotze concerts. Les actuacions, entre d’altres, de la Filharmònica de Berlín, les germanes Labeque, l’Orquestra Simfònica de les Illes Balears «Ciutat de Palma», els joves talents Yundi Li i Leila Josefowicz, el trio Guarneri, el Philharmonisches Bläserquintett Berlin, el Prazak Quartet, el Bolschoi Don Kosaken Chor i Los

QUADRE III-67. NOMBRE D'EXPOSICIONS A LES GALERIES D'ART PRIVADES			
	2002	2003	Var. 03/02
Galeria Pelaires	15	12	-3
Altair	5	7	2
Jaume III	8	8	0
Maior	12	12	0
Mediterrània	11	11	0
Horrach Moyà	7	9	2
Joan Oliver Maneu	11	12	1
Joanna Kunstmann	5	4	-1
Xavier Fiol	5	6	1
Antonio Camba	11	11	0

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de les diferents galeries.

Romeros Guitar Quartet, ens deixen entreveure l'existència d'un programa obert i molt divers.

La Fundació ACA va organitzar una nova edició de l'Encontre Internacional de Compositors, que el 2003 va arribar a la vint-i-quatrena edició. Hi va haver un total de deu concerts, que es varen fer entre l'11 de juliol i el 27 de novembre. Aquest Encontre destaca per la gran quantitat de músics, directors i grups que acull. L'Art Ensemble NRW, Josep Sbert, Juanjo Guillem i Miquel Bennàssar, són alguns dels participants d'aquesta edició.

Un any més, l'Ajuntament de Palma va organitzar la vuitena edició del Festival de Música de Bellver, que va tenir lloc del 3 al 24 de juliol del 2003, amb la realització de quatre concerts. Els quatre concerts varen ser a càrrec de l'Orquestra Simfònica de Balears «Ciutat de Palma», sota la batuta de tres directors diferents, Edmon Colomer, Franz-Paul Decker i John Axelrod.

Del 5 al 25 d'agost del 2003, Joventuts Musicals de Palma va organitzar, amb el patrocini de l'Ajuntament de Palma, una nova edició de les Serenates d'Estiu al Castell de Bellver. Aquesta edició va comptar amb els concerts de Tamás Vásáry, Academy St. Martin in the Fields Chamber Ensemble, Illya Gringolts i Itamar Golan, i el quartet Red Priest.

Al mes de juliol, als Jardins de la Torre Cega de la Fundació Bartomeu March, a Cala Rajada, va tenir lloc la setzena edició de les Serenates d'Estiu de Cala Rajada, organitzades per Joventuts Musicals de Capdepera. Va haver-hi un total de cinc concerts, en els quals varen actuar Felipe

Canpuzano, Golden Appel Quartet, Daniel Groscurin i Jun Kanno, José Barrachina, Horst Sohm i José Luis Monton i, finalment, el Trio Orpharion de Moscou.

Del 28 de juliol al 26 d'agost es va fer el vuitè Festival Internacional de Jazz de sa Pobla. Aquesta edició va tenir la presència de Bill Frisell i The Interc Continentals, de la Camerata "Sa Nostra" i Contemporary Club Ensemble, d'Eliane Elias Expanded Trio, de Bill Thomas Blues Band i de Maria João Quarteto.

El 4 i el 5 de juliol va haver-hi la quarta edició del Festival Isladencanta, que aquesta edició va tenir lloc al poliesportiu de Sant Ferran (Palma). Aquest Festival és una de les iniciatives de música moderna més importants de les Illes. El Festival va reunir un total de 20 actuacions, en les quals destaquen Los Planetas, Iggy Pop, Supergrass, Ojos de Brujo, Primal Scream i Rinoceros.

5.3.2. «UN HIVERN A MALLORCA»

Un any més, l'Institut Balear de Turisme (IBATUR) promou la cultura a les Illes Balears amb tota una sèrie d'esdeveniments, dels quals destaquem el programa «Un hivern a Mallorca». El 2003 va haver-hi un total de 58 concerts, repartits per diversos municipis costaners de l'illa de Mallorca, la qual cosa representa un increment del nombre de concerts del 35% respecte del 2002.

5.3.3. LA FUNDACIÓ "LA CAIXA"

La Fundació "la Caixa" va organitzar per al 2003 un total de 104 concerts. Al

Centre de Palma, el nombre de concerts que es varen fer (20 concerts) va disminuir respecte del 2002 (22 concerts), així com també va disminuir en el nombre d'espectadors, ja que el 2002 va haver-hi un total de 3.510 espectadors i el 2003 varen ser 3.173. Pel que fa al nombre de concerts d'àmbit territorial, el 2003 es va arribar als 84 concerts, nou més que a l'any anterior. En aquest cas, el nombre d'espectadors també va augmentar respecte del 2002, ja que el 2003 va haver-hi 13.831 espectadors i el 2002 foren 250 menys. (Vegeu el quadre III-68)

5.3.4. LA FUNDACIÓ “SA NOSTRA”

Al Centre de Cultura de Palma varen tenir lloc un total de 39 concerts, 13 més que el 2002. D'altra banda, el nombre d'assistents als concerts es va reduir respecte del 2002 un 15%. Cal destacar que la reducció es donà en el nombre d'assistents als concerts escolars, que va passar de 2.956 assistents el 2002, a 1.156 el 2003 i, al contrari, el nombre de concerts dedicats al públic en general generaren, el 2003, 5.420 assistents, 590 més que l'any anterior. D'altra banda, l'any 2003 a la part forana es dugueren a terme 130 concerts, entre els quals destaquen els deu concerts que es varen fer a Algaida.

A les sales de cultura de Menorca es realitzaren el 2003 un total de 76 concerts, 4 menys que el 2002.

Pel que fa a les illes Pitiüses, es varen dur a terme 48 activitats diferents, a les quals hi varen assistir 2.592 persones, xifres sensiblement inferiors a les que es varen registrar el 2002.

5.3.5. LES DISCOGRÀFIQUES

El 2003 hi ha hagut una disminució dels títols que ha editat Blau. El 2002 es varen editar 24 discs compactes (CD); en canvi, el 2003 varen ser 19 CD. El volum de vendes el 2003 va ser de 9.950 CD, un 20% menys que les vendes del 2002 (10.600 CD). Ona Digital, el 2003, va editar un total de set CD, cinc menys que l'any anterior. El volum de vendes per al 2003 resultà ser de 18.348 CD. Una altra de les discogràfiques de les Balears, ACA va editar un total de 9 CD el 2003, de manera que s'iguali el nombre de CD editats l'any anterior (2002). (Vegeu el quadre III-69)

5.3.6. LA FIRA DEL DISC

Els dies 26 i 27 d'abril del 2003, va tenir lloc al recinte de Fires i Congressos de Palma, la

QUADRE III-68. MÚSICA A LES FUNDACIONS (2002-2003)

	2002		2003	
	Concerts	Espectadors	Concerts	Espectadors
“Sa Nostra” *	—	—	169	—
“la Caixa”	97	13.581	104	13.831

* Falten les dades del 2002 de la part forana i el nombre d'espectadors.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de les caixes d'estalvi.

QUADRE III-69. NOMBRE DE CD EDITATS

	2003	2002	Variació	% de variació
Blau	19	24	-5	-20,8
Ona Digital	7	12	-5	-41,7
ACA	9	9	0	0,0

Font: elaboració pròpia.

quarta Fira del Disc, organitzada per l'associació Ensaïmada Musical i la tenda de discos Runaway Records, amb el suport del Govern de les Illes Balears, el Consell de Mallorca i l'Ajuntament de Palma.

Varen participar-hi uns 130 expositors procedents de les Illes, de la península, d'Europa, d'Amèrica i del Japó, que varen posar a la venda CD, LP, instruments, roba, llibres, etc. També va haver-hi una exposició de la fotògrafa suïssa Catherine Ceresole, dos escenaris amb actuacions musicals, un estudi radiofònic per fer enregistraments i connexions en directe, i una gran subhasta d'objectes relacionats amb el món de la música.

que caldria esperar, el percentatge respecte el total de l'Estat dels exemplars, tant de llibres com de fullets, és encara menor, ja que és del 0,52% i del 0,84%, respectivament. (Vegeu el quadre III-70)

Les dades corresponents als dipòsits legals dels consells insulars ens indiquen una tendència a la disminució en l'edició de llibres, de fulls i de fullets el 2003 respecte del 2002.

A Mallorca, el nombre de llibres editats ha estat el 2003 de 529, un 2,6% menys que el 2002. L'edició de llibres en català es va veure reduïda en un 7,9%, xifra que, traduïda a dades absolutes, passà de 394 el 2002 a 363 el 2003. D'altra banda, l'edició de llibres en castellà s'incrementà el 2003 un 8,5% respecte del 2002. Pel que fa al nombre de fullets i de fulls s'editaren, el 2003, 810 fullets, un 6,4% més que el 2002.

A les Pitiüses es varen editar un total de 13 llibres el 2003, quatre menys que el 2002. En català se n'editaren el 61,5% i en castellà, el 15,3%. El nombre de fullets i de fulls editats el 2003 va ser de 61.

A Menorca, el nombre de llibres editats va ser de 62 per a l'any 2003, 20 menys que l'any anterior. En català se'n editaren un 74,2% i un 22,6%, en castellà. (Vegeu el quadre III-71)

5.4.

EDICIÓ

Segons l'Institut Nacional d'Estadística (INE), el nombre de títols i d'exemplars editats a les Illes Balears ha anat augmentant els darrers anys; tot i així, el percentatge que genera aquest volum d'edicions de les Illes respecte de l'Estat és poc representatiu. Pel que fa el nombre de títols de llibre editats a les Balears, representa l'1,22% del total espanyol, mentre que el nombre de títols editats de fullets és l'1,49% de l'Estat. Si aquestes dades són inferiors a les

Pel que fa a la Universitat cal destacar l'edició de 19 obres editades; 4 llibres en coedició amb l'Abadia de Montserrat; 1 Ajuntament d'Eivissa; 1 Caixa de Balears

"Sa Nostra"; 1 Anthropol Editorial; 2 José J. de Olañeta, editor; 1 Ajuntament d'Alaior i Institut Menorquí d'Estudis; 4 revistes científiques; 12 publicacions institucionals.

QUADRE III-70. NOMBRE DE TÍTOLS I D'EXEMPLARS EDITATS (1998-2002)

	Illes Balears				Espanya
	2000	2001	2002	% respecte de l'Estat	2002
Total					
Nombre de títols	581	701	843	1,26	66.780
Nombre d'exemplars	861	1.022	1.262	0,55	228.590
Llibres					
Nombre de títols	520	597	700	1,22	57.174
Nombre d'exemplars	792	861	1.052	0,52	203.474
Fulletts					
Nombre de títols	61	104	143	1,49	9.606
Nombre d'exemplars	69	161	211	0,84	25.116

Font: Institut Nacional d'Estadística.

QUADRE III-71. DADES DELS DIPÒSITS LEGALS DELS CONSELLS INSULARS

	Llibres					
	2002			2003		
	CIM	CIME	CIEF	CIM	CIME	CIEFF
Català	394	58	8	363	46	8
Castellà	118	22	9	128	14	2
Català-castellà	25	0	0	38	0	0
Altres	51	2	0	44	2	3
Total	537	82	17	529	62	13
Fulls i fullets						
Català	548	0	41	656	0	22
Castellà	126	0	7	111	0	13
Català-castellà	87	0	4	43	0	10
Altres	133	0	17	117	0	16
Total	761	0	69	810	0	61

Font: dipòsits legals dels diferents consells insulars.

5.5.

EL TEATRE

Pel que fa al teatre. l'hem dividit en tres apartats: d'una banda, les activitats pròpies de teatres i d'auditoris, i, d'altra banda, la projecció a l'exterior. També s'esmenta l'aportació de l'IBATUR.

5.5.1. L'ACTIVITAT ALS TEATRES I ALS AUDITORIS

L'anàlisi de les dades dels teatres i dels auditoris s'ha tractat conjuntament per causa de la dificultat a l'hora de fer una separació acurada dels actes musicals i dels teatrals.

Pel que fa a l'activitat dels teatres de Palma, a l'Auditori, el 2003, va haver-hi un total de 101 espectacles, tres més que l'any anterior. El Teatre del Mar va fer, el 2003, un total de 138 funcions, 25 funcions més que el 2002. El 2003 el Teatre Sans organitzà 83 funcions. El 2003, el Teatre Municipal de Palma efectuà 276 funcions, 67 menys que el 2002.

Pel que fa al nombre d'espectadors, el 2003, el Teatre del Mar va tenir 14.929 espectadors, la qual cosa suposa un 9,2% més que el 2002. Les funcions del Teatre Sans varen generar el 2003 un total de 3.509 espectadors. També el 2003, el Teatre Municipal de Palma va acollir un volum d'espectadors de 28.637, un 23% menys que l'any anterior.

Per analitzar l'activitat dels teatres a la part forana de Mallorca s'han tingut en

compte el Teatre Municipal d'Artà, l'Auditori Sa Màniga, el Teatre Municipal de Manacor i l'Auditori d'Alcúdia, els quals el 2003 han realitzat un total de 54, de 41, de 289 i de 96 funcions, respectivament. En els quatre casos, hi ha un increment de l'activitat del teatre. Respecte del nombre d'espectadors, el Teatre Municipal d'Artà va generar, el 2003, 8.333 espectadors, un 3,5% menys que el 2002. A l'Auditori Sa Màniga el nombre d'espectadors va ser, el 2003, de 9.285, de manera que s'incrementa en quasi 4.000 espectadors la xifra que es va aconseguir el 2002. En el Teatre Municipal de Manacor, per al 2003, el nombre total d'espectadors va ser de 45.189, quasi cent persones menys que l'any anterior. Per acabar, a l'Auditori d'Alcúdia també es va incrementar el nombre d'espectadors, en passar de 20.685, el 2002, a 27.091, el 2003.

A Menorca, al Teatre Principal de Maó, el 2003, es varen dur a terme 82 funcions (dues més respecte del 2002), que varen generar 28.020 espectadors, quasi un 2% més que l'any 2002.

A Eivissa, a Can Ventosa es varen realitzar un total de 119 funcions el 2003, 15 funcions més que l'any anterior, i aquest fet es reflecteix en l'assistència de 26.966 espectadors, un 13% més que el 2002. (Vegeu el quadre III-72)

5.5.2. LA PROJECCIÓ EXTERIOR

Del 27 de maig a l'1 de juny va tenir lloc la Mostra de Teatre Infantil i Juvenil de Catalunya, a Igualada. Els grups de les Illes

QUADRE III-72. ACTIVITAT TEATRAL I MUSICAL A TEATRES I A AUDITORIS

	2002		2003		% de variació 2003-2002	
	Nombre de funcions	Nombre d'espectadors	Nombre de funcions	Nombre d'espectadors	Nombre de funcions	Nombre d'espectadors
Auditòrium	98	—	101	—	3,06	—
Teatre del Mar	113	13.671	138	14.929	22,12	9,20
Teatre Municipal de Palma	343	37.319	276	28.637	-19,53	-23,26
Cafè Teatre Sans	—	—	83	3.509	—	—
Auditòrium Sa Mònica	33	5.346	41	9.285	24,24	73,68
Auditori d'Alcúdia	71	20.685	96	27.091	35,21	30,97
Teatre Municipal de Manacor	288	45.278	289	45.189	0,35	-0,20
Teatre Municipal d'Artà	43	8.640	54	8.333	25,58	-3,55
Can Ventosa	104	23.913	119	26.966	14,42	12,77
Teatre Principal de Maó	80	27.550	82	28.020	2,50	1,71

Font: elaboració pròpia a partir de les dades aportades pels diferents teatres i auditoris.

que hi varen participar varen ser la Companyia Manacorina Independent, s'Estornell, Teatre de la Sargantana i l'Associació de Teatres Públics de les Illes Balears, que va representar *Les aventures d'en Tres i Mig*.

Les Illes Balears participaren a Sitges Teatre Internacional 03, amb la coproducció del Govern de les Illes Balears, *Esquena de Ganivet*, i els grups Wonderbrass, amb *Divertinaje*, i la Fundació Teatre Principal, amb *Història(es)*.

Un any més, el teatre balear va ser representat a la Fira de Teatre al carrer de Tàrraga amb tres obres: *La contínua*, de Maria Antònia Oliver; *Mara*, de Res de res & En Blanc, i *Nit de Reis*, de Rafel Oliver Produccions. A més, hi va haver les representacions d'*Adiós Nonino* (A Cel Obert) i

de *Les aventures d'en Tres i Mig* (teatres públics de les Illes Balears). A l'espai de dansa va actuar el grup balear Trócola, amb *Viatge immòbil*.

5.5.3. LES PROMOCIONS DE L'IBATUR

L'IBATUR, un cop més, va potenciar la realització d'espectacles lligats al món del teatre, la dansa i l'òpera. El 2003 hi hagué el cinquè Festival Internacional de Teatre de Teresetes. Al festival, s'hi varen realitzar 44 funcions de 13 obres diferents. D'altra banda, a Escenaris del Món es dugueren a terme 13 obres, que suposaren un total de 71 representacions.

Pel que fa a l'òpera, cal fer èmfasi en la XVII Temporada d'Òpera, la qual estava programada en set òperes.

Un any més, l'Auditori de Palma va acollir la Temporada de Ballet, que va arribar a la vuitena edició, i va fer un total de set actuacions. A l'Auditori Sa Mònica es va dur a terme el festival de dansa Dansamònica 2003, que va tenir sis actuacions.

5.6.

CINEMA

En el cas del cinema, volem considerar els diferents festivals de cinema que s'han fet el 2003, i també volem fer un repàs del cinema comercial i del cultural.

5.6.1. ELS FESTIVALS DE CINEMA

El 30 d'octubre es va inaugurar la sisena edició del Festival de Cinema de Mallorca, Europfilm. Es va realitzar als cinemes AMC del centre d'oci Festival Park de Marratxí. En aquesta sisena edició, es varen fer moltes projeccions, incloses en diverses seccions, com les dedicades al cinema alemany, al cinema francès, al cinema català, als curtmétratges de 35 mil·límetres, als curtmétratges d'animació, als curtmétratges de vídeo i al fòrum balear. Nou pel·lícules són les que varen competir en la secció oficial del Festival.

El premi a la millor pel·lícula va ser per a la cinta alemanya *Good Bye, Lenin*, de Wolfgang Becker. El millor curtmétratge en 35 mil·límetres va ser per a *El hombre ubicuo*, de Juanma Bajo Ulloa.

Del 18 al 21 de març va tenir lloc al Centre de Cultura "Sa Nostra" de Palma el III

Certamen de Curtmetratges de Ficció en Català, que convoca la Direcció General de Política Lingüística de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears. Es varen projectar un total de 21 cintes, seleccionades de les prop de 40 que es presentaren al certamen. El primer premi, va ser per a Nofre Moyà, pel curtmétratge *El somni de l'ombrel·la vermella*, i el segon premi s'atorgà a Jesús Monllaó per la cinta Glòria.

El 2003 va arribar la quarta edició del Festival de Curtmetratges de les Illes Balears, FONART, que va tenir lloc al Centre Cultural de la Misericòrdia. Els premiats en aquesta edició varen ser, en la categoria de curtmétratges de ficció, *El balancín de Iván*, de Dario Stegmayer; en la categoria de pantalla, *Whipped*, de Cibrán Isasi, i, finalment, en la categoria de videoclips, *Jupiter*, de Fulgencio Coll (amb música d'El diablo en el ojo). El festival va oferir un programa d'activitats molt complet, amb activitats extracinematogràfiques, que varen incrementar la qualitat i la diversitat de l'esdeveniment.

5.6.2. EL CINEMA COMERCIAL

El nombre de sales de cinema s'ha incrementat els darrers tres anys. Ha passat de 79 sales, el 2001, a 97 sales, el 2002, i a 109 sales, el 2003. Aquest darrer any el nombre de sales ha augmentat un 12,37%. (Vegeu el quadre III-73)

Aquest increment en el nombre de sales es deu a una tendència que s'està produint els darrers anys: l'increment de les zones d'oci a les Illes, sobretot respecte de l'illa de Mallorca, amb l'obertura de cine-

QUADRE III-73. EVOLUCIÓ DEL CINEMA A LES ILLES BALEARS (2001-2003)

	2001	2002	2003	% var. 03-02
Nre. de sales	79	97	109	12,4
Espectadors	3.355.422	3.162.377	3.408.706	7,8
Recaptació (euros)	14.265.518,11	14.498.214,32	16.871.155,62	16,4

Font: Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, i elaboració pròpia.

mes amb un gran nombre de sales. El 2003 es va inaugurar a Palma el centre d'oci Ocimax. Aquesta tendència que ha provocat l'obertura de grans cinemes (Porto Pi, AMC, Multicines Manacor i Ocimax) es contraposa amb el que succeeix amb els petits cinemes del centre de Palma, que no poden lluitar amb l'oferta d'aquests grans centres d'oci, i alguns han hagut de tancar les portes.

El nombre d'espectadors, el 2003, ha estat de 3.408.706 persones. Aquesta dada ens indica un increment del 7,79% respecte del 2002.

La recaptació, el 2003, va augmentar un 16,37% respecte del 2002. En els darrers

tres anys (el 2001, el 2002 i el 2003) la recaptació dels cinemes a les Illes Balears s'ha anat incrementant. Aquest fet també es constata a escala estatal, encara que el creixement és molt inferior, ja que, el 2003, la recaptació dels cinemes del total de l'Estat va ser de l'1,58%, respecte del 2002.

El 2002 les produccions estrangeres varen ser les que varen generar una afluència de públic major (2.744.398 espectadors); en canvi, les produccions espanyoles varen tenir una menor presència de públic, amb 417.979 espectadors. El total d'espectadors a les Illes Balears va suposar tan sols el 2,25% del total d'espectadors de l'Estat espanyol. (Vegeu el quadre III-74)

QUADRE III-74. DADES DE CINEMA A LES ILLES BALEARS I A L'ESTAT ESPANYOL (2002)

	Illes Balears	Espanya
Nre. de sales	97	4.039
Total espectadors	3.162.377	140.716.354
Pel·lícules espanyoles	417.979	19.018.156
Pel·lícules estrangeres	2.744.398	121.698.198
Total de recaptació (euros))	14.498.214,32	625.904.464,73
Pel·lícules espanyoles	1.915.625,97	85.470.879,16
Pel·lícules estrangeres	12.582.588,35	540.433.585,58
Assistència mitjana	32.602	34.839
Mitjana de rendiment (euros))	149.466,13	154.965,21

Font: Ministeri d'Educació, Cultura i Esports, i elaboració pròpia.

L'hàbit d'assistència al cinema de la població de les Illes Balears, el 2003, reflecteix que només el 55,2% de la població va al cinema més d'una vegada l'any. Cal dir que són els joves (persones entre els 14 i els 24 anys) els que més van al cinema i els que ho fan amb una freqüència major. D'altra banda, el 44,8% de la població no va mai al cinema. (Vegeu el quadre III-75)

5.6.3. EL CINEMA PROMOCIONAT PER LES FUNDACIONS

L'any 2003 la Fundació "la Caixa" va realitzar, un any més, tota una sèrie d'activitats lligades al món del cinema. Va fer un total de set projeccions. Cal dir que quatre d'aquestes set projeccions es varen emmarcar dins un cicle de cinema etnogràfic. El volum d'espectadors va ser de 539 persones. Comparant aquestes

dades amb les de l'any 2002, es pot dir que aquesta activitat ha minvat tant pel que fa al nombre d'espectadors (566 espectadors, el 2002) com pel que fa al nombre de projeccions (13 projeccions, l'any 2002).

El 2003 el Centre de Cultura de Palma de "Sa Nostra" tornà a oferir, un any més, un programa de cinema molt complet. Es varen projectar un total de 88 films que varen generar aproximadament 9.200 espectadors. En comparació amb l'any anterior, s'ha reduït sensiblement el nombre de pel·lícules projectades; en canvi, el nombre d'espectadors ha augmentat respecte de l'any 2002.

Pel que fa a les Pitiüses, es va dur a terme un cicle de cinema mut, amb 4 projeccions, a la Sala de Cultura de Formentera, el mateix que passà l'any anterior.

QUADRE III-75. HÀBITS D'ASSISTÈNCIA AL CINEMA A LES ILLES BALEARS, PER SEXES I PER EDATS (2003)

	Dues o més vegades a la setmana	Una vegada a la setmana	Dues o tres vegades al mes	Una vegada al mes	Cinc o sis vegades l'any	Menys de cinc vegades l'any	No hi van mai
Sexe							
Home	1,3	7,5	10,4	10,5	13,0	15,0	42,3
Dona	0,6	5,3	12,5	10,8	11,0	12,6	47,1
Edat							
de 14 a 24 anys	2,2	16,3	25,9	22,9	15,8	8,0	8,8
de 25 a 34 anys	1,3	5,9	21,0	14,6	18,0	15,2	24,0
de 35 a 44 anys	0,6	5,6	9,0	11,0	14,7	23,6	35,5
de 45 a 64 anys	0,5	3,3	2,5	5,2	9,0	16,1	63,4
64 anys o més	0,0	1,2	0,6	0,0	2,5	4,0	91,7

* Unitats: %

Font: enquesta general de mitjans (EGM) - Associació per a la Investigació dels Mitjans de Comunicació (AIMC), Direcció General de Comunicació del Govern de les Illes Balears.

5.7.

ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ

Aquest apartat s'estructura en tres apartats: els mitjans de comunicació escrits, la ràdio i la televisió.

5.7.1. ELS MITJANS DE COMUNICACIÓ ESCRITS

El 46,8% de la població de les Illes Balears, el 2003, ha llegit la premsa diària. Segons l'Institut Nacional d'Estadística, aquest percentatge ha augmentat, respecte del 2002, en un 1,7%. (Vegeu el quadre III-76)

Última Hora, *Diario de Mallorca* i *El Mundo - El Día de Baleares* es consoliden al capdavant dels diaris regionals, de manera que aconsegueixen per al 2003 un índex de tiratge de 39.802, de 27.202 i de 18.640 exemplars, respectivament. Els índexs de tiratge el 2002 varen ser de 40.417 (*Última Hora*), de 27.614 (*Diario de Mallorca*) i de 18.730 (*El Mundo - El Día de Baleares*), és a dir, el 2003 aquest índex va disminuir un 1,52%, un 1,49% i un 0,48%, respectivament.

L'índex de difusió va ser, el 2003, de 33.248 exemplars per a *Última Hora*, de

22.868 per a *Diario de Mallorca*, i de 15.490 per a *El Mundo - El Día de Baleares*; és a dir, un 1,88%, un -0,23% i un 2,03% respecte dels que es varen aconseguir el 2002. (Vegeu el quadre III-77)

Els cinc diaris amb un nombre major de lectors, segons l'Estudi General de Mitjans (EGM), per ordre d'importància, el 2003 varen ser *Última Hora* (181.000), *Diario de Mallorca* (118.000), *Marca* (42.000), *Diario de Menorca* (39.000) i *El Mundo* (38.000).

Comparant les dades obtingudes el 2003 i les del 2002, cal dir que diaris com *El Mundo* i *Sport* varen disminuir el nombre de lectors un 17,39% i un 10,53%, respectivament. Els quatre diaris que més varen incrementar el nombre de lectors, respecte del 2002, varen ser *El País* (63,16%), *Diario de Menorca* (34,48%), *Diario de Mallorca* (26,88%) i *Diari de Balears* (22,22%). (Vegeu el quadre III-78)

Els lectors de diaris de les Illes Balears, segons l'EGM, són, en la major part, homes (59,1%). Per edats, cal esmentar que és la població de més de 45 anys la que llegeix més el diari (el 42,8% dels lectors), mentre que el 37,6% dels lectors tenen edats compreses entre els 25 i els 44 anys, i el 19,6% dels lectors tenen menys de 25 anys. La mitjana d'edat dels lectors és de 42,1 anys. Si l'anàlisi es rea-

QUADRE III-76. PERCENTATGE DE POBLACIÓ LECTORA DE PREMSA DIÀRIA MAJOR DE 14 ANYS (2000-2002)

	2000	2001	2002
Illes Balears	49,2	45,1	46,8
Espanya	36,3	35,9	37,4

Font: Anuario Estadístico de España, INE.

QUADRE III-77. MITJANS DE COMUNICACIÓ ESCRITS

	2002		2003		Variació 2003-2002	
	Mitjana de tiratge	Mitjana de difusió	Mitjana de tiratge	Mitjana de difusió	Mitjana de tiratge	Mitjana de difusió
<i>Última Hora</i>	39.802	33.248	40.417	32.633	615	-615
<i>Última Hora Menorca</i>	2.165	1.567	2.064	1.456	-101	-111
<i>Última Hora Ibiza y Formentera</i>	3.376	2.550	3.412	2.678	36	128
<i>Diari de Balears</i>	8.000		8.000			
<i>Diario de Mallorca</i>	27.202	22.868	27.614	22.921	412	53
<i>Diario de Menorca</i>	7.459	6.317	7.166	6.112	-293	-205
<i>Diario de Ibiza</i>	8.918	7.412	8.846	7.308	-72	-104
<i>Majorca Daily Bulletin</i>	5.408	3.947	5.347	3.736	-61	-211
<i>El Mundo s. XXI</i>	18.640	15.490	18.730	15.181	90	-309

Font: les dades del 2002 són de l'OJD (Oficina de Justificació de la Difusió), i les del 2003, dels mateixos diaris.

QUADRE III-78. NOMBRE DE LECTORS DELS DIARIS A LES ILLES BALEARS (2002-2003)

	2002	2003	Var. 03-02	% var. 03-02
	(dades en milers)			(%)
<i>Última Hora</i>	179	181	2	1,12
<i>Diario de Mallorca</i>	93	118	25	26,88
<i>Marca</i>	37	42	5	13,51
<i>Diario de Menorca</i>	29	39	10	34,48
<i>El Mundo</i>	46	38	-8	-17,39
<i>Diario de Ibiza</i>	26	31	5	19,23
<i>El País</i>	19	31	12	63,16
<i>Diari de Balears</i>	18	22	4	22,22
<i>Sport</i>	19	17	-2	-10,53
<i>As</i>	10	14	4	40,00

Font: EGM-AIMC, Direcció General de Comunicació del Govern de les Illes Balears, i elaboració pròpia.

litza per nivells d'instrucció, cal dir que la majoria dels lectors (el 60,8%) tenen un nivell elemental (EGB/batxillerat elemental) o mitjà (BUP/COU/formació professional). (Vegeu el quadre III-79)

D'entre les publicacions periòdiques cal diferenciar, a l'hora de fer l'anàlisi, entre els suplementes, les revistes setmanals, les revistes quinquennals i les revistes mensuals. (Vegeu el quadre III-80)

QUADRE III-79. PREMISA DIÀRIA PER VARIABLES SOCIODEMOGRÀFIQUES

Sexe	Població total	Total de lector	Última Hora	Diario de Mallorca	Marca	Diario de Menorca	El Mundo	Diario de Ibiza	El País	Diari de Balears	Sport	As
Home	350	199	115	70	36	20	25	20	19	11	16	13
Dona	370	138	66	48	5	19	13	11	12	11	1	2
Edat												
de 14 a 24 anys	141	59	29	30	10	7	6	3	3	2	4	4
de 25 a 34 anys	135	67	36	23	11	6	7	10	8	3	6	4
de 35 a 44 anys	136	71	39	18	6	11	9	8	8	8	3	3
de 45 a 64 anys	189	98	58	34	12	12	11	8	9	6	3	3
> de 65 anys	120	42	19	13	3	3	5	2	3	3	1	0
Mitjana d'edat	42,8	42,1	41,8	40,3	37,1	40,9	42,7	39,7	42,1	43,5	35,2	34,4
Nivell d'instrucció												
No sap llegir	3	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Sense estudis	50	12	8	2	1	2	0	0	0	2	0	0
C. escolar / primaris	145	50	22	13	7	8	4	9	1	4	1	2
EGB / batx. elemental	245	109	65	36	15	17	6	10	5	5	6	8
BUP / COU / FP	178	96	48	37	13	9	15	8	9	4	8	5
Tít. mitjà / diplomatura	52	37	20	16	4	1	5	3	8	5	1	0
Títol superior	48	33	18	13	2	2	7	1	8	2	1	0

* Unitats: %

Font: enquesta general de mitjans (EGM) - Associació per a la Investigació dels Mitjans de Comunicació (AIMC), Direcció General de Comunicació del Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-80. PUBLICACIONS NO DIÀRIES PER VARIABLES SOCIODEMOGRÀFIQUES

	Població total	Suplements	Revistes setmanals	Revistes quinzenals	Revistes mensuals
Sexe					
Home	350	97	99	11	141
Dona	370	106	181	21	164
Edat		202	279	32	304
de 14 a 24 anys	141	33	60	20	83
de 25 a 34 anys	135	41	54	5	81
de 35 a 44 anys	136	44	55	2	65
de 45 a 64 anys	189	58	69	5	62
> de 65 anys	120	26	41	0	13
Mitjana d'edat	42,8	42,3	41,4	24,6	35,0
Nivell d'instrucció	721	202	279	31	304
No sap llegir	3	0	0	0	0
Sense estudis	50	2	13	1	5
C. escolar / primaris	145	27	56	8	36
EGB / batx. elemental	245	65	101	12	112
BUP / COU / FP	178	58	74	5	91
Tít. mitjà / diplomatura	52	24	19	3	31
Títol superior	48	26	16	2	29

Font: EGM.

Segons l'EGM, els tres suplements més llegits el 2003, a les Illes Balears, varen ser *Brisas* (76.000 lectors), *El Semanal* (69.000 lectors) i *El País Semanal* (36.000 lectors). En general, cal esmentar que, d'aquests lectors, un 52% són dones i un 48%, homes. La mitjana d'edat dels lectors és de 42,3 anys.

La revista setmanal més llegida a les Illes, el 2003, amb molta diferència respecte de la resta, és *Pronto* (190.000 lectors). El 64,6% dels lectors d'aquests tipus de publicacions són dones, enfront d'un 35,4% d'homes. La mitjana d'edat dels lectors és de 41,2 anys.

Les dues revistes mensuals més llegides el 2003 varen ser *Digital+* i *Muy Interesante*, amb 77.000 i 54.000 lectors, respectivament. El 53,7% dels lectors eren dones, enfront d'un 46,2% d'homes. La mitjana d'edat dels lectors va ser de 35 anys.

Cal fer un incís pel que fa a les publicacions més llegides entre la població jove (entre els 14 i els 24 anys). Les cinc publicacions més llegides per la població jove, el 2003, varen ser *Muy Interesante* (15.000 lectors), *PlayStation* (14.000 lectors), *Super Pop* (14.000 lectors), *Maxi Turing* (14.000 lectors), *Bravo por Ti* (13.000 lectors) i *Nuevo Vale* (13.000 lectors).

5.7.2. LA RÀDIO

Les cinc emissores radiofòniques més escoltades (segons l'EGM) el 2003 a les Illes Balears varen ser R. Mallorca FM Ser (12,47%), Mallorca FM C40 (11,65%), Mallorca FM Cadena Dial (9,21%), Palma de Mallorca Kiss FM (9,21%) i Mallorca FM M80 (4,61%). El 57,45% del oients de les Illes varen optar per les ràdios de caire temàtic, enfront d'un 42,82% del oients, que varen optar per les ràdios de tipus generalista. (Vegeu el quadre III-81)

Analitzant les dades per franges horàries, en general, el màxim d'audiència és al matí, amb un 45,8% dels oients.* Cal esmentar que, en les ràdios de tipus generalista, hi ha dues puntes horàries: al matí, amb un 38,8% del total d'oients, i a la nit, amb un 26,1%. Aquesta tendència no es compleix pel que fa a les ràdios de tipus temàtic, ja que, en aquest cas, hi ha una punta clara al matí, que és del 50,6% dels oients. (Vegeu el quadre III-82)

QUADRE III-81. RÀNQUING D'EMISSORES

	De dilluns a diumenge
Total d'oients	370
Total de ràdio generalista	158
Mallorca Ser	46
Mallorca Onda Cero	13
Cope	12
Palma Onda Cero	10
Menorca Ser	7
Duca2 Music Rbale	7
Total de ràdio temàtica	212
Mallorca C40	43
Mallorca Cadena Dial	34
Palma KissFM	34
Mallorca M80	17
Mallorca C100	10
Ibiza C40	9
Som Ràdio	8

Font: EGM.

* Del total de la població, s'ha agafat una mostra de 1.482 entrevistes personals. Per ràdio la mostra ha estat de 1.889, perquè n'hi ha 407 de telefòniques. La quantitat total de respostes obtingudes per cada modalitat (diaris, suplement, televisió, ràdio), s'ha extrapolat a la població total. Per tant el resultat obtingut és en milers. L'extrapolació s'ha realitzat multiplicant el resultat de la mostra per un factor que se li assigna, que són unes xifres universals, obtingudes a partir de les dades de població de l'INE. A causa que el darrer cens de població és del 2001, les dades de població per al 2003 s'han obtingut a partir d'una projecció demogràfica per al 2003.

Valgui aquesta nota aclaratòria per a la resta d'índex d'audiència.

QUADRE III-82. AUDIÈNCIES DE RÀDIO PER TIPUS D'EMISSION I PER PERÍODES HORARIS

	Total d'oients	Total de generalista	Total de temàtica
Matinada (de 04.00 a 08.00 h)	100	57	39
Matí (de 08.00 a 14.00 h)	584	196	356
Migdia (de 14.00 a 17.00 h)	169	52	105
Horabaixa (de 17.00 a 20.00 h)	199	68	124
Nit (de 20.00 a 04.00 h)	222	132	79

Font: EGM.

Analitzant l'audiència de la ràdio per dades sociodemogràfiques, a les Illes, s'obté un perfil força ajustat dels oients. En general, no hi ha gaire diferència pel que fa al nombre d'homes (52,5%) i de dones (47,4%) que escolten la ràdio, però si s'analitza per tipus d'emissions sí hi ha algunes diferències. Cal esmentar que la major part dels oients de la ràdio generalista són homes (60%), i majors de 45 anys (53%). La mitjana d'edat en la

ràdio generalista és de 46,7 anys. Al contrari, en els oients de la ràdio temàtica, encara que en la distribució per sexes no hi hagi molta diferència, hi ha una presència major de les dones (51,3%), respecte de l'edat, són en la majoria oients amb edats compreses entre els 14 i els 44 anys (78,4%). La mitjana d'edat en la ràdio de tipus temàtic és de 33 anys. (Vegeu el quadre III-83)

QUADRE III-83. AUDIÈNCIES DE RÀDIO PER VARIABLES SOCIODEMOGRÀFIQUES

	Població total	Total d'oients	Total d'OM	Total d'FM	Total de generalista	Total de temàtica	Total musical
Sexe							
Home	334	194	5	191	95	103	98
Dona	387	175	9	166	63	109	104
Edat							
de 14 a 24 anys	130	76	1	76	12	64	64
de 25 a 34 anys	141	83	0	83	24	65	63
de 35 a 44 anys	134	79	3	76	39	37	34
de 45 a 64 anys	196	103	6	96	62	42	38
> de 65 anys	121	28	4	25	22	4	3
Mitjana d'edat	43,3	39,3	55,8	38,7	46,7	33,0	32,3

Continua

QUADRE III-83. AUDIÈNCIES DE RÀDIO PER VARIABLES SOCIODEMOGRÀFIQUES

	Població total	Total d'oients	Total d'OM	Total d'FM	Total de generalista	Total de temàtica	Total musical
Nivell d'instrucció							
No sap llegir	3	0	0	0	0	0	0
Sense estudis	51	16	1	15	9	6	3
C. escolar / primaris	138	49	1	47	19	28	26
EGB / batx. elemental	246	124	6	120	52	68	66
BUP / COU / FP	178	108	2	106	42	71	69
Tít. mitjà / diplomatura	54	37	2	36	17	23	22
Títol superior	51	35	2	33	20	17	16

Font: EGM.

5.7.3. LA TELEVISIÓ

El consum televisiu a les Illes Balears, el 2003, va ser de 227 minuts de mitjana diària, dada que suposa un percentatge de creixement, respecte de l'any anterior (2002), d'un 6,07%. Les tres cadenes de televisió més vistes, per ordre d'importan-

cia varen ser Tele 5 (27,5%), TVE1 (25,9%) i Antena 3 (24,6%). Amb menor audiència, les varen seguir Canal 9 (7,1%), La 2 (4,6%), TV3 (4,4%), Canal Plus (2,6%) i Canal 33 (1%). Finalment, en darrer lloc, es varen situar les cadenes de les Illes, Canal 4 (0,7%) i M7 (0,2%). (Vegeu el quadre III-84)

QUADRE III-84. TELEVISIÓ: PRESÈNCIA EN MINUTS I PARTICIPACIÓ

	Mitjana de minuts	Participació
Total de la televisió	227	100,0
Tele 5	62	27,5
TVE-1	59	25,9
Antena 3	56	24,5
Canal 9	16	7,1
La 2	10	4,6
TV3	10	4,4
Canal Plus	6	2,6
Canal 33	2	1,0
Canal 4	2	0,7
M7	0	0,2

Font: EGM.

El consum televisiu per rangs horaris ens deixa entreveure, en ordre d'importància, que el 81,3% de la població de les Illes mira la televisió a la nit, mentre que el 47,2% ho fa al migdia; el 30,8% mira la televisió a l'horabaixa; el 15,9%, al matí, i finalment, el 3,9% de la població mira la televisió a la matinada. (Vegeu el quadre III-85)

5.8.

EL MARC NORMATIU DE LA LLENGUA

Pel que fa a la regulació de la llengua, són tres les normes més importants que s'han dictat durant l'any 2003:

- a) La Llei de règim jurídic de
l'Administració de la comunitat

El principi de llengua pròpia de les administracions de la comunitat autònoma -que es reconeix en l'Estatut d'autonomia i en la Llei de normalització- s'ha reflectit en els articles 43 i 44, en la disposició

addicional cinquena i en la disposició derogatòria única de la Llei 3/2003, de 26 de març, de règim jurídic de l'Administració de la comunitat autònoma de les Illes Balears.

De l'examen d'aquesta norma s'extreuen les conclusions següents:

1. La llengua catalana és la llengua que han d'emprar les administracions públiques il·lenques i els concessionaris de serveis públics de competència d'aquestes administracions en les actuacions internes, quan es relacionin entre si, i en les comunicacions i les notificacions adreçades a les persones físiques o jurídiques.
2. El català és la llengua dels procediments, és a dir, que els procediments administratius s'han de tramitar en aquesta llengua, respectant, això sí, el dret dels interessats de triar la llengua quan presentin escrits, documents o facin manifestacions, i el dret d'aquests a sol·licitar la traducció de les actuacions o de la documentació que els afectin.

QUADRE III-85. AUDIÈNCIA DE TELEVISIÓ PER PERÍODES HORARIS

	Dilluns	Dimarts	Dimecres	Dijous	Divendres	Dissabte	Diumenge
Matinada	14	12	34	38	31	34	29
Matí	77	89	140	145	98	135	111
Migdia	336	320	364	417	297	304	313
Horabaixa	220	184	229	255	200	202	244
Nit	548	573	613	662	560	541	551
Total de telespectadors	613	620	684	717	637	621	613

Font: EGM.

3. Aquesta regulació afecta l'Administració de la comunitat, els consells insulars, les entitats que integren l'Administració local, les entitats instrumentals que depenen d'aquestes administracions, les corporacions de dret públic i els concessionaris de serveis públics d'aquestes administracions.

b) El Decret 162/2003

La segona norma és el Decret 162/2003, de 5 de setembre, pel qual s'aprova el Reglament que regula l'exigència de coneixements de llengua catalana en els procediments selectius d'accés a la funció pública i per a l'ocupació de llocs de treball que es convoquin en l'àmbit de l'Administració de la comunitat autònoma de les Illes Balears. El Projecte de decret fou dictaminat pel nostre Consell Econòmic i Social a través del Dictamen núm. 12/2003, del 31 de juliol del 2003, amb el vot particular dels consellers designats per l'organització sindical Comissions Obreres. Ens remetem als comentaris que es fan en el Dictamen esmentat, en el qual es reflecteix l'opinió d'aquest Consell.

Respecte del contingut de la norma, de manera sintètica, si la comparem amb la normativa anterior, que constitueixen el Decret 25/2001, de 16 de febrer, la Resolució del conseller d'Interior de 20 de desembre del 2001 i l'Acord del Consell de Govern del 21 de desembre del 2001, veiem que, quant als coneixements exigibles per a l'ingrés en els grups, cossos i/o escales de funcionaris de l'Administració general, aquest Decret ha substituït (article 2.2.1.a.1) el nivell del certificat C pel B, per als grups A (titulats superiors), B (titulats de grau mitjà) i C (administra-

tius). Respecte dels coneixements exigibles per a l'ingrés en les categories professionals de naturalesa laboral, el Decret (article 3.3.1) ha substituït el nivell del certificat C pel B respecte de l'especialitat d'administració general i l'especialitat jurídica (nivell professional 1 del conveni col·lectiu), l'especialitat d'administració general (nivell professional 2 del conveni col·lectiu), l'encarregat administratiu (nivell professional 3 del conveni col·lectiu) i l'administratiu (nivell professional 4 del conveni col·lectiu).

Pel que fa a l'exigència de coneixements de català per a l'ocupació de llocs de treball adscrits exclusivament a cossos o escales de l'Administració general, el Decret ha substituït (article 4.4.2.a) el nivell del certificat C pel B per als grups A, B i C. Segons el Decret esmentat (article 4.4.2b), els llocs de treball adscrits conjuntament als cossos i escales de l'Administració general i de l'Administració especial i els adscrits a més d'un grup de titulació han d'exigir, com a requisit per ocupar-los, la possessió del certificat de coneixements de català corresponent al cos o escala de menor exigència. Abans s'exigia el certificat de català corresponent al nivell de major exigència i ara, el de menor.

c) El Decret 176/2003

La tercera norma que podem comentar és el Decret 176/2003, de 31 d'octubre, que reforma el Decret anterior en afegir-li una disposició transitòria, la qual assenyala que:

«1. En el termini de cinc anys comptadors des de l'entrada en vigor d'aquest

Decret, els coneixements de català regulats en els capítols IV i V no seran aplicables als funcionaris de carrera ni al personal laboral fix que compleixin o hagin complert els 50 anys d'edat abans de l'acabament del termini de presentació de sol·licituds de les respectives convocatòries per participar en els procediments per a la provisió de llocs de treball.»

«2. L'acreditació de nivells de coneixement de català superiors als exigits en els capítols IV i V per part del personal al qual fa referència aquesta disposició transitòria serà considerada en tot cas com a mèrit en qualsevol procediment de provisió de llocs de treball pels sistemes de concurs de mèrits, lliure designació i comissions de serveis que es convoquin.»

Aquest Decret introdueix una discriminació per raó d'edat i un període transitori per a una part del personal que presta serveis en l'Administració autonòmica.

Sobre el contingut del Decret esmentat el Consell Econòmic i Social va elaborar l'esmentat Dictamen núm. 12/2003, ja que, inicialment, formava part del Projecte del decret que abans s'ha comentat. En el Dictamen, el CES va determinar el següent: aquesta norma, amb independència del superior criteri jurídic del Consell Consultiu, podria suposar una mesura de discriminació positiva envers el col·lectiu afectat que, en tot cas, s'ha de justificar per tal de no lesionar el principi d'igualtat, de mèrit i de capacitat que garanteixen l'article 103.3 de la Constitució Espanyola i l'article 45 de la

Llei 2/1989, que, tot i referir-se a la selecció, han d'inspirar qualsevol procés d'accés als llocs públics. Atesa l'evolució que hi ha quant als coneixements de la llengua catalana respecte de les persones que accedeixen a l'Administració pública -coneixements que cada dia són més alts-, quant a aquesta mesura potser convindria plantejar-se uns marges de temporalitat, entenent que és una mesura transitòria fins que se superi la situació que atorga justificació a la mesura de tractament diferenciat.

El Projecte de decret fou dictaminat pel Consell Consultiu (Dictamen núm. 132, 2003, de 31 d'octubre), i aquest òrgan va arribar a la conclusió que no s'adequava a la legalitat vigent. La Sala Contenciosa del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, en la Sentència núm. 99, del 4 de febrer del 2004, n'ha declarat la nul·litat, amb la suspensió prèvia de l'eficàcia. L'Administració autonòmica ha recorregut contra la Sentència esmentada davant del Tribunal Suprem.

HABITATGE

RESUM

La situació de l'habitatge a Espanya en comparació amb la Unió Europea presenta trets diferencials. Destaquen el fet que a Espanya predomina el règim de propietat de l'habitatge, els problemes de qualitat de l'allotjament i de l'habitabilitat, i el fet que més llars pateixen amuntegament i problemes severos. En canvi, la satisfacció amb els habitatges on es resideix és, a Espanya, similar, o fins i tot, superior que la mitjana europea.

El preu de l'habitatge manté un prolongat cicle alcista, amb increments anuals molt superiors als de l'IPC, i molt més en la compra que en el lloguer. En el panel de llars de la Unió Europea, s'observa que són proporcionalment més les llars espanyoles que tenen importants càrregues financeres associades a l'habitatge.

L'alça del preu de l'habitatge a Espanya durant el darrer període només és comparable a la que es recull al Regne Unit i a Irlanda. El deteriorament de la relació entre els preus dels habitatges i els salaris és tan rellevant que, mentre que el 1998 un habitatge mitjà tenia un preu similar a cinc vegades el salari brut mitjà d'aquell any, el 2003 aquesta relació ha augmentat fins a vuit vegades, i s'estima fins a deu vegades en el cas de les Balears.

Els darrers anys de la passada dècada dels noranta, la demanda d'habitatges a les Balears evolucionà amb una gran dinamisme per causa de la confluència d'un conjunt de factors que operaren a la vegada, de manera que es va configurar un escenari singularment expansiu, en el qual, a més de factors relacionats amb l'encariment del cost del sòl i amb les expectatives dels agents econòmics i dels consumidors, destacaren el fort creixement de l'economia de les Balears, el ràpid increment de la població, la pròxima entrada en el nou marc de l'euro, la inversió estrangera dirigida a adquirir habitatges, la ràpida reducció dels tipus d'interès hipotecari i l'augment de l'atractiu dels immobles com a bé d'inversió refugi.

6.1.

INTRODUCCIÓ³¹

La situació de l'habitatge a Espanya en comparació amb la Unió Europea presenta trets diferencials que s'han mantingut, a més, bastant estables durant els darrers anys. Entre aquests trets, destaca el fet que a Espanya, com en cap altre país, predomina el règim de propietat de l'habitatge, que arriba al 85%, enfront d'un 63% a la mitjana de la Unió. D'altra banda, encara que el parc immobiliari espanyol s'ha renovat de manera important la darrera dècada, els problemes de qualitat de l'allotjament i d'habitabilitat, encara no majoritaris, són una mica més freqüents a Espanya. Proporcionalment és superior el nombre de llars que pateixen amuntegament, i també d'habitatges que tenen problemes severos, mancats d'instal·lacions bàsiques, o els que pateixen humitats. En canvi, la satisfacció amb els habitatges on es resideix és, a Espanya, similar, o fins i tot, major, que a la mitjana europea. (Vegeu el quadre III-86)

31. Per als apartats 6.1 a 6.3, es recullen els aspectes sobre l'habitatge que destaca la proposta sobre la Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral de España en 2003, que es va aprovar en la sessió ordinària del Ple del CES del Regne d'Espanya, que va tenir lloc el 31 de maig del 2004 (p. 43-56).

QUADRE III-86. INDICADORS D'HABITATGE A LA UE

Indicadors d'habitatge: UE-15	UE-15	Bèlgica	Alemanya	Grècia	Espanya	França	Irlanda	Itàlia	Luxemburg	Holanda	Àustria	Portugal	Finlàndia	Dinamarca	Suècia	Regne Unit
Dades bàsiques																
% de llars que habiten un habitatge en propietat, 2000	63,4	72,9	43,3	83,6	85,4	62,5	82,3	75,4	70,8	53,0	53,9	65,2	68,1	65,2	59,9	70,5
Proporció del deute hipotecari respecte del PIB, 2001	39	28	47	12	32	22	30	10	29	74	30	47	21	67	58	60
Pujada dels preus del lloguer, 2001	1,6	1,9	0,8	4,0	4,1	0,5	14,4	2,1	3,0	2,6	2,8	2,6	3,9	2,7	1,7	3,3
Pujada nominal dels preus de l'habitatge, 2001	7,1	5,3	2,0	11,3	15,5	6,5	8,0	5,7	9,1	9,7	-2,9	3,6	-0,8	5,8	7,9	8,1
IPC-A, 2001	2,3	2,4	2,1	3,7	2,8	1,8	4,0	2,3	2,4	5,1	2,3	4,4	2,7	2,3	2,7	1,2
Despesa pública en habitatge respecte del PIB, 2000	0,8	1,0	0,9	0,2	1,4	1,1	—	0,1	0,6	0,7	1,3	0,8	1,2	1,4	0,4	0,6
Proporció d'inversió en habitatge respecte del PIB, 2001	4,9	4,8	6,3	4,8	7,3	4,2	8,8	4,5	3,2	5,8	5,0	5,7	4,5	3,5	2,1	2,8
% de llars amb càrregues financeres degudes a costos de l'habitatge, 2000																
Amb importants càrregues financeres	18,6	21,3	15,7	17,0	25,1	16,3	14,1	44,0	—	3,0	10,8	25,1u	10,4	7,4	—	6,3
Amb càrregues financeres	34,8	36,7	42,7	41,8	56,5	29,4	49,0	53,5	—	19,9	47,3	49,6u	35,4	29,0	—	—
Sense càrregues financeres	46,6	42,0	41,6	41,1	18,4	54,3	36,9	2,5	—	2,5	41,9	25,3u	54,2	63,7	—	93,7
% de llars amb retards en els pagaments, 1998																
Com a percentatge del total de propietaris	0,7	2,3	—	2,4	1,2	1,2	2,2	1,0	—	0,4	0,2	0,5	—	1,0	—	0,5
% respecte dels propietaris hipotecats	2,6	3,9	—	25,9	3,8	2,5	5,0	5,6	—	0,5	0,6	1,9	—	1,1	—	0,8

Continua

QUADRE III-86. INDICADORS D'HABITATGE A LA UE

Indicadors d'habitatge: UE-15	UE-15	Bèlgica	Alemanya	Grècia	Espanya	França	Irlanda	Itàlia	Luxemburg	Holanda	Àustria	Portugal	Finlàndia	Dinamarca	Suècia	Regne Unit
% de llars amb retards en els pagaments, 1998																
Dels arrendataris	6,5	7,6	—	27,2	6,7	7,7	17,2	7,2	—	2,6	1,4	3,8	—	1,6	—	12,9
De les factures públiques programades	2,9	6,9	—	23,6	3,1	6,7	5,0	3,6	—	1,0	0,7	2,1	—	2,6	—	—
% de propietaris respecte del total per tipus de llar, 2000																
Un adult menor de 30 anys	21,9	9,8	3,2	23,4	35,1	6,3	...	56,1	22,5	10,9	17,4	35,8	10,6	13,9	25,4	31,1
Un adult major de 65 anys	52,8	59,2	30,2	83,1	84,3	56,6	84,4	69,3	74,9	23,0	34,5	52,4	78,7	40,2	56,8	53,0
Llar monoparental	39,8	46,0	15,6	77,1	86,4	36,8	42,8	57,7	54,1	18,3	22,2	42,4	38,0	38,8	39,0	40,5
Dos adults de menys de 65 anys	66,5	72,5	44,3	81,8	79,6	64,3	82,6	73,9	66,0	66,9	49,5	61,4	70,1	72,5	70,5	83,3
Tipus d'habitatge, 2000																
Unifamiliar (casa)	54,6	79,3	40,4	50,1	39,8	63,3	94,7	35,4	67,5	68,4	47,8	65,4	56,0	64,0	51,3	80,9
En bloc (pis)	39,6	18,3	43,4	48,6	60,1	35,3	3,5	59,0	32,4	27,3	46,3	33,2	43,1	31,2	48,5	17,3
Qualitat de l'allotjament i l'habitabilitat, 2000																
Llars amb amuntegament	9,1	4,3	6,2	26,9	14,1	5,6	11,8	21,5	6,6	1,0	7,5	20,6	7,9	4,7	4,2	3,6
Habitacions per persona	1,9	2,1	1,9	1,3	1,8	1,9	2,1	1,6	2,2	2,6	2,0	1,5	1,6	2,0	2,1	2,3
Insatisfacció amb l'habitatge	15,9	10,1	—	28,8	17,4	9,6	13,8u	27,8	—	7,7	5,9	25,7	10,5	8,3	—	10,5
Falta d'una de les tres instal·lacions bàsiques de l'habitatge	17,2	18,9	9,4	36,0	58,3	10,0	14,5	13,9	13,9	9,9	15,3	88,5	3,7	1,9	—	3,7
Falta de calefacció central	16,2	18,2	8,5	35,4	58,3	8,2	14,2	13,3	0,2	9,5	14,0	88,5	2,4	0,6	—	8,2
Problemes de l'habitatge, 1997																
Humitats	17,9	18,4	—	23,0	24,8	21,0	13,9	10,2	—	17,5	11,2	42,8	6,5	9,9	—	17,0
Llars amb problemes severos	19,2	15,2	—	23,2	21,7	17,7	12,0	21,7	—	13,8	9,4	40,9	12,4	8,0	—	—

Font: Memòria sobre la situació socioeconòmica i laboral del Regne d'Espanya, 2003.

Notes: El signe «...» indica que no hi ha dades disponibles; «u» indica que les dades són de confiança escassa o incertes.

L'habitatge a Espanya rep una part considerable dels recursos, tant atenent al total de la despesa en inversió en habitatge (7,3% del PIB del 2001 enfront del 4,9% de la UE), com a la despesa pública (1,4% del PIB del 2001, incloses les deduccions fiscals, enfront d'una mitjana del 0,8% a la UE). Però el preu manté un prolongat cicle alcista, amb increments anuals molt superiors als de l'IPC, i molt més en la compra que en el lloguer. Per això, l'endeutament per compromisos crediticis per a la inversió en habitatge arriba a uns nivells que són considerats preocupants, encara que, al mateix temps, s'ha produït un augment important de la riquesa de les famílies, mitjançant l'adquisició i la revalorització de l'habitatge. En aquest aspecte, les estadístiques de comparació són poc segures, però la situació també s'observa en el panel de llars de la Unió Europea, on és proporcionalment més alt el nombre de llars espanyoles que tenen càrregues financeres importants associades a l'habitatge.

L'alça del preu de l'habitatge a Espanya durant el darrer període només és comparable al que es recull al Regne Unit i a Irlanda. Aquesta tendència dels preus ha estat objecte d'atenció de diversos organismes internacionals, que adverteixen dels diversos efectes potencialment negatius sobre el creixement econòmic espanyol, si no s'emprenen transformacions importants en el mercat immobiliari. Entre aquests efectes es compten la menor demanda de consum i, fins i tot, el risc derivat de la concentració en actius hipotecaris que presenta l'estructura del sistema financer. Les reformes que, en opinió

d'aquests organismes, s'han d'iniciar amb vista a resoldre aquests problemes passen per «modificar la política d'habitatge actual, aturar les ajudes a la compra de l'habitatge i destinar la major part dels recursos al llançament del lloguer»; aquestes mesures són imprescindibles per millorar el mercat de treball, al afavorir la mobilitat dels treballadors, per augmentar l'eficàcia en l'assignació de recursos i per moderar la pujada dels preus.

6.2.

PANORAMA GENERAL: L'HABITATGE A ESPANYA I PER COMUNITATS AUTÒNOMES

Des del començament del darrer cicle d'expansió immobiliària el 1998, el creixement del preu mitjà de l'habitatge en propietat ha estat molt important (98%). Només el darrer any, l'augment ha estat del 17%. A més, aquest cicle alcista dels preus afecta l'habitatge tant nou com de segona mà. Des de l'any 1999, ambdós tipus d'habitatge han mantingut unes taxes de creixement dels preus molt similars, però és aquest darrer any que l'increment del preu de l'habitatge usat ha estat major, de manera que s'han reduït les diferències de preus entre ambdós tipus d'habitatge.

Quant a l'accés a un habitatge en propietat, aquest comportament alcista dels preus de l'habitatge no es veu pal·liat ni tan sols pel descens important dels tipus d'interès, ja que l'amortiment que aquesta baixada suposa en les amortitzacions

de les hipoteques és absorbida per l'augment de preus, en augmentar l'import mitjà d'aquestes. Al mateix temps, la revalorització dels habitatges no es correspon amb l'increment mitjà dels salaris, amb la qual cosa es produeix un empitjorament clar de la relació entre els preus immobiliaris i els ingressos familiars. Probablement per aquest motiu, la demanda de crèdit hipotecari mostra una certa desacceleració, visible en el menor creixement del nombre d'hipoteques sobre l'habitatge construït el 2003 (1%), encara que no és així pel que fa a la quantitat hipotecada, ni a l'import mitjà, que ha crescut un 15,6%, respectivament.

El deteriorament de la relació entre els preus dels habitatges i dels salaris és de tal manera que, mentre que el 1998, un habitatge mitjà tenia un preu similar a cinc vegades el salari brut mitjà de l'any, el 2003 aquesta relació ha augmentat fins a vuit vegades, i s'estima que fins a deu vegades en el cas de les Balears. També s'observa un lleuger empitjorament en l'accessibilitat, ja que actualment una família tipus ha de destinar el 35,5% de la renda bruta anual per adquirir un habitatge de tipus mitjà. Per una altra banda, encara que segueix augmentant la capacitat d'endeutament, gràcies al descens continu dels tipus d'interès, ha tornat a créixer el diferencial existent entre la capacitat de compra d'una família mitjana i els preus mitjans del mercat: el 2002, una família tipus podia accedir a un habitatge de 126.000 euros mitjançant un crèdit hipotecari, i a un de 138.900 euros el 2003, però un habitatge de tipus i mida mitjans, a preu de mercat, costava el primer any 125.000 euros, i 143.000 euros el 2003; per primera vegada, el valor de l'habitatge

tipus a preu de mercat és major que el de l'adquirible per una família tipus. A pesar d'aquest empitjorament de l'accessibilitat, el ritme d'edificació a Espanya arribà a un nou màxim el 2003, ja que el nombre d'habitatges iniciats (més de 690.000) va ser un 19,9% superior a l'any anterior. El nombre d'habitatges acabats és inferior al que es va observar el 2002, com a conseqüència dels volums de producció menors durant els anys 2001 i 2002.

Tant el ritme d'edificació com el comportament dels preus no es distribueixen de manera homogènia en el territori, la qual cosa reverteix en el fet que el preu del metre quadrat d'un habitatge a la Comunitat de Madrid sigui quasi quatre vegades superior al d'Extremadura, o en el fet que els d'algunes comunitats autònomes, com Extremadura i Castella-la Manxa, són un 44% i un 53% inferiors al preu mitjà nacional. A més, encara que l'increment del preu de l'habitatge es produeix d'una manera pràcticament generalitzada a totes les comunitats autònomes durant aquest any, hi ha una variabilitat important al voltant d'aquesta qüestió. (Vegeu el quadre III-87)

Aquests anys d'intens creixement en els preus dels habitatges han ampliat les diferències existents entre les comunitats autònomes. Així mateix, encara que les distàncies interterritorials en els salaris són menors que en els preus, l'evolució salarial en aquests anys tampoc no ha estat homogènia. Ambdós factors porten a una progressiva major distància en la capacitat de compra entre les comunitats autònomes. El 2003, el preu més elevat correspon a la Comunitat de Madrid, que se situà 73 punts per damunt de la mitja

nacional, i el més baix, a Extremadura, 56 punts per davall. Les Illes Balears se situen 21 punts per sobre de la mitjana nacional. El salari més alt, també a Madrid, se situa 21 punts per sobre de la mitjana, i els més baixos, corresponents a Múrcia i a Extremadura, aproximadament 18 punts per davall. Les Balears se situen 10 punts per sota de la mitjana nacional. Com a norma, les comunitats autònomes que presenten uns majors nivells salarials (Madrid, Catalunya, Navarra i el País Basc) reflecteixen al mateix temps uns majors preus dels habitatges, amb l'excepció de les Balears, on la incidència de la demanda de segones residències apuja els preus residencials, que s'allunyen del nivell salarial d'aquesta regió.

Com a conseqüència de tot això, el nombre d'anys de treball necessaris per poder comprar un habitatge sense finançament aliè, l'accés a un habitatge de tipus mitjà en termes d'esforç sobre el salari brut, i el diferencial existent entre la capacitat de compra i els preus existents en el mercat, presenten unes diferències regionals rellevants, atesa la diversitat de factors que concorren per determinar els salaris i els preus de l'habitatge a cada regió. Així, els indicadors d'accessibilitat en termes d'esforç sobre els salaris mostren que les Illes Balears són la comunitat autònoma amb uns indicadors pitjors, després de Madrid i del País Basc i Catalunya.

L'anàlisi dels preus segons la mida dels municipis i les àrees geogràfiques homogènies d'influència mostren que Madrid torna a tenir els preus més elevats (2.869 euros per metre quadrat) perquè els augments que s'han registrat el darrer any han estat més elevats a Madrid

(26,4%) que a Barcelona (22%), amb un preu mitjà de 2.693 euros per metre quadrat. Si es considera tot el cicle alcista dels preus (1998-2003), també els increments han estat superiors a Madrid i a la seva àrea d'influència. L'efecte d'arrossegament de les capitals no només situa les seves àrees d'influència en uns preus cada cop més pròxims, sinó que, a més, l'increment d'aquests preus és similar. El darrer any, els creixements que s'han registrat han estat del 26,4% i del 26%, a Madrid i a Madrid i l'àrea d'influència; i del 22% i del 20%, a Barcelona i a Barcelona i la seva àrea.

D'altra banda, si es comparen els preus corresponents de les ciutats de més de mig milió d'habitants amb la mitjana nacional, totes, excepte València, es troben per damunt d'aquesta mitjana, encara que l'increment dels preus de l'habitatge ha estat molt dispar, ja que, mentre que a Màlaga i a València el creixement ha estat aproximadament del 26% i del 18%, respectivament, a Saragossa i a Sevilla, ha estat una mica inferior (14% i 16%). Entre la resta de municipis d'Espanya, els nivells més alts es registren en aquells amb una població compresa entre els 100.000 i els 500.000 habitants, amb un preu mitjà del metre quadrat de 1.548 euros.

La carestia i, sobretot, l'estretesa del parc d'habitatges de lloguer també dificulten l'accés a un habitatge lliure en aquest règim. Segons les darreres dades disponibles (2002), el preu mitjà de l'habitatge nou de lloguer a Espanya és de 5,3 euros per metre quadrat o més, i de 4,6 euros en el cas de l'habitatge emprat, de manera que l'increment des del 1999 en el preu del lloguer és major en el cas de l'habitatge emprat (39%).

QUADRE III-87. INDICADORS D'HABITATGE A LES COMUNITATS AUTÒNOMES

Indicadors d'habitatge	Espanya	Andalusia	Aragó	Astúries	Balears	Canàries	Cantàbria	Castella i Lleó	Castella-la Manxa
Construcció d'habitatges lliures									
Habitatges iniciats, 2003	690.206	147.626	16.024	14.773	12.368	27.081	6.740	36.914	33.526
Habitatges iner anuals 2003-2002 (%)	19,9	26,9	6,3	15,4	-6,6	5,4	-24,3	23,2	40,5
Habitatges acabats, 2001	457.194	95.232	6.609	14.652	11.890	23.436	11.831	17.226	22.399
Variació interanual 2003-2002 (%)	7,1	-5,6	-11,5	23,0	-6,2	32,2	-10,7	18,2	20,1
Superfície mitjana d'habitatge nou en bloc (%)	101,3	99,5	103,0	92,5	102,1	97,3	93,5	104,5	103,7
Actuacions protegibles									
Total d'habitatges protegits iniciats, 2003	47.085	8.096	2.062	745	417	1.072	349	2.180	2.138
Total d'habitatges protegits acabats, 2003	26.287	7.890		798	253	594	491	1.269	
Preus de l'habitatge lliure i salaris									
Euro per metre quadrat d'habitatge, 2003	1.428,2	1.072,4	1.141,0	1.097,0	1.724,7	1.319,9	1.347,5	1.087,3	780,2
Variació interanual 2003-2002 (%)	17,0	17,2	12,6	11,3	13,0	8,4	13,9	7,4	14,6
Cost salarial total per treballador, 2003 (/mes)	1.480,2	1.345,0	1.455,5	1.468,0	1.339,9	1.217,2	1.358,5	1.265,7	1.361,6
Variació interanual 2003-2002 (%)	3,8	3,2	3,6	5,4	5,1	1,9	4,3	-4,4	13,5
Salari ponderat, 2003 (/mes)	1.924,2	1.748,6	1.892,1	1.908,3	1.741,8	1.582,4	1.766,1	1.645,4	1.770,0
Indicadors d'accessibilitat									
Ràtio de solvència, 2003	8,1	6,6	6,7	5,8	11	8,8	7,7	7,5	5
Variació interanual 2003-2002 (punts)	0,8	0,7	0,1	0,0	-0,1	1,5	0,8	0,9	-0,1
Ràtio de solvència ponderada, 2003	6,3	5,1	5,2	4,4	8,4	6,8	5,9	5,8	3,8
Variació interanual 2003-2002 (punts)	1,0	0,8	0,4	0,3	0,9	1,0	0,9	1,1	0,1
Esforç sobre el salari, 2003	46,2	37,5	38,2	32,7	62,1	49,9	43,8	42,4	28,1

Continua

QUADRE III-87. INDICADORS D'HABITATGE A LES COMUNITATS AUTÒNOMES

Indicadors d'habitatge	Espanya	Andalusia	Aragó	Astúries	Balears	Canàries	Cantàbria	Castella i Lleó	Castella-la Manxa
Indicadors d'accessibilitat									
Variació interanual 2003-2002 (punts)	0,3	0,4	-2,9	-3,4	-2,6	0,2	0,0	-2,5	-0,6
Esforç sobre el salari ponderat, 2003	35,5	28,9	29,4	25,1	47,8	38,4	33,7	32,6	21,5
Variació interanual 2003-2002 (punts)	2,5	2,2	-0,2	-0,8	-1,9	5,6	2,7	3,4	-1,2
Habitatge adquireble, 2003 (milers d'euros)	103,3	93,9	101,6	102,5	93,5	85,0	94,8	88,3	95,0
Variació interanual 2003-2002 (milers d'euros)	12,7	11,0	12,3	13,9	12,5	9,0	12,0	12,1	10,9
Habitatge adquireble ponderat, 2003 (milers d'euros)	138,9	122,0	132,1	133,2	121,6	110,4	123,3	114,8	123,5
Variació interanual 2003-2002 (milers d'euros)	12,9	6,8	7,9	10,1	16,0	-4,6	6,3	-2,2	17,6
Habitatge adquireble / habitatge del mercat, 2003 (%)	71,4	88,0	86,4	101	53,1	66,2	75,3	77,7	117,5
Variació interanual 2003-2002 (punts)	-1,0	6,2	9,4	2,1	-0,3	0,0	4,3	2,6	-1,8
Hab. adquireble ponderat / hab. del mercat, 2003 (%)	96,0	114,4	112,4	131,3	69,0	86,0	97,8	101,1	152,7
Variació interanual 2003-2002 (punts)	-9,3	0,8	4,0	2,7	-14,7	-8,5	-11,7	8,1	-7,7
Preu màxim d'habitatge protegit nou, 2003									
Preus màxims (euros/m2 útil)	636,3	873,2	992,5	1.050,5	1.317,1	992,5	980,6	998,1	927,1
Variació interanual 2003-2002 (%)	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	0
Loguer habitatge lliure									
Habitatge nou, 2002 (euros/m² construït/mes)	5,3	4,3	4,0	4,7	7,1	5,8	6,4	5,1	3,6
Variació interanual 2002-1999 (%)	14,7	7,5	8,9	-10,9	68,0	34,1	26,9	13,2	-4,7
Habitatge utilitzat, 2002 (euros / m² construït / mes)	4,6	3,7	3,4	3,7	6,4	5,3	5,3	4,2	3,0
Variació interanual 2002-1999 (%)	39,0	29,6	24,4	0,0	139,7	77,1	42,5	25,1	4,3

Continua

QUADRE III-87. INDICADORS D'HABITATGE A LES COMUNITATS AUTÒNOMES

Indicadors d'habitatge	Catalunya	Comunitat Valenciana	Extremadura	Galícia	Múrcia	Madrid	Navarra	País Basc	La Rioja
Construcció d'habitatges lliures									
Habitatges iniciats, 2003	96.493	105.989	11.275	36.164	34.312	78.793	7.336	18.774	6.020
Habitatges iner anuals 2003-2002 (%)	18,0	24,8	3,5	22,2	41,3	9,7	22,0	19,8	29,4
Habitatges acabats, 2001	66.193	61.998	3.414	21.049	19.139	55.405	8.213	13.952	4.556
Variació interanual 2003-2002 (%)	24,3	6,4	39,8	1,6	15,5	12,3	37,0	-28,1	24,9
Superfície mitjana d'habitatge nou en bloc (%)	103,3	103,7	108,9	99,6	97,9	103,2	102,9	107,5	106,6
Actuacions protegibles									
Total d'habitatges protegits iniciats, 2003	3.734	6.900	263	3.170	1.331	9.063	1.286	3.807	472
Total d'habitatges protegits acabats, 2003	3.453	6.899	888	2.245	1.472	783	627	2.236	648
Preus de l'habitatge lliure i salaris									
Euro per metre quadrat d'habitatge, 2003	1.850,9	1.028,0	616,0	864,1	892,7	2.485,1	1.454,3	2.140,1	1.230,6
Variació interanual 2003-2002 (%)	19,1	17,2	10,5	8,0	19,4	25,9	12,7	12,6	15,9
Cost salarial total per treballador, 2003 (/mes)	1.584,7	1.319,1	1.210,9	1.271,5	1.777,5	1.217,0	1.653,5	1.708,0	1.348,4
Variació interanual 2003-2002 (%)	4,2	4,5	4,6	2,4	6,0	4,3	5,2	2,9	3,9
Salari ponderat, 2003 (/mes)	2.060,1	1.714,8	1.574,1	1.653,0	1.582,1	2.310,7	2.149,6	2.220,3	1.753,0
Indicadors d'accessibilitat									
Ràtio de solvència, 2003	10,1	6,7	4,6	5,6	6	12	7,5	11,2	8,1
Variació interanual 2003-2002 (punts)	1,2	0,6	0,1	0,2	0,3	2,1	0,2	1,0	0,9
Ràtio de solvència ponderada, 2003	7,7	5,2	3,6	4,3	4,6	9,2	5,8	8,6	6,2
Variació interanual 2003-2002 (punts)	1,3	0,8	0,3	0,4	0,5	2,1	0,5	1,3	1,0
Esforç sobre el salari, 2003	57,0	38,2	26,2	32,0	23,2	99,6	42,8	63,7	46,0

Continua

QUADRE III-87. INDICADORS D'HABITATGE A LES COMUNITATS AUTÒNOMES									
Indicadors d'habitatge	Catalunya	Comunitat Valenciana	Extremadura	Galícia	Múrcia	Madrid	Navarra	País Basc	La Rioja
Construcció d'habitatges lliures									
Variació interanual 2003-2002 (punts)	4,1	2,0	-0,3	0,3	0,5	7,8	0,1	3,1	3,0
Habitatge adquireble, 2003 (milers d'euros)	110,6	92,1	84,5	88,7	84,9	124,1	115,4	119,2	94,1
Variació interanual 2003-2002 (milers d'euros)	13,9	11,8	10,9	9,8	11,9	15,7	15,5	13,6	11,6
Habitatge adquireble ponderat, 2003 (milers d'euros)	143,8	119,7	109,9	115,4	110,4	161,3	150,0	155,0	122,4
Variació interanual 2003-2002 (milers d'euros)	9,3	8,1	7,6	5,6	9,0	10,7	11,2	8,2	7,7
Habitatge adquireble / habitatge del mercat, 2003 (%)	57,8	86,4	126,0	103,1	97,2	48,4	77,1	51,8	71,7
Variació interanual 2003-2002 (punts)	0,3	9,9	5,7	4,3	-4,8	4,8	0,1	-1,7	
Hab. adquireble ponderat / hab. del mercat, 2003 (%)	96,0	114,4	112,4	131,3	69,0	86,0	97,8	101,1	152,7
Variació interanual 2003-2002 (punts)	-9,3	0,8	4,0	2,7	-14,7	-8,5	-11,7	8,1	-7,7
Preu màxim d'habitatge protegit nou, 2003									
Preus màxims (euros/m2 útil)	1.118,2	868,2	697,0	991,2	815,9	1.268,8	..	..	1.000,7
Variació interanual 2003-2002 (%)	2,6	2,0	2,0	2,0	1,6	2,0	..	..	2,0
Lloguer habitatge lliure									
Habitatge nou, 2002 (euros/m2 construït/mes)	6,7	4,4	3,3	3,7	3,8	7,6	6,4	8,7	5,0
Variació interanual 2002-1999 (%)	40,0	14,9	-3,6	-8,8	-2,3	-5,9	27,8	26,9	18,2
Habitatge utilitzat, 2002 (euros / m2 construït / mes)	5,8	3,6	2,6	3,3	3,1	7,0	5,5	8,0	4,0
Variació interanual 2002-1999 (%)	78,2	45,3	8,3	8,0	27,2	23,4	58,0	60,4	17,6

Font: Memòria sobre la situació socioeconòmica i laboral del Regne d'Espanya, 2003.

El preu de l'habitatge de lloguer té un comportament regional similar al de l'habitatge en propietat. Els lloguers, tant de l'habitatge nou com de l'emprat, són majors a les Balears, a Madrid i al País Basc, i han crescut més que la mitjana a les Balears, a Canàries i a Catalunya. Els més baixos corresponen a Castella-la Manxa, Extremadura i Galícia, encara que on menys han crescut és, en el cas de l'habitatge nou, a Astúries, a Galícia i a Madrid, i en el cas de l'habitatge emprat, a Astúries i a Castella-la Manxa.

6.3.

LES POLÍTIQUES DE SUPORT A L'HABITATGE

El descens de l'habitatge de protecció oficial (HPO), en proporció al total d'habitatges iniciats, és pronunciat i continu des de la segona meitat dels anys setanta, encara que les dades dels tres darrers anys apunten cap a una certa recuperació. Entre el gener i el setembre del 2003, s'iniciaren 43.900 habitatges protegits, un 94,2% més que en el mateix període de l'any anterior. Aquestes dades assenyalen un augment apreciable -encara a uns nivells molt baixos- del percentatge sobre el total d'habitatges iniciats, des del 8,6% el 2000 fins al 9,8% el 2003.

L'any 2003 es promogueren diverses modificacions legislatives, amb l'objectiu de potenciar l'arrendament d'habitatges a Espanya i dinamitzar el mercat hipotecari,³² l'OCDE opina: «aquesta reforma seria més efectiva si fos acompanyada d'una reducció progressiva de les deduccions d'impostos per l'adquisició de l'habitatge (...), i encara que sigui difícil políticament, l'experiència d'alguns països de l'OCDE mostra que és possible (...). Aquest tipus de reforma podria disminuir el risc d'una bombolla especulativa en el mercat immobiliari.»

Respecte de l'arrendament, en línia amb el que recomana l'Informe del CES 3/2002, sobre l'emancipació del jovent i la situació de l'habitatge a Espanya, s'ha articulat, en l'impost de societats, un règim especial per a les entitats l'objecte social exclusiu de les quals sigui l'arrendament d'habitatges, pel qual es bonifica la quota íntegra de l'impost a les que desenvolupin aquesta activitat en les condicions que s'estableixen en la norma, i que es refereixen, fonamentalment, a la renda i a l'opció de compra a favor de l'arrendatari. Es considera, així mateix, la tributació de l'adquisició d'aquests habitatges de part de les entitats esmentades al tipus superreduït de l'IVA. A fi de dinamitzar aquest mercat, és convenient, així mateix, agilitar els procediments judicials per l'impagament o pel deteriorament de l'habitatge de lloguer, com també es recomanava en l'Informe esmentat.

32. A través de l'RDL 2/2003, de 25 d'abril, de mesures urgents de reforma econòmica, que posteriorment s'ha convertit en la Llei 36/2003, d'11 de novembre.

Quant al mercat hipotecari, s'han modulat diverses mesures amb les quals es pretén facilitar i abaratir, mitjançant beneficis fiscals i reduccions o bonificacions dels aranzels registrals i notariais, les operacions de novació i de subrogació hipotecària, així com promoure el desenvolupament i la difusió de productes d'assegurament del risc d'increment del tipus d'interès.

L'execució anual del Pla d'habitatge 2002-2005, a través del Programa 2003, ha supo-

sat el segon any d'aplicació dels diferents instruments de finançament estatal d'actuacions protegides en matèria d'habitatge i sòl, que es preveuen en el Reial decret 1/2002, d'11 de gener, i ha estat perfilat per diferents paràmetres bàsics, que serviren de referència per establir el preu de l'habitatge protegit aquell any, el tipus d'interès efectiu dels préstecs qualificats, o el volum econòmic d'aquestes ajudes i la seva distribució. (Vegeu el quadre III-88)

QUADRE III-88. DADES PRINCIPALS DEL PROGRAMA D'HABITATGE 2003

Preu bàsic, interès i recursos pressupostats

Preu bàsic (metre quadrat útil) (€)	636,25
Tipus d'interès efectiu de préstecs qualificats (%)	3,96
Volum global de préstecs (milions de €)	4.050,81
Volum de préstecs territorialitzats (milions de €)	3.240,65
Volum de préstecs no territorialitzats (milions de €)	810,16

Recursos pressupostats: fons territorialitzats i no territorialitzats

Comunitats autònomes	Recursos territorialitzats	Recursos totals	Diferència (%)
Andalusia	310.994	747.611	140
Aragó	130.929	177.391	35
Astúries	90.370	74.875	-17
Balears	73.252	40.978	-44
Canàries	161.394	108.939	-33
Cantàbria	67.919	25.876	-62
Castella i Lleó	190.685	250.540	31
Castella-la Manxa	148.337	216.106	46
Catalunya	559.334	364.976	-35
Extremadura	113.216	104.826	-7
Galícia	143.247	346.237	142
Madrid	514.905	765.653	49
Múrcia	197.124	98.473	-50
La Rioja	75.271	69.112	-8

Continua

QUADRE III-88. DADES PRINCIPALS DEL PROGRAMA D'HABITATGE 2003

Comunitats autònomes	Recursos territorialitzats	Recursos totals	Diferència (%)
La Rioja	75.271	69.112	-8
C. Valenciana	446.636	658.467	47
Ceuta	4.256	569	-87
Melilla	12.778	145	-99
TOTAL	3.240.647	4.050.774	—

Font: Memòria sobre la situació socioeconòmica i laboral del Regne d'Espanya, 2003.

Pel que es fa al volum de préstecs del Programa 2003, és interessant observar-ne la distribució, en tant que el Pla d'habitatge 2002-2005 distingeix entre préstecs territorialitzats i no territorialitzats. Amb aquests darrers préstecs, que arriben a un 20% del volum de finançament, es pretén fomentar determinades modalitats d'actuacions protegides o, en general, flexibilitzar l'evolució del Pla i millorar-ne el grau de compliment. A pesar de desconèixer els criteris específics que en justificaren la distribució, pot apreciar-se que set comunitats autònomes obtingueren recursos amb càrrega a fons no territorialitzats (Andalusia, Aragó, Castella i Lleó, Castella-la Manxa, Galícia, Madrid i Comunitat Valenciana).

Encara que amb una apreciable dispersió regional, les dades nacionals indiquen que no només s'han complert completament les actuacions corresponents al programa 2003 del Pla d'habitatge actualment en vigor, sinó que, a més, s'han superat les actuacions convingudes, sobretot en el cas dels habitatges protegits de nova construcció i en l'adquisició dels existents. L'excepció és el cofinançament d'habitatges de protecció oficial (HPO) de promoció pública de lloguer, en què el grau de

compliment de les actuacions només fou del 39,3%. En el cas de les Balears el grau de compliment de les actuacions convingudes se situa en el 84,5%. (Vegeu el quadre III-89)

6.4.

L'EVOLUCIÓ DE L'HABITATGE A LES ILLES BALEARS

Els darrers anys de la passada dècada dels noranta, la demanda d'habitatge a les Balears evolucionà amb un gran dinamisme per causa de la confluència d'un conjunt de factors que operaren a la vegada, i que varen configurar un escenari singularment expansiu, en el qual, a més de factors relacionats amb l'encariment del cost del sòl i amb les expectatives dels agents econòmics i dels consumidors sobre la creixent escassetat futura, destacaren el fort creixement de l'economia de les Balears, l'increment elevat de la població, a causa, sobretot, de la immigració procedent d'altres comunitats i també de l'estranger, la pròxima entrada en el nou marc de l'euro, la inversió estrangera adreçada a adquirir habitatges destinats al

QUADRE III-89. ACTUACIONS DEL PLA D'HABITATGE 2000-2005. PROGRAMA 2003 PER COMUNITATS AUTÒNOMES (ACTUACIONS CONVINQUES I GRAU DE COMPLIMENT) TIPUS D'ACTUACIONS

Comunitats autònomes	Actuacions	Habitatges protegits de nova construcció					Cofinançament d'HPO de promoció pública (en lloguer)	Adquisició d'altres habitatges existents
		Total	Per venda	Per lloguer				
				Total	10 anys	25 anys		
TOTAL	Convingudes	42.235	37.665	4.420	1.234	3.186	150	5.645
	% realització	124,1	123,2	135,5	184,9	116,4	39,3	212,6
Galícia	Convingudes	1.810	1.730	80	50	30	0	125
	% realització	247,0	253,8	101,3	12,0	250,0	—	473,6
Astúries	Convingudes	1.280	1.025	155	90	65	100	310
	% realització	46,1	47,9	63,9	7,8	141,5	0,0	284,5
Cantàbria	Convingudes	920	920	0	0	0	0	255
	% realització	28,7	28,7	—	—	—	—	89,0
Catalunya	Convingudes	6.050	5.000	1.050	205	845	0	1.300
	% realització	74,5	65,5	116,8	37,6	136,0	—	50,6
Castella i Lleó	Convingudes	2.200	2.050	150	50	100	0	300
	% realització	118,9	105,7	299,3	322,0	288,0	—	469,0
La Rioja	Convingudes	905	890	15	15	0	0	145
	% realització	75,6	76,5	20,0	20,0	—	—	313,1
Aragó	Convingudes	1.505	1.500	5	0	5	0	—
	% realització	152,8	147,8	—	—	640,0	—	128,9

Continua

**QUADRE III-89. ACTUACIONS DEL PLA D'HABITATGE 2000-2005. PROGRAMA 2003 PER COMUNITATS AUTÒNOMES
(ACTUACIONS CONVINQUES I GRAU DE COMPLIMENT) TIPUS D'ACTUACIONS**

Comunitats autònomes	Actuacions	Habitatges protegits de nova construcció				Cofinançament d'HPO de promoció pública (en lloguer)	Adquisició d'altres habitatges existents	
		Total	Per venda	Per lloguer				
				Total	10 anys			25 anys
Madrid	Convingudes	6.520	5.980	540	324	216	0	540
	% realització	143,0	123,0	364,8	558,0	75,0	—	91,5
Castella-la Manxa	Convingudes	2.275	2.150	125	25	100	0	190
	% realització	130,8	134,8	61,6	32,0	69,0	—	207,4
C. Valenciana	Convingudes	5.865	5.490	350	100	250	25	1.250
	% realització	125,2	130,8	45,7	20,0	56,0	44,0	344,6
Extremadura	Convingudes	1.875	1.855	20	0	20	0	140
	% realització	91,8	91,3	135,0	—	90,0	—	292,1
Andalusia	Convingudes	5.010	3.570	1.440	0	1.440	0	300
	% realització	245,9	300,1	111,6	—	107,8	—	374,0
Múrcia	Convingudes	3.140	3.015	100	60	40	25	125
	% realització	41,5	42,9	12,0	20,0	0,0	192,0	258,4
Illes Balears	Convingudes	515	440	75	0	75	0	160
	% realització	84,5	60,0	228,0	—	176,0	—	99,4
Canàries	Convingudes	2.365	2.050	315	315	0	0	100
	% realització	65,5	74,3	8,6	8,6	—	—	50,0

Continua

QUADRE III-89. ACTUACIONS DEL PLA D'HABITATGE 2000-2005. PROGRAMA 2003 PER COMUNITATS AUTÒNOMES (ACTUACIONS CONvingudes I GRAU DE COMPLIMENT) TIPUS D'ACTUACIONS									
Comunitats autònomes		Actuacions	Rehabilitació					Sòl	TOTAL
			Total	Àrees	Edificis (en nre. d'habitatges) i habitatges				
					Total	Amb subvenció	Prèstec		
TOTAL		Convingudes	31.430	8.180	23.250	21.105	2.145	10.565	89.875
		% realització	127,3	112,1	132,6	135,3	106,2	109,5	129,1
Galícia		Convingudes	1.605	605	1.000	900	100	120	3.660
		% realització	188,0	99,5	241,5	261,1	65,0	83,3	223,5
Astúries		Convingudes	950	50	900	800	100	1.000	3.540
		% realització	116,0	0,0	122,4	125,0	102,0	46,5	85,8
Cantàbria		Convingudes	450	0	450	400	50	0	1.625
		% realització	147,1	—	147,1	162,5	24,0	—	71,0
Catalunya		Convingudes	7.465	2.000	5.465	4.635	830	1.500	16.315
		% realització	124,1	96,0	134,4	131,2	151,9	46,3	92,7
Castella i Lleó		Convingudes	2.825	150	2.675	2.500	175	1.400	6.725
		% realització	141,7	483,3	122,6	125,0	88,0	0,0	119,4
La Rioja		Convingudes	500	50	450	400	50	0	1.625
		% realització	133,8	0,0	148,7	150,0	138,0	—	250,3
Aragó		Convingudes							
		% realització	117,0	0,0	125,1	125,0	—	364,9	203,7

Continua

**QUADRE III-89. ACTUACIONS DEL PLA D'HABITATGE 2000-2005. PROGRAMA 2003 PER COMUNITATS AUTÒNOMES
(ACTUACIONS CONvingudes I GRAU DE COMPLIMENT) TIPUS D'ACTUACIONS**

Comunitats autònomes	Actuacions	Rehabilitació						Sòl	TOTAL
		Total	Àrees	Edificis (en nre. d'habitatges) i habitatges					
				Total	Amb subvenció	Prèstec			
Madrid	Convingudes	7.645	4.000	3.645	3.510	135	2.160	16.865	
	% realització	100,6	87,5	115,0	117,4	51,1	14,5	105,7	
Castella-la Manxa	Convingudes	1.280	300	980	900	80	50	3.795	
	% realització	151,6	188,3	140,3	144,3	95,0	130,0	141,6	
C. Valenciana	Convingudes	1.525	400	1.125	1.025	100	300	8.940	
	% realització	195,4	405,8	120,6	125,0	76,0	0,0	104,3	
Extremadura	Convingudes	1.600	0	1.600	1.400	200	260	3.875	
	% realització	119,4	—	119,4	125,0	80,5	0,0	104,3	
Andalusia	Convingudes	1.700	0	1.700	1.500	200	1.500	8.510	
	% realització	120,6	—	120,6	125,0	87,5	96,5	199,1	
Múrcia	Convingudes	345	25	320	270	50	25	3.635	
	% realització	182,3	0,0	196,6	215,6	94,0	0,0	63,4	
Illes Balears	Convingudes	1.605	300	1.305	1.305	0	50	2.330	
	% realització	124,7	40,3	144,1	144,0	—	0,0	111,4	
Canàries	Convingudes	380	200	180	105	75	600	3.445	
	% realització	68,9	55,0	84,4	136,2	12,0	114,8	74,0	

Font: Memòria sobre la situació socioeconòmica i laboral del Regne d'Espanya, 2003.

turisme residencial, la ràpida reducció dels tipus d'interès hipotecari, l'allargament dels terminis d'amortització dels crèdits hipotecaris i l'augment de l'atractiu dels immobles com a bé d'inversió refugi respecte d'altres actius alternatius, en un escenari de baixos tipus d'interès i d'expectatives de continuïtat de les fortes alces de preus i de lloguers.

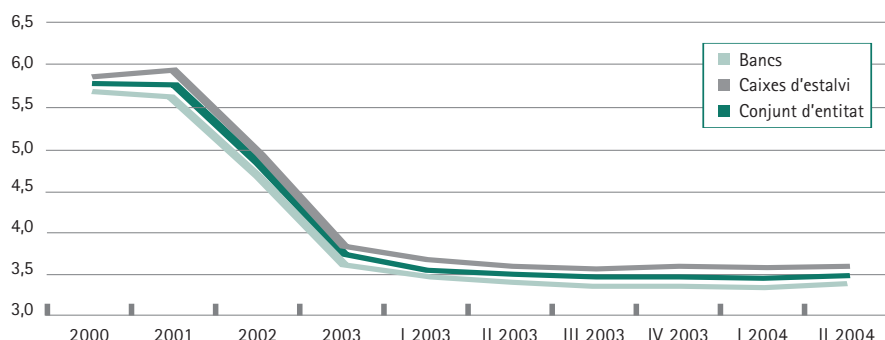
Encara que alguns dels factors que expliquen el model descrit han continuat operant, el darrer any els motors econòmics que realment han sostingut la demanda han estat els següents fets: s'han reduït addicionalment els tipus d'interès hipotecari i s'han allargat els terminis d'amortització dels crèdits hipotecaris, s'ha considerat l'habitatge com a actiu refugi, i hi ha expectatives de futures alces de preus que l'inversor o consumidor ha associat a restriccions en l'oferta derivades de la futura ordenació territorial i urbanística. També han impulsat la demanda alguns factors d'ordre demogràfic i social, com ara l'increment de joves que cerquen la primera

casa, el procés d'immigració, l'augment de les famílies monoparentals i d'un sol membre, el baby boom i l'increment de la taxa d'activitat de la dona, entre d'altres.

L'any 2003 la demanda d'habitatges dels residents s'ha mantingut activa en el segment de preus inferior als 200.000 euros, encara que perd vigor a mesura que els preus s'apropen a aquest límit. En el segment de preus mitjans-alts s'ha reduït intensament. La demanda residencial d'inversors estrangers ha pujat. Els preus han continuat creixent a un ritme molt intens, tant en l'habitatge nou com en l'utilitzat, fins i tot, amb taxes més elevades que les de l'any anterior.

Els tipus d'interès hipotecari, que el 2002 ja s'havien reduït un punt percentual, disminuïren un altre punt el 2003, de manera que se situen en el 3,71%, expressat com a valor mitjà anual corresponent al conjunt de les entitats financeres. Al desembre havia arribat al 3,46%. (Vegeu el gràfic III-26)

Gràfic III-26
Tipus d'interès hipotecari

Font: Banc de Espanya, *Boletín Estadístico*.

Aquest descens continuat dels tipus d'interès ha augmentat la renda disponible i la capacitat de pagament i d'endeutament de les famílies i, per tant, la demanda solvent. El nivell d'endeutament ha continuat creixent de la mà dels preus dels habitatges, però el descens dels tipus i l'allargament dels terminis d'amortització dels préstecs ha alleugerit el pes de la càrrega financera i, en suma, ha seguit alimentant l'impuls de la demanda. Segons dades de l'INE referides al primer semestre, mentre que el nombre de transaccions de crèdit hipotecari que han realitzat les entitats financeres que operen a les Balears disminuï un 0,12%, el seu valor augmentà un 6,44%, com a resultat de l'alça dels preus de l'habitatge.

La continuïtat d'un escenari financer caracteritzat per la fragilitat dels mercats, l'augment de la incertesa per factors geopolítics i la manca de remuneració dels actius de reduït risc, pròpia de la situació de baixos tipus d'interès, mantingueren el paper de l'habitatge com a actiu refugi.

D'altra banda, en el segon semestre, pujà la demanda de la inversió estrangera de tipus residencial procedent de ciutadans britànics, centrada, sobretot, en el segment de productes immobiliaris d'alt nivell. També es mantingué activa la demanda d'inversors espanyols. En canvi, la demanda de compradors alemanys continuà estancada.

Els preus mitjans de l'habitatge es mantingueren per davall de la mitjana estatal fins al 1997. A partir de llavors s'inicià una escalada alcista que va fer que les

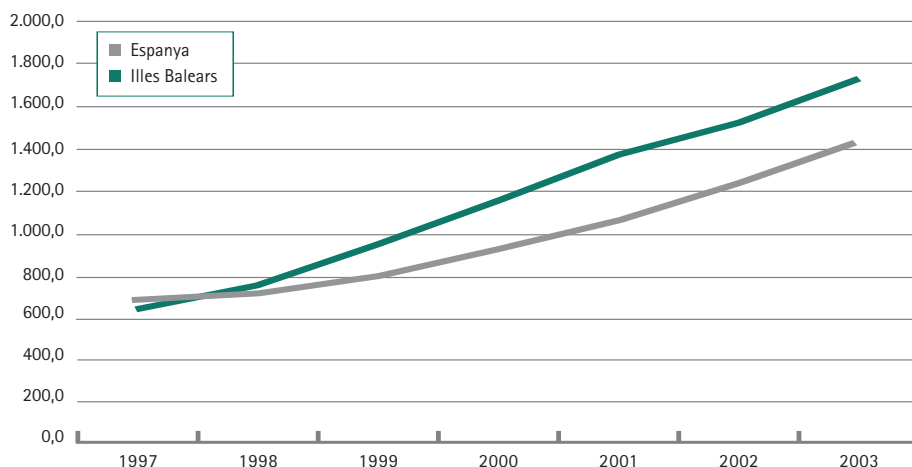
Balears se situassin en el grup al capdavant de les comunitats autònomes amb els preus de l'habitatge més elevats i amb un major ritme d'augment. L'any 2003, sobre la base de les dades del Ministeri de Foment, els preus mitjans varen arribar als 1.724,66 euros per metre quadrat, que és un 20,8% més alt que la mitjana espanyola, que se situà en 1.428,16 euros. A les Balears els preus creixeren un 13,2%, un punt més que el 2002. Aquesta pujada trenca el procés de desacceleració, després dels intensos creixements dels anys 2000 i 2001. Els preus mitjans espanyols creixeren un 17%, taxa lleugerament major que la de l'any anterior. (Vegeu el gràfic III-27)

El darrer any, a les Balears el preu mitjà de l'habitatge utilitzat ha crescut un 20%, de manera que s'ha situat en 1.572,4 euros per metre quadrat. L'any anterior havia augmentat un 15%. El 2003 la mitjana espanyola ha crescut un 17%, de manera que és situada en 1.330,5 euros per metre quadrat. A les Balears el preu mitjà de l'habitatge utilitzat és superior en un 17,9% a la mitjana estatal.

Els preus màxims dels habitatges protegits de nova construcció corresponents al 2003 augmentaren un 2%, en passar de 1.291,28 euros per metre quadrat útil a 1.317,11 euros.

L'accessibilitat de l'habitatge, mesurada en termes de salari brut, ha empitjorat el darrer any per causa que els preus dels habitatges han continuat pujant molt més ràpidament que els salaris. El descens dels tipus d'interès al llarg del 2003 s'ha mani-

Gràfic III-27

Preu mitjà per metre quadrat d'habitatge
(en euros)

Font: Ministeri de Foment.

festat insuficient per contrarestar l'efecte d'augment de la ràtio d'accessibilitat que ha provocat l'intens creixement dels preus. El 1999 l'esforç d'accés (percentatge dels ingressos bruts que comporta pagar les quotes mensuals d'un préstec del 80% de l'habitatge en tipus d'interès de mercat en un termini de quinze anys) era del 41%, a les Balears, i del 32,7%, a Espanya. El 2003 aquest índex, que elabora el Servei d'Estudis del BBVA, havia passat, a Espanya, a quasi el 50% (un 40%, si es considera un termini d'amortització de vint anys). La relació entre preu i salari mitjà anual necessari per adquirir un habitatge de 90 metres quadrats s'ha deteriorat amb rapidesa els darrers anys. A Espanya, a la fi del 2003, el preu de l'habitatge equivalia a set anys de salari. L'any 2000 equivalia a cinc anys. A les Balears calculam que l'any passat se situà per damunt dels deu anys,

de manera que és una de les comunitats que requereix un esforç de compra major. (Vegeu l'apartat 6.2.)

L'augment del corrent immigratori de baixa renda i per motius laborals, juntament amb l'escassetat de l'oferta d'habitatges en règim de lloguer i d'habitatge social en propietat i l'empitjorament de l'accessibilitat a l'habitatge lliure, han provocat un creixement ràpid dels preus dels lloguers i l'entrada d'habitatges de baix nivell de qualitat en el mercat de lloguers. Tot això genera greus problemes d'habitatge per a aquests col·lectius i l'aparició del sotsarrendament i de situacions de precarietat. Amb dades referides al 2002 per al conjunt estatal, el lloguer mitjà d'un habitatge utilitzat era equivalent al 55,7% del salari net mitjà, i arribava fins a un 79,5%, per als habitatges de nova construcció.

JUSTÍCIA I ARBITRATGE

RESUM

L'activitat dels jutjats i dels tribunals s'ha vist afectada, l'any 2003, per l'entrada en funcionament de l'anomenada Llei de judicis ràpids i per l'entrada en vigor de diverses lleis, entre les quals destaquen la Llei 27/2003, reguladora de l'ordre de protecció de les víctimes de la violència domèstica, les lleis de reforma del Codi penal i de la Llei orgànica del poder judicial i la nova Llei concursal.

Pel que fa a l'activitat de la Fiscalia, s'analitzen els delictes que s'han denunciat a les Illes Balears amb més freqüència o que tenen una transcendència social major. En aquest sentit, s'ha detectat un increment especial dels delictes relatius a lesions que deriven del maltractament familiar, a causa de la consciència social creixent sobre aquest tipus d'actes i al fet que ha entrat en vigor la Llei 27/2003, esmentada anteriorment.

Com a novetat respecte de les memòries dels anys anteriors, cal destacar la referència a figures com l'arbitratge, la mediació i la conciliació, les quals constitueixen, en alguns casos, un recurs alternatiu als procediments judicials.

7.1.

INTRODUCCIÓ

L'any 2003 s'han aprovat diverses normes legals, entre les quals destaquem la Llei 27/2003, de 31 juliol, reguladora de l'ordre de protecció de les víctimes de la violència domèstica. Es tracta d'un fenomen que ha necessitat, durant l'any 2004, que s'hagi elaborat una llei integral, actualment en tràmit parlamentari.

També cal mencionar la modificació legislativa referent als estrangers per facilitar-ne l'expulsió en cas que cometin delictes en el nostre país.

Igualment, destaquem tres lleis que han entrat o que entraran en vigor l'any 2004 i que seran objecte d'anàlisi en memòries futures: la Llei 15/2003, de reforma del Codi penal, la qual modifica penes i introdueix nous tipus delictius adequats a la realitat social; la Llei 19/2003, de 23 de desembre, la qual reforma la Llei orgànica del poder judicial i atorga més competències als secretaris judicials, al mateix temps que regula una nova distribució de les ofícines judicials, i la Llei concursal 22/2003, la qual unifica els procediments de fallides, de suspensions de pagaments i de concursos de creditors, i crea els jutjats mercantils.

Una novetat legislativa important de l'any 2003 és que ha entrat en funcionament l'anomenada Llei de judicis ràpids, que

pretén que es faci el judici en un termini màxim de 15 dies en el cas dels delictes menys greus, i en 8 dies en el cas de determinades faltes, entre les quals es destaquen els furtis contra la propietat aliena.

L'aplicabilitat d'aquesta Llei es concreta en els delictes contra la propietat, la violència familiar i, sobretot, en la conducció sota la influència de begudes alcohòliques. La Llei permet una reducció d'un terç de la pena a l'acusat que reconegui davant el jutge de guàrdia ser autor d'un delictes i es conformi amb la pena reduïda que se li ofereixi. D'aquesta manera, es dicten un nombre elevat de les anomenades sentències de conformitat.

La Llei de judicis ràpids també pretén jutjar en un termini breu els casos de violència domèstica, la qual cosa és possible quan es denuncien agressions per primera vegada. Això no obstant, complir la Llei és difícil quan es tracta de maltractadors habituals, atès que la legislació estableix que, en aquests casos, s'han d'acumular totes les denúncies en el jutjat que en què se n'ha presentat la primera, la qual cosa impedeix que es compleixin els terminis que es requereixen per fer un judici ràpid. La violència domèstica també va ser regulada mitjançant l'Ordre de protecció, que es va aprovar al juliol, a través de la qual es pretén que les víctimes que acudeixen al jutjat de guàrdia i hi acrediten una agressió domèstica puguin també obtenir del jutge de guàrdia, a banda d'una ordre d'allunyament, una sèrie de mesures de caràcter civil, com són la custòdia dels fills, l'ús de l'habitatge familiar o la fixació de quantitats mensuals per a l'alimentació, mesures que, en el termini d'un mes, han de ser reiterades davant els jutjats de

família que obrin els processos de separació corresponents. Amb l'ordre de protecció, també es posen en marxa ajudes de caràcter assistencial. L'obligació legal d'adoptar aquestes decisions immediatament i, si no és possible, en un termini màxim de tres dies després de practicar les proves corresponents, i l'augment de sol·licituds - augment que encara no es reflecteix estadísticament -, provoquen que la prestació dels serveis de guàrdia sigui més costosa en els nostres partits judicials.

Durant l'any 2003 han entrat en funcionament a Palma els jutjats 18, de Primera Instància, i 11, d'Instrucció; el segon, amb personal totalment interí i amb manca de coneixements jurídics, la qual cosa va originar una conjuntura greu que s'ha pogut solucionar en part gràcies a la tasca de reforç que han dut a terme quatre funcionàries titulars, sense la qual aquest Jutjat hagués quedat completament col·lapsat només uns mesos després d'haver-se posat en funcionament. Aquest fet obliga a insistir en un procés adequat de selecció del personal interí.

També es va aprovar la creació del Partit Judicial de Calvià, que comprendrà els termes municipals d'Andratx, Calvià, Banyalbufar i Estellencs. Aquest partit està dotat de dos jutjats mixtos i s'espera que el primer entri en funcionament a la fi del 2004.

No tots els conflictes de caràcter jurídic es constaten en gràfics i en quadres estadístics de l'activitat dels jutjats i dels tribunals, sinó que en el nostre ordenament jurídic coexisteixen altres sistemes per posar fi a la resolució de conflictes de caràcter jurídic.

Efectivament, amb caràcter general i per a matèries de dret civil, el nostre Codi civil regula l'anomenada transacció mitjançant la qual les parts poden evitar interposar un plet o finalitzar un plet començant. L'acord al qual s'arribi té categoria de contracte si s'obté al marge del plet, mentre que, si s'arriba al pacte en el transcurs d'un litigi i davant el jutge competent, aquest pot ser directament executable com si fos una sentència.

A banda de l'activitat pròpiament judicial, s'han de tenir en compte altres figures, com l'arbitratge, la mediació i la conciliació.

Mitjançant l'arbitratge es pretén que professionals amb coneixements adequats, anomenats àrbitres, resolguin fora dels jutjats conflictes d'interessos sobre matèries de lliure disposició conformement al dret (entre les quals es troben les que tracten interessos jurídics de caràcter privat), de manera que dicten l'anomenat laude arbitral, que es pot executar directament d'acord amb les normes de la Llei d'enjudiciament civil (LEC). L'arbitratge i el seu procediment, equivalent a un plet, es regulen en la corresponent Llei 60/2003, de 23 de desembre.

La mediació és una figura mitjançant la qual dues persones amb interessos privats enfrontats se sotmeten a una sèrie de reunions que dirigeix una persona de confiança, que s'anomena el mediador, amb la finalitat d'apropar posicions i concordar els aspectes conflictius per resoldre el problema. Per tant, en la mediació no hi ha un tercer que decideix el conflicte dictant una sentència o un laude, sinó que són les parts que ho fan, amb l'ajuda del media-

dor. La utilitat d'aquesta figura consisteix que les persones són molt menys reticents a complir el que elles mateixes han acordat, fins i tot en els aspectes que no els són favorables, enfront del que decideix un tercer, que sol ser més difícil d'executar. La mediació es potencia cada vegada més en els assumptes de separacions i de divorcis.

La conciliació, molt semblant a la mediació, consisteix també en un acord al qual poden arribar les parts davant un jutge o un organisme oficial, al qual, per llei, s'ha d'acudir abans de plantejar el litigi corresponent. En l'actual Llei d'enjudiciament civil, que ha suprimit el denominat acte de conciliació com a procediment regulat de manera independent, es permet l'acord (o conciliació) en les audiències que fan les parts davant el jutge per depurar diversos aspectes litigiosos o arribar a un acord definitiu.

En la legislació del dret del treball també es preveuen la mediació i la conciliació mitjançant el Servei de Mediació Arbitratge i Conciliació (SMAC), al qual necessàriament cal acudir per intentar un pacte abans d'interposar una demanda judicial, sempre que el litigi no sigui urgent i tingui caràcter individual. Si no s'arriba a aquest acord davant l'SMAC, la part pot presentar una demanda en el jutjat i, en el judici corresponent, el jutge pot intentar també una conciliació o un conveni entre les parts, excepte en temes de seguretat social.

En la legislació de menors, la llei preveu per als casos menys greus la possibilitat que el perjudicat i el menor infractor puguin conciliar-se perquè es repari el dany patrimonial causat al perjudicat, sempre que el menor es disculpi davant la víctima i es comprometi a complir l'activi-

tat educativa que es determini. Una vegada s'ha produït la conciliació o s'hagin complert els compromisos, o quan això no sigui possible per causes alienes a aquest menor, s'arxivarà l'expedient sense que s'hagi decretat cap sanció.

En matèria d'ordre públic, en què actua el dret penal, en principi estan vedats els acords entre les parts, tot i que hi ha una sèrie d'excepcions, dins uns marges limitats. D'aquesta manera, sí es permet que en lesions originades per imprudència, principalment en accidents de circulació, la part perjudicada renunciï a les seves accions, la qual cosa implicarà que s'arxivi del procediment. Aquesta renúncia es produeix quan les parts han arribat a un acord amistós que es negocia de manera privada. També poden obtenir-se pactes en delictes de menys de sis anys de pena, ja que es permet que el fiscal, les acusacions particulars i privades i els acusats negociïn, abans de començar el judici, la participació en els fets, la declaració de responsabilitat i la reducció de les penes que se sol·liciten en els escrits d'acusació, acord que implicarà que no es faci el judici i que es dicti una sentència anomenada de conformitat.

7.2.

ELS JUTJATS I ELS TRIBUNALS

Els gràfics i els comentaris que s'exposen a continuació s'han confeccionat amb les dades que contenen les memòries anuals de l'Excm. Sr. President del Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears, de l'II·Im. Sr. President de l'Audiència Provincial, i dels jutges degans dels partits

judicials, informació que han facilitat els diversos jutjats. A part, cal esmentar l'anàlisi dels butlletins estadístics que elaboren trimestralment els òrgans jurisdiccionals.

7.2.1. EL TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA DE LES ILLES BALEARS

El Tribunal Superior de Justícia de les Illes Balears es divideix en la Sala Civil i Penal, la Sala Contenciosa Administrativa i la Sala Social.

7.2.1.1. La Sala Civil i Penal

Les escasses competències d'aquesta Sala han permès que dos dels membres completin la Sala Social d'aquest Tribunal Superior, que es va constituir amb un sol president i un magistrat més, amb la qual cosa es compleixen les previsions de la Llei de demarcació i planta judicial. En l'actualitat, aquests dos magistrats continuen completant aquesta Sala Social.

D'altra banda, aquesta escassetat de competències va permetre que dos membres corresponents al torn de juristes de reconegut prestigi s'adscribissin a la Sala Contenciosa Administrativa, d'acord amb el que s'estableix en l'apartat 4 de l'article 330 de la Llei orgànica 6/1985, d'1 de juliol, del poder judicial. Actualment segueixen adscrits a aquesta Sala.

Amb les reformes que deriven de la reinstauració del jurat, les sentències i alguns actes, dictats en l'àmbit de l'Audiència Provincial i en primera instància pel magistrat president, són apel·lables davant aquesta Sala i, mentre s'esperen noves

competències, que s'indiquen en la Llei d'enjudiciament civil 11/2000 i en la nova Llei orgànica del poder judicial, s'espera que se'n cobreixi de manera suficient el contingut competencial.

7.2.1.2. Sala Contenciosa Administrativa

Està constituïda per un president i tres magistrats, un d'ells, especialista. La Sala pateix una situació de retards considerables, que es va agreujant a causa que no s'ha atès la sol·licitud, que es formula des de fa anys, de crear una segona sala, ja que és l'única manera d'atendre degudament d'alguna manera tots els assumptes que en són competència, i això a pesar que actualment disposa del reforç dels dos magistrats de la Sala Civil i Penal.

7.2.1.3. Sala Social

Esta constituïda per un president i un magistrat, de manera que, per completar la Sala, s'hi han hagut d'adscriure, sense relleu de funcions, dos magistrats de la Sala Civil i Penal, que han entrat en el repartiment directe de recursos de suplicació, per la qual cosa s'ha sol·licitant i se sol·licita que es creï una tercera plaça.

Funciona al dia, però aquest fet no impedeix observar l'increment constant en el volum de treball, per causa, segurament, de les diverses reformes legislatives que s'han dut a terme en l'àmbit del dret del treball, i també de les fluctuacions econòmiques que s'han experimentat en aquesta comunitat autònoma. (Vegeu el quadre III-90)

7.2.2. L'AUDIÈNCIA PROVINCIAL

En l'ordre jurisdiccional civil (seccions tercera, quarta i cinquena), s'incorporen les dades que els correspon com a tribunal d'apel·lació. Es comença a notar una tendència d'una certa estabilització de la càrrega en les tres seccions. S'ha ingressat un total de dos mil recursos d'apel·lació l'any 2003.

Les marques actuals en el registre d'assumptes han permès mantenir el compromís de seguir avançant en la disminució d'assumptes pendents, adaptant l'esforç resolutori, gràcies al qual s'ha assolit un total de 2.104 apel·lacions l'any 2003.

Amb tot això, ha estat possible assolir una mitjana major de temps de dedicació a cada assumpte resolt (en total, 2.104 apel·lacions aquest any), i alhora s'ha avançat en la recuperació dels assumptes

QUADRE III-90. TRIBUNAL SUPERIOR DE JUSTÍCIA (2002-2003)

Assumptes registrats

Sales	2002	2003
Civil i Penal	14	18
Contenc. Administr.	1.671	2.562
Social	719	920

Font: elaboració pròpia.

pendents: en total, 596 apel·lacions al final d'any.

En l'àmbit penal, cal destacar l'augment en el nombre d'assumpes que registren les dues sales, per causa principalment de l'augment incessant dels recursos d'apel·lació que s'han de resoldre, tot i que aquest augment s'acompanya amb un augment del nombre de resolucions dictades, que ha permès reduir el nombre d'assumpes pendents. (Vegeu el quadre III-91)

7.2.3. EL TRIBUNAL DEL JURAT

Pel que fa al Tribunal del Jurat, durant l'any 2003 s'hi han registrat 14 assumpes, amb la qual cosa la mitjana anual des que existeix aquest Tribunal se situa en els 9,25 assumpes per any.

7.2.4. EL PARTIT JUDICIAL DE PALMA

El Partit Judicial de Palma es reparteix en jutjats de primera instància, jutjats contenciosos administratius, jutjats de menors, jutjats d'instrucció, jutjats penals

de l'1 al 7, el Jutjat Penal núm. 8, el Jutjat de Vigilància Penitenciària, el Jutjat Degà, el Servei Comú i el Registre Civil.

7.2.4.1. Els jutjats de primera instància

Dins els jutjats de primera instància, podem fer una divisió en jutjats ordinaris, jutjats de família i jutjats socials.

7.2.4.1.1. Els jutjats ordinaris

La comparació de les estadístiques d'enguany i dels anys anteriors fa palès un augment incessant del nombre d'assumpes que es registren en la jurisdicció civil de Palma. Aquesta sobrecàrrega s'alleugerirà, en part, per la creació del Jutjat de Primera Instància núm. 18, que va entrar en funcionament el 30 de desembre del 2003; per la creació del Partit Judicial de Calvià, que absorbirà municipis que ara pertanyen a aquest partit judicial, i per l'entrada en funcionament del Jutjat Mercantil, que entenem que s'ha de fer inexcusablement amb la creació d'un nou jutjat i s'ha d'evitar reconvertir algun dels existents. (Vegeu el quadre III-92)

QUADRE III-91. AUDIÈNCIA PROVINCIAL (2002-2003)

	Assumpes registrats		Resolucions dictades	
	2002	2003	2002	2003
Secció 1a	995	1.264	822	1.140
Secció 2a	991	1.224	793	1.008
Secció 3a	912	750	893	824
Secció 4a	787	661	1.002	762
Secció 5a	794	704	834	676

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-92. JUTJATS ORDINARIS (2002-2003)

Assumpes registrats	2002	2003
Concurs de creditors i fallides	36	44
Diligències preliminars	154	161
Divisió d'herències	18	20
Execució d'hipotecaris i hipoteca naval	170	0
Execució de béns pignorats	0	299
Exhorts	1.026	958
Filiació, paternitat, maternitat	21	18
Impugnació de la justícia gratuïta	9	9
Judici canviari	567	671
Jurisdicció voluntària	604	654
Mesures cautelars	33	33
Admonitori	2.976	4.732
Ordinari	2.313	2.582
Altres	28	40
Procediment sobre la capacitat de les persones	208	0
Suspensió de pagaments, quitament i espera	2	5
Títols executius sobre exec. diner.	590	995
Verbal	4.563	3.914
Total d'assumpes	13.318	15.135

Font: elaboració pròpia.

7.2.4.1.2. Els jutjats de família

Cal destacar que els jutjats de família han assumit durant l'any 2003 la competència respecte dels internaments i dels processos sobre la capacitat de les persones.

Com ocorre amb els jutjats civils ordinaris, els de família han augmentat la càrrega competencial, la qual cosa aviat aconsellarà que es creï un quart jutjat d'aquest tipus.

El problema principal que tenen aquests jutjats actualment és la insuficiència d'e-

quips de psicòlegs i d'assistents socials, com s'ha constatat en les memòries anteriors. (Vegeu el quadre III-93)

7.2.4.1.3. Els jutjats socials

Respecte d'aquesta jurisdicció, es manté la mateixa conclusió que es va expressar en la memòria del 2002, en el sentit que la càrrega d'aquests jutjats va quedar normalitzada amb l'entrada en funcionament del Jutjat núm. 4. Tot i això, es passa dels 3.200 assumptes als 2.800, el 2003.

QUADRE III-93. JUTJATS DE FAMÍLIA (2002-2003)

Assumptes registrats	2002	2003
Acolliment	16	42
Adopció	47	50
Divorci consensual	544	595
Divorci contenciós	280	316
Eficàcia civil	15	13
Execució de sentència estrangera	3	6
Exhorts	454	430
Guarda i custòdia, aliments, règim de visites	202	271
Impugnació de l'assistència jurídica gratuïta	27	21
Internaments	0	420
Liquidació del règim econòmic matrimonial	2	11
Mesures provisionalíssimes	541	702
Modificació de mesures	167	180
Altres assumptes	76	62
Privació de la pàtria potestat	3	0
Recursos contra resolucions administratives	24	28
Separació o divorci amb antec. per provisionalíssimes	150	154
Total d'assumptes	2.551	3.301

Font: elaboració pròpia.

7.2.4.2. Els jutjats contenciosos administratius

L'any 2003 es manté la preocupant situació dels jutjats contenciosos administratius, que s'ha descrit en les memòries dels anys anteriors, situació motivada principalment per la classe i per la complexitat dels assumptes entrants. Aquest problema només es pot resoldre incrementant el nombre de jutges i, per tant, ha persistit el 2003, perquè no s'ha fet operatiu el reforç que s'ha sol·licitant des del 2002.

No obstant això, durant el primer trimestre del 2004, s'ha aprovat, finalment, un reforç de dos jutges, un de substitut i un altre en comissió de serveis, els quals ja han començat a exercir les funcions de suport.

El reforç esmentat ha de contribuir que durant l'any 2004 es millori la situació de saturació que pateixen els dos jutges titulars, tot i que no es pot oblidar que la reforma que la Llei orgànica del poder judicial ha introduït en la Llei de la jurisdicció contenciosa administrativa provo-

carà un increment sensible en l'entrada d'assumptes, per la qual cosa probablement serà necessari mantenir el reforç fins que s'augmenti adequadament el nombre de places de jutges titulars mitjançant la creació d'altres jutjats, o mitjançant una altra fórmula.

7.2.4.3. Els jutjats de menors

Pel que fa als menors entre els 18 i els 20 anys, no hi ha cap assumpte registrat l'any 2003. Això és deu que durant l'any 2002 es varen jutjar persones que ja havien complert la majoria d'edat, però que cometeren els delictes abans de complir els 18 anys.

Cal destacar, a més, que s'han mantingut diverses reunions de coordinació entre els magistrats, la Fiscalia i els responsables de les institucions de la comunitat autònoma amb competència en aquesta matèria, de les quals deriva una millor coordinació entre tots els òrgans i una millora de les infraestructures.

7.2.4.4. Els jutjats d'instrucció

Com ja s'ha dit abans, és significatiu que ha entrat en funcionament la Llei de judicis ràpids. Igualment, cal esmentar que s'ha dotat el Jutjat de Guàrdia d'unes dependències àmplies i funcionals, que es varen inaugurar el primer semestre del 2003.

Per als judicis ràpids de delictes, es disposa d'un jutge adjunt que duu a terme la seva tasca en el Jutjat de Guàrdia de Palma, de dilluns a divendres, la qual cosa ha significat, evidentment, un

alleugeriment per al magistrat titular amb relació a la càrrega competencial de la guàrdia.

7.2.4.5. Els jutjats penals, de l'1 al 7

El nombre d'assumptes que s'han registrat en els jutjats penals s'ha incrementat lleugerament (5.545 assumptes l'any 2003; 5.073 assumptes l'any 2002), a pesar que les sentències de conformitat que poden dictar els jutges d'instrucció en un procediment de judici ràpid feien preveure que el 2003 es produiria una disminució en el volum d'entrada d'assumptes.

7.2.4.6. El Jutjat Penal núm. 8

L'augment significatiu en el nombre d'expedients incoats per aquest Jutjat i la complexitat que comporta tota l'execució d'una sentència penal (privació de llibertat, multes, retirades de carnet de conduir o altres llicències, indemnitzacions civils, etc.), aconsellen que aviat es creï un nou jutjat d'execucions penals, per evitar que l'existent acabi entri en una situació de crisi.

7.2.4.7. El Jutjat de Vigilància Penitenciària

A l'edifici de la via d'Alemanya, on s'ubica la jurisdicció penal, el sistema Libra permet que es reparteixin informàticament i que se centralitzin les diverses consultes que formulen els ciutadans, i que es resol·len a través de la interconnexió esmentada. El nombre d'assumptes en aquest cas ha minvat, en passar dels quasi 5.500 assumptes, el 2002, als 4.825 del 2003.

7.2.4.8. El Jutjat Degà

Cal destacar que s'ha instal·lat, a les oficines del Jutjat Degà, tant a l'edifici de sa Gerreria com al de la via d'Alemanya, el sistema informàtic Libra, mitjançant el qual aquest Jutjat està connectat informàticament amb la resta de jutjats de cada edifici.

Aquest fet ha permès que s'hagi creat, al Deganat de Sa Gerreria, un servei comú de recepció d'escrits i de demandes de la jurisdicció civil, contenciosa administrativa i social, i de registre de les dades que contenen, que, posteriorment, es reparteixen informàticament i se'n trameten els expedients al jutjat competent.

7.2.4.9. El Servei Comú

Durant l'any 2003 s'ha dotat aquesta oficina d'aparells d'informàtica, tot i que encara no té un bon sistema operatiu, atès que el personal auxiliar ha de tornar a registrar les mateixes dades que anteriorment varen ser registrades per funcionaris de l'oficina del Jutjat Degà, en registrar les demandes. A més, no es disposa d'una comunicació informàtica directa entre els jutjats i el Servei Comú, la qual cosa és imprescindible.

7.2.4.10. El Registre Civil

És significatiu l'increment de més del 30% en el nombre de certificacions i d'expedients.

7.2.5. EL PARTIT JUDICIAL D'INCA

En el Partit Judicial d'Inca pràcticament s'ha registrat la mateixa quantitat d'as-

sumptes que l'any anterior, en la jurisdicció civil: 3.487 assumptes, enfront dels 3.403 de l'any 2002. Pel que fa a la jurisdicció penal, el nombre d'assumpes registrats ha incrementat lleugerament: de 16.081 assumptes, l'any 2002, a 17.773, l'any 2003. D'altra banda, s'hi han fet 213 judicis ràpids, i s'han tramès 257 procediments abreuats al Jutjat Penal de Palma. Finalment, el nombre de resolucions que s'han dictat en aquest Partit Judicial, tant en la jurisdicció civil com en la jurisdicció penal, ha incrementat lleugerament respecte de l'any passat (1.592, en l'ordinària, 1.251, el 2002; 376, en la de família, 364, l'any 2002, i 1.182, en la penal, 926, l'any 2002).

7.2.6. EL PARTIT JUDICIAL DE MANACOR

En aquest Partit Judicial hi ha hagut un lleuger increment de la quantitat d'assumpes que s'han registrat, per comparació a l'any anterior, en la jurisdicció civil: 3.794 assumptes, enfront dels 3.104 de l'any 2002. Pel que fa a la jurisdicció penal, el nombre d'assumpes registrats pràcticament no ha variat des de l'any 2002: de 22.221 assumptes, l'any 2002, a 22.480, l'any 2003. D'altra banda, hi han tingut lloc 168 judicis ràpids, i s'han tramès 319 procediments abreuats al Jutjat Penal de Palma. Finalment, el nombre de resolucions dictades en aquest Partit Judicial ha incrementat lleugerament respecte de l'any passat pel que fa a la jurisdicció civil: 1.589, en l'ordinària (1.154 el 2002), 382, en la de família (312 l'any 2002). I ha disminuït pel que fa a la jurisdicció penal: 1.157 resolucions (1.261 l'any 2002).

7.2.7. EL PARTIT JUDICIAL D'EIVISSA

En el Partit Judicial d'Eivissa hi ha hagut pràcticament la mateixa quantitat d'assumpes registrats que l'any anterior, en la jurisdicció civil: 4.179 assumpes, enfront dels 4.179 de l'any 2002. Pel que fa a la jurisdicció penal, el nombre d'assumpes registrats ha disminuït lleugerament: de 28.942 assumpes, l'any 2002, a 27.774, l'any 2003. Els jutjats penals han incrementat sensiblement els assumpes registrats (757, l'any 2002; 842, el 2003), i els jutjats socials n'han experimentat una lleugera disminució (1.082, l'any 2002; 863, l'any 2003). Pel que fa a les resolucions dictades, han disminuït pel que fa a la jurisdicció civil ordinària (2.623, l'any 2002; 1.433, l'any 2003), han augmentat sensiblement en la jurisdicció civil de família (294, l'any 2002; 335, l'any 2003) i en la jurisdicció penal (413, l'any 2002; 312, l'any 2003).

7.2.8. EL PARTIT JUDICIAL DE MAÓ

En el Partit Judicial de Maó hi ha hagut un sensible increment en la quantitat d'assumpes registrats, respecte de l'any anterior, en la jurisdicció civil: dels 1.448 de l'any 2002 es passa als 1.614 assumpes de l'any 2003. Pel que fa a la jurisdicció penal, el nombre d'assumpes registrats és pràcticament el mateix que l'any anterior: 7.447, l'any 2003, enfront dels 7.303 de l'any 2002. D'altra banda, hi han tingut lloc 10 judicis ràpids, i s'han tramès 231 procediments abreujats al Jutjat Penal de Palma. Finalment, el nombre de resolucions que s'han dictat en aquest Partit Judicial, tant en la jurisdicció civil com en la jurisdicció penal, ha incrementat lleugerament respecte de l'any passat (1.592,

en l'ordinària, 1.251, el 2002; 376, en la de família, 364, l'any 2002, i 1.182, en la penal, 926, l'any 2002).

7.2.9. EL PARTIT JUDICIAL DE CIUTADELLA

En aquest Partit Judicial hi ha hagut un sensible increment en la quantitat d'assumpes registrats en relació amb l'any anterior, en la jurisdicció civil (dels 826 de l'any 2002 als 872 assumpes de l'any 2003), en la jurisdicció penal (de 5.939 a 6.290). En la jurisdicció social s'han registrat 273 assumpes. D'altra banda, s'hi ha fet 54 judicis ràpids, i s'han tramès 5 procediments abreujats al Jutjat Penal de Palma.

7.3.

LA FISCALIA

Aquest apartat es divideix en els subapartats següents: l'àmbit penal, la vigilància penitenciària, la jurisdicció de menors, la Comissió d'Assistència Jurídica Gratuïta, la plantilla i l'activitat de la Fiscalia.

7.3.1. L'ÀMBIT PENAL

Les xifres que es presenten no es refereixen a delictes comesos, sinó només a delictes denunciats durant l'any 2003, de manera que una gran part d'aquests presumptes delictes poden desaparèixer al llarg de la corresponent tramitació del procediment judicial, tant perquè s'arxivin en el jutjat instructor com perquè els jutjats que jutgen el fet en dictin una absolució posterior.

Finalment, hem d'indicar que ens referim a una part de l'activitat delictiva denunciada a les Illes Balears, la que es refereix als delictes comesos d'una manera més habitual o que tenen una incidència o una gravetat social majors.

7.3.1.1. Els delictes contra la vida

Cal destacar el descens del nombre de delictes d'homicidi, de manera que canvia la tendència de l'any anterior, que induïa a pensar en un augment progressiu de la violència en la societat. Es passa de 53 homicidis, el 2002, a 29, el 2003. (Vegeu el quadre III-94)

7.3.1.2. Els delictes de lesions

Cal destacar el rellevant descens de les lesions qualificades, entenent que aquests tipus de delictes (com el d'homicidi o l'assassinat) són delictes més incidentals - encara que siguin greus- que els delictes que cometen els delinqüents habituals (robatoris, furts, etc.), i amb més raó tenint en compte que sortosament a les Balears las bandes criminals de tipus mafiós que fins avui s'han detectat no arriben en la seva activitat criminal a realitzar accions homicides.

L'especial increment de les lesions que deriven del maltractament familiar, increment que s'ha detectat els anys anteriors, s'ha d'interpretar des de distintes claus. D'aquesta manera:

- Les modificacions legislatives que s'han produït en aquest tema, particularment la Llei orgànica 11/2003, de 29 de setembre, tipifica com a delictes fets i conductes que fins aquesta data es configuraven com a simples faltes o, simplement, eren impunes.
- En la mateixa línia, s'incorporen a l'àmbit penal mesures d'índole civil encaminades a protegir i a emparar les víctimes, particularment l'anomenada Ordre de protecció, d'acord amb les quals el mateix jutge de guàrdia, immediatament després de rebre la denúncia, ha d'adoptar mesures com assignar a la dona el domicili conjugal, atribuir-li la custòdia dels fills, assignar-li una pensió alimentària, i, a més, com ja existia, acordar mesures cautelars de naturalesa penal, com l'ordre d'allunyament de l'agressor o l'especial protecció de la víctima.
- L'especial sensibilitat mediàtica, social i, a més, governamental, en una de

QUADRE III-94. DELICTES CONTRA LA VIDA (2001-2003)

	2001	2002	2003
Homicidi	23	53	29
Assassinat	9	5	6
Homicidi imprudent	2	8	7
Auxili i inducció al suïcidi	2	3	4

Font: elaboració pròpia.

les matèries davant les quals la societat és avui més sensible, no ha suposat més que una dotació major de mitjans materials -en qualsevol cas, encara molt insuficients-, i una especial sensibilitat dels que d'alguna manera tenen incidència professional sobre aquests temes.

Amb relació a tot l'exposat, actualment les víctimes d'aquests delictes denuncien aquests fets més que abans; per distintes raons de tipus social i cultural, abans no es denunciaven i quedaven, així, en una absoluta obscuritat i, per tant, en la impunitat.

En qualsevol cas s'ha de destacar un fet especialment preocupant, com és que prop del 50% de les denúncies que s'han presentat per aquest tipus de delicte són posteriorment retirades. Estudar en profunditat per què es produeixen aquestes renúncies dies després de la denúncia és un dels grans reptes que tenim per davant. Des del temor davant possibles represàlies fins a la possibilitat que existeixin síndromes que s'han de superar, hi ha una àmplia gamma de possibilitats que s'han d'estudiar en profunditat per poder seguir treballant adequadament per superar esta gravíssima lacra social.

Finalment, pel que fa a les lesions imprudents, s'inclouen en aquest apartat tant

les que deriven d'accidents de trànsit (la majoria), com les que es produeixen en l'àmbit laboral, o les que sorgeixen per la mala actuació professional (lesions mèdiques i similars). (Vegeu el quadre III-95)

7.3.1.3. Els delictes contra la llibertat

Els índexs es mantenen respecte de l'any anterior, amb l'excepció de les denúncies per amenaces condicionals, les quals han disminuït de forma important. (Vegeu el quadre III-96)

7.3.1.4. Els delictes contra la llibertat sexual

De nou, ens trobam amb un descens substancial d'aquests delictes, particularment en els delictes d'especial gravetat (les antigament anomenades violacions). Només es detecta un increment notable dels delictes d'assetjament sexual, fet que molt probablement deriva de les mateixes raons per les quals es produeix l'increment de les denúncies per maltractaments familiars, és a dir, un augment mediàtic i social del suport a aquest tipus de víctimes, que abans sofrien en silenci aquest tipus d'accions i que ara, per motiu d'aquest suport, s'atreveixen a denunciar aquests fets. (Vegeu el quadre III-97)

QUADRE III-95. DELICTES DE LESIONS (2001-2003)

	2001	2002	2003
Lesions genèriques	24.131	18.264	18.108
Lesions qualificades	173	111	18
Maltractament familiar	575	273	958
Lesions imprudents	2.233	1.915	2.385

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-96. DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT (2001-2003)

	2001	2002	2003
Amenaces no condicionals	1.219	1.134	1.135
Amenaces condicionals	187	176	53
Coaccions	927	676	638

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-97. DELICTES CONTRA LA LLIBERTAT SEXUAL (2002-2003)

	2002	2003
Agressió sexual	227	164
Agressió sexual amb accés carnal	25	35
Abús sexual	99	84
Abús sexual amb accés carnal	5	4
Abús sexual amb engany	0	0
Assetjament sexual	10	21
Prostitució	12	14
Exhibicionisme	24	13

Font: elaboració pròpia.

7.3.1.5. L'omissió del deure de socors

Continua la tendència en la disminució del nombre de casos que es denuncien en relació amb aquest delicte, que passen d'onze a sis.

7.3.1.6. La violació de domicili

També ens trobam amb una lleugera disminució del nombre de casos denunciats, que passa de 42 a 29.

7.3.1.7. Els delictes contra l'honor

Hi ha una disminució tant en el nombre de denúncies per calúmnies, com per injúries, que passen de 40 a 19 i de 82 a 65, respectivament.

7.3.1.8. Els delictes contra les relacions familiars

S'ha incrementat el cas d'abandó d'infants, mentre que s'han reduït sensiblement els casos d'abandó de la família i els impagaments de les pensions. (Vegeu el quadre III-98)

7.3.1.9. Els delictes contra el patrimoni i contra l'ordre socioeconòmic

Destaca, aquest any, un descens en el nombre dels delictes que solen incloure's entre els que configuren l'anomenada inseguretat ciutadana, especialment els furtis i robatoris amb força i, en menor manera, els robatoris de cotxes i en els

QUADRE III-98. DELICTES CONTRA LES RELACIONS FAMILIARS (2002-2003)		
	2002	2003
Abandonament de família	261	201
Impagament de pensions	197	184
Abandonament d'infants	9	12

Font: elaboració pròpia.

robatoris amb violència, tot i que també en aquests casos es produeix un descens.

En canvi, es produeix un increment dels anomenats delictes de «guant blanc», com, per exemple, les estafes, las fallides i les suspensions de pagaments fraudulentes, o el blanqueig de doblers (relacionat molt freqüentment amb el tràfic de drogues).

Mereixen una consideració independent els delictes contra la propietat intel·lectual i industrial, delictes que, tot i incloure's en aquest capítol estadístic, tenen una naturalesa molt diferent als esmentats abans. En particular, l'increment d'aquest tipus de delictes s'ha de posar en connexió amb les àmplies mesures de repressió que s'han dut a terme aquest any contra els anomenats «manteros». (Vegeu el quadre III-99)

QUADRE III-99. DELICTES CONTRA EL PATRIMONI I L'ORDRE SOCIOECONÒMIC (2002-2003)		
	2002	2003
Furt	35.541	32.975
Robatori amb forçament	26.221	24.757
Robatori amb forçament en casa habitada o en local obert al públic	1.452	575
Robatori amb violència o intimidació	1.278	1.120
Extorsió	5	8
Robatori i furt d'ús de vehicles	2.952	2.582
Usurpació	157	128
Estafa	1.021	1.121
Apropiació indeguda	908	738
Defraudació del fluid elèctric i anàlegs	15	27
Aixec de béns	31	31
Fallida, concurs i suspensió de pagaments	1	6
Alteració del preu de concursos i subhastes públics	0	6
Danys	5.012	5.306

Continua

QUADRE III-99. DELICTES CONTRA EL PATRIMONI I L'ORDRE SOCIOECONÒMIC (2002-2003)

	2002	2003
Danys imprudents	17	15
Contra la propietat intel·lectual	83	159
Contra la propietat industrial	44	278
Contra el mercat i els consumidors	1	0
Sostracció de cosa pròpia a la utilitat social	19	2
Delictes solitaris	4	9
Receptació	49	41
Blanqueig de capitals	1	5

Font: elaboració pròpia.

7.3.1.10. Els delictes contra la hisenda pública i la seguretat social

El frau tributari es manté en un nivell semblant al 2002, en passar de dos a tres casos per al 2003.

7.3.1.11. Els delictes contra els drets dels treballadors

Com ja es va indicar anteriorment, queden fora d'aquest apartat estadístic les lesions i les morts produïdes com a conseqüència d'imprudència, atès que ja s'inclouen en el corresponent apartat d'homicidis i lesions imprudents.

Cal indicar que el delicte de tràfic de mà d'obra és, com alguns altres, un punt negre, és a dir, es constata que es produeix aquest tipus de delicte a las Illes, però no és denunciats, ja que les víctimes d'aquests delictes principalment són emigrants il·legals que renuncien a denunciar aquests fets per evitar «ser descoberts» i, en conseqüència, repatriats al país d'origen. (Vegeu el quadre III-100)

7.3.1.12. Els delictes contra l'ordenació del territori

La Fiscalia de les Balears té designat un fiscal coordinador en matèria específica de medi ambient (al marge, doncs, dels delictes contra l'ordenació del territori) des de l'any 2001, que manté una estreta relació amb totes les institucions directament relacionades amb la protecció d'un bé que cada vegada està més necessitat de protecció de tot tipus. La consolidació de la seva actuació es demostra amb l'increment en la investigació d'aquest tipus de delictes. (Vegeu el quadre III-101)

7.3.1.13. Els delictes contra la seguretat col·lectiva

Encara que, com hem assenyalat en anteriors ocasions, l'apartat estadístic inclou delictes de naturalesa tan diferent com la conducció sota els efectes de l'alcohol i el de tràfic de drogues, sí paga la pena destacar que també, en aquesta matèria de tràfic de drogues, l'índex delictiu sembla que s'ha estabilitzat, amb una tendència a

QUADRE III-100. DELICTES CONTRA ELS DRETS DELS TREBALLADORS (2002-2003)

	2002	2003
Contra els drets laborals o de la seguretat social	253	359
Contra la seguretat i la higiene en el lloc de treball	27	7
Tràfic de mà d'obra	0	0

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-101. DELICTES CONTRA L'ORDENACIÓ DEL TERRITORI (2002-2003)

	2002	2003
Contra la ordenació del territori	12	28
Contra el patrimoni històric	9	8
Contra el medi ambient	4	6
Contra el medi ambient per imprudència	4	2

Font: elaboració pròpia.

la disminució, com va succeir l'any passat, amb referència a les drogues més «tradicionals», la cocaïna i l'heroïna. Entre els delictes de les anomenades «drogues dures» (que afecten greument la salut, segons la terminologia legal), convé repetir el que es va indicar l'any passat respecte que es mantenen els actes de venda de les anomenades drogues de disseny, generalment MDMA o «èxtasi», actes de venda que duen a terme persones particularment joves, amb una edat mitjana entre els 16 i els 19 anys, i que fan aquestes vendes com a mitjà d'autosubministrament. La gravetat de la pena mínima imposable a aquestes persones, un mínim de tres anys de presó, fa créixer encara més un problema que té una dimensió més sociofamiliar que judicial o penal. Al contrari, cal destacar l'augment que es percep en els delictes del tràfic de «drogues blanques» (drogues que no causen

danys greus a la salut, segons la definició del Codi penal), és a dir, la tornada al mercat il·legal de substàncies com la marihuana i, fonamentalment, l'haixix.

També cal indicar el descens en el nombre de delictes de conducció sota la influència del alcohol, a pesar de la gravetat social amb què segueix incidint aquest delicte. No s'ha d'oblidar en aquest punt el que s'ha indicat anteriorment, és a dir, l'existència d'aquest delicte estadísticament «camuflat» en altres apartats, particularment en l'apartat de lesions o homicidis imprudents. (Vegeu el quadre III-102)

7.3.1.14. Les falsificacions

Tot i que ha minvat el nombre de falsificacions, continua destacant la denúncia de falsedat de documents públics, molt per sobre de la resta. (Vegeu el quadre III-103)

QUADRE III-102. DELICTES CONTRA LA SEGURETAT COL·LECTIVA (2002-2003)

	2002	2003
Incendis amb perill per a la vida	9	5
Incendis forestals	4	15
Tràfic de drogues que causen danys greus a la salut	362	199
Tràfic de drogues que no causen danys greus a la salut	64	88
Tràfic de drogues qualificat	7	2
Conducció alcohòlica	2.189	1.522
Negativa a la realització de la prova d'alcoholèmia	13	10
Conducció temerària	155	37

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-103. FALSIFICACIONS (2002-2003)

	2002	2003
De moneda	40	42
De documents públics	256	226
De documents mercantils	54	46
De documents privats	12	16
Usurpació d'estat civil	4	4
Intrusisme	6	2

Font: elaboració pròpia.

7.3.1.15. Els delictes contra l'Administració pública

En aquest tipus de delictes, cal destacar l'increment de delictes per tràfic d'influències, mentre que també cal esmentar que han disminuït la resta dels delictes, sobretot en l'abús en l'exercici de les funcions pròpies. (Vegeu el quadre III-104)

7.3.1.16. Els delictes contra l'Administració de Justícia

Cal destacar que el 95% d'aquests delictes són incompliments de la pena de pri-

vació del carnet de conduir i de mesures cautelars adoptades (bàsicament, incompliments d'ordres d'allunyament que s'han imposat als agressors en els delictes de violència domèstica), i només es deixa un màxim del 5% per a l'incompliment de la condemna que s'ha imposat als presos, incompliment que es produeix no mitjançant la fugida de la presó, sinó mitjançant el sistema de no reingressar-hi després de gaudir d'un permís penitenciari. En general, ha augmentat el nombre de denúncies per aquest tipus de delictes. (Vegeu el quadre III-105)

QUADRE III-104. DELICTES CONTRA L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA (2002-2003)

	2002	2003
Prevaricació administrativa	7	4
Desobediència de funcionari	17	16
Suborn de funcionari	5	2
Tràfic d'influències	0	5
Malversació	5	2
Negociacions prohibides	0	1
Abusos en l'exercici de la funció pròpia	7	1

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-105. DELICTES CONTRA L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA (2002-2003)

	2002	2003
Prevaricació judicial	0	2
Realització arbitrària del propi dret	5	3
Acusació i denúncia falsa	9	7
Simulació de delictes	5	2
Fals testimoni	8	8
Obstrucció a la justícia per incompareixença	4	10
Coaccions a testimonis, a pèrits...	2	6
Trencament de condemna	144	181

Font: elaboració pròpia.

7.3.1.17. Els delictes contra l'ordre públic

Una altra vegada convé destacar el descens en tots els apartats que comprenen aquest tipus de delictes, com també el fet que la major incidència d'aquests delictes se segueix produint en els mesos d'estiu i a les zones turístiques amb una afluència de visitants major, tant a s'Arenal com al municipi de Calvià, amb Magaluf al capdavant. (Vegeu el quadre III-106)

7.3.2. Els anomenats judicis ràpids

Sense dubte, la gran novetat legislativa que s'ha produït en l'àmbit penal l'any 2003 ha estat l'anomenada Llei de judicis ràpids, Llei 38/2002, de 24 de octubre, per la qual es reforma la Llei d'enjudiciament criminal, i que permet que es facin de manera immediata, fins i tot a vegades al mateix jutjat de guàrdia, el judici i que es dicti la sentència contra delictes flagrants als quals corresponen penes de presó de fins a tres anys.

QUADRE III-106. DELICTES CONTRA L'ORDRE PÚBLIC (2002-2003)

	2002	2003
Atemptat	113	58
Resistència	150	67
Desobediència	350	313
Desordres públics	13	11
Tinença d'armes	9	5

Font: elaboració pròpia.

Es recullen en el quadre següent les estadístiques que comprenen de l'1 de maig al 31 de desembre del 2003, atès que l'entrada en vigor de la Llei es va produir el 28 d'abril del 2003. (Vegeu el quadre III-107)

7.3.3. LA VIGILÀNCIA PENITENCIÀRIA

En relació amb les llibertats condicionals (compliment de la darrera part de la condemna en llibertat amb subjecció a vigilància i a controls) crida l'atenció, a pesar de l'augment (10% anual) del nombre d'interns a la presó de Palma, el descens en el nombre de les atorgades l'any 2003: 113, enfront de les 177 del 2001 i les 220 del 2002. Només la instauració de criteris repressius en aquesta matèria penitenciària sembla justificar aquesta dada. (Vegeu el quadre III-108)

Igualment, i fora de l'estadística, cal esmentar la preocupant situació en què es troben els penats qualificats en tercer grau (compliments de la darrera part de la condemna treballant de dia en règim de llibertat, però amb l'obligació de pernотar a la presó). En el «nou» Centre Penitenciari «s'oblidaren» de crear un mòdul per a aquest tipus d'interns, als quals, per un criteri lògic, s'intenta allunyar de la resta dels presos. Davant aquesta situació, es va utilitzar l'«antiga» presó de Palma perquè hi pernoctassin aquest tipus de penats. El fet que el delegat del Govern hagi anunciat que aquest edifici s'utilitzarà com a centre d'immigració per ingressar-hi els emigrants il·legals pendents de repatriació fa sorgir immediatament la pregunta d'on s'allotjaran aquest tipus de penats en tercer grau.

QUADRE III-107. JUDICIS RÀPIDS

Incoacions	2.147
Qualificacions	1.191
Arxivaments	432
Conformitats	867
Canvis de procediment	524

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-108. VIGILÀNCIA PENITENCIÀRIA (2002-2003)

	2002	2003
Permisos de sortida	1.940	2.241
Redempció de penes pel treball	244	208
Recursos de sancions	813	378
Expedients de visites	433	320
Llibertat condicional	220	113
Refosa de condemnes	145	152
Diligències indeterminades	1.105	152
Visites a establiments penitenciaris (s'hi inclou el Centre Penitenciari d'Eivissa)	67	69

Font: elaboració pròpia.

7.3.4. LA JURISDICCIO DE MENORS

Cal destacar el doble canvi que ha incidit de manera fonamental en aquesta jurisdicció: en primer lloc, l'augment de la minoria d'edat penal dels 16 als 18 anys i, en segon lloc, l'atribució de la investigació i de la instrucció dels fets al Ministeri Fiscal.

7.3.4.1. Les diligències preliminars

En el cas de les diligències iniciades, s'ha d'assenyalar un lleuger augment respecte de l'any 2002 (2.938, l'any 2002, i 3.189, per a l'any 2003), que afecta l'índex de diligències arxivades (910, el 2002, i 1.663, el 2003), i, en canvi, no afecta les desistides, que han disminuït el 2003, en passar de 409 a 385.

7.3.4.2. El nombre de menors als quals s'ha aplicat aquesta jurisdicció

Hi ha un augment en el nombre total de delictes (2.414, l'any 2002; 3.108, l'any 2003). Cal dir que aquest augment s'ha donat en els tres grups d'edat, si bé l'aug-

ment més significatiu i preocupant s'ha donat entre els menors de 16 i 17 anys, els quals han passat de 990 a 1.703.

D'altra banda, és possible que en aquest nombre total hi hagi la possibilitat que qualche menor «repeteixi» a l'efecte estadístic, és a dir, que s'hagi aplicat al mateix menor dues ocasions o més aquesta Llei, com a conseqüència d'haver realitzat diferents fets, en dates distintes.

7.3.4.3. Els delictes jutjats en aquesta jurisdicció

A diferència del que passava el 2002, aquest any 2003 es pot parlar d'un augment generalitzat del nombre de delictes i d'un descens lleuger del nombre de faltes. (Vegeu el quadre III-109)

7.3.4.4. Les mesures imposades als menors condemnats

Aquest conjunt de mesures s'ha incrementat l'any 2003. (Vegeu el quadre III-110)

QUADRE III-109. DELICTES JUTJATS EN LA JURISDICCIO DE MENORS (2002-2003)

	2002	2003
Danys	167	201
Furts	269	258
Robatoris amb forçament	332	366
Robatoris o furts de vehicles	290	879
Robatoris amb violència o intimidació	283	228
Contra la seguretat del trànsit	10	14
Contra la salut pública (drogues)	34	22
Contra la llibertat sexual	35	54
Lesions	256	346
Contra la vida	1	2
Faltes contra la propietat	164	187
Faltes contra les persones	236	201

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-110. MESURES IMPOSADES ALS MENORS CONDEMNATS (2002-2003)

Internaments	2002	2003
Tancats	4	3
Semioberts	75	97
Oberts	13	3
Terapèutics	110	6
De cap de setmana	8	20
Llibertat vigilada	390	405
Prestacions en benefici de la comunitat	125	238
Amonestacions	13	4
Altres	95	214

Font: elaboració pròpia.

7.3.5. LA COMISSIÓ D'ASSISTÈNCIA JURÍDICA GRATUÏTA

En aquest sentit, per a l'any 2003 les xifres fan referència a les illes de Mallorca i Menorca. També s'ha de tenir en compte que en l'ordre social la designació d'advocat i de procurador és automàtica.

Pel que fa a la diferència d'expedients entre el total general i el total especificat per ordres jurisdiccionals, deriva que la primera xifra es refereix a les sol·licituds que s'han fet l'any 2002, mentre que la segona xifra es refereix a les resolucions efectivament i formalment dictades l'any 2003 però que poden referir-se a sol·lici-

tuds efectuades l'any 2002. Igualment, cal assenyalar la dada que, per problemes greus de manca de funcionaris assignats a aquestes comissions, hi ha una quantitat important de resolucions materialment adoptades que estan pendents d'elabora-

ció formal i de notificació posterior. (Vegeu els quadres III-111 i III-112)

Pel que fa a les Pitiüses, podem dir que el 2003 s'han donat un total de 343 sol·licituds.

QUADRE III-111. COMISSIÓ D'ASSISTÈNCIA JURÍDICA GRATUÏTA A L'ILLA DE MALLORCA (2002-2003)

		2002	2003
Nombre total de sol·licituds		8.497	10.512
Ordre penal	Estimades	6.296	4.073
	Desestimades	594	508
Ordre civil	Estimades	1.507	1.287
	Desestimades	266	171
Ordre contenciós administratiu	Estimades	82	54
	Desestimades	0	3
Ordre social			
Ordre militar	Estimades	10	6
	Desestimades	1	1
Totals	Estimades	7.901	7.295
	Desestimades	864	683

Font: elaboració pròpia.

QUADRE III-112. COMISSIÓ D'ASSISTÈNCIA JURÍDICA GRATUÏTA A L'ILLA DE MENORCA (2003)

		2003
Total de sol·licituds		814
Ordre penal	Estimades	519
	Desestimades	7
Ordre civil	Estimades	192
	Desestimades	12
Ordre social		
Ordre contenciós administratiu		0
Ordre militar		0
Totals	Estimades	718
	Desestimades	19

Font: elaboració pròpia..

7.3.6. ELS RECURSOS HUMANS

La plantilla de la Fiscalia està formada per 42 fiscals, distribuïts de la manera que s'explica a continuació. (Vegeu el quadre III-113)

- 1 fiscal en cap,
- 1 tinent fiscal,
- 28 fiscals a Palma,
- 3 fiscals a Manacor,
- 6 fiscals a Eivissa,
- 3 fiscals a Menorca, amb seu a Maó,
- 3 fiscals substituïts de suport.

7.3.7. L'ACTIVITAT DE LA FISCALIA

Cal esmentar que en l'apartat de dictàmens civils s'inclouen les matèries tant referides a família (els divorcis, les separacions) com a incapacitats i malalts mentals, i els civils en sentit estricte (la competència, els drets a l'honor i a la intimitat, les suspensions de pagaments, etc.).

El quadre no recull l'apartat de jurisdicció de menors, ja que amb l'entrada en vigor de la Llei penal del menor sembla elemental establir una apartat estadístic específic per aquesta activitat. També cal dir que en l'apartat de vigilància penitenciària s'in-

QUADRE III-113. PLANTILLA ORGÀNICA DE L'ADMINISTRACIÓ DE JUSTÍCIA DE LES ILLES BALEARS

	Funcionaris de carrera			
	TOTAL	Mallorca	Menorca	Pitiüses
Fiscal en Cap	1	1	0	0
Tinent fiscal	1	1	0	0
Fiscals a a les Illes	43	34	3	6
President del TSJ	1	1	0	0
Magistrats del TSJ	10	10	0	0
Magistrats de l'Audiència Provincial	18	18	0	0
Magistrats-jutges	62	48	4	10
Jutges	12	10	2	0
Secretaris 1a	1	1	0	0
Secretaris 2a i 3a	80	64	6	10
Metges forenses de dedicació exclusiva	15	10	2	3
Secretaris de jutjats pau a extingir	1	1	0	0
Oficials	278	225	17	36
Auxiliars	430	343	29	58
Agents	194	150	15	29
TOTAL	1.147	917	78	152

Font: elaboració pròpia.

clou tant el Centre Penitenciari de Palma com el d'Eivissa. I amb relació a les visites a establiments psiquiàtrics, s'inclouen l'Hospital Psiquiàtric de Palma i les unitats de psiquiatria de Son Dureta i Son Llätzer. (Vegeu el quadre III-114)

7.4.

L'ARBITRATGE

Aquest apartat d'arbitratge l'hem desglossat en tres parts: l'arbitratge dut a terme en la Direcció General de Consum, en la Direcció General de Transports i en la Cambra de Comerç.

7.4.1. LA DIRECCIÓ GENERAL DE CONSUM

7.4.1.1. El marc jurídic de l'arbitratge de consum

L'arbitratge de consum és una institució que troba la regulació jurídica en diversos textos normatius.

- Constitució espanyola. L'article 51.1 estableix: «Els poders públics han de garantir la defensa dels consumidors i usuaris, i n'han de protegir, mitjançant procediments eficaços, la salut i els legítims interessos econòmics.»

QUADRE III-114. ACTIVITAT DE LA FISCALIA (2002-2003)

	2002	2003
Dictàmens penals	107.358	110.947
Dictàmens en executòries	57.231	57.822
Dictàmens en judicis de faltes	24.792	24.943
Dictàmens en civil	12.342	14.513
Dictàmens en contenciós	433	213
Dictàmens laborals	51	37
Assistència en judicis ordinaris	4.037	2.944
Assistència en judicis de faltes	13.281	13.524
Assistència en apel·lacions civils	110	109
Jurisdicció de menors		
Vigilància penitenciària: dictàmens	5.584	5.659
visites	67	69
Visites a establiments psiquiàtrics	52	52
Registre civil	8.221	7.843
Assumptes governatius	105	54

Font: elaboració pròpia.

- Llei 26/1984, de 19 de juliol, general per a la defensa dels consumidors i usuaris. L'article 31 defineix el Sistema Arbitral de Consum i n'encomana la implantació al Govern de la nació, en els termes següents:
 1. Amb l'audiència prèvia dels sectors interessats i de les associacions de consumidors i usuaris, el Govern establirà un sistema arbitral que, sense formalitats especials, atingui i resolgui amb caràcter vinculant i executiu per a ambdues parts les queixes o les reclamacions dels consumidors o usuaris, sempre que no es presenti intoxicació, lesió o mort, i que no hi hagi indicis racionals de delictes, tot això sense perjudici de la protecció administrativa i de la judicial, d'acord amb el que s'estableix en l'article 24 de la Constitució.
 2. La submissió de les parts al Sistema Arbitral de Consum serà voluntària i haurà de constar expressament per escrit.
 3. Els òrgans d'arbitratge estaran integrats per representants dels sectors interessats, de les organitzacions de consumidors i usuaris i de les administracions públiques dins l'àmbit de les seves competències.
 - Llei 60/2003, de desembre, d'arbitratge. La disposició addicional única estableix que aquesta Llei serà aplicable supletòriament a l'arbitratge a què es refereix la Llei 26/1984, de 19 de juliol, general per a la defensa dels consumidors i usuaris, que en les normes de desplegament podrà establir la decisió en equitat, llevat que les parts optin expressament per l'arbitratge de dret.
 - Reial decret 636/1993, de 3 de maig, pel qual es regula el Sistema Arbitral de Consum. Aquest Reial decret, dictat en compliment de l'article 31 de la Llei 26/1984, de 19 de juliol, estableix en l'article 1 que el Sistema Arbitral de Consum s'ha de regir per les seves normes i pel que preveu la Llei d'arbitratge. En concret, el Reial decret regula detalladament aquestes matèries:
 - Capítol I. Objecte de l'arbitratge
 - Capítol II. Constitució i funció de les juntes arbitral
 - Capítol III. Formalització del conveni arbitral
 - Capítol IV. Procediment arbitral de consum
 - Capítol V. El laude arbitral
- Annex. Anagrama del Sistema Arbitral de Consum
- #### 7.4.1.2. L'actuació de la Direcció General de Consum en matèria d'arbitratges
- Segons podem observar, el nombre d'empreses que s'han adherit al marc jurídic d'arbitratge de consum ha augmentat el 2003 fins a arribar a les 816, un 3,55% més que l'any anterior. Aquesta és una dada significativa, ja que també suposa un increment dels drets dels consumidors.

D'altra banda, ha disminuït el nombre de sol·licituds que s'han presentat, en passar de 471, el 2002, a 456, el 2003.

De totes les sol·licituds presentades fins aquest moment, ja se n'han resolt 473, 100 més respecte del 2002. Però s'ha de dir que 56 d'aquestes sol·licituds resoltes han quedat sense acceptació (42 més que el 2002), mentre que 66 s'han desestimat i 135 es troben en la conciliació prèvia. I d'aquestes, n'hi ha 188 la decisió de les quals ja ha estat dictada pels àrbitres; concretament, n'hi ha 59 d'estimades, 61 d'estimades parcials, 61 de desestimades i 7 de conciliades. S'ha de

dir també que els laudes del 2003 han estat molt per sobre del 2002, ja que el nombre n'ha incrementat quasi un 30%. I per acabar, han augmentat sensiblement les inhibicions, en passar de 22, el 2002, a 28, el 2003, i sense cap inadmissió aquest darrer any. (Vegeu el quadre III-115)

Si tenim en compte les empreses contra l'activitat de les quals s'ha reclamat, podem veure, un any més, que les dedicades als serveis de telefonia i Internet són contra les que més s'ha reclamat, tot i que han minvat les reclamacions, en passar de 339, el 2002, a 266, el 2003. Les empre-

QUADRE III-115. MARC JURÍDIC DE L'ARBITRATGE I CONSUM (2002-2003)

	2002	2003	% 03-02
Nombre d'empreses adherides	788	816	3,55
Sol·licituds presentades	471	456	-3,18
Sol·licituds resoltes	373	473	26,81
conciliacions prèvies	150	135	-10,00
desestiments	64	66	3,13
no acceptades	14	56	300,00
Laudes	145	188	29,66
estimatoris	47	59	25,53
estimatoris parcials	48	61	27,08
desestimatoris	40	61	52,50
conciliatoris	10	7	-30,00
Inhibicions	22	28	27,27
Inadmissions	3	0	-100,00
Empreses reclamades, per activitats	2002	2003	% 03-02
Automòbils: compravenda	1	3	200,00
Aliments	0	1	
Electrodomèstics	5	13	160,00

Continua

QUADRE III-115. MARC JURÍDIC DE L'ARBITRATGE I CONSUM (2002-2003)

Empreses reclamades, per activitats	2002	2003	% 03-02
Mobles	10	4	-60,0
Reparació d'electrodomèstics	10	14	40,0
Joies	5	5	0,0
Ensenyança-educació privada	24	27	13,0
Instal·lacions / reparació d'habitatges / profess.	5	8	60,0
Serveis de telefonia/Internet	339	266	-22,0
Transport	0	6	—
Revisions i instal·lació de gas butà	0	18	—
Parament de la llar	0	10	
Tintorereries	41	64	56,0
Altres	31	7	-77,0

Font: Direcció General de Consum.

ses que més han augmentat, tot i no tenir un pes tan important com l'esmentada anteriorment, són les de compravenda d'automòbils, les d'electrodomèstics i les seves reparacions, i les tintorereries. La més significativa és la de serveis de tintoreria, que ha passat de tenir 41 reclamacions a tenir-ne 64 el 2003; en menor grau, també podem esmentar les reclamacions contra les empreses d'electrodomèstics, que han tingut 13 reclamacions el 2003, 8 més que l'exercici anterior.

7.4.2. LA DIRECCIÓ GENERAL DE TRANSPORTS

Segons les dades que ha aportat la Direcció General de Transports, el nombre de demandes de contractes de transport s'ha

mantingut en les mateixes xifres en el 2002 i el 2003, si bé cal fer esment que el nombre de demandes de contractes en el transport de mercaderies és molt major que en el cas dels contractes de transport de passatgers. En el primer cas, parlem d'un total de 25 demandes, mentre que, per passatgers, només trobam una demanda.

D'altra banda, de les 26 demandes plantejades el 2003, les ha resoltes, en la totalitat, la Junta Arbitral. (Vegeu el quadre III-116)

7.4.3. LA CAMBRA DE COMERÇ

Durant l'any 2003 la Cambra de Comerç de Mallorca, Eivissa i Formentera ha administrat, conjuntament amb l'Il·lustre Col·legi d'Advocats, un total de 33 arbitratges.³³

33. Actualment és en vigor, des del passat 10 de juliol del 1990, un conveni entre la Cambra Oficial de Comerç Indústria i Navegació de Mallorca, Eivissa i Formentera i l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de les Balears, en virtut del qual s'administren conjuntament els arbitratges sotmesos a qualsevol de les institucions, i es regeixen els sotmesos a l'Il·lustre Col·legi d'Advocats pel reglament que es va aprovar a aquest efecte en data 23 de desembre del 2002 i que es va publicar en el BOIB núm. 13, de 28 de gener del 2003, adaptat a la Llei d'arbitratge, Llei 60/2003, de 23 de desembre.

QUADRE III-116. NOMBRE ANUAL DE DEMANDES DE CONTRACTES DE TRANSPORTS (2003)

Conceptes	Mercaderies	Viatgers	Total
Impagament de ports	11		11
Retards en el lliurament	1	0	1
Danys o pèrdues	12		12
Pèrdues d'equipatges		0	
Altres causes	1	1	2
Total	25	1	26
Pro-memòria			
Laudes dictats			17
Altres formes de terminació			9

Font: Direcció General de Transports.

També es pot veure una evolució positiva en la tramitació dels arbitratges institucionals des del 1992 al 31 de desembre del 2003. (Vegeu els quadres III-117 i III-118)

La Cambra de Comerç segueix sent la principal corporació d'aquesta comunitat autònoma en matèria d'arbitratge institucional i la tercera cambra de comerç d'Espanya quant al nombre d'arbitratges administrats, només superada per Madrid i Barcelona en el nombre, encara que no la proporció.

Les quanties de les sol·licituds han oscil·lat entre els 1.500 euros (la mínima) i els 3 milions d'euros (la màxima), si bé les

quanties més habituals són les compreses entre els 30.000 i els 90.000 euros. Com els anys anteriors, el sector de la construcció ha estat el que més ha utilitzat la institució, a fi i efecte de resoldre contractes d'execució d'obres, retards de lliurament, o dirimir l'existència i la quantificació de vicis estructurals en edificacions, la valoració del cost de tota l'execució d'obra, etc. Altres qüestions que s'hi ha sotmès han estat les reclamacions de quantitat per impagament de factures, les resolucions de contractes, la sol·licitud d'indemnització de danys i perjudicis per incompliments contractuals, i s'introdueix gradualment l'arbitratge per liquidar els comptes entre els socis d'entitats mercantils.

QUADRE III-117. EVOLUCIÓ DE LES SOL·LICITUDS D'ARBITRATGE INSTITUCIONAL (1992-2003)

Distribució d'arbitratges de dret i equitat

Any	Sol·licituds	De dret	D'equitat
1992	4	2	2
1993	10	4	6
1994	14	6	8

Continua

QUADRE III-117. EVOLUCIÓ DE LES SOL·LICITUDS D'ARBITRATGE INSTITUCIONAL (1992-2003)

Distribució d'arbitratges de dret i equitat

Any	Sol·licituds	De dret	D'equitat
1995	14	4	10
1996	12	6	6
1997	15	8	7
1998	11	4	7
1999	22	6	16
2000	39	12	27
2001	34	6	29
2002	43	25	18
2003	33	13	18

Font: Cambra de Comerç.

QUADRE III-118. ARBITRATGES SEGONS LA RESOLUCIÓ DELS PROCEDIMENTS (1992-2003)

Any	Sol·licituds	Laudes	Transigits	Admesos	En tràmit
1992	4	3	-	1	—
1993	10	5	2	3	—
1994	14	10	1	3	—
1995	14	10	1	3	—
1996	12	8	3	1	—
1997	15	8	3	4	—
1998	11	7	3	1	—
1999	22	11	6	5	—
2000	39	22	13	4	—
2001	34	17	15	2	—
2002	43	19	13	6	5
2003	33	14	8	3	8

Font: Cambra de Comerç.

8

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

RESUM

En aquest àmbit, han sorgit d'alguns agents socials distintes iniciatives de producció, totes de caràcter privat i amb independència de la forma jurídica, que actuen dins el mercat i prenen posicions diverses. Una d'aquestes iniciatives és la responsabilitat social de les empreses i consisteix en «la integració voluntària per part de les empreses de preocupacions socials i mediambientals en les seves operatives comercials i també de relació amb els seus interlocutors».³⁴ Cada vegada més es té la percepció que una part dels consumidors veuen necessaris els comportaments responsables de les empreses i que aquesta posició no és incompatible amb els beneficis comercials.

L'informe del 2003 inclou com a novetat, en l'apartat 8.4.5, el concepte de responsabilitat social de les empreses (RSE), que encara no ha assolit un desenvolupament destacat a les Illes. Comencen ja a sorgir iniciatives, com les que es comenten d'Eticentre i d'Engresca. En propers informes es té la intenció d'incorporar altres iniciatives d'RSE ja consolidades, però sempre es consideren iniciatives d'RSE les que s'acullen als criteris que ha definit la Comissió Europea. En aquest sentit, no són iniciatives amb caràcter d'RSE les fundacions culturals ni les que tenen finalitats educatives, però buides de contingut ocupacional i productiu social i/o mediambiental.

Durant l'exercici 2003, el conjunt de l'economia social i solidària de les Illes, ha produït ingressos per valor de 481,68 milers d'euros, i s'ha generat una ocupació directa de 6.087 llocs de feina, a més d'implicar un col·lectiu de 21.900 persones entre socis, participants i voluntaris; tot i que encara no s'ha completat el procés d'incorporació de les activitats productores del seu àmbit.

8.1

PRODUCTORS DE MERCAT

Les empreses de l'economia social que actuen dins el mercat amb competència i que s'inclouen en aquest apartat són les cooperatives, les societats laborals i les confraries de pescadors.

8.1.1. LES COOPERATIVES

Les cooperatives constitueixen la figura més destacada del sector productiu de l'economia social.

L'evolució de les cooperatives i dels socis que són d'alta a la Seguretat Social, en el període 1997-2003, presenta una tendència creixent en el nombre tant de cooperatives com de socis, que es modera a partir de l'any 2002. (Vegeu el quadre III-119)

Pel que fa a l'any 2003, el creixement observat han estat del 2,7% per a les cooperatives, mentre que el nombre de socis ha tingut una reducció de l'1,9%. L'indicador de socis per cooperativa -dimensions de la cooperativa-, el darrer any, registra un retrocés, en passar de 13,1 (any 2002) a 12,5 socis per cooperativa (any 2003), com a conseqüència de la disminució que s'ha registrat en el nombre de socis total. Pel que

34. COM 2002 núm. 347. Comunicació de la Comissió Europea relativa a la responsabilitat social.

QUADRE III-119. COOPERATIVES I SOCIS D'ALTA A LA SEGURETAT SOCIAL: EVOLUCIÓ ANUAL (1997-2003)

Illes Balears	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nre. de cooperatives	178	171	168	169	178	182	187
Nre. de socis treballadors	1.829	1.856	1.924	2.053	2.245	2.387	2.342
Nre. de socis per cooperativa	10,3	10,9	11,5	12,1	12,6	13,1	12,5
% inc. interanual de cooperatives	-3,8	-3,9	-1,8	0,6	5,3	2,2	2,7
% inc. interanual de socis	2,2	1,5	3,7	6,7	9,4	6,3	-1,9
% inc. interanual de socis/coop.	6,2	5,6	5,5	6,1	3,8	4,0	-4,5
Conjunt de l'Estat	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nre. de cooperatives	21.531	22.155	22.564	23.334	24.351	25.336	24.907
Nre. de socis treballadors	227.609	244.711	259.757	269.063	277.385	284.675	319.755
Nre. de socis per cooperativa	10,6	11,0	11,5	11,5	11,4	11,2	12,8
% inc. interanual de cooperatives	5,5	2,9	1,8	3,4	4,4	4,0	-1,7
% inc. interanual de socis	6,1	7,5	6,1	3,6	3,1	2,6	12,3
% inc. interanual de socis/coop.	1,0	4,5	4,2	0,2	-1,2	-1,4	14,3
% Balears respecte d'Espanya	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nre. de cooperatives	0,83	0,77	0,74	0,72	0,73	0,72	0,75
Nre. de socis treballadors	0,80	0,76	0,74	0,76	0,81	0,84	0,73

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Direcció General d'Ocupació, i elaboració pròpia.

fa al conjunt d'Espanya i en el període considerat (1997-2003), també presenta una tendència creixent. Encara que, contràriament al que ocorre a les Balears s'observa una disminució en el nombre de cooperatives (-1,7%), i el nombre de socis s'incrementa un 12,3%, durant l'any 2003, la qual cosa fa que el nombre de socis per cooperativa se situï en 12,8.

La participació de les Illes en el conjunt de l'Estat, se situa, l'any 2003, en valors molt poc destacats (0,75% per a les cooperatives, i 0,73% pel que fa als socis), tal com es registra en l'evolució presentada.

Per sectors, sobre la base de la CNAE-93 (classificació nacional d'activitats econòmiques del 1993) es manté la distribució següent: el 38,3% de les cooperatives desenvolupen activitats de comerç i hotel·leria; el 30,5%, serveis socials i ensenyament; el 17,4%, activitats agràries; el 4,2%, construcció; el 5,4%, serveis d'empreses i assegurances, i el 4,2%, transports.

Les unions cooperatives que hi ha a les Balears, durant l'any 2003, no han augmentat el nivell d'associació, tot i que el nombre de socis mostra una certa disminució (-1%). D'aquesta manera, es modera l'evolució del període 1997-2003, en què el nivell associatiu ha tingut una tendència creixent, el qual se situa en el 46% del total de cooperatives i en el 74,7% del total de socis l'exercici 2003. (Vegeu el quadre III-120)

El cooperativisme agrari de Balears agrupa 41 cooperatives agràries distribuïdes geogràficament de la manera següent: 32, a Mallorca; 6, a Menorca, i 3, a Eivissa. També figuren associades dins aquesta unió quatre societats agràries de transformació (SAT), que són empreses amb finalitats socials de millora del medi rural i promoció del desenvolupament agrari. En total, la facturació, l'any 2003, ha augmentat un 7,2%, i se situa en els 60 milions d'euros. Les cooperatives agràries de segon grau (cooperatives de cooperatives), són un mitjà important per obtenir economies d'escala. Actualment, hi ha 3 cooperatives de segon grau: dues, a Mallorca, amb 17 cooperatives agrupades, i una, a Menorca, que agrupa les 6 cooperatives de l'illa.

El cooperativisme de treball, durant l'any 2003, ha augmentat en una cooperativa, que resulta del moviment d'altres i baixes. En canvi, el nombre total de socis treballadors es redueix un 3,2% per aquest motiu. El nombre del conjunt de treballadors assalariats augmenta un 8,1% i la xifra de negoci agregada dels socis de la Unió s'ha reduït un 12,9%, també pel mateix motiu esmentat.

Dins la Unió de Cooperatives de Treball funciona una secció sectorial de les cooperatives d'ensenyament, que agrupa 9 cooperatives i que té un pes destacat en el subsector de l'ensenyament de les Illes.

QUADRE III-120. UNIONS DE COOPERATIVES, ILLES BALEARS (1997-2003)

	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	% var. 03/02
Cooperatives Agràries de Balears								
Nre. de cooperatives associades	31	28	32	32	38	42	41	-2,4
Nre. de societats agràries de transformació	0	0	0	2	4	4	4	0,0
Nre. de socis	3.685	3.679	4.435	4.133	4.839	4.929	4.894	-0,7
Facturació (en milions d'euros)	s/d	36,89	40,97	48,68	58,23	56,02	60,03	7,2
Unió de Cooperatives de Treball Associat								
Nre. de cooperatives associades	24	22	23	31	41	40	41	2,5
Nre. de socis treballadors	—	—	—	—	443	526	509	-3,2
Nre. de treballadors assalariats	—	—	—	—	448	395	427	8,1
Total de socis i assalariats	586	523	622	832	891	921	936	—
Facturació (en milions d'euros)	—	—	—	—	11,20	19,83	17,27	-12,9
Total de cooperatives i SAT associades								
	55	50	55	65	83	86	86	0,0
Total de socis	3.685	3.679	4.435	4.133	5.282	5.455	5.403	-1,0
Total de cooperatives d'alta a la Seg. Social								
	178	171	168	169	178	182	187	2,7
Total de socis	5.462	5.535	6.359	6.186	7.084	7.316	7.236	-1,1
Nivell d'associació cooperatiu (%)								
Cooperatives	30,90	29,24	32,74	38,46	46,63	47,25	45,99	—
Socis	67,47	66,47	69,74	66,81	74,56	74,56	74,67	—

Font: elaboració pròpia, memòries de les organitzacions, i Ministeri de Treball i Afers Socials.

8.1.2. LES SOCIETATS LABORALS

Les societats laborals han tingut una evolució significativa com a conseqüència del fet que ha entrat en vigor la legislació que incorporà la nova societat laboral limitada i que en simplificà d'una manera important la figura jurídica. El tret que caracteritza aquestes societats consisteix que la majoria del capital social ha de ser propietat dels treballadors, que hi aporten el treball remunerat per temps indefinit.

La simplificació que ha representat la Llei de societats laborals 4/1997, que pretén aconseguir noves vies per crear ocupació i augmentar la participació dels treballadors dins les empreses, ha tingut una resposta important amb la conversió de les societats anònimes en limitades i amb la creació de noves societats també limitades.

L'evolució de les societats laborals, tant a les Illes com al conjunt de l'Estat, és clarament creixent en el període 1997-2003. (Vegeu el quadre III-121)

QUADRE III-121. SOCIETATS LABORALS I SOCIS D'ALTA A LA SEGURETAT SOCIAL (1997-2003)

Evolució anual							
Illes Balears	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nre. de societats anònimes	52	55	47	42	36	33	25
Nre. de socis treballadors	340	374	383	417	378	325	299
Nre. de socis per societat anònima	6,5	6,8	8,1	9,9	10,5	9,8	12,0
Nre. de societats limitades	8	33	62	90	124	151	207
Nre. de socis treballadors	23	115	265	404	525	670	888
Nre. de socis per societat limitada	2,9	3,5	4,3	4,5	4,2	4,4	4,3
Total de societats	60	88	109	132	160	184	232
Total de socis treballadors	363	489	648	821	903	995	1187
Total de socis per societat	6,1	5,6	5,9	6,2	5,6	5,4	5,1
% inc.interanual de societats laborals	20,0	46,7	23,9	21,1	21,2	15,0	26,1
% inc.interanual de socis	-1,9	34,7	32,5	26,7	10,0	10,2	19,3
% inc.interanual de socis / societat laboral	—	-8,2	7,0	4,6	-9,3	-4,2	-5,4
Conjunt de l'Estat	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nre. de societats anònimes	5.149	4.867	4.560	4.154	3.798	3.494	3.180
Nre. de socis treballadors	53.976	53.993	54.798	51.971	48.485	44.105	41.489
Nre. de socis per societat anònima	10,5	11,1	12,0	12,5	12,8	12,6	13,0

Continua

QUADRE III-121. SOCIETATS LABORALS I SOCIS D'ALTA A LA SEGURETAT SOCIAL (1997-2003)

Evolució anual

Conjunt de l'Estat	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Nre. de societats limitades	464	2.212	5.060	7.781	10.520	13.361	15.227
Nre. de socis treballadors	1.807	8.574	20.808	32.899	44.494	56.670	68.107
Nre. de socis per societat limitada	3,9	3,9	4,1	4,2	4,2	4,2	4,5
Total de societats	5.613	7.079	9.620	11.935	14.318	16.855	18.407
Total de socis treballadors	55.783	62.567	75.606	84.870	92.979	100.775	109.596
Total de socis per societat	9,9	8,8	7,9	7,1	6,5	6,0	6,0
% inc.interanual de societats laborals	5,7	26,1	35,9	24,1	20,0	17,7	9,2
% inc.interanual de socis	5,5	12,2	20,8	12,3	9,6	8,4	8,8
% inc.interanual de socis / societat laboral	—	-10,7	-11,1	-9,5	-8,7	-7,9	-0,4
% Balears respecte d'Espanya							
Total de societats laborals	1,07	1,24	1,13	1,11	1,12	1,09	1,26
Total de socis treballadors	0,65	0,78	0,86	0,97	0,97	0,99	1,08

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Secretaria General d'Ocupació, Direcció General de Foment de l'Economia Social.

Durant l'any 2003 s'ha incrementat un 26,1% el nombre total de societats constituïdes en relació amb l'any 2002, encara que les societats anònimes perden implantació per causa de la nova societat limitada. El nombre de socis també experimenta un increment important, que arriba al 19,3%. Pel que fa a l'indicador de socis per societat, que mesura les dimensions de la societat, s'ha de dir que disminueix un 5,4% en relació amb l'any 2002 justament per l'important nombre de societats, que es constitueixen en societats més petites. Pel que fa a escala de l'Estat espanyol, cal constatar que els increments que s'observen són menors que els que han tingut les Illes. La participació de les Balears en el total d'Espanya és d'un 1,26% en el nombre de societats i de l'1,08% pel que fa al nombre de socis.

Al conjunt del període presentat s'observen, a les Illes, creixements sostinguts de l'ocupació, que, en valors relatius, esdevenen majors als que s'observen per al conjunt de l'Estat. La tendència de la participació de les Balears en el total, per tant, presenta una evolució creixent, en passar del 0,65% de l'any 1997 a l'1,08% del 2003.

Pel que fa a les associacions de societats laborals, el nivell d'associació que s'ha aconseguit fins a l'any 2003 és del 40% del total de les societats anònimes i del 41,1% del total de les limitades, de manera que implica el 43,8% dels socis treballadors. Per a l'exercici 2003, el creixement observat de la associació és del 15,8% per a les societats i del

44,4% per al nombre de socis. El nivell de facturació total de l'exercici actual es pot estimar en 25,18 milions d'euros. (Vegeu el quadre III-122)

8.1.3. LES CONFRARIES DE PESCADORS

Les confraries de pescadors són corporacions de dret públic que col·laboren amb l'Administració, i tenen una participació social interna que és de caire paritari de treballadors i d'armadors als quals donen suport administratiu, laboral i, en ocasions, financer. Gestionen les instal·lacions frigorífiques, de pesatge i de transport als diversos ports de les Illes. L'organització de les confraries està constituïda per una assemblea general de socis, una junta general, amb un patró major, que n'és el president, i un vicepresident.

Les confraries de pescadors integren la totalitat del sector pesquer de les Balears, mitjançant setze confraries, distribuïdes geogràficament de la manera següent: deu, a Mallorca; tres, a Menorca; dues, a Eivissa, i una, a Formentera.

Durant l'any 2003, s'observa un increment tant de l'ocupació generada (2,7%) com del volum de vendes (6,08%), encara que la flota té una reducció en el nombre d'unitats, que passa de 448 a 418. En conjunt, suposa que es fa una substitució de les unitats per motius obsolets, de manera que resulta una flota més equipada, a la vegada que també el volum de pesca es redueix el 8,23%, la qual cosa fa pensar en una millora dels preus d'aquestes pesques, amb independència de la influència de factors meteorològics adversos de l'any. (Vegeu el quadre III-123)

QUADRE III-122. ASSOCIACIONS DE SOCIETATS LABORALS, ILLES BALEARS (2001-2003)				
	2001	2002	2003	% inc. 03/02
Nre. de societats anònimes associades	7	8	10	25,0
Nre. de societats limitades associades	34	74	85	14,9
Nre. de socis treballadors	153	360	520	44,4
Nre. de treballadors assalariats	51	126	126	0,0
Facturació global (en milions d'euros) (*)	6,12	12,3	25,18	104,7
Totals de les Illes				
Societats anònimes laborals	36	33	25	-24,2
Societats limitades laborals	124	151	207	37,1
Socis treballadors	903	995	1.187	19,3
Nivell d'associació (%)				
Societats anònimes laborals	19,4	24,2	40,0	—
Societats limitades laborals	27,4	49,0	41,1	—
Socis treballadors	16,9	36,2	43,8	—

(*) Estimació de dades.

Font: AELIB i Direcció General de Foment a l'Economia Social; elaboració pròpia.

QUADRE III-123. CONFRARIES DE PESCADORS DE BALEARS (2001-2003)				
	2001	2002	2003	% var. 03/02
Àrea social				
Nre. de confraries	16	16	16	—
Ocupació directa generada	924	852	875	2,70
Àrea econòmica				
Volum de vendes (milers d'euros)	16.000	16.900	17.928	6,08
Àrea d'activitat				
Nre. total de la flota de les Balears	456	448	418	-6,70
Volum de pesques (en t)	3.200	3.843	3.527	-8,23

Font: Federació Insular de Confraries de Pescadors de Mallorca (FICOPEMA) i elaboració pròpia.

8.1.4. L'OCUPACIÓ REGISTRADA

L'ocupació en el període 1996-2003 que han creat les empreses cooperatives i les societats laborals mostra una evolució creixent i sostinguda. (Vegeu el quadre III-124)

Durant l'any 2003 ha tingut una taxa de creixement del 4,35% en relació amb l'any anterior, increment que se situa per sobre de la mitjana de les Illes, que ha estat del 2,95%. Pel que fa a Espanya, l'ocupació de l'economia social va créixer un destacat 11,39%, molt per sobre el 2,96% que s'observa en el conjunt de l'economia espanyola. A les Illes, les cooperatives i les societats laborals representen el 0,92% del conjunt de l'economia balear, i incrementen lleugerament la participació de l'any anterior, que va ser del 0,91%. En el conjunt d'Espanya, les cooperatives i les societats laborals suposen el

2,55% l'any 2003, de manera que ha augmentat la participació de l'any anterior en el total. Aquestes dades³⁵ sembla que indiquen que les empreses de l'economia social han generat, en valors relatius, més ocupació que el conjunt de l'economia.

8.2.

LES INSTITUCIONS FINANCERES SOCIALS

Aquest apartat inclou les iniciatives que secularment han sorgit d'algunes entitats financeres amb un definit sentit social, i també altres que apareixen actualment i que incorporen una clara vocació solidària a favor del medi ambient i de contribució al benestar dels ciutadans més desvalguts.

35. Font de les dades d'ocupació l'enquesta de població activa (EPA).

QUADRE III-124. POBLACIÓ OCUPADA (NOMBRE DE PERSONES REGISTRADES A LA SEGURETAT SOCIAL) (1996-2003)									
	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	% var. 03/02
Illes Balears									
Cooperatives i societats laborals	2.159	2.192	2.345	2.572	2.908	3.148	3.382	3.529	4,35
Conjunt de l'economia (dades de l'EPA)	277.000	281.700	282.700	302.800	315.000	314.200	373.400	384.400	2,95
% de participació	0,78	0,78	0,83	0,85	0,92	1,00	0,91	0,92	
Espanya									
Cooperatives i societats laborals	267.334	283.392	307.278	335.363	353.933	370.364	385.450	429.351	11,39
Conjunt de l'economia (dades de l'EPA)	12.543.800	12.914.600	13.342.100	14.041.500	14.610.800	14.866.900	16.377.300	16.862.000	2,96
% de participació	2,13	2,19	2,30	2,39	2,42	2,49	2,35	2,55	

Font: Ministeri de Treball i Afers Socials, Butlletí Trimestral d'Estadístiques Laborals, INE, i elaboració pròpia.

8.2.1. L'ESTALVI ÈTIC

La Federació Europea de Finances i Banques Ètiques i Alternatives (FEBEA), durant l'exercici 2003, ha acceptat com a membre Colonya, Caixa de Pollença, per l'aportació que fa amb l'estalvi ètic. Aquesta iniciativa, que va començar fa quatre anys, és el primer pas cap a la implantació de la banca ètica a les Illes.

Enguany, també, s'ha introduït en el mercat un nou instrument financer: el compte corrent ètic, que ofereix als impositors -de la mateixa manera que la llibreta d'estalvi ètic- que els seus doblers puguin destinar-se a finançar iniciatives de l'economia productiva, amb objectiu d'ajudar a eradicar la pobresa, l'exclusió social o l'atur, i de contribuir a

la defensa del medi ambient i a la sostenibilitat dels recursos.

L'exercici 2003 ha tingut uns creixements importants, la qual cosa suposa, després de quatre anys, una experiència quasi bé consolidada. El saldo de dipòsits s'ha més que duplicat (116%), i el nombre de llibretes ha crescut el 40,4%, a més d'aconseguir 178 nous comptes corrents oberts el primer any d'implantació. Els finançaments concedits han estat 638,9 milers d'euros, xifra que, en relació amb el saldo de dipòsits, es considera encara modesta, tot i que s'incrementa el 42,9% amb relació a l'any 2002. Pel que fa la dotació al fons de subvencions, ha augmentat el 20,3%; en canvi, el volum de subvencions atorgades (20,5 milers d'euros) ha disminuït, perquè prové de les dotacions de l'any anterior. (Vegeu el quadre III-125)

QUADRE III-125. COLONYA, CAIXA DE POLLENÇA: ESTALVI ÈTIC (2000-2003)

(en milers d'euros)	2000	2001	2002	2003	% inc. 03/02
Saldo dels dipòsits	919,5	2.144,5	2.278,9	4.923,3	116,0
Dotació dels fons de donacions	5,9	31,1	24,3	29,3	20,3
Nre. de llibretes	313	470	589	827	40,4
Nre. de comptes corrents				178	
Nre. de titulars persones físiques	411	606	767	1.209	57,6
Nre. de titulars persones jurídiques	29	61	81	182	124,7
Finançaments formalitzats	0,00	24,0	447,0	638,9	42,9
Total de subvencions atorgades	0,00	4,5	29,4	20,5	-30,4

Font: Memòria de l'estalvi ètic 2003 i elaboració pròpia.

8.2.2. EL MONT DE PIETAT DE BALEARS

L'activitat del Mont de Pietat de Balears se centra a concedir préstecs pignoratius a persones amb pocs recursos que no disposen de solvència suficient per poder obtenir préstecs amb garantia personal. És una institució secular de la Caixa de Balears "Sa Nostra", que duu a terme aquesta obra assistencial i que depèn de la seva Fundació.

L'evolució des de l'any 1999 fins al 2003 mostra que ha crescut de manera sostinguda, tant en el nombre de préstecs com en l'import total concedit. L'any 2003 la inversió creditícia s'ha incrementat un 23,1%, mentre que el nombre de préstecs ha crescut un 18,1%, mentre que s'obser-

va que la mitjana per operació, en euros, és de 315,9 en el present exercici, enfront dels 303,3 euros de l'any 2002. La precarietat de moltes situacions que es detecten i que de cada any augmenten pot servir per explicar l'increment de l'activitat del Mont de Pietat. (Vegeu el quadre III-126)

8.2.3. LA CAIXA RURAL

La Caixa Rural és una cooperativa de crèdit que s'orienta a finançar el sector agrari i ramader de les Illes. S'integra en la Unió Nacional de Cooperatives de Crèdit Agràries (UNACC), i l'evolució dels darrers cinc anys de les magnituds principals en mostren una tendència creixent. (Veure el quadre III-127)

**QUADRE III-126. MONT DE PIETAT DE BALEARS:
EVOLUCIÓ DE LES MAGNITUDS PRINCIPALS (1999-2003)**

	1999	2000	2001	2002	2003	% var. 03/02
Inversió creditícia (milers d'euros)	1.355	1.687	1.994	2.532	3.116	23,1
Nre. de préstecs en vigor (31 desembre)	6.439	6.855	7.663	8.349	9.864	18,1
Mitjana per operació (en euros)	210,4	246,1	260,2	303,3	315,9	—

Font: "Sa Nostra", Caixa de Balears, i elaboració pròpia.

QUADRE III-127. CAIXA RURAL DE LES ILLES BALEARS: EVOLUCIÓ DE MAGNITUDS (1999-2003)

	1999	2000	2001	2002	2003	% 03/02
Nre. de socis	8.475	8.649	9.245	9.526	10.344	8,6
Nre. d'oficines	17	19	22	26	26	0,0
Nre. de socis beneficiaris	1.617	1.984	1.644	1.554	1.944	25,1
Crèdits concedits als socis (milers euros)	41.241	64.573	76.756	95.240	183.896	93,1
Mitjana de milers euros per operació	25,50	32,55	46,69	61,29	94,60	—

Font: Caixa Rural de Balears i elaboració pròpia.

Pel que fa a l'exercici 2003, el nombre de socis beneficiaris ha crescut un 25,1% en relació amb l'any 2002, i el nombre de crèdits concedits quasi bé s'ha duplicat (93,1%), mentre que la mitjana per operació se situa en els 94,6 milers d'euros, enfront dels 61,3 milers d'euros de l'any anterior, la qual cosa indica que els crèdits són, de cada vegada, d'unes quanties més importants.

8.2.4. L'OBRA SOCIAL DE LES CAIXES D'ESTALVIS

Els beneficis que obtenen les caixes d'estalvis s'han d'aplicar necessàriament a la dotació de les reserves legals i voluntàries, i el romanent que queda es destina a un fons social, que s'ha d'adreçar a diverses iniciatives de caire assistencial, cultural o de recerca, o bé a iniciatives de l'economia social o solidària. Tot i que no es disposa, encara, d'aquesta informació detallada, es pot consultar l'aplicació que s'ha dut a terme durant l'any 2003 dels recursos dels fons social. (Vegeu el quadre III-128)

QUADRE III-128. OBRA SOCIAL DE LES CAIXES D'ESTALVI DE LES BALEARS. (MILERS D'EUROS)			
	2002	2003	% 03/02
"Sa Nostra": àrees			
Assistencial i sanitària	1.962	1.757	-10,5
Docent i d'investigació	774	1.055	36,3
Cultural	2.320	2.175	-6,3
Patrimoni històric i natural	632	699	10,6
Total	5.690	5.686	-0,1
Colònia, Caixa de Pollença			
Àrees assistencial, cultural i esportiva	196	203	3,6
"La Caixa": àrees			
Activit. manten. i invers. de la Fundació	3.405	3.144	-7,7
Esplai i tercera edat	293	404	38,1
Activitats culturals, educatives i socials	3.551	3.091	-12,9
Col·laboració amb instituc. públiques	383	634	65,6
Ajudes econòmiques a entitats diverses	367	263	-28,3
Despeses generals	80	72	-10,1
Total	8.078	7.608	-5,8
Total d'entitats financeres	13.964	13.497	-3,3

Font: entitats esmentades i elaboració pròpia.

8.3.

ELS ASSEGURADORS DE L'ECONOMIA SOCIAL

Les empreses d'assegurances de l'economia social han anat desenvolupant el model assegurador que té com a referent una sèrie de principis i de valors. L'actuació d'aquestes empreses s'orienta al servei de les famílies i, en especial, de les persones que participen i col·laboren amb els col·lectius que desenvolupen l'economia social. Durant l'exercici 2003 s'incorpora, per primera vegada en el aquest informe, la companyia Atlantis, del grup europeu d'asseguradors de l'economia social, que té, a les Illes, la cartera constituïda següent: 2.025 pòlisses, i 1.740 clients, amb un total de primes equivalents a 642,23 milers d'euros.

8.4.

ECONOMIA SOLIDÀRIA

Aquest apartat inclou les unitats de producció, que prioritzen els objectius socials per sobre de l'objectiu del màxim guany. En aquest sentit, direm que aquestes empreses i entitats no tenen pretensions de competència. Ampliant un poc més aquesta reflexió metodològica, es pot afirmar que aconseguir beneficis, tot i que es considera com una condició necessària i a la vegada imprescindible, en cap cas no n'és l'objectiu prioritari, i el valor afegit social incorporat és l'element que en distingeix els productes i serveis i que, per tant, marca la diferència respecte de la resta. En resum,

per a aquests productors l'eficiència social queda per sobre de l'eficiència econòmica.

A continuació s'exposen les diverses iniciatives d'economia productiva d'entitats i empreses sense afany de lucre, que, d'una banda, mantenen finalitats comunes sense està federades, o que, de l'altra, constitueixen unions per fer tasques orientades a augmentar la capacitat de gestió per tal de recollir experiències d'altres entitats. Així, es detallen les iniciatives de comerç just, d'inserció sociolaboral, d'inserció de persones amb discapacitat i la xarxa d'economia social i solidària (REAS).

8.4.1. LES INICIATIVES DE COMERÇ JUST

Les botigues de comerç just es troben integrades en la Coordinadora Estatal d'Organitzacions de Comerç Just, que agrupa actualment 34 organitzacions a Espanya. L'objectiu és establir una plataforma que permeti als productors del país del Sud accedir als mercats del Nord mitjançant la importació de productes, la qual cosa es duu a terme al marge de les cadenes de distribució, amb un valor afegit de qualitat, de tecnologies no perjudicials al medi ambient i d'incorporació de sous justos. El volum de vendes de les setze botigues de comerç just i solidari de les illes, l'any 2003, va ser de 498 milers d'euros, xifra que suposà un increment del 29,1% en relació amb l'any anterior. La nova ubicació d'algunes botigues a llocs més comercials i el fet que s'han obert nous punts de venda han fet possible aquest creixement. En total, hi participen 188 voluntaris i 10 persones contractades. (Vegeu el quadre III-129)

QUADRE III-129. INICIATIVES DE COMERÇ JUST I TENDES SOLIDÀRIES: XIFRES D'INGRESSOS (MILERS D'EUROS) (2001-2003)

Botigues obertes	2001	2002	2003	% var. 03/02	Voluntaris	Contractats
S'Altra Senalla (Palma)	141,9	134,1	175,6	30,9	40	3
Intermón (Palma)	36,3	27,5	36,2	31,7	20	0
Fundació Vicenç Ferrer (Palma, Peguera i aeroport)	116,0	111,8	134,0	19,9	20	3
Casal de la Pau-S'Altra Senalla (Manacor)	25,2	29,0	31,6	8,8	16	1
Caputxins (Palma)	7,2	6,5	6,9	6,0	20	0
Finestra al Sud-S'Altra Senalla (Inca)	20,55	15,40	24,8	61,2	12	2
Total de Mallorca	347,0	324,3	409,1	26,2	128	9
Menorca	76,7	61,5	88,8	44,5	58	1
S'Altra Senalla Menorca (7 botigues)						
Eivissa	—	—	—	—	2	—
S'Altra Senalla Eivissa (inici d'operacions: 2003)						
Total de les Illes Balears	423,7	385,8	497,9	29,1	188	10

Font: memòries de les entitats i elaboració pròpia.

8.4.2. LES INICIATIVES MEDIAMBIENTALS I D'INSERCIÓ SOCIOLABORAL

Les iniciatives d'inserció laboral per a persones en situació de risc d'exclusió social sorgeixen, any rere any, d'institucions i de particulars, que constitueixen societats mercantils. (Vegeu el quadre III-130)

Aquestes societats duen a terme una sèrie de projectes de caire productiu que comprenen un seguit d'activitats, com són recuperar roba de segona mà; fabricar mobles amb fusta recuperada; restaurar joguets;

emmarcar quadres; fer treballs de neteja, de jardineria o d'impremta; recollir i tractar residus sòlids; preparar menjars i cuinar, fer treballs ecològics, etc. Aquestes activitats permeten crear ocupació en els seus tallers per a persones en situació de risc de marginació social. El total d'ingressos que han obtingut durant l'any 2003 han estat de 5.737,34 milers d'euros. Mallorca representa el 88,8% del total; Menorca, el 10,6%, i Eivissa, el 0,6%. La incorporació, enguany, de noves entitats i empreses ja existents distorsiona el creixement interanual global; en tot cas es pot estimar que aquest s'acosta al

QUADRE III-130. INICIATIVES MEDIAMBIENTALS I D'INSERCIÓ SOCIOLABORAL (PERSONES EN SITUACIÓ RISC D'EXCLUSIÓ) (INGRESSOS EN MILERS D'EUROS) (2001-2003)									
	2001	2002	2003	% var. 03/02	contractats	Participis i becaris	voluntaris		
Càritas Mallorca	278,78	306,41	314,89	2,77	2	127	74		
Tendes Filosa, Botiga Missió, Vidauba i Tallers	337,57	375,38	410,21	9,28	230	28	8		
Fundació Social La Sapiència									
Fundació Deixalles	—	—	3207,00	—	71	69	20		
Teula. Associació Deixalles Sòller	—	—	418,00	—	19	18	—		
Mallorca Verda (societat coop. limitada)	—	—	24,63	—	4	—	—		
Fundació Natzaret (impremta)	—	206,97	240,02	15,97	7	—	—		
Grec (Grup d'Educadors de Carrer)	—	—	7,22	—	4	16	—		
Support Social (societat cooperativa)	—	—	s/d	—	3	—	—		
Ecoprest (SL laboral)	—	—	210,00	—	13	—	—		
Associació Ateneu Alcari	—	—	266,05	—	24	—	—		
Mallorca	616,35	888,76	5.098,02	—	377	258	102		
Càritas Menorca-Tallers Mestral	352,70	533,08	602,85	13,09	11	18	62		
Menorca	352,70	533,08	602,85	—	11	18	62		
Càritas Eivissa-Es Magatzem	47,07	38,61	36,47	-5,55	12	18	—		
Eivissa	47,07	38,61	36,47	—	12	18	—		
Total de les illes	1.016,12	1.460,45	5.737,34	—	400	294	164		

Font: Guia d'iniciatives d'economia social i solidària, memòria de les entitats, i elaboració pròpia.

10% en relació amb l'any 2002. Les persones contractades han estat 400; 294, les que han seguit algun procés d'inserció cobrant una beca. El nombre de voluntaris i de col·laboradors ha estat de 164. En aquest exercici, en conjunt, ha continuat millorant l'autonomia financera d'aquestes institucions, i han superant els ingressos propis, per prestació de serveis i de vendes, als procedents de subvencions.

8.4.3. LES INICIATIVES D'INSERCIÓ DE PERSONES AMB DISCAPACITAT

Aquest apartat inclou les iniciatives que, sota l'aixopluc d'institucions i d'empreses, tenen com a objectiu la inserció de les persones amb discapacitat mentals i físiques mitjançant activitats productives remunerades. L'Organització Nacional de Cecs (ONCE) és l'organització de caràcter estatal amb implantació a les Illes més destacada, tant pel volum de generació d'ingressos com per les persones a què dona treball. En conjunt, les iniciatives recollides, durant l'any 2003, han generat 87.984 milers d'euros, i han mantingut 1.274 llocs de feina i 1.270 places de becaris dotades econòmicament. La forma jurídica d'aquestes iniciatives és diversa, des de societats limitades o societats unipersonals fins a fundacions, i desenvolupen activitats econòmiques que comprenen diversos sectors. (Vegeu el quadre III-131)

8.4.4. LA XARXA DE RECUPERADORS D'ECONOMIA SOLIDÀRIA (AERESS)

La xarxa de recuperadors de residus, que està integrada dins la Xarxa

d'Economia Social i Solidària (REAS) d'Espanya, és una associació d'àmbit estatal implantada a vuit comunitats autònomes i que agrupa 24 entitats diverses dedicades a iniciatives d'inserció social i d'educació mediambiental. Fan tasques de recollida i de manipulació de materials procedents de residus sòlids urbans (RSU). Els beneficis obtinguts es destinen a crear nous llocs de feina i a donar suport a iniciatives solidàries. A les Illes, la Fundació Deixalles de Mallorca té les delegacions següents: Palma, Felanitx, Sóller, Llevant (Artà) i Calvià; a Menorca: els Tallers Mestral de Ciutadella i de Maó. Durant l'any 2003, la Fundació Deixalles ha atès demandes de 652 persones, 260 de les quals han aconseguit treball. En conjunt, aquestes entitats han recollit 3.361 tones de residus sòlids urbans.

8.4.5. LA XARXA D'ECONOMIA ALTERNATIVA I SOLIDÀRIA (REAS)

És una xarxa de xarxes, sense ànim de lucre, constituïda a escala estatal i que integra 117 empreses i entitats. Té l'objectiu de fomentar i de potenciar les iniciatives empresarials que es desenvolupen en el marc del codi ètic que ve determinat per la Carta per a un món solidari. La Xarxa d'Economia Alternativa Solidària de les Balears té associades deu entitats, que, en conjunt, han generat, durant l'exercici 2003, 10.468 milers d'euros, xifra que suposa quasi bé duplicar la de l'any 2002, fet motivat, principalment, per la incorporació de noves entitats. (Vegeu el quadre III-132)

QUADRE III-131. INICIATIVES LABORALS D'INSERCIÓ PERSONES AMB DISCAPACITATS

	2002	2003	% var. 03/02	contractats	Participis voluntaris i becariis
ONCE (Organització Nacional de Cecs)	84.895,21	81.802,83	-3,64	749	1.230
Fundació Amadip-Esment		3.770,00		311	
Sempre Verd, SL		s/d		20	
Balear de Reparto, Sociedad Unipersonal		1.000,00		68	
Estel Nou-Associació Asanideso		412,44		24	40
Per Envant, SL		132,00		19	
Soporte Informático de Baleares, SL		92,00		16	
Vàlids Artesans, SL		429,27		42	
Mallorca	84.895,21	87.638,55		1.249	1.270
Cap de Llevant, SL (Asinpros)		345,52		25	
Menorca		345,52		25	
Total de les Illes	84.895,21	87.984,07		1.274	1.270

Font: Guia d'iniciatives d'economia social i solidària, memòria de les entitats i elaboració pròpia.

QUADRE III-132. XARXA D'ECONOMIA ALTERNATIVA I SOLIDÀRIA (REAS), ILLES BALEARS (2001-2003)

	2001	2002	2003	% var. 03/02
Ingressos* (milers d'euros)	5.563	5.373	10.468	94,8

Font: dades de la xarxa d'economia alternativa i solidària.

(*) Estimacions.

Integrants de REAS Balears:	Activitat econòmicosocial
Associació Deixalles Sòller	: inserció sociolaboral i recuperació de RSU
Fundació Deixalles Palma	: inserció sociolaboral i recuperació de RSU
Associació Ateneu Alcari	: inserció sociolaboral de les dones
Càritas Mallorca	: comerç just, inserció sociolaboral i recuperació
Ecoprest	: comissatgers
Associació S'Altra Senalla	: comerç just
Tallers i Fundació Mestral-Menorca	: inserció sociolaboral, recuperació de RSU, comerç just
Fundació Social La Sapiència	: atenció a les persones en risc d'exclusió i als immigrants
Amadip-Esment	: atenció a les persones amb discapacitats intel·lectuals
Cuidado y Salud	: atenció i ajuda a domicili
Organització REAS-Balears	: organització d'altres projectes: Engresca, Eticentre

La Xarxa d'Economia Alternativa Solidària de les Balears, durant l'any 2003, ha continuat desenvolupant el projecte Eticentre, que té com a marc de referència l'àmbit de la responsabilitat social de les empreses i els criteris ètics. Hi han participat nou empreses, que han treballat la incorporació en la seva organització d'alguns aspectes de l'RSE. Al mateix temps, el servei d'orientació empresarial Engresca dona suport a iniciatives d'economia solidària i té tres persones contractades.

8.4.6. Els fons de cooperació

Els fons de cooperació i solidaritat són entitats que tenen personalitat jurídica pròpia i que agrupen, com a socis, entitats públiques i privades. Tenen com objectiu social gestionar els recursos que reben dels ajuntaments i dels consells insulars per tal de destinar-los a programes de desenvolupament en el Tercer Món, que bàsicament s'enfoquen en tres línies d'actuació:

• projectes per crear infraestructures,

• fons rotatius de crèdits,

• projectes de capacitat i de formació.

L'evolució 1999-2003 dels recursos gestionats pels fons que hi ha a les Balears mostra una tendència creixent. L'any 2003, els ingressos han sumat 4.211,7 milers d'euros, xifra que suposa un increment del 5,4% en relació amb el 2002. Per fons, Mallorca i Menorca presenten increments del 8,2% i del 4,3% respectivament, mentre que Eivissa té una disminució de l'1,4%. A Espanya, els vuit fons existents han gestionat 11.739,7 milers d'euros, quantitat que suposa, en conjunt, un increment total del 9,5%. (Vegeu el quadre III-133)

QUADRE III-133. FONS DE COOPERACIÓ I SOLIDARITAT, ILLES BALEARS (INGRESSOS GENERATS) (1999-2003)						
	1999	2000	2001	2002	2003	% var. 03/02
Fons Mallorquí de Solidaritat i Cooperació						
Ajuntaments	49	49	49	49	50	
Socis institucionals	2	2	2	6	7	
Socis col·laboradors privats	1	2	9	10	9	
Totals de Mallorca	1.558,4	2.103,5	2.731,6	2.275,3	2.462,7	8,2
Fons Menorquí de Cooperació						
Ajuntaments	8	8	8	8	8	
Socis institucionals	2	2	2	2	2	
Socis col·laboradors privats	22	35	32	32	33	
Totals de Menorca	254,2	643,1	746,0	924,3	963,7	4,3

Continua

**QUADRE III-133. FONTS DE COOPERACIÓ I SOLIDARITAT, ILLES BALEARS
(INGRESSOS GENERATS) (1999-2003)**

	1999	2000	2001	2002	2003	% var. 03/02
Fons Pitiüs d'Eivissa-Formentera (constituït el desembre del 1999)						
Ajuntaments	3	3	3	3	3	
Socis institucionals	1	2	2	2	2	
Socis col·laboradors privats	8	9	11	14	15	
Total d'Eivissa-Formentera	0	631,1	770,2	796,4	785,3	-1,4
Total de les Balears	1.812,7	3.377,7	4.247,9	3.996,1	4.211,7	5,4
Fons Solidaritat de l'Estat						
Recursos econòmics	6.600,9	8.648,6	10.185,1	10.717,0	11.739,7	9,5
Participació Balears respecte de l'Estat (%)	27,5	39,1	41,7	37,3	35,9	

Font: Fons Mallorquí de Cooperació i Solidaritat, Fons Pitiüs i Fons Menorquí de Cooperació, i elaboració pròpia

9

NECESSITATS I SERVEIS SOCIALS.* LES ORGANITZACIONS ASSOCIATIVES

RESUM

Les necessitats socials estan relacionades amb la dinàmica econòmica, demogràfica i cultural, però també amb altres processos. La configuració de les necessitats de salut o les conseqüències de la dinàmica socioeconòmica ja s'han tractat en altres seccions de la memòria del CES. En aquesta secció es presenten algunes de les formes socials en què s'expressen les necessitats, així com les respostes que s'han desenvolupat dins l'àmbit dels serveis socials. La configuració històrica del sistema de serveis socials, diferenciant sectors d'atenció (la infància i la família, la gent gran, les persones discapacitades, etc.), és una manera de fer front a aquestes necessitats que encara és operativa. En aquesta secció s'han seleccionat alguns dels trets característics d'aquest sistema, la seva estructura i l'evolució recent, així com els reptes sobre els quals es treballa actualment.

La presentació s'ha centrat en la configuració dels serveis socials, més que en l'anàlisi de les necessitats, i s'ha dedicat una atenció especial a dos sectors: el de la infància i la família, i el de la dona. Amb aquest tractament més detallat d'alguns sectors, comença un tipus de presentació que tindrà continuïtat en informes posteriors, en els quals es tractaran més a fons els altres sectors. Per a l'any 2004, s'espera seguir amb l'oferta d'atenció social primària i amb l'oferta que s'adreça a les situacions d'exclusió.

9.1.

PRESENTACIÓ

El plantejament inicial d'aquest breu balanç ha de permetre assolir dos objectius: en primer lloc, disposar d'un informe de conjunt sobre les necessitats i els serveis socials, i, en segon lloc, facilitar la reflexió sobre la manca de dades oficials de caràcter social. El primer objectiu només es podrà assolir quan el segon estigui ja superat. Com a conseqüència d'aquesta insuficiència, la secció sobre serveis socials encara s'ha de considerar com un treball provisional pel que fa als plantejaments i als resultats, però vàlid com a primer conjunt de dades, d'informacions, de reflexions i de propostes de futur.

Després de l'informe genèric de l'any passat, en aquest informe s'ha prestat més atenció a determinats sectors d'actuació que, per diverses circumstàncies -com ara la reforma de les polítiques públiques (transferències, per exemple) o l'increment de l'atenció pública-, han reclamat una atenció més important. És el cas dels serveis socials per a la infància i la família i els serveis i programes per a les dones. Altres sectors es tractaran més a fons en informes

* Vegeu: Normes socials de les Illes Balears. Consell Econòmic i Social de les Illes Balears. Palma. 2004.

posteriors, per tal de renovar la presentació que se'n va fer l'any passat i aprofundir-hi.

En qualsevol cas, els reptes que es varen destacar en l'informe anterior, encara són presents, especialment els dos següents: la manca d'informació i la manca d'una renovació del marc legal.

1. No es disposa, a la comunitat autònoma de les Illes Balears, de memòries i d'estadístiques públiques que comprenguin el conjunt de l'activitat dels serveis socials. La informació encara és fragmentària i és difícil accedir-hi.
2. La reforma de la Llei d'acció social del 1987 que s'havia desenvolupat al llarg del 2001 i del 2002 no s'ha completat encara amb una nova llei marc. Aquesta nova llei hauria d'aclarir com s'estructurarà i es definirà el model de serveis socials a la comunitat autònoma de les Illes Balears (la distribució de competències, els sistemes de participació, els sistemes de finançament, etc.).

9.2.

LA CONFORMACIÓ DE LES POLÍTiques PÚBLIQUES

Els serveis socials, de manera simplificada, s'estructuren com a serveis generalistes d'atenció primària i com a serveis i programes sectorials. Aquesta diferenciació obliga a fer-ne un tractament diferenciat

per sectors. En qualsevol cas, a la comunitat autònoma de les Illes Balears podem observar, sobretot als grans municipis i a les mancomunitats, que els serveis socials han desenvolupat coordinacions amb altres àrees, o han reconvertit la seva estructura, en absorbir parcialment altres aspectes del benestar social, com són la formació, l'ocupació, etc. D'aquesta manera, s'expressa la voluntat que tenen d'abordar els problemes socials des d'una perspectiva més àmplia, en considerar el ciutadà des d'una òptica global i aconseguir una major rendibilitat dels recursos del municipi.

Al llarg del 2003, s'han completat els processos de reordenació iniciats anteriorment; cal destacar:

- S'han transferit serveis i programes als consells insulars, en desplegament de la Llei de transferències als consells insulars.³⁶
- Ha desaparegut l'Institut balear d'Afers Socials (IBAS), i el Consell de Mallorca ha creat l'Institut de Serveis Socials i Esports,³⁷ com a òrgan de gestió integrada dels serveis socials transferits i propis.

Aquests canvis suposen: a) s'opta per una fórmula de descentralització organitzativa a favor dels consells insulars, reconeguts com a òrgans de gestió autonòmica, i b) es redistribueixen les competències a favor dels municipis i de les mancomunitats.

36. Llei 14/2001, de 29 d'octubre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials.

37. La Llei d'acompanyament als pressupostos del 2004 va incloure la desaparició de l'Institut Balear d'Afers Socials (IBAS) i la transferència de la major part del seu personal, un total de 474 persones, al recentment creat Institut de Serveis Socials i Esportius del Consell de Mallorca, l'1 de gener del 2004.

En aquesta etapa, organitzativament, el més significatiu és que desapareix la Conselleria de Benestar Social i la major part de les seves competències s'incorporen a la Conselleria de Vicepresidència. En qualsevol cas, han seguit vigents, al llarg del 2003, tot un seguit de plans sectorials d'actuació:

- El Pla integral d'atenció a la immigració de les Illes Balears es va aprovar en el Consell de Govern del 29 de setembre del 2000. És un pla que tenia una vigència quadriennal, al llarg del període 2001-2004.
- El Pla estratègic de les persones majors (2001-2004), aprovat en el Consell de Govern del 30 d'agost del 2001.
- El Pla estratègic per a persones amb discapacitat (2002-2005), que es va aprovar en Consell de Govern del 12 de juliol del 2002.
- El Pla estratègic de joventut del Govern de les Illes Balears (2001-2004).
- El Pla d'inclusió i els programes d'eradicació de la pobresa i l'exclusió social.

Juntament amb aquests plans, s'han seguit desenvolupant alguns plans estatals, d'acord amb convenis amb el Govern de les Illes, i que han executat les administracions de la comunitat autònoma de les Illes Balears. Són especialment rellevants el Pla concertat de prestacions bàsiques de les corporacions locals (identificat com a PPB), o el programes i serveis per afavorir la conciliació entre la vida familiar i laboral mitjançant l'atenció a la primera

infància. També s'han mantingut plans com el Pla 10, pla d'inversions per a la creació de centres per a la gent gran i per a les persones amb discapacitat.

Finalment, cal apuntar un aspecte important de la configuració del sistema: la dotació de personal. Els serveis socials són intensius en recursos humans i sembla que el creixement que han tingut ha estat importantíssim, especialment en els períodes 1988-1995 i 1999-2003. En el conjunt de les Illes Balears, a més de produir-se un augment superior al total de l'economia i del sector serveis, es caracteritzen per la marcada feminització, la salarització i per una certa precarietat, fruit de la dependència de subvencions, precarietat que encara no s'ha superat.

9.3.

LES NECESSITATS, L'OFERTA I LA DEMANDA DE SERVEIS

S'ha estructurat la presentació de la informació i les interpretacions d'acord amb els sectors d'actuació i es diferencia l'àmbit de l'atenció primària dels sectors d'atenció social principals. Aquesta diferenciació és forçada i discutible, ja que en l'àmbit de l'atenció primària es desenvolupen actuacions sectorials importants; a més, les necessitats no es poden analitzar d'una manera aïllada en cada sector; però la diferenciació per sectors permet ordenar la presentació d'acord amb les necessitats, les polítiques i els instruments de planificació desenvolupats. En

cadascun dels sectors considerats hi ha normativa sectorial específica o plans d'actuació estatals i autonòmics; per això, seguir aquesta estructuració en facilita la interpretació.

9.3.1. ELS SERVEIS SOCIALS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA

Els serveis que conformen aquest nivell d'atenció generalista s'orienten a prevenir les situacions de necessitat social i a promoure les prestacions socials d'informació i d'assessorament; d'atenció a domicili, especialment a les persones, a les famílies o als col·lectius que, per raó de dificultats de desenvolupament i d'integració en la societat, de manca d'autonomia, de discapacitats o de problemes familiars, necessiten aquesta prestació; de coordinació de recursos i de treball comunitari en xarxa, així com altres programes socials de tipus sectorial. Constitueixen el punt d'accés immediat i l'àmbit del sistema de serveis socials més proper als ciutadans en l'entorn més immediat.

Els serveis d'aquest àmbit, que gestionen els ajuntaments o les mancomunitats, s'adrecen a tota la població i es caracteritzen pel fet que la persona hi pot accedir directament. Reben suport dels consells insulars, especialment a partir de la gestió dels consells del Pla de prestacions bàsiques de serveis

socials de les corporacions locals (PPB). Aquest Pla va representar, des del 1988, la consolidació dels serveis socials d'atenció primària a tot l'Estat, també a la comunitat autònoma balear. El PPB s'estructura com un pla estatal, acordat amb els governs de les comunitats autònomes, per donar suport a les corporacions locals. Mitjançant el PPB es tracta de finançar conjuntament entre el Ministeri de Treball i Afers Socials (MTAS) i el Govern de la comunitat autònoma la xarxa d'atenció primària de serveis socials, que ha de permetre garantir les prestacions bàsiques als ciutadans en situació de necessitat. Els projectes que han estat finançats, mitjançant subvencions als consells insulars han estat finançats, per part del Ministeri de Treball i Afers Socials i del Govern de les Illes, amb un import de 3.555.221 euros, quantitat sensiblement inferior als 3.880.233 euros de l'any 2002. (Vegeu el quadre III-134)

S'ha de tenir present que les aportacions que s'inclouen en la taula només representen una part del finançament de la xarxa de serveis i prestacions d'atenció primària. Les aportacions dels consells insulars i dels ajuntaments i mancomunitats poden representar més d'un 70% del total de la despesa, de tal manera que el quadre III-134 només representaria un 30% del total del finançament.³⁸ Això permet fer una apreciació del que representa aquest àmbit en el conjunt del sistema; l'any 2001, concre-

38. Dels 3.555.221 euros que ha aportat el Govern de les Illes a les corporacions locals, a través dels consells insulars, el 2003, un 70% són aportats directament pel Govern de les Illes; la resta correspon a l'aportació del Ministeri de Treball i Afers Socials (memòria de l'IBAS, 2003). L'aportació del Govern de les Illes es va incrementar considerablement respecte dels 2.277.660 euros que havia aportat el 2001. (Vegeu: Direcció General d'Afers Socials (2002), *Memoria del plan Concertado de Prestaciones Básicas de SS SS en Corporaciones locales 2000-2001*, Madrid, MTAS, p. 37.)

QUADRE III-134. PLA CONCERTAT DE PRESTACIONS BÀSIQUES 2002-2003

Corporacions/entitats	Aportació del Govern de la CAIB i de l'MTAS		% var. 02-03
Alaró	43.747,24	0,00	0,00
Alcúdia	40.777,44	54.065,37	132,59
Andratx	65.417,41	49.675,31	75,94
Artà	51.931,61	35.386,13	68,14
Banyalbufar	9.596,09	4.088,89	42,61
Binissalem	45.456,67	156.081,33	343,36
Búger	14.545,68	0,00	0,00
Bunyola	36.627,39	31.035,02	84,73
Calvià	114.881,68	216.292,07	188,27
Campanet	19.582,42	0,00	0,00
Campos	49.251,57	41.395,10	84,05
Capdepera	44.181,23	40.250,54	91,10
Consell	16.839,80	0,00	0,00
Deià	11.044,09	5.080,62	46,00
Escorca	1.686,06	2.235,48	132,59
Esporles	31.614,26	24.783,73	78,39
Estellencs	5.823,36	2.747,61	47,18
Felanitx	101.942,92	74.601,12	73,18
Fornalutx	6.561,10	4.715,35	71,87
Inca	64.692,33	85.782,96	132,60
Lloseta	33.859,06	0,00	0,00
Llucmajor	82.249,01	97.337,22	118,34
Manacor	106.385,63	141.052,98	132,59
Mancor de la Vall	5.738,71	0,00	0,00
Marratxí	93.896,04	96.614,24	102,89
Muro	44.729,93	35.659,02	79,72
Petra (tota la Mancomunitat del Pla)	308.770,33	162.668,20	52,68
Pollença	89.610,92	68.725,00	76,69
Porreres	59.773,57	27.482,56	45,98
Puigpunyent	15.218,80	7.563,23	49,70
Sant Llorenç des Cardassar	46.587,35	33.347,37	71,58
Santa Margalida	63.206,71	42.362,81	67,02
Santa Maria del Camí	37.171,22	0,00	0,00
sa Pobla	77.029,44	86.488,34	112,28

Continua

QUADRE III-134. PLA CONCERTAT DE PRESTACIONS BÀSIQUES 2002-2003

Corporacions/entitats	Aportació del Govern de la CAIB i de l'MTAS		% var. 02-03
Santanyí	63.325,32	49.695,90	78,48
Selva	24.873,48	0,00	0,00
ses Salines	31.123,97	23.177,44	74,47
Sóller	81.747,94	57.264,03	70,05
Son Servera	58.619,05	48.077,70	82,02
Valldemossa	10.246,95	10.398,63	101,48
Palma (centres de serveis socials)	643.082,95	643.082,95	100,00
Consell Insular de Mallorca (Hospital de Nit)	519.510,82	548.220,57	105,53
Total Mallorca	3.272.957,55	3.007.434,82	91,89
Alaior	28.923,54	—	—
Ferrieres	14.707,85	—	—
Maó	122.504,03	—	—
es Castell	16.915,68	—	—
es Mercadal	18.384,72	—	—
Ciutadella	70.965,68	—	—
es Migjorn Gran	7.887,34	—	—
Sant Lluís	9.673,72	—	—
Consell Insular de Menorca	18.017,83	—	—
Total de Menorca ¹	307.980,39	246.670,81	80,09
Consell Insular d'Eivissa i Formentera ¹	299.295,85	299.115,60	99,94
Total de la CAIB	3.880.233,79	3.553.221,23	91,57

1. No hi ha dades de la distribució.

Font: elaboració pròpia, a partir de la memòria de l'IBAS, 2003.

tament, el nivell d'atenció primària a les Illes va representar 14.524.399 euros.³⁹ Fins al 1988, any del PPB, l'atenció primària pràcticament era un àmbit inexistent, amb l'excepció d'alguns ajuntaments (notòriament, l'Ajuntament de Palma i pocs més), però els darrers quinze anys s'ha desenvolupat, gràcies en bona part al PPB, i s'ha aconseguit

la plena cobertura de tot el territori de la comunitat autònoma de les Illes Balears, de manera que es disposa d'una dotació de personal i d'una capacitat tècnica perfectament comparable a la de la majoria de comunitats autònomes, amb un desenvolupament mitjà dels serveis socials.

39. Direcció General d'Afers Socials (2002), *Memoria del plan Concertado de Prestaciones Básicas de SS SS en Corporaciones locales, 2000-2001*, Madrid, MTAS.

En termes generals, es pot dir que, en aquest àmbit d'atenció, els reptes són els següents:

- Descentralitzar competències en un grau major i finançar els municipis, la qual cosa bé pot concretar-se en l'esperat pacte local o bé en el desenvolupament dels plans sectorials de la comunitat autònoma de les Illes Balears, que s'han esmentat abans (discapacitats, gent gran, immigració, etc.).
- Universalitzar els serveis socials cap a tota la població, inclosa la població d'immigrants internacionals i d'altres grups menys afavorits, de manera que s'incrementin les ofertes i els nivells d'ús dels serveis per part dels més necessitats, mitjançant una política de reconeixement de drets i una millora de la visualització dels serveis, les ofertes i els drets. Cal garantir dotacions bàsiques iguals i la mateixa capacitat d'accés a tota l'oferta a tot el territori de la comunitat autònoma de les Illes Balears.
- Intensificar recursos que afavoreixin la permanència del ciutadà en el seu medi, per a tots els sectors de població:⁴⁰ servei d'ajuda a domicili, programa «A ca vostra» per a la gent gran, centres de dia...
- Articular l'atenció a les necessitats socials des de tots els sistemes de benestar social, segons les competèn-

cies, desenvolupant estructures de coordinació socieducatives (sistema educatiu), sociosanitàries (sistema sanitari) i socioculturals (sistema cultural), articulacions que aconseguixin una eficàcia i una eficiència majors dels recursos públics, seguint, per exemple, el que ja s'ha fet en el Protocol de coordinació entre serveis socials i serveis d'orientació laboral (gener del 2003).

- Aplicar noves tecnologies: implantació plena de l'adaptació a la comunitat autònoma balear del sistema d'informació d'usuaris de serveis socials (SIUSS), desenvolupat pel Ministeri d'Afers Socials l'any 1995 i encara no totalment operatiu; sistema que pot ser la base d'una homogeneïtzació de llenguatge i de criteris tècnics i, sobre-tot, pot servir per quantificar les accions que es duen a terme, així com les necessitats no cobertes.

9.3.2. LA INFÀNCIA I LA FAMÍLIA

La situació del sector en aquests moments es caracteritza pel dinamisme. En el cas de Mallorca, una vegada reorganitzat l'any 2003 el servei de menors de l'Institut de Serveis Socials de Mallorca, s'ha posat un èmfasi especial a descentralitzar el servei i s'han creat unitats d'intervenció (equips) a escala territorial. Durant l'any 2003, els patrons de coordinació i de clarificació competencial entre el Servei d'Infància i Família i els diferents ajuntaments s'han constituït

40. Aquest objectiu afecta la gent gran especialment, però també altres col·lectius que, per les seves característiques, requereixen una atenció residencial o un suport continuat. Es pot discutir si és una competència de l'atenció primària, però a partir de la definició dels serveis que s'ha fet abans és bastant clar que sí es tracta d'una competència d'aquest nivell.

com a un dels factors principals que, d'acord amb els resultats que s'obtinguin d'aquests processos negociadors ha de generar un nou escenari en l'evolució de l'atenció a la infància. En el cas de Menorca, cal destacar el canvi de dependència del servei que actua com a entitat titular en matèria de protecció de menors, que ha passat de dependre de la Conselleria de Cooperació Local a la de Benestar Social. En el cas d'Eivissa, segueix sent el Patronat per a la Protecció de la Salut Mental i el Benestar Social que desenvolupa les funcions pròpies de l'entitat titular.

Canviant de tema, cal destacar que s'ha creat la FEIAB (Federació Balear d'Entitats d'Atenció a la Infància i l'Adolescència), òrgan que aglutina pràcticament totes les entitats col·laboradores de l'Administració en matèria d'acolliment residencial de menors.

S'ha avançat en la utilització de l'acolliment familiar com un recurs que requereix d'un aprofundiment major (acolliments amb família extensa, etc.). Pel que fa a les adopcions, es reafirma la preponderància de les adopcions internacionals, les quals incrementen el volum global d'adopcions.

Al mateix temps, s'accentua la tendència, que ja s'ha detectat anys anteriors, d'aparició de noves situacions de necessitat familiar relacionades amb els processos migratoris.

En l'apartat normatiu, cal esmentar la promulgació dels decrets 15/2003, pel qual es crea el Consell d'Infància i Família de les Illes Balears, i 45/2003, pel qual es regulen els acolliments familiars i l'adopció.

Com ja és tradicional, són dos els àmbits d'atenció que cal analitzar amb relació a l'actuació dels serveis socials en l'àmbit de la infància:

- la protecció dels menors, a càrrec dels consells insulars,
- les actuacions en la reforma dels menors, responsabilitat del Govern de la comunitat autònoma.

9.3.2.1. La protecció dels menors

Mallorca

Durant aquest any, el Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família de l'Institut de Serveis Socials i Esport del Consell de Mallorca ha obert 312 diligències i 237 expedients de protecció. A més, s'han atès 379 demandes, sense que hagi estat necessari obrir cap procediment. Els motius de les demandes que s'han rebut al Servei es recullen en la graella adjunta. (Vegeu el quadre III-135)

Les tuteles

Pel que fa a les tuteles, s'han constituït 138 noves tuteles, mentre que en 32 casos s'ha produït la baixa de tuteles ja constituïdes.

Els acolliments familiars

El nombre total d'acolliment formalitzats ha estat de 132, mentre que en 29 casos s'ha produït la baixa de l'acolliment. Del total d'acolliments, 42 (31,81%) han estat temporals; 56 (42,42%), permanents, i 33 (25%), preadoptius.

QUADRE III-135. MOTIVACIÓ DE LA DEMANDA REBUDA AL SERVEI DE PROTECCIÓ AL MENOR I ATENCIÓ A LA FAMÍLIA (MALLORCA) (2003)

Abandó	19
Abús sexual	31
Acolliment familiar	17
Conflictes de separació	25
Drogues	3
Explotació laboral	6
Guarda	26
Impossibilitat atenció dels pares	58
Maltractament físic	37
Maltractament emocional	15
Maltractament prenatal	1
Mendicitat	1
Negligència emocional	7
Negligència física	12
Problemàtica conductual	80
Problemàtica psiquiàtrica	15
Altres	215
No consta	40

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

Els acolliments residencials⁴¹

A Mallorca, s'han produït 171 altes de menors a centres d'acolliment residencial, mentre que les baixes han estat 100. Com es pot apreciar cal destacar la rotació elevada que presenten aquests recursos.

Les adopcions

Durant aquest any, s'han rebut 139 noves sol·licituds d'adopció internacional i 104 sol·licituds d'àmbit nacional. S'han fet 116 adopcions, 40 de les quals han estat de menors de nacionalitat espanyola i 76, de menors provinents de l'estranger.

41. Durant l'any 2003, a les Balears es disposà de 339 places d'acolliment residencial, de les quals, en data 31 de desembre del 2003, 265 estaven ocupades, cosa que suposa un 78,17% de places ocupades respecte del total de les places disponibles. Tot i això, s'ha de tenir en consideració que, del total de places, 60 corresponen a centres d'acollida temporal (primera acollida), amb la qual cosa pensam que el percentatge d'ocupació als centres residencials de durada mitjana i llarga és superior al 78,10% esmentat.

En aquest darrer cas, els menors provenen dels països següents. (Vegeu el quadre III-136)

Els certificats d'idoneïtat concedits han estat per als països següents. (Vegeu el quadre III-137)

El programa de menors infractors

En aquest apartat es fa referència als menors infractors de menys de 14 anys. Cal recordar que la legislació vigent estableix com a competència de les entitats titulars en matèria de protecció de menors la intervenció en aquests casos, i predomina la concepció protectora per sobre de la reformadora o la penal.

En el cas de Mallorca, s'han obert 312 expedients relacionats amb conductes delictives

de menors de 19 anys. Les edats dels menors infractors les podem observar en la taula adjunta. (Vegeu el quadre III-138)

D'aquests, el 79,80% correspon a menors del sexe masculí, mentre que el 20,19% restant correspon a menors del sexe femení.

Altres programes

A més dels que ja s'han esmentat, es duen a terme els programes que s'enumeren a continuació.

- Programa de menors estrangers no acompanyats. Aquest programa s'adreça a joves estrangers sense família que es troben en situació de desprotecció i indocumentats. L'objectiu és acollir, en un centre residencial i de diagnòstic, els menors per tal d'inves-

QUADRE III-136. SOL·LICITUDS D'ADOPCIÓ INTERNACIONAL I MENORS ARRIBATS DEL SERVEI DE PROTECCIÓ AL MENOR I ATENCIÓ A LA FAMÍLIA (2003)		
País	Sol·licituds	Menors arribats
Colòmbia	5	3
Costa Rica	0	1
Etiòpia	1	0
Filipines	1	0
Índia	6	4
Nepal	1	0
República Dominicana	1	0
Romania	0	6
Rússia	48	50
Ucraïna	0	1
Xina	20	11
Sense definir	56	0
Totals	139	76

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

**QUADRE III-137. CERTIFICATS D'IDONEÏTAT DEL SERVEI DE PROTECCIÓ AL MENOR
I ATENCIÓ A LA FAMÍLIA (MALLORCA) (2003)**

País	Certificat d'idoneïtat	Consell	Entitats col·laboradores per a l'adopció internacional (ECAI)
Filipines	1	1	0
Etiòpia	1	0	1
Burkina Faso	1	1	0
Colòmbia	6	5	1
Índia	5	0	5
Panamà	1	1	0
Rep. Dominicana	1	1	0
Rússia	58	0	58
Xina	26	9	17
Totals	100	18	82

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

QUADRE III-138. EDAT I NOMBRE DELS MENORS INFRACTORS (MALLORCA) (2003)

	Nombre
De 6 a 9 anys	12
De 10 a 14 anys	132
De 15 a 19 anys	155
No consta	13
Total	312

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

tigar-ne la situació personal i familiar, i valorar-ne les necessitats, per tal d'adoptar la mesura jurídica més idònia en compliment de la normativa vigent.

Durant l'any 2003 s'han produït 43 altes en centre d'acollida i diagnòstic, i 41 baixes. Els menors provenen dels països següents: Romania (19 menors), Marroc (10 menors), Turquia (3 menors), Colòmbia (3 menors), Senegal (2 menors), i amb un sol menor atès els països de l'Equador, Guinea, Ucraïna, Itàlia, França i Anglaterra.

Els programes de caire psicoterapèutic

Aquests programes es duen a terme a la Secció d'Infància i Família, que estructura l'activitat entorn de programes de preservació familiar, de reunificació i d'abusos sexuals, i totes les actuacions que s'orienten a tractar les seqüeles cognitives, emocionals i relatives als maltractaments d'infants, de manera que se'n pretén afavorir el manteniment en l'entorn natural i garantir la integritat.

El programa de preparació per a l'emancipació

Aquest programa s'adreça als menors que assoleixen la majoria d'edat en un centre de protecció de menors. L'objectiu general del programa és ensenyar als joves majors de 14 anys les habilitats que els permetin desenvolupar la vida adulta de manera independent.

El programa de preservació familiar

L'objectiu general del programa pretén modificar la situació familiar i corregir el maltractament o abandonament, eliminant o modificant els factors que l'han provocat i/o precipitat, amb la finalitat d'evitar la separació de l'infant del seu entorn.

El programa de separació provisional i reunificació

L'objectiu general d'aquest programa pretén aconseguir que la família, després d'una separació temporal indicativa, pugui, amb suport i/o tractament, recuperar les competències parentals i, en conseqüència, la guarda i/o tutela del fill, amb garanties per a l'infant.

El programa de separació definitiva i acoblament a una nova família

L'objectiu general del programa és separar definitivament l'infant de la seva família i proporcionar-li una llar estable alternativa, amb unes figures adultes que assumeixin el rol parental de manera total, permanent i definitiva.

Menorca

Durant aquest període s'han incoat 208 casos nous, amb qualsevol tipus d'actuació (expedients de protecció, diligències prèvies, informes sol·licitats pel jutjat, casos sense expedient, mesures educatives de menors infractors de menys de 14 anys i expedients de col·laboració).

El nombre d'expedients de protecció ha estat de 46, mentre que s'han generat 54 diligències prèvies, 45 de les quals foren arxivades i 9 motivaren la incoació d'un expedient de protecció.⁴²

Les situacions que motivaren l'obertura d'un expedient protector foren les que figuren en la taula següent. (Vegeu el quadre III-139)

Les tuteles

Durant l'any 2003 s'han assumit 8 noves tuteles que, sumades a les 36 existents en data 31 de desembre del 2002 i restades de les 11 baixes de tutela formalitzades durant el mateix any 2003, fan que, en data 31 de desembre del 2003, el Servei d'Infància, Adolescència i Família del Consell Insular de Menorca presenti 33 casos de menors tutelats.

Els acolliments familiars

Durant el període esmentat, s'han constituït 14 acolliments familiars, 3 dels quals s'han formalitzat de manera provisional amb una presentació de proposta davant

42. Cal tenir en compte que en aquest apartat es fa referència al total dels casos oberts sobre els quals treballa el servei de menors, alguns, en anys anteriors al 2003. Així mateix, també es dona la situació que un mateix cas pot presentar diverses problemàtiques motivadores de l'obertura d'expedient de protecció.

QUADRE III-139. MOTIU D'OBERTURA D'EXPEDIENT DEL SERVEI D'INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I FAMÍLIA (MENORCA) (2003)

Situació de risc	3
Abandonament, desatenció i desemparament	22
Maltractaments	6
Sol·licitud de centre de dia	8
Abús sexual	0
Valoració per a l'acolliment familiar	2
Menor immigrant no acompanyat	4
Maltractament prenatal	1
Total	46

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

el jutjat. Els 11 casos restants (un 78,5%), es constituïren administrativament, és a dir, amb el consentiment dels progenitors.

Durant l'any 2003 han cessat 5 acolliment familiars. En aquest període no s'ha rebut cap nova sol·licitud per acollir un menor (provinent d'una família diferent a la família extensa). Això s'atribueix a la necessitat d'efectuar, anualment, una campanya de difusió sobre aquest tema, atès que l'any 2001 se'n va fer una i varen captar set famílies.

Els acolliments residencials

A Menorca, el recurs residencial de protecció de menors és el Centre Residencial i de Primera Acol·lida. És un centre de titularitat pública que depèn del Consell Insular de Menorca. Durant l'any 2003 s'ha produït un canvi en la gestió d'aquest Centre, que passa de ser gestionat per l'ordre religiosa de les Filles de la Caritat de Sant Vicent de Paül a ser gestionat directament pel Consell de Menorca.

El nombre d'acolliments residencials que s'han fet durant l'any 2003 ha estat de 34 menors.

El nombre total de menors acollits al Centre ha estat de 40 (s'han de tenir en compte els menors que ja es trobaven internats en començar l'exercici). D'aquests, el 70% (28 casos) hi han estat acollits menys de tres mesos. (Vegeu el quadre III-140 i III-141)

Les adopcions

Durant l'any 2003 es va formalitzar una adopció d'àmbit nacional, es varen rebre dues noves sol·licituds i se n'han arxivat dues més per desistiment dels sol·licitants. En la via de l'adopció internacional, s'han rebut 17 noves sol·licituds (12, per a la Federació Russa; 4, per a la República Popular Xina, i una, per a l'Índia). Durant l'any 2003 s'han emès 11 certificats d'idoneïtat a famílies que opten per fer adopcions a la Federació Russa; 5, per a la República Popular Xina, i un, per al

QUADRE III-140. NOMBRE I MOTIU D'ALTA DEL SERVEI D'INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I FAMÍLIA (MENORCA) (2003)

Per sol·licitud dels pares	12
Ingrés efectuat per les forces de seguretat	10
Cessament d'acolliment familiar	2
Assumpció de tutela	3
Atenció immediata	1
Per sol·licitud del menor	4
Total	32

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

QUADRE III-141. NOMBRE I MOTIU DE BAIXA DEL SERVEI D'INFÀNCIA, ADOLESCÈNCIA I FAMÍLIA (MENORCA) (2003)

Reintegració familiar	22
Acolliment familiar	2
Per assoliment de la majoria d'edat	2
Per pròpia voluntat del menor	2
Total	28

Font: Memòria 2003 del Servei de Protecció al Menor i Atenció a la Família (2004), Palma: Institut de Serveis Socials i Esportius de Mallorca, Consell de Mallorca.

Salvador. Aquestes famílies resten en l'espera de la concessió d'un menor i, previsiblement, aquestes adopcions es formalitzaran en anys vinents.

L'any 2003 han arribat 12 menors procedents, en la major part, de la Federació Russa (11 infants), mentre que un menor ha arribat de la Xina.

Els menors infractors

S'han incoat 50 actuacions vinculades a conductes d'infracció de la llei de menors de 14 anys. Cap d'aquestes actuacions s'ha convertit en expedient de protecció, mentre que se n'han arxivat 64 (sumades a casos d'anys anteriors).

Pel que fa a les edats dels menors infractors, el grup més destacat és el de 14 anys, seguit relativament de prop pel de 13 anys. Tot i això, s'ha de tenir en consideració que l'edat que es registra és la del menor en el moment de l'obertura d'expedient, mesos després que s'hagi comès el delicte, per la qual cosa es freqüent que el delicte es cometés a l'edat de 13 anys.

Altres programes

El programa marc «Es Borinot»

Aquest és un programa marc d'atenció a famílies amb menors en situacions especials. El Programa marc esmentat es desglossa en 4 subprogrames, que s'adrecen

a diversos tipus de configuracions i de problemàtiques familiars:

- Programa de suport a famílies mono-parentals,
- Programa d'atenció a famílies en situació de risc,
- Programa de mediació familiar,
- Programa de tractament familiar.

Eivissa i Formentera

Durant l'any 2003 s'han assumit 20 noves tuteles amb la distribució d'edats que figura en el quadre III-142.

Pel que fa als cessaments de tuteles, se n'han produït cinc.

Els acolliments residencials

Durant l'any 2003 s'han produït 57 altes d'acolliment residencial als dos centres del Consell; 34 menors, al centre d'acolliment residencial, i 23, a la Unitat de Primera Acol·lida. Cal destacar que, del total dels menors acollits, 36 han estat menors d'origen estranger. En data 31 de desembre del 2003 romanien 14 menors en situació d'acolliment residencial.

Els acolliments familiar

Durant el període analitzat s'han formalitzat 35 acolliments administratius, i és de 51 el nombre de menors en situació d'acolliment familiar administratiu. A més d'aquests acolliments, s'han formalitzat 2 acolliments judicials vigents. Han cessat 2 acolliments per majoria d'edat.

Pel que fa a les sol·licituds d'acolliment familiar durant l'any 2003, només se n'ha rebut una. En total, en data 31 de desembre del 2003 hi havia 16 sol·licituds d'acolliment familiar d'alta.

Les adopcions

Durant l'any en curs s'han mantingut actives 29 sol·licituds d'adopció; 12, a escala nacional, i 17, a escala internacional. D'aquestes, només una s'ha tramitat durant l'any 2003.

Pel que fa als menors adoptats a Eivissa i a Formentera l'any 2003, s'han adoptat 15 infants provinents de la Xina (8 menors), de Romania (1 menor), de Brasil (1 menor), de la República Dominicana (3 menors), d'Etiòpia (1 menor) i de Rússia (1 menor).

En els tres consells, a més de les actuacions esmentades, també es disposa d'un

QUADRE III-142. EDATS DELS MENORS SOTA TUTELA, EIVISSA I FORMENTERA (2003)

Edats	De 0 a 6	De 7 a 12	De 13 a 18	Total
Homes	7	0	2	9
Dones	4	6	1	11
Total	11	6	3	20

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades pel Servei de Protecció de Menors del Patronat per a la Protecció de la Salut Mental i el Benestar Social, Conselleria de Salut i Benestar Social del Consell d'Eivissa i Formentera.

programa d'ajuts econòmics a famílies gestionats directament o a través d'institucions d'àmbit local.

La reeducació dels menors infractors

Podem esmentar tres grans àrees pel que fa al treball amb menors que ha desenvolupat la Direcció General de Menors i Família del Govern de les Illes Balears:

1. Àrea de prevenció

En aquest apartat cal esmentar els programes següents:

Programa de prevenció de la violència familiar

Aquest programa pretén dur a terme una intervenció social integral en les famílies en què s'hagin detectat problemes de violència, i també estableix actuacions de tipus preventiu dirigides a nuclis familiars determinats en situació de risc. És un programa que s'ha implantat recentment, per la qual cosa és prematur parlar-ne dels resultats.

El programa experimental en l'àmbit de la infància maltractada

Aquest programa fou engegat per l'antic Ministeri d'Afers Socials i s'adreça a totes les comunitats autònomes. Té com a finalitat impulsar accions orientades a detectar, prevenir i intervenir en situacions de maltractament infantil, amb l'objectiu de millorar qualitativament el sistema de protecció a la infància amb dificultats socials i, especialment, en situacions de maltractament infantil. En aquests moments, la gestió del programa correspon als consells insulars.

El programa de mediació familiar

Aquest programa finança actuacions en l'àmbit de la mediació familiar en situacions de separació de parelles, i es prioritza en tot el procés l'interès dels menors. Finança, en part, les accions de l'organització no governamental (ONG) Associació per al Desenvolupament de la Mediació Familiar, a Mallorca (36.050,17 euros), les del Consell de Menorca (11.820,38 euros), i les del Consell d'Eivissa i Formentera (11.820,38 euros). En total, s'han atès 307 parelles (un 58,9%, a Mallorca; un 16,61%, a Menorca, i un 24,42%, a Eivissa i Formentera).

El programa de suport a les famílies monoparentals

És un programa que finança les accions dels consells insulars. La finalitat és donar suport a famílies amb un sol progenitor i un fill o diversos fills menors de 18 anys per tal de propiciar el compliment de les funcions parentals i la superació de la situació de dificultat social.

L'any 2003 hi han participat el Consell Insular de Mallorca (30.630,34 euros) i el Consell Insular de Menorca (16.493,34 euros).

El programa de prevenció i abordatge del conflicte juvenil

És un programa amb una doble dimensió, que s'adreça tant a la prevenció com a la intervenció de situacions de conflicte protagonitzades per joves. Finança part de les actuacions dels municipis que s'esmenten a continuació, i potencia el tre-

ball en xarxa i comunitari i el treball socio-educatiu amb les famílies dels joves i amb els mateixos joves. Els municipis que hi participen són els següents. (Vegeu el quadre III-143)

Els programes per a l'educació familiar i l'atenció de famílies desfavorides i en situació de risc social

L'objectiu és la intervenció social individualitzada de caràcter integral dins nuclis familiars en què es troben les situacions socials de risc. Aquesta intervenció estableix actuacions socioeducatives, amb la finalitat de capacitar els adults per desenvolupar-se adequadament en la cura i l'educació dels fills; actuacions assistencials, i, a més a més, d'inserció sociolaboral, d'acord amb les característiques següents:

- Actuacions integrals encaminades a superar les situacions de mancances que presentin els nuclis familiars.
- Actuacions continuades, amb la finalitat que la família pugui adquirir competències per tal de poder resoldre per ells mateixos els problemes amb vista al futur.
- Les actuacions han de coordinar-se amb els recursos social existents a la zona a fi de facilitar el caràcter integral de la intervenció social.
- Preferència d'actuació a zones i a barriades socialment desfavorides.

Aquests programes actuen subvencionant els projectes que duen a terme els ajuntaments i les mancomunitats següents. (Vegeu el quadre III-144)

QUADRE III-143. PRESSUPOST PER MUNICIPIS DEL PROGRAMA DE PREVENCIÓ I ARBITRATGE DEL CONFLICTE JUVENIL (2003)

Municipi	Pressupost total (en euros)	Subvenció (en euros)
Artà	27.501,32	11.992,78
Calvià	49.764,00	16.490,08
Capdepera	34.037,56	11.992,78
Eivissa	30.030,00	15.015,00
Inca	42.446,23	16.490,08
Maó	40.822,12	16.490,08
Palma	51.376,00	23.985,57
Pollença	26.000,00	13.000,00
Son Servera	36.058,68	11.992,78
Santa Eulària des Riu	28.000,00	11.992,78
Total	366.035,91	149.441,93

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-144. PROJECTES I PRESSUPOST PER MUNICIPIS DELS PROGRAMES PER A L'EDUCACIÓ FAMILIAR I L'ATENCIÓ DE FAMÍLIES DESFAVORIDES I EN SITUACIÓ DE RISC SOCIAL (2003)

Entitat local	Projecte	Famílies ateses	Pressupost total (en euros)	Subvenció (en euros)
Alcúdia	«La mar de nins»	70	30.648,50	15.324,25
Binissalem	Programa de prevenció i atenció a les famílies desfavorides en situació de risc	22	25.753,00	12.876,50
Calvià	Projecte integral d'intervenció socioeducativa en l'àmbit familiar	900	47.362,52	18.091,11
Ciutadella	Servei d'intervenció educativa amb famílies en situació de risc	50	209.827,72	24.523,51
Eivissa	Projecte de treball amb famílies desfavorides i en situació de risc social	70	40.046,00	20.023,00
Manacor	Comissió Tècnica de Joventut de Porto Cristo	100	115.383,00	16.483,01
Mancomunitat del Pla	Programa per a l'educació familiar i l'atenció de famílies desfavorides i en situació de risc	80	124.512,81	30.151,86
Formentera	Programa per l'educació familiar i l'atenció de famílies desfavorides i en situació de risc	400	99.760,50	20.101,24
Total		1.692	693.293,99	157.574,48

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

2. Àrea d'inserció

El programa de garantia social d'ajudant de manteniment d'embarcacions

El Programa esmentat pretén encaminar als joves que hi participen vers a noves propostes de formació i d'inserció laboral. Això s'efectua mitjançant el Curs de garantia social, a l'Escola Nacional de Vela Calanova.

«Dalias», programa de formació i inserció laboral

El programa «Dalias» és una iniciativa conjunta entre el Govern de les Illes Balears a través de la Conselleria de Treball i Formació i l'extingida Conselleria de Benestar Social -ara, Conselleria de Presidència i Esports (Direcció General de Menors i Família)-, i el Fons Social Europeu.

«Dalias» és un programa de formació ocupacional i d'inserció laboral per a joves

d'entre 16 i 21 anys en situació de risc d'exclusió sociolaboral. Aquest Programa està inclòs en el programa operatiu de l'objectiu 3 del Fons Social Europeu per al període 2000-2006, eix 7, mesura 2.

Es pretén dur a terme una oferta socioeducativa que possibiliti la inserció social i la incorporació laboral dels joves, i prioritzar els que tenen mesures judicials pendents; es materialitza en una feina i en el manteniment d'aquesta feina. Els destinataris són joves procedents dels circuits dels serveis socials, del sistema de protecció de menors, del sistema judicial per a menors i dels instituts, que necessiten aprendre un ofici i trobar en un futur un lloc de feina i que hi estan interessats.

3. Àrea de menors infractors

L'execució de mesures de medi obert

Tal com estableix la Llei 5/2000, de responsabilitat penal dels menors, a més de l'aplicació simple de la mesura de llibertat vigi-

lada i del fet que l'educador adapti el contingut al menor i a la seva família, aquesta mesura es combina amb altres: llibertat vigilada amb diferents tractaments ambulatoris, llibertat vigilada amb assistència al centre de dia, llibertat vigilada amb tasques socioeducatives i llibertat vigilada cautelar. La mesura de tractament ambulatori és per al tractament psiquiàtric i/o psicològic i per al tractament de desintoxicació. Altres mesures que s'executen són mediacions-reparacions, convivència amb la persona o el grup educatiu, assistència al centre de dia, prestacions en benefici de la comunitat i tasques socioeducatives.

El nombre total de menors atesos durant l'any 2003 ha estat de 681 (579 del sexe masculí i 102 del sexe femení). (Vegeu el quadre III-145.)

D'aquests 681 menors, 38 corresponen a l'illa d'Eivissa i 113 a Menorca. Dels 113 menors atesos a Menorca, 99 són homes i 14 són dones.

QUADRE III-145. EDAT I SEXE DELS MENORS: EXECUCIÓ DE MESURES DE MEDI OBERT (2003)

Edat	Homes	%	Dones	%	Total
14	26	3,82	12	1,76	38
15	89	13,07	24	3,52	113
16	134	19,68	21	3,08	155
17	139	20,41	18	2,64	157
18	117	17,18	20	2,94	137
19	55	8,08	3	0,44	58
20	17	2,50	4	0,59	21
21	2	0,29	—	0	2
22	—	—	—	0	0
Total	579	85,02	102	14,98	681

Font: elaboració pròpia a partir de la *Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família* (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

Pel que fa als tipus de tipus de mesures aplicades, trobam 182 mediacions extrajudicials (executades i obertes), 208 mesures de prestacions en benefici de la comunitat, 96 de les quals foren iniciades l'any 2003, 418 mesures (executades i obertes) de llibertat vigilada, 110 mesures (executades i obertes) de tractament ambulatori, 7 mesures (executades i obertes) d'assistència a centre de dia, i 61 mesures (obertes i tancades) corresponents a realització de tasques socioeducatives.

La franja d'edat dels menors infractors que s'han beneficiat d'aquestes mesures majoritàriament és compresa entre els setze i els devuit anys. Respecte de l'any 2002 s'han incrementat un 29% els menors atesos. Cal destacar també l'increment de la població femenina respecte de la totalitat de menors atesos. L'any 2003, la Direcció General de Menors i Família ha atès un total de 102 al·lotes, enfront de les 80 de l'any 2002 i de les 41 de l'any 2001.

Pel que fa a les mesures aplicades, la quantitat de judicis i la pluralitat dels fets comesos ha fet que s'hagin incrementat el nombre de sentències i la diversitat d'aquestes sentències. Les sentències han canviat el caràcter respecte d'anys anteriors. És a dir, s'ha passat d'executar sentències amb una sola mesura establerta a executar-ne d'altres més complexes: en una mateixa sentència hi ha diferents mesures per complir o hi ha sentències diferents que s'han d'executar simultàniament. En termes generals, l'aplicació de la Llei 5/2000 ha suposat una judicialització més alta i un augment de la intervenció,

de manera que se n'ha oblidat el caràcter preventiu que se'n desprèn. Hi ha hagut un augment considerable, respecte de l'any 2002, de mesures com les llibertats vigilades i els tractaments ambulatoris, i un estancament de la mediació entre l'agressor i la víctima.

L'execució de mesures d'internament

Al llarg de l'any 2003 la Direcció General de Menors i Família ha atès 99 menors i joves en els centres educatius Es Pinaret i Es Fusteret. (Vegeu els quadres III-146 i III-147)

El règim d'internament que segueix predominant als centres de les Illes Balears, des que vigeix la Llei orgànica 5/2000, és el règim semiobert.

L'ingrés mitjançant una mesura d'internament terapèutic en un centre socioeducatiu des que és vigent la Llei orgànica 5/2000 és la primera vegada que es produeix l'any 2003; els anys anteriors l'havien imposat els jutjats de menors de Palma. (Vegeu els quadres III-148 i III-149)

De la mateixa manera que anys anteriors, la major part dels menors i joves residia a Palma en el moment de l'ingrés, un 81% del total.

A l'illa d'Eivissa s'han atès sis menors l'any 2003, un dels quals procedia de l'any 2002, mentre que la resta són menors estrangers no acompanyats.

Quant a Menorca, s'hi ha atès un menor, un menor estranger no acompanyat.

**QUADRE III-146. NOMBRE DE MENORS AMB MESURES D'INTERNAMENT,
PER SEXES (2003)**

	Nombre	%
Homes	87	87,88
Dones	12	12,12
Total	99	100,00

Font: elaboració pròpia a partir de la *Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família* (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-147. MENORS I JOVES ATESES PER RÈGIM D'INTERNAMENT (2003)

Ingressats abans del 2003 i amb permanència durant el 2003	
Internament en règim obert	3
Internament en règim semiobert	26
Internament en règim tancat	1
Total	30
Internament en règim obert	
Total	13
Sentència	10
Cautelar	3
Internament en règim semiobert	
Total	49
Sentència	27
Cautelar	22
Internament en règim tancat	
Total	4
Sentència	—
Cautelar	4
Altres ingressos	
Internament terapèutic	2
Permanència de cap de setmana en un centre	8
Ingrés a la presó	
Detencions	6
Ingressos durant l'any	78
Total	96

Font: elaboració pròpia a partir de la *Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família* (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-148. INGRESSOS I MENORS ATEOSOS AL LLARG DE L'ANY 2003**Ingressaren el 2000-2001-2002**

Institut de Reformes Socials (IRS)	30
Total	30
Internament en règim tancat	
Cautelar	4
Sentència	—
Total	4
Internament en règim semiobert	
Cautelar	22
Sentència	27
Total	49
Internament en règim obert	
Cautelar	3
Sentència	10
Total	13
Ingressos de cap de setmana	8
Internaments terapèutics	
Cautelar	1
Sentència	1
Total	2
Detenció	6
Ingressos	78
Baixes	65
Trasllats	9
Desinternaments	58
Ateosos	
Total d'EP	83
Total d'EF	25
Total	108

Font: elaboració pròpia a partir de la *Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família* (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

QUADRE III-149. MENORS I JOVES ATESOS DURANT L'ANY 2003, PER ILLES DE PROCEDÈNCIA

Règim d'internament	Règim obert	Règim semiobert	Règim tancat	Detinguts	Permanència de cap de setmana en un centre	Terapèutic	Total del 2003
Mallorca	16	69	4	2	8	2	101
Menorca	0	1	0	—	—	—	1
Eivissa	0	5	1	—	—	—	6
Totals	16	75	5	2	8	2	108

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria 2003 de la Direcció General de Menors i Família (2004), Palma: Govern de les Illes Balears.

No hi ha diferències significatives per sexes i per llocs de residència, i segueixen sent Palma, en particular, i Mallorca, en general, els principals llocs de residència en el moment d'ingressar als centres socioeducatius.

L'ocupació ha estat per sobre de les places disponibles al llarg de tot l'any 2003, llevat del mes de gener.

En total, s'han executat 179 mesures d'internament al llarg de l'any 2003, mesures que han imposat els jutges de Menors durant l'any 2002 i durant el 2003 a menors que havien ingressat els anys 2000, 2001, 2002 i 2003.

9.3.3. LA GENT GRAN

L'evolució demogràfica que es va produir la darrera dècada a la comunitat autònoma de les Illes Balears va conduir a un envelliment de la població, ara moderat per la immigració. A més dels canvis quantitatius, se'n produeixen altres de qualitatius, de manera que aquestes per-

sones gaudeixen cada vegada de condicions de salut millors i d'una esperança de vida major. Però l'envelliment no s'ha de tractar com un problema, sinó com un resultat associat en principi a un fet valuós en si mateix: la longevitat de la població. L'envelliment és el que constitueix és un repte a l'hora de reorientar les polítiques davant les noves necessitats. No obstant això, no podem obviar que hi ha problemes de falta d'autonomia, tret característic del col·lectiu de la gent gran, que es manifesta en tres aspectes fonamentals: l'econòmic, el funcional o sanitari i el social o de convivència.

El canvi d'escenari indicat implica repercussions importants, particularment pel que fa a la demanda de serveis i de prestacions, amb una pressió creixent en termes de demanda sanitària, de serveis socials i en matèria de pensions. Per això, aquest envelliment poblacional ha d'obligar l'Administració a fer una sèrie d'ajustaments en les seves polítiques, a causa de les implicacions socials, econòmiques i culturals que comporta. La política del Govern de la comunitat autònoma de les

Illes Balears, al llarg del 2003, encara que continua vigent el Pla estratègic de persones majors, s'ha centrat a desenvolupar l'oferta residencial. Un dels problemes principals és que no té la importància pressupostària que necessita ni és seguit de manera adequada per part d'altres administracions.

9.3.3.1. L'ajuda a domicili

L'ajuda a domicili no és una prestació exclusiva per a la gent gran, sinó que cada vegada és més present també en altres sectors -com les persones amb discapacitat o les famílies amb dificultats-, però encara més del 90% del finançament de la prestació es destina a aquest col·lectiu. Per tenir una idea del que representa, es poden veure les dades de les aportacions que hi ha fet el Govern de les Illes; s'ha de tenir present que aquesta aportació representa, de forma desigual segons els municipis i les entitats locals, un 40% del total invertit. Després que s'aprovà la Llei 14/2001, de 29 d'octubre, d'atribució de competències als consells insulars en matèria de serveis socials i seguretat social per a l'any 2003, la Conselleria de Benestar Social (encara competent en el moment d'assignar les aportacions per al 2003), a través de l'Institut Balear d'Afers Socials (IBAS), va signar convenis amb 40 ajuntaments o entitats de Mallorca, atès que a Menorca, a Eivissa i a Formentera la gestió ja s'havia transferit als consells insulars respectius. (Vegeu el quadre III-150)

Les dimensions de la prestació són molt considerables, ja que arriba a donar servei, només a Mallorca, a més de 2.784

persones (29 menys que el 2002: 2.813 persones). La situació paradoxal que es pot observar en el quadre III-150 és que, amb un increment de 305.943 euros, entre el 2002 i el 2003, dedicats al servei d'ajuda a domicili (SAD), s'ha reduït el nombre de beneficiaris i el de les hores concertades (39.849 menys que el 2002). L'explicació és l'increment dels costos de personal per desenvolupar la prestació del servei, especialment per la major regulació dels professionals que la presten. En qualsevol cas, els increments pressupostaris no arriben a cobrir els nivells recomanables; al marge de l'increment que s'ha experimentat els darrers anys i de les dimensions actuals, s'estima que, per l'evolució de les malalties cròniques incapacitadores, així com per altres conceptes, aquesta prestació encara hauria d'augmentar l'oferta actual. Tal com preveu el Pla estratègic cal augmentar la ràtio del servei d'ajuda a domicili fins que s'arribi al 4% l'any 2004, la qual cosa suposa 2.400 usuaris nous. També s'ha previst augmentar la ràtio de teleassistència, fins al 3% l'any 2004, cosa que representa 1.700 terminals noves. Aquest darrer servei és diferent, però complementari de l'ajuda a domicili.

9.3.3.2. Els centres d'estades diürnes

Una altra de les prestacions que ha assumit una importància fonamental, coherent amb el criteri de mantenir la gent gran al seu domicili mentre sigui possible i ho vulguin, és el dels centres d'estades diürnes. L'esforç realitzat el 2003 va ser important per la rellevància pressupostària (més d'1.600.000 euros) i per les persones que se'n varen beneficiar (582, entre

QUADRE III-150. SERVEI D'AJUDA A DOMICILI, APORTACIÓ DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)

Ajuntament o entitat local	Hores realitzades el 2002	Hores segons conveni 2003	Beneficiaris 2002	Beneficiaris 2003	Aportació de l'IBAS 2002	Aportació de l'ajuntament 2003	Aportació de l'IBAS 2003	% var. aportació de l'IBAS 2002-03
Alaró	6.240	8.792	62	51	24.942,00	25.753,37	24.942,00	0,00
Alcúdia	5.400	5.400	47	34	23.319,27	33.754,38	23.319,27	0,00
Andratx	3.360	3.636	26	22	13.522,77	65.208,61	13.522,77	0,00
Artà	3.408	3.844	24	12	25.242,51	24.536,19	25.242,51	0,00
Banyalbufar	1.404	1.656	10	12	4.507,59	4.166,79	4.507,59	0,00
Binissalem	5.844	6.124	46	38	24.942,00	31.644,97	24.942,00	0,00
Búger	1.848	1.848	15	9	8.714,68	6.460,88	8.714,68	0,00
Bunyola	3.120	3.120	32	20	13.222,27	15.643,55	13.222,27	0,00
Calvià	7.392	17.566	109	52	54.942,00	80.162,68	24.942,00	-54,60
Campanet	2.100	2.100	17	15	8.414,17	9.616,19	8.414,17	0,00
Campós	4.152	4.152	40	36	18.030,36	26.347,13	18.030,36	0,00
Capdepera	3.276	3.577	—	5	13.823,28	52.382,57	13.823,28	0,00
Consell	2.076	2.076	23	16	8.414,17	8.216,77	8.414,17	0,00
Deià	1.680	1.819	13	8	7.212,15	11.875,85	7.212,15	0,00
Esporles	2.604	2.604	17	16	12.921,76	17.059,55	12.921,76	0,00
Estellencs	516	1.008	5	4	2.404,05	1.694,21	2.404,05	0,00
Felanitx	4.212	4.212	40	26	19.833,40	67.044,84	19.833,40	0,00
Fornalutx	1.200	1.200	5	4	9.015,18	4.765,53	9.015,18	0,00
Inca	15.960	15.960	83	65	53.490,08	74.322,64	53.490,08	0,00
Lloseta	3.408	5.766	35	26	14.724,80	16.779,22	14.724,80	0,00
Llucmajor	11.556	13.015	144	88	38.765,28	58.710,87	38.765,28	0,00

Continua

QUADRE III-150. SERVEI D'AJUDA A DOMICILI, APORTACIÓ DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS (2002-2003)

Ajuntament o entitat local	Hores realitzades el 2002	Hores segons conveni 2003	Beneficiaris 2002	Beneficiaris 2003	Aportació de l'IBAS 2002	Aportació de l'ajuntament 2003	Aportació de l'IBAS 2003	% var. aportació de l'IBAS 2002-03
Manacor	13.512	13.512	92	86	38.464,77	147.906,46	38.464,77	0,00
Mancomunitat del Pla	40.392	51.243	333	274	171.889,46	84.771,15	199.404,33	16,01
Manacor de la Vall	960	960	9	7	4.207,08	7.130,41	4.207,08	0,00
Marratxí	9.093	9.093	69	60	28.848,59	60.758,62	28.848,59	0,00
Muro	3.528	3.528	35	26	10.217,21	25.640,71	10.217,21	0,00
Palma	206.110	135.200	857	642	1.472.831,36	306.228,00	1.781.260,00	20,94
Pollença	5.244	5.273	62	64	18.631,38	35.896,86	18.631,38	0,00
Porreres	5.364	5.364	32	23	27.045,54	17.174,89	27.045,54	0,00
Puigpunyent	2.598	2.598	22	23	13.222,27	15.546,03	13.222,27	0,00
sa Pobla	8.988	8.988	63	38	32.154,15	60.868,20	32.154,15	0,00
Sant Llorenç	5.016	5.016	38	28	21.335,93	42.509,30	21.335,93	0,00
Santa Margalida	9.918	12.833	132	120	31.252,63	73.924,64	31.252,63	0,00
Santa Maria del Camí	2.700	2.700	35	16	12.320,75	24.104,12	12.320,75	0,00
Santanyí	7.392	7.492	59	48	25.843,52	18.166,61	25.843,52	0,00
Selva	2.292	2.468	32	26	8.414,17	9.616,19	8.414,17	0,00
ses Salines	3.377	3.377	31	20	13.642,97	31.300,14	13.642,97	0,00
Sóller	11.532	7.800	89	57	33.656,68	211.250,84	33.656,68	0,00
Son Servera	3.636	3.636	20	14	14.424,29	29.829,43	14.424,29	0,00
Valldemossa	1.680	1.680	10	11	7.212,15	7.017,63	7.212,15	0,00
Total	434.088	394.239	2.813	2.784	2.386.018,67	1.847.790,02	2.691.962,18	12,82

Font: elaboració pròpia, a partir de la memòria de l'IBAS, 2003.

assistides i vàlides).⁴³ El manteniment d'aquests projectes es basa en subvencions a corporacions locals i a entitats privades sense afany de lucre per fer intervencions que responguin a les línies del Pla gerontològic estatal i de programes d'Alzheimer i altres demències: la construcció, l'adaptació o el manteniment de residències per desenvolupar estades diürnes, de petites unitats de convivència, etc. Són projectes que cofinancen el Govern de les Illes Balears i el Ministeri de Treball i Afers Socials, i que es destinen amb caràcter preferent per a les persones amb demències, especialment de tipus Alzheimer. (Vegeu el quadre III-151)

9.3.3.3. La creació i la millora dels centres per a la gent gran (Pla 10)

L'anomenat Pla 10, és un conveni de cooperació plurianual, que pretén establir una xarxa de centres d'atenció per a la gent gran que arribi a tots els municipis de cadascuna de les Illes Balears. L'objecte de les subvencions se centra bàsicament en l'equipament, l'adquisició, l'obra o la inversió directament relacionada amb les matèries d'acció social. El Pla 10 permet una diversificació de les inversions i un desplegament ràpid de recursos per als col·lectius de gent gran. Els projectes que s'han finançat al llarg del 2003 encara s'estan duent a terme, i són els següents. (Vegeu el quadre III-152)

Com es pot comprovar en el quadre III-152, el volum total de finançament arri-

ba als 451.731 euros, que es reparteixen en un total de 28 projectes, que encara estan en procés d'execució. Molts d'aquests projectes s'han revisat al llarg dels darrers anys, per tal d'adequar-hi les previsions econòmiques, de ritmes de realització, etc.

9.3.3.4. La dotació de places residencials

La residència és una de les alternatives per a la gent gran que presenta problemes d'autonomia, problemes de caràcter familiar que dificulten una atenció adequada o problemes d'absència de famílies. Suposa un atenció global de la persona en totes les necessitats. El Pla estratègic defineix tres tipus de residències:

1. Residències d'ancians vàlids: centres destinats a la gent gran amb autonomia, però que, per diverses circumstàncies socials i familiars, no pot viure al seu domicili.
2. Residències d'ancians assistits: són els centres destinats a l'atenció social de la gent gran afectada per una minusvalidesa psíquica en un grau no profund o per una minusvalidesa física que requereix una atenció d'infermeria i vigilància mèdica especial i permanent.
3. Residències mixtes: són els centres en què conviuen persones amb les dues característiques anteriors.

43. S'ha de considerar que aquesta oferta s'està desenvolupant de manera molt notable a través de l'oferta privada.

QUADRE III-151. PROJECTES DEL PLA GERONTOLÒGIC, APORTACIÓ DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS I DEL MINISTRE DE TREBALL I AFERS SOCIALS (2002)

Corporacions/ entitats	Projecte	Tipus de centre i servei	Destinació¹	Places implicades	Subvenció de l'IBAS, inversió	Subvenció de l'IBAS, manteniment
Aj. de Lloseta	Centre d'estades diürnes / SED	CED	MP	16	0	46.619,25
Aj. d'Esporles	Centre d'estades diürnes / SED	CED	MP	10	0	29.137,03
Aj. d'Alcúdia	Centre de dia / SED	CED	MP	30	0	87.411,10
Aj. de Sta.Margalida	Centre d'estades diürnes	CED	C	15	92.000,00	0
Aj. d'Andratx	Residència i centre de dia	CED	C	0	92.000,00	
Associació de Familiars Alzheimer de Mallorca (AFAM)	P. psicoestimulació, fisioteràpia, atenció geriàtrica i domiciliària	SADE	MP	0	0	15.000,00
Aj. de Manacor	Residència municipal (reforma i adaptació de banys per a assistits)	R	R / AD	79	20.220,00	
Aj. de Consell	Centre de dia / SED	CED	MP	20	0	29.137,03
Aj. de Santanyí	Centre de dia / SED	CED	MP	20	0	38.849,38
Aj. de Santanyí	Centre de dia	CED	E / C	0	92.000,00	
Aj. de Campos	Centre d'estades diürnes / SED	CED	MP	20	0	58.274,06
Aj. de Campanet	Centre d'estades diürnes	CED	C	0	92.000,00	
Mancomunitat del Pla	Reforma de residència per a la tercera edat al centre de dia de Sineu	R	R	0	92.000,00	
Mancomunitat del Pla	Centre de dia de Petra	CED	R/E/MP	10	92.000,00	7.284,26
Mancomunitat del Pla	Centre de dia de Costitx / SED	CED	MP	15	0	43.705,55
Mancomunitat del Pla	Centre de dia de Montuiri / SED	CED	MP	20	0	58.274,06
Aj. de Binissalem	El habitatge tutelat	HT	MP	6	0	13.000,00
Aj. de Binissalem	Centre de dia (adaptació local i manteniment del SED)	CED	C/MP	15	92.000,00	10.926,39

Continua

QUADRE III-151. PROJECTES DEL PLA GERONTOLÒGIC, APORTACIÓ DEL GOVERN DE LES ILLES BALEARS I DEL MINISTRE DE TREBALL I AFERS SOCIALS (2002)						
Corporacions/ entitats	Projecte	Tipus de centre i servei	Destinació¹	Places implicades	Subvenció de l'IBAS, inversió	Subvenció de l'IBAS, manteniment
Aj. de Calvià	Centre de dia per a malalts d'Alzheimer i demència (reforma i ampliació de l'espai de la residència per a CED)	CED	AD/E	0	46.000,00	
Aj. de Calvià	Ampliació de la planta baixa i instal·lació d'ascensor per a Il·liries a la residència per gent gran a Calvià	R	AD	60	46.000,00	0
Aj. de Capdepera	Centre de dia de Capdepera / SED	CED	MP	15	0	21.852,77
Aj. de Manacor	Centre de dia de la residència / SED	CED	MP	20	0	29.137,03
Aj. de Sant Lluís	Construcció del centre de dia	CED	C	0	92.000,00	
Aj. de Lloseta	Ampliació del centre de dia	CED	AMP	0	92.000,00	0
Aj. d'Artà	Centre de dia Sa Clota	CED	MP	18	0	49.624,00
Aj. d'Artà	Centre de dia Sa Clota	CED	E	18	60.964,00	0
Aj. de Porreres	Servei d'estades temporals residencials	R	MP	4	0	28.490,00
Aj. d'Eivissa	Servei de respir per a vetlladores de malalts d'Alzheimer	SADE	MP	24	0	32.000,00
Fundació Ignaci Wallis	Adaptació de la residència Reina Sofia d'ancians vàlids a residència mixta, i creació d'ED	R	R/E	75	54.200,00	0
Associació de Familiars Alzheimer d'Eivissa	4 Hores: servei de respir per a famílies cuidadores	SADE	MP	72	0	12.948,00
Total					1.055.384,00	611.669,91

Nota 1: construcció (C); adaptació de places (AD); reforma del centre (R); equipament (E); manteniment de places (MP); ampliació places (AP).
Font: elaboració pròpia, a partir de la memòria de l'IBAS, 2003.

QUADRE III-152. PLA 10, DE DOTACIONS DE CENTRES PER A LA GENT GRAN A LA CAIB (2003)

Entitat	Projecte	Import anualitat 2003
Consell Insular de Menorca	Equipament de la residència d'ancians de Maó. Conveni signat el 25/5/99.	9.408,71
Esporles, Ajuntament	Adquisició d'un immoble destinat a centre de gent gran. Conveni de cooperació del 1997. Addenda del 13/12/97. Addenda del 29/4/99.	57.096,15
Sant Llorenç des Cardassar, Ajuntament	Adquisició, obres de redistribució i equipament d'un immoble destinat a centre d'atenció a la gent gran. Conveni signat el 29/4/99.	19.164,30
Alaior, Ajuntament	Equipament del local social de la residència geriàtrica d'Alaior. Conveni signat el 10/12/98.	4.143,95
Alcúdia, Ajuntament	Equipament del casal de la tercera edat del Port d'Alcúdia. Conveni signat el 6/11/98.	10.851,27
Deià, Ajuntament	Obres i equipament del centre d'atenció a la gent gran de Deià. Conveni signat el 19/10/1998.	16.712,79
Felanitx, Ajuntament	Obres de construcció d'un centre de gent gran a Cas Concos des Cavaller. Conveni signat el 2/12/98.	23.731,96
Mancor de la Vall, Ajuntament	Obres d'ampliació del centre d'atenció a la gent gran. Conveni signat el 21/9/98.	9.439,44
Sant Josep, Ajuntament	Obres d'ampliació del centre de gent gran de Sant Jordi. Conveni signat el 3/12/98.	9.059,63
Santa Margalida, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran de Can Picafort, les obres del qual es finançaren l'any 1997. Conveni signat el 10/12/98.	5.136,97
Alcúdia, Ajuntament	Obres de construcció d'un centre de gent gran al Port d'Alcúdia. Conveni signat el 24/7/1997.	31.590,37
Fundació Pública del Servei de la Residència Miquel Mir	Obres de reforma, d'ampliació i d'equipament de la residència Miquel Mir d'Inca. Conveni signat el 24/7/97. Addenda del 14/12/00.	54.458,86
Inca, Ajuntament	Equipament del centre d'atenció a la gent gran de la urbanització Crist Rei Nou. Conveni signat el 24/7/97.	3.115,85
Inca, Ajuntament	Equipament del Club del Pensionista del Mercat Cobert. Conveni signat el 24/7/97.	3.606,03
Inca, Ajuntament	Adquisició, obres d'adequació i d'equipament d'un immoble destinat a centre d'atenció a la gent gran als habitatges Fernández Cela. Conveni signat el 3/10/97.	2.395,40
Santa Eugènia, Ajuntament	Equipament del centre d'atenció a la gent gran de Santa Eugènia. Conveni signat el 24/7/97.	3.322,22
Santa Maria del Camí, Ajuntament	Obres de finalització i d'equipament de la residència Cas Rei Metge. Conveni signat el 24/7/1997.	25.720,82

Continua

QUADRE III-152. PLA 10, DE DOTACIONS DE CENTRES PER A LA GENT GRAN A LA CAIB (2003)

Entitat	Projecte	Import anualitat 2003
Santa Margalida, Ajuntament	Obres de construcció del centre de gent gran a Can Picafort, que forma part del centre cívic social. Conveni signat el 24/7/1997.	19.621,61
Lloseta, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran Rosa Ramon Català. Conveni signat el 4/12/1996.	5.526,91
Lloseta, Ajuntament	Obres de tancament del centre Rosa Ramon Català. Conveni signat el 8/11/1996.	4.489,14
Calvià, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran des Capdellà. Conveni signat el 8/11/96.	2.404,05
Santa Eulària des Riu, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran de Sant Carles. Conveni signat el 20/11/96.	2.250,15
Formentera, Ajuntament	Adquisició de dos locals, destinats al centre de gent gran La Sanieta, nucli de Sant Francesc Xavier. Conveni del 4/12/96.	24.162,19
Capdepera, Ajuntament	Ampliació i equipament del centre d'atenció a la gent gran. Conveni signat el 4/12/96.	16.301,19
Consell Insular de Menorca	Obres de reforma de la residència d'ancians de Maó. Conveni signat el 3/12/96.	30.582,73
Palma, Ajuntament	Equipament del centre de gent gran i d'habitatges tutelats a sa Calatrava. Conveni signat el 4/12/96.	10.016,38
Santa Eulària des Riu, Ajuntament	Obres i equipament d'un centre de gent gran a Puig d'en Valls. Conveni signat el 4/12/96.	21.050,23
Marratxí, Ajuntament	Obres i equipament del centre de gent gran de Pòrtol. Conveni signat el 4/12/96.	26.371,85
Total		451.731,15

Font: elaboració pròpia, a partir de la memòria de l'IBAS, 2003.

A les Balears hi ha un total de 46 centres residencials. La distribució geogràfica és de 38 a Mallorca, 7 a Menorca i 2 a Eivissa. El mateix Pla estratègic té previst que es construeixin una residència a Menorca de 70 places assistides i una residència a Eivissa de 90 places assistides. També s'ha desenvolupat un sistema de concertació de places amb entitats diverses per tal de cobrir el dèficit de places públiques; es varen concertar, al

començament del 2003, 125 places assistides amb entitats públiques, entitats sense ànim de lucre i entitats privades.

9.3.4. LA DONA

La situació de desigualtat que pateix la dona a la nostra comunitat ha continuat corregint-se en alguns àmbits l'any 2003, gràcies a les accions del conjunt d'iniciati-

ves socials i de l'Administració de la comunitat autònoma de les Illes Balears. En aquest període, l'organisme principal que ha ajudat a orientar l'actuació i a donar-hi un nou impuls ha estat l'Institut Balear de la Dona, el qual ha desenvolupat tot un ampli ventall d'actuacions.

Durant l'any 2003 l'Institut Balear de la Dona (IBD)⁴⁴ ha continuat desenvolupant les competències, tal com determina la Llei 5/2000, de 20 d'abril, de creació de l'organisme. Bàsicament, té com a competències elaborar i executar les mesures necessàries per fer efectius els principis d'igualtat de l'home i de la dona; impulsar i promoure la participació de la dona en tots els àmbits, i eliminar qualsevol forma de discriminació de la dona a les Illes Balears.

Les prioritats han estat:

- Consolidar les funcions, els serveis i els programes de l'IBD.
- Continuar les campanyes de sensibilització contra la violència de gènere.
- Consolidar la coordinació amb les institucions públiques i privades de l'àmbit de les Illes Balears que treballen amb la dona i vers la dona.
- Donar suport a les associacions de dones, i consolidar les línies iniciades amb l'obertura del Casal de les Dones.
- Consolidar i augmentar els serveis directes d'atenció a la dona: d'infor-

mació, d'assessorament i de documentació, els d'acollida, els d'assistència psicològica i els que afecten la salut afectiva sexual.

- Posar en marxa el III Pla d'activació per a la igualtat d'oportunitats entre homes i dones, 2002-2006, que va aprovar el Consell Rector de l'IBD en la sessió del 14 de novembre del 2002.
- Continuar executant les mesures incloses en el document d'estratègies de prevenció i tractament de la violència domèstica, fent esment en la línia de prevenció i de coordinació institucional amb l'elaboració de protocols.
- Crear i augmentar els recursos per a les dones víctimes de violència de gènere, i començar a configurar un pla d'atenció integral a la dona, que, a través de la cooperació institucional, pugui oferir-li habitatge i treball.

L'evolució del pressupost des que es va crear l'IBD evidencia que s'ha consolidat la tasca per la qual va ser creat, amb una continuïtat en el compromís del Govern quant a l'aportació econòmica. (Vegeu el quadre III-153)

El pressupost de l'IBD per a l'any 2004 és de 3.003.153 euros, la qual cosa suposa un increment del 50,74% en relació amb el pressupost de l'exercici 2003, augment que possibilitarà, sens dubte, un abast major i una difusió major de les activitats de l'Institut.

44. D'ara endavant, IBD.

QUADRE III-153. EVOLUCIÓ DEL PRESSUPOST DE L'IBD (2000-2004)

Any	Pressupost	% increment
2000	533.821	1r any
2001	1.202.433	225,25
2002	1.785.080	48,46
2003	1.992.228	11,60
2004	3.003.153	50,74

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria de l'IBD 2003 (en premsa).

Entre les diverses línies d'actuació de l'IBD, desenvolupades directament pel personal de l'institut o en col·laboració amb altres entitats i organismes, s'han seleccionat les considerades més rellevants, per l'impacte objectiu (el nombre de participants, els canvis aconseguits, etc.) o per la repercussió pública.

9.3.4.1. Els programes socials i jurídics

Centre d'informació de la dona. Possiblement un dels projectes més rellevants és el Centre d'Informació de la Dona. És un servei gratuït de l'IBD, que ofereix informació, orientació i assessorament en relació amb els àmbits social, jurídic, laboral i educatiu.

El mes d'octubre del 2003 l'IBD es converteix en el centre coordinador de la comunitat autònoma de les Illes Balears de les ordres de protecció, fet que implica que deriven cap a l'IBD les ordres per assessorar les dones, informar-les i orientar-les sobre els recursos socials disponibles.

El personal que treballa al Centre d'Informació de la Dona està integrat per dues assessores jurídiques, una treballa-

dora social i una auxiliar administrativa informadora. L'any 2003 s'ha prioritzat l'ampliació de l'horari d'atenció al públic, la formació del personal que l'integra i la consolidació del servei.

Pel que fa a la feina que s'ha fet, hi ha una sèrie de conclusions:

- Ha augmentat el nombre de consultes. La demanda jurídica és majoritària, però també és significativa la demanda d'informació d'inserció i orientació laboral.
- Ha augmentat el nombre de consultes específiques de maltractaments.

Punts d'informació jurídica. Mitjançant el conveni de col·laboració entre l'IBD i el Col·legi d'Advocats, els punts d'informació jurídica a les dones ubicats a Petra, Capdepera, Binissalem, Alcúdia i Pollença, donen cobertura a les Mancomunitats del Pla, de Llevant, del Raiguer i del Nord, respectivament. L'any 2003 han atès 307 consultes, en 225 entrevistes. Les característiques principals de les demandes i de les demandants són les següents:

- El 50% de les demandes afecten l'àrea del dret de família.
- El 32% dels derivants són treballadors i treballadores socials.
- El 51% de les dones entrevistades fa feina.
- El 20% de les dones ha interposat denúncia.
- El 85% de les dones tenen fills.

Servei d'Orientació i Assessorament Jurídic Penitenciari (SOAPJ). Possibilita, mitjançant un conveni de col·laboració entre la Conselleria de Presidència i Esports, l'IBD i el Col·legi d'Advocats de les Illes Balears, la prestació d'orientació i d'assessorament legal dels interns i internes del Centre Penitenciari de Palma, així com la realització de gestions davant els òrgans judicials i les administracions per a la correcta defensa dels drets i interessos de la població reclusa.

Les dades més rellevants del 2003 són les següents:

- S'han atès més de 310 persones.
- D'entre les assistències destaquen, entre d'altres, les consultes sobre dret penitenciari, recursos sobre permisos de sortida, qüestions d'estrangeria, contactes amb lletrats i lletrades d'ofici, consultes de maltractaments i recursos de classificació de graus.

Casal de les Dones. El Casal de les Dones, vinculat a l'IBD, és un espai de participació i de trobada de dones, creat per

impulsar i per promoure la participació de les dones i afavorir-ne el protagonisme i la integració social, mitjançant activitats formatives i recreatives en els camps social, polític i cultural. Així mateix, serveix com a seu de reunions per a les associacions de dones. Hi ha cinc associacions de dones amb seu social al Casal.

Inclusió social. Projecte Equitas, dins la Iniciativa comunitària Equal, en la línia d'actuació 1.2.1, de servei d'orientació sociolaboral per a dones immigrants. Les entitats que hi ha participat durant l'any 2003 són l'Ajuntament de Calvià, la PIMEM (Petita i Mitjana Empresa de Mallorca) i l'IBD, com a entitat coordinadora. L'objectiu general era organitzar metodologies i models d'atenció i d'acompanyament personalitzat en itineraris d'inserció per facilitar la integració sociolaboral de les dones immigrants en risc d'exclusió.

Les persones destinatàries eren les dones immigrants en situació de risc d'exclusió social, desocupades o en millora d'ocupació, amb independència del nivell de qualificació professional, l'edat o el país de procedència.

Les activitats principals que s'han dut a terme són les següents:

- Identificar i analitzar els recursos sobre immigració i estudiar les necessitats de les dones immigrants a les Illes Balears.
- Atendre de manera directa les dones immigrants: informar-les, assessorar-les, i fer una valoració individualitzada i integral amb perspectives d'inserció social i laboral.

- Desenvolupar accions de mediació intercultural, i millorar les habilitats socials per a la recerca de feina i fer acompanyaments dels casos en situacions més desfavorides.
- Millorar les habilitats bàsiques per a la recerca de feina i fer acompanyaments puntuals de les dones amb dificultats especials.
- Desenvolupar accions d'afavoriment de la trobada de dones immigrants per a la creació de xarxes.
- Proporcionar informació i assessorament jurídic i de recursos socials.

Les principals dades d'atenció directa, l'any 2003, són:

- S'han atès 83 dones immigrants d'origen extracomunitari.
- Procedeixen de 24 països diferents (majoritàriament, de l'Argentina i de l'Equador, països seguits per Colòmbia, el Marroc i Nigèria).
- El 44,6% tenen estudis superiors; el 80,7%, amb edats entre els 25 i els 50 anys.
- El 68,6% estan en situació de desocupació i el 55,4%, amb possibilitats de fer feina legalment. El 45,8% han passat per un itinerari d'inserció laboral a PIMEM; el 36,4% s'han inserit laboralment després de ser usuàries del Programa.

9.3.4.2. Els programes sociosanitaris

En aquesta àrea s'han desenvolupat tot un conjunt de programes, d'entre els quals destaquen l'Infosex i el Centre d'atenció sociosanitària per a persones que exerceixen la prostitució.

1. Infosex. És el nom que rep el servei d'informació i orientació sexual de l'IBD. El servei també treballa en el camp de l'educació i de la divulgació de la sexualitat mitjançant xerrades a escoles i a instituts, que s'adrecen a l'alumnat, i a associacions de mares i pares d'alumnes (AMPA). La formació en aquestes àrees és una de les eines de prevenció principals. Per activitats, cal destacar:

Xerrades informatives a instituts i a escoles

- a) AMPA. S'han fet 9 xerrades informatives a escoles i a instituts, amb un total de 288 assistents.
- b) Alumnat. S'han realitzat 12 xerrades, amb un total de 787 assistents.

Telèfon d'informació sexual.

- La majoria de telefonades són fetes per homes i dones entre els 21 i els 30 anys i que resideixen a Palma.
- La majoria de demandes fan referència a anticonceptius, problemes de sexualitat que afecten les dones i embarassos no desitjats.

2. Centre d'atenció sociosanitària per a persones que exerceixen la prostitució (CASSPEP). Amb una subvenció genèrica concedida per l'IBD de 48.080,97 euros, el CASSPEP ha continuat la tasca d'inserció, que se centra en els temes següents:

- Millorar el diagnòstic i el tractament de malalties o infeccions de transmissió sexual, i incidir en la prevenció, en tots els àmbits, aportant material preventiu.
- Fomentar la promoció de conductes saludables i l'educació per a la salut.
- Col·laborar amb les usuàries en l'educació de les seves companyes (educació d'iguals) oferint-los formació específica.
- Realitzar activitats de sensibilització social i de denúncia.
- Millorar l'accés als recursos sociosanitaris i a les prestacions socials.
- Millorar el diagnòstic de la situació psicològica i social.

Pel que fa a les activitats que s'han dut a terme i a la població que s'ha atès, es pot destacar el següent:

- S'han atès 1.601, persones amb la distribució següent: 1.327 persones, al mateix centre, un 93% de les quals són dones, i un 94%, d'origen immigrant (llatinoamericanes i subsaharianes, principalment). A la unitat mòbil, 274 persones, un 96% de les quals són dones, i un 64%, d'origen immigrant (subsaharianes, principalment).

9.3.4.3. La violència de gènere

En aquest àmbit presten atenció especial el Servei d'Atenció Psicològica i les cases d'acollida.

Servei d'Atenció Psicològica. S'adreça a les dones majors de 14 anys que són o que han estat víctimes d'agressions físiques, psíquiques i/o sexuals. El Servei treballa amb sessions individualitzades i amb espais de treball i suport en grup. Durant l'any 2003 s'han desenvolupat 3 grups (2 iniciats l'any 2002), amb un total de 138 sessions.

De les 513 demandes de l'any 2003 es poden destacar les dades següents:

- La major part de les usuàries ha patit maltractaments de tipus físic i psíquic.
- El tram d'edat majoritari és dels 31 als 40 anys.
- La major part de les dones són casades, amb estudis mitjans.

Cases d'acollida. L'actual xarxa d'acollida de les Illes Balears té com a objecte oferir atenció i acollir totes les dones i els seus fills que han patit qualsevol tipus de violència domèstica i que es troben sense possibilitats d'allotjament alternatiu. L'oferta de serveis, entre d'altres, suposa:

- Informar, orientar i assessorar, a través d'atenció individualitzada.
- Acollir, allotjar i proporcionar manutenció a la dona i als fills i filles.
- Oferir intervenció psicològica.

- Orientar en la recerca de feina i d'habitatge.
- Proporcionar assessorament jurídic.

La xarxa està formada pels centres següents. (Vegeu el quadre III-154)

L'IBD ha continuat treballant, amb tots els centres, en la unificació de criteris tècnics, de gestió, d'acollida i de funcionament de la totalitat de les cases d'acollida de les Illes Balears, fet que s'ha complementat amb reunions periòdiques entre els diferents professionals del Centre d'Informació de la Dona i de les cases d'acollida.

Les característiques de l'activitat i el perfil de les dones acollides és el següent:

- La forma d'acolliment ha estat d'urgència.
- El tipus de maltractament és físic i psicol·lògic.
- Provenen de Palma.
- La majoria tenen entre 15 i 30 anys, tenen estudis primaris i no fan feina.

Aquests centres donen resposta a situacions de violència domèstica durant les 24 hores del dia, tots els dies de l'any.

9.3.4.4. Els projectes subvencionats per l'IBD

Al marge dels programes i serveis presentats, hi ha 80 programes que desenvolupen altres organismes i entitats diverses, subvencionats el 2003 per l'IBD per un import total de 375.405 euros. A continuació, es presenta un quadre en què se seleccionen els setze considerats més rellevants. (Vegeu el quadre III-155)

Al marge del projecte desenvolupat a Calvià (núm. 16), la resta correspon a les línies d'actuació considerades prioritàries i que s'han presentat fins aquí, de les quals s'amplia l'abast.

9.3.5. LES PERSONES AMB DISCAPACITAT

En termes generals, durant aquest període, s'ha donat continuïtat a les accions ja iniciades amb anterioritat. L'execució de la transferència pendent de determinades

QUADRE III-154. CASES D'ACOLLIDA DE LA CAIB (2003)

	Il·la	Nombre de places
Servei d'acollida a dones i famílies (SADIF)	Mallorca	56
Casal Ses Ufanes	Mallorca	28
Casal de Llevant	Mallorca	19
Oficina d'Informació de la Dona	Eivissa	33
Centre Assessor de la Dona	Menorca	8
Total de places a la comunitat autònoma		144

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria de l'IBD 2003 (en premsa).

QUADRE III-155. SELECCIÓ DE PROJECTES SUBVENCIONATS PER L'IBD, 2003

Entitat	Projecte	Subvenció
Bisbat de Mallorca, Secretariat, Diocesa de Pastoral Penitenciària	Indigents a la presó de dones. Cobrir les necessitats bàsiques de les dones recluses que no disposen de mitjans econòmics. Pal·liar les necessitats de les internes indigents que no reben paquets de l'exterior.	3.333,00
Federació d'Associacions de Dones d'Acció Cultural (Son Ferriol)	Convivència intercultural en el àmbit rural. Promoció de la convivència intercultural amb les dones immigrants als pobles i als llogarets que integren la Federació.	4.000,00
Oblates del Santíssim Redemptor	«Casal petit». Servei d'atenció a les dones que es troben afectades pel fenomen de la prostitució.	10.000,00
Oblates del Santíssim Redemptor	«Passa-t'ho bé». Afavorir un espai ludicoformatiu en què les dones es diverteixin, adquireixin formació integral i es relacionin de manera positiva.	3.000,00
Oblates del Santíssim Redemptor	«No estam soles». Servei d'ajuda a domicili. Millorar la qualitat de vida de les persones que són ateses amb aquest projecte.	7.000,00
Aula Cultural	Temps d'aprenentatge. Formació bàsica per a dones a la presó. Potenciar l'autoestima de les dones adultes mancades de llibertat mitjançant l'adquisició de nous coneixements i l'augment del nivell cultural.	8.000,00
Aula Cultural	Temps d'oci i cultura per a dones grans. Proporcionar coneixements, possibilitar l'adquisició de destreses tècniques i habilitats per a l'enteniment.	11.000,00
Mallorca Verda, Drets Humans de Mallorca	Integració lingüística i social per a dones magribines. Contactar amb l'entorn extrafamiliar i la cultura que les acull. Facilitar la integració social, lingüística, laboral... Compartir la seva cultura amb les dones d'aquí.	40.000,00
Associació Ateneu Alcari	Servei d'atenció en situacions d'emergència. Gestió del servei com a eina pròpia per a la promoció social i laboral de les dones amb especials dificultats.	10.000,00
Associació contra l'Anorèxia i la Bulímia de les Balears	Prevenició de trastorns de la conducta alimentària. Intervenció en diferents àrees de desenvolupament dels joves que els fan vulnerables a patir de determinats problemes de conducta alimentària	3.500,00
Comissions Obreres	La violència contra les dones: un problema social. Promoure l'assumpció de la violència contra les dones com a problema social.	5.000,00
Associació d'Agents de la Igualtat de Balears (AIBAL)	Projecte mare. Establir vincles i organismes estables de col·laboració, de coordinació i de representació social entre associacions de dones i entitats públiques i privades.	5.000,00

Continua

QUADRE III-155. SELECCIÓ DE PROJECTES SUBVENCIONATS PER L'IBD, 2003

Entitat	Projecte	Subvenció
Associació d'Empresàries de la Petita i Mitjana Empresa (PIMEM)	Guia de les empreses dirigides per dones a les Illes Balears. Banc de dades de les empreses dirigides per dones que en permeti tenir coneixements.	3.000,00
Aula Cultural	«Un passeig per la literatura». Programa per a dones adultes que es trobin amb dificultats de fluïdesa de lectura i d'escriptura en català i castellà. Reconeixement de l'existència i la presència de la dona en les maneres de pensar, de sentir i de viure la realitat.	12.020,24
Metges del Món	Centre d'atenció sociosanitària per a dones que exerceixen la prostitució. Disminuir la morbiditat i la mortalitat produïda per malalties de transmissió sexual i VIH/sida, i millorar les condicions socials de les persones que exerceixen la prostitució.	48.080,97
Ajuntament de Calvià	Instal·lació i equipaments necessaris per posar en marxa la guarderia destinada al personal de la corporació municipal.	130.000,00

Font: elaboració pròpia a partir de la Memòria de l'IBD 2003 (en premsa).

prestacions gestionades per l'IBAS als consells insulars ha implicat una situació d'espera que es caracteritza perquè s'han mantingut aquestes accions.

Els referents de les actuacions entorn d'aquest tema segueixen sent dos plans que es destinen a conformar l'escenari futur de l'atenció a les persones amb discapacitat. D'una banda, cal esmentar el Pla d'acció per a les persones amb discapacitat i, de l'altra, el Pla estratègic per a les persones amb discapacitat; el primer, generat pel Govern central i destinat de forma potestativa a la gestió conjunta amb les comunitats autònomes, i el segon, generat per la comunitat autònoma de les Illes Balears. El primer s'ha reeditat durant aquest any 2003, i se n'ha fet la segona edició. El segon, durant el 2003, ha complert el segon any de vigència.

Hem de recordar que a la comunitat autònoma de les Illes Balears la taxa d'incidència de les situacions de discapacitat (entre el 7,1% i el 8,5%) ens situa en un lloc mitjà-baix amb relació a les altres comunitats autònomes.

L'activitat institucional amb relació a les persones amb discapacitat

Ja hem esmentat el canvi competencial que durant aquest any s'ha iniciat amb relació a l'actuació institucional vers les persones amb discapacitat. Aquest ha estat el darrer any que l'IBAS ha gestionat determinades prestacions al respecte. Els propers anys serviran per determinar si hi ha hagut canvis substancials en una política prou consolidada.

Les actuacions principals que s'han realitzat durant l'any 2003 es recullen en els apartats que presentam a continuació.

La Llei d'Integració Social dels Minusvàlids (LISMI)

El nombre de beneficiaris, durant l'any 2003 ha sofert una disminució significativa. Dels 729 beneficiaris que hi havia en data 31 de gener del 2003, s'ha passat als 621 en data 31 de desembre del mateix any.

Les ajudes individuals

S'han tramitat 237 expedients de sol·licitud, 82 dels quals (un 34,59%) s'han aprovat i 155 (65,41%) s'han denegats.

El Pla d'acció per a les persones amb discapacitat

Com ja s'ha comentat en l'edició anterior d'aquesta memòria, el Pla d'acció per a les persones amb discapacitat gestiona subvencions a corporacions locals i entitats privades sense afany de lucre per a la realització de projectes que responguin a les línies del Pla, projectes que tenen com a finalitat impulsar la rehabilitació sociosanitària i/o l'atenció integral dels discapacitats. La naturalesa compartida del Pla (Govern central - comunitat autònoma) implica que es cofinançat per la comunitat autònoma balear i el Ministeri de Treball i Afers Socials. Globalment, n'ha disminuït l'impacte, ja que s'ha passat de 800 beneficiaris atesos, durant l'any 2002, a 519, durant l'any 2003. (Vegeu el quadre III-156)

El Pla estratègic per a les persones amb discapacitat

Donant continuïtat a la tasca iniciada en períodes anteriors, durant aquesta etapa podem destacar diverses línies, ja encetades en anys anteriors, que es presenten a continuació.

La concertació de places amb la iniciativa social

És prou conegut el gran pes que la iniciativa privada, històricament, ha assumit en el sector de les persones amb discapacitat. Aquest fet obliga l'Administració a participar en el manteniment de la cobertura que propicien aquests serveis, i també a implantar de patrons d'accés als serveis de manera igualitària per a totes les persones que necessitin aquests serveis.

El suport a les associacions i a les entitats

Aquesta és una de les línies que es recullen en el Pla estratègic de la comunitat autònoma. Es tracta de donar suport a les iniciatives d'associacions i d'entitats d'iniciativa social. Durant l'any 2003 i en relació amb l'any anterior, s'han incrementat notablement les aportacions en aquest apartat. (Vegeu el quadre III-157)

L'actuació dels centres de valoració de les discapacitats

Atès que l'any 2002 es va avançar notablement en la descentralització dels centres de valoració de les discapacitats, ja que es varen crear els centres de Menorca i d'Eivissa, aquest és el primer any que disposam de dades sobre la seva activitat. La funció primordial d'aquests centres, coneguts també amb el nom de centres base, és prestar atenció especialitzada a persones disminuïdes. Ofereixen serveis d'informació, de diagnòstic de la discapacitat, de valoració de la disminució i d'orientació sociolaboral i professional.

QUADRE III-156. PROGRAMES DEL PLA D'ACCIÓ PER A LES PERSONES AMB DISCAPACITAT (2003)				
Entitat	Projecte	Destí¹	Nre. de beneficiaris	Quantitat subvencionada*
ABDEM (Associació Balear d'Esclerosi Múltiple)	Centre de dia per a afectats d'esclerosi múltiple.	MP	143	24.040,00
COORDINADORA (Federació Balear de Persones amb Discapacitat)	Manuteniment de la infraestructura tècnica de persones amb discapacitat.	MP	30	45.075,91
ASANIDESO (Associació per a Persones amb Discapacitat de Sóller)	Reforma, construcció i equipament d'habitatges per a persones discapacitades.	R/C/E	15	58.000,00
AMADIBA (Associació de Mares de Discapacitats de Balears)	Programa anual de suport i respir familiar 2003.	MP	76	60.101,00
AMADIBA	«Estiuejant 2003». Escola d'estiu per a infants amb necessitats especials.	MP	50	22.646,56
ADIPE (Associació per al Desenvolupament i la Integració de Persones amb Esquizofrènia)	Servei d'atenció domiciliària. Atenció psicosocial a les famílies.	MP	40	19.000,00
Patronat de l'Agrupació Pro-Minusvàlids Psíquics de la Comarca d'Inca, Centre ocupacional Son Agulló	Condicionament i equipament d'una zona de treball.	R/AP	39	64.606,00
ASPAYM-BALEARES (Associació de Paraplègics i grans minusvàlids de Balears)	Atenció personal i vida autònoma.	MP	16	7.921,53
Associació Es Garrover	«Sínia 2003».	MP	70	13.000,00
Ajuntament d'Eivissa	Atenció i respir per a famílies vetlladores de persones amb discapacitat.	MP	40	7.931,66
Totals			519	322.322,66

1. Adaptació de places (AD), Reforma del centre (R), Construcció (C), Manteniment de places (MP), Ampliació de places (AP), Equipament (E)
No s'han comptabilitzat els beneficiaris de la Coordinadora, atès que es tracta de serveis per a 30 persones.

* En euros.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

QUADRE III-157. EL SUPORT A LES ASSOCIACIONS I ENTITATS D'INICIATIVA SOCIAL (2003)

Entitat	Projecte	Quantitat subvencionada
INTRESS (Institut de Treball Social i Serveis Socials)	Manteniment del servei de transport d'usuaris del centre de formació ocupacional Migjorn.	6.000,00
ALAS (Associació de Lluita Antisida de Balears)	Prevenió de VIH/sida al centre penitenciari de Mallorca i prevenció de VIH/SIDA en l'àmbit comunitari.	17.000,00
ASPAJOB (Associació de Pares de Nins amb Càncer de Balears)	Servei de pis d'acollida a Barcelona per a famílies d'infants malalts de càncer de les Illes Balears.	30.000,00
NOUSIS (Associació Nouisistemes)	Servei específics de sistemes alternatius i augmentatius de comunicació (SAAC) i sistemes d'accés a l'ordinador (SAO).	12.020,00
Associació Balear de Fibrosi Quística	Atenció integral per a malalts de fibrosi quística.	24.000,00
COORDINADORA (Federació Balear de Persones amb Discapacitat)	Manteniment de la infraestructura tècnica de la Coordinadora i servei d'atenció a les associacions federades.	45.075,91
ALCER-BALEARES (Associació per a la Lluita contra les Malalties del Ronyó)	Atenció psicològica a malalts renals i a familiars.	13.795,00
ASPAS (Associació de Pares i Amics de Sords)	Rehabilitació logopèdica per persones amb discapacitat auditiva.	39.700,00
ALAS (Associació de Lluita Antisida de Balears)	«ALAS 2003».	5.000,00
UNAC (Unió d'Associacions i Centres d'Assistència a Minusvàlids de Balears)	Prestació de serveis a persones amb discapacitat.	910.929,72
Associació Altruista El Refugi, Can Gazà	Atenció als usuaris invàlids. Contractació de dos cuidadors.	18.000,00
ASPACE (Associació Paràlisi Cerebral de Balears)	Normalització de l'oci i temps lliure pèr a les persones amb paràlisis cerebrals plurideficients.	6.000,00
ASPACE (Associació Paràlisi Cerebral de Balears)	Curs de formació de les estratègies ergonòmiques de maneig de les persones amb discapacitat motòrica.	3.894,66
Associació Balear del Síndrome X Fràgil	Edició del manual per a famílies i professionals del síndrome X fràgil.	1.614,00
Associació CA TEVA	Projecte «Pont».	15.000,00
UNAC (Unió d'Associacions i Centres d'Assistència a Minusvàlids de Balears)	Despeses de funcionament de la patronal UNAC.	49.130,46

Continua

QUADRE III-157. EL SUPORT A LES ASSOCIACIONS I ENTITATS D'INICIATIVA SOCIAL (2003)

Entitat	Projecte	Quantitat subvencionada*
Fundació Tutelar per a persones amb disminució Psíquica de Mallorca	Manteniment dels serveis de la Fundació Tutelar.	18.000,00
AMADIP (Associació Mallorquina per a persones amb Disminució Psíquica)	Servei de suport a l'oci i la integració social per a les persones amb discapacitat psíquica.	30.000,00
FEBAFEP (Federació Balear de Famílies i Malalts Psíquics)	Despeses de l'oficina de la FEBAFEP.	7.757,76
ASPROM (Associació Balear de Persones amb Discapacitat Física)	Gestió de l'associació.	7.920,00
Total		1.260.837,51

* En euros.

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

Una de les tasques tradicionals d'aquests centres ha estat valorar les situacions de minusvalidesa, qualificar-ne el grau d'affectació de la persona sol·licitant del reconeixement, i, si escau, atorgar-ne la certificació legal acreditativa de la discapacitat. El total de l'activitat d'aquests centres la podem apreciar en el quadre III-158.

A més, en data 31 de desembre del 2003 estaven pendents de valoració un total de 1.366 casos.

En el quadre següent, podem apreciar els expedients tramitats en què es gestionava l'ingrés en algun dels centres residencials, d'acord amb la tipologia d'aquests centres. (Vegeu el quadre III-159)

QUADRE III-158. VALORACIONS DEL GRAU DE MINUSVALIDESA DELS CENTRES DE VALORACIÓ DE LES PERSONES DISCAPACITADES, PER ILLES (2003)

	Mallorca	Menorca	Eivissa	Total
Certificat del grau de minusvalidesa	3.418	175	303	3.896
Pensions no contributives d'invalidesa	594	38	49	681
Llei d'integració social dels minusvàlids (LISMI)	5	1	3	9
Prestació familiar per fill a càrrec	21	4	4	29
Total	4.038	218	359	4.615

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

QUADRE III-159. INGRESSOS A CENTRES RESIDENCIALS (2003)

Centres d'atenció a minusvàlids psíquics	33
Centres d'atenció a minusvàlids físics	3
Centres de recuperació de minusvàlids físics	7
Centres de dia	11
Habitatges tutelats	16
Total	70

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

Altres activitats d'aquests centres estan relacionades amb tractaments específics de fisioteràpia, amb activitats relacionades amb l'orientació ocupacional. En el primer apartat s'han atès 22 persones (765 sessions realitzades), mentre que, en el segon, es varen efectuar 872 actuacions. A més, s'han emès 444 fitxes de certificació de demanda d'ocupació, s'han fet 424 valoracions laborals, s'han tramitat 155 certificats d'aptitud a petició del SOIB, 270 certificats d'aptitud amb adaptació de temps i de mitjans, i s'han fet 29 informes i/o consultes relacionades amb l'accessibilitat i l'eliminació de barreres arquitectòniques/ajudes tècniques.

Cal destacar la tasca que s'ha fet a Eivissa i a Menorca, on s'han realitzat, respectivament, 2.419 i 2.255 actuacions, amb continguts molt diversos (activitats d'informació, de revisió de diferents situacions i de derivació).

La creació i la millora dels centres per a les persones amb discapacitat

L'anomenat Pla 10, que s'adreça tant a la gent gran com a les persones amb disca-

pacitat, pretén establir una xarxa de centres d'atenció per als afectats que arribi a tots els municipis de cadascuna de les Illes Balears. L'objecte de les subvencions se centra bàsicament en l'equipament, l'adquisició, l'obra o la inversió directament relacionada amb les matèries d'acció social. El Pla 10 permet diversificar les inversions i desplegar de manera ràpida els recursos per als col·lectius de la gent gran, les persones discapacitades, la marginació, etc.

Atesa la naturalesa dels objectius del programa, sembla lògic el caràcter plurianual de les actuacions del programa. Això fa que les seves actuacions s'hagin de valorar a mitjà i llarg termini. Durant l'any 2003 s'incrementaren les inversions al voltant d'aquesta qüestió en més del 30% en relació amb l'exercici anterior. (Vegeu el quadre III-160)

Amb relació al conjunt d'inversió que es preveu en el Pla 10 (669.839,22 euros) la quantitat que es destina a centres per a persones amb discapacitat suposa el 29,21% del total.

**QUADRE III-160. PLA 10, DE DOTACIÓ DE CENTRES PER A LES PERSONES
AMB DISCAPACITATS A LES ILLES BALEARS (2003)**

Entitat	Projecte	Import anualitat 2003
Consell Insular de Menorca	Equipament del centre de disminuïts de Trepucó. Conveni signat el 18/5/99.	53.662,88
Alcúdia, Ajuntament	Obres de reforma, d'ampliació i d'equipament del centre ocupacional de Bintalfa. Preconveni d'obres del 23/12/96, i de l'equipament, del 20/10/97. Conveni signat el 20/7/98.	21.038,31
Federació Coordinadora de Minusvàlids	Adquisició d'un local comercial a l'edifici Cas Capiscot, bloc D, al carrer de Santa Clara Andreu, s/n, de Palma. Conveni signat el 10 de desembre del 1998.	15.385,91
Patronat Agrupació Pro-Minusvàlids de la Comarca d'Inca	Construcció i equipament dels mòduls de la residència per a persones afectades de minusvalia severa-profunda de la comarca d'Inca, que es desglossa en construcció dels mòduls A i B, equipament i tancament, accessos, aparcament. Conveni signat el 21/7/98.	69.574,31
Consell Insular de Menorca	Obres de reforma i d'ampliació del centre de disminuïts de Trepucó. Conveni signat el 12/12/97. Addenda del 27/12/00.	36.057,84
Total		195.719,25

Font: elaboració pròpia a partir de les dades subministrades per l'IBAS (2003).

9.3.6. LA IMMIGRACIÓ

En les dues memòries precedents ens vàrem veure obligats a començar lamentant la manca de dades específiques, la gran dispersió de criteris aplicats a ordenar, classificar i presentar les dades que efectivament havíem pogut consultar, i la inexistència de categories clares i exhaustives en la definició dels fenòmens a què feien referència. Enguany, s'hi afegeix l'absència de les corresponents memòries d'aplicació dels programes del Pla integral d'atenció a la immigració de les Illes Balears en l'àmbit de la comunitat autònoma. Consideram que aquesta darrera és potser una mancança particularment greu, perquè és l'àmbit més proper a l'immigrant i, alhora, un dels pocs registres de

les competències locals i de la comunitat autònoma en immigració.

Tot i els problemes, la necessitat de mantenir una continuïtat pel que fa a aquestes memòries ens ha empès a escriure aquestes línies. Ens basarem en el text precedent i, pel que fa a les novetats, en l'excel·lent treball Informe sobre la immigració i el mercat de treball a Espanya, proposta del CES que ha elaborat la Comissió de Treball de Relaciones Laborales, Ocupació i Seguretat Social del CES.

9.3.6.1. La població immigrada i la població estrangera

La diferenciació entre ambdós termes és fonamental per a qualsevol estudi seriós.

De fet, els motius del moviment poblacional, les percepcions socials i culturals dels qui es mouen i de la població que els acull, els resultats laborals, habitacionals, escolars i d'accés a recursos, no poden ser equiparats. Les condicions econòmiques i de preparació (general i específica; en formació professional i en xarxes d'accés al mercat de treball) no constitueixen el factor estructural de divergència: també arriben persones sense preparació, sense «contactes», sense ofertes de treball prèvies o amb ofertes de feina per desenvolupar tasques que són molt per sota de les seves capacitats objectives i reconegudes que provenen de l'espai de la Unió Europea. La frontera és, com ja és conegut, en l'estatut legal i en les conseqüències respecte de tots els nivells d'integració (o, millor dit, de «coinclusió», com prefereixen actualment els sociòlegs europeus); una diferència que, per ser més palesa, es pot observar fins i tot pel que fa als països més recents en la incorporació a la UE: hi ha una moratòria de 2 anys per aplicar-los la lliure circulació de treballadors (més aviat, només nominal). Els seus nacionals tindran estatuts preferencials, però essencialment els mateixos que tingueren després de Shengen, Amsterdam i Lisboa.

En una comunitat com la nostra, i que ja comparaven en aquest sentit amb altres de l'Estat espanyol en la memòria anterior, aquesta diferència cal que sigui remarcada encara amb més força. Es tracta, com és conegut, d'una societat turística, amb una mobilitat poblacional d'entrada molt intensa, que inclou: residents estrangers no laborals de nivell social mitjà-alt; turistes nacionals i estrangers; immigració laboral de la Unió Europea i de l'Estat

espanyol, i immigració extracomunitària. Les dues darreres poden compartir sovint algunes condicions laborals i d'inserció social conjunturals, però només la tercera en té d'estructurals que determina la legislació d'estrangeria vigent, la seva aplicació i els mecanismes d'exclusió o d'inclusió específics pel que fa a serveis i a recursos determinats.

9.3.6.2. La normativa i la població immigrada: manteniments i canvis

La llei vigent és la 8/2000. Les reformes puntuals successives i els matisos d'aplicació no n'han variat el contingut central. Les causes de l'entrada migratòria, que ja assenyalàrem i que comenta l'informe del CES esmentat, continuen al marge dels marcs legals: si se'n permet, més que del famós i indemostrat «efecte crida», caldria continuar parlant dels demostrats «efecte expulsor» i «efecte atractor», directament lligats a nous segments del mercat de treball instituits entorn de les característiques de la immigració en situació irregular. Els resultats de les estades i els graus d'inserció o marginació econòmica i social sí sembla que estan relacionats molt directament amb les normes i la seva aplicació.

Des de la fi del 2002 i al llarg del 2003 s'han produït algunes novetats pel que fa al marc europeu. Cal assenyalat que el que el Consell de Tampere (1999) anomenava «el tractament just als nacionals de tercers estats que resideixin legalment, la reagrupació familiar i l'estatut de llarga residència», que s'hauria d'haver introduït (la transposició) en les legislacions estatals al juliol del 2003 de manera normativa i pràctica, no és, ara com ara, en la legisla-

ció ni en el reglament de molts dels països membres; i, a Espanya, de cap manera. No es pot dir el mateix dels acords sobre el control dels fluxos migratoris i del repatriament d'«il·legals». Hi ha una segona directiva, 2003/109/CE del Consell, del 25 de novembre del 2003, que vetlla per garantir un estatut europeu als residents externs de llarga durada, incloent-hi els drets generalitzats a partir dels aconseguits al país d'entrada. De moment, les línies van més aviat en el sentit de Shengen d'assegurar l'expulsió quan sigui decretada per un dels països de la Unió Europea. Les intencions de millorar les condicions d'estada i els drets socials (se'n torna a parlar també de polítics) al país d'entrada i a tota la Unió Europea van per la via de l'homologació; al nostre país, de moment, ni tan sols les homologacions de titulacions superiors en llicenciatures «sense risc» (és a dir, ni metges ni arquitectes, per exemple; però sí, filòsofs o historiadors) dels països fundadors de la CE funcionen automàticament. Recordeu, a més, que el Tractat d'adhesió preveu que els països de la Unió Europea del Quinze puguin mantenir restriccions de lliure circulació de treballadors fins a set anys si s'observen «dorsions significatives en el mercat de treball».

Pel que fa al cas espanyol, la dinàmica és la mateixa que indicàvem en la memòria anterior: incrementa el nombre de normatives que pretenen, amb resultat contrari, pal·liar els problemes ocasionats per la llei vigent. El Reial decret 1325/2003 preveu protecció temporal en cas d'afluència massiva de persones desplaçades; la Directiva 200/43/CE del Consell ha estat transposada mitjançant la Llei 62/2003, respecte de mesures fiscals, administrati-

ves i d'ordre social; la disposició final tercera de la Llei orgànica 14/2003 estableix un termini màxim de sis mesos per modificar el reglament aplicable, etc.

La política de contingents -és a dir, la d'establir un nombre fix de nacionals externs a la Unió Europea per a sectors i per a tipologies contractuals específiques en què no hi hagi demanda de nacionals o de membres de la Unió Europea- ha continuat. Amb els mateixos problemes ja comentats: per al 2003 s'establí un contingent de 24.247 llocs de treball, amb un total de sol·licituds de 28.857, de manera que varen resultar al final un total de 25.532, 21.687 de temporada (95% agricultura) i 3.845 estables (50% hoteleria). Són dades que parlen per si mateixes de la precarietat laboral i dels problemes afegits d'inserció normalitzada, i més quan devers un terç de les ofertes es reservaven a titulars de permisos dels anys anteriors, molts dels quals havien d'haver retornat als països d'origen per poder-hi accedir. Algunes novetats incorporen propostes que s'han complert molt escassament, relacionades amb la vella reivindicació de considerar l'assentament i els lligams previs com a mèrits i prioritats: visats de recerca de treball, de moment, per a fills i néts d'espanyols (amb restriccions creixents en l'aplicació del *ius sanguinis*).

Respecte de les xifres, veurem a continuació l'única informació que se'ns ha facilitat pel que fa a les Balears amb relació als permisos de treball que s'han sol·licitat i als que s'han concedit. El que sabem és que, ara com ara, com a mínim cal afegir-hi els més de 15.000 casos irresolts i acumulats, a què fèiem referència al

començament. El creixement, això no obstant, continua remarcant les tendències que assenyalàvem en la memòria del 2002, amb un cert canvi pel que fa a la proporció entre comunitaris i extracomunitaris, ja que es passa del 33,9%, el 2002, al 43,35%, el 2003. (Vegeu el quadre III-161)

Cal remarcar tres característiques molt importants i que comencen a ser estructurals: 1) el fort pes de l'Equador i del Marroc, amb una entrada major d'europeus de fora de la Unió Europea (relativitzat per les noves incorporacions); 2) la població relativament jove, equilibrada per gèneres, amb l'excepció -que es redueix dels països magribins; 3) molt important, el nivell d'estudis conclosos, que és molt semblant al dels nacionals; 4) l'increment de l'establiment a l'Estat espanyol.

En aquesta edició s'inclouen, com una nova informació d'aquest apartat, els nous permisos gestionats el 2003 i els renovats, a partir de la informació que ha facilitat la Delegació de Govern a les Illes Balears (únic document estadístic facilitat a les Balears per poder fer aquest treball), però no ens aporten gaire informació sobre la realitat, tot i que sí sobre la precarietat i l'escassa eficiència en la resolució dels tràmits residencials. (Vegeu el quadre III-162)

9.3.6.3. El mercat de treball

A partir del coneixement empíric que tenim de la participació immigrada en el mercat de treball balear, i comparant-la amb les dades extretes de l'informe del CES que ens serveix de guia, podem afirmar dos fets essencials: la població immigrada té una participació laboral més elevada que la

**QUADRE III-161. ESTRANGERS AMB PERMÍS DE RESIDÈNCIA EN VIGOR
(31 DE DESEMBRE DEL 2003)**

		A	B	
	Total	Règim general	Règim comunitari	Percentatge d'extracomunitaris en relació amb el total d'estrangers
TOTAL estatal	1.647.011	1.074.985	572.116	34,74
Total de les Balears	75.867	32.650	43.217	—
% Illes Balears	4,61	3,03	7,55	43,35
% Canàries	6,88	4,21	11,89	39,96
% País Valencià	10,93	8,58	14,99	51,25
% Andalusia	12,66	10,09	17,48	52,03
% Madrid	21,56	25,74	13,68	77,94
% Catalunya	23,31	26,92	16,89	75,30

Font: Delegació del Govern per a l'Estrangeria i la Immigració, Ministeri de l'Interior, balanç del 2003, i elaboració pròpia.

QUADRE III-162. PERMÍS DE RESIDÈNCIA (2003)				
	Entrades	Resolts	Concedits	Denegats
Permisos de residència	8.012	7.513	7.003	79
Permisos de reagrupació familiar	3.510	2.808	2.780	28
Permisos de treball				
Inicials	8.369	5.531	1.436	3.577
a. Per compte d'altri	8.148	5.297	1.337	3.480
b. Per compte propi	221	234	99	97
Renovacions	7.020	13.748	13.598	21
a. Per compte d'altri	6.671	13.239	13.104	16
b. Per compte propi	349	509	494	5
Temporals	870	953	680	99
Informes de visat	1.239	887	765	4
Règim sancionador				
Expulsions	1.082	902		
Totals	26.592	29.534	23.482	3.780

Font: Delegació del Govern a Illes Balears, Ministeri d'Administracions Públiques, 2003, i elaboració pròpia.

nacional i afronta amb més freqüència situacions d'atur. Per exemple, les taxes d'activitat el 2003 eren de 55% en els espanyols de 16 anys o més; del 80%, en els europeus no comunitaris, i per a la resta d'immigrants, del 70%. Mentrestant, les taxes d'atur eren del 14% en els espanyols, i del 17,5%, en els immigrants.

Les activitats que més immigració acumulen tornen a ser les mateixes: l'agricultura, el servei domèstic, la construcció i l'hotelleria, de manera que en els primers casos és majoritària, quan no exclusiva, i en els segon i tercer, en els llocs de més baixa qualificació i amb les tipologies de contractació més precàries. (Vegeu l'apartat I del Capítol II)

9.4.

LES PENSIONS NO CONTRIBUTIVES I LES PRESTACIONS DE LA LISMI

9.4.1. LES PENSIONS NO CONTRIBUTIVES (PNC)

En el sistema espanyol de prestacions socials i econòmiques s'han anat configurant dos sistemes, al marge de les prestacions contributives, que compleixen una certa funció de contenció de l'exclusió: són les rendes mínimes d'inserció i les prestacions no contributives. Les primeres són de regulació autonòmica, i les segones es regulen per la Llei 26/1990, de desembre

del 1990, refosa en la Llei general de la Seguretat Social, la qual va estendre el dret a les pensions de la Seguretat Social per jubilació i per invalidesa a tots els ciutadans, tot i que no hagin cotitzat o ho hagin fet de forma insuficient, i sempre que no tinguin recursos suficients. Aquestes pensions es configuren com a drets subjectius en favor del beneficiaris, els quals esdevenen pensionistes de la Seguretat Social, i adquireixen dret i accés a l'assistència medicofarmacèutica de la Seguretat Social i a serveis socials complementaris.

Les PNC s'adrecen a persones que no han pogut cotitzar, contribuir a la Seguretat Social, en cap moment de la vida; a persones que per la discapacitat no ho han pogut fer, ja que es demana una discapacitat d'un 65%, o a persones que no han pogut cotitzar el temps suficient, que han cotitzat però que no tenen suficients dies (a vegades els en falten pocs).

També hi ha situacions en les quals pot haver combinacions diverses d'aquestes dues situacions, com és el cas de les dones que, per les condicions socioculturals, han treballat tota la vida, però en l'economia irregular o com a mestresses de casa.

Són requisits per accedir a les PNC:

1. No disposar d'ingressos suficients
- Actualment s'entén que els sol·licitants de les PNC no tenen rendes o ingressos suficients, és a dir, per aquest concepte es tindria dret a

percebre la PNC quan ingressàs poc més de 3.000 euros, per persona i per any.⁴⁵

2. Tenir seixanta-cinc anys o més.⁴⁶
3. Residir al territori espanyol i haver-ho fet durant deu anys, entre els setze anys i la data de demanda de la pensió; dos d'aquests anys han de ser consecutius i immediatament anteriors a la data de presentació de la sol·licitud.

Les PNC es revisen periòdicament, sempre que hi hagi constància que s'han modificat les condicions que donen dret a la concessió, i es donen baixa els perceptors que objectivament ja no hi tenen dret.

El nombre total de beneficiaris a la comunitat autònoma de les Illes Balears ha variat molt poc des del 1998, i ha augmentat un 5,4% entre el gener del 1998 i el desembre del 2003. Els controls estrictes dels beneficiaris han fet que es converteixi en una de les prestacions més controlades del sistema. (Vegeu el quadre III-163)

La mitjana d'ingrés per persona és de 325 euros,⁴⁷ seguint la lògica de la contenció; es podria dir que és una pensió de supervivència. La mitjana de jubilació, es de 283 euros per mes.

Aquesta moderació en el nombre de perceptors i en les quanties correspon a la tendència general en l'Estat al reflux del

45. Els límits són variables d'acord amb el nombre de persones de la unitat familiar.

46. Aquest requisit no s'aplica per a les PNC per invalidesa.

47. Les quantitats que s'indiquen a continuació inclouen les dues pagues extraordinàries.

QUADRE III-163. PENSIONS NO CONTRIBUTIVES (PNC): MITJANA MENSUAL DE BENEFICIARIS I IMPORT ANUAL TOTAL (1998-2003)						
	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Pensionistes: mitjana mensual						
Total	7.578	7.904	8.530	7.807	7.878	7.986
Invalidesa	4.239	4.505	4.845	4.365	4.412	4.429
Jubilació	3.339	3.399	3.685	3.442	3.466	3.557
Import de lles pensions (en euros)						
Total	24.394.048	25.223.117	27.167.392	27.209.351	27.958.690	29.351.995
Invalidesa	14.671.634	15.215.771	16.070.684	16.233.471	16.592.373	17.289.095
Jubilació	9.722.413	10.007.346	11.096.707	10.975.881	11.366.317	12.062.901
Import mitjà mensual per beneficiari (en euros)						
Invalidesa	288	281	276	310	313	325
Jubilació	243	245	251	266	273	283

Font: elaboració pròpia a partir de les memòries de l'IBAS.

creixement del nombre de prestacions, que moderen el creixement des de l'any 1995. El creixement inicial de les PNC, molt important entre el 1991 i el 1994, té relació amb el procés de substitució de les pensions assistencials i dels subsidis de garantia d'ingressos mínims, procés realitzat al llarg dels anys indicats. Els darrers anys 2000-2003, el nombre de beneficiaris de les PNC tendeix a estabilitzar-se, tal com s'ha dit. Les dades de la comunitat autònoma balear des de l'any de creació de les PNC són les que l'especifiquen al quadre III-164.

Les PNC són un indicador indirecte de les desigualtats socials i de la pobresa relativa d'una comunitat autònoma: quan hi ha més PNC per habitants, més desigualtats

i/o més pobresa hi ha a la comunitat autònoma. Tot i que les PNC només permeten fer aquesta interpretació amb relació als habitants nacionalitzats.⁴⁸

En el cas de la comunitat autònoma de les Illes Balears, les 7.986 PNC (dades de l'1 de desembre del 2003) representen aproximadament unes 102 PNC per cada 10.000 habitants. En una ordenació per comunitats autònomes d'aquest indicador es pot observar la interpretació anterior. Les dades de la comunitat balear són inferiors a les de comunitats amb desigualtats internes fortes i mercats laborals molt irregulars, com és el cas de Melilla, Canàries o Ceuta. També són inferiors a les dades de comunitats com Galícia, Andalusia o Extremadura. Però les dades de les Illes

48. Per això, s'ha de completar la interpretació amb altres anàlisis de les rendes mínimes d'inserció (RMI) i altres fonts.

QUADRE III-164. PNC: EVOLUCIÓ DEL NOMBRE TOTAL DE BENEFICIARIS (1991-2003)

Any referència (desembre)	Quantitat	% (1992: base 100)	% increment anual
1991	214	—	—
1992	2.209	100,00	1.032,24
1993	4.020	181,98	181,98
1994	4.954	224,26	123,23
1995	6.110	276,60	123,33
1996	6.875	311,23	112,52
1997	7.270	329,11	105,75
1998	7.578	329,11	104,24
1999	7.904	343,05	104,30
2000	8.530	357,81	107,92
2001	7.807	386,15	91,52
2002	7.878	353,42	100,91
2003	7.986	356,63	101,37

Font: elaboració pròpia a partir de les memòries de l'IBAS.

Balears superen molt les de les comunitats amb un equilibri social major, com el País Basc, Madrid, Navarra o Catalunya.

Entre els perceptors de PNC hi ha moltes més dones que homes, especialment per motius demogràfics i socioculturals històrics. La relació és, aproximadament, de sis a quatre, a favor de les dones. Aquesta diferenciació augmenta molt en les pensions de jubilació, ja que s'afegeixen als

motius socioculturals altres causes, com la major esperança de vida de les dones. En aquest tipus de pensions la relació és de vuit dones per cada dos homes. (Vegeu el quadre III-165)

Aquestes dades mostren molt bé el caràcter de compensació de les desigualtats per sexe que històricament hem patit a l'Estat espanyol.

QUADRE III-165. PERCENTATGE TOTAL DE PNC, PER SEXES I PER TIPUS DE PENSÍO (2003)

Sexe	Invalidesa	Jubilació	Total
Dona	64,38	80,10	71,13
Home	35,62	19,90	28,87
Total	100,00	100,00	100,00

Font: elaboració pròpia a partir de les memòries de l'IBAS.

9.4.2. LES PRESTACIONS DE LA LLEI D'INTEGRACIÓ SOCIAL DELS MINUSVÀLIDS (LISMI)

Les prestacions econòmiques periòdiques⁴⁹ que es consideren en aquesta secció són les que es dirigeixen a persones amb una discapacitat superior a uns nivells que són establerts per llei, que s'adrecen a aportar uns ingressos mínims i a prestar alguns serveis necessaris per al desenvolupament de l'autonomia personal de les persones amb disminució física, psíquica o sensorial que compleixen les condicions que s'estableixen mitjançant llei.

Les condicions generals per accedir als subsidis són:

- a) Tenir la nacionalitat espanyola o la ciutadania comunitària, i a més, residir a les Illes Balears. En el cas d'altres estrangers, s'ha de seguir el que es preveu en els acords i convenis internacionals i en el principi de reciprocitat.
- b) Tenir reconegut el grau de disminució igual o superior al 33%.
- c) Si el beneficiari té 65 anys o més, caldrà acreditar que el reconeixement

del grau de disminució igual o superior al 33% es va produir abans de complir els 65 anys.

- d) No beneficiar-se d'ajudes econòmiques de la mateixa naturalesa, abast i finalitat provinents d'entitats públiques o privades.

Segons les diverses lleis de pressupostos generals de l'Estat s'estableixen aquestes prestacions, actualment en procés d'extinció parcial:

- a) subsidi de garantia d'ingressos mínims (SGIM) (14 pagues per any),
- b) subsidi per a l'ajuda de tercera persona (SATP) (14 pagues per any),
- c) subsidi de mobilitat i compensació per a despeses de transport (SMGT) (12 pagues per any),

Com es pot observar, es tracta de quanties bastant limitades, que només poden complir una funció compensatòria mínima. Tot i això, la rellevància pressupostària, a la comunitat autònoma, és apreciable. (Vegeu el quadre III-166)

**QUADRE III-166. BENEFICIARIS I IMPORT MITJÀ DE LES PRESTACIONS SOCIALS
I ECONÒMIQUES DE LA LISMI, PER TIPUS (ILLES BALEARS, 2003)**

Beneficiaris			Import mitjà per mes (en euros)		
SGIM	SATP	SMGT	SGIM	SATP	SMGT
630	79	44	173,46	68,80	43,58

Font: elaboració pròpia a partir de la memòria de l'IBAS.

49. La llei de pressupostos parla de «subsidis econòmics de la LISMI».

El Govern de la comunitat autònoma, fins al 2003 a través de l'IBAS, només gestiona aquestes prestacions, de tal manera que no pot fer-ne cap canvi en l'estructuració, en la regulació, en la quantia o en qualsevol altre concepte. Només se'n pot millorar el procés de gestió, agilitar els processos administratius, facilitar de la millor manera possible la informació necessària, etc. D'aquesta manera, la informació que es presenta és resultat d'una normativa sobre la qual no hi ha cap tipus d'intervenció possible.

A més, en el cas de les dues primeres prestacions (SGIM i SATP), cal dir que són residuals. És a dir, es tracta de prestacions que ha suprimit la Llei 26/1990, de 20 de desembre, i que s'han reconvertit en prestacions no contributives. La informació que s'ofereix és refereix a persones que encara tenen dret a rebre els subsidis, però, en aquestes dues prestacions esmentades, no hi pot haver nous casos de perceptors.

Pel que fa al subsidi de mobilitat i compensació per a despeses de transport (SMGT), segueix plenament vigent, i se'n pot fer una breu presentació de les característiques. Té per objecte contribuir a cobrir les despeses ocasionades per la mobilitat i el transport i proporcionar a les persones amb disminució els mitjans per augmentar la capacitat de desplaçament.

Els conceptes que inclou aquest subsidi són molts, però es poden destacar els dos següents:

1. Ajudes per a mobilitat: són ajudes destinades a persones que tenen

reconegut un grau de disminució igual o superior al 33%, amb mobilitat reduïda, majors de 18 anys i amb possibilitat d'obtenir el permís de conduir.

2. Ajudes per al transport per assistir a determinats serveis: són ajudes econòmiques destinades a cobrir les despeses ocasionades per utilitzar mitjans de transports individuals per accedir a serveis d'estimulació precoç, rehabilitació o ensenyament reglat postobligatori i formació ocupacional en centres autoritzats, en el cas d'alumnes majors de 16 anys. Té per objectiu cobrir les despeses ocasionades pel transport, que possibilitin que rebin els serveis esmentats persones amb problemes greus de mobilitat. Estan destinades a persones amb problemes greus de mobilitat. Per mesurar aquesta circumstància caldrà que la persona superi el barem LISMI de mobilitat, excepte en el cas de l'atenció precoç.

Segons les dades oficials, en data 31 de desembre del 2003, es trobaven d'alta en nòmina un total de 743 persones; un 39,59% menys que al començament de l'any 1999.⁵⁰ (Vegeu el quadre III-167)

Aquesta disminució s'explica per les baixes i per les renconversions en PNC (reducció, fins i tot, en el SMGT). Aquesta variació és molt apreciable, i permet observar que la previsió de liquidació total dels subsidis transformats per la Llei 26/1990 segurament no serà superior als deu anys.

50. La magnitud d'aquesta pèrdua és superior si es fa en valors relatius al volum de població.

**QUADRE III-167. BENEFICIARIS DE LES PRESTACIONS
DE LA LISMI (1999-2003)**

	Total de prestacions			Total beneficiaris (1)	
	SGIM	SATP	SMGT	Total	%
01.01.1999	1.170	180	80	1.230	100,00
31.12.2003	630	79	44	743	60,41
Diferència	540	101	36	487	39,59

(1): S'ha de tenir present que no s'han de sumar directament les dades de les prestacions per tal de trobar el nombre de beneficiaris, atès que n'hi ha alguns que tenen dret a més d'un subsidi.

Font: elaboració pròpia a partir de les memòries de l'IBAS.

Els mateixos beneficiaris de les prestacions i els responsables polítics són els primers interessats que, entre les alternatives possibles, siguin aportades les prestacions que més garanties de qualitat de vida ofereixen als ciutadans. Per això, s'ha d'intentar que millorin aquestes prestacions.

9.5.

LES ORGANITZACIONS ASSOCIATIVES

9.5.1. LA PARTICIPACIÓ ASSOCIATIVA

El fenomen associatiu a les Illes Balears avança, tot i que és d'una complexitat extrema per la gran quantitat d'organitzacions existents i per la nombroses denominacions que en rep. Expressions com «sector no lucratiu», «tercer sector», «organitzacions no lucratives», «organitzacions no governamentals», «associacions voluntàries» o «societat civil» han

esdevingut comunes per definir i per delimitar la naturalesa i l'abast d'un fenomen social complex i, a més, en desenvolupament a les societats modernes.

Ara bé, tot i aquest avanç, que any rere any constatem, tant en el nombre d'associacions existents com en els recursos que s'hi destinen, no hi ha de moment dades objectives que ens permetin assegurar que l'entrada en vigor de la Llei 1/2002 hagi fet augmentar el fenomen de l'associacionisme, perquè fins i tot el nombre d'altres que s'han registrat ha baixat sensiblement al llarg del 2003.

El dret d'associació al nostre país

El dret d'associacionisme al nostre país ve determinat per la Llei 1/2002, la qual estableix que hi ha d'haver també un reglament que la desplegui -sense publicar, de moment-; a més, en algunes comunitats autònomes ja es treballa en lleis específiques del dret d'associació adaptades a la seva realitat. A les Balears, de moment, no hi hagut al llarg del 2003 cap iniciativa destinada a adaptar a la realitat de la nos-

tra comunitat autònoma qualsevol de les mesures normatives que han aparegut a l'Estat espanyol durant el 2002.

Cal tenir present a l'hora de parlar de les organitzacions d'iniciativa social els preceptes legislatius de què disposam:

- Constitució Espanyola, article 22;
- Codi civil, articles 28, 35 a 39 i 41;
- Llei orgànica de llibertat religiosa del 1980 (Registre del Ministeri de Justícia);
- Llei de cooperatives del 1987;
- Decret 397/1988, d'associacions juvenils;
- Llei de fundacions 50/2002, de 26 de desembre;
- Llei de règim fiscal de les entitats sense finalitats lucratives i incentius fiscals al mecenatge, 49/2002, de 23 de desembre;
- Llei del voluntariat, llei estatal del 1996;
- Llei del voluntariat de les Illes Balears, del 1998;
- Llei orgànica del dret d'associacionisme, del 2002.

9.5.2. L'EVOLUCIÓ DE LES ASSOCIACIONS REGISTRADES

En el Registre d'Entitats de la comunitat autònoma, que depèn de Direcció General de Relacions Europees i d'Entitats

Jurídiques, es troben registrades, l'any 2003, un total de 6.101 entitats, repartides en tres seccions. La secció primera, amb 4.990 registres; la secció segona, amb 73 registres, i la secció tercera, amb 1.027 registres. A més hi ha registrades 164 fundacions i 34 col·legis professionals, els mateixos que l'any anterior, ja que durant l'any 2003 no se n'hi va inscriure cap de nou.

Durant l'any 2003, es varen inscriure un total de 288 entitats en el Registre d'Associacions de les Illes Balears, que es desglossen de la manera següent:

- 284 associacions inscrites en la secció primera (associacions en general i que no tenen un altre règim específic),
- tres federacions inscrites en la secció segona,
- una associació de caràcter juvenil, que s'acull al règim del Decret 397/1988.

La Direcció General d'Esports de la Conselleria de Presidència i Esports ens ha facilitat les dades sobre les entitats esportives registrades, ja que el registre és diferent del que figura en l'altra Direcció General. Les dades són les següents:

Federacions esportives: 47

Clubs esportius: 2.025

Associacions esportives de promoció del temps lliure: 178

A més, tenim constància que hi ha 29 agrupacions de voluntaris de protecció

civil, amb un total de 590 voluntaris, d'acord amb les dades que ha facilitat la Conselleria d'Interior:

Nombre d'agrupacions a Mallorca:
17 agrupacions

Nombre d'agrupacions a Menorca:
6 agrupacions

Nombre d'agrupacions a Eivissa:
5 agrupacions

Nombre d'agrupacions a Formentera:
1 agrupació

Nombre de voluntaris a Mallorca:
366 voluntaris

Nombre de voluntaris a Menorca:
88 voluntaris

Nombre de voluntaris a Eivissa:
125 voluntaris

Nombre de voluntaris a Formentera:
11 voluntaris

Per tant, dels registres esmentats podem deduir que a la nostra comunitat autònoma hi ha un total de 8.413 organitzacions d'iniciativa social.

9.5.3. L'EVOLUCIÓ DEL NIVELL D'ASSOCIACIONISME

A partir dels registres existents, en aquests moments, no hi ha dades fiables per determinar la quantitat de persones inscrites a les diferents organitzacions d'iniciativa social.

Pel que fa als tipus d'associacions, en els diferents registres en trobam de diverses:

- de previsió de riscos (mutualitats),
- de mutualisme cultural (penyes taurines, esportives, confraries religioses, radioaficionats, penyes de travesses, etc.),
- de culte a la identitat (cases regionals, etc.),
- assistencials (associacions de discapacitats i per a discapacitats, de malalts crònics, de cecs, etc.),
- fundacions,
- federacions i associacions de veïnats i de propietaris,
- associacions d'alumnes i d'exalumnes,
- artístiques,
- científiques,
- associacions de comerciants,
- associacions de consumidors,
- de defensa de la llengua,
- educatives,
- juvenils,
- musicals,
- cooperatives (n'hi ha de set tipus: d'habitatge, d'explotació comunitària de la terra, d'ensenyament, agràries, de segon grau, d'assegurances i de crèdit),

- de pares i mares d'alumnes,
- de gent gran,
- professionals (associacions d'autotaxis, d'educadors, de psicòlegs, etc.),
- de protecció dels animals,
- de protecció de la natura,
- teatrals,
- turístiques (associacions de turisme rural, de promoció, etc.),
- d'economia social.

La intervenció d'aquestes entitats s'ha centrat especialment a atendre les persones sense llar, a tractar addicions a substàncies tòxiques i, darrerament, a atendre els immigrants.

Algunes organitzacions, sobretot les de cultura, d'esport i d'oci, tenen una forta implantació a tots els pobles i són les que mouen una quantitat més gran de persones, si bé no hi ha dades fiables per qualificar-les.

Tot i que figuren dins l'apartat dedicat a analitzar l'evolució de les associacions registrades i inscrites en el Registre General, sí que tenim constància que almenys els ajuntaments de Palma, d'Alcúdia i de Calvià, a Mallorca, i els consells d'Eivissa i Formentera, de Mallorca i de Menorca, disposen de registre d'entitats. A més, els ajuntaments esmentats tenen constituïda la Regidoria de Participació ciutadana.

Les entitats que intervenen en l'àmbit de l'exclusió social a la participació tenen una presència important. Històricament, han estat capdavanteres en l'atenció a determinats sectors de població que s'engloben en la categoria d'«exclusió social».

ÍNDEX DE QUADRES I GRÀFICS

QUADRES

CAPÍTOL I. PANORAMA ECONÒMIC

PANORAMA INTERNACIONAL

Quadre I-1.	Balança per compte corrent, PIB i comerç mundial: evolució i previsions per grans regions econòmiques (2000-2005) ...	4
-------------	---	---

UNIÓ EUROPEA

Quadre I-2.	Evolució de la situació econòmica europea (2003-2005) ...	16
-------------	---	----

ECONOMIA ESPANYOLA

Quadre I-3.	Quadre macroeconòmic (2000-2003) (Taxes de variació interanual)	26
Quadre I-4.	Evolució de l'activitat econòmica per sectors (2001-2003) (Taxa de variació interanual dels components del PIB en pessetes constants)	27
Quadre I-5.	IPC per comunitats autònomes (1994-2003) (Taxa de variació interanual de desembre)	31
Quadre I-6.	Capacitat (+) o necessitat (-) de finançament per subsectors (2002-2003) (En milions d'euros i taxa de variació)	32
Quadre I-7.	Comptes no financers de les administracions públiques (2002-2003)	33

ILLES BALEARS: ANÀLISI REGIONAL I PER ILLES

Quadre I-8.	Variació real del VAB per sectors econòmics, en euros constants del 1995 (2000-2003)	39
Quadre I-9.	Variació del VAB per sectors econòmics, en euros corrents (2001-2003)	39
Quadre I-10.	Estructura productiva de les Illes Balears (1930-2000) (Percentatge respecte del VAB real)	40
Quadre I-11A.	VAB per illes (Milers d'euros constants del 1997) (1998-2003)	41
Quadre I-11B.	VAB per illes (Milers d'euros corrents) (1998-2003)	41
Quadre I-12.	Evolució de la demanda final de consum i d'inversió (1990-2003)	42

Quadre I-13.	Agricultura i pesca: valor afegit brut a preus bàsics (2002-2003)	43
Quadre I-14.	Indústria: valor afegit brut a preus bàsics (2002-2003)	44
Quadre I-15.	Construcció: valor afegit brut a preus bàsics (2002-2003)...	45
Quadre I-16.	Serveis: valor afegit brut a preus bàsics (2002-2003)	46
Quadre I-17.	Producte regional brut a preus de mercat de 1995 (2003)	51
Quadre I-18.	Balanç econòmic a les Illes Balears (1998-2002)	52
Quadre I-19.	Capacitat (+) / necessitat (-) de finançament regional (2001-2002)	53
Quadre I-20.	Balances fiscals: any 2000	54

SECTOR PRIMARI

Quadre I-21.	Macromagnituds econòmiques de les activitats primàries de les Illes Balears (2002-2003)	56
Quadre I-22.	Pressupost de la Conselleria d'Agricultura i Pesca, per programes (2003)	57
Quadre I-23.	Macromagnituds laborals de les activitats primàries de les Illes Balears (2002-2003)	59
Quadre I-24.	Afiliació dels treballadors del sector primari balear als diferents règims laborals de la Seguretat Social (2002-2003)...	61
Quadre I-25.	Valoració econòmica de la producció agrària de les Illes Balears (2003)	63
Quadre I-26.	Maquinària agrària a les Illes Balears (2002-2003)	63
Quadre I-27.	Distribució de les terres de regadiu o d'hivernacles per tipus de regatge a les Illes Balears (2003)	65
Quadre I-28.	Evolució de l'oferta d'agroturismes a les Illes Balears (1994-2003)	65
Quadre I-29.	Produccions agrícoles (2003)	69
Quadre I-30.	Variació de la producció agrícola a preus constants de 2002 (2002-2003)	70
Quadre I-31.	Origen de la fruita comercialitzada a Mercapalma (2002-2003)	71
Quadre I-32.	Origen de les hortalisses comercialitzades a Mercapalma (2002-2003)	72
Quadre I-33.	Valoració econòmica de la producció ramadera de les Illes Balears (2003)	73
Quadre I-34.	Variació de la producció ramadera (2002-2003)	74
Quadre I-35.	Valoració econòmica de la producció forestal de les Illes Balears (2003)	74

Quadre I-36.	Producció forestal de les Illes Balears (2003)	75
Quadre I-37.	Valoració econòmica de la producció pesquera de les Illes Balears (2003)	76
Quadre I-38.	Producció pesquera a preus corrents de 2003	77
Quadre I-39.	Variació de la producció pesquera a preus constants de 2002 (2002-2003)	77
Quadre I-40.	Pesca desembarcada, per illes (2003)	78

INDÚSTRIA

Quadre I-41.	Índex de producció industrial (IPI)	81
Quadre I-42.	Ocupació assalariada i per compte propi en la indústria a les Illes Balears (1995-2003)	81
Quadre I-43.	Nombre d'empreses industrials (1999-2003)	83
Quadre I-44.	Empreses segons l'activitat principal (grups de la CNAE-93) i l'estrat d'assalariats (2003)	83
Quadre I-45.	Ocupació assalariada i per compte propi a les Illes Balears (Mitjana anual), 2003	86
Quadre I-46.	Estructura de la facturació per usos: energia elèctrica (MW/h)...	88
Quadre I-47.	Facturació de l'energia elèctrica a les Illes Balears per sectors econòmics (MW/h) (1999-2003)	89
Quadre I-48.	Consum de productes petrolers líquids per illes (2002-2003)	89
Quadre I-49.	Extracció de minerals no metàl·lics. Nombre de pedreres. Illes Balears (2003)	90
Quadre I-50.	Extracció de minerals no metàl·lics. Milers de metres cúbics. Illes Balears (2003)	90
Quadre I-51.	Extracció de minerals no metàl·lics. Illes Balears (1998-2003)	91
Quadre I-52.	Comerç exterior per seccions aranzelàries (2002-2003)	92
Quadre I-53.	Principals magnituds econòmiques en el subsector del calçat a Balears i a Espanya (2002-2003)	95
Quadre I-54.	Distribució geogràfica de les exportacions del calçat (1997-2003)	96
Quadre I-55.	Activitat agroindustrial a les Illes Balears (2002-2003)	97
Quadre I-56.	Activitats industrials en l'agricultura ecològica i sotmeses a control en relació amb la indústria vegetal (2003)	98
Quadre I-57.	Activitats industrials en l'agricultura ecològica i sotmeses a control en relació amb la indústria animal (2003)	98
Quadre I-58.	Inversió: llocs de treball i potència elèctrica de les noves indústries (2002-2003)	100

CONSTRUCCIÓ

Quadre I-59.	Consum aparent de ciment (en tones) (2002-2003)	103
Quadre I-60.	Entrades de materials de construcció (en tones) (Excloent-ne el ciment) (1999-2003)	104
Quadre I-61.	Atur registrat (1995-2003)	105
Quadre I-62.	Licitació oficial (2000-2003) (En milers d'euros)	106
Quadre I-63.	Projectes visats pel COAIB (1999-2003)	107
Quadre I-64.	Projectes visats pel COAIB: relació habitatge/obra (1999-2003)	108
Quadre I-65.	Habitatges començats i habitatges acabats (1998-2003) ...	109
Quadre I-66.	Obres visades de reforma i d'ampliació (1998-2003)	110
Quadre I-67.	Projectes visats, per illes i per tipologies (2002-2003)	110

TURISME

Quadre I-68.	Arribades turístiques a Balears , per illes i nacionalitats: dades publicades i dades revisades (2003)	114
Quadre I-69.	Arribades turístiques a Balears (2003)	119
Quadre I-70.	Estacionalitat del turisme per via aèria i marítima, per temporades i nacionalitats a Balears (2003)	123
Quadre I-71.	Evolució mensual del turisme arribat per via aèria i marítima (2003)	126
Quadre I-72A.	Tipus i categories de l'oferta hotelera (sentit ampli) i resta de l'oferta reglada de Balears (2003)	130
Quadre I-72B.	Capacitat d'allotjament turístic reglat de Balears (2003) ...	131

COMERÇ

Quadre I-73.	Distribució del nombre d'empreses i locals per sectors (2003) ...	138
Quadre I-74.	Pes de l'activitat comercial a les Illes Balears (2001-2002) ...	139
Quadre I-75.	Nombre de comerços segons la seva activitat principal i el nombre d'assalariats (2003)	139
Quadre I-76.	Nombre d'establiments comercials per tipus d'activitat ...	141
Quadre I-77.	Evolució del nombre d'establiments comercials per tipus de comerç (1997-2003)	142
Quadre I-78.	Superfície dels establiments comercials al detall (2003)	142
Quadre I-79.	Evolució de la superfície comercial minorista per tipus de comerç (1998-2003)	143

Quadre I-80.	Els centres comercials de les Illes Balears. Any 2003	143
Quadre I-81.	Principals indicadors del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2001)	145
Quadre I-82.	Principals macromagnituds del sector comercial segons el volum de les empreses (2001)	147
Quadre I-83.	Principals macromagnituds del sector comercial segons el tipus d'activitat (2001)	148
Quadre I-84.	Persones ocupades segons el volum de les empreses del sector del comerç (2001)	149
Quadre I-85.	Coefficients del sector del comerç relacionats amb el factor treball (2001)	149
Quadre I-86.	Coefficients del sector del comerç relacionats amb el factor treball segons el tipus d'activitat (2001)	150
Quadre I-87.	Índex de comerç al detall per comunitats autònomes. Unitat: base 2001. (Preus corrents) (2002-2003)	151
Quadre I-88.	Índex de comerç al detall per mesos (2003) Unitat: base 2001. (Preus corrents)	152
Quadre I-89.	Índex d'ocupació del comerç al detall per comunitats autònomes. Unitat: base 2001. (2002-2003)	153
Quadre I-90.	Índex d'ocupació del comerç al detall per trimestres Unitat: base 2001. (2002-2003)	153
Quadre I-91.	Índex de preus al consum en el comerç al detall. Unitat: base 2001. (2002-2003)	154

TRANSPORT I COMUNICACIONS

Quadre I-92.	Persones ocupades en les activitats de transports i comunicacions (2001)	156
Quadre I-93.	Principals macromagnituds del sector de transport i comunicacions (2001)	157
Quadre I-94.	Principals ràtios del sector de transports i comunicacions (2001)	158
Quadre I-95.	Persones ocupades en les activitats de transport (CNAE 60, 61, 62, 63) (2001)	158
Quadre I-96.	Principals macromagnituds de les activitats de transport (CNAE 60, 61, 62, 63) (2001)	159
Quadre I-97.	Persones ocupades en les activitats de transport de viatgers (part CNAE 60,61,62) (2001)	160
Quadre I-98.	Principals macromagnituds de les activitats de transport de viatgers (part CNAE 60, 61, 62) (2001)	160
Quadre I-99.	Principals ràtios de les activitats de transport de viatgers (part CNAE 60, 61, 62) (2001)	161

Quadre I-100.	Persones ocupades de les activitats de transport de mercaderies (part CNAE 60, 61, 62) (2001)	162
Quadre I-101.	Principals macromagnituds de les activitats de transport de mercaderies (part CNAE 60, 61, 62) (2001)	163
Quadre I-102.	Principals ràtios de les activitats de transport de mercaderies (part CNAE 60, 61, 62) (2001)	163
Quadre I-103.	Persones ocupades en les activitats de les agències de viatges (CNAE 633) (2001)	164
Quadre I-104.	Principals macromagnituds de les activitats de les agències de viatges (CNAE 633) (2001)	165
Quadre I-105.	Principals ràtios de les activitats de les agències de viatges (CNAE 633) (2001)	165
Quadre I-106.	Persones ocupades en les activitats annexes al transport (CNAE 631, 632, 634) (2001)	166
Quadre I-107.	Principals macromagnituds de les activitats annexes al transport (CNAE 631, 632, 634) (2001)	166
Quadre I-108.	Principals ràtios de les activitats annexes al transport (CNAE 631, 632, 634) (2001)	167
Quadre I-109.	Persones ocupades a les activitats postals i de comunicacions (CNAE 64) (2001)	168
Quadre I-110.	Principals macromagnituds de les activitats postals i de comunicacions (CNAE 64) (2001)	169
Quadre I-111.	Principals ràtios de les activitats postals i de comunicacions (CNAE 64) (2001)	169
Quadre I-112.	Transport de passatgers per via marítima regular (en règim de cabotatge) (2001)	170
Quadre I-113.	Transport de passatgers per via marítima de creuers turístics (2001-2003)	171
Quadre I-114.	Transport de passatgers de trànsit de badia (2001-2003) ...	172
Quadre I-115.	Transport marítim de mercaderies per grups de productes (2001-2003)	173
Quadre I-116.	Transport marítim de mercaderies per illes i per ports (2001-2003)	174
Quadre I-117A.	Transport de passatgers per via aèria (2001-2003)	175
Quadre I-117B.	Principals aeroparts nacionals i internacionals de les Balears (2003)	175
Quadre I-118.	Transport regular de viatgers per carretera (2001-2003) ...	176
Quadre I-119.	Transport de passatgers per ferrocarril (2001-2003)	177
Quadre I-120.	Serveis postals públics (2001-2003)	177
Quadre I-121.	Serveis de línies telefòniques de Telefónica (2002-2003) ...	178

INSTITUCIONS FINANCERES

Quadre I-122.	Cronologia (en termes monetaris) (2003)	180
Quadre I-123.	Nombre d'oficines (2002-2003)	182
Quadre I-124.	Estadística d'efectes de comerç tornats impagats a les Balears (2003)	188
Quadre I-125.	Constitució de garanties hipotecàries sobre béns immobles (2002-2003)	189
Quadre I-126.	Dades de l'impacte econòmic i social d'ISBA	196

ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES I FINANÇAMENT

Quadre I-127.	Àmbit dels pressupostos de la comunitat autònoma de les Illes Balears (2003)	203
Quadre I-128.	Pressupost d'ingressos de la comunitat autònoma de les Illes Balears: distribució econòmica (2002-2003)	206
Quadre I-129.	Rendiments previstos dels impostos directes (2002-2003) ...	207
Quadre I-130.	Recaptació prevista d'impostos indirectes (2002-2003)	207
Quadre I-131.	Taxes, prestació de serveis i altres ingressos (2002-2003) ...	208
Quadre I-132.	Transferències corrents previstes (2002-2003)	208
Quadre I-133.	Estructura de finançament de la comunitat autònoma de les Illes Balears (2002-2003)	209
Quadre I-134.	Evolució del pressupost de despeses a la comunitat autònoma	209
Quadre I-135.	Pressupost de despeses de la comunitat autònoma de les Illes Balears: distribució econòmica (2002-2003)	211
Quadre I-136.	Pressupost de despeses de la comunitat autònoma de les Illes Balears: distribució econòmica. Dades homogènies (2002-2003)	212
Quadre I-137.	Pressupost general de despeses: distribució funcional (2002-2003)	216
Quadre I-138.	Pressupost de despeses de les Illes Balears: classificació orgànica (2002-2003)	219
Quadre I-139.	Territorialització de la inversió (2002-2003)	222
Quadre I-140.	Inversions reals de la comunitat autònoma de les Illes Balears (2003): distribució orgànica	223
Quadre I-141.	Transferències corrents i de capital de la comunitat autònoma de les Illes Balears (2003): distribució orgànica ...	226
Quadre I-142.	Transferències corrents de la comunitat autònoma de les Illes Balears (2003): distribució funcional	227
Quadre I-143.	Transferències de capital de la comunitat autònoma de les Illes Balears (2003): distribució funcional	228

Quadre I-144.	Pressupost dels ens públics i societats públiques (2003): distribució econòmica	230
Quadre I-145.	Pressupost dels ens públics i de les societats públiques: distribució orgànica	231
Quadre I-146.	Pressupostos generals de la comunitat autònoma de les Illes Balears: compte financer	232
Quadre I-147.	Deute de les comunitats autònomes valors absoluts i ràtio deute/habitant. (2001-2003):	234
Quadre I-148.	Pressupostos ordinaris dels consells insulars. (Sumatori) ...	235
Quadre I-149.	Pressupostos ordinaris dels consells insulars	237
Quadre I-150.	Pressupostos inicials dels ajuntaments de les Illes Balears: distribució econòmica	242
Quadre I-151.	Pressupostos inicials propis dels ajuntaments de les Illes Balears	243
Quadre I-152.	Pressupostos (propi i dels organismes autònoms) consolidats de l'Ajuntament de Palma	245
Quadre I-153.	Pressupostos (propi i dels organismes autònoms) consolidats de l'Ajuntament de Calvià	246
Quadre I-154.	Ingressos de la Delegació Especial d'Hisenda de les Illes Balears	248
Quadre I-155.	Finançament per habitant respecte de la mitjana del sistema, 1997-2001 (2001)	251
Quadre I-156.	Variació de població entre 1999 i 2003: comunitats autònomes no forals	255
Quadre I-157.	Saldos fiscals relatius a les regions espanyoles (Mitjana 1990-97)	256

MEDI AMBIENT

Quadre I-158.	Dades urbanístiques del sòl rústic a Mallorca (1996-2003) ...	259
Quadre I-159.	Dades relatives al PTI de Menorca	260
Quadre I-160.	Dades urbanístiques de sòl rústic a les Pitiüses (2003)	261
Quadre I-161.	Nivell dels aquífers de les illes (2002-2003)	262
Quadre I-162.	Producció d'energia elèctrica de règim especial (Dades en kWh) (2002-2003)	263
Quadre I-163.	L'evolució dels residus recollits a l'illa de Mallorca (Tones) (2002-2003)	264
Quadre I-164.	Reciclatge a l'illa de Mallorca (Tones) (2002-2003)	265
Quadre I-165.	L'evolució dels residus recollits a l'illa de Menorca (Tones) (2002-2003)	265

Quadre I-166.	L'evolució dels residus recollits a les Illes Pitiüses (Tones) (2002-2003)	266
Quadre I-167A.	Dades comparatives d'aigües depurades per l'IBASAN (hm³) (2002-2003)	266
Quadre I-167B.	La relació de depuradores de l'IBASAN (2003)	267
Quadre I-168.	Inventari forestal (2003)	267
Quadre I-169.	Arbres retirats per la Conselleria de Medi Ambient (2002-2003)	269
Quadre I-170.	Arbres retirats per particulars (2002-2003)	269
Quadre I-171.	Els incendis registrats a les illes (1994-2003)	270
Quadre I-172.	Superfícies afectades (ha) (2003)	270
Quadre I-173.	Causes dels incendis (2003)	271
Quadre I-174.	Vedats i llicències de caça a les Balears (2002-2003)	272
Quadre I-175.	Espais naturals protegits	272

SOCIETAT DEL CONEIXEMENT I DE LA INFORMACIÓ

Quadre I-176.	Principals indicadors d'R+D, Illes Balears i Espanya (2002-2003)	276
Quadre I-177.	Principals indicadors d'R+D per comunitats autònomes (2002)	277
Quadre I-178.	Contribució dels diferents sectors econòmics al PIB i a l'ocupació de l'Estat i de les Illes Balears (2003)	279
Quadre I-179.	L'ús d'internet a la llar, per comunitats autònomes (2002) ...	284
Quadre I-180.	L'ús d'internet en l'àmbit empresarial, per comunitats autònomes (2002)	285
Quadre I-181.	Fons dedicats per les comunitats autònomes a l'R+D+I (2002)	287
Quadre I-182.	Participació en el VI PM de les Illes Balears (2003)	288
Quadre I-183.	Participació de les Illes Balears en el VI PM, per tipus d'organismes (2003)	288
Quadre I-184.	Projectes d'R+D, convocatòries 2000-2002, a les Illes Balears (En milers d'euros)	290
Quadre I-185.	Projectes de CDTI aprovats el 2003, per comunitats autònomes de desenvolupament del projecte	292
Quadre I-186.	Despeses dels mecanismes de participació 2002-2003 en el I Pla d'R+D de les Illes Balears	293
Quadre I-187.	Inversions realitzades en el marc del I Pla d'Innovació de les Illes Balears (2002-2003)	295

CAPÍTOL II. MERCAT DE TREBALL I SEGURETAT SOCIAL**MERCAT DE TREBALL**

Quadre II-1.	Creixement de l'ocupació per sectors d'activitat, Illes Balears (2002-2003)	300
Quadre II-2.	Empreses i treballadors assalariats i autònoms per activitats econòmiques (CNAE 93), Illes Balears (2003)	301
Quadre II-3.	Treballadors afiliats per illes (2002-2003)	304
Quadre II-4.	Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social, Illes Balears (2003)	304
Quadre II-5A.	Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social, per nacionalitats i per règims (UE), Illes Balears (2003)	305
Quadre II-5B.	Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social per nacionalitats i per règims (Fora de la UE), Illes Balears (2003)	306
Quadre II-6.	Evolució de l'ocupació per grans etapes econòmiques, Illes Balears (1980-2003)	307
Quadre II-7.	Evolució de la població ocupada per sectors d'activitat, Illes Balears (2000-2003)	308
Quadre II-8.	Taxa d'activitat per comunitats autònomes (2002-2003) ...	309
Quadre II-9.	Taxes d'ocupació per comunitats autònomes (2002-2003) ...	311
Quadre II-10.	Taxa d'activitat, d'ocupació i d'atur, per sexes i per grups d'edat, Illes Balears (2003)	312
Quadre II-11.	Taxes d'atur per comunitats autònomes (2002-2003)	313
Quadre II-12.	Indicadors de qualitat del treball proposats per la Comissió Europea	316
Quadre II-13.	Ponderacions establertes en els diversos escenaris	318
Quadre II-14.	Rànquing dels indicadors de qualitat del treball per comunitats autònomes segons les ponderacions establertes (2001-2002)	318
Quadre II-15.	Indicadors d'avaluació per a l'estratègia europea de l'ocupació	322
Quadre II-16.	Treballadors ocupats per situació laboral, Illes Balears (2002-2003)	323
Quadre II-17.	Taxes de temporalitat dels assalariats per sexes, Illes Balears (2002-2003)	324
Quadre II-18.	Taxes de temporalitat dels assalariats per tipus de jornada, Illes Balears (2001-2003)	324
Quadre II-19.	Ocupats i assalariats per tipus de jornada i per sexes (2002-2003)	326
Quadre II-20.	Ocupats i assalariats per sectors econòmics i per sexes, Illes Balears (2002-2003)	327

Quadre II-21.	Contractes registrats, per modalitats de contractació, Illes Balears (2000-2003)	329
Quadre II-22.	Les 10 ocupacions més contractades l'any 2003	331
Quadre II-23.	Nombre de contractes de posada a disposició a les ETT registrades a les Balears, per modalitats contractuals (2000-2003)	332
Quadre II-24.	Nombre de contractes registrats a treballadors estrangers a les Balears i a Espanya, per zones de procedència (2003)	333
Quadre II-25.	Convenis, treballadors afectats i augment salarial pactat, per àmbits funcionals per comunitat autònoma (2003)	335
Quadre II-26.	Sinistralitat laboral per comunitats autònomes	338
Quadre II-27.	Accidents en la jornada de treball, amb baixa, segons el grau de lesió, Illes Balears (2001-2003)	339
Quadre II-28.	Inversions fetes en els programes operatius segons els tipus d'actuacions (2002-2003)	342
Quadre II-29.	Inversions fetes en els programes operatius, per entitats, Illes Balears (2002-2003)	342

SEGURETAT SOCIAL

Quadre II-30.	Recaptació de la Seguretat Social (2002-2003)	348
Quadre II-31.	Nombre de pensions a les Illes Balears i a Espanya (1998-2003)	349
Quadre II-32.	Pensions contributives a les diferents Comunitats Autònomes (2002-2003)	350
Quadre II-33.	Distribució provincial de les pensions (2003)	353
Quadre II-34.	Nombre de pensions en vigor a les Illes Balears, per municipis (2003)	355
Quadre II-35.	Import anual de les pensions (2002-2003)	358
Quadre II-36.	Pensions de jubilació (2002-2003): distribució segons els diferents règims	359
Quadre II-37.	Pensions de viduïtat (2002-2003): distribució segons els diferents règims	359
Quadre II-38.	Pensions per incapacitat permanent (2002-2003): distribució segons els diferents règims	361
Quadre II-39.	Pensions d'orfanat (2002-2003): distribució segons els diferents règims	361
Quadre II-40.	Pensions a favor dels familiars (2002-2003): distribució segons els diferents règims	79
Quadre II-41.	Import anual dels subsidis (2002-2003)	79
Quadre II-42.	Nombre de beneficiaris de les prestacions per desocupació (2002-2003)	79
Quadre II-43.	Import de les prestacions (2002-2003)	79

CAPÍTOL III. QUALITAT DE VIDA I PROTECCIÓ SOCIAL**BENESTAR ECONÓMIC I DISTRIBUCIÓ DE LA RENDA**

Quadre III-1.	Despesa privada mitjana per llar, per comunitats autònomes 2000 (I trimestre)~2002 (II trimestre)	372
Quadre III-2.	La distribució de rendes per CA, 2000 (I trimestre)~2002 (II trimestre)	374
Quadre III-3.	Distribució per quartils de la despesa de les llars balears i espanyoles segons les característiques sociodemogràfiques i laborals, 2000(I trimestre)~2002(II trimestre)	378

DEMOGRAFIA I LLAR

Quadre III-4.	Evolució de la població, per comunitats autònomes de residència (1996-2003)	382
Quadre III-5.	Variació relativa (%) de la població, per comunitats autònomes (1998-2003)	383
Quadre III-6.	Població segons el tipus de nacionalitat i el lloc de naixement, per municipis (2003)	384
Quadre III-7.	Nascuts vius a les Illes Balears, segons la nacionalitat de la mare	387
Quadre III-8.	Nascuts vius a les Illes Balears, segons les nacionalitats de la mare i del pare	388
Quadre III-9.	Evolució dels matrimonis segons la nacionalitat dels contraents	391
Quadre III-10.	Edat mitjana i percentatge de població de 65 anys o més, per comunitats autònomes	393
Quadre III-11.	Evolució de la població segons la zona de naixement	395
Quadre III-12.	Evolució del balanç migratori segons el lloc de naixement ...	396
Quadre III-13.	Població nascuda a l'estranger segons el continent de naixement	397
Quadre III-14.	Estructura de les llars per grans grups d'edat (2001)	402
Quadre III-15.	Índex de solitud, per municipis (2001)	405
Quadre III-16.	Estructura de les llars segons la nacionalitat de la població ...	408

SALUT I SERVEIS SANITARIS

Quadre III-17.	Taxes brutes de mortalitat per 100.000 habitants	410
Quadre III-18.	Defuncions i taxes de mortalitat per 100.000 habitants, per grans grups de malalties (2003)	411
Quadre III-19-20.	Els deu motius més freqüents de consulta al 061 durant l'any 2003 a les Balears	416

Quadre III-21.	Despesa del sector sanitari públic (2003)	419
Quadre III-22.	Incidència en el finançament sanitari dels desplaçats a les Balears	420
Quadre III-23.	Distribució del fons de cohesió sanitària (en euros) (2003) ...	421
Quadre III-24.	Recursos de l'atenció primària (2003)	426
Quadre III-25-26.	Recursos de l'atenció especialitzada (2003)	428
Quadre III-27.	Activitat global de l'atenció especialitzada en hospitals d'aguts de l'Ib-salut (Balears)	430
Quadre III-28.	Activitat de salut mental	432
Quadre III-29.	Transport sanitari: recursos i serveis (2003)	434
Quadre III-30.	Donació d'òrgans	434
Quadre III-31.	Extracció d'òrgans (2003)	435
Quadre III-32.	Donació de teixits (2003)	435
Quadre III-33.	Trasplantament de teixits 2003	435

EDUCACIÓ

Quadre III-34.	Evolució de l'alumnat, per nivells educatius i per titularitat dels centres	440
Quadre III-35.	Alumnat matriculat per nivells educatius i per illes: variació respecte del curs anterior	441
Quadre III-36.	Taxes brutes d'escolarització per nivells d'ensenyament: Curs 2002-2003	444
Quadre III-37.	Distribució percentual de l'alumnat matriculat per titularitat dels centres (Curs 2002-2003)	445
Quadre III-38.	Evolució del professorat, per nivells educatius i per titularitat dels centres	446
Quadre III-39.	Unitats/grups, per ensenyament i per nombre mitjà d'alumnes per unitat (Curs 2002-2003)	447
Quadre III-40.	Educació d'adults	448
Quadre III-41.	Evolució de la promoció de l'alumnat d'educació primària, d'ESO i de batxillerat: sèries 1993-1994 a 2002-2003	449
Quadre III-42.	Evolució de l'alumnat estranger, per titularitat dels centres (1999-2003)	451
Quadre III-43.	Percentatge de l'alumnat estranger escolaritzat a centres públics (1999-2003)	452
Quadre III-44.	Percentatge d'alumnat estranger segons el tipus de centre, Illes Balears (2003-2004)	452
Quadre III-45.	Alumnat total i estranger per nivells educatius (2002-2003, 2003-2004)	453

Quadre III-46.	Incrementos interanuals de l'alumnat estranger (1998-2003)	453
Quadre III-47.	Nombre d'alumnes estrangers per 1.000 alumnes matriculats a l'educació infantil, a l'educació primària i a l'ESO (2002-2003)	454
Quadre III-48.	Distribució de l'alumnat estranger per nivells educatius i titularitat dels centres (2002-2003)	454
Quadre III-49.	Distribució percentual de l'alumnat estranger per àrees geogràfiques de procedència (2002-2003)	454
Quadre III-50.	Distribució de l'alumnat estranger per àrees geogràfiques de procedència i per titularitat dels centres (2002-2003) ...	455
Quadre III-51.	Alumnat i professorat de la UIB (1998-2003)	459
Quadre III-52.	Nombre total d'alumnes de la UIB, de les escoles adscrites i dels títols propis	459
Quadre III-53.	Nombre total d'alumnes de nou ingrés de la UIB, de les escoles adscrites i dels títols propis	460
Quadre III-54.	Nombre total d'alumnes de doctorat de la UIB	461
Quadre III-55.	Oferta de titulacions de la UIB (2003-2004)	462
Quadre III-56.	Oferta de titulacions de la UNED de les Illes Balears (2003-2004)	463
Quadre III-57.	Oferta de titulacions de la UOC (2003-2004)	464
Quadre III-58.	Evolució del professorat (1996-2003)	465
Quadre III-59.	Nombre total de PDI de la UIB, per categories (Curs 2003-2004)	466
Quadre III-60.	Projectes de recerca per àrees (2003)	466
Quadre III-61.	Ingressos per projectes (2003-2004)	467
Quadre III-62.	Personal d'administració i serveis de la UIB (1998-2003) ...	468
Quadre III-63.	Pressupost de la UIB (2003-2004)	468

CULTURA. MARC NORMATIU SOCIAL DE LA LLENGUA

Quadre III-64.	Pressupost de la Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears (2002-2003)	470
Quadre III-65.	Pressuposts de cultura dels consells insulars (2002-2003) ...	471
Quadre III-66.	Nombre d'exposicions a les galeries d'art públiques	472
Quadre III-67.	Nombre d'exposicions a les galeries d'art privades	474
Quadre III-68.	Música a les fundacions	476
Quadre III-69.	Nombre de CD editats	477
Quadre III-70.	Nombre de títols i d'exemplars editats (1998-2002)	478

Quadre III-71.	Dades dels dipòsits legals dels consells insulars	478
Quadre III-72.	Activitat teatral i musical a teatres i a auditoris	480
Quadre III-73.	Evolució del cinema a les Illes Balears (2001-2003)	482
Quadre III-74.	Dades de cinema a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2002)	482
Quadre III-75.	Hàbits d'assistència al cinema a les Illes Balears, per sexes i per edats (2003)	483
Quadre III-76.	Percentatge de població lectora de premsa diària major de 14 anys (2000-2002)	484
Quadre III-77.	Mitjans de comunicació escrits	485
Quadre III-78.	Nombre de lectors dels diaris a les Illes Balears (2002-2003)	485
Quadre III-79.	Premsa diària per variables sociodemogràfiques	486
Quadre III-80.	Publicacions no diàries per variables sociodemogràfiques ...	487
Quadre III-81.	Rànquing d'emissores	488
Quadre III-82.	Audiències de ràdio per tipus d'emissió i per períodes horaris	489
Quadre III-83.	Audiències de ràdio per variables sociodemogràfiques	489
Quadre III-84.	Televisió: presència en minuts i participació	490
Quadre III-85.	Audiència de televisió per períodes horaris	491

HABITATGE

Quadre III-86.	Indicadors d'habitatge a la UE	496
Quadre III-87.	Indicadors d'habitatge a les comunitats autònomes	501
Quadre III-88.	Dades principals del Programa d'Habitatge 2003	506
Quadre III-89.	Actuacions del Pla d'Habitatge 2000-2005. Programa 2003 per comunitats autònomes. Actuacions convingudes i grau de compliment. Tipus d'actuacions	508

JUSTICIA I ARBITRATGE

Quadre III-90.	Tribunal Superior de Justícia (2002-2003)	519
Quadre III-91.	Audiència Provincial (2002-2003)	520
Quadre III-92.	Jutjats ordinaris (2002-2003)	521
Quadre III-93.	Jutjats de família (2002-2003)	522
Quadre III-94.	Delictes contra la vida (2001-2003)	526
Quadre III-95.	Delictes de lesions (2001-2003)	527
Quadre III-96.	Delictes contra la llibertat (2001-2003)	528
Quadre III-97.	Delictes contra la llibertat sexual (2002-2003)	528

Quadre III-98.	Delictes contra les relacions familiars (2002-2003)	529
Quadre III-99.	Delictes contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic (2002-2003)	529
Quadre III-100.	Delictes contra els drets dels treballadors (2002-2003)	531
Quadre III-101.	Delictes contra l'ordenació del territori (2002-2003)	531
Quadre III-102.	Delictes contra la seguretat col·lectiva (2002-2003)	532
Quadre III-103.	Falsificacions (2002-2003)	532
Quadre III-104.	Delictes contra l'Administració pública (2002-2003)	533
Quadre III-105.	Delictes contra l'Administració de Justícia (2002-2003)	533
Quadre III-106.	Delictes contra l'ordre públic (2002-2003)	534
Quadre III-107.	Judicis ràpids	534
Quadre III-108.	Vigilància penitenciària (2002-2003)	535
Quadre III-109.	Delictes jutjats en la jurisdicció de menors (2002-2003)	536
Quadre III-110.	Mesures imposades als menors condemnats (2002-2003) ...	536
Quadre III-111.	Comissió d'assistència jurídica gratuïta a l'illa de Mallorca (2002-2003)	537
Quadre III-112.	Comissió d'assistència jurídica gratuïta a l'illa de Menorca (2003)	537
Quadre III-113.	Plantilla orgànica de l'Administració de Justícia de les Illes Balears	538
Quadre III-114.	Activitat de la Fiscalia (2002-2003)	539
Quadre III-115.	Marc jurídic de l'arbitratge i consum (2002-2003)	541
Quadre III-116.	Nombre anual de demandes de contractes de transports (2003)	543
Quadre III-117.	Evolució de les sol·licituds d'arbitratge institucional (1992-2003)	543
Quadre III-118.	Arbitratges segons la resolució dels procediments	544

ECONOMIA SOCIAL I SOLIDÀRIA

Quadre III-119.	Cooperatives i socis d'alta a la Seguretat Social: evolució anual (1997-2003)	546
Quadre III-120.	Unions de cooperatives, Illes Balears (1997-2003)	548
Quadre III-121.	Societats laborals i socis d'alta a la Seguretat Social (1997-2003)	549
Quadre III-122.	Associacions de societats laborals, Illes Balears (2001-2003) ...	551
Quadre III-123.	Confraries de pescadors de Balears	552
Quadre III-124.	Població ocupada (nombre de persones registrades a la Seguretat Social) (1996-2003)	553

Quadre III-125.	Colonya, Caixa de Pollença: estalvi ètic (2000-2003)	554
Quadre III-126.	Mont de Pietat de Balears: evolució de les magnituds principals (1999-2003)	555
Quadre III-127.	Caixa Rural de les Illes Balears: evolució de magnituds (1999-2002)	555
Quadre III-128.	Obra social de les caixes d'estalvi de les Balears (Milers d'euros)	556
Quadre III-129.	Iniciatives de comerç just i tendes solidàries: xifres d'ingressos (Milers d'euros) (2001-2003)	558
Quadre III-130.	Iniciatives mediambientals i d'inserció sociolaboral (Persones en situació risc d'exclusió) (Ingressos en milers d'euros) (2001-2003)	559
Quadre III-131.	Iniciatives laborals d'inserció persones amb discapacitats ...	561
Quadre III-132.	Xarxa d'economia alternativa i solidària (REAS), Illes Balears (2001-2003)	561
Quadre III-133.	Fons de cooperació i solidaritat, Illes Balears (Ingressos generats) (1999-2003)	563

NECESSITATS I SERVEI SOCIAL. LES ORGANITZACIONS ASSOCIATIVES

Quadre III-134.	Pla concertat de prestacions bàsiques 2002-2003	569
Quadre III-135.	Motivació de la demanda rebuda al servei de protecció al menor i atenció a la família (Mallorca) (2003)	573
Quadre III-136.	Sol·licituds d'adopció internacional i menors arribats del servei de protecció al menor i atenció a la família (2003) ...	574
Quadre III-137.	Certificats d'idoneïtat del servei de protecció al menor i atenció a la família (Mallorca) (2003)	575
Quadre III-138.	Edat i nombre dels menors infractors (Mallorca) (2003)	575
Quadre III-139.	Motiu d'obertura d'expedient del servei d'infància, adolescència i família (Menorca) (2003)	577
Quadre III-140.	Nombre i motiu d'alta del servei d'infància, adolescència i família (Menorca) (2003)	578
Quadre III-141.	Nombre i motiu de baixa del servei d'infància, adolescència i família (Menorca) (2003)	578
Quadre III-142.	Edats dels menors sota tutela, Eivissa i Formentera (2003) ...	579
Quadre III-143.	Pressupost per municipis del programa de prevenció i arbitratge del conflicte juvenil (2003)	581
Quadre III-144.	Projectes i pressupost per municipis dels programes per a l'educació familiar i l'atenció de famílies desfavorides i en situació de risc social (2003)	582

Quadre III-145.	Edat i sexe dels menors: execució de mesures de medi obert (2003)	583
Quadre III-146.	Nombre de menors amb mesures d'internament, per sexes (2003)	585
Quadre III-147.	Menors i joves atesos per règim d'internament (2003)	585
Quadre III-148.	Ingressos i menors atesos al llarg de l'any 2003	556
Quadre III-149.	Menors i joves atesos durant l'any 2003, per illes de procedència	587
Quadre III-150.	Servei d'ajuda a domicili, aportació del Govern de les Illes Balears (2002-2003)	589
Quadre III-151.	Projectes del Pla Gerontològic, aportació del Govern de les Illes Balears i del Ministeri de Treball i Afers Socials, 2002 ...	592
Quadre III-152.	Pla 10, de dotacions de centres per a la gent gran a la CAIB, 2003	594
Quadre III-153.	Evolució del pressupost de l'IBD (2000-2004)	597
Quadre III-154.	Cases d'acollida de la CAIB (2003)	601
Quadre III-155.	Selecció de projectes subvencionats per l'IBD, 2003	602
Quadre III-156.	Programes del Pla d'acció per a les persones amb discapacitat (2003)	605
Quadre III-157.	El suport a les associacions i entitats d'iniciativa social (2003)	606
Quadre III-158.	Valoracions del grau de minusvalidesa dels centres de valoració de les persones discapacitades, per illes (2003) ...	607
Quadre III-159.	Ingressos a centres residencials (2003)	608
Quadre III-160.	Pla 10, de dotació de centres per a les persones amb discapacitats a les Illes Balears (2003)	609
Quadre III-161.	Estrangers amb permís de residència en vigor (31 de desembre del 2003)	612
Quadre III-162.	Permís de residència (2003)	613
Quadre III-163.	Pensions no contributives (PNC): mitjana mensual de beneficiaris i import anual total (1998-2003)	615
Quadre III-164.	PNC: evolució del nombre total de beneficiaris (1991-2003)...	616
Quadre III-165.	Percentatge total de PNC, per sexes i per tipus de pensió (2003)	616
Quadre III-166.	Beneficiaris i import mitjà de les prestacions socials i econòmiques de la LISMI, per tipus (Illes Balears, 2003)	617
Quadre III-167.	Reducció de beneficiaris de les prestacions de la LISMI (1999-2003)	619

GRÀFICS**CAPÍTOL I. PANORAMA ECONÒMIC**

Gràfic I-1.	Estimació del creixement del PIB (1998-2003)	36
Gràfic I-2.	Estimació del PIB de l'any 2003 a les Illes Balears	36
Gràfic I-3.	Taxa de creixement del PIB entre 2002 i 2003, en termes reals	37
Gràfic I-4.	Taxa de creixement del PIB entre 1998 i 2003, en termes reals	38
Gràfic I-5.	Diferencial de les taxes de creixement dels VAB als preus de mercat (base 1995) de les Balears / Espanya, per sectors econòmics. Període 1998-2002	47
Gràfic I-6.	Deflactor del PIB i de l'IPC (Índex general) 1998-2003	49
Gràfic I-7.	Distribució dels excedents en relació amb la inversió privada (1998-2002)	49
Gràfic I-8.	Comportament dels excedents en relació amb la inversió (Illes Balears, 1997-2002)	50
Gràfic I-9.	Composició de la producció final del sector primari de les Illes Balears (2003)	56
Gràfic I-10.	Incrementos interanuals de l'oferta d'agroturismes a les Illes Balears (1994-2003)	66
Gràfic I-11.	Distribució dels conreus segons les superfícies ocupades, Illes Balears (2003)	67
Gràfic I-12.	Percentatge de la indústria sobre el PIB i persones d'alta laboral en la Seguretat Social (incloent-hi el règim d'autònoms) a les Illes Balears (%) (1997-2003)	80
Gràfic I-13.	Índex de preus industrials a les Illes Balears (base 2002) ...	82
Gràfic I-14.	Indicador del clima industrial a les Illes Balears (1999-2003) (saldo de resposta)	99
Gràfic I-15.	Evolució de la utilització de la capacitat industrial a les Illes Balears per trimestres (1999-2003)	100
Gràfic I-16.	Indicador global d'activitat (1982-2003)	102
Gràfic I-17.	Distribució de la temporada 2003 per illes	102
Gràfic I-18.	Productivitat del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2001)	145
Gràfic I-19.	Taxa de despeses de personal del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2001)	146
Gràfic I-20.	Taxa d'excedent brut d'explotació del sector del comerç a les Illes Balears i a l'Estat espanyol (2001)	146

Gràfic I-21.	Índex de comerç al detall (2002-2003) Unitat: base 2001 (Preus corrents)	152
Gràfic I-22.	Inflació en el sector del comerç (2001-2003)	154
Gràfic I-23.	Passatgers transportats per les companyies de baix cost (2001-2003)	176
Gràfic I-24.	Evolució del tipus d'interès (2001-2003)	181
Gràfic I-25.	Nombre d'oficines per tipus d'entitat (2003)	182
Gràfic I-26.	Índex de simetria espacial (2003)	184
Gràfic I-27.	Evolució del servei bancari a les Balears i a Espanya (2003) ...	185
Gràfic I-28.	Servei bancari per comunitats autònomes (2003)	185
Gràfic I-29.	Distribució del crèdit a les Balears i a Espanya (2003)	186
Gràfic I-30.	Crèdit concedits per tipus d'entitat a les Balears i a Espanya (2003)	187
Gràfic I-31.	Destinació de les hipoteques (2003)	189
Gràfic I-32.	Composició de les hipoteques sobre finques urbanes (2003)	190
Gràfic I-33.	Composició de les hipoteques sobre finques rústiques (2003)	191
Gràfic I-34.	Estructura de les hipoteques per tipus d'entitat (2003)	191
Gràfic I-35.	Procedència dels dipòsits a les Balears i a Espanya (2003) ...	192
Gràfic I-36.	Dipòsit per tipus d'entitat a les Balears i a Espanya (2003) ...	193
Gràfic I-37.	Relació crèdit/dipòsit per comunitats autònomes (2003) ...	194
Gràfic I-38.	Indicadors de productivitat	195
Gràfic I-39.	Evolució de l'Íbex 35 (2002-2003)	198
Gràfic I-40.	Cotització en borsa de les principals empreses de les Balears Sol Melià (2002-2003)	198
Gràfic I-41.	Cotització en borsa de les principals empreses de les Balears Crèdit Balear (2002-2003)	199
Gràfic I-42.	Taxa acumulativa de creixement d'R+D per comunitats autònomes (2001-2002)	278
Gràfic I-43.	Distribució per sectors de la despesa total en R+D, a Balears i a Espanya (2001)	279
Gràfic I-44.	Despesa d'R+D de les empreses, per comunitats autònomes: taxa de creixement 2001-2002	280
Gràfic I-45.	Producció científica i tecnològica en revistes internacionals, per comunitats autònomes (SCI, 1999-2001)	283

CAPÍTOL II. MERCAT DE TREBALL I SEGURETAT SOCIAL

Gràfic II-1.	Total d'afiliats estrangers a la Seguretat Social, Illes Balears (2003)	305
Gràfic II- 2.	Diferències d'atur per sexes i per comunitats autònomes (2003) (Quocient entre les taxes d'atur femení i masculí a cada comunitat autònoma)	314
Gràfic II-3.	Evolució de l'atur: Espanya-Balears (2000-2003) (Taxes trimestrals interanuals)	314
Gràfic II-4.	Assalariats per tipus de contractes, Illes Balears (2003) (base = 100)	323
Gràfic II-5.	Taxes de temporalitat per grups d'edat, Illes Balears. (Percentatge de temporals sobre el total d'assalariats a cada grup d'edat)	325
Gràfic II-6.	Evolució de l'atur segons les dades de l'EPA i del SOIB, Illes Balears (1995-2003)	327
Gràfic II-7.	Atur registrat, demandes de treball i col·locacions: Illes Balears (2001-2003) (en milers)	328
Gràfic II-8.	Treballadors afectats per les mesures d'extinció en expedients autoritzats a les Illes Balears	333
Gràfic II-9.	Conciliacions individuals en matèria d'acomiadament a les Illes Balears	334
Gràfic II-10.	Evolució de la incidència d'accidents en la jornada de treball, amb baixa, a les Illes Balears: accidents lleus (nombre d'accidents per cada 1.000 treballadors)	340
Gràfic II-11.	Evolució de la incidència d'accidents en la jornada de treball, amb baixa, a les Illes Balears: accidents greus (nombre d'accidents per 1.000 treballadors)	340
Gràfic II-12.	Evolució de la incidència d'accidents en la jornada de treball, amb baixa, a les Illes Balears: accidents mortals (nombre d'accidents per cada 1.000 treballadors)	341
Gràfic II-13.	Índex d'incidència per sectors d'activitat, Illes Balears (1999-2003)	341
Gràfic I-14.	Procediments de mediació segons el resultat: Mallorca (1997-2003)	344
Gràfic I-15.	Procediments de mediació segons el resultat: Eivissa (1997-2003)	345
Gràfic I-16.	Procediments de mediació segons el resultat: Menorca (1997-2003)	345

CAPÍTOL III. QUALITAT DE VIDA I PROTECCIÓ SOCIAL

Gràfic III-1.	Consum equivalent 1997(II trimestre)~2000(I trimestre)	373
Gràfic III-2.	Relació entre l'índex de desigualtat relativa de Gini i el PIB, per Comunitats Autònomes	375
Gràfic III-3.	Corbes de Lorenz de les llars de les Balears i d'Espanya (2000-2002)	376
Gràfic III-4.	Evolució de l'índex de Gini a les Balears i a Espanya (1998-2001)	376
Gràfic III-5.	Evolució del consum equivalent mitjà a les Balears i a Espanya (1998-2001)	377
Gràfic III-6.	Evolució del nombre de llars balears en situació de pobresa (1998-2001)	380
Gràfic III-7.	Evolució de les taxes de nupcialitat, a Espanya i a les Illes Balears (1975-2001)	389
Gràfic III-8A.	Evolució de les taxes específiques de la nupcialitat: homes de 15 a 59 anys	390
Gràfic III-8B.	Evolució de les taxes específiques de la nupcialitat: dones de 15 a 59 anys	390
Gràfic III-9.	Principals llocs de naixement de fora de les Illes Balears. (Revisió del padró del 2003)	398
Gràfic III-10.	Evolució de les dimensions mitjanes de les llars a les Balears	399
Gràfic III-11.	Dimensions mitjanes de les llars, 2001	400
Gràfic III-12.	Evolució del percentatge de llars unipersonals a les Balears...	401
Gràfic III-13.	Índex de solitud convivencial de les persones de 65 anys o més (2001)	403
Gràfic III-14 .	Taxa bruta de mortalitat: Illes Balears (2002)	410
Gràfic III-15 .	Distribució de la mortalitat per grans grups de malalties (2002-2003): homes	412
Gràfic III-16.	Distribució de la mortalitat per grans grups de malalties (2002-2003): dones	413
Gràfic III-17.	Altes hospitalàries 2003 per CDM i sexe. Total Balears	415
Gràfic III-18.	Evolució anual: casos de SIDA	417
Gràfic III-19.	Evolució de les taxes de SIDA. CCAA amb incidència més alta. Actualització 31/12/2003	418
Gràfic III-20.	Cobertura sanitària pública (% de població amb TSI) (1998-2003)	424

Gràfic III-21.	Vies d'accés dels estrangers a la TSI (1998-2003)	424
Gràfic III-22.	Evolució de les donacions de sang	436
Gràfic III-23.	Taxes netes d'escolarització en els ensenyaments de règim general (16 i 17 anys)	445
Gràfic III-24.	Taxes netes d'escolarització en els ensenyaments de règim general (18 anys)	445
Gràfic III-25.	Taxes brutes de graduació a l'ESO	449
Gràfic III-26.	Tipus d'interès hipotecari	512
Gràfic III-27.	Preu mitjà per metre quadrat d'habitatge (en euros)	514